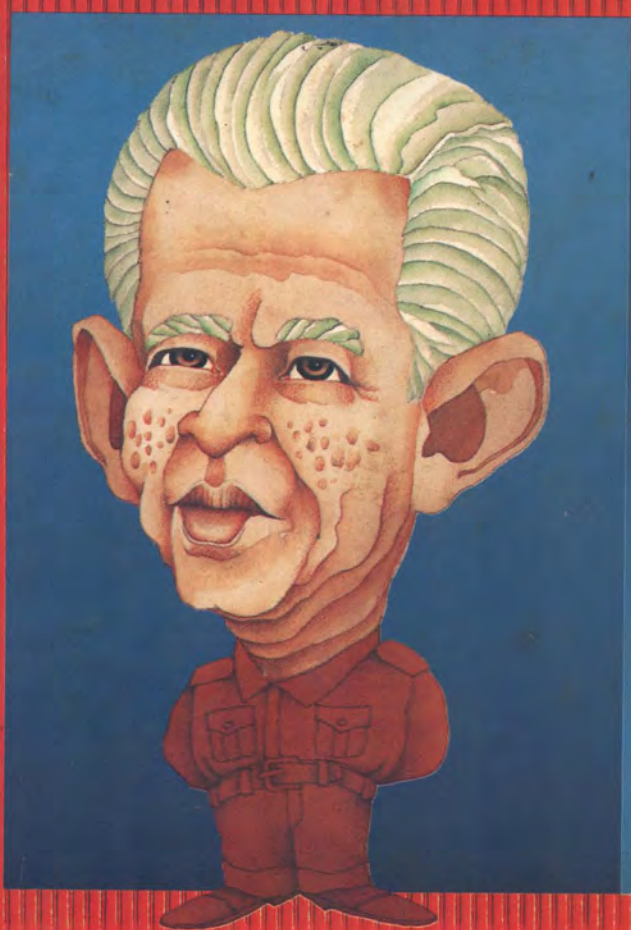
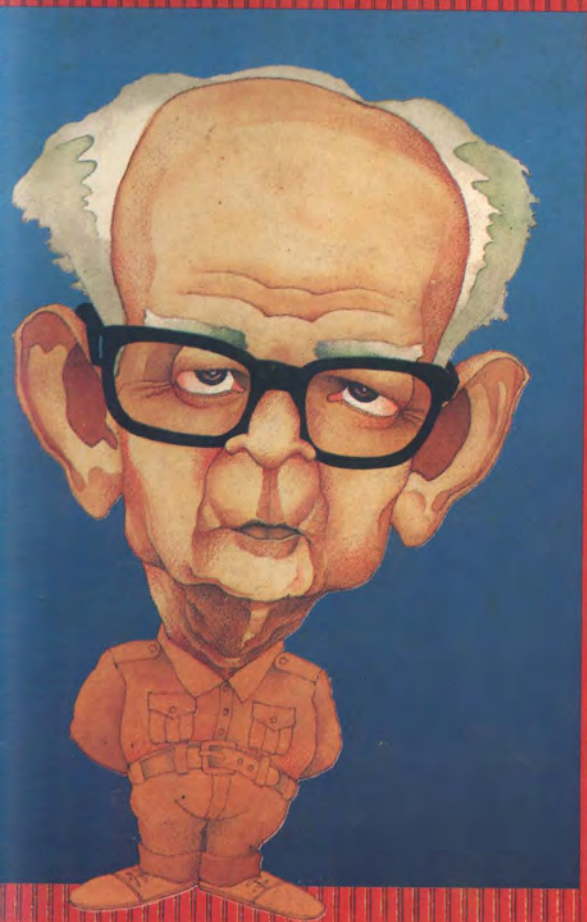

ทศ พันธุมเสน

กบฏกู่ชาติ

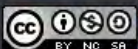
กบฏกู้ชาติ

PRIDI-PHOONSUK
ปรีดี - พูนสุข พบบงต์

www.pridi-phoonsuk.org

Change**Fusion** **OPENBASE**.in.th

เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา นำมาไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

ดพมพครงทหนง มนาคม ๒๕๓๑
ชชาติ หมนอินกุล ออกแบบปก
คําเนินการผลิตโดย
สอองสยาม
โทรศัพท ๒๒๒-๕๖๕๖-๘

ราคา ๑๗๕ บาท กระดาษปรู๊ฟ
๓๔๐ บาท กระดาษปอนด์
จัดจําหนายโดย สายสงศกษิต
บริษัทเกล็ดไทย จํากัด
๑๑๗-๑๑๘/๒ ถนนเฟองนคร (ตรงขามวัดราชบพิธ) กทม. ๑๐๒๐๐
โทรศัพท ๒๒๒-๕๖๕๖-๘

พิมพ์ที่ รุงแสงการพิมพ์
๑๒๓๐/๗๐-๗๑ ซอยวัดสัทธาราม ถนนเจริญนคร กทม. ๑๐๖๐๕
นายประทีป สัทธจินดาโชค ผูพิมพ์ผูโฆษณา ๒๕๓๑
โทร. ๔๓๗-๒๕๔๗

กบฏภูซำดี

ทศ พันธุมเสน

สารบัญ

คำนำ		(๗)
คำนำของผู้เขียน		(๑๑)
ตอนที่ ๑	วันสงครามและเพลิงสงครามในยุโรป	๑
ตอนที่ ๒	ชะตากรรมของคนไทยในอังกฤษ	๘
ตอนที่ ๓	การก่อตั้งเสรีไทยในอังกฤษ	๑๘
ตอนที่ ๔	ชีวิตทหาร	๓๑
ตอนที่ ๕	สถานการณ์ใน พ.ศ. ๒๔๘๕	๗๑
ตอนที่ ๖	การรอนแรมอ้อมทวีปอาฟริกา	๗๕
ตอนที่ ๗	กลุ่มข้างเผือกหรือกลุ่มกองโจร	๑๐๖
ตอนที่ ๘	ขุนเณร รินทกุล และสวัสดิ์ ศรีสกุล เข้าเมืองไทย	๑๓๑
ตอนที่ ๙	ป่วย ประทาน ตำราญ ผจญภัยใต้ทะเล	๑๘๘
ตอนที่ ๑๐	ชะตากรรมของป่วย ประทาน เปรม	๒๐๐
ตอนที่ ๑๑	แผนการณ์ของกองกำลัง ๑๓๖	๒๑๘
ตอนที่ ๑๒	บทบาทของเสรีไทยในเดลี	๒๒๖
ตอนที่ ๑๓	การอบรมสืบราชการลับและการฝึกโคตรัม	๒๓๕
ตอนที่ ๑๔	การติดต่อกับขบวนการในประเทศไทย	๒๗๔
ตอนที่ ๑๕	กลุ่มกองโจรทยอยเข้าไทย	๒๘๒
ตอนที่ ๑๖	การณรงศ์ ความรัก และราคา	๓๑๒
บทส่งท้าย		๓๓๐

คำนำ

ในวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑ เป็นวันที่อาจารย์ป่วย อังภาภรณ์ มีชาติกาลครบ ๖ รอบนักษัตร ทางสถาบันของเราซึ่งตั้งขึ้นในนามท่านปรีดี พนมยงค์ จึงถือเป็นพันธกรณีที่ต้องประกอบการบางอย่างเพื่อร่วมฉลองในโอกาสนี้ เนื่องจากท่านทั้งสองเคยร่วมขบวนการเสรีไทย และเป็นกัลยาณมิตรของกันและกันมายาวนาน ตราบจนอีกฝ่ายหนึ่งได้ละกายสังขารไปก่อน

นับว่าเป็นความโชคดีของสำนักพิมพ์อักษรสาส์น ที่คุณทศ พันธุมเสน ได้มอบต้นฉบับ *กบฏกู้ชาติ* สำหรับตีพิมพ์เนื่องในวาระดังกล่าวเป็นการเฉพาะ โดยก่อนหน้านั้นก็ได้เคยมอบลิขสิทธิ์หนังสือ *จากมหาสงครามสู่สันติภาพ* ให้แก่สำนักพิมพ์ของเราเปล่า ๆ ในที่นี้ใคร่ขอแนะนำสักเล็กน้อยว่า ท่านผู้เขียนหนังสือเล่มนี้คือ บุตรของพระยาทรงสุรเดช (เทพ พันธุมเสน) นายทหารชั้นผู้ใหญ่ในคณะราษฎร ผู้วางแผนยึดอำนาจการปกครอง ๒๔๗๕ ได้สำเร็จ ดังนั้นท่านผู้เขียนจึงมีชื่อเรียกเล่นในหมู่เสรีไทยสายอังกฤษว่า “ขุนเครื่อง” เหมือนกับท่านอื่น ๆ ในคณะซึ่งมีชื่อเรียกเล่นกันทุกคน อย่างอาจารย์ป่วยก็มีชื่อ “ครูป่วย” เพราะเคยเป็นครูสอนโรงเรียนอัสสัมชัญและชอบวางตัวเป็นครู หรือ ม.จ. การวิก จักรพันธุ์ ก็มีชื่อว่า “ท่านหัวหนัก” โดยเต็มสรวลว่า “ศักดิ์ใหญ่ไร้เกศา” ซึ่งเหมาะเจาะกับบุคลิกและสถานะของท่าน เป็นต้น

(๘) กบฏภูษาคิ

เดิมที กบฏภูษาคิ เคยตีพิมพ์เป็นตอน ๆ ในนิตยสาร *ฟ้าเมืองไทย* มาแล้วในชื่อว่า “บันทึกเสรีไทยสายอังกฤษ” ระหว่างปี ๒๕๒๙ แต่ในการตีพิมพ์ครั้งนี้มีการปรับปรุงแก้ไขใหม่ทั้งหมดเพื่อให้เนื้อหากระชับน่าอ่าน และยังได้เพิ่มเติมประเด็นที่น่าสนใจเข้ามาด้วยอีกมากที่ใช้ชื่อใหม่ทั้งนี้ คงมิใช่เป็นการคุยโม้โอ้อวดแต่ประการใด หากกล่าวตามข้อเท็จจริงอย่างอ่อนน้อมถ่อมตน ดังได้ชี้แจงไว้ในคำนำของผู้เขียนแล้ว อันที่จริงความรู้สึกอีกเหิมว่าได้ทำการกู้ชาติบ้านเมืองของเสรีไทยสายอังกฤษก็ได้สะท้อนออกในบทกลอนของอาจารย์ป้วยครั้ง กระนั้นแล้วว่า “รวมนามสามสิบห้าหน้าชม ปรากรมภู่จะภูษาคิเอย” ที่จริงเสรีไทยที่เป็นทหารกลุ่มนี้มี ๓๖ ท่าน ภายหลังมี ม.จ. จีรตินัย กิตติยากร เข้ามาสมทบด้วยอีกหนึ่ง

กบฏภูษาคิ เป็นเรื่องในทำนองฟื้นความหลังเกี่ยวกับชีวิตและบทบาทของพลเรือนไทยที่ไม่มีชื่อเสียงเรียงนามอันใดกลุ่มหนึ่งในอังกฤษช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ บุคคลกลุ่มนี้ไม่ยอมกลับเมืองไทย เมื่อรัฐบาลจอมพล ป. ประกาศสงครามกับสหราชอาณาจักรแล้ว ดังนั้น บุคคลดังกล่าวจึงกลายเป็นกบฏไปโดยปริยาย หากเป็นกบฏที่หันมาทำงานกู้สถานะของบ้านเมืองให้พ้นจากปากเหยี่ยวปากกามาได้ย่อมมีศักดิ์ศรี

ที่น่าสนใจคือ ผู้เขียนมิได้เล่าเรื่องนี้ในฐานะของผู้ผ่านเหตุการณ์มาแล้ว และมองเหตุการณ์นั้นจากสายตาในปัจจุบัน หากเล่าเรื่องนี้จากความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียนขณะยังเป็นพลทหารหนุ่มเสรีไทย อายุเพียง ๒๓ และอยู่ในกลุ่มนักเรียนที่ไปนอกเมื่อเรียนจบระดับมัธยมศึกษา โดยขณะนั้น “ครูป้วย” หรือ “เข้ม” อายุ ๒๖ ปี อยู่ในกลุ่มอาวุโส คือ กลุ่มข้าราชการที่ได้ทุนศึกษาของกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ และกลุ่มข้าราชการสถานทูต ซึ่งมีหลวงอาพิศาลกิจและหลวงภัทรวาทเป็นสมาชิกสูงอายุนิสิต

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าคนหนุ่มนักเรียนนอกกลุ่มผู้ที่มีเงิน และเชื่อพระวงศ์ในเวลานั้นมีความสำนึกโดยเห็นแก่ชาติบ้านเมืองยิ่งกว่าเห็นแก่ความอยู่รอดปลอดภัยในส่วนตัว เพราะตอนก่อนปี ๒๔๘๕ ที่คนไทยกลุ่มนี้สมัครเป็นทหารฝ่ายสัมพันธมิตรนั้น ฝ่ายอักษะยังเป็นฝ่ายรุกในทุกแนวรบ และการเดินทางโดยเรือจากน่านน้ำอังกฤษอ้อมแหลมกู๊ดโฮปไปยังคาบมหาสมุทรอินเดียขึ้น นอกจากจะเสี่ยงภัยต่อการอับปางท่ามกลางคลื่นลมพายุแล้ว ยังเสี่ยงต่อการถูกตอร์ปิโดของเรือดำน้ำเยอรมัน ซึ่งคอยซุ่มโจมตีอยู่ในย่านนั้นอีกด้วย หรือหากรอดปลอดภัย

ไปถึงอินเดียได้ ก็อาจจะตกเป็นเชลยศึกของกองทัพญี่ปุ่นซึ่งกำลังยাত্রาทัพผ่านพม่าเพื่อเข้ายึดครองอินเดีย

ผู้เขียนก็มีใญ่อกอ้างถึงวีรกรรมของตนเองและพรรคพวก หากพูดถึงการต่อสู้กับตนเองในขณะที่เผชิญหน้ากับความยากลำบากและความเป็นความตาย รวมทั้งได้กล่าวถึง การเผชิญหน้ากับสงครามการระแค้นเป็นความจริงอีกด้านหนึ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ของสงคราม ในเรื่องนี้แม่นายเข้มจะรับบทเป็นพระเอกมิใช่่น้อยในฐานะเป็นตัวยงตัวต๊อคนหนึ่งในการก่อตั้งขบวนการเสรีไทยสายอังกฤษ แต่ก็ไม่วายถูกแค้นให้เราเห็นอีกด้านหนึ่งของ “ครูป่วย” ซึ่งก่อนหน้านั้นเคยสมณะ เหล้าไม่ดื่ม บุหรี่ไม่สูบ แต่ครั้นมาใช้ชีวิตทหารในกองกู่ลี (Pioneer Corps) “ครูป่วย” ก็เป็นทุกอย่าง ยกเว้นพาช้อย่างเดียว การที่ผู้เขียนสะท้อนแค้นนี้ของอาจารย์ป่วย ก็ช่วยให้ท่านเป็นวีรบุรุษอย่างมีหน้าตามีความเป็นคนมากขึ้น

หนังสือเล่มนี้ได้รับความช่วยเหลือจากหลายฝ่าย นอกจากได้รับต้นฉบับจากผู้เขียนโดยไม่คิดค่าลิขสิทธิ์ใด ๆ แล้ว ภาพลายเส้นประกอบในหนังสือเล่มนี้ก็เป็นฝีมือพระหัตถ์ของ ม.จ. การวิก จักรพันธุ์

ม.จ. การวิก จักรพันธุ์ กับ “ครูป่วย” เป็นอดีตเสรีไทยสองคนที่ได้รับเลือกเป็นหัวหน้า ไคยศิลป์ตรี กิตติมศักดิ์ชั่วคราว งานอดิเรกของท่านระหว่างเป็นทหารคือวาดภาพหลังสงครามท่านได้ทรงเป็นนายกศิลปสมาคมระหว่างชาติแห่งประเทศไทย ขณะนั้นท่านเป็นกรรมการตัดสินการประกวดศิลปกรรมระดับชาติ ท่านทรงได้รับปริญญาศุภชัยบัณฑิตกิตติมศักดิ์สาขาศิลปกรรม จากมหาวิทยาลัยศิลปากร

นอกจากนี้ทางชมรมโคมรวมใจ อดีตกลุ่มนักศึกษากิจกรรมรุ่น ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ถึงรุ่น ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ซึ่งมีความผูกพันทางใจกับอาจารย์ป่วยมาโดยตลอด ก็ได้ร่วมกันบริจาคทุนทรัพย์จำนวนหนึ่งสมทบในการจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ ทั้งยังมีสื่อมวลชนบางแห่งตลอดจนผู้หลักผู้ใหญ่บางท่าน ช่วยเหลือในการสั่งจองและช่วยจำหน่ายหนังสือเล่มนี้อีกด้วย โดยกำไรที่ได้จากการจำหน่าย ทางสถาบันของเรานำไปตั้งเป็นงบประมาณในการจัดสัมมนาถึงปฏิบัติการเรื่อง “สันติประชาธรรม” เพื่อแพร่กระจายมรดกทางความคิดอันนี้ของอาจารย์ป่วยลงสู่สังคมไทย ซึ่งไร้สันติและชาติประชาธรรมยิ่งขึ้นทุกที

(๑๐) กบฏภูษาดิ

หวังว่าวีรกรรมของเสรีไทยในอดีต ตลอดจนความตั้งใจของผู้เขียน ตลอดจน
บุคคลอื่น ๆ คงจะช่วยกันเป็นพลัง หนุนสังคมไทยให้เดินหน้าไปสู่สันติประชาธรรมได้ใน
อนาคต

เชื่อว่านิมิตหมายอันนี้ คงเป็นของขวัญวันเกิดอันล้ำค่าที่มีตรและศิษย์ ตลอดจน
สาธุชนทั้งหลายยินดีมอบให้ อาจารย์ป่วย อังภากรณ์ หรือนายเข้ม เย็นยิ่ง ผู้เป็นที่รักและ
เคารพของเราทั้งหลาย

ส. สิวรักษ์

คำนำของผู้เขียน

เมื่อเสนาะ นิลกำแหง ผู้แทนนักเรียนไทยในเคมบริดจ์ ผู้ร่วมคิดก่อตั้งคณะเสรีไทยไปเชิญอัครราชทูตไทยในลอนดอนเป็นหัวหน้าเสรีไทย ท่านเตือนเขาว่า การก่อตั้งขบวนการดังกล่าวเป็น “กบฏ” ตามกฎหมายลักษณะอาญามาตรา ๑๐๔ เสนาะและสหายร่วมใจยึดข้อความเป็นไรก็เป็นกัน ขอแต่ว่าอย่าต้องเป็นข้าของญี่ปุ่น แล้วก็รีบจัดทำหนังสือเวียนส่งออกไปชักชวนคนไทยที่กระจัดกระจายอยู่ต่างเมืองให้ร่วมขบวนการ

แรงผลักดันให้ผมร่วมกลุ่ม “กบฏ” มาจากคุณพ่อผู้ซึ่งจะต้องโทษฐานกบฏอุกฉกรรจ์ ถ้าแผนยึดอำนาจการปกครองของท่านล้มเหลวในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕

ผมจึงขออุทิศน้ำพักน้ำแรงในการเขียนบันทึกนี้เป็นบุพการีบูชาแด่คุณพ่อผู้เป็นตัวอย่างของ “กบฏ” ที่สุจริตและไม่ทรยศต่อประชาชนชาวไทย และขออุทิศแด่คุณแม่บังเกิดเกล้าผู้จากไปสู่แดนสงบก่อนที่จะต้องกังวลในการกระทำของสามีและลูก

บันทึกนี้มีขึ้นได้ด้วยความอดกลั้นของเพื่อนร่วมทุกข์สุขในยามยากที่ได้ทนต่อการชักใช้เข้าข้างของผม ผมจึงเสนอข้อเขียนนี้เป็นอนุสรณ์แห่งการที่สหายทั้งหลายได้ร่วมชีวิตลำเค็ญมาด้วยกัน

สำนักพิมพ์อักษรสาส์นประสงค์จะจัดจำหน่ายหนังสือ *กบฏกู้ชาติ* ในโอกาสฉลองอายุ ๗๒ ปีของป๋วย อึ๊งภากรณ์ ผมก็ขอให้เพื่อนผู้ซึ่งรับเรื่องนี้เป็นของขวัญวันเกิดซึ่งอย่างน้อยก็จะช่วยให้เขาหวนระลึกถึงวัยกระนองขณะที่เขาเป็นทหารชาลวชัยชนะใจสายสมร เสาะ

(๑๒) กบฏภูซาคี

แสงวงความสำราญแบบเบาะๆ เบาๆ จากอบายมุข ๓ คือ สุรา นารี กีฬาบัตร ก่อนที่จะเริ่มอุทิศตนอย่างแน่วแน่ในงานหลักจนกลายเป็น “อาจารย์ป่วย” ของบรรดาสาธุศิษย์และผู้ร่วมงานทางเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา

ในบันทึกนี้ ผมไม่ต้องการวาด “ภาพลวงตา” ที่สวยสดงดงามด้วยการสอดแทรกความคิดเห็นของตนเองในปัจจุบันลงไป อันจะเป็นการอวดฉลาดภายหลังเหตุการณ์ ผมจึงพยายามถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของผมในช่วงอายุ ๒๐-๒๖ ปีออกมาเพื่อให้เป็นสัจจะของอดีต ให้สะท้อนชีวิตจริงของปวงชนคณะหนึ่ง ประกอบด้วยหนุ่มวัยคะนอง ๒๐-๒๕ หนุ่มใหญ่วัย ๒๖-๒๙ และข้าราชการวัย ๓๐-๔๒ ซึ่งเริ่มอยู่ร่วมกันอย่างไม่ลงรอยกันนัก แต่แล้วก็สามัคคีกันด้วยดีในภายหลัง เนื่องจากได้เห็นอกเห็นใจกันในยามตกทุกข์ได้ยาก

ถึงอย่างไรก็ดี ผมเกรงว่าผมคงไม่สามารถละฉันทาคติที่ผมมีต่อสหായร่วมเป็นร่วมตายได้โดยสิ้นเชิง

อีกประการหนึ่ง ระหว่างช่วงเวลานั้นผมรู้พุทธธรรมอย่างผิวเผิน ข้อเขียนของผมจึงไม่มีข้อคิดเป็นคตินิยม แต่แสดงความยึดถือใน “ตัวตน” อย่างแนบแน่น

คนไทยในอเมริกาและอังกฤษที่ไม่กลับประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ ตามคำสั่งรัฐบาล และถูกถอนสัญชาติไทย (ข้าราชการถูกไล่ออกด้วย) ยังยึดถือในความเป็น “ไท” จึงได้เรียกตนเองว่า เสรีไทย เพื่อให้ต่างชาติรู้ว่า เป็นคนไทยที่จะต่อสู้ผู้รุกรานเพื่อพิทักษ์เอกราชของชาติ ขณะนั้นต่างประเทศเข้าใจว่า ประเทศไทยถูกญี่ปุ่นยึดครองตั้งแต่ปลายปี ๒๔๘๔

ส่วนนายปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ผู้ก่อตั้งองค์การต่อต้านญี่ปุ่นมิได้เรียกคณะผู้รับใช้ชาติว่า เสรีไทย ต่อมาเมื่อองค์การต่อต้านติดต่อยุบรวมมือกับฝ่ายสัมพันธมิตรได้แล้ว ทางทหารอเมริกันจึงเรียกชื่อองค์การว่า Free Thai Movement อันเป็นชื่อที่คณะเสรีไทยในสหรัฐ ฯ ใช้ตั้งแต่แรก ส่วนทางการอังกฤษนั้น ยังไม่สละยอมรับชื่อใหม่ Thailand และ Thai จึงเรียกชื่อองค์การว่า Free Siamese Movement

ปฏิบัติการของเสรีไทยจากต่างแดนราว ๆ ๑๐๐ คนย่อมจะมีผลน้อยนักหากคนไทยในประเทศไม่พร้อมใจกันต่อต้านผู้รุกราน ความสำเร็จของขบวนการเสรีไทยจึงต้องถือว่า ได้อาศัยพลังของราษฎรผู้รักชาติเป็นสำคัญ หนังสือเล่มนี้เป็นแต่เพียงเรื่องพื้นความหลังของผม

เองและสหาย ๓๕ คนในระหว่างที่พวกหนึ่งปฏิบัติงานในอินเดีย และอีกพวกหนึ่งรับการฝึกอบรมเพื่อเข้ามาปฏิบัติงานในประเทศไทยในฐานะบุคคล “นอกกฎหมาย” ด้วยความเชื่อมั่นว่าคนไทยทั้งมวลจะร่วมใจกันต่อสู้เพื่อรักษาเอกราชและอธิปไตยอันเป็นมรดกตกทอดมาจากคนไทยในอดีตผู้ไม่เคยสยบยอมต่อศัตรูผู้รุกรานดินแดนไทย

ผมได้ทราบมาว่า มีผู้เข้าใจผิดคิดว่าคณะเสรีไทยในอังกฤษไม่ต้องการให้สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ และพระเชษฐา คือ ม.จ. ศุภสวัสดิ์วงศ์สนิท สวัสดิวัตน์ ร่วมขบวนการเสรีไทย แต่อันที่จริง สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี และพระเชษฐา พร้อมด้วยพระประยูรญาติอีก ๔ พระองค์ ได้ทรงเป็นสมาชิกขบวนการเสรีไทย พระองค์มีพระราชวินิจฉัยว่าขบวนการเสรีไทยมีเจตนารมณ์ร่วมกับฝ่ายประชาธิปไตยเพื่อรับใช้ชาติไทย ในอันที่จะปลดแอกเผด็จการ และมิใช่ขบวนการการเมือง

เจ้านายในราชสกุล “สวัสดิวัตน์” ที่ทรงเป็นสมาชิกขบวนการเสรีไทยร่วมกับสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ได้แก่พระเชษฐา ม.จ.ศุภสวัสดิ์วงศ์สนิท และชายาพระอนุชา คือ ม.จ. กอกษัตริย์ พระชนิษฐา คือ ม.จ. หญิงผ่องแผ้ว

นอกจากนี้ ยังมี ม.จ. ยุธิษฐียร สวัสดิวัตน์ ร่วมอยู่ในคณะเสรีไทยสายสหรัฐ อีกองค์หนึ่ง

คณะเสรีไทยในอเมริกาใหญ่กว่า และมีความสำคัญกว่าคณะเสรีไทยสายอังกฤษในการกอบกู้เอกราชของชาติไทย การปฏิบัติงานทุกด้านของพวกเขาส่งเสริมความประทับใจแก่ทางการสหรัฐ ๖ อย่างยิ่ง ยังผลให้รัฐบาลสหรัฐ ๖ ช่วยเหลือประเทศไทยอย่างเต็มที่ทั้งระหว่างสงครามและหลังสงคราม ภายหลังการยอมจำนนของญี่ปุ่น รัฐบาลอเมริกันได้คัดค้านการเรียกร้องรุนแรงของฝ่ายอังกฤษ ฝรั่งเศส ออสเตรเลียและจีน ทำให้ประเทศไทยรอดพ้นจากการเป็นผู้แพ้สงคราม มีเอกราชและอธิปไตยเช่นเดียวกับเมื่อก่อนสงคราม

ยังไม่มีผู้ใดเขียนเรื่องราวละเอียดของเสรีไทยสายอเมริกา นิคอล สมิธ และ เบลดคลาร์ค นายทหารในหน่วย โอ.เอส.เอส. ของสหรัฐ ๖ ได้กล่าวถึงเสรีไทยกลุ่มหนึ่งที่ปฏิบัติการในจีนและไทย ในหนังสือ *Into Siam, Underground Kingdom* ว่าเสรีไทยกลุ่มนี้ผจญภัยร้ายแรง โดนโดนและหวาดเสียวน่าระทึกใจอย่างยิ่ง และพวกเขาสองคนถูกข่มขืนโดยเมื่อก่อนเข้าเขตแดนไทย

(๑๔) กบฏภูเขาคิ

ศาสตราจารย์ คุณหญิงจินตนา ยศสุนทร เสรีไทยหญิงในสหรัฐ ฯ ได้เรียบเรียงเรื่องราวของเสรีไทยสายอเมริกาไว้อย่างย่อในหนังสือ สงครามครั้งสำคัญในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ และในหนังสือ จากมหาสงครามสู่สันติภาพ

ในหนังสือสองเล่มนั้น ผมได้กล่าวถึงความสำคัญของกลุ่มผู้รักชาติภายในประเทศไว้ด้วยอย่างย่อๆ ขณะนั้นผมกำลังเขียนเรื่องละเอียดของความร่วมมือระหว่างเสรีไทยจากต่างแดน องค์การต่อต้านญี่ปุ่นในประเทศ และฝ่ายสัมพันธมิตร

กลเม็ดเด็ดพรายของกลุ่มต่อต้านในประเทศเหนือกว่าของพวกเสรีไทยจากต่างแดน ฉะนั้น “จากใหญ่” ของการต่อต้านภายในประเทศจึงน่าเสียใจและสนุกสนานกว่า “จากเบิกโรง” ของเสรีไทยสายอังกฤษในหนังสือเล่มนี้

ผมมีเอกสารอ้างอิงประกอบเรื่องราวในหนังสือเล่มต่อไปอย่างพอเพียงเพื่อพิสูจน์ว่า เรื่องที่ผมจะเล่าให้ฟังนั้นไม่ใช่เรื่องสนุกซึ่งไม่จริง แต่เป็นเรื่องจริงที่สนุกดังคำกล่าวในภาษาอังกฤษว่า “Fact is stranger than fiction”

ทศ พันธมเสน

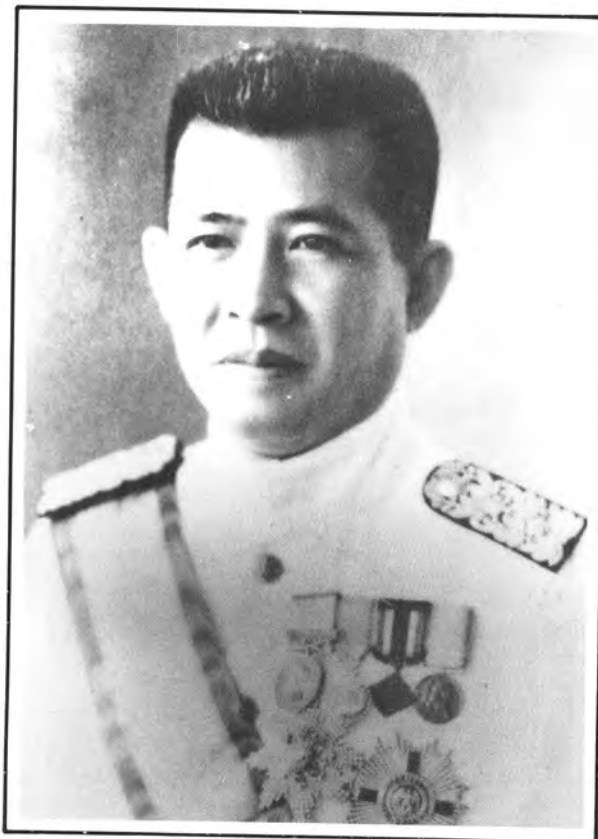
๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑

สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี

มจ.ศุภสวัสดิ์วงสนิท สวัสดิวัตน์

ดร.ปรีดี พนมยงค์

มรว.เสนีย์ ปราโมช

คุณมณี สาณะเสน หัวหน้าเสรีไทยกับภรรยาชาวคัทซ์

ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์

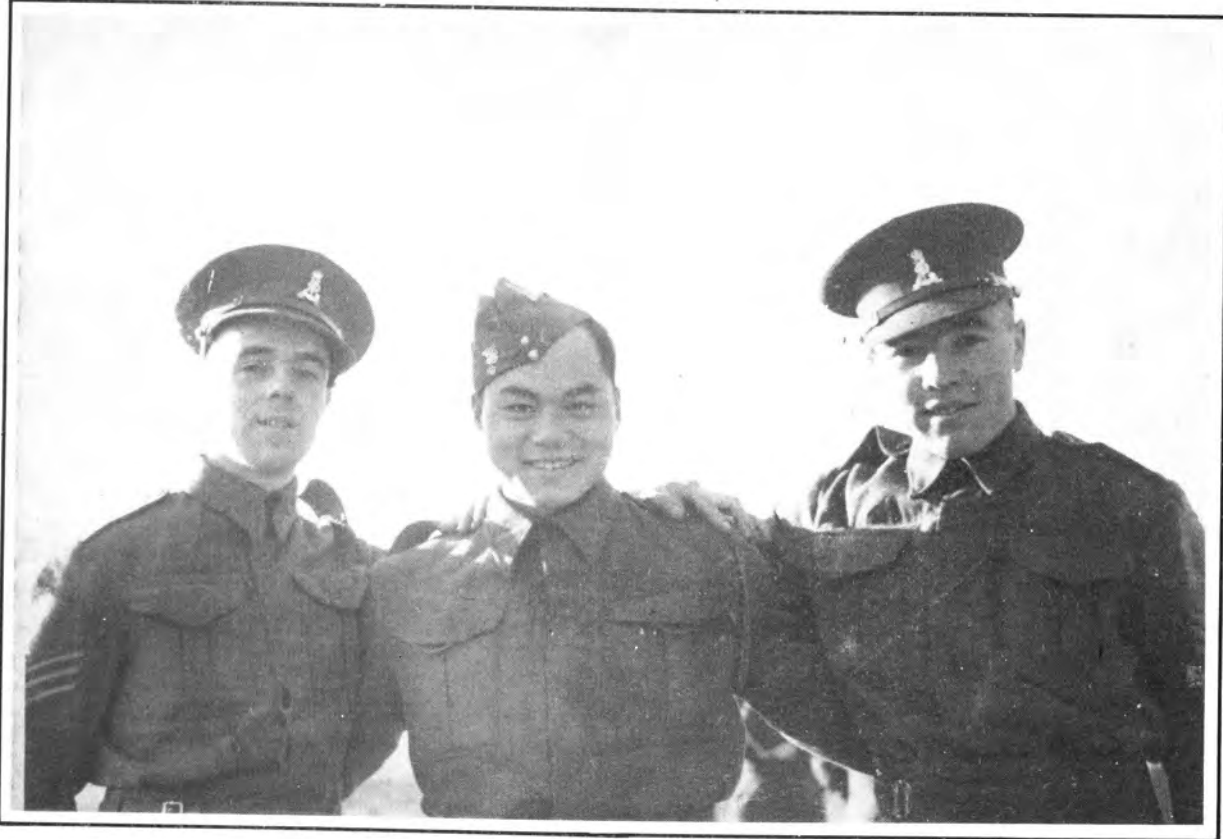
เสนาะ นิลกำแหง

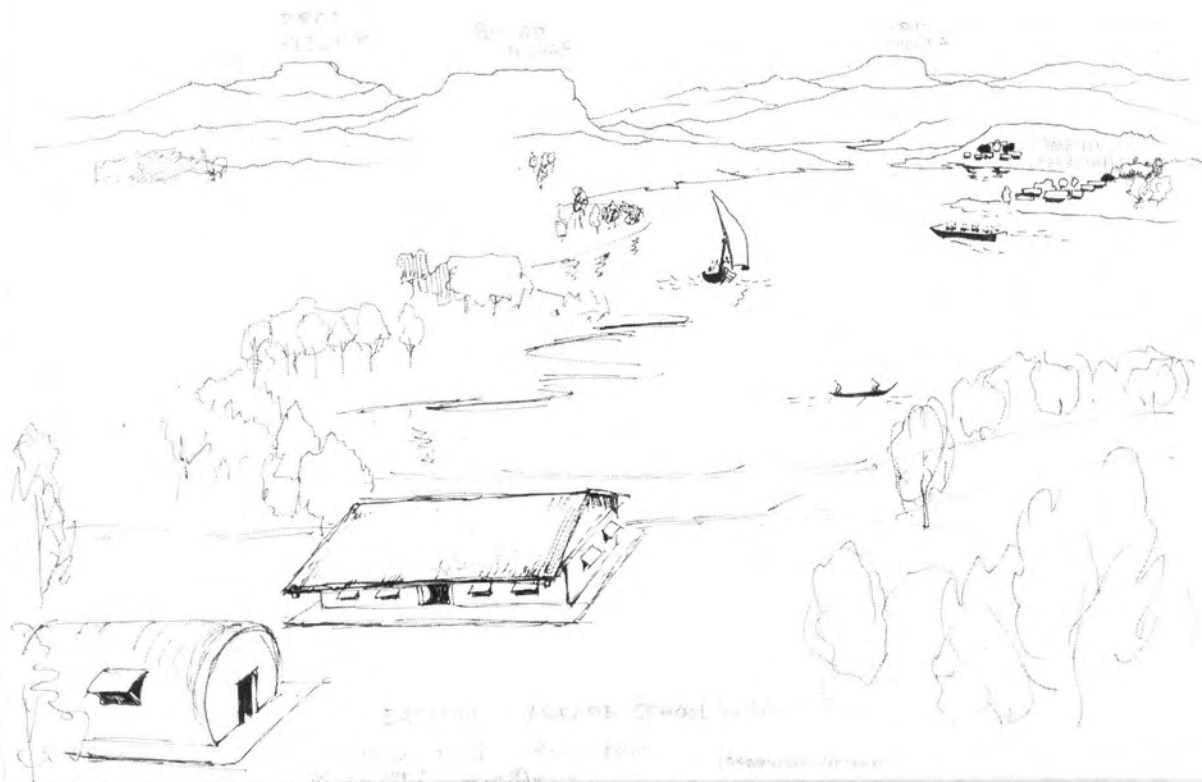
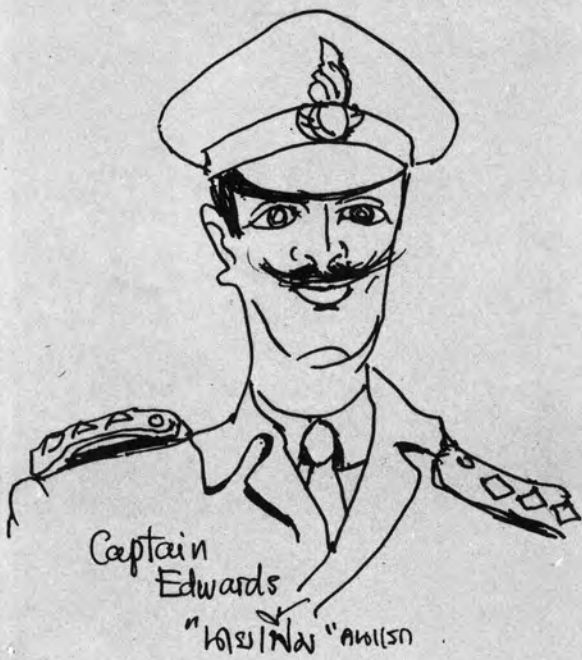
จันทอง รัตนกุล

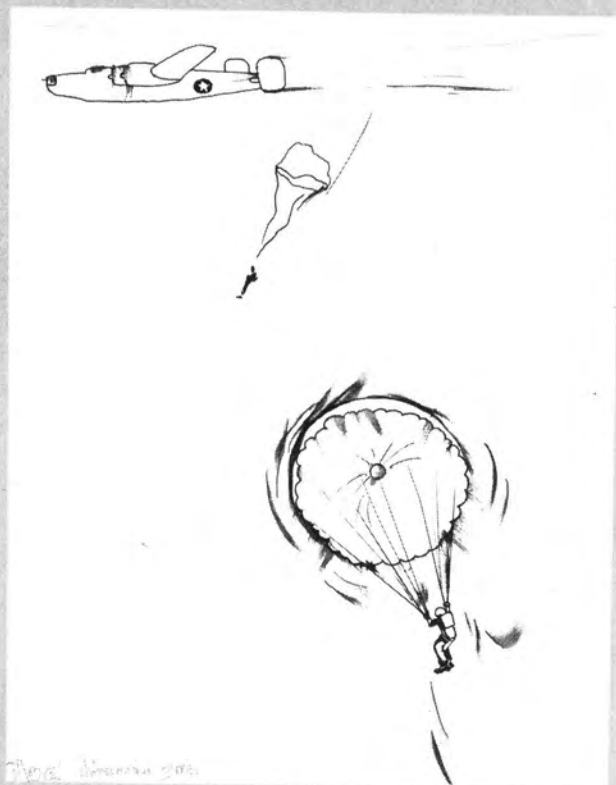
สวัสดิ์ ศรีสุข

มจ.การวิก จักรพันธ์ (กลาง)

ภาพเหล่านี้วาดขึ้นโดย มจ.การวิก จักรพันธุ์

ทศ พันธุมเสน

พันโทพยนต์ัน

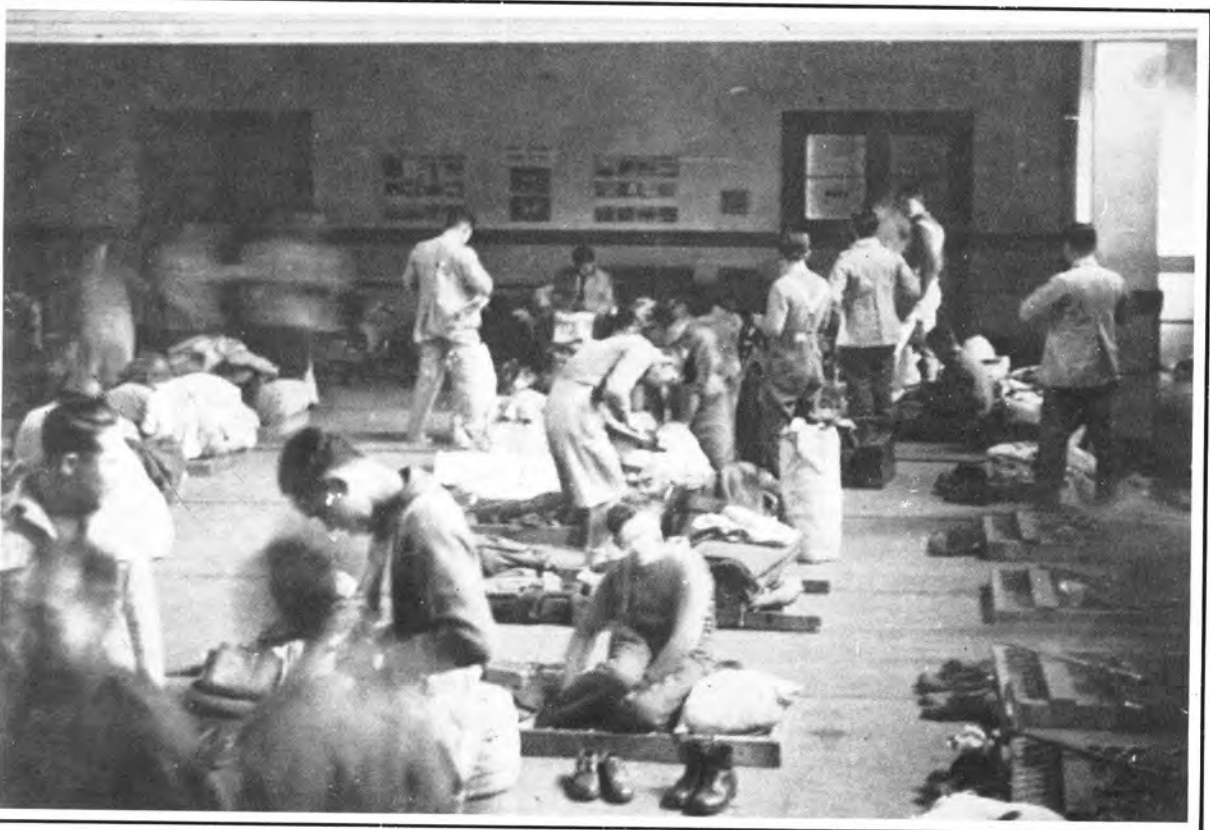
พันตรีนัคอลสัน

พลจัตวาเจ็คส์

จากซ้ายไปขวา : ประทาน เปรมกมล, สำราญ วรณพฤกษ์, ภราดาจอห์น, อาจารย์ฮีแลร์, ภราดาไมเคิล และปวย อึ้งภากรณ์

สตรีไทยที่ค่ายทหารอเมริกัน ซานเมืองแบรดฟอร์ด ลองเครื่องแบบทหารเมืองร้อน

จากซ้ายไปขวา : ประทาน เปรมกมล, สำราญ วรณพฤกษ์และปวย อึ้งภากรณ์

วิธีปราบยุง

ยุงร้ายยิ่งกว่าเสือ

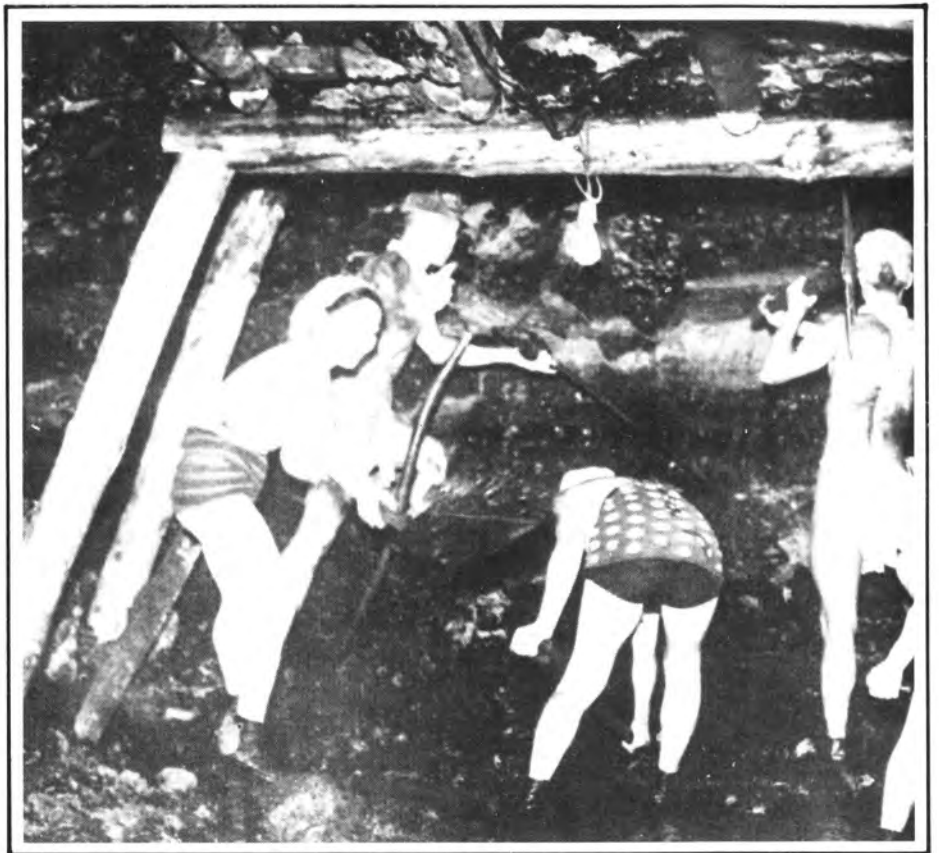
คำเตือน

เกือบสามปีแล้วที่ยุงร้ายพันธุ์ใหม่ชนิด ๑ ซึ่ง
ทั้งนำเกลียดและน่ากลัว เรียกกันว่า "ยุงอันตราย"
มาระบาดอยู่ในประเทศไทย ผู้ที่ยังไม่รู้สำนึกว่าสัตว์นี้
เป็นภัยร้ายแรงเพียงใด ควรอ่านหนังสือนี้ แล้วพยายามจำ
ลักษณะยุงเหล่านี้ๆ โดยละเอียด พบที่ไหนก็ให้จำได้ ตลอดจน
ศึกษาวิธีป้องกันและทำลายมันให้สิ้นเชื้อ ขอให้เร่งร่วมมือกันทำ
การปราบโดยเร็ว มิฉะนั้นจะสูญเสียคนไทยทั้งหมดไป

**กรมสาธารณสุข
กรุงเทพ ฯ**

นายเซอร์ซิลส์และภรรยาเยี่ยมชาวกรุงลอนดอนในย่านที่ถูกระเบิดอย่างหนัก

กรรมกรเหมืองถ่านหินหญิงญี่ปุ่น

กรรมกรเหมืองถ่านหินหญิงอังกฤษ

ค่ายทหารออร์ตันใกล้เมืองแบรดฟอร์ด

นั่งหน้า : ยัมยล แต่สุจิ, พัฒนพงศ์ รินทกุล

หลัง : ประไพธ เปาโรหิต, ประจิตร ยศสุนทร, มจ.การวิก จักรพันธ์, กำแหง พลาญกูร, ประทาน เปรมกมล

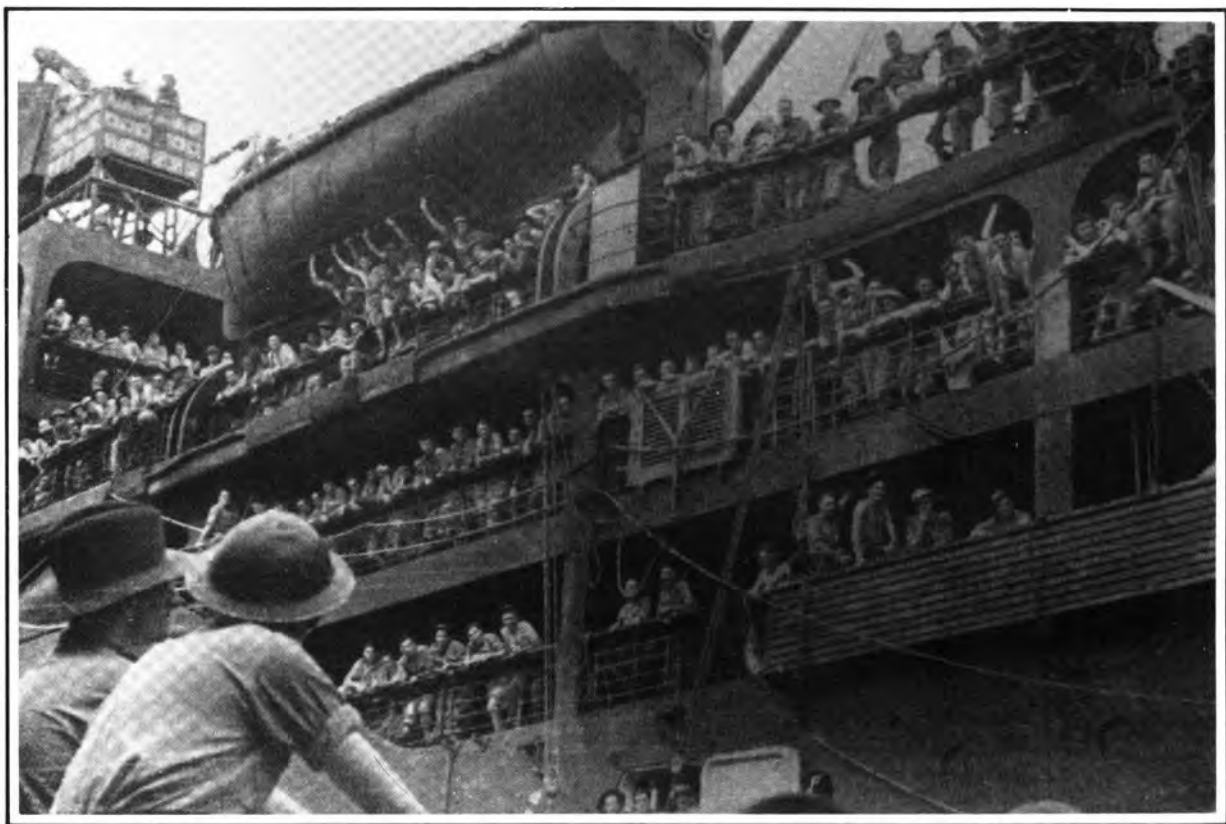

การฝึกทหารที่ค่ายออร์ตัน

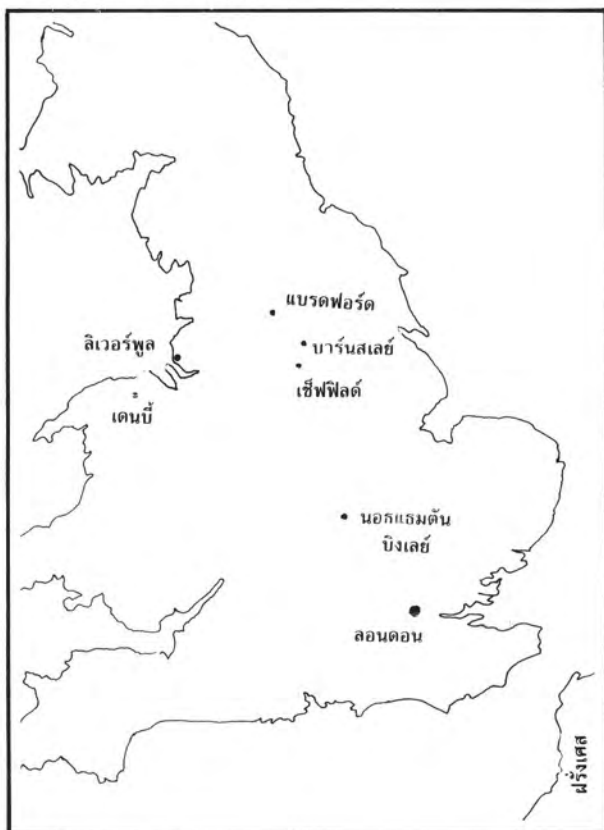
คนหัวแถว แถวหน้า : มจ.การวิก จักรพันธ์

แถวกลาง : กำแหง พลาญกูร

แถวหลัง : หลวงอาจพิศาลกิจ

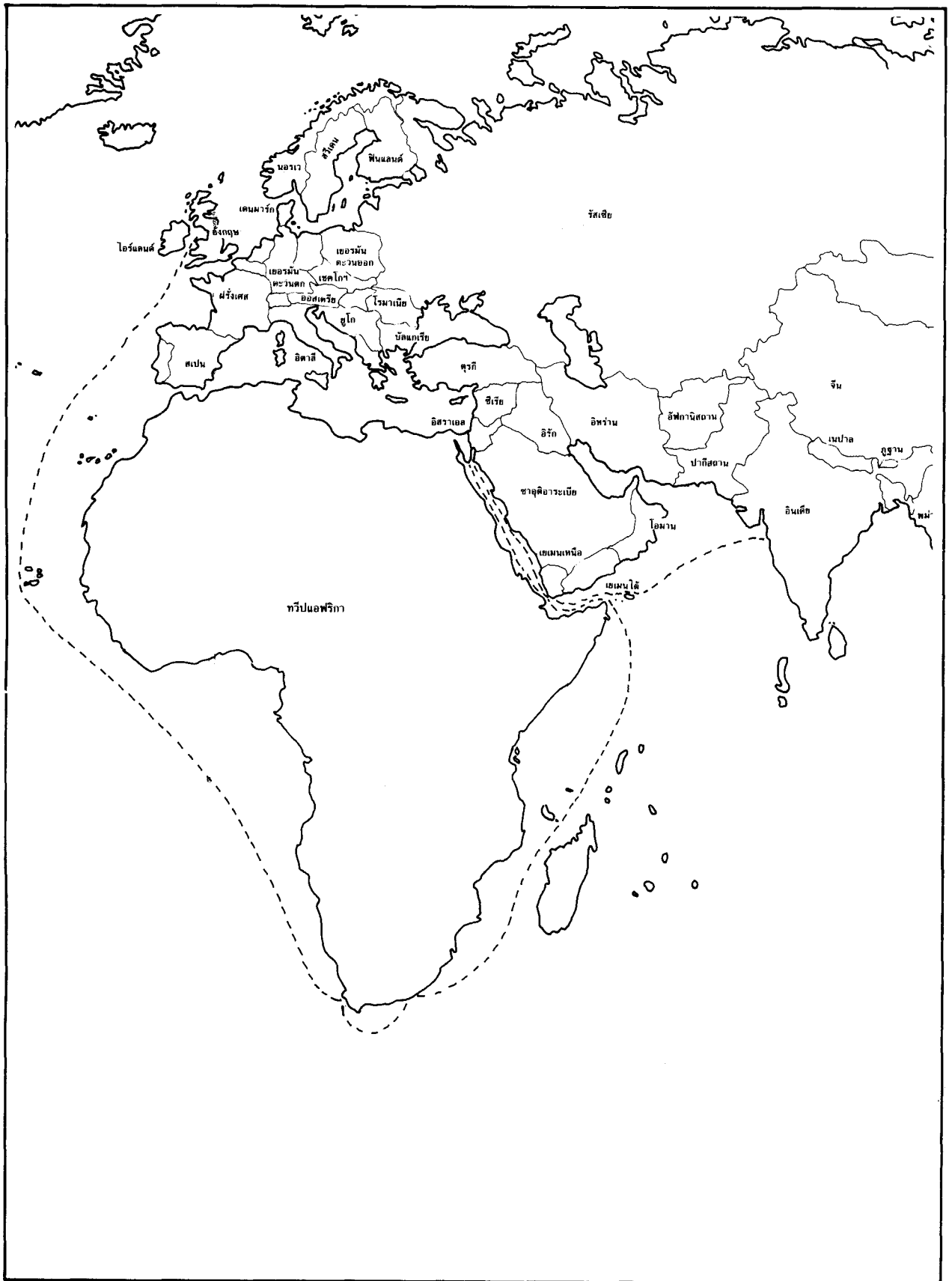
เรือบรรทุกทหารฝ่ายสัมพันธมิตร

แผนที่เกาะอังกฤษ

แผนที่ประเทศอินเดีย

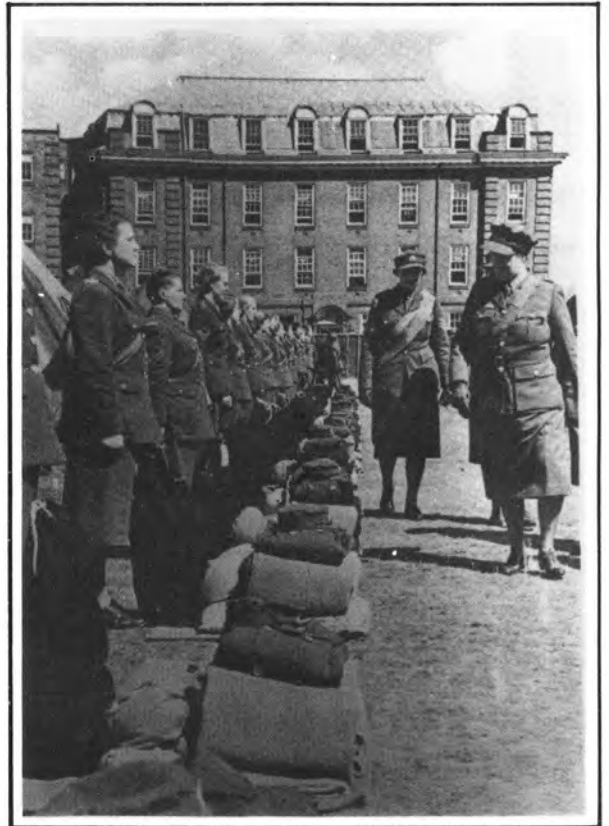
แผนที่การเดินเรือของสายไทย

ทหารหญิงหาเข้าให้ขึ้นใหญ่

ทหารหญิงลองรองเท้า

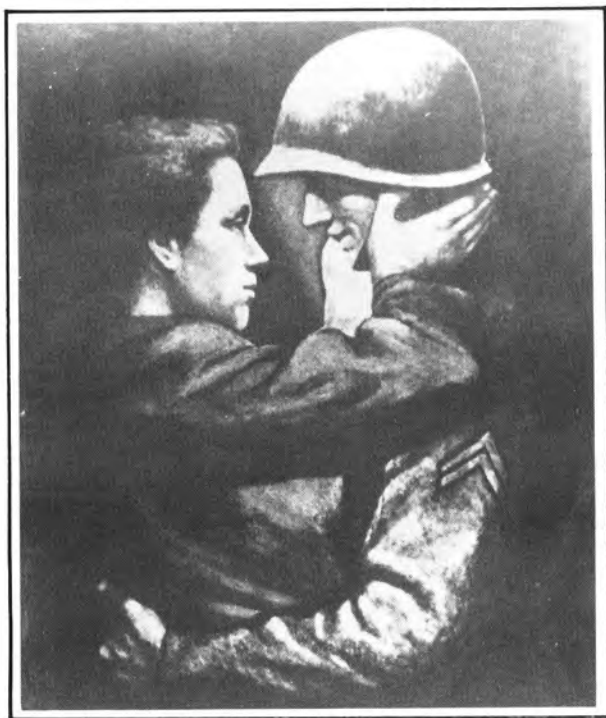
ตรวจแถว

มาร์เซีย

ทศ พันธุมเสน, เบริล, ดอริส เวอร์นอน ที่บ้านผู้จัดการเหมือง บาร์นสเลย์

ลาแฟน

หย้าฉ่า

ตอนที่ ๑

วันสงครามและเพลิงสงครามในยุโรป

ผมสอบชิงทุนเล่าเรียนหลวงได้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐ ออกเดินทาง เมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน เพื่อไปศึกษาวิชาวิศวกรรม ณ ประเทศอังกฤษ ขณะนั้นสงครามในจีนระหว่างญี่ปุ่นกับจีนกำลังลุกลามอย่างรวดเร็วยุทธการจากปักกิ่งไปสู่อู่เซียงไฮ้และนานกิง ประชาชนชาวไทยมิได้สนใจมากนักกับการสู้รบอย่างโหดเหี้ยมซึ่งเริ่มต้นในเดือนกรกฎาคม ๒๔๘๐ และยืดเยื้อต่อไปถึง ๘ ปี จันเอง รินทกุล (นักเรียนทุนเล่าเรียนหลวง) กับผมออกเดินทางไปต่างประเทศด้วยกัน ด้วยความฝันหวานว่าเราจะได้คืนสู่เหย้าภายใน ๕ ปีโดยมีปริญญาดังประเทศประทับชื่อ มิได้สังหรณ์ใจว่าสงครามระหว่างญี่ปุ่นกับจีนที่ปะทุขึ้นเพียงสองเดือนเศษก่อนเราออกเดินทางข้ามทวีปจะเป็นสาเหตุแห่งความเหินห่างผืนผวนในอนาคตของเราอย่างใหญ่หลวง

เมื่อเราเดินทางถึงเกาะอังกฤษ สงครามมหาโหดในจีนก็เลือนลางจางไปจากความนึกคิดของเรา แม้จะมีหนังสือพิมพ์กล่าวถึงการเสียชีวิตของทหารจีนจำนวนมากถึง ๔๐๐,๐๐๐ คน ในการสู้รบเพียงไม่กี่เดือน ขณะนั้นยุโรปเองก็ตกอยู่ภายใต้ควันสงครามและเพลิงสงครามเริ่มจากสงครามกลางเมืองในสเปนกลางปี ๒๔๗๙ ซึ่งมีอาสาสมัครชาวอังกฤษเข้าร่วมกับฝ่ายรัฐบาลและมีชาวเยอรมันร่วมกับฝ่ายกบฏซึ่งมีนายพลฟรังโกเป็นหัวหน้า ขณะที่เราไปถึงอังกฤษ ทั้งรัฐบาลและประชาชนกำลังตื่นตัวกับข่าวการโจมตีทางอากาศอย่างรุนแรงในสเปน

โดยเครื่องบินเยอรมัน ช่วนั้นกล่าวถึงความพินาศของทรัพย์สินและการเสียชีวิตของพลเมืองจากการทิ้งระเบิดอย่างเกินความจริงมากมาย ถึงกับทำให้นักการทหารในอังกฤษยืนบันทึกเสนอรัฐบาลให้เร่งรีบเตรียมการป้องกันภัยทางอากาศโดยสร้างหลุมหลบภัยและผลิตหน้ากากกันไอพิษสำหรับคนในชุมชนใหญ่ๆ คาดคะเนกันว่า หากเกิดสงคราม เยอรมนีจะใช้เครื่องบินเป็นอาวุธสำคัญสำหรับทำลายอุตสาหกรรมและขวัญของประชาชนโดยใช้ลูกระเบิดและแก๊สพิษ

นอกจากเพลิงสงครามในสเปน กวันสงครามก็คุกรุ่นรอบๆ เยอรมนีซึ่งมีฮิตเลอร์เป็นผู้เผด็จการก่อความสงบตั้งแต่ต้นปี ๒๔๗๖ รัฐบาลอังกฤษและฝรั่งเศสใช้นโยบายผ่อนปรนต่อการที่ฮิตเลอร์คุกคามประเทศที่มีชาวเยอรมันอาศัยอยู่เป็นชนส่วนน้อย ประชาชนชาวอังกฤษส่วนใหญ่เห็นชอบกับนโยบายของรัฐบาล และยังมีพลเมืองส่วนหนึ่งในกลุ่มฝ่ายสันติที่ประกาศว่าหากเกิดสงครามจะไม่ยอมเป็นทหาร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖ ขณะที่ผู้นำเยอรมันเริ่มสร้างกำลังทหาร สถานักศึกษามหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ดจัดให้มีการโต้วาที ที่ประชุมรับญัตติว่า “ไม่ว่าในกรณีใดๆ สมาชิกสถาบันปฏิเสธที่จะรบเพื่อกษัตริย์และประเทศ (King and Country) ด้วยคะแนนเสียง ๒๗๕ ต่อ ๑๕๓

ในช่วงปีการศึกษา ๒๔๘๑-๘๒ มีนักเรียนไทยในอังกฤษราวๆ ๑๐๐ คน กลุ่มใหญ่ที่สุดเรียนในโรงเรียนและวิทยาลัยต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยลอนดอน นอกนั้นกระจัดกระจายอยู่ต่างจังหวัด จันทน์กับผมเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยลอนดอนในปีการศึกษา ๒๔๘๑-๘๒

ราวๆ ครึ่งหนึ่งของนักเรียนไทยเป็นรุ่นอายุน้อย (๑๘-๒๐ ปี) ซึ่งประกอบด้วยนักเรียนทุนเล่าเรียนหลวงและทุนรัฐบาลและทุนส่วนตัว (เรียกกันว่าทุน พ.ก. คือพ่อคุณ) นอกนั้นเป็นนักเรียนสังกัดกระทรวงต่างๆ ซึ่งมีหลายคนที่รับราชการหรือมีปริญญามหาวิทยาลัยในประเทศแล้ว และนักเรียนรุ่นผู้ใหญ่ที่กำลังจะศึกษาจบในปี ๒๔๘๑ และ ๒๔๘๒ พวกที่ศึกษาจบแล้วถูกส่งตัวกลับเมืองไทยทันที เพราะสถานทูตไทยและนายคาร์ลัคผู้ดูแลนักเรียนไทยกำลังกลัวว่าสงครามในยุโรปจะเกิดขึ้นเนื่องจากนโยบายแข็งกร้าวของจอมเผด็จการฮิตเลอร์และมุสโสลินีซึ่งผนึกกำลังกันเป็นอักษะโรม-เบอร์ลิน (Rome-Berlin Axis)

คณะต่างๆ ของมหาวิทยาลัยลอนดอนไม่อยู่ในบริเวณเดียวกัน แต่กระจัดกระจายอยู่ทั่วไป จันทน์กับผมจึงรู้จักแต่พวกที่เรียนอยู่ใกล้กันและกินกลางวันในโรงอาหารเดียวกัน คือพวกที่เรียนวิทยาศาสตร์ วิศวกรรม เหมือนแร่และธรณีวิทยา เราแทบจะไม่ได้พบพวกที่

เรียนวิชาอื่นๆ เช่น เปรม บุรี และรจิต บุรี (นักเรียนแพทย์) กำแหง พลังกูรและสำราญ
วรรณพฤกษ์ (สัตวแพทย์) จีวรธรรณ ฌ บัอมเพชร (ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ) ม.ร.ว.
กิตินัดดา กิตติการ เทพ เสมณิติ สว่าง สามโกเศศ ป่วย อิงภากรณ์ (เศรษฐศาสตร์) ต่อมา
ผมต้องอยู่ร่วมกับนักเรียนที่ผมไม่รู้จำกัทั้ง ๕ คนนี้อย่างใกล้ชิดในภาวะที่น่ารำคาญอย่างยิ่ง
แต่ในที่สุดเขาเหล่านั้นก็กลายเป็นเพื่อนสนิทที่รักและเห็นอกเห็นใจกันอย่างยิ่งของผม

ในปี ๒๔๘๑ และ ๒๔๘๒ แม้แต่พวกเราชาวเอเชียก็แทบจะไม่สนใจใยดีกับข่าว
สงครามอันยิ่งใหญ่ในจีนว่าจอมพลเจียงไคเช็คระดมทหารจีนหลายล้านคนเพื่อต่อสู้ญี่ปุ่นซึ่งส่ง
ทหารเข้าไปในจีนประมาณหนึ่งล้านคน ทหารจีนเสียชีวิตนับล้าน แม้ทัพบางคนกล่าวว่า
ญี่ปุ่นไม่มีทางชนะจีน จีนจะฆ่าญี่ปุ่นจนหมดประเทศได้โดยเสียทหารไม่เกิน ๒๐๐ ล้านคน !!

พ.ศ. ๒๔๘๑ ฮิตเลอร์ส่งทหารเข้าออสเตรียและรวมประเทศนั้นเข้าในอาณาจักร
เยอรมันในเดือนมีนาคม ฮิตเลอร์คุกคามเชโกสโลวาเกียในเดือนกรกฎาคม นายเนวิลล์
แชมเบอร์เลน นายกรัฐมนตรีอังกฤษผู้มีนโยบายผ่อนผันกับผู้เผด็จการเยอรมัน เดินทางไป
เจรจากับฮิตเลอร์สองครั้งในวันที่ ๑๕ และ ๒๗ กันยายนเพื่อแก้ปัญหาขัดแย้ง ในวันที่ ๒๙
กันยายน มีการประชุมระหว่างผู้นำเยอรมนี อิตาลี อังกฤษและฝรั่งเศสที่เมืองมิวนิก แชม-
เบอร์เลน และคาโลดิเอ นายกรัฐมนตรีอังกฤษและฝรั่งเศสยอมรับข้อเรียกร้องของผู้เผด็จการ
เยอรมันในเรื่องดินแดนเชโกสโลวาเกียที่มีชาวเยอรมันอาศัยอยู่ ฮิตเลอร์เซ็นสัญญาว่าจะไม่
เรียกร้องดินแดนเพิ่มเติมอีก แชมเบอร์เลนได้รับการโห่ร้องต้อนรับอย่างกึกก้องจากประชาชน
ชาวอังกฤษเมื่อเขาประกาศว่า “ข้าพเจ้าเชื่อว่าเราจะมีสันติภาพในยุโรปนี้”

นายกรัฐมนตรีอังกฤษได้คะแนนนิยมจากทุกประเทศในยุโรปยกเว้นเชโกสโลวาเกีย
แม้แต่ชาวเยอรมันก็เชียร์แชมเบอร์เลนอย่างชื่นชมที่สุดว่าเป็นผู้ไผ่สันติ

ในเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๒ สัญญากับฮิตเลอร์ก็กลายเป็นเศษกระดาษ ผู้นำ
เยอรมันส่งทหารเข้ายึดเชโกสโลวาเกีย อังกฤษและฝรั่งเศสไม่ขัดขวาง ฮิตเลอร์เริ่มคุกคาม
โปแลนด์

ผู้นำอังกฤษและฝรั่งเศสตระหนักว่า จะหลีกเลี่ยงสงครามไม่ได้ด้วยการผ่อนหนัก
ผ่อนเบา ในวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๔๘๒ รัฐบาลอังกฤษประกันต่อไปแลนดท์ว่าจะช่วยทางทหาร
หากโปแลนด์ถูกรุกราน

๔ กบฏข้าศึก

กองทัพเยอรมันรุกรานโปแลนด์เวลา ๔.๔๕ น. วันที่ ๑ กันยายน ๒๔๘๒
รัฐบาลอังกฤษและฝรั่งเศสยื่นคำขาดต่อเยอรมนีว่า ถ้าไม่ถอนทหารจากโปแลนด์ทันที จะ
ประกาศสงคราม

วันที่ ๓ กันยายน อังกฤษประกาศสงครามต่อเยอรมนีเวลา ๑๑.๑๕ น. ฝรั่งเศส
ประกาศสงครามเวลา ๑๗.๐๐ น. วันที่ ๑๐ กันยายน กองทัพอังกฤษขึ้นบกที่ฝรั่งเศส วันที่
๑๗ กันยายน กองทัพโซเวียตเข้าตีโปแลนด์จากด้านตะวันออก กองทัพอังกฤษและฝรั่งเศส
ยังไม่ถึงโปแลนด์ เมื่อโปแลนด์ยอมแพ้ในวันที่ ๒๗ กันยายน เป็นสถิติการรบสายฟ้าแลบ
ซึ่งทำให้ทั่วโลกงงงัน

วันที่ ๒๘ กันยายน สหภาพโซเวียตกับเยอรมนีปันเขตแดนโปแลนด์

วันที่ ๖ ตุลาคม ฮิตเลอร์เสนอสงบศึก อังกฤษและฝรั่งเศสปฏิเสธข้อเสนอ

วิทยุ บี.บี.ซี. แถลงข่าวสงครามทุกชั่วโมงตั้งแต่ ๗.๐๐ น. ถึงเที่ยงคืน สถานการณ์
ในอังกฤษอลเวงในด้านการป้องกันภัยทางอากาศ ในลอนดอน เมืองอุตสาหกรรม เมืองท่า
และฐานทัพอากาศ มีการซุกหลุมหลบภัย ตั้งหน่วยบินต่อสู้อากาศยาน และแจกหน้ากากกัน
ไอพิษ อังกฤษกลัวว่ากองทัพอากาศมหาของเยอรมนีจะใช้ทั้งลูกระเบิดและแก๊สพิษ มีบัลลูน
ลอยอยู่เหนือกรุงลอนดอน ๔๐ ลูกเพื่อกันมิให้เครื่องบินเยอรมันบินต่ำ

เด็กนักเรียนในลอนดอนหลายแสนคนอพยพไปต่างจังหวัดอย่างไกลาหลอลหม่าน
ต่อมาชาวกรุงนับล้านในย่านแออัดถูกอพยพ คนที่ฐานะดีอพยพตนเองรวม ๒ ล้านคน

หากศัตรูใช้แก๊สพิษ เด็กอ่อนในเมืองใหญ่จะตายหมด เพราะไม่มีหน้ากากกัน
ไอพิษขนาดเล็ก

ความตื่นตูมในมหานครเริ่มต้นทันทีหลังจากนายกรัฐมนตรีแถลงการประกาศ
สงครามทางวิทยุเมื่อเวลา ๑๑.๑๕ น. วันที่ ๓ กันยายน สัญญาณภัยทางอากาศหรือ “หวอ”
ดังโหยหวนพร้อมกับเสียงหอนของหมาหลายล้านตัวเมื่อเวลา ๑๑.๒๗ น. ทำราวและเจ้าหน้าที่
ระวังภัยทางอากาศต้องพุ่งชนลงหลุมหลบภัยอย่างไกลาหล หลบซ่อนวิ่งตะลี้ะลานลงอุโมงค์รถไฟ
ใต้ดิน

เป็นได้หรือที่กองทัพอากาศเยอรมันปฏิบัติการแบบฟ้าผ่า ?

หามิได้ มีเครื่องบินฝรั่งเศสล่าเกียบบินเจียกลอนดอน ผู้บินขับไล่ของอังกฤษ

จากสนามบินสองแห่งถูกส่งขึ้นตามลำ แต่กว่าจะเหินฟ้าเครื่องบินฝรั่งเศสก็กลับตาไปแล้ว ฝูงบินหนึ่งก็นึกว่าอีกฝูงบินหนึ่งเป็นฝ่ายข้าศึก นักบินอังกฤษต่างตื่นเต้นตายเลยยิ่งกันเอง เครื่องบินตกสองลำ นักบินตายคนหนึ่ง

ผู้ดูแลนักเรียนไทยส่งย้ายนักเรียนไทยออกจากนครหลวงเท่าที่มีมหาวิทยาลัยหัวเมืองรับได้ มีแต่นักเรียนแพทย์ที่กำลังทำงานในโรงพยาบาลซึ่งไม่โดนอพยพ จุ้นเคง รินทกุล กับผมไปเรียนภาษาเยอรมันในเยอรมนีระหว่างปีภาคฤดูร้อน ผมกลับมาถึงอังกฤษเมื่อปลายเดือนกันยายนและโดนย้ายไปมหาวิทยาลัยเซฟฟีลด์ อันเป็นการ “หนีเสือปะจระเข้” เซฟฟีลด์โดนโจมตีทางอากาศก่อนลอนดอน เพราะเป็นเมืองอุตสาหกรรมสำคัญ มีโรงถลุงเหล็กหลายโรงและรอบ ๆ เซฟฟีลด์ก็มีเหมืองถ่านหินซึ่งบ่อนเชื้อเพลิงให้โรงถลุง

จุ้นเคงมัวไปขอความช่วยเหลือจากสถานทูตไทยในเบอร์ลิน เลยตกค้างอยู่นานในเยอรมนีและสวีทเซอร์แลนด์จนการเดินทางติดขัดมาก ต้องรอกลับพร้อมพระยาราชวังสัน ทูตไทยในลอนดอนซึ่งไปเฝ้าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลซึ่งขณะนั้นประทับที่เมืองโลซานน์ เขากลับถึงลอนดอนต้นปี ๒๔๘๓ จึงย้ายไปไหนไม่ได้

คนในบ้านที่จุ้นเคงพักอยู่พากันดีใจไปตาม ๆ กัน เพราะเชื่อกันว่าจะไม่มีนักบินเยอรมันหน้าไหนเก่งกล้าสามารถถึงขนาดทิ้งลูกระเบิดมาให้โดนคนไทยที่ผอมหยองกรอคอยอย่างเขา ซึ่งอยู่ท่ามกลางชาวกรุง ๕ ล้านคนได้ อย่างไรก็ตาม มีนักบินเยอรมันคนหนึ่งทิ้งลูกระเบิดลงตรงบ้านที่อยู่ถัดไป ๔ หลัง บ้านที่จุ้นเคงอยู่เสียหายเพียงหลังคาและประตูหน้าต่างพังเท่านั้น แต่ก็ไม่เลวเอาปฤษฎัทำให้บอมบ์เบนไปตกบ้านอื่นตัวสั่นนั่งงออยู่นานโข

อย่าไปเชื่อว่าฝรั่งไม่ถือโซกลาง เมื่อเซฟฟีลด์โดนบอมบ์บ่อย ๆ มีเหม่่มสาวคนหนึ่งกอดผมตึกเลย บอกว่าลูกระเบิดมันจะไม่ตกลงมาโดนคนไทยที่ซื่อทศ ผมว่าเป็นความคิดที่เข้าท่ามาก

เซฟฟีลด์โดนโจมตีก่อนลอนดอนกว่าครึ่งปี โดนโจมตีอย่างหนักสองคืนติด ๆ กัน กระจกหน้าต่างหอพักนักศึกษาหญิงและหอพักนักเรียนชายและที่มหาวิทยาลัยแตกหลายสิบบาน โรงงานใกล้ ๆ มหาวิทยาลัยพังหลายโรง ผมจึงว่าผมหนีเสือปะจระเข้

วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๔๘๒ กองทัพอากาศเวียตกรานฟินแลนด์ ฟินแลนด์ต่อต้านอย่างสามารถอาจหาญจนถึงวันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๔๘๓ จึงยอมสงบศึก อังกฤษกับฝรั่งเศส

๖ กบฏข้าศึก

ขอเดินทัพผ่านนอร์เวย์และสวีเดนเข้าไปช่วยฟินแลนด์ แต่ถูกปฏิเสธ นับว่าเป็นเคราะห์ดีก็ได้ที่ทำให้สัมพันธมิตรไม่ต้องรบกับสหภาพโซเวียตอีกประเทศหนึ่ง ขณะนั้นรัสเซียมีสัญญาไม่รุกรานกับเยอรมนี เซ็นกันเมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๔๘๒

ในการสงครามไม่มีมิตรหรือศัตรูถาวร ผลประโยชน์ของแต่ละประเทศเป็นตัวกำหนดว่าใครจะเข้าข้างใคร

พ.ศ. ๒๔๘๓-๒๔๘๔ เป็นช่วงเวลาที่ชะตากรรมของอังกฤษแขวนอยู่กับเส้นค้ายเยอรมนียึดครองออสเตรีย เชโกสโลวาเกีย โปแลนด์ เดนมาร์ก นอร์เวย์ เนเธอร์แลนด์ ลักเซมเบิร์ก เบลเยียม

เดนมาร์กยอมแพ้ภายใน ๒๔ ชั่วโมง อังกฤษเข้าไปช่วยนอร์เวย์สู้อยู่ได้ ๒๘ วัน เนเธอร์แลนด์แพ้ใน ๕ วัน เบลเยียมแพ้ใน ๑๘ วัน ฝรั่งเศสแพ้ใน ๔๐ วัน ทั้งๆ ที่มีกำลังรบสูงสุดในยุโรป มีทหารประจำการ ๘๐๐,๐๐๐ คน ทหารกองหนุน ๕,๕๐๐,๐๐๐ คน เพราะฝรั่งเศสเกณฑ์ทหารทุกปี

อังกฤษไม่เกณฑ์ทหารในยามสงบ ส่งทหารเข้าไปรบในฝรั่งเศสและเบลเยียมเพียง ๔๐๐,๐๐๐ คน ถอนทหารกลับไปได้เพียง ๒๒๕,๐๐๐ คน สูญเสียอาวุธยุทโธปกรณ์แทบหมด

ในยามสงคราม มีเหตุการณ์พิสดารเกิดขึ้นบ่อยๆ

เยอรมนีโจมตีเนเธอร์แลนด์วันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๔๘๓

สมเด็จพระเจ้าจอร์จที่ ๖ ทรงถูกปลุกจากบรรทมเมื่อเวลาตีห้าวันที่ ๑๓ พฤษภาคม โดยสมเด็จพระราชินีวิลเฮล์มินาแห่งเนเธอร์แลนด์ ซึ่งทรงโทรศัพท์ทางไกลขอให้พระเจ้าจอร์จส่งเครื่องบินไปช่วยเนเธอร์แลนด์

พระราชินีวิลเฮล์มินาและเชื้อพระวงศ์ชั้นสูง พร้อมด้วยผู้นำเนเธอร์แลนด์หลายคนหนีลงเรือพิฆาตอังกฤษได้ ข้ามทะเลเหนือไปสู่เกาะอังกฤษโดยมีเครื่องบินเยอรมันตามไปโจมตี ทรงจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นขึ้นในลอนดอน

วันที่ ๑๐ พฤษภาคม เชมเบอร์เลนลาออก เซอร์ซิลล์เป็นนายกรัฐมนตรีและตั้งรัฐบาลผสม

อิตาลีประกาศสงครามกับอังกฤษและฝรั่งเศสในวันที่ ๑๐ มิถุนายน

วันที่ ๒๒ มิถุนายน ฝรั่งเศสยอมจำนนต่อเยอรมนี วันที่ ๒๔ ฝรั่งเศสเซ็นสัญญา

สงบศึกกับอิตาลี

อังกฤษกับประเทศในเครือจักรภพเผชิญกับอิตาลีและเยอรมนีต่อไปตามลำพัง
หลังสงคราม ได้มีการเปิดเผยว่า เมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๔๘๓ คณะเสนาธิการ
ทหารอังกฤษเสนอรายงานที่สรุปก่อนนายกรัฐมนตรีเชอร์ชิลล์ดังนี้

“Our conclusion is that prima facie Germany has most of the cards; but the real test is whether the morale of our fighting personnel and civil population will counter-balance the numerical and material advantages which Germany enjoys. We believe it will.”

(จากหลักฐานที่มีอยู่เราสรุปว่าเยอรมนีได้เปรียบแทบทุกทาง การทดสอบ
ที่แท้จริงอยู่ที่ว่า ขวัญของทหารและประชาชนของเราจะถ่วงความได้เปรียบในด้าน
จำนวนคนและอุปกรณ์ของเยอรมนีได้หรือไม่ เราเชื่อว่า “ได้”)

ในที่สุด คณะเสนาธิการทหารอังกฤษก็ได้แต่แขวนความอยู่รอดไว้กับ “ขวัญ”
เท่านั้น

เครื่องบินเยอรมันกวาดหลายร้อยลำโจมตีเมืองท่า เมืองอุตสาหกรรมและเป้าหมายทางทหารในอังกฤษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งฐานทัพอากาศ เริ่มต้นรุนแรงมากในเดือน
กรกฎาคม ๒๔๘๓ ลอนดอนโดนทิ้งระเบิดตั้งแต่วันที่ ๗ กันยายนติดต่อกัน ๗๖ วัน แล้วหลังจากนั้นยังโดนโจมตีเป็นครั้งคราวอีก ๖ เดือน

ขวัญของประชาชนถูกข่มอย่างหนัก เมื่อสิ้นเดือนกันยายนชาวกรุงผู้ไร้ที่อยู่ประมาณ
๑๘๐,๐๐๐ คน นอนในอุโมงค์รถไฟใต้ดิน กว่าทางการจะหาที่อยู่ให้ได้ อุโมงค์รถไฟมีสภาพ
เป็นนรก กละกลิ้งด้วยกลิ่นอุจจาระปัสสาวะและกลิ่นตัวคนที่ไม่ได้อาบน้ำ

ภายใน พ.ศ. ๒๔๘๔ ชาวลอนดอนจำนวน ๑,๔๐๐,๐๐๐ คนไร้ที่อยู่

ในที่สุดกองทัพอากาศเยอรมันต้องเพลาลูกการโจมตี เพราะสูญเสียทั้งเครื่องบินและ
นักบินมากเกินไป เสียเครื่องบินทิ้งระเบิดลำหนึ่งก็เสียทหารอากาศ ๖-๗ คน เครื่องบิน
อังกฤษที่โดนยิงตกยังอาจซ่อมได้ นักบินอังกฤษส่วนใหญ่ก็โคตรर्मลงได้โดยปลอดภัย

ขวัญของประชาชนชาวอังกฤษจึงยังไม่ทันท้าย คนกลับชินกับอันตรายและความ
ลำบากยากแค้นนานาประการ

ตอนที่ ๒

ชะตากรรมของคนไทยในอังกฤษ

เมื่อสงครามลูกลามไปยังประเทศต่าง ๆ ที่มีนักเรียนไทยอยู่ นักเรียนก็ถูกย้ายจากประเทศที่ถูกยึดครอง นักเรียนไทยทุนส่วนตัวบางคนขอย้ายจากเยอรมนีและฝรั่งเศสไปสวิตเซอร์แลนด์ นักเรียนไทยในเบลเยียมถูกย้ายไปฝรั่งเศสแล้วต่อมาโดนย้ายไปเยอรมนี นักเรียนไทยในฝรั่งเศสบางคนย้ายไปสวิตเซอร์แลนด์ บางคนโดนย้ายไปแคนาดาและอเมริกา บางคนก็กลับประเทศไทยเพื่อหนีภัยสงคราม แต่ก็ไม่พ้น เพราะไปเจอจนได้ในเมืองไทยนั่นเอง นักเรียนทุนส่วนตัวในอังกฤษสองสามคนย้ายไปอเมริกา นักเรียนที่เรียนจบแล้วถูกส่งกลับประเทศไทยทันที ที่กล่าวมานี้หมายถึงช่วงเวลาก่อนสงครามเริ่มในเอเชีย

ในบรรดานักเรียนไทยที่กลับเมืองไทยก่อนสงครามเริ่มในยุโรป มีคนหนึ่งชื่อ นางสาวฉลบชลัยน์ มหานีรานนท์ ซึ่งโดนภัยสงครามมหาเอเชียบูรพาอย่างร้ายแรงมาก ดังจะได้กล่าวถึงในภายหลัง

นักเรียนไทยทุนรัฐบาลและทุนเล่าเรียนหลวงในอังกฤษ ซึ่งมีหลายคนไปถึงอังกฤษในปี ๒๔๘๑-๘๒ ใกล้เกิดสงครามเต็มที่แล้ว ต่างก็ตกอยู่ในอังกฤษและจำต้องร่วมชะตากรรมกับชาวอังกฤษและชนชาติต่าง ๆ ที่หนีภัยสงครามจากประเทศตนที่ถูกเยอรมนียึดครอง ต่างชาติเหล่านั้นร่วมมือกับอังกฤษในการทำสงครามกับเยอรมนีต่อไปในฐานะเสรีชนที่ไม่ยอมแพ้ผู้รุกราน

เมื่อญี่ปุ่นเปิดฉากสงครามในเอเชีย ยังมีนักเรียนไทยในอังกฤษอีกราวๆ ๘๐ คน ข้าราชการสถานทูต ๑๐ คน นอกจากนั้นยังมีเจ้านายไทยราวๆ ๑๐ พระองค์

ที่ำหนัก Compton House ตำบลเวอร์จิเนียวอเตอร์ใกล้ๆ ลอนดอน มีสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (ซึ่งสวรรคตก่อนญี่ปุ่นรุกรานไทยเพียง ๖ เดือน) พระองค์เจ้าจิรศักดิ์ ภาณุพันธุ์ พระองค์เจ้าวรานนท์ธวัช ม.จ. ศุภสวัสดิ์วงสนธิ สวัสดิวัตน์ ม.จ. กอภษัตริย์ สวัสดิวัตน์ ม.จ. หึงพ้องพัฒน สวัสดิวัตน์ (จักรพันธุ์) ม.จ. การวิก จักรพันธุ์

ที่ำหนัก Tredethy ในคอร์นวอลล์ทางภาคใต้ มีพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์และพระองค์เจ้าพีระศักดิ์ ภาณุพันธุ์

พระองค์เจ้าอาภัสสรวงศ์ ภาณุพันธุ์ ประทับอยู่ตามลำพังในชนบท
เชื้อพระวงศ์ที่ทรงศึกษาอยู่ในอังกฤษขณะนั้นก็มี ม.จ. ภักเดช รัชสีและ ม.จ. จีรดิษฐ์ กิตติยากร

ชะตากรรมที่ร้ายแรงคืออันตรายจากการโจมตีทางอากาศ ชะตากรรมตลอดกาลคือ การอดคัดขาดแคลนอาหารและสินค้ามากมายหลายประเภท หลังจากฝรั่งเศสยอมแพ้ในเดือน มิถุนายน ๒๔๘๓ ทุกคนหวาดกลัวแนวที่ ๕ และการบุกรุกเกาะอังกฤษ

การโจมตีทางอากาศเริ่มต้นวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๔๘๓ กองทัพอากาศเยอรมัน มุ่งทำลายฐานทัพอากาศ ฐานทัพเรือ เมืองท่าและเมืองอุตสาหกรรม ลอนดอนเริ่มถูกโจมตีอย่างรุนแรงและต่อเนื่องตั้งแต่เดือนกันยายน

ฝ่ายอังกฤษรู้ว่าเยอรมนีเตรียมเรือดำน้ำโจมตีตามเมืองท่าของฝรั่งเศสเพื่อยกทหาร ขึ้นบกอังกฤษเมื่อทำลายกองทัพอากาศอังกฤษแหลกลาญได้แล้ว การรบทางอากาศเหนือเกาะ อังกฤษที่เรียกว่า Battle of Britain จึงเป็นตัวกำหนดชะตากรรมของอังกฤษ ฮิตเลอร์ระงับแผนบุกอังกฤษเพราะกองทัพอากาศเยอรมันเสียหายยับเยินและไม่สามารถทำลายกองทัพอากาศ อังกฤษที่เล็กกว่าได้ นายกรัฐมนตรีเชอซิลล์ได้สดุดีทหารอากาศอังกฤษไว้อย่างน่าประทับใจว่า “Never in the field of human conflict was so much owed by so many to so few”

คำสรรเสริญกับบันทึกกล่าวแปลเป็นไทยให้กระชับความเช่นภาษาอังกฤษไม่ได้ ผมขอแปลว่า “ไม่มีครั้งใดในการสู้รบของมนุษยชาติที่คนจำนวนมหาศาลเป็นหนี้บุญคุณอย่าง

เหลือนั่นต่อคนเพียงหยิบมือเดียว”

เล่ากันว่าเมื่อนักบินอังกฤษคนหนึ่งที่กำลังกินหรือดื่มอยู่ในห้องอาหารทหารได้ยินคำสวดของนายเชอซิลล์ทางวิทยุ ก็บอกพวกเพื่อน ๆ ว่า “นั่นเขากำลังกล่าวถึงหนี้สินค่าอาหารและเครื่องดื่มของพวกเราละซี” หมายความว่า นักบินจำนวนมากมีหนี้สินท่วมท้นต่อผู้ขายอาหารและเครื่องดื่มเพียงสองสามคน อย่างนี้เรียกว่าอารมณ์ขันของชาวอังกฤษ อาจเข้าใจยากสำหรับคนไทยแต่อาจทำให้ง่ายขึ้นโดยเติมบางคำลงไปดังนี้ “So much (money) was owed by so many (airmen) to so few (caterers)”

เจ้านายไทยสองพระองค์ คือ พระองค์เจ้าจิรศักดิ์ ภาณุพันธุ์ และพระองค์เจ้าวรานนท์ ราช ได้ทรงปฏิบัติการณ์เป็นนักบิน พระองค์เจ้าจิรศักดิ์อยู่ในหน่วยกองบินซึ่งมีหน้าที่นำเครื่องบินจากโรงงานไปส่งสนามบินหรือท่าเรือ เป็นหน่วยช่วยรบเรียกว่า Air Transport Auxiliary พระองค์เจ้าวรานนท์ทรงขับเครื่องบินรบในกองทัพอากาศ ได้ทรงเข้าร่วมกับกองทัพอากาศเยอรมัน (ขณะนั้นยังมีพระชนม์อยู่) พระองค์เจ้าจิรศักดิ์เสียชีวิตในระหว่างสงครามเนื่องจากเครื่องบินตกในขณะที่มีหมอกมาก

ในระหว่างสงคราม คนมีครอบครัวไม่ค่อยออกจากบ้านยามค่ำคืน ไม่ใช่เพราะกลัวอันตรายจากการโจมตีทางอากาศ แต่เพราะกลางคืนมีตึสนิทจนมองแทบไม่เห็นอะไรเลย ด้วยเหตุว่ามีการพร่างไฟอย่างเข้มงวด ทุกบ้านต้องใช้ผ้า màn หน้าต่างสีดำที่หนาจนไม่มีแสงไฟลอดออกไปภายนอกได้เลย เมื่อผมไปอยู่เซฟฟิลด์ใหม่ ๆ ต้องหัดเดินในความมืดในบริเวณหอพักเพื่อฝึกให้ได้ “ดวงตาแมว” ที่มองเห็นในความมืดต่อได้ ทั้งนี้เพราะนักเรียนในหอพักต้องผลัดกันเป็นยามเพื่อเฝ้าดูการโจมตีทางอากาศและเรียกให้คนลงหลุมหลบภัย ผู้ที่ออกนอกบ้านในคืนเดือนมืดมีอันตรายรอบด้าน เพราะอาจเดินตกขอบถนน ชนเสาไฟฟ้า สะดุดกระสอบทราย ชนต้นไม้ ตกหลุมระเบิด โดนคนตัวใหญ่และหนักกว่าชนกระเด็น โดนดีซิงวิ่งราว (ไม่ค่อยมี) ผู้ที่ประสบอุบัติเหตุในคืนเดือนมืดส่วนมากคือคอเหล้าที่ออกจากร้านเหล้าหลังจากดื่มได้ทีแล้ว มักจะได้แผลก่อนถึงบ้าน

ตรงข้ามกับคนมีครอบครัว หนุ่มโสดและสาวสดชอบออกนอกบ้านยามค่ำคืนเพื่อทำความสดให้หมดไป เพราะคติพจน์ยามสงครามคือ “กินดื่มและหาความสำราญเสียในวันนี้ เพราะพรุ่งนี้เราอาจตาย” (Eat, drink and be merry today, for tomorrow we may die)

ภายในปี ๒๔๘๒-๒๔๘๓ มีคนแต่งงานมากเป็นประวัติการณ์ และคงมีการร่วมประเพณีนอกสมรสมากกว่าการแต่งงาน หากแต่ไม่มีสถิติเปรียบเทียบ แต่ได้คาดคะเนจากผลสะท้อนสองประการ คือ จำนวนลูกไม่มีพ่อเพิ่มพูนและกามโรคระบาดรุนแรง สมัยนั้นโรคเอดส์ยังไม่ปรากฏ

ผมเรียนวิศวกรรมเหมืองแร่ จึงต้องทำงานธรณีวิทยาภาคปฏิบัติในสนาม ในการนี้ต้องใช้แผนที่มาตราส่วนใหญ่ที่สุด คือ ๖ นิ้วต่อหนึ่งไมล์ ทางกรมการปกครองกำหนดแผนที่ขนาดใหญ่แต่ทางมหาวิทยาลัยขอนแก่นมีติดจากตำรวจให้ผมใช้แผนที่มาตราส่วน ๖ นิ้วต่อหนึ่งไมล์ได้โดยอาจารย์ธรณีวิทยาเลือกให้ผมทำงานในบริเวณที่ห่างไกลชุมชนและไม่มีเส้นทางคมนาคม งานสนามนี้เป็นงานที่นักศึกษาทำตามคำสั่งในพื้นที่แต่ละแห่งที่อาจารย์กำหนดให้ แม้ผมจะมีใบอนุญาตให้ใช้แผนที่ แต่ทุกวัน ๆ จะมีคนกล่าวหาว่า ๕ รบผมเข้าสักวันหนึ่งเมื่อเขาเห็นผมเดินคุ่ม ๆ ค้อม ๆ อยู่คนเดียว ทั้งนี้เพราะเคยมีนักเรียนเหมืองแร่ คือสมักร บุราวาศ โคนจันขณะทำงานธรณีวิทยาสนามในบริเวณใกล้เคียงในปี ๒๔๘๑ เมื่อสงครามยังไม่เกิดด้วยซ้ำ

ดังนั้นผมจึงพยายามหาเพื่อนไปด้วยเมื่อออกไปทำแผนที่ธรณีวิทยา บังเอิญผมมีเพื่อนสนิทสองคนที่เรียนภูมิศาสตร์ เขาจึงสนใจที่จะออกไปเดินกินอากาศกับผมในวันอาทิตย์ เพราะสาขาวิชาภูมิศาสตร์กายภาพก็มีเนื้อหาเหมือนกัน กับวิชาธรณีวิทยากายภาพ เพื่อนคนหนึ่งอยู่ในหอพักชายเช่นเดียวกับผม เขาชื่อ บิลล์ บุลเลียนส์ อีกคนหนึ่งอยู่ในหอพักนักศึกษาหญิงชื่อมาร์เซีย (ชอบปกปิดนามสกุลเป็นความลับสงคราม) ซึ่งมีความสนใจอย่างอื่นเป็นพิเศษด้วย

มาร์เซียเป็นคนช่างพูด วาเริง น่ารักและน่ารัก ด้วยเธอมีรูปร่างอวบอ้วนดูดีส่วนชวนให้พิศมัย เธอมีบุญคุณต่อผมที่ช่วยขจัดปัดเป่าความวิตกกังวลใจของผมถึงครอบครัวที่ขาดการติดต่อกัน เธอเชื่อมั่นว่าอังกฤษจะไม่แพ้สงคราม แม้ว่าจะตกเป็นฝ่ายถูกรุกรานชั่วคราวก็ตาม โดยเฉพาะได้สูญเสียเรือพาณิชย์อย่างหนักซึ่งทำให้อาหารขาดแคลน จนในที่สุดมีการปันส่วนอาหารทุกชนิดยกเว้นขนมปังและมันฝรั่ง ผมเป็นคนเคยเลือกของกิน จึงรู้สึกเดือดร้อนมากเมื่อไม่มีของกินให้เลือก ส่วนมาร์เซียกลับบอกว่า มีกินน้อยก็ดีแล้ว เธอจะได้ไม่อ้วน

ได้กล่าวแล้วว่าเมืองเซฟฟีลด์โดนบอมบ์ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ๒๔๘๓ การโจมตีมีในตอนกลางคืนทั้งสิ้น รับประทานนอนมาก คืนหนึ่งผมสะดุ้งตื่นกลางดึกเพราะแผ่นไม้อัด

๑๒ กบฏกู้ชาติ

ที่ใช้ปัดที่หน้าต่างเพื่อพรางไฟกระเด็นลงมาบนเตียง ผมตะลึงตะลันลุกขึ้นแต่งตัวแล้วแผ่นพรวดพราดรีบไปลงหลุมหลบภัย วิ่งไปในความมืดเสียหลักข้อเท้าแผลง เดินกะเผลอกะเผลกอยู่สองสามวัน เมื่อต้นเดือนธันวาคม ๒๔๘๓ เช้าฟิวด์โดนโจมตีทางอากาศอย่างรุนแรงสองคืนซ้อน เป็นการโจมตีตลอดคืนครบถ้วนกระบวนการ กล่าวคือมีทั้งระเบิดเพลิงและระเบิดแรงสูง มีรวมทั้งแสงส่องวิดิ มีเครื่องบินทิ้งระเบิดแบบ สตูกา(Stuka) ซึ่งบินถลาถึงลงมาปล่อยลูกบอมบ์ในระดับต่ำที่เรียกว่า bive bombing เครื่องบินสตูกาติดอุปกรณ์พิเศษที่ปีกเวลาจิกหัวทิ้งลงมามันทำให้มีเสียงหวีดแหลมแสบแก้วหู ทำให้รู้สึกคล้ายกับว่ามันถลาลงมาเหนือหัวเรา ข่มขวัญอย่างร้ายแรง คราวแรกๆ ผมกลัวลาน แท่นานๆ เข้าก็ชักชินต่อเสียงกวนประสาทของเครื่องบินแบบ bive bomber และต่อการโจมตีทางอากาศ

การโจมตีตลอดคืนสองคืนซ้อนก่อความเสียหายแก่ที่อยู่อาศัยและโรงงานจำนวนมาก ไฟไหม้ตลอดคืนและก่อนวัน หน้าต่างและประตูอาคารเรียนและหอพักทั้งของชายและหญิงพังทลาย บานกระจกแตกกระจาย ต้องใช้กระดาษปะ คนตายและบาดเจ็บราวๆ ๒๐๐๐ คน คน ๓๗,๐๐๐ คน ไร้ที่อยู่อาศัย ต้องเข้าไปกินนอนในโรงภาพยนตร์จนกว่าเทศบาลจะซ่อมหรือหาบ้านให้ได้

ในช่วงปลายปีนั้น เมืองสำคัญทางเหนือคือเบอมิงแฮม แมนเชสเตอร์ และลิเวอร์พูล ซึ่งมีนักเรียนไทยรวมกันราวๆ ๑๒ คน ก็โดนบอมบ์หนัก คูเหมือนจะมีนักเรียนไทยในเคมบริดจ์เท่านั้นที่ไม่รู้สของการโจมตีทางอากาศ

สิ่งปรักหักพังและความทุกข์ยากของชาวเมืองที่ไร้ที่อยู่ทำให้ผมสลดใจและไม่สบายใจ แต่ในขณะเดียวกันก็รู้สึกชมเชยชาวอังกฤษว่ามีขวัญเข้มแข็ง โดยเฉพาะการโจมตีหนักในเดือนธันวาคมนั้นทำให้ชาวเมืองที่บ้านเสียหายต้องทนทุกข์ทรมานจากความหนาวจัดอีกด้วย

มีการโจมตีเป็นครั้งคราวเรื่อย ๆ ไปจนเข้าฤดูร้อน ในเดือนพฤษภาคมและต้นเดือนมิถุนายนมีการโจมตีสามครั้งซึ่งก่อความกังวลใจแก่นักศึกษาเป็นพิเศษ เพราะเป็นช่วงเวลาที่ต้องท่องหนังสือเตรียมสอบไล่ นักเรียนต่างก็ชอบตำราและสมุดโน้ตไปหลุมหลบภัยด้วย

ในเดือนพฤษภาคมผมออกไปจับกับมาร์เซียทุกสัปดาห์ในป่าละเมาะบนเนินชานเมือง เราได้มีโอกาสเห็นการทิ้งระเบิดในเมืองสองสามครั้งจากเนินนั้น ผมขอสารภาพว่าเมื่ออยู่ห่างจากบริเวณที่ถูกบอมบ์ รู้สึกว่าภาพที่เห็นระหว่างการทิ้งระเบิดเป็นภาพสวยดีแทนที่

จะเห็นเป็นภาพน่าเสียวสยองสยดสยอง มันดูเสมือนการเล่นดอกไม้ไฟอย่างมหัศจรรย์ เนินนั้นอยู่ห่างจากใจกลางเมืองราวๆ ๖ กิโลเมตร หลังจากเสียงหอยโหวนครวญครางขึ้นครู่หนึ่งเราก็ได้ยินเสียงเครื่องบินโกล์เข้ามา ไฟฉายแสงส่องแสงเป็นลำยาวฉวัดเฉวียนเวียนวนในนภาอากาศ ประกายไฟจากกระสุนปืนต่อสู้อากาศยานกระจายคล้ายดอกไม้ไฟอยู่สูงลิบ เครื่องบินทั้งแสงไฟส่องวิถึลงมากับร่มชูชีพพรวดแสงสีเขียวและสีเหลือง เมื่อร่มลอยลงมาใกล้พื้นดินแสงนั้นก็สาดไปยังอาคารบ้านเรือนและต้นไม้ บอมบ์ที่ระเบิดมีประกายไฟสีเหลืองแฉกแฉกหรือสีส้ม แสงที่ร้อนจัดของลูกระเบิดเพลิงมีสีเขียวซีดๆ และสีนวล ไฟที่ลุกกลามจากระเบิดเพลิงส่องแสงแฉกฉาน

เสียงระเบิดของลูกระเบิดไม่ดังหนวกหูเท่าเสียงปืนต่อสู้อากาศยานซึ่งดังเรียงรายอยู่รอบๆ ชานเมือง เดิมเมื่อหน่วยปืนยิงเครื่องบินอยู่ใกล้เมืองมาก สะเก็ดกระสุนปืนตกลงไปในเมืองโดนคนบาดเจ็บและตายกันไม่น้อย เทศบาลจึงขอร้องให้ย้ายออกไปตั้งอยู่ห่างๆ บนเนินชานเมืองนั้น เพื่อนหญิงกับผมปลอดภัยจากลูกระเบิด แต่อาจไม่พ้นภัยจากสะเก็ดกระสุนปืนยิงเครื่องบิน เพื่อความปลอดภัยเราเลือกนอนหลบในบริเวณที่มีต้นไม้หนาแน่น เราออกกันแน่นจนได้ไอตัวอุ่นจากกัน ขณะที่ลูกระเบิดระเบิดและพสุธาสิ้นสะเทือนมาร์เซียบอกผมว่า เธอไม่รู้สึกกลัวในอ้อมแขนของผมเพราะโอกาสที่ลูกระเบิดจะเจาะจงลงมาโดนคนไทยคนหนึ่งใบบรรดาประชากรของเซฟฟีลด์กว่าหนึ่งล้านย่อมมีน้อยเหลือเกิน ผมก็บอกเธอว่าเป็นการสุกวิสัยที่นักบินเยอรมันจะทิ้งระเบิดโดนสาวสวยคนที่ชื่อมาร์เซียซึ่งเป็นสตรีหนึ่งในหลายแสนคน ฉะนั้นเมื่อเราอยู่ด้วยกัน เราย่อมมีความปลอดภัยกำลังสอง

ความสิ้นสะเทือนและเสียงลูกระเบิดระเบิดบอกให้เราทราบว่าเราพ้นภัย เพราะมันแสดงว่าลูกระเบิดตกห่างจากเรามากพอ ลูกระเบิดที่ตกห่างเราในระยะหนึ่งไมล์ส่งคลื่นเสียงถึงเราภายใน ๒๐ วินาที ผู้ที่ได้รับลูกระเบิดเป็นของขวัญจะไม่ได้ยินเสียง เพราะลูกระเบิดและเสียงถึงตัวพร้อมๆ กัน

เนื่องจากมีโรงงานจำนวนมากในเซฟฟีลด์ อากาศในเมืองจึงมีเขม่าควันตลอดเวลา ในวันเดียวคอเสื้อจะมียอดดำๆ ผมเป็นหิดต้องกินยาระงับการหอบเป็นประจำ ฉะนั้นหากอากาศไม่เลวร้ายแสนสาหัส ผมออกไปเดินเล่นเพื่อรับอากาศบริสุทธิ์ในชนบทรอบๆ เซฟฟีลด์ทุกวันอาทิตย์

๑๔ กบฏกู้ชาติ

วันอาทิตย์ที่ ๗ ธันวาคม ๒๔๘๔ ผมออกไปเดินกับมาร์เซียเช่นเคย วันนั้นผมไม่สบายใจเพราะเมื่อวันที่ ๖ ไต้ยีนข้าววิทย์ บี.บี.ซี. ว่ามีขบวนเรือญี่ปุ่นจากอินโดจีนไปทางอ่าวไทย บางขณะผมจึงเดินครุ่นคิดว่าวันไม่พุดจา จนมาร์เซียกระซิบว่า A penny for your thoughts แปลว่า ฉันจะให้สตางค์หนึ่งเฟื้องนี้ถ้าเธอบอกว่ากำลังคิดอะไรอยู่ เธอรู้ว่าผมกลัวใจจึงพุดคุยสนุกสนานและออเซาะผมมากกว่าปกติ

ในเดือนธันวาคมเรากลับเข้าเมืองราวๆ บ่ายสี่โมง ตามปกติผมไม่พามาร์เซียไปเลี้ยงน้ำชาในร้าน ไม่ใช่เพราะขี้เหนียว แต่เพราะว่าเราชอบกินน้ำชากันสองต่อสองหรือหนึ่งต่อหนึ่งในห้องนอนของผมที่หอพัก นักศึกษาพาเพื่อนต่างเพศเข้าไปจู้จิกกันในห้องส่วนตัวได้ห้องของผมอยู่ใกล้ห้องน้ำและส้วมซึ่งใช้ร่วมกัน ฉะนั้นบางครั้งเวลามาร์เซียและผมออกจากห้องก็จะเดินสวนกับอาจารย์คนหนึ่งซึ่งอยู่ในหอพักในฐานะพ่อบ้าน อาจารย์จะยิ้มอย่างรู้ใจหนุ่มสาว

คืนนั้นไม่มีการโจมตีทางอากาศ ผมท่องหนังสือยังไม่ถึงสามทุ่มก็ตาปรือ จึงเตรียมตัวนอนแต่พอไต้ยีนข้าววิทย์เมื่อ ๒๑.๐๐ น. ก็หายง่วง มีข่าวด่วนพิเศษว่าญี่ปุ่นโจมตีฟิลิปปินส์และยกพลขึ้นบกที่โกตาบารูกับภาคใต้ของไทย มีการสู้รบระหว่างทหารอังกฤษกับทหารญี่ปุ่น และระหว่างทหารญี่ปุ่นกับทหารไทย

เวลา ๒๑.๐๐ น. ของคืนวันที่ ๗ ธันวาคมในอังกฤษตรงกับเวลาสี่สี่ของวันที่ ๘ ธันวาคมในประเทศไทย เมื่อเวลา ๘.๐๐ น. ของวันจันทร์ที่ ๘ ธันวาคม วิทยุประกาศข่าวว่าทหารไทยวางอาวุธแล้ว ทหารญี่ปุ่นในประเทศไทยเคลื่อนเข้ามลายู

ในวันที่ ๑๐ ธันวาคม ชาวอังกฤษได้ข่าวที่ก่อความหวุ่นใจอย่างร้ายแรงว่าเรือรบปรินส์ออฟเวลส์ซึ่งใหม่ที่สุดและได้ชื่อว่า “จมไม่ลง” (Unsinkable) กับเรือรบบริฟลด์ส์ถูกเครื่องบินญี่ปุ่นโจมตีจมทั้งคู่ ผู้บัญชาการจมกับเรือ ลูกเรือเสียชีวิตเกือบหมด เซอร์ซิลล์แถลงข่าวด้วยเสียงสั่นเครือ และกล่าวว่าเป็นเหตุการณ์ร้ายแรงที่สุดในประวัติของราชนาวีอังกฤษ

ญี่ปุ่นเปิดฉากสงครามอย่างฟ้าผ่า กองทัพอังกฤษและอเมริกันไม่ทันตั้งตัว กองทัพญี่ปุ่นบุกแบบฟ้าแลบเข้าฟิลิปปินส์ เกาะกวม ชองกง ฟอร์มา มลายู บอเนียวเหนือ เนเธอร์แลนด์อีสต์อินดีส (สถาปนาเป็นสาธารณรัฐอินโดนีเซียหลังสงคราม)

หลังจากข่าวหยุดยิง ประเทศไทยกลายเป็นจุดบอดสนิท คนไทยไม่รู้ข่าวคราวจากบ้านเกิดเมืองนอนเลย จนกระทั่งมีข่าวว่าต้นตระกูลสุโขทัยเมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕ ว่า รัฐบาลไทยประกาศสงครามต่ออังกฤษและอเมริกา อังกฤษประกาศสงครามต่อไทย คนไทยกลายเป็นชนชาติศัตรู

เพื่อน ๆ แสดงความเห็นใจเกษม ผลาชีวะ กับผม เราบอกว่ารัฐบาลไทยคงถูกญี่ปุ่นบีบบังคับให้ประกาศสงคราม ก่อนสงครามรัฐบาลไทยได้ประกาศความเป็นกลาง

ตำรวจเรียกตัวเราไปเพื่อแจ้งว่าห้ามเราออกนอกที่อยู่เกิน ๒๒.๐๐ น และถ้าเราไปค้างคืนที่อื่นต้องแจ้งตำรวจ เราโล่งใจที่ไม่ถูกกักกันตัวและคงเรียนต่อไปได้จนมหาวิทยาลัยปิดเทอมในราว ๆ กลางเดือนมิถุนายน ๒๔๘๕

ความเดือดร้อนร้ายแรงของนักเรียนไทยเกิดจากการที่รัฐบาลอังกฤษกักกันเงินและสินทรัพย์ทั้งหมดของรัฐบาลไทย เราจึงไม่ได้รับเงินค่าใช้จ่ายตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๘๕ นักเรียนได้เงินใช้จ่ายส่วนตัวเดือนละ ๗ ปอนด์ ส่วนใหญ่จึงไม่มีเงินออม ผมได้ทราบภายหลังว่า นักเรียนไทยส่วนมากจำนำของมีค่าเอาเงินมาเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง เมื่อเงินหมดก็ไปรับจ้างเป็นกรรมกรตามโรงงานและในไร่ในสวน

คนไทยสองคนอายุยังไม่ถึง ๒๐ ปี ทำงานได้ค่าแรงขั้นต่ำสุดคือวันละหนึ่งชิลลิง (พลทหารได้เบี้ยเลี้ยงวันละ ๒ ชิลลิง ๖ เพนนี) ไทยแสนชวายนั่นคือ ม.จ. ภิศเดช รัชสี (โอรสกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์) และ ม.ร.ว. กิตินัดดา กิตยากร

ผมเป็นนักเรียนไทยที่มีเงินออม เพราะตั้งแต่คุณพ่อพาครอบครัวลี้ภัยการเมืองไปอาศัยอยู่ในอินโดจีนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๑ ผมก็เจียมตัวว่าพ่อแม่ยากจนกันถ้วนถ้วน เก็บหอมรอมริบเรื่อยมาจนมีเงินในธนาคารออมสินมากกว่า ๑๐๐ ปอนด์ ในระหว่างสปีแห่งการออมทรัพย์ ผมแทบจะไม่ได้ซื้อเครื่องแต่งตัวใหม่ๆ นอกจากถุงเท้าซึ่งผมเปลี่ยนต่อเมื่อขุ่นไม่อยู่แล้ว ผมใช้เงินเดือนละราว ๆ ๔ ปอนด์ ค่ากินอยู่ ค่าเล่าเรียน ค่าอุปกรณ์การเรียน รัฐบาลออกให้หมด

สำหรับนักเรียนนายร่น การมีเพื่อนหญิงไม่ใช่ความพึงเพื่อพุ่มเฟิยแต่เป็นความจำเป็นเพื่อรักษาสุขภาพจิต หากเรารู้จักเลือกหญิงสาวนิสัยดีเป็นเพื่อน เธอจะไม่ทำให้เราใช้จ่ายเกินฐานะนักศึกษา

นักเรียนไทยบางคนก็คร่ำเคร่งกับการเรียนจนไม่สนใจไยดีกับผู้หญิงเป็นโรคประ

๑๖ กบฏชาติ

สภาพของเมืองเซฟฟีลด์ซึ่งมีเขม่าควันมัว ๆ ตลอดเวลาและภัยพิบัติจากสงครามทำให้จิตใจของผมหดหู่ หากผมไม่มีเพื่อนหญิงประโลมใจให้คลายเครียด ผมก็ต้องเป็นโรคประสาท เพราะจิตใจไม่เข้มแข็ง

ถนนที่เหมือนแรมกรุณาทางานให้ผมทำที่เมืองถ่านหินบาร์นสเลย์ อยู่ชานเมืองบาร์นสเลย์ซึ่งเป็นเมืองเล็กๆ ไม่ไกลจากเซฟฟีลด์ ผมมีรายได้ดีเนื่องจากอัตราเงินเดือนสูงในอุตสาหกรรมเหมืองแร่ ผมได้เป็นผู้ช่วยนายช่างรังวัด รายจ่ายของผมก็ต่ำเพราะกินอยู่กับครอบครัวหัวหน้าคนงานเหมือง

ผมรำลamar เชียด้วยความปลอดภัย ความสัมพันธ์ระหว่างเราไม่ถึงขั้นคู่รัก เพราะระหว่างการศึกา ผมไม่คิดถึงการมีคู่ครอง ระหว่างปีตอม ๓ เดือนครึ่งมาร์เซียกลับไปบ้านที่เมืองนอตติงแฮมทางใต้ของเซฟฟีลด์ เมืองบาร์นสเลย์อยู่เหนือเซฟฟีลด์ ห่างจากนอตติงแฮม ๕๐ ก.ม. ผมเคยคิดจะไปหามาร์เซียระหว่างสุดสัปดาห์ แต่แล้วก็ไม่ได้ไป เมื่อผมไปเยี่ยมเพื่อนที่เซฟฟีลด์ตอนตรุษฝรั่ง ๒๔๘๕ เพื่อนบอกว่าเธอมีแฟนใหม่แล้ว

เหมืองถ่านหินเป็นอุตสาหกรรมสำคัญมากในยามสงคราม กรรมกรเหมืองไม่ถูกเกณฑ์ทหารและภายหลังมีข้อบังคับของกระทรวงแรงงานห้ามกรรมกรเหมืองลาออก ผู้ชายที่ทำงานราชการทั่วไปในเมืองโดนเกณฑ์ทหาร ในสำนักงานเหมืองจึงมีพนักงานหญิงหน้าสลอน นอกจากทำงานราชการ ผู้หญิงยังทำงานด้านวิเคราะห์แร่และถ่านหิน ผู้หญิงที่ไม่มีวิชาชีพทำหน้าที่เก็บหินออกจากถ่านหินและคัดเลือกถ่านหินออกเป็นขนาดต่างๆ แต่ไม่มีผู้หญิงทำงานใต้ดิน (ญี่ปุ่นใช้ผู้หญิงทำงานเหมืองในอุโมงค์)

เมืองบาร์นสเลย์เป็นเมืองขนาดเล็ก พนักงานรู้จักกันทั่วถึง ชาวอังกฤษในภาคเหนือโดยทั่วไปเป็นคนมีน้ำใจและมีความเป็นกันเองมากกว่าคนอังกฤษในภาคกลางและภาคใต้ เขาจึงต้อนรับผมด้วยไมตรีจิตอันดี และเขาถือว่าผมทำประโยชน์ให้ประเทศอังกฤษ ด้วยการเข้าไปทำงานเหมืองถ่านหินซึ่งป้อนเชื้อเพลิงให้โรงถลุงเหล็ก ขณะนั้นเหมืองถ่านหินขาดคนงานชำนาญงานและนายช่าง

ในเมืองชนบทขนาดย่อมเช่นบาร์นสเลย์ แทบไม่มีใครรู้ว่าเมืองไทยอยู่ที่ไหนหรือเป็นประเทศคู่สงครามกับอังกฤษ คนส่วนมากรู้แต่เพียงว่าประเทศไทยมีแผ่นดินสยามและแมวสยามซึ่งน่ารักมาก

ในสัปดาห์แรกผมว่าเหว่มาก เพราะเพิ่งจากเพื่อนฝูงไปอยู่ในหมู่คนแปลกหน้า และถูกตัดขาดจากครอบครัวและบ้านเกิด แต่พนักงานเหมืองมีอัธยาศัยไมตรีดีจริง ๆ ไม่ซ้ำผมก็หายเหงา ที่เหมืองมีสนามเทนนิสสองสนาม เลิกงานแล้วผมก็มักจะอยู่เล่นเทนนิสจนกลายเป็นขาประจำ

ในแผนกรังวัดมีสาวสองคน ในแผนกวิเคราะห์และตรวจคุณภาพถ่านหินมีแต่ผู้หญิงเพราะผู้ชายไปเป็นทหารหมดทั้งแผนก กองเลขานุการก็มีผู้หญิงหลายคน ฉะนั้นสำนักงานเหมืองจึงมีสีสันสดชื่นเจริญตา

ตอนนั้นผมชอบรับเรื่องของตนเองไว้ก่อน เพื่อกล่าวถึงกลุ่มนักเรียนไทยที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์

ตอนที่ ๓

การก่อตั้งเสรีไทยในอังกฤษ

ได้กล่าวแล้วว่า มีนักเรียนไทยหลายคนโดนย้ายจากมหาวิทยาลัยลอนดอนไปมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ได้แก่ เปรมและจรูญ บุรี วิวรรธน์ ณ บ่อมเพชร ม.ร.ว. กิตินัดดา กิตติการเทพ เสมตติ สว่าง สามโกเศศ บัว อึ้งภากรณ์ นักศึกษาไทยในเคมบริดจ์มี ๗ คน คือ ม.จ. ภิศเดช รัชนี ม.ล. จิรายุ นพวงศ์ ยัมยล บุปผาและอนงค์ แท้สุจิ เสนาะ ตันบุญยืน และเสนาะ นิลกำแหง รวมเป็นคนไทย ๑๔ คน เป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด นักเรียนไทยคนอื่นๆ ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยหัวเมือง เช่น เบอร์มิงแฮม แมนเชสเตอร์ ลิเวอร์พูล เชฟฟีลด์ และในบางเมืองที่มหาวิทยาลัยลอนดอนบางส่วนย้ายไปอยู่ เป็นต้นว่า เร็ดคิง และเซิร์ชแฮมตัน นักเรียนไทยบางคนก็ไม่ได้ย้ายจากลอนดอนเพราะกำลังฝึกงานอยู่ในโรงพยาบาลในเชตนครหลวง

ที่เคมบริดจ์ เสนาะ ตันบุญยืน และเสนาะ นิลกำแหง เป็นผู้ที่ร้อนใจในสถานการณ์ของประเทศไทยและของคนไทยในอังกฤษ ได้พยายามสลับตัวรับฟังข่าววิทยุเป็นประจำ เสนาะ ตันบุญยืน ได้ข่าว ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ราชทูตไทยในวอชิงตัน ประกาศว่าจะไม่รับคำสั่งของรัฐบาลไทยหลังจากญี่ปุ่นรุกรานเพราะถือว่าเป็นรัฐบาลที่ถูกบีบบังคับ ไม่รับรู้การประกาศสงครามของไทยต่อสหรัฐ ฯ คนไทยในอเมริกาได้ก่อตั้งคณะเสรีไทยขึ้นทำนองเดียวกับผู้รักชาติจากประเทศที่ถูกเยอรมนียึดครอง ทั้งนี้เพื่อหาทางต่อต้านผู้รุกราน ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช

ได้แสดงเป็นภาษาอังกฤษและภาษาไทยว่า คณะเสรีไทยถือว่าพวกตนปฏิบัติหน้าที่ของคนไทยตามพระราชบัญญัติลงวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๔๘๔ กำหนดให้คนไทยต่อต้านศัตรูผู้รุกรานโดยทุกวิถีทาง อัครราชทูตแสดงความเชื่อมั่นว่า คนไทยจะไม่ยอมเป็นทาสใคร เพราะชาติไทยได้มีเอกราชมานานถึง ๗๐๐ ปี จึงขอให้คนไทยทั้งชาติร่วมมือกันต่อต้านญี่ปุ่น

เสนาะ ตันบุญยืน กับเสนาะ นิลกำแหง ต่างก็เห็นด้วยกับราชทูตไทย จึงเรียกประชุมนักเรียนไทยที่อยู่ในเคมบริดจ์ ได้ประชุมกันครั้งแรกที่ห้องของเสนาะ นิลกำแหง ที่ตึก Fisher's Building, Queen's College ยัมมิล แด่สุจิ มีเครื่องพิมพ์ดีด จึงรับเป็นเลขานุการ จดรายงานการประชุม นำเสียดายที่ยัมมิลเสียชีวิตในประเทศไทยหลังสงครามโดยไม่ได้อบรมรายงานการประชุมให้เพื่อนร่วมตายไว้ ไม่รู้ว่ามันหายไปไหน

ที่ประชุมไม่เห็นด้วยที่รัฐบาลไทยเข้าข้างญี่ปุ่นผู้รุกรานโดยการประกาศสงครามต่ออังกฤษและอเมริกา ไม่ว่าจะถูกบังคับหรือไม่ก็ตาม แต่เห็นด้วยกับความเห็นและการกระทำของราชทูตไทยในสหรัฐ ฯ ที่ไม่ยอมรับคำสั่งรัฐบาลไทยต่อไปอีก จึงเห็นควรชักชวนคนไทยในอังกฤษให้ร่วมกันก่อตั้งขบวนการเสรีไทย เช่นเดียวกับคนไทยในอเมริกา

สมาน มันทาภรณ์ นักเรียนแพทย์จากลอนดอนซึ่งไปร่วมประชุมด้วย ถามอย่างหยอกเย้าว่า “มีประโยชน์อะไรที่จะเป็นเสรีไทยในเมื่อเห็น ๆ กันอยู่ว่าอังกฤษกำลังจะแพ้สงคราม เป็นให้ญี่ปุ่นตัดหัวหรือ?”

เสนาะ ตันบุญยืนตอบทันทีว่า “ตายเสียดีกว่าเป็นข้าญี่ปุ่น”

ที่ประชุมเห็นว่าการเข้าข้างผู้รุกราน แม้จะเป็นฝ่ายชนะ ก็น่าอับอาย เชื่อว่าคนไทยทั้งมวลไม่เห็นชอบในการร่วมมือกับผู้รุกราน ดังนั้นแม้สัมพันธมิตรจะแพ้และขบวนการเสรีไทยจะล้มเหลว เพื่อนร่วมชาติของเราก็จะเห็นว่าเราได้พยายามทำหน้าที่ของคนไทยผู้รักความเป็นไท และถ้าสัมพันธมิตรชนะ เขาก็จะเห็นใจว่าคนไทยในต่างแดนได้ต่อต้านฝ่ายเผด็จการ

ที่ประชุมเห็นว่า พระมนูเวทวิมลนาท อัครราชทูตไทยประจำลอนดอน เป็นผู้เหมาะสมที่จะเป็นผู้นำขบวนการเสรีไทย ควรส่งผู้แทนไปเชิญท่านเป็นหัวหน้าเช่นเดียวกับที่ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช อัครราชทูตไทยในวอชิงตัน เป็นหัวหน้าเสรีไทยในสหรัฐ ฯ

แต่เนื่องจากทูตไทยประจำกรุงลอนดอน ยังมิได้แสดงท่าทีทำนองเดียวกับทูตไทยในวอชิงตัน ที่ประชุมนักเรียนไทยในเคมบริดจ์จึงคิดกันต่อไปว่า หากพระมนูเวทวิมลนาทไม่

ร่วมด้วย ก็ควรทูลเชิญพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์เป็นผู้นำ เพราะเจ้านายพระองค์นั้นเป็นที่รู้จักแก่พระราชวงศ์อังกฤษและบุคคลชั้นนำในวงการรัฐบาล ทั้งทรงมีชายาชาวอังกฤษ

ได้มีการกล่าวถึงสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระเชษฐาของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี คือหม่อมเจ้าศุภสวัสดิ์วงศ์สนิท สวัสดิวัตน์ ทั้งสองพระองค์ได้ประทับอยู่ในอังกฤษตลอดมาตั้งแต่ในหลวงรัชกาลที่ ๗ ทรงสละราชสมบัติเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีทรงเป็นที่รู้จักดีในวงการราชการและพระราชวงศ์อังกฤษและทรงเป็นที่เคารพนับถือของคนไทยในอังกฤษ ม.จ. ศุภสวัสดิ์ (เรียกกันสั้นๆ ว่า ท่านชั้น) ได้ทรงอาสาปฏิบัติงานอันจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศอังกฤษ และรัฐบาลอังกฤษได้รับท่านเป็นนายร้อยเอกในกองทัพบกอังกฤษ

แต่ผู้ที่ร่วมประชุมเห็นว่าการที่จะทูลเชิญสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี หรือพระเชษฐาเป็นผู้นำเสรีไทย อาจก่อให้เกิดความกังขาในวงการเมืองของไทย จึงตกลงให้เสนานิลาแห่ง ไปพบราชทูตไทยที่ลอนดอน เนื่องจากเขารู้จักพระมนูเวท ๖ ตั้งแต่ครั้งท่านสอนวิชากฎหมายลักษณะอาญาแก่เขาที่โรงเรียนกฎหมาย ทั้งทางครอบครัวของเสนานิลาที่รู้จักคุณพระเป็นส่วนตัว

เสนานิลาแห่งผิตหวังเพราะพระมนูเวท ๖ บอกว่าไม่เห็นด้วยกับความดำริของนักเรียนไทยกลุ่มนั้น การประกาศตนว่าไม่เห็นด้วยกับการกระทำของรัฐบาล และการที่จะต่อต้านญี่ปุ่น จะทำให้พวกนักเรียนมีความผิดตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา ๑๐๔ ฐานเป็นกบฏนอกประเทศ มีความผิดร้ายแรงถึงขั้นประหารชีวิต

น่าสนใจในทรรศนะที่ต่างกันของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช และพระมนูเวทวิมลนาท ซึ่งเป็นนักกฎหมายทั้งคู่ ราชทูตไทยในลอนดอนเห็นว่าการขั่นนโยบายของรัฐบาลไทยเป็นความผิดทางอาญา ราชทูตไทยในวอชิงตันเห็นว่า ไม่ควรรับคำสั่งรัฐบาลไทยที่ถูกบีบบังคับโดยผู้รุกราน แต่ควรปฏิบัติตามกฎหมายกำหนดหน้าที่ของคนไทยในเวลารบ ซึ่งรัฐบาลประกาศใช้ก่อนประเทศไทยถูกรุกราน กฎหมายฉบับนั้นระบุชัดเจนว่า คนไทยที่ไม่อยู่ในฐานะจะรับคำสั่งรัฐบาลได้ ต้องต่อต้านศัตรูทุกวิถีทาง

กลุ่มนักเรียนไทยในเคมบริดจ์ จึงมอบให้สว่าง สามโกเศศ เข้าเฝ้าพระองค์เจ้า

จุลจักรพงษ์เพื่อทูลเชิญเป็นหัวหน้าเสรีไทย พระองค์ทรงตอบปฏิเสธว่า “ฉันไม่เล่นการเมือง ฉันปฏิบัติราชการในกองรักษาคืนแดนของอังกฤษอยู่แล้ว”

สว่าง สามโกเศศ เล่าว่า เขากับเทพ เสมถิติ ได้มีหนังสือถึงกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษขออาสาทำการใด ๆ เพื่อต่อต้านญี่ปุ่น ได้รับคำตอบขอบใจและคำบอกกล่าวว่าเมื่อทางการมีช่องทางที่จะใช้คนไทยก็จะแจ้งให้ทราบ แต่เรื่องก็เงียบหายไป

ที่ประชุมจึงเห็นว่า การที่จะติดต่อกับทางการอังกฤษเองคงไม่เป็นผล ควรมีจดหมายถึง ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เล่าเรื่องราวในอังกฤษให้ท่านทราบและขอให้ท่านช่วยพวกเรา ในบรรดาผู้เข้าประชุมก็มีเสนาะ นิลกำแพงคนเดียวที่รู้จักราชทูตไทยดี เพราะสอบกฎหมายเป็นเนติบัณฑิตได้ในปีเดียวกัน ไปกวตริหากฎหมายกับพระยาลัดพลีธรรมประคัลภ์ด้วยกัน เล่นเทนนิสด้วยกัน และเล่นลี้ยงรูปถ่ายที่บ้าน ม.ร.ว. เสนีย์ เป็นประจำ เสนาะจึงมีจดหมายถึงราชทูตไทยในวอชิงตัน

ม.ร.ว. เสนีย์ ส่งโทรเลขตอบมาว่ายินดีช่วยเหลือและจะส่งนายมณี สาณะเสน มาอังกฤษเพื่อเจรจากับรัฐบาลอังกฤษ เพราะนายมณีรู้จักคุ้นเคยกับข้าราชการชั้นสูงของอังกฤษหลายคน

นายมณี สาณะเสน ศึกษาในอังกฤษตั้งแต่อายุน้อยในขณะที่บิดาเป็นทูตไทยประจำกรุงลอนดอน สำเร็จวิชากฎหมายในอังกฤษ แล้วก็ได้เข้าทำงานในสันนิบาตชาติที่สวิทเซอร์แลนด์ตลอดมาจนเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง จึงเตรียมเดินทางกลับประเทศไทย แต่ก็ไปตกค้างอยู่ในอเมริกา กระทรวงการต่างประเทศจึงสั่งให้ช่วยราชการอยู่ที่สถานทูตไทยในวอชิงตัน

นายมณีใช้โรงแรมบราวน์ในกรุงลอนดอนเป็นสำนักงาน คณะเสรีไทยในเคมบริดจ์ได้ให้เสนาะ ตันบุญยืน กับป๋วย อึ๊งภากรณ์ ติดต่อกับนายมณี การเจรจากับรัฐบาลอังกฤษยืดเยื้อราว ๆ สองเดือน รัฐบาลอังกฤษมีข้อขัดข้องต่าง ๆ นา ๆ เพราะในทางนิติบัญ คนไทยเป็นชนชาติศัตรู

เสนาะ ตันบุญยืน ผู้ประกาศอุทิศตัวว่า “ตายดีกว่าเป็นข้าญี่ปุ่น” ได้เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงช่วยเหลือนายมณีสองคนกับป๋วย เขาได้จัดส่งสำเนาคำปราศรัยของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช และข่าวคราวการก่อตั้งเสรีไทยไปยังนักเรียนไทยในต่างจังหวัด

๒๒ กบฏกู้ชาติ

ตั้งแต่เดือนมิถุนายน ๒๔๘๕ ผมทำงานอยู่ที่เหมืองถ่านหินบาร์นสเลย์ จากข่าวคราวที่ผมได้รับจากเสนาะ ตันบุญยืน ผมเห็นด้วยกับการรวมตัวกันเป็นไทยอิสระเช่นเดียวกับชนชาติของประเทศที่ถูกเยอรมนียึดครองที่หลบหนีเข้าไปอยู่ในอังกฤษ ต่อมาผมก็ได้รับหนังสือประกาศหลักการ และใบสมัครเป็นเสรีไทยจากนายมนี สาณะเสน ดังนี้

ประกาศ

นายมนี สาณะเสน ผู้แทนเสรีไทย ใคร่ทราบนามของผู้ที่ตกลงใจจะอยู่ในประเทศอังกฤษ เพื่อต่อสู้ญี่ปุ่นต่อไป จึงได้ส่งหลักการและถามความจำนงมายังท่าน

หลักการ (๑) ผู้ที่ประสงค์จะอยู่ในประเทศอังกฤษเพื่อต่อสู้ญี่ปุ่น จะต้องรับอาสาทำงานทุกอย่าง มิจำกัดว่าเป็นงานประเภทใด ที่รัฐบาลอังกฤษจะสั่งให้ทำ

(๒) ผู้ที่ไม่กลับ รัฐบาลกรุงเทพ ฯ จะตัดสัญชาติไทย และไม่ได้เข้าประเทศไทยจนกว่า ญี่ปุ่นจะแพ้

(๓) ถ้าท่านสมัครจะอยู่ ท่านจะได้เป็นริ้วแรงช่วยกันกู้อิสรภาพของชาติเราให้สมกับที่ท่านเกิดมาเป็นลูกผู้ชายชาวไทย

ฉะนั้น ขอท่านจงตรึกตรองดูให้ดี แล้วโปรดตรอกฟอร์มส่งไปยัง

M. Sanasen Esq.

Brown Hotel

Dover Street

Piccadilly

LONDON

ก่อนวันอังคารที่ ๒๓ มิถุนายนนี้ หากมีส่งมาตามกำหนดจะถือว่าไม่สมัครอยู่

เสรีไทย

๑๗ มิถุนายน ๒๔๘๕

ผมได้ตัดสินใจล่วงหน้าแล้วว่า จะไม่กลับเมืองไทย จึงส่งใบสมัครเป็นเสรีไทยกลับไปทันที จากหลักการดังกล่าว ผมก็คงจะทำงานในเหมืองถ่านหินต่อไปได้ เพราะเป็นอุตสาหกรรมสำคัญยิ่งในยามสงคราม พนักงานและคนงานเหมืองไม่ถูกเกณฑ์ทหาร ชายฉกรรจ์ในท้องถิ่นที่มีเหมืองและอุตสาหกรรมพื้นฐานจะถูกเกณฑ์เข้าทำงานเหมืองหรือในโรงงาน ไม่ต้องเป็นทหาร

ในเดือนกรกฎาคม ผมได้รับหนังสือจากผู้ดูแลนักเรียนไทยขอให้แจ้งความจำนงว่าจะกลับเมืองไทยโดยเรือแลกเปลี่ยนเชลยหรือไม่ ผู้ที่ไม่กลับจะถูกถอนสัญชาติไทยและถูกตัด

สิทธิที่จะเข้าประเทศไทยตลอดไป ข้าราชการที่ได้ทุนการศึกษาจะถูกไล่ออกทันทีหากไม่กลับประเทศ

จดหมายฉบับนี้ลงวันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ มีข้อความดังต่อไปนี้

Thai Government Students,
51, Barkston Gardens,
London, S.W.5.
13th July 1942

Dear Tos,

I am instructed by H.E. the Thai Minister to communicate to all Thai students in England and Eire that by H.E. the Premier's order, they are all instructed to return to Thailand on the first exchange vessel.

Anyone refusing to do so will lose Thai nationality and be barred forever from entering Thailand. In the case of officials, the penalty includes instant dismissal from the service.

Please let me know your intentions as soon as possible especially if there is any change in your plans.

Yours sincerely,
(signed) A.E. Cardew,
Superintendent.
Thai Government Students.

ผมได้ตอบไปว่าจะไม่กลับประเทศไทย

ภายหลังได้ทราบว่า มีนักเรียนไทยกลับบ้านเกิด ๓๓ คน ไม่กลับ ๔๓ คน
ข้าราชการสถานทูตกลับ ๓ คน (รวมทั้งทูต) ไม่กลับ ๗ คน

พวกที่กลับบ้านก็มีเหตุผลทั้งส่วนตัวและส่วนรวม เหตุผลส่วนตัวก็ว่าเขาเป็นห่วงครอบครัว เหตุผลส่วนรวมก็คือ เขาเห็นว่าควรจะไปใช้วิชาความรู้ที่ได้เรียนในต่างประเทศเพื่อทำงานให้เป็นประโยชน์แก่ชาติ ภายหลังบางคนก็ได้ร่วมขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นในประเทศ

เสนาะ ตันบุญยืน และปวย อิงภากรณ์ ได้เป็นเรี่ยวแรงในการส่งหนังสือเวียน

ถึงคนไทยทุกคนในอังกฤษแจ้งให้ทราบความคืบหน้าในการติดต่อกับทางการอังกฤษ ตลอดจนข่าวจากประเทศไทยที่เขาได้ฟังจากวิทยุและข่าวที่เสรีไทยในสหรัฐ ฯ ส่งมา

หลังจากผมได้ตอบจดหมายผู้ดูแลนักเรียนไปแล้วว่าจะไม่กลับประเทศไทย ผมก็กลายเป็นบุคคลนอกกฎหมายที่ถูกถอนสัญชาติ แถมเป็นกบฏนอกราชอาณาจักรด้วย อีกสองสามวันต่อมา ผมก็ได้รับหนังสือเวียนจากเสนาะ ต้นบุญยืน แจ้งว่ารัฐบาลอังกฤษรับรองคณะเสรีไทยแล้ว และเขารับผมเป็นเสรีไทย ในขั้นต้นเขาจะสงวนชื่อสมาชิกเสรีไทยเป็นความลับ เพื่อมิให้ผู้ที่จะกลับประเทศไทยล่วงรู้ เสนาะบอกว่าทางการอังกฤษตกลงที่จะรับคนไทยเป็นทหารในกองทัพบกอังกฤษ (ม.จ. ศุภสวัสดิ์ สวัสดิวัตน์ พระเชษฐาของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ได้เป็นนายทหารในกองทัพบกอังกฤษแล้ว) แต่ผู้ที่สมัครเป็นเสรีไทยไม่ถูกผูกมัดว่าต้องเป็นทหาร เพียงแต่ต้องทำการงานอันเป็นประโยชน์ในการสงครามตามที่รัฐบาลอังกฤษเห็นสมควร ในต้นเดือนสิงหาคม ๒๔๘๕ เสนาะจะแจ้งวันประชุมคณะเสรีไทยที่โรงแรมบราวน์ในลอนดอน

ผมคิดว่าผมคงเป็นทหารไม่ได้เพราะสุขภาพไม่ดีพอ ผมเป็นหิดและเป็นโรคลำไส้อักเสบเรื้อรังมาตั้งแต่เด็ก เมื่อผมเรียนจบมัธยมแปด คุณพ่อซึ่งเคยเป็นอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิทยาศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยทหารบก (ปัจจุบันเป็นโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า) ได้ให้แพทย์ทหารตรวจร่างกายผม แพทย์รายงานว่าร่างกายผมไม่ได้มาตรฐานสำหรับนักเรียนนายร้อย ฉะนั้นก็ไม่ได้มาตรฐานสำหรับกองทัพบกอังกฤษแน่นอน ด้วยเหตุว่าโรคหิดและโรคลำไส้ของผมยังไม่หาย แม้ว่าสุขภาพของผมจะดีขึ้นตั้งแต่ได้มาอยู่ในอังกฤษ ซึ่งทำให้ผมตัดสินใจเปลี่ยนวิชาที่ศึกษาจากวิศวกรรมโยธาเป็นวิศวกรรมเหมืองแร่

เนื่องจากเหมืองถ่านหินเป็นอุตสาหกรรมพื้นฐานที่สำคัญมากในยามสงคราม จนกระทรวงแรงงานเกณฑ์ชายฉกรรจ์เข้าทำงานเหมืองถ่านหิน ผมก็ย่อมมีโอกาสดีที่จะทำงานเหมืองต่อไป ซึ่งเป็นการดีสำหรับตนเองด้วย เพราะนอกจากจะได้ประสบการณ์ในวิชาชีพแล้ว ผมยังจะเรียนวิชาเหมืองแร่ภาคค่ำได้ หัวหน้าคนงานในเหมืองและพนักงานในสำนักงานจำนวนไม่น้อยเรียนวิชาเหมืองแร่ภาคค่ำเพื่อเลื่อนฐานะ หลักสูตรเหมืองแร่ภาคค่ำมี ๔ ประเภท คือ หลักสูตรระดับสูงซึ่งให้ประกาศนียบัตรผู้จัดการเหมือง (Mine Manager's Certificate) หลักสูตรระดับนายช่างรังวัดประจำเหมือง (Mine Surveyor's Certificate) หลักสูตรเทคนิค

โดยเชื้อเพลิง (Fuel Technology) และหลักรัฐวิเคราะหฺ่ถ่านหินและแร่ (Coal and mineral analysis)

หลักรัฐสำหรับผู้จัดการเหมืองรวมวิชาของทุกหลักรัฐ พนักงานเหมืองใช้เวลา ๔ ถึง ๕ ปีสำหรับเรียนหลักรัฐนี้ ผู้ที่ได้ประกาศนียบัตรผู้จัดการเหมืองต้องเรียนในมหาวิทยาลัยอีกประมาณหนึ่งปีจึงจะได้ปริญญาตรีสาขาวิศวกรรมเหมืองแร่

เหตุผลดังกล่าวทำให้ผมต้องการทำงานที่เหมืองบาร์นสเลย์ต่อไป แต่เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ผมอยากอยู่ทำงานเหมืองก็คือ ภายในเวลาไม่ถึงเดือนที่ผมทำงานที่เหมืองบาร์นสเลย์ ผมได้หลงรักผู้หญิงคนหนึ่งใ้ในกองรังว้อย่างเอาจริงเอาจัง มันเป็นความรักครั้งแรก ความสัมพันธ์ที่ผมเคยมีกับผู้หญิงก่อนหน้านี้เป็นความสัมพันธ์ฉาบฉวย ไม่จริงจังหรือจริง

สาวสวยผู้ตอบสนองความรักของผมชื่อ เบรล (ขอสงวนนามสกุลเป็นความลับสงคราม) เธอแสดงความเห็นอกเห็นใจผมมากที่ถูกตัดขาดจากครอบครัวและบ้านเกิดเมืองนอน เมื่อผมจากเพื่อนสนิทที่มหาวิทยาลัยเซฟฟีลด์ในเดือนมิถุนายน ผมว่าเหว่มาก ในสัปดาห์แรกที่บาร์นสเลย์ ผมคิดถึงมาร์เซียที่เคยร่วมรักกัน นึกถึงความร่าเริง ความชอบสนุก ความสามารถของเธอในการปลอบใจผมให้คลายความเคร่งเครียดและความวิตกกังวล แต่ภายในสัปดาห์เดียวเบรลให้ความสนิทสนมกับผมอย่างมากมาย เรากินกลางวันด้วยกันและซ้อมเต้นนิสด้วยกันตอนหยุดพักกลางวันแทบทุกวันเพราะเธอชอบเล่นเต้นนิสมาก ชาวเหมืองกินอาหารกลางวันเบามากและกินอาหารเย็นเร็ว คือราวๆ ๑๗.๓๐ น. เลิกงานตอน ๑๗.๐๐ น. แล้วผมก็รีบกลับไปกินอาหารเย็นที่บ้านพักแล้วก็กลับไปเล่นเต้นนิสที่เหมืองอีก เบรลเป็นขาประจำขณะนั้นเราเล่นเต้นนิสได้ถึงสี่ทุ่มครึ่งอย่างสบาย เพราะในฤดูร้อนกลางวันยาวกว่ากลางคืน และวันยาวที่สุดในช่วงกลางเดือนมิถุนายนถึงกลางเดือนกรกฎาคม อันที่จริงเวลา ๒๓.๐๐ น. ในฤดูร้อนเป็นเวลาปกติ ๒๑.๐๐ น. เท่านั้น เพราะในช่วงฤดูร้อน การให้เลื่อนนาฬิกาเร็วขึ้นถึงสองชั่วโมงเพื่อประหยัดไฟฟ้า (ซึ่งใช้ถ่านหินเป็นเชื้อเพลิงทำไอน้ำปั่นเครื่องทำไฟ) พลเมืองเข้านอนเวลาห้าทุ่มก็ยังไม่มีค ้อเสียของการเลื่อนนาฬิกาอยู่ตอนที่คนต้องออกจากที่นอนอ่อนนุ่มและอบอุ่นตั้งแต่ ๗.๓๐ น. เพื่อไปถึงที่ทำงานเวลา ๙.๐๐ น. ที่แท้คนต้องลุกจากเตียงราวๆ ตีห้าหรืออย่างช้าตีห้าครึ่ง อากาศยังเย็น นอนกำลังแสนสบาย เมื่อถึงฤดู

ไบไม่เร่งทางราชการจึงให้ตั้งนาฬิกาตามปกติ พลเมืองก็ตื่นสายได้ คือตื่น ๗.๓๐ น. จริงๆ แต่ก็ยังบ่นว่าเข้าเกินไปเพราะยังมีอยู่

แต่ละวันผมต้องทำรังวัดไต่ดินราวๆ ๓ ชั่วโมง แล้วก็คำนวณและเขียนแปลนในสำนักงานเดียวกับเบรล กินอาหารกลางวันกับเธอ เล่นเทนนิสกับเธอ และวันศุกร์หรือวันเสาร์ก็ยังเล่นรำกับเธออีก ตั้งแต่สัปดาห์ที่สองเราก็ก้ออกเดินเล่นในป่าซานเมืองด้วยกัน ผมกลับบ้านเกือบห้าทุ่มแทบทุกวัน ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนข้อบังคับของตำรวจที่ให้เข้าที่พักภายในสี่ทุ่ม แต่ผมก็ไม่เคยโดนตำรวจทั้ทั้ง ตำรวจในชนบทแทบจะไม่ต้องวุ่นวายกับผู้ทำผิดกฎหมาย และดูท่าทางไม่เข้มงวดกวัดขันเลย เห็นผมอยู่ในร้านขายเหล้า (ที่เรียกว่า PUB) เวลา ๒๒.๐๐ น. ยังไม่ว่าอะไร

ความมีน้ำใจของพนักงานเหมืองทั้งมวลให้ความอบอุ่นใจแก่ผมอย่างยิ่ง ชาวชนบทในชุมชนเล็ก ๆ เช่นบาร์นสเลย์มีใจโอบอ้อมอารีดีกว่าคนในเมืองใหญ่ อีกประการหนึ่งพนักงานเหมืองมองผมในฐานะคนทำงานเพื่อประเทศอังกฤษ เขามิได้คำนึงว่าผมเป็นชนชาติศัตรู เขาไม่คิดว่าประเทศไทยเชิงขนาดที่จะรณรงค์กับประเทศมหาอำนาจ

ภายในสองสัปดาห์พนักงานเหมืองทั้งชายหญิงก็เรียกเบรลกับผมว่า “แฝดสยาม” (Siamese twins) ไม่มีใครรู้จักไทยแลนด์ รู้จักแต่แฝดสยามและแมวสยาม

ความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงยามสงครามอาจกลายเป็นความรักโดยกระตันทัน โดยเฉพาะในเมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งระตะระทั้ระทมทุกข์จากการสูญเสียบุคคลในครอบครัวเนื่องจากภัยสงคราม ผมทุกข์ใจเกี่ยวกับครอบครัวและบ้านเมือง เบรลเป็นทุกข์เพราะพ่อของเธอเสียชีวิตในสงคราม ความรักระหว่างเบรลกับผมเกิดขึ้นรวดเร็วเนื่องจากความเห็นอกเห็นใจกัน แต่ไม่ถึงขั้นสายฟ้าแลบเฉกเช่นชายหญิงที่ตรึงร่ปล่้องชันกันหรือแต่งงานกันหลังจากพบกันเพียงไม่กี่วัน

เมื่อผมได้รับหนังสือเวียนจากเสนาะ ตันบุญยืน ในเดือนกรกฎาคม ผมละล้าละลังใจว่าผมควรจะสมัครเป็นทหารหรือไม่ ผมไม่คิดว่าผมจะผ่านการตรวจร่างกาย แต่ก็ไม่แน่ใจนัก เกรงว่าเขาอาจรับผมเข้าเป็นทหารช่วยรบ ให้ทำงานธุรการ เช่นในแผนกแผนที่ เพราะทางการทหารต้องการพิมพ์แผนที่ประเทศไทยที่มีชื่อสถานที่เป็นภาษาอังกฤษ เสรีไทยในอเมริกาหลายคนก็ทำงานแผนกแผนที่ ผมสารภาพว่า ผมไม่เต็มใจที่จะทำงานประเภทนั้น

อันที่จริงผมก็ไม่เต็มใจที่จะเป็นทหารในหน่วยรบ และก็ไม่ได้คิดว่าจะต้องจับอาวุธเข้าสู้รบกับญี่ปุ่น เพราะเชื่อว่าสังหารของผมนิได้มาตรฐานสำหรับทหารหน่วยรบ ผมสูง ๑๗๔ เซ็นติเมตร แต่หนักเพียง ๕๒ กก. เป็นไปไม่ได้ที่เขาจะเอาไอ้กรีกอย่างผมไปรบ เพราะยกปืนยาวของทหารก็แทบไม่ขึ้น ความลังเลใจของผมที่จะสมัครเป็นทหารอยู่ที่ว่าผมไม่อยากจะไปเป็นทหารฝ่ายราชการ และเหตุผลสำคัญสุดยอก็คือผมไม่อยากจากเบรลไปเป็นทหาร เบรลเองก็ไม่โดนเกณฑ์ทหารเนื่องจากเธอทำงานในเมืองถ่านหิน

ขอล่าไว้ในที่นี้ว่าอังกฤษเป็นอารยะประเทศแรกที่เกณฑ์ทหารหญิง เนื่องจากอังกฤษมีกำลังทหารไม่พอและขาดแรงงานอุตสาหกรรมซึ่งจำเป็นในการเร่งรีบผลิตอาวุธยุทธภัณฑ์ อังกฤษได้ออกกฎหมายเมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๔๘๔ เกณฑ์ผู้หญิงที่ไม่แต่งงานระหว่างอายุ ๒๐ ถึง ๓๐ ปี เป็นทหารช่วยรบหรือเข้าทำงานในโรงงานผลิตอาวุธและทำงานเกษตรกรรม หลังจากนั้นกระทรวงกลาโหมยังต้องการโอนทหารช่วยรบไปเข้าหน่วยรบอีก ๓๐๐,๐๐๐ คน จึงมีพระราชบัญญัติฉบับแก้ไขเพิ่มเติมระดมหญิงสาวอายุ ๑๙ ปีด้วย ทั้งสามเหล่าทัพมีทหารหญิง กองทัพบกมีทหารหญิงมากที่สุด กองทัพเรือมีน้อยที่สุดแต่มีเครื่องบินทหารหญิงเกินกว่าเพื่อน

ทหารหญิงในกองทัพอากาศและในกองทัพบกแสดงความสามารถในด้านการใช้เครื่องบินและเครื่องบินต่อสู้อากาศยานเหนือผู้ชาย ภายในต้นปี ๒๔๘๕ หน่วยเรด้าและหน่วยบินต่อสู้อากาศยานแทบทุกแห่งจึงเป็นหน่วยผสม ทหารชายเป็นเพียงพนักงานยิงปืนและบรรจุกระสุนเท่านั้น เรื่องการใช้เครื่องบินต่อสู้ผู้ชายผู้หญิงไม่ได้ ทหารหญิงจำนวนไม่น้อยในกองทัพอากาศและกองทัพบกได้รับเหรียญกล้าหาญ ทหารหญิงในกองทัพอากาศมีโอกาสทำงานเสี่ยงอันตรายน้อยกว่า

ขอล่าด้วยว่าเสรีไทยในอังกฤษ ถูกศรกรรมเทพกันสิบสองคน (อาจมากกว่านี้ เพราะผมไม่ทราบเรื่องรักของเสรีไทยที่ไม่ใช่ทหาร) ทั้ง ๑๒ คน สละโสระหว่างสงครามเสรีไทยแต่งงานกันเอง ๓ คู่ เสรีไทยฝ่ายชาย ๕ คนสูญเสียเสรีภาพแก่สาวชาวอังกฤษ เสรีไทยชายคนหนึ่งมอบดวงใจให้สาวสิงคโปร์ เสรีไทยที่ไม่แต่งงานกับคู่รักชาวอังกฤษระหว่างสงครามมีสองคน คือ ป่วย อิงภากรณ์ และผมเอง เราถือว่าทหารเสรีไทยที่แต่งงานก่อนสงครามสงบเป็นผู้ชายที่เห็นแก่ตัว (แต่เขาอ้างว่าคู่รักของเขาเต็มใจเสียสละ) เพราะคนไทย

ทั่วไปคิดว่า ทหารเสรีไทยมีโอกาสรอดตายไม่มากนัก

สตรีที่เสี่ยงต่อการเป็นแม่หม้ายสงครามด้วยการแต่งงานกับทหารเสรีไทย คือ ม.จ. หญิงผ่องแผ้ว สวัสดิวัตน์ (ทรงสมรสกับ ม.จ. การวิก จักรพันธุ์) สุภาพ รักษประจิต (สมรสกับ ประจิตร กังสานนท์) และ “แพ็ต” สาวชาวเมืองนอตติงแฮม (คนเมืองเดียวกับ มาร์เซีย คู่ควงของผม) ซึ่งแต่งงานกับโท บุนนาค

ไม่กี่ครั้งจะกระซิบให้ฟังว่า นางสาวมาร์เกรท สมิธ คู่รักของป๋วย ต้องขึ้นศาล ใน พ.ศ. ๒๔๘๔ เพราะปฏิเสธที่จะถูกเกณฑ์เป็นทหารหญิงหรือกรรมกรในโรงงานผลิตอาวุธด้วยเหตุผลว่า เธอยึดมั่นในสันติวิธี ศาลวินิจฉัยว่ามาร์เกรทมีความบริสุทธิ์ใจในอุดมคติ และเต็มใจทำงานด้านสังคมสงเคราะห์ เพราะศึกษามาในสาขาวิชานี้ที่โรงเรียนเดียวกับป๋วย คือ London School of Economics and Political Science มาร์เกรทจึงไม่ติดคุก เธอแต่งงานกับป๋วยหลังสงครามเมื่อเขากลับไปปลดทหารในอังกฤษและทำปริญญาเอก

ตัวผมเองก็ได้เข้าร่วมกลุ่มไผ่สันติของนักศึกษามหาวิทยาลัยเซฟฟีลด์ ทุกมหาวิทยาลัยมีกลุ่มไผ่สันติ ซึ่งสืบเนื่องมาตั้งแต่สถานศึกษามหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ดได้ผ่านมติว่า ผู้ไผ่สันติจะไม่เข้าสงครามเพื่อเกียรติยศและประเทศชาติ ที่หอนักศึกษาชายของมหาวิทยาลัยเซฟฟีลด์ บิลล์ วูล์เฟียนส์ เป็นหัวหน้ากลุ่มสันติภาพเรียกว่า Peace Pledge Union เขาว่าสมาคมนี้มีสมาชิกเป็นทางการประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ คน

ภายใน พ.ศ. ๒๔๘๕ กลุ่มสันติภาพของนักศึกษามหาวิทยาลัยเซฟฟีลด์ก็พังเพราะสมาชิกทยอยกันเข้ารับราชการทหารจนแทบหมด รวมทั้งผมด้วย

ไม่นานนักหลังจากเบริลและผมเป็นคู่ขาเท็นนิส คู่เต้นรำ คู่ควง และมีที่ท่าส่อว่าจะเป็นคู่หมั้นและคู่ครอง (จนทุกคนหยอกล้อเราว่าติดกันราวกับแฝดสยาม) ผมก็ออกปากฝากรักกับเบริลและได้รับการตอบสนอง ผมได้บอกเธอว่าผมอาจสมัครเป็นทหาร แต่ไม่สู้จะแน่ใจว่าเขาจะรับ เบริลบอกว่า ไม่มีอะไรจะเปลี่ยนแปลงความรู้สึกของเธอที่มีต่อผม เป็นแต่เพียงว่าถ้าผมเป็นทหารหน่วยรบ แม่ของเธอซึ่งสูญเสียสามีในสงครามอาจไม่เต็มใจที่จะให้เราแต่งงานกัน เพราะกลัวลูกสาวจะเป็นหม้ายเหมือนแม่

หนังสือเวียนนัดประชุมเสรีไทยเข้าวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๔๘๕ ในลอนดอนไปถึงผมวันที่ ๙ ไพรชณีย์ล่าช้าเป็นพิเศษในช่วงนั้นเนื่องจากทางรถไฟสายเหนือเสียหาย

ในวันที่ ๑๐ สิงหาคม ผมลางาน ๓ วันและเดินทางไปลอนดอน ผมยังไม่ลาออก เพราะคาดว่าผมจะไม่ผ่านการตรวจร่างกาย ขณะนั้นสุภาพ รักตประจิต ทำหน้าที่เป็นเลขานุการของนายมนี ฐาณะเสน ผมบอกนายมนีว่า เพิ่งได้รับจดหมายจึงลงไปลอนดอนล่าช้า ไม่ทันวันประชุม

นายมนีเห็นสารรูปผมแล้วก็บอกว่า เสรีไทยไปสมัครเป็นทหารกันเมื่อวันที่ ๗ สิงหาคมและถูกส่งไป Special Training Centre ที่ตำบลบิงลีย์ (Bingley) ในจังหวัดนอร์ธแฮมพ์ตัน (Northampton) คนไทยสมัครเป็นทหาร ๓๘ คน กองทัพรับไว้ ๓๔ คน อีกสี่คนไม่ผ่านการตรวจร่างกาย ได้แก่ เสนาะ ตันบุญยืน (ซึ่งเป็นพี่เขยเดียวกับผม) และข้าราชการสถานทูต ๓ คน คือ หลวงจำนงศิริการ นายยิ้ม ฟังพระคุณ (น้องชายหลวงอุดมเชษฐวิธซึ่งขณะนั้นเป็นรองนายกรัฐมนตรี) นายสมบุรณ์ ปาลเสถียร

ผมบอกนายมนีว่าผมทำงานที่เหมืองถ่านหินบาร์นสเลย์ แต่ถ้ายังไม่สายเกินไปผมขอสมัครเป็นทหาร นายมนีให้สุภาพโทรศัพท์ถึงทางการทหารทันที เขาบอกว่าจะส่งนายสิบลามารับผมไปตรวจร่างกายเช้าวันรุ่งขึ้น นายมนีคงจะพินิจพิศดูสารรูปกะห่องของผมและกังวลว่าน่าจะไม่ผ่านการตรวจร่างกาย จึงบอกผมว่า ถ้าทางทหารไม่รับผม ก็ให้ผมกลับไปทำงานเหมืองตามเดิม

เช้าวันที่ ๑๑ สิงหาคมผมก็ไปหน่วยเกณฑ์ทหารกับนายสิบลโทที่มารับ ผมใจเต้นตึกตึกตุ้มๆ ต้อมๆ ตลอดทาง เมื่อเข้าไปในห้องตรวจร่างกาย แพทย์ทหารรูปร่างสูงใหญ่บอกให้ผมถอดเสื้อกางเกง ผมอายเหนียมที่จะต้องเผยแพร่สารรูปที่เหมาะสมสำหรับใช้เป็นหุ่นแสดงโครงการกระดูกแก่นักเรียนแพทย์ แต่ไม่เหมาะสมเลยที่จะห่อหุ้มด้วยเครื่องแบบทหาร หมอฟังเสียงหายใจแล้วเคาะอกผม โคนกระดูกตึงๆ เช้าวันนั้นแดดดีและอากาศอบอุ่น ผมหายใจคล่องไม่มีเสียงวืดๆ ที่แสดงว่าเป็นหืด และผมไม่ได้บอกเขาว่าผมเป็นหืด บอกแต่ว่าเป็นโรคกระเพาะและลำไส้

เมื่อเสร็จการตรวจร่างกายแล้ว ผมนั่งรอฟังผลด้วยความตื่นเต้นจนเหงื่อชุ่มฝ่ามือ เมื่อรู้ว่าผมผ่านการตรวจ ผมทั้งดีใจทั้งห่วงใจ ดีใจที่รู้ว่าสุขภาพไม่เลวร้ายหนักหนา ห่วงใจเรื่องโรคหืด เพราะถ้าเกิดหอบหืดขณะหัดทหารก็คงจะแย่และคงต้องออกจากกองทัพ แถมนจะโดนตำหนิที่ไม่ได้บอกหมอว่าผมเป็นหืด

๓๐ กฎภูษาคี

เป็นอันว่าผมได้ขึ้นทะเบียนเป็น Private Pantumasen, Tos เลขประจำตัว ๑๓๘๑๔๒๓๖ ภายหลังทางการให้แผ่นโลหะกลมซึ่งสลักเลขประจำตัวสำหรับคล้องคอเวลาทหารตายในสนามรบ เจ้าหน้าที่จะตรวจสอบชื่อทหารจากเลขประจำตัวที่แผ่นโลหะ

ผมต้องสาบานตนว่าจะต่อสู้เพื่อกษัตริย์และประเทศ (King and country) เขาไม่ระบุพระนามกษัตริย์และชื่อประเทศ ผมก็นึกในใจว่า ทำเพื่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล และชาติไทย ก็ไม่ผิดคำสาบาน

ตอนที่ ๔

ชีวิตทหาร

ทางการทหารจ่ายเบย์เลี้ยงให้ผมทันทีด้วยเหรียญ ๒ ซิลลิง ๖ เพนนีสำหรับวันแรกของการเป็นพลทหาร เงินจำนวนนี้เทียบเท่า ๑๒ ๖ เพนนีของหน่วยเงินตราปัจจุบัน

นายสิบโทพาผมไปเบิกเครื่องแบบ ปรากฏว่าไม่มีเครื่องแบบขนาดเหมาะสมสำหรับผมเพราะผมเตี้ยตั้งแต่คอตันกว้าง เสื้อกางเกงขนาดเล็กที่สุดก็ยังใหญ่เกินไป แต่แขนขาสั้นเตี้ย ตกกลางต้องเลือกชุดที่ยาวพอเหมาะแต่หลวมโครก สวมเสร็จผมก็กลายเป็นคาราจีเส้น เมื่อกลัดกระดุมคอเสื้อแล้วยังมีช่องโหว่ที่จะเอามือล้วงลงไปเกาะหลังหรือเกาะอกได้ นายสิบโทพี่เลี้ยงบอกผมว่า ช่างตัดเสื้อจะแก้ไขขนาดเสื้อกางเกงเครื่องแบบให้ แล้วจะส่งไปให้ที่ศูนย์ฝึก เขาจ่ายเครื่องแต่งตัวล้าลองและชุดกายบริหารให้ไปก่อน สถานที่พวกเราไปรับการฝึกอบรมเป็นศูนย์ฝึกพิเศษ ไม่ใช่ค่ายทหาร ฉะนั้นผมยังไม่ต้องแต่งเครื่องแบบ

รองเท้าบูตหาได้ง่าย แต่มันหนักเหลือเกิน สวมแล้วรู้สึกเหมือนเอาลูกตุ้มมาถ่วงเท้า ทำให้เดินเตาะเตาะเป็นเบ๊ต ผมคงจะต้องหัดเดินนานกว่าจะเคยชินกับน้ำหนักเกือกทหาร

ผมเขียนจดหมายถึงผู้จัดการเหมืองเพื่อลาออกและเขียนจดหมายถึงเบริลเพื่อโอตกรวญว่าคิดถึงเธอและจะไปหาทันทีที่มีโอกาส ผมต้องค้างคืนในลอนดอนอีกคืนหนึ่ง

เช้าวันที่ ๑๒ สิงหาคม นายสิบโทก็พาผมไปยังตำบลบิงเลย์ นอร์ธแฮมป์ตัน อยู่ห่างจากลอนดอนทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ๘๐ ไมล์ พวกเสรีไทยกำลังรับการฝึกอบรมพิเศษ

ที่บร็อกฮอลล์ (Brock Hall) ไกลๆ หมู่บ้าน บร็อกฮอลล์เป็นศูนย์ฝึกพิเศษของทหารบกสำหรับทดสอบและประเมินความสามารถของทหารที่ถูกคัดเลือกไปรับการอบรมว่า มีกำลังกาย กำลังใจและไหวพริบเหมาะสมสำหรับปฏิบัติหน้าที่พิเศษหรือไม่ หน้าที่พิเศษนั้นได้แก่ปฏิบัติการแบบจู่โจม เล็ดลอดเข้าไปยึดจุดยุทธศาสตร์ ก่อวินาศกรรมทำลายเส้นทางคมนาคมและคลังอาวุธยุทโธปกรณ์ของข้าศึก

ศูนย์ฝึกพิเศษแห่งนั้นตั้งอยู่โดดเดี่ยวในบริเวณกว้างขวาง รื่นรมย์ เงียบสงบ มีที่พักเป็นตึกสองชั้นขนาดใหญ่พอที่จะรับคนได้ราวๆ ๖๐ คน หน่วยทหารเสรีไทยนอนอยู่ชั้นล่าง คณะครูผู้ฝึกสอนนอนชั้นบน มีนายทหารชั้นร้อยโทสองคน จ่านายสิบคนหนึ่งและสิบเอกคนหนึ่ง ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกคือพันเอกธอร์นตัน (Thornton) อยู่ตึกหลังเล็กกับครอบครัว

ชั้นล่างมีห้องนอนใหญ่พอให้พวกเรานอนรวมกัน ๓๕ คนอย่างสะดวกสบาย ไม่แออัดเช่นในค่ายทหารธรรมดา นอกจากห้องนอนก็มีห้องเรียน ห้องอาหาร โรงครัว ห้องน้ำและส้วม มีทหารสามสี่คนทำครัวและรักษาความสะอาด

ในบริเวณศูนย์ฝึกมีเครื่องทรมานสังหารหลายประเภท มีเชือกมนิลาเส้นใหญ่ผูกห้อยจากกิ่งไม้สูงมากพอที่จะทำให้คนที่ไม่เคยไต่เชือกหมดแรงก่อนถึงกิ่งไม้หรือไม้ก็เจ็บฝ่ามือจนทนไม่ไหวและคนหนึ่งก็คือตัวผมเอง ระหว่างต้นไม้อายุสองต้นที่อยู่คนละฟากลำธารมีเชือกโยงถึงกันสามเส้น เชือกที่ขนาบเคียงกันสองเส้นใช้สำหรับหัดคลานข้ามลำธาร เชือกอีกเส้นหนึ่งอยู่ในระดับสูงขึ้นไปพอมือเอื้อมจับได้ต่างราวเวลาเดินบนเชือกเส้นล่าง

นอกจากนี้ก็มีทางวิบากซึ่งเขาเรียกว่า obstacle course เริ่มต้นด้วยการไต่เชือก คลานไต่กิ่งไม้ไปคว้าเชือกที่คล้องลูกธนูไว้เพื่อลอยละลือตามลูกธนูรอกลงไปถึงพื้นดิน แล้วคลั่งตัวรอบหนึ่ง แล้ววิ่งไปโหนเชือกแกว่งข้ามลำธารตามแบบฉบับทาร์ซาน วิ่งขึ้นขอนไม้ที่วางลาดพาดกับขอนไม้ก่อนที่สองซึ่งวางขนานกับพื้นดิน แล้ววิ่งลงขอนไม้ก่อนที่สาม คลานลอดถึงเหล็กและลอดผ้าใบที่ขึงไว้หย่อนๆ เหนือพื้นดินนิดเดียว ทางวิบากนี้เป็นทางสั้น ใช้ทดสอบความแคล่วคล่องว่องไว

ที่ศูนย์มีสนามเทนนิสและสนามฟุตบอล และมีสวนผักสวนผลไม้ติดกับบริเวณบ้าน ผู้อำนวยการ ขณะนั้นท่านแอ็ปเปิ้ล แพร์และพลัม กำลังออกลูกตก

ทหารเสรีไทยที่บร็อกฮอลล์ ๓๔ คน มีดังนี้

๑. หลวงอาจพิศาลกิจ	๒. หลวงภักทรวาทิ
๓. นายกลั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา	๔. นายประเสริฐ ปทุมมานนท์
๕. ม.จ. กอกษัตริย์ สวัสดิวัตน์	๖. ม.จ. การวิก จักรพันธุ์
๗. ม.จ. ภิกษุ รัชนี	๘. ม.ร.ว. กิตินัดดา กิตติยากร
๙. ม.ล. จิรายุ นพวงศ์	๑๐. นายสวัสดิ์ ศรีสุข
๑๑. นายจันทอง (พัฒพงษ์) รินทกุล	๑๒. นายประธาน เปรมกมล
๑๓. นายป๋วย อึ๊งภากรณ์	๑๔. นายเปรม บุรี
๑๕. นายรจิต บุรี	๑๖. นายสำราญ วรรณพฤษ
๑๗. นายธนา ไปษยานนท์	๑๘. นายกฤษณ์ ไชยยานนท์
๑๙. นายเสนาะ นิลกำแหง	๒๐. นายประไพธ เปาโรหิตย์
๒๑. นายเทพ เสมอติ	๒๒. นายกำแหง พลังกูร
๒๓. นายอรุณ สรเทศน์	๒๔. นายยมยล แท้สุจิ
๒๕. นายบุญพบ ภมรสิงห์	๒๖. นายบุญเลิศ เกษมสุวรรณ
๒๗. นายโต บุนนาค	๒๘. นายบัทม์ บัณฑิตสถาน
๒๙. นายบุญส่ง พึ่งสุนทร	๓๐. นายวัฒนา ชิตาวรี
๓๑. นายประพจน์ ณ นคร	๓๒. นายประจิดร กังสานนท์(ยศสุนทร)
๓๓. นายวิวัฒน ณ์ บ่อมเพชร	๓๔. นายสว่าง สามโกเศศ

ผมเข้าไปร่วมคณะเป็นคนที่ ๓๕

ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน ๒๔๘๕ ม.จ. จิรัตน์ กิตติยากร เข้าร่วมคณะอีกคนหนึ่ง

ม.จ. ศุภสวัสดิ์ สวัสดิวัตน์ ได้เป็นนายร้อยเอกในกองทัพบกอังกฤษก่อนหน้า

พวกเราสมัครเป็นพลทหาร

หลวงอาจพิศาลกิจ (ผู้ช่วยทูตการคลัง) หลวงภักทรวาทิ (เลขานุการเอก) กลั่น เทพหัสดิน และประเสริฐ ปทุมมานนท์ เป็นข้าราชการสถานทูต ม.จ. กอกษัตริย์ สวัสดิวัตน์ (พระอนุชาของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี) เรียนจบจากมหาวิทยาลัยในเบลเยียม หนีภัยสงครามมาอยู่กับสมเด็จพระเชษฐาภคินี ม.จ. การวิก จักรพันธุ์ เป็นผู้ติดตามสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี บุญพบ ภมรสิงห์ เป็นศิลปิน นอกนั้นเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัย มีหลายคน

ได้ปริญญาตรีแล้ว ส่วนมากเรียนอยู่ในปีที่สองและสาม

หลวงอาจะมีวัยวุฒิสูงสุด อายุ ๔๒ ปี เป็นนักเทนนิสฝีมือดี แกล้งคล่องว่องไว และใจสู้กว่าหนุ่ม ๆ หลายคน จึงมีศักดิ์ศรีเป็น “เสือเผ่า” พุฒจะเป็นผู้ใหญ่เกินวัย แต่ทรหด จนผมกระดากที่ตนเองบ๊อแป้ไม่สมกับวัย ๒๓ ปี

เสรีไทยในอังกฤษที่มีได้เป็นทหารมีสองพระองค์และ ๑๖ คนคือ

๑. สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี	๒. ม.จ. หญิงผ่องแผ้ว สวัสดิวัตน์ (จักรพันธ์)
๓. นายมณี สาณะเสน	๔. หม่อมเสมอ สวัสดิวัตน์ (ชายา ม.จ. ศุภสวัสดิ์)
๕. หลวงจางนดิฐการ	๖. นายยิ้ม ฟังพระคุณ
๗. นายสมบุรณ์ ปาลเสถียร	๘. นายพร้อม วัชรคุปต์
๙. นายเกษม ผลาชีวะ	๑๐. นายเติกส์ คุณวิศาล
๑๑. นายจางง สุ่มสวัสดิ์	๑๒. นายสมาน มันทาภรณ์
๑๓. นายเกษม ลำซ้ำ	๑๔. นายวี วิจารณ์
๑๕. น.ส. สุภาพ รักษประจิต (กังสานนท์)	๑๖. นายเสนาะ ตันบุญยืน
๑๗. น.ส. บุปผา แท้สุจิ	๑๘. น.ส. อนงค์ แท้สุจิ

หมายเลข ๕, ๖, ๗ เป็นข้าราชการสถานทูตไทย น.ส. สุภาพ รักษประจิต เดิมเป็นเลขานุการ นายมณี สาณะเสน ภายหลังพวกเพื่อนเปลี่ยนนามสกุลของสุภาพจาก รักษประจิต เป็น รักษะประจิตร ประจิตร กังสานนท์ ก็เลยรวบรัดเปลี่ยนนามสกุลของสุภาพเป็น กังสานนท์เสียเลยให้รู้แล้วรู้รอดไป

นางสาวบุปผา แท้สุจิ น้องสาววัยมัธยม แท้สุจิ ภายหลังกลายเป็นน้องรักของรจิต บุรี ม.จ. หญิงผ่องแผ้ว สวัสดิวัตน์ ก็ทรงเปลี่ยนราชสกุลให้สั้นลงเป็น จักรพันธ์ สงครามโลกครั้งที่ ๒ จึงเป็นสงครามเบ็ดเสร็จอย่างแท้จริง คนที่อ้างว่าตนเป็นเสรีไทย ก็ยังยอมสูญเสียเสรีภาพโดยยังไม่ทันได้ยิงญี่ปุ่นสักนัดเดียว

ว่าไปทำไมมี เสรีไทยก็ได้แต่ยิงผู้หญิง ถึง “ครูป่วย” จะได้เปิดโปงประจานกันต่อไป

ขอสรุปแล้วว่าเสรีไทยที่ไม่เป็นทหารต่างก็ได้ปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์ในยามสงครามตามความรู้ความสามารถของตน

สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี หม่อมเสมอ สวัสดิวัตน์ หม่อมเจ้าหญิงผ่องแผ้ว ตรีพรช่วยงานกาชาดสากล ส่วนมากเป็นงานห่อของส่งให้เชลยศึก เคยทรงร่วมงานกับเลดี้ เอ็คควินา เมท์แบทเทิน ภริยาพลเรือเอกหลอจดหลุยส์เมท์แบทเทิน ผู้บัญชาการทหารสูงสุดของสัมพันธมิตรประจำเอเชียอาคเนย์

สมาน มันทาภรณ์ และเต็กลิ้ม คุณวิศาล ทำงานหน่วยแพทย์
พร้อม วชิรคุปต์และเกษม ผลชีวะ ทำงานวิจัยด้านการดูลงโลหะที่มหาวิทยาลัย
เซฟฟีลด์

บุบผาและอนงค์ แท้สุจิ เป็นพยาบาลในโรงพยาบาลสำหรับผู้ที่ได้รับบาดเจ็บจากการโจมตีทางอากาศ พี่น้องคู่นี้ต้องทำงานหนักและเสี่ยงภัยไม่น้อยกว่าทหารเสรีไทยที่ปฏิบัติการในขบวนการลับในประเทศไทย

สุภาพ รักตประจิต (กังสถานนท์) มีผลงานดีเด่นในด้านสงครามจิตวิทยาที่กรุง
เทลฮี

ผมไม่ทราบการปฏิบัติงานของเสรีไทยคนอื่น ๆ ที่ไม่ได้เป็นทหาร

ชีวิตทหารของ ๓๕ เสรีไทยที่ศูนย์ฝึกอบรมพิเศษในนอร์ธแฮมป์ตัน ยังไม่ทั่วทุกเหล่าบาล่าบสนสมบูรณ์แบบ เพราะยังมีเวลาเข้าชั้นเรียนฟังคำบรรยายและเคาะวิทยุสลับฉากกับการทรมานสังหารในฝึกภาคสนาม

เริ่มตั้งแต่ไก่โห่และคนยังหนาว สิบเอกก็มาลากตัวไปเล่นกายเวรกายกรรมแล้วพาวิ่งรอบ ๆ สนาม เล่นเอาผมหอบหืดจนหน้าแดงในวันแรก เลิกฝึกทำทุกขกิริยาแล้วผมต้องรีบกินยาและสูบบุหรี่แก้หอบหืด ซึ่งผมมีติดตัวตลอดเวลา

เราได้รับแจกชุดพลศึกษาคือเสื้อคอกลมและกางเกงนักมวยสีทึบก็ ทหารเรียกกายกรรมว่า physical training หรือเรียกย่อว่า พีที (P.T. = physical training) ผมแปล P.T. ว่า physical torture หรือการทรมานสังหาร การที่ผมไปร่วมคณะเข้าไปหลายวันทำให้ผมตั้ง

ตัวไม่ติด เพราะการฝึกเข้มข้นแล้วเมื่อผมไปถึง นอกจาก ฟีที่ เราต้องหัดปีนต้นไม้ ไต่เชือกแบบสาวตัวขึ้น ไต่เชือกแบบเลี้ยวตัว คลานคว่อมเชือกซึ่งดุกดิกเต้งไปเต้งมา ผมเกลียดการคลานบนเชือกมากกว่าการไต่เชือก เพราะเวลาคลานมองเห็นพื้นดินและลำธารอยู่เบื้องล่างทำให้เสียแว่บเสวยสยดสยองกลัวจะพลิกคว่ำจะมำหงายหล่นต๋บลงไปบนพื้นพสุธาหรือถดลงไปในลำธาร

การฝึกที่ผมเห็นว่าทุกทุกเล่ห์กลก็คือการฝึกหัดคลานพัวพาบอกทาบปฐพี ทำท่าคล้ายว่ายน้ำบนบก ใช้มือตะกุกตะกักดินและเท้าถีบดินทีละข้างสลับมือสลับตีน นัยว่าวิธีเคลื่อนที่แบบทุกขกิริยานี้ใช้เพื่อกำบังกายเข้าจู่โจมหรือตีจากข้าศึกโดยไม่ให้รู้เนื้อรู้ตัว แต่ผมเชื่อว่าทำจริง ๆ ข้าศึกมันรู้ตัวแน่ เพราะผมชอบชัก ๆ และหายใจดังฮืด ๆ อย่างคนเป็นหิด ในปฏิบัติการจริงเวลาคลานเข้าสู่แนวข้าศึกผมคงเสียหัวก๊วแล้วโดนลูกตะกั่วเจาะบาส ถ้าคลานจากแนวข้าศึกก็คงก๊วหัววาทะลุ เวลาซ้อมว่ายน้ำบนบกก็ยังมีอันตรายรอบด้าน คลานไปคลานมากลางไร่หรือในดงหญ้าเตี้ยวกั้จุมูกจ่อขั้วว เกิดความขะเขวชองต้องชุกชุกหลีกหลบโดยไม่เงยหัว (ประเทียวนายสิบจะตะโกนบอกว่า You're dead) บางทีป้ายเบี่ยงตัวไม่มากพอ ขากางเกงถูไถขั้ววหรือถีบเท้าโดนมันเข้า ก็ต้องกลับมาชักกางเกงและล้างเกือก ผมเคยตะกุกโดนต้นตำแยฝรั่งที่เรียกว่า stinging nettle หรือ devil-nettle ซึ่งขึ้นเป็นกอเตี้ย ๆ แค่โดนมือก็คันคะเยอจนขนลุกชู๋ โบรมันยาวรีมีขนซึ่งคำติคิผิวหนัง บางคนช่วยหรือเซอะชะคลานเข้าไปชุกหน้าทีกอดตำแย เล่นเอาหน้าปูด นายสิบบอกว่าอย่าเกา ถ้าเกาขนมันยิ่งฝังลึกลงไป ทั้งคันและปวดแสบปวดร้อน วิธีแก้ให้เอาน้ำมันไล่ทั้งไว้ครู่หนึ่ง ขนตำแยจะหลุดออกมา การฝึกหัดคลานทำให้ผมปวดเมื่อยทั่วตัว เจ็บอกเพราะกว่าจะรู้เทคนิคการคลาน หน้อกครูดินจนกระดุมเสื่อกร่อน

ในสัปดาห์แรก ผมเดินโซยกเขยกกะโถกกะเดก เคล็ดยอกทั่วตัว เจ็บท้องจนไม่อยากหัวเราะ ผ่านมือและแขนขาระบมจากการไต่เชือก แต่ก็ยังเคราะห์ดีดีกว่าหลายคน เทพตกจากเชือก ขาเคล็ดและข้อเท้าบวม ต้องใช้ไม้กวาดกลับเอาถ่านล่างขึ้นมายันรักแร้เวลาเดิน สองสามคนตกเชือกตกต้นไม้เจ็บตัวนิดหน่อย ไม่มากเท่าเทพซึ่งตัวหนัก เขาเลยสบายไปหลายวันเพราะฝึกวิชาสนามไม่ได้ ผมตกจากเชือกครั้งหนึ่งเนื่องจากหมดแรงครึ่งทาง มีอรุชเชือกผ่านมือเกือบถลอก เลยกั้ทั้งตัวลงมาคือ ๆ เเคราะห์ดีที่ผมตัวเบาที่สุดในบรรดาทหารไทย หนัก

เพียง ๕๒ กก. เลยไม่เจ็บขาหรือเท้า ยั้มยล ซึ่งน้ำหนักตัวมากตกต้นไม้ยั้มเหยเหาย่างย่องแย่งยังกะเป็นโรคชุกชุน ศิลปินบุญพบโหนดเชือกอย่างไว้ศิลปะผิบบนฉบับทหารชาน กันกระแทกนอนจุกเป็นพ่อบุญพับไม่ขยับเขยื้อนอยู่ครู่ใหญ่ บุญพองไว้ไม่มีอะไรบนบับบู้บ บ่นอุบอิบว่าเสียท้องสองวัน

นี่ถึงชีวิตของทหารกำมะลอ ๓๕ คนในสามสัปดาห์แรกที่บรีอซอลล์แล้วก็ต้องปลงอนิจจังสังเวช พ่อแม่ของเสรีไทยหลายคนกลัวลูกแก้วเวทาคาจะโดนเกณฑ์ทหารที่เมืองไทยรีบส่งไปเมืองนอกเพื่อให้หนีชีวิตทหาร ยิ่งซ้ำร้ายกลายเป็นทหารกองกูลีของอังกฤษ

เสร็จจากฝึกกายกรรมร่ำมวยฝรั่งและวิ่งรอบสนาม พวกเราก็อาบน้ำและกินอาหารเช้า ข้อดีของการเป็นทหารอยู่ที่ได้กินอาหารเหนือมากกว่าประชาชนพลเมือง หลังอาหารเช้าเราเข้าห้องเรียน เขาสอนวิชาทหารเบื้องต้น การอ่านแผนที่ ใช้เข็มทิศ ทักษะโดยดูดาว การใช้ดินระเบิดเพื่อทำลายถนน สะพาน รวางรถไฟ ท่อน้ำ เรือ สิ่งก่อสร้าง ฯลฯ หัดส่งวิทยุด้วยรหัสมอร์ส ผมเรียนแผนที่และการใช้ดินระเบิดอย่างละเอียดมาแล้วในหลักสูตรวิศวกรรมเหมืองแร่ จึงสบายมากในการฝึกสนาม ซึ่งเขาเอาพวกเราขึ้นรถบรรทุกไปปล่อยไว้ตามจุดต่าง ๆ คนละทิศละทางแล้วให้เราหาทางกลับบรีอซอลล์เองโดยใช้เข็มทิศและแผนที่ ที่แรกก็ฝึกกลางวัน ที่หลังก็ฝึกกลางคืน หลายคนหลงทางกลับมาตึกคืน แต่ไม่มีใครหลงทางทั้งคืน ผมไม่เคยหลงทาง หาทางกลับที่พิกัดได้เร็ว พอมีเวลาเอนหลังและงีบบ้างราว ๆ ๑๕-๓๐ นาที ก่อนที่ทุกคนจะกลับมา และนายสิบเอาทั้งคณะไปทรมานกายอีกจนราว ๆ ๑๖.๓๐ น. หรือ ๑๗.๐๐ น.

เขาให้เรากินอาหารเย็นเร็วมาก ในชีวิตนักเรียน เรากินกลางวันเวลา ๑๓.๐๐ น. กินน้ำชาเวลา ๑๗.๐๐ น. กินอาหารเย็นเวลา ๑๙.๓๐ น. หรือเกือบสองทุ่ม ในกองทัพเขาให้ทหารกินกลางวันเวลาเที่ยงครึ่งถึงบ่ายโมง กินอาหารเย็นเวลา ๑๗.๐๐ น. หรือ ๑๗.๓๐ น. เพื่อให้ทหารมีเวลาพักผ่อนมาก ๆ

ในสัปดาห์แรกผมบอบช้ำมาก เรียกว่าตั้งตัวไม่ติด แต่เคราะห์ยังดีที่ไม่ได้รับบาดเจ็บเช่นพวกเราหลายคน อันที่จริงเราไม่โดนหัดทหารมากนักที่บรีอซอลล์ ได้ฝึกการเดินแถว หันซ้ายหันขวาและกลับหลัง ฝึกวันท้าวร ไม่ต้องแบกปืน การกินอาหารเย็นเวลา ๑๗.๐๐ น. หรือ ๑๗.๓๐ น. มีคุณค่าสำหรับผมอย่างยิ่ง เพราะผมได้นอนแต่หัวค่ำ

อันที่จริงไม่ใช่นอนหัวค่ำแต่นอนก่อนค่ำ คือราว ๆ ๑๘.๓๐ น. หรือ ๑๙.๐๐ น. ซึ่งเป็นเวลาฤดูร้อน ยังสว่างโร่ เพราะที่จริงเขาตั้งนาฬิกาเร็วขึ้น ๒ ชั่วโมง นายสิบปลุกเราก่อน ๖.๐๐ น. เพื่อทำฟิทีและวิ่งรอบสนาม ผมได้นอนราว ๆ ๑๑ ชั่วโมง ตื่นนอนแล้วไม่ได้บิขี้เกียจ เพราะบิขี้เกียจไม่ได้เลย มันขี้ดอยอกและปวดเมื่อยไปทั้งตัว หลังอาหารกลางวันผมยังหาเวลาบิได้อีกสัก ๑๕-๒๐ นาที

เรานอนในห้องโถงใหญ่ด้วยกันทั้ง ๓๕ คน พวกเราบอกว่ากลางดึกบางที่ได้ยินผมละเมอครางซื่อ ๆ แต่ไม่มีใครบ่นว่ารบกวนการนอนของเขา เพราะดาวร้ายที่รบกวนการนอนของพรรคพวกโดยไม่เจตนาคือกลิ่น เทพหัสติน ซึ่งพอหลับสนิทได้ก็กักฟั่นกร่วม ๆ กรอด ๆ ซึ่งพวกเราบ่นว่าร้ายกว่ากรน ในสามส่วนแรกทุกคนอ่อนเพลียหลับเป็นตาย ไม่มีใครเตือนรื้อนจากเสียงกรนและกักฟั่น แต่เมื่อค่อยคลายความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า ชักจะทนเสียงขบเขี้ยวเคี้ยวฟันไม่ไหว เลยลงมติให้ยกเตียงพร้อมด้วยร่างของนักกักกรรมยามวิกาลออกไปไว้นอกห้อง กลิ่นคงหลับคุ้ยเคี้ยวกรรมสนั่นหวั่นไหวและไม่เสนาะโสศ รุ่งเช้านักบริหารฝ่ายนิยามราตรีจึงรู้ว่าโดนยัยที่นอนเพราะเหตุใด และแสดงความเห็นอกเห็นใจสหายเป็นอันดี ตัวผมเองไม่เคยรู้ว่าเสียงกรอดกร่วมกวนแก้วหูเพียงใด เพราะผมนอนหลับเป็นตายจริง ๆ และหลับก่อนกลิ่นเริ่มกักฟั่น

เนื่องจากผมใช้เวลาว่างแทบทั้งหมดในการเอนหลังบีบและหลับ ซึ่งรวมทั้งสิ้นคงไม่น้อยกว่าวันละ ๑๒ ชั่วโมง ผมจึงไม่ค่อยได้สังสรรค์กับพวกเราในช่วงแรกของการร่วมทุกข์ด้วยกันที่ศูนย์ฝึกอบรมพิเศษแห่งนั้น แต่พวกเราที่เข้าใจดีจากสารรูปของผมว่า ผมไม่เคยลำบากตรากตรำ จำเป็นต้องพักผ่อนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เสรีไทยที่ผมไม่เคยรู้จักมาก่อน แต่ถูกคอกับผมมากกว่าคนอื่น ๆ ตั้งแต่ต้น คือ ม.ร.ว. กิตินัดดา เพราะเขาอนง่องเกือบเท่า ๆ ผม กิติเป็นคนเจ้าเนื้อแต่ไม่อู้ยอ้าย ฝึกวิชานามคล้องแคล่วกว่าผม

ในบรรดาเสรีไทย ๓๔ คน ผมรู้จักคุ้นเคยคนเดียว ผมดีใจมากที่เขาเป็นทหาร เพราะเขาบอบบางร่างไร้ก้ามเหมือนผม ทำให้ผมเบาใจว่าถ้าเขาทนไหวผมก็คงอดทนไหวหลกขลุกลักไปได้เช่นกัน

ในขณะเรามีคนรูปร่างกำยำล่ำสันหลายคนคือ ประทาน เปรมมกล ม.จ. การวิก จักรพันธุ์ เสนาะ นิลกำแหง ป่วย อึ้งภากรณ์ กฤษณ์ โทษยานนท์ ยัมยล แท้สุจิต เทพ เสมธิตี ตำราญ วรณพฤษ ประโพร เปาโรหิตย์ ม.จ. ภิศเดช รัชนี้

ม.จ. การวิก เล่าว่า ในวันแรกจ่านายสิบเอานวมวยมาสองคู่ สายตาพวกเรา
 ทั้งคณะ บอกว่าเขาต้องการจะลองแลกหมัดกับพวกเราสักสองคน ขอให้เขาเต็มแรง
 ไม่ต้องยั้งมือ คนที่กำยำล่ำสันที่สุดคือ ประทาน ฉายา “แรด” เป็นชายงาม ผิวคล้ำ นึกกล้ำ
 นักกีฬา ถูกสเป็ค “Tall, dark and handsome” แต่จ่านายสิบเลือก ม.จ. การวิก เป็นคู่
 ประลองฝีมือ แก่อาจนึกว่าท่านคงล่ำไม่หนักเท่าประทาน ท่านดูแก่กว่าประทานเพราะอัคคิ
 เกศ ต้วต้อ หัวโต หน้าใหญ่ ซึ่งเป็นเป้าดีกว่า แกโยนนวมให้ท่าน ท่านเป็นมวย จึง
 เป็นคู่ชกที่พอพัดพอฟาดกับท่านนั้น เมื่อหมดยกแล้วแกก็บอกว่าดีมาก ไม่ต้องลองคนอื่นละ
 แล้วก็พาพวกเราทั้งหมดไปที่ทางวิบาก ให้สิบเอกผ่านทางวิบากให้ดูอย่างช้าๆ ชักซ้อมซ้ำซาก
 จนพวกเราซึมทราบดีแล้ว แกก็บอกว่าอยากจะดูว่า แต่ละคนจะทำเวลาได้เท่าไรในการวิ่ง
 วิบากครั้งแรก ถ้าใครทำเวลาได้ไม่เกินหนึ่งนาทีก็นับว่าดีมาก แกคุยล่ำกับพวกเราว่า มีทหาร
 คอมมานโดคนหนึ่ง (คือทหารปฏิบัติการพิเศษหรือหน่วยกล้าตาย) ทำสถิติเวลาสั้นที่สุดใน
 การวิ่งวิบากไว้ ๕๒ วินาที แกเตือนพวกเราว่า อย่ารีบร้อนลุลุลุลุล เพราะถ้าพลาดตก
 จากขอนไม้จะต้องย้อนกลับมาที่ขอนแรกอีก

จ่านายสิบเลือก “เสือเผ่น” ผุ่องอาจ (อายุ ๔๒ ปี) ออกไปเป็นคนแรก นับว่า
 เป็นดวงดีของพวกเราเพราะเสือเผ่นยังไม่ถึงลาย พอฝรั่งเป่านกหวีดปรืด หลวงอาจก็เริ่มไต่
 เชือกอย่างใจเย็น ทำทุกอย่างอย่างราบรื่นไม่รีบร้อน ไม่ซังกะหักซ้ำเสียเวลาที่จุดไหนเลย
 ปรากฏว่า “หนุ่มน้อย” แห่งสถานทูตไทยทำเวลาได้ ๕๔ วินาที นายทหารและนายสิบร้อง
 บราโว เวลล์ดี้น (Bravo, well done) ท่านการวิกบอกว่าพวกเราใจชื้นว่าส่วนมากคงจะพอ
 ทำกันได้ไม่เกินหนึ่งนาที เพราะเห็นแล้วว่าหลวงอาจทำตามสบาย ลูกก็ไม่รวกเร็วอะไร พวก
 นักกีฬาก็ถึงโลดว่าคงจะทำลายสถิติได้ เพราะเรื่องการปีนป่ายพวกเราไถลลิ่งค่างกว่าฝรั่ง และ
 หลายคนก็เคยเดินบนขอนไม้ข้ามท้องร่องสวนกันมาแล้ว ไม่เห็นเป็นของยากเลย ผลปรากฏ
 ว่าราวๆ ๒๐ คน ทำเวลาใกล้เคียงหนึ่งนาที คนที่ไม่คล่องแคล่วก็ใช้เวลาเกินหนึ่งนาทีไม่มาก
 หลายคนใช้นเวลาน้อยกว่า ๕๐ วินาที เป็นอันว่าลบล้างสถิติอย่างง่ายดาย คนแรกที่ทำลายสถิติ
 คือ ม.จ. การวิก ทำเวลา ๔๖ วินาที จ่านายสิบสงสัยว่าจับเวลาผิด ขอให้ลองอีกทีก็ทำเวลา
 ได้ ๔๘ วินาที ม.จ. กอภษัตริย์ และ ม.จ. ภิศเดช ทำเวลาน้อยกว่าการวิกด้วยซ้ำ ฝรั่งก็เห็น
 จะเชื่อว่า “เจ้าชาย” (prince) ไทยไม่ใช่ “ตักดินา” หยิบหย่อง คนไทยที่เคยกังวลว่าเชื่อ

พระวงศ์ที่เข้าร่วมขบวนการเสรีไทยจะเหยียบขี้ไก่ไม่ฝ่อ ก็โล่งใจหลังจากการฝึกอบรมสาม สัปดาห์ที่บรีคซอลล์ เพราะหม่อมเจ้าทั้งสามองค์มีผลการเรียนและการฝึกที่ดีหมด ผมเองมีผล การเรียนดี แต่ในด้านการฝึกสนามไม่ดี ผมไม่เคยออกกำลังกายรุนแรงขนาดนั้น นับว่าเป็น โชคที่ดีที่ผมไม่ได้เริ่มชีวิตทหารอย่างสมบูรณ์แบบและมีเวลานอนกลางคืนถึง ๑๑ ชั่วโมง แถม ยังหาโอกาสเอนหลังตอนกลางวันได้ด้วย

พวกนักกีฬา กำลังอยู่ตัวเร็ว ไม่ซำก็เล่นฟุตบอลและเทนนิสกันตอนเย็นระหว่าง สองถึงสามทุ่มครึ่ง เลิกแล้วบางที่ยังมานั่งดื่มเบียร์กับคณะผู้ฝึกสอนอีก แต่ใครจะสนุกสนาน เฮฮาหลังอาหารเย็นกันยังไผ่ผมไม่รู้เรื่อง เพราะกินอิ่มนอนอิ่มตลอดสามสัปดาห์ ร่างกายของ ผมต้องการพักผ่อนมากที่สุด

การฝึกอบรมที่สำคัญประการหนึ่งที่บรีคซอลล์ คือการซ้อมรบที่เขาให้พวกเรา แต่ละคนทำหน้าที่เป็นผู้บังคับบัญชา เขาต้องการดูว่าใครมีความสามารถเป็นผู้นำ

คณะครูที่บรีคซอลล์พอใจมากที่พวกเราเรียนจบหลักสูตรของศูนย์ฝึกอบรมพิเศษ เร็วเป็นพิเศษในเวลาเพียงสามสัปดาห์ เขาได้แจ้งไปยังค่ายทหารเดินป่าในเวลส์เหนือ ให้เตรียม “ต้อน” พวกเราในวันที่ ๔ กันยายน เป็นอันว่าเราจะได้พักผ่อนส่วน

ระหว่างสัปดาห์สุดท้ายร้อยโทโบลซึ่งชอบเล่นเทนนิสมาก ได้จัดแข่งขันเทนนิส คนไทยเข้าแข่งขัน ๘ คน และฝรั่ง ๓ คน พวกมือสวะอย่างผมไม่ลงสนาม ร้อยโทโบลโชค ร้ายตกขอบแรกเพราะเจอ “กำแพงเมืองจีน” อาจพิศาลกิจ ไม่ว่านายทหารหนุ่มจะตีลูกแรง และสวยเพียงใดมันก็กระเด็นกลับมาจาก “เสื่อเฒ่า” เรื่อยๆ หลวงอาชนะโดยยังไม่ทันเหนื่อย นายทหารอังกฤษสองคนและจ่านายสิบตกขอบแรกหมด ม.จ. การวิกแพ้นะอย่างหวุดหวิด ในรอบสุดท้าย เสนาะแรงสู้ไม่ได้แต่ฝีมือเหนือกว่า เขาเป็นมือเทนนิสเสื่อสามารของ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์

นอกจากแสดงฝีมือเทนนิส คนไทยหลายคนยังแสดงฝีมือฟุตบอลอย่างไวลายอีก ด้วย เพราะมีหลายคนเล่นในทีมโรงเรียน คือ ธนา สวัสดิ์ ประทาน บัณฑ์ บ่วย

พวกเราได้รับเบี้ยเลี้ยงพลทหารวันละสองชิลลิงหกเพนนี แต่ก็แทบจะไม่ได้ใช้เงิน กันเลยนอกจากเพื่อซื้อบุหรี่ คินสุทท้ายมีงานเลี้ยงส่ง พวกเราพร้อมใจกันออกเงินซื้อเบียร์ ถึงหนึ่งมาเสริมความครื้นเครง ก่อนกินเลี้ยง พันเอกธอร์นตันผู้อำนวยการศูนย์ฯ ให้โอวาท

เตือนให้เรารักษาศักดิ์ศรีของทหารด้วยการปฏิบัติหน้าที่อย่างเข้มแข็งและปฏิบัติตามระเบียบวินัยทหาร ท่านเตือนว่าวินัยและข้อบังคับในค่ายทหารเคร่งครัดมาก พวกเราจะต้องเผชิญความลำบากหลายประการในค่ายทหาร การฝึกหัดจะหนักกว่าที่บรีคซอลล์มาก ท่านสรรเสริญพวกเราว่ามีผลการเรียนเด่นกว่ากลุ่มอื่นๆ ที่ได้ผ่านศูนย์ฯ ขอให้พวกเรารักษาความดีเด่นตลอดไปเพื่อเกียรติยศและชื่อเสียงของคนไทย

อันที่จริงพวกเราหลายคนได้ทำความชั่วโดยการลួลซื้อสอง ผมเป็นคนหนึ่งที่ร่วมกลุ่มบุกรุกเข้าไปในสวนผลไม้และปีนขึ้นไปเก็บลูกพลัม ม.จ. กอกษัตริย์ สวัสดิวัตน์ก็ได้ร่วมประกอบอาชญากรรมด้วย ภรรยาผู้อำนวยการเดินเข้าไปในสวนขณะที่หลายคนกำลังอยู่บนต้นไม้ เธอไม่แสดงความเกรี้ยวกราด เป็นแต่พูดว่า "Now I know where my plums go" ผลไม้ในสวนนั้นอร่อยมาก และบำบัดโรคท้องผูกของผมได้ดี

การกินเลี้ยงสนุกสนานครั้นเคร่งเป็นกันเอง คณะครูให้ความสนิทสนมกับพวกเราเป็นอันดี และคนไทยซึ่งมาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ กันก็เริ่มสนิทสนมกัน ผมได้เพื่อนใหม่ที่ชอบพอกันมากคือ ม.ร.ว. กิตินัดดา กิตยากร ซึ่งนอนมากเกือบเท่าผม คินนั้นผมต่างตาอยู่ได้ไม่ถึงสัปดาห์ก็วงโจกเงกและหลบไปนอน ได้ทราบภายหลังว่ามีการร้องเพลงเซฮากันหลายเพลง ศิลปินบุญพบถูกกระชั้นกระโยให้รำไทย โดยมีปวยเป่าขลุ่ยและวงดนตรีไวโอลิน สองคนนี้ชอบหัวเราะจนตลึงไปทุกค่ายทหาร งานเลิกเมื่อเบียร์หมดถัง

สมควรจะกล่าวในตอนนั้นว่า ภายในสามสัปดาห์ที่บรีคซอลล์เจ้านายและสามัญชนเข้ากันได้ถึงขั้นแทบไม่มีใครใช้ราชาศัพท์นอกจากหลวงอาจ หลวงภัทร และบุญพบ

ทางศูนย์ฝึกอบรมพิเศษออกไปเดินทางให้ตามความต้องการของแต่ละคน คนไทยที่มาจากต่างจังหวัดก็แยกย้ายกันไปเยี่ยมเพื่อนฝูงของตน พวกเราส่วนมากไปลอนดอน พักที่โรงแรมเกร์ทน์ฮอร์ทเวสเทิน ซึ่งทางการทหารใช้เป็นค่ายผ่านชั่วคราวสำหรับทหารที่ต้องเดินทางผ่านลอนดอน ใบเดินทางสำหรับทหารเรียกว่า R.T.O. ย่อจาก Railway Transport Order เราต้องไปรายงานตนที่ค่ายทหารที่เมืองเด็นบีในเวลส์เหนือ อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของลอนดอนเป็นระยะทางประมาณ ๒๐๐ ไมล์

ผมตรงรี่ไปบาร์นสเลย์ ซึ่งห่างจากนอร์ธแฮมป์ตัน ๑๔๐ ไมล์ รู้สึกว่ารถไฟแล่นช้าและหยุดบ่อยน่ารำคาญ พอร์ตไฟถึงสถานีบาร์นสเลย์ ผมเอาของไปไว้ที่โรงแรม จอง

ห้อง ๔ คีนแล้วก็รีบไปเหมืองบาร์นสเลย์ ทันเวลาอาหารกลางวัน พนักงานทักทายผมเจี๊ว จ้าว่าแต่งทหาร “สมาร์ท” (เขาแก้เครื่องแบบให้เข้ารูปกะทรงแล้ว) เบริลและผมโดน กระเช้าเข้าเหย้าพอหอมปากหอมคอ

ระหว่างสัปดาห์นั้นผมไปชุลุกอยู่ที่เหมืองตลอดเวลา ช่วยเขาเขียนแปลนและเพื่อจะได้อยู่ใกล้เบริล กินอาหารกลางวันที่นี่เหมือน ตอนเย็นก็เล่นเทนนิส แล้วก็ไปกินอาหารเย็นกับเบริลในเมืองที่ร้านที่เราเคยกินเป็นประจำ พนักงานหญิงเสิร์ฟอาหารรู้จักเราดี หล่อนเห็นผมแต่งทหารก็แสดงความชื่นชม บอกว่าดูเป็นลูกผู้ชายมากขึ้น หล่อนให้อาหารผมมากกว่าให้เบริล เบริลแกล้งบ่นว่าหล่อนลำเอียง หล่อนบอกว่า ผมเป็นทหารต้องให้กินมาก ๆ ส่วนเบริลควรกินน้อย ๆ เพื่อรักษาทรุดทรวง ระหว่างที่ทหารเสรีไทยอยู่ในภาคเหนือของอังกฤษ เราได้ประสบพบเห็นความมีน้ำใจของชาวเมืองตลอดเวลา

หลังอาหารเราก็ก็นั่งพักผ่อนเมืองอันเป็นแดนสวรรค์ของหนุ่มสาว เรามีเวลาที่จะได้พลอดพรักันเพียงสัปดาห์ ผมจึงทำความเข้าใจกับเบริลอย่างแจ่มแจ้งว่าผมมีความจริงใจที่จะมีความสัมพันธ์ถาวรกับเธอ เธอรับรักโดยไม่คิดอื่น เราจะไม่จดทะเบียนแต่งงานกันด้วยเหตุว่าเบริลไม่ต้องการเปิดเผยเรื่องราวต่อแม่ซึ่งไม่ต้องการให้ลูกสาวผูกพันกับทหารที่จะต้องไปรบ เพราะกลัวลูกสาวจะเป็นหม้ายเหมือนแม่

ความรักครั้งแรกในชีวิต (เมื่ออายุ ๒๓ ปี) ทำให้ผมตระหนักว่า ความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างชายหญิงที่รักกันเป็นความสัมพันธ์อันซาบซึ้งตรึงใจ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่ปรารถนาเพียงสนองสัญชาตญาณทางกามารมณ์นั้นให้ความพึงพอใจชั่วคราวชั่วคราว

ส่วนแห่งความพิศวาสอนชื่นชมผ่านไปจุดความฝัน เราคาดว่าเราคงไม่ได้พบกันอีกนานถึงสามเดือน (แต่ที่จริงได้พบกันหลังสองเดือน) ค่ายทหารเดินขบวนอยู่ห่างบาร์นสเลย์ประมาณ ๑๖๐ กิโลเมตร ไม่สะดวกที่จะไปมาหาสู่กัน อีกประการหนึ่ง ตามปกติเบริลกลับไปหาแม่ระหว่างสุดสัปดาห์ที่เมืองเว็คฟิลด์ซึ่งอยู่ใกล้ ๆ บาร์นสเลย์

ตามระเบียบทหารได้พักผ่อน ๔ วันหลังการฝึกสามเดือน

คณะเสรีไทยไปสมทบกันที่ค่ายทหารเดินขบวน บ่วยเป็นตัวแทนของเราไปรายงานตัวต่อนายทหารฝ่ายธุรการซึ่งรู้เรื่องการมาของเราจากศูนย์ฝึกพิเศษที่บิงเลย์แล้ว เขาให้สิบเอกคนหนึ่งพาพวกเราไปยังเต็นท์หลังหนึ่งซึ่งจะเป็นอยู่นอนของเรา เต็นท์หลังนั้นใหญ่พอที่เราจะอยู่

ด้วยกันได้สบายไม่แออัด สิบเอกคนนั้นเป็นผู้บังคับหมู่ของเราตลอดเวลาสองเดือนที่ค่ายเดินบี แก์ชื่อเบ็นท์ลีย์ (Bentley) เราตั้งสมญาให้แก่กันที่ว่า “ไอร์ถยนต์”

สิบเอกเบ็นท์ลีย์พาเราไปเบิกที่นอนยัดฟาง ผ้าห่ม กล่องอาหารอะลูมิเนียม กระบอกน้ำ ช้อนส้อมและมีด

ค่ายทหารที่เมืองเดินบีมีบริเวณกว้างขวางมาก แต่มีลักษณะเป็นค่ายชั่วคราว เพราะแทบไม่มีสิ่งก่อสร้างถาวรเลย ที่พัก สำนักงาน ร้านขายน้ำชา ขนม บุหรี่ เป็นเต็นท์ทั้งสิ้น ค่ายทหารหญิงอยู่ห่างออกไปประมาณหนึ่งกิโลเมตรจากค่ายทหารชาย ทหารหญิงมีหน้าที่ทำครัวและแจกอาหาร ทหารทุกเหล่าต้องเดินแถวราวๆ ๑๐ นาทีไปโรงอาหารที่ค่ายทหารหญิง เดินวันละสามเที่ยวรวมเป็นเวลาว่าหนึ่งชั่วโมง เส้นทางผ่านกลางใจเมืองซึ่งอยู่บนเนิน ชาวเมืองเดินบีไม่รู้เรื่องเมืองไทยเลย นอกจากเรื่องฝ่าฝัดไทยและแมวไทย ในวันแรกที่พวกเราไปถึงและเดินแถวไปกินอาหารมื้อเย็น ชาวเมืองออกมาขึ้นเรียงรายดูทหารไทยตลอดทาง เพราะเมื่อมีข่าวว่าทหารไทยจะไปค่ายทหารเดินบีมีเสียงลือเสียงเล่าอ้างว่า ทหารไทยเป็นฝ่าฝัดทั้งหมด เดินเป็นคู่ๆ ไม่เดินแถวเรียงสามตามระเบียบของกองทัพอังกฤษ เมื่อพวกเราไปเข้าคิวรอรับอาหาร ก็หายเหนื่อยเป็นปลิดทิ้ง เพราะทหารหญิงที่ยืนเรียงรายแจกอาหาร ต่างก็ต้อนรับพวกเราอย่างยิ้มแย้มน่าเอ็นดู แล่ตักอาหารให้พวกเราเต็มกล่อง พวกเราส่วนมากต้องขอร้องให้ตักออกเสียบ้าง บอกว่าเรากระเพาะเล็กกินไม่จุ แต่อันที่จริงเรากลับจะกินไม่หมด เพราะคาดว่าอาหารคงไม่อร่อย ที่หน้าโรงอาหารมีป้ายใหญ่บอกระเบียบว่าอย่ากินเหลือ ผมเห็นพลทหารคนหนึ่งโดนนายสิบตะคอกขู่เชิญให้กินมันฝรั่งจนหมดกล่อง

เช้าวันรุ่งขึ้นเมื่อนายสิบเอกเบ็นท์ลีย์ปลุกพวกเราให้ลุกขึ้นเข้าแถวชานซื่อที่หน้าเต็นท์ พวกเราอนบิตขึ้นเกียจกันครู่ใหญ่และไอ้เอ้ออิตาออกจากเต็นท์ในอารมณ์หุหุหลาก สีตุลันตามีทั้งชุดนอนแพรและเสื้อคลุม กางเกงแพรจีนลายก๊อไผ่ ลายมังกรและลายนางเงือก สีเขียวๆ แดงๆ ระเบียบระเบียบ อิตาเบ็นท์ลีย์เริ่มต้นสวดพวกเราทันที บอกว่าต่อไปต้องกระฉับกระเฉงว่องไว และจงเก็บเครื่องแต่งตัวละครไว้ใช้หลังการปลดทหาร เพราะกองทัพอังกฤษไม่ต้องการทหารหุหุหลาฟุ่มเฟือยต้องการแต่ทหารที่ทรหดอดทน แก่ได้รับความลำบากยุ่งยากใจในการเรียกชื่อพวกเรา ทำให้เสียเวลามาก แก่กำชับให้เรารีบแต่งเครื่องแบบ ช้อนเดินแถว นิดหน่อยแล้วก็คุมแถวไปโรงอาหาร สวดต่อไปว่าแกจะต้องหัดแถวพวกเราอย่างขนานใหญ่

เพราะพวกเราเดินแถวไม่พร้อมเพรียงกันเลย นายสิบเอกคนนี้เป็นทหารอาชีพ หน้าตาหยาบกรียม ยิ้มแทบจะไม่เป็น แกฝึกหัดพวกเราอย่างไม่บันยะบันยัง ไม่คำนึงว่าพวกเราเป็นนักศึกษา ไม่ใช่กรรมกรที่เคยชินกับงานหนัก และมีคนที่อายุเกิน ๔๐ ปีสองคน คือหลวงอาจ และหลวงภัทร

เมื่อกลับจากอาหารเช้า เราก็ต้องเบิกของหลายอย่าง ได้แก่ปืนและกระสุน ของกระสุน เบ้หลัง หน้ากากกันไอพิษ เสื้อคลุมกันแก๊สพิษและเสื้อคลุมพรางตา แหวนประจำหน่วยทหารสำหรับติดหน้าหมวกและติดบ่า ยาขัดเกือก ยาทาสนับแข้ง เข็ม กระดุมและค้ายสำหรับเย็บซ่อมเสื้อผ้า แผ่นอลูมิเนียมกลมแสดงเลขประจำตัวสำหรับแขวนคอแบบพระเครื่อง ไม่ใช่เป็นของคุ้มกันอันตราย แต่เพื่อเก็บจากศพทหารที่ตายโหงในสนามรบ เอาไปตรวจสอบชื่อแซ่ เพื่อแจ้งข่าวแก่พ่อแม่หรือเมีย เราต้องเอาเกือกบูตทั้งสองคู่ไปตอกแผ่นโลหะตลอดพื้น ทำให้เกือกหนักขึ้นอีก ไอ้เบ็นท์เลยมาควบคุมการติดแหวนประจำหน่วย เมื่อทุกอย่างเรียบร้อยแล้ว แกก็เริ่มหัดแถวพวกเราโดยไม่รีรอ แกพิถีพิถัน จู้จุกจิกในการจัดแถวอย่างยิ่ง จัดให้คนสูงอยู่หัวแถวและท้ายแถว เอาคนเตี้ยไว้แถวกลางและกลางแถว เมื่อวางตัวคนในแถวจนถูกใจแล้ว แกก็กำชับให้จำไว้ว่าแต่ละคนอยู่ที่ไหน ทุกครั้งที่เข้าแถว ทุกคนต้องเข้ายืนประจำที่ของตน ห้ามย้ายที่เป็นอันขาด หัดแถวนานจนพวกเราชักจะเพลียก็ถึงเวลาเดินแถวไปกินอาหารกลางวัน หลังอาหารกลางวันก็หัดแถวอีก แกบอกว่าเรื่องปืนเอาไว้อีก เพราะพวกเราเดินแถวทุเรศมาก ต้องฝึกหัดกันอย่างเข้มงวดกวาดขัน แกจ้ำจี้จ้ำไชและคุดำพวกเราอย่างตึงเครียด ผิดนิดผิดหน่อยแกก็สวดว่าพวกเราเป็น “ลาโง่” เงอะงะ เวลาที่ทหารหญิงเดินผ่านมาใกล้ ๆ แกจะกริ้วกราดโกรธยิ่งขึ้น เพื่ออวดศักดิ์เดชหน้านาง วันแล้ววันเล่า ไอ้รณนัตจะเกี่ยวเชิญพวกเราในเรื่องการหัดแถวเดินแถว คุดำเอ็ดตะโรและตีหน้ายักษ์เข้าใส่พวกเรา นอกเวลาฝึกแกก็ไม่ค่อยพูดจากับพวกเรา อาจเป็นด้วยแกมีปมค้อยว่าพวกเราเป็นนักศึกษา เป็นเจ้านายเป็นข้าราชการ แกไม่รู้จะพูดคุยเรื่องอะไรกับพวกเรา ต้องหาทางออกด้วยการข่มขู่ตะคอกพวกเราในฐานะที่เป็นพลทหารในความควบคุมของแก

ผมเป็นคนหนึ่งที่เงอะงะในเรื่องการหัดแถว อีกคนหนึ่งคือจิรายุ เราสองคนทำให้ไอ้รณนัตผรุสวาทพวกเรามาก ผมเคยชินกับการก้าวเท้ายาวกว่าปกติของพวกเรา เมื่อผลอยตัวจะเดินไปชนคนข้างหน้า ก็ต้องก้าวช้าลง ก็เลยผิตจิ้งหะจากซ้ายขวา ๆ มาเป็นขวาซ้าย ๆ

กว่าผมจะรู้วิธีเปลี่ยนเท้าเข้าจิ้งหะซ้ายขวา ก็ทำเอาทั้งผมเองและเบ็นท์เล่ย์หน้าดำคร่ำเครียดอยู่หลายวัน อีกประการหนึ่งวิธีเดินกลับหลังหัน (ซึ่งต่างกันมากกับการกลับหลังหันอยู่กับที่) ของทหารอังกฤษมีสามจิ้งหะ ซึ่งทำให้ผมก้าวเท้าผิดบ่อย ๆ หลังจากกลับหลังหันแล้ว สรุปว่าผมเป็นทหาร “ตีนสวะ” จิรายุئنตรงกันข้ามกับผม เขาไม่ลำบากในเรื่องก้าวเท้าเข้าจิ้งหะ แต่มีปัญหาพิสดารในการแกว่งแขน จักว่าเป็นทหาร “มือสวะ” ผมและจิรายุจึงเป็นทหารมือตีนสวะ จิรายุจะมีความวุ่นวายอันเกิดจากการแกว่งแขนทั้งแขนแบบทหารอังกฤษโดยไม่เอวคอก เมื่อมีคำสั่งให้ “หน้าเดิน” (Quick march) ทหารอังกฤษจะออกด้วยขาซ้ายพร้อมกับแกว่งแขนขวาเหยียดตรงไปข้างหน้า ส่วนจิรายุทำนอกคอกแกว่งแขนซ้ายออกไปพร้อม ๆ เท้าซ้าย เมื่อโดนตุลหลาย ๆ ทีเข้าก็สับสนยิ่งขึ้น แกว่งทั้งสองแขนไปข้างหน้าพร้อมกันเลย ทำให้พวกเราหัวเราะคิกคัก แต่ไอร์ถยนต์ไม่มีอารมณ์ขันเลย ตีหน้าบึ้งบดเบี้ยว พวกเราต้องยอมยกนิ้วให้เจ้าเบ็นท์เล่ย์ที่สามารถทำให้เราสองคนเดินแถวได้ถูกต้องไม่ถ่วงมาตรฐานการเดินแถวของทหารไทย ภายหลังทหารหญิงคนหนึ่งบอกพวกเราว่าเจ้าเบ็นท์เล่ย์คุยเชื่องในห้องอาหารจำนายสิบและนายสิบว่า ทหารไทยเดินแถวดีที่สุดใก้ยเดินบี้ ชาวเมืองก็ชมเชยพวกเรา วันหนึ่งขณะที่เบ็นท์เล่ย์กำลังหัดแถวพวกเรา มีทหารหน่วยหนึ่งเดินผ่านมาหยุดแถวอยู่ใกล้ ๆ แทะนไปบอกพวกนั้นว่า เฮ้ ยุติการเดินแถวที่เป็นแบบฉบับที่นี้ ในที่สุดแกก็อดไม่ได้ที่จะแสดงว่า แกภูมิใจที่พวกเราทำทุกสิ่งทุกอย่างได้ดีถึงใจแก ไม่ว่าจะเป็นการหัดแถว แบกปืน แปรขบวน รักษาความสะอาดของปืนและเสื้อผ้า การขว้างระเบิดมือ การยิงเป้า ฯลฯ

ระหว่างสัปดาห์แรกที่เดินบี้ พวกเราใจคอหดหู่เหี่ยวแห้ง เพราะรู้ตัวว่ากองทัพอังกฤษเอาพวกเราเข้าสังกัดกองการโยธาที่เขาเรียกว่า “Pioneer Corps” ความเผยผยองลำพองใจของพวกเราเมื่อรับการฝึกอบรมพิเศษที่บรีคฮอลล์เหือดหายไปหมดสิ้น ป่วยปลอบใจพวกเราว่าพวกเราจำต้องสังกัด Pioneer Corps (ซึ่งผมเรียกว่า กองกลุ่หรือหน่วยสวะ) ไปพลางก่อนตามกฎเกณฑ์ปกติของกองทัพอังกฤษที่ว่า ชนชาติศัตรูจะเป็นทหารประจำการในหน่วยอื่นได้ นอกจากหน่วยสวะ หน่วยสวะนี้เป็นหน่วยทหารเดียวที่ไม่มีคำว่า “Royal” นำหน้าชื่อหน่วย แต่ในตอนท้ายสงครามโลก หน่วยการโยธานี้ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็น

Royal Pioneer Corps ซึ่งขอแปลว่า “กองกุลีหลวง” เครื่องหมายประจำกองคือ เสียมไขว้กับจอบ หน้าທີ່หลักของทหารหน่วยสวคือค้ายหญา รักษาความสะอาดในค่าย กวาดถูโรงเรือนล้างส้วม ชุบน้ำและปอกมันฝรั่งและผักต่างๆ อยู่ยาม คติพจน์ประจำหน่วยสวคือ “Labor Omnia Vincit” แปลว่า “งานโยธาย่อมชนะทุกอย่าง” ทหารอังกฤษในหน่วยนี้เป็นกุลีในยามสงบหรือเป็นคนที่มีการศึกษาน้อย กุณหลวงทั้งสอง หม่อมเจ้าทั้งสี่ ลูกเศรษฐี ลูกคนยากจนล้วนต้องแสดงบทบาทกุลีอย่างกุลิกุจอหรือกะเรือกะรำด้วยกันทั่วหน้า

ป่วยบอกว่านายฉนิได้พยายามเจรจากับทางการอังกฤษ ขอให้หาทางให้ทหารไทยได้ทำงานที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ เพื่อทำประโยชน์แก่สัมพันธมิตรและบ้านเมืองของเราอย่างดีที่สุด แต่เชื่อว่าพวกเราก็คงจะต้องทุกข์ในฐานะลี้ล้อยในกองกุลีไปชั่วระยะหนึ่ง เพราะทางการอังกฤษอาจต้องการดูใจพวกเราว่าเข้มแข็งแน่วแน่เพียงใด ในขณะที่กำลังใจของพวกเราส่วนมากห่างไกลจากความแน่วแน่ แต่ใกล้กับความบื้อแบ่ท้อแท้ และกำลังลดระดับต่ำลงตามระดับอุณหภูมิของอากาศเมื่อความหนาวชื้นเข้ามาแทนที่ความอบอุ่น พวกที่ใจแน่วแน่มิมีหลายคน โดยเฉพาะผู้ที่ได้ร่วมคิดกับป่วยมาตั้งแต่ต้น แต่เห็นจะต้องยอมรับว่าในขณะนั้นพลทหารไทยในกองกุลีส่วนมากจะจจะโง่งเงงโง่งเงง ไม่สู้จะอินังขังชอบกับคำปลุกใจเสือบ้าของป่วยนัก เพราะลายเสือกำลังเลือนลางจวนจะกลายเป็นแมวบ้านไปตาม ๆ กัน เมืองเต็นบืออยู่ในภาคเหนือของเกาะอังกฤษ อากาศหนาวชื้นรุนแรง ในสองสัปดาห์แรกพวกเรายืนตีปรีดาที่ได้อยู่เต็นท์กว้างใหญ่ แต่พอเข้าสัปดาห์ที่สามอากาศเริ่มเย็นลง เราก็เริ่มกระสับกระส่ายกระวนกระวายไม่เป็นสุข ผ้าใบที่แนบสนิทกับพื้นดินที่ชื้นแฉะเพราะฝนตกบ่อย ๆ เย็นยะเยือก ดูความอบอุ่นจากไอตัวไปหมด เราเริ่มนอนงอگونงอชิงซดตัวคุดคุตาม ๆ กัน เราได้รับแจกผ้าห่มอีกคนละสองผืน รวมเป็นหกผืน ห่มแล้วพนักงานพลิกตัวแทบไม่ได้ ฝนตกบ่อยขึ้น ไม่เข้าสนามหญ้างก็กลายเป็นสนามโคลน โคลนเกาะรองเท้าบูตทำให้มันหนักขึ้นอีก คืบหนึ่งฝนตกมาก น้ำฝนไหลเข้าไปในเต็นท์ ผู้บัญชาการค่ายได้สั่งย้ายพวกเราจากเต็นท์ไปอยู่ชั้นบนของโรงรถ ซึ่งหนาวน้อยกว่าในเต็นท์ แต่คับแคบมาก ก่อนที่จะเข้าอุณนอนแห่งใหม่ เราต้องใช้เวลาทั้งวันทำความสะอาด ถูพื้นด้วยน้ำยาดับกลิ่นเพราะโรงรถสกปรกและเหม็น ๆ ๆ เราเห็นส้วมแล้วก็คลื่นไส้ ต้องล้างและราดด้วยน้ำยาดับกลิ่นจนเกลี้ยงกระบ้อง ในช่วงสิบกว่าวันสุดท้ายก่อนที่เราจะย้ายจากค่ายเต็นบือไปยังค่ายทหารที่อยู่เหนือขึ้นไปอีก ผมซึ่งเป็น

คนซึ่งหนาวก็ต้องแต่งตัวเต็มยศเข้านอน คือสวมเสื้อชั้นในกางเกงในชนแคะ สวมเสื้อหนาวทับเสื้อเชิ้ต แกรมสวมถุงเท้าด้วย เมื่อนึกถึงที่เราอาจจะต้องอยู่ในค่ายทหารในอังกฤษตลอดฤดูหนาว ผมก็ขนลุกซ่า ในช่วงนั้นพวกเราหลายคนเป็นหวัดฟัดฟาด

หลังจากที่พวกเราได้เผชิญกับความทุกข์ทรมานจากการฝึกหัด และจากสภาพดินฟ้าอากาศที่หนาวชั้่นนาน ๆ เข้า ความเห็นอกเห็นใจกันก็มีมากขึ้น เมื่อเราเริ่มเผชิญชีวิตใหม่ที่ค่ายเดินบับในเดือนกันยายน ความเหน็ดเหนื่อยและความอดทนระอาใจ เนื่องจากสภาพความเป็นอยู่จำเจซ้ำซากน่าเบื่อหน่าย ทำให้เราหงุดหงิดงุ่นง่าน ภาวะ “ลึนกระตบพัน” เกิดขึ้นประปราย โปรดอย่าเข้าใจว่าพวกเราแตกความสามัคคี เพราะเมื่อหายโมโห หายงุ่นง่านแล้วเราก็ไม่ผูกใจเจ็บต่อกัน เรื่องรัก ๆ โกร่ ๆ จู๋จู๋จุ่มจุ่มที่ผมนำมาเล่า ไม่ใช่เรื่องสลบจากแต่เป็นเรื่องสำคัญไม่น้อยสำหรับบำบัดความทุกข์ยากของเราให้บรรเทาเบาบางลง คลี่คลายความเคร่งเครียด ซึ่งอาจนำไปสู่การทะเลาะวิวาทบาดหมางใจกัน ภายในสองสัปดาห์พวกเราหลายคนก็มีแฟนหรือเพื่อนหญิง ซึ่งทำให้บรรยากาศภายในเต็นท์ ลดความขุ่นมัวเศร้าหมองลงไป มีการเข้าหยอกสนุกสนานเฮฮาเข้ามาแทนที่

“ผมคิดว่าอรรถาศัยไมตรีอันดีที่เหล่าทหารหญิงมีต่อพวกเรานั้น เป็นเพราะเราพูดจาสุภาพอ่อนโยนกว่าทหารเหล่าอื่น ๆ พวกเราเป็นนักศึกษา คนที่ได้ปริญญาแล้วก็มีหลายคน คือ ประทาน อรุณ กำแหง เสนาะและปวย นอกนั้นก็ยังมีคนที่เรียนอยู่ในมหาวิทยาลัยปีที่สองและปีที่สาม ไม่นานนักมิตรจิตมิตรใจระหว่างทหารไทยกับทหารหญิงก็แน่นแฟ้น ภายในสัปดาห์เดียวพวกเราสามสี่คนที่เจอนสนามกีฬาทหารหญิงออกเที่ยว และเริ่มเกาะเกาะกับสาว ๆ ในเมือง ชาวเมืองเดินขึ้นชมทหารไทย ซึ่งได้ชื่อว่ามีมารยาทอ่อนโยนและวาจาอ่อนหวาน และเดินแถวเป็นระเบียบเรียบร้อยที่สุด (หลังจากสิบเอกเบิร์ทเลย์เที่ยวเชิญจิรายุและผมจนเข้าร้องเขารอยและเข้าชั้น) สาวชาวเมืองจึงเต็มใจผูกไมตรีกับทหารไทย หลังจากสองสัปดาห์บางคนก็เรียบร้อยเป็นผ้าพับไว้ก็กลายเป็นผ้าขี้บู้ยี้ ยึดเยื้ออย่างชายชาติทหารชาญสยสมร เพื่อผ่อนคลายพลังผลักดันของธรรมชาติ

“ครูปวย” เรียบเรียงรจนานิราศเปิดโปงเรื่องกระหนุงกระหนิงของพวกเราหลายคนดังต่อไปนี้

อยู่เต็มบดแสนดังแดนอินทร์
 ที่อยู่เก่าเข้าคำเคื่อย้าแถว
 มาอยู่ที่นี่กินสันสบาย
 โอ้เต็นท์หฺรฺเคยอยู่ต้องจู่จาก
 นอนกับดินกินกับอืดเพราฟรัง
 น้ำล้างชามเคยเย็นเป็นมันฝ้า
 ต้องมาใช้น้ำอ่อนจนเต็มที
 กินอาหารจานสนิมชิมชूरส
 พาไปเลี้ยงเกลี้ยงชามงามกระไร
 โอ้ว่ากลิ่นโรงรถสลตนัก
 ค่อยไปนี้ไว้กลิ่นสันบุญญา
 เคยรับข้าวเขาวมาลย์ทหารหญิง
 พุดอ้อยอ้อยชม้อยตาให้อาวรณ์
 อนิจจาหัวหน้าครัวตัวเท่ายักษ์
 ไม่ให้เที่ยวเกยวมิทรวนิตา
 เคยได้ฟังเสียงสำเนียงทวาด
 ที่นี้เจียบเจียบชฎสังคใจ
 แต่เคราะห์หิตมีวิชาทำ “ฟ้าตัก”
 สิบโหมลล์ชานาญการโยธา
 ชัดพื้นเรือนเพื่อนถดสะอาด
 โต๊ะม้านั่งยังได้ชัดหัดเล่ห์กล
 งานเผ่ายามตามไฟได้ฝักฝน
 เวรกลางคืนเป็นกับหอกออกประจัญ
 บางเวลาพากันชุดมันเทศ
 ชุดชนไปดำไปในทำนอง

นิราสร้างห่างไปฮาลัยถวิล
 ต้องจากถิ่นมาแบร์ตฟอร์ดเพียงวอควาย
 กินข้าวแล้วขึ้นเขาทั้งเข้าบาย
 ย่ำขวาชัยแล้วก็ถึงทะเลจริง
 ต้องจำพรากรมายูตีกพิลิกยั้ง
 ต้องมากลึงบนเตียงเยี่ยงนารี
 น้ำล้างหน้าเย็นชื่นเคยรื่นรี
 แล้วอย่างนี้หรือสะอาดอนาใจ
 กินไม่หมดก็มีผู้คอยดูให้
 แล้วเดี๋ยวนี้จะมีใครมาตรวจตรา
 เคยรู้จักวयरื่นชื่นนาสา
 พาลข้าวปลากินไม่ลงคงเดือดร้อน
 เหยื่อไคลพรางพุ่มพวงดวงสมร
 ต้องจากจรคลาไคลมาไกลตา
 เคยร้องทัก “โจรเหยม” แคมกันท่า
 ต้องจำลาแล้วตัวเสียพลียฤทัย
 สิงหนาทเบ้นท์เล้ยเถลไถล
 สิบเอกไพร-ออร์กระซิบขยิบตา
 ให้หัดหลีกหลบตัวเหล่าหัวหน้า
 ถือคทาไม้กวาดใหญ่หาไพร่พล
 ส่วมก็กวาดพังทลายไปหลายหน
 น้ำลุ่มไล่ให้พ้นไปวัน ๆ
 ทวาดคนห้วนกล้วจนตัวสั้น
 เวรกลางวันถือสง่าคทาพลอง
 พลงร้ายเวทคำฝรังกันดังก้อง
 พวกนายกองชอบใจเพราะไม่รู้

อนิจจาเดิน^{ขึ้น}ของพี่เอ๋ย
 รำลึกหวนหวนงามทราชมธุ
 ไร่ “วูลเวิร์ธ” เลิกวิไลขวัญใจ “หนู”
 ร้าน “ขายปลา” “ธนา” สวาหนิราศไกล
 ร้าน “ขายเนื้อ” “เสือเผ่น” เคยเข้าออก
 ร้าน “ทำฟัน” นับวันจะกลอนแคลน
 “สกาล่า” ราโรระโหยให้
 เคยได้เล่นเท็นนิสจิตเปรมปรีดิ์
 โรง “โรคจิต” อนิจจามาเงียบเหงา
 ไร่สุคา “พยาบาล” นงคราญวิไล
 “โรงโรคปอด” ยอดรักรักไว้
 ไร่ดวงจันทร์พันหลอ “ออลไฮล” ลา
 ขอลาแล้วแก้วตามารศรี
 จะจากไปอล้านะเนื้อเย็น
 เคราะห์ยั้งคิมผู้มากุ^{ขึ้น}เกอ
 “เมอร์กะทรอยด์” คอยช่วยด้วยเมตตา
 ได้ ไว.เอ็ม.ซี.เอ. เป็นเคหา

เคยซิดเซยจากไปใจหด^{เหี่ยว}
 ก็สุดรู้สึคติยังติดใจ
 เคยอบอุ่นแอบซิดพิศมัย
 ทั้ง “แม่ใบ” ของสวัสดิคงซัดแค้น
 จะซ้าซอกเงียบเหงาโคกเคร้าแสน
 ต้องจากแดนแล้วพฐ “จูบิลี”
 “แรด” จากไปจะโคกามารศรี
 ตั้งแต่นั้นแลลบกงกับใจ
 เคยได้เข้าเฝ้ายามเดินเล่นเป็นนิสัย
 ต้องลาไกลลับแล้วนะแก้วตา
 ต้องจำใจหักจิตขนิษฐา
 ได้เคยพาเสพเหล่า “เครานส์ไฮเตล”
 จงอยู่ดีเกิดอนงค์คงกลับเห็น
 ไหนจะเว้นพุ่มฟายวายน้ำตา
 ยังเอื้อเฟื้อขันเนตรของเชษฐา
 ทั้งนุชนาฏกัลยาภิปราณี
 ทุกทิวาผ่อนเพลินเจริญศรี

นิราศ^{ขึ้น}เขียนที่ค่ายทหารธอร์นตันนอกเมืองแบร์ดฟอร์ดในจังหวัด “ยอร์กเชอร์”
 ซึ่งเราย้ายไปอยู่เมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๔๘๕

คำในอัญประกาศ “...” เป็นชื่อหรือฉายาของพวกเราและเพื่อนหญิง ในนิราศ
 ไม่มีชื่อผู้หญิงที่เป็นขวัญใจทหารไทยสิบคน^{ขึ้น}นี้ บอกแต่เพียงว่าพวกเธอทำงานอยู่ในร้านสรรพ
 สินค้าวูลเวิร์ธ ร้านขายปลา (ทอด) ร้านขายเนื้อ ร้านทำฟัน โรงภาพยนตร์สกาล่า โรง
 พยาบาลโรคจิต โรงพยาบาลทั่วไป โรงพยาบาลโรคปอด นางเมอร์กะทรอยด์เป็นสุภาพสตรี
 ที่ทำงานในร้านของไวเอ็มซีเอที่ค่ายแห่งใหม่ เธอกรุณาปราณีพวกเราเป็นพิเศษ ได้รับสมญา
 นามแบบไทย ๆ ว่า “ยายเมกะต้อย” ร้านขายปลาหมายถึงร้านขายปลาทอดและมันฝรั่งทอด
 สาวงามจันทร์พันหลอเป็นเพื่อนหญิงของเกลอเราที่ชอบใช้วลี “All right” บ่อยๆ จนได้
 ฉายาว่า “ออลไฮล” “แม่ใบ” เป็นสมญาเพื่อนหญิงของสวัสดิ พวกเรากระเช้าสวัสดิว่าแฟน

๕๐ กบฏกษัตริย์

ของเขาเป็นใบ้เนื่องจากเธอพูดน้อย ซึ่งเป็นความฉลาดของเธอ สตรีที่ไม่พูดมากย่อมถูกจับปากมากกว่าสตรีที่มัวแต่พูดพล่าม

ในบริเวณค่ายทหารมีร้านขายน้ำชา ขนม ช็อคโกแลต แชนดัลวิช บุหรี่ ยาเส้น เครื่องเขียนและของใช้เบ็ดเตล็ด ที่ขายเดินบัสสองร้าน ร้านหนึ่งเป็นของสวัสดิการทหารที่เรียกว่า “แคนทีน” (Canteen) อีกร้านหนึ่งเป็นขององค์การ “Women Volunteer Service” คือบริการสตรีอาสาสมัคร เรียกชื่อย่อว่า ดับเบิลยูวีเอส พวกสตรีอาสาสมัครเป็นผู้หญิงฐานะดี ทำงานเป็นการกุศล ไม่รับค่าตอบแทน ร้านขายของในค่ายเปิดขายของถึงสี่ทุ่ม เป็นสถานที่สำหรับทหารไปนั่งพักผ่อนหย่อนใจ เล่นเกมหรือเล่นไพ่ กินน้ำชา ขนมหรือแชนดัลวิช นั่งเล่นสบายๆ สองสามชั่วโมงก่อนนอน ร้านขายของในค่ายไม่เสิร์ฟเบียร์หรือเหล้า ทหารที่ต้องการดื่มเบียร์และเหล้าต้องออกไปที่ร้านขายเหล้าในเมืองที่เรียกย่อว่า “ผับ” (PUB ย่อจาก Public House) ขายเหล้าได้เฉพาะในเวลาที่กฎหมายกำหนดคือรอบแรก ๑๑.๐๐ – ๑๔.๐๐ น. รอบสอง ๑๘.๐๐ – ๒๒.๐๐ น. ทหารออกนอกค่ายได้ถึงเที่ยงคืน

ระหว่างที่อยู่ค่ายเดินบัส ทหารไทยส่วนใหญ่ไม่ค่อยออกไปเที่ยว แต่จะนั่งพักผ่อนหย่อนใจที่ร้านของสตรีอาสาสมัครหรือที่แคนทีน เล่นเกมที่เรียกว่าดาร์ท (Darts) เล่นไพ่ บริดจ์ หมากรุก เขียนจดหมาย ฟังวิทยุ บางคนก็นั่งหรือนอนอ่านหนังสืออยู่ในเต็นท์ มีราวๆ สิบกว่าคนที่ออกไปนอกค่ายบ้าง ไปเที่ยวกับเพื่อนหญิง เดินรำ ดูภาพยนตร์ ดื่มเบียร์

บุญพบกับกลิ่นสนใจ “ผับ” มากกว่าอย่างอื่น

กิตินัดตากับผมสนใจอ่านหนังสือและนอนมากกว่าอย่างอื่น ผมเองออกนอกค่ายด้วยความจำใจสองสามครั้งเท่านั้น เพราะตลอดเวลาเกือบสองเดือนที่ค่ายเดินบัสผมยังกำลังไม่อยู่ตัวสำหรับเผชิญต่อการตรากตรำ ยังต้องการนอนคืนละ ๑๑ ชั่วโมง

พวกเราส่วนมากเป็นชาประจำของร้านสตรีอาสาสมัคร เพราะพวกสตรีอาสาสมัครมีการศึกษาดี ชอบพูดคุยกับพวกเรา สุภาพสตรีผู้เป็นหัวหน้าคณะอาสาสมัครแสดงความกรุณาปรานีเป็นพิเศษต่อพวกเรา เห็นอกเห็นใจพวกเราว่าเคยมีความเป็นอยู่สุขสบายตลอดมาาก่อนเป็นทหาร ก่อนที่พวกเราจะถูกย้ายไปยังค่ายทหารอีกแห่งหนึ่ง พวกเราทุกคนได้ร่วมลงนามในจดหมายแสดงความชอบใจสุภาพสตรีผู้ และในวันออกเดินทาง เธอได้ให้คนเอาตะกร้าใส่

ผลไม่ไปส่งให้พวกเราที่สถานีรถไฟสำหรับกินระหว่างเดินทาง

บางครั้งบางคราว “ครูป่วย” ก็ชวนชุมนุมปรึกษาหารือกันหรือเล่าข่าวคราวที่นาย
มณี สถานะเสนส่งมาเกี่ยวกับสถานการณ์ทั่วๆ ไป หรือข่าวคราวจากคณะเสรีไทยในสหรัฐ ฯ
ป่วยเป็นคนเห็นแก่ส่วนรวมมาก เขาคอยสอดส่องสารทุกข์สุกดิบของพวกเรา เพื่อนคนที่ท้อแท้
บ๊อแบ่ให้พยายามรักษาศักดิ์ศรีของหมู่คณะและกตัญญูต่อความลำบากของชีวิตทหารในกอง
กฤติ เขาเชื่อว่าทางการทหารอังกฤษต้องการดูใจพวกเราสักกระยะหนึ่ง ต่อไปก็คงจะหาทางให้
พวกเราได้ปฏิบัติงานที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถตามที่นายมณีได้เสนอต่อทางการไปแล้ว

เนื่องจากป่วยได้ร่วมก่อตั้งคณะเสรีไทยที่เคมบริดจ์ จึงมีกลุ่มเคมบริดจ์และกลุ่ม
ลอนดอนซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่เลือกเขาเป็นหัวหน้า คนอื่น ๆ ซึ่งไม่เคยรู้จักป่วยก็ไม่คัดค้าน ป่วย
จึงมีฐานะเป็นสืบทอดกรรมสิทธิ์

ผู้บัญชาการค่ายยอมรับหัวหน้าที่เราเลือกขึ้นเองเป็นผู้บังคับหมู่ของเรา นับว่าเป็น
การให้เสรีภาพเป็นพิเศษแก่หน่วยทหารไทยในอันที่จะควบคุมกันเอง ไม่ต้องมีสืบทอด
อังกฤษเป็นหัวหน้า สิบเอกเบ็นท์เลย์ผู้ฝึกสอนพวกเรา ถึงแม้จะเกรี้ยวกราดกับพวกเราใน
ระยะแรกในด้านการหักแถว แต่หลังจากสองสัปดาห์ก็ภูมิใจว่า หน่วยทหารของแกเป็น
หน่วยที่เดินแถวดีที่สุดและมีระเบียบวินัยดีที่สุดในการเดินขบวน

แม้พวกเราจะไม่ชื่นชมกับวินัยทหาร แต่ก็ตระหนักว่าไม่มีประโยชน์อะไรที่จะ
แสดงความหัวแข็งโต้แย้งข้อบังคับที่เราเห็นว่าเข้มงวดและจำกัดเสรีภาพทางความคิดเห็น อย่าง
ไรก็ตามในตอนแรกๆ พวกเราหลายคนหันไปว่าป่วยทำตนเป็น “ครู” มากไป (อันที่จริง
ป่วยเป็นครูที่โรงเรียนอัสสัมชัญอยู่สองสามปี) แสดงท่าทีแข็งข้อและคัดค้านป่วยบ้าง โดยเฉพาะพวก
รุ่นอายุน้อยระหว่าง ๒๐ ถึง ๒๓ ปี (ซึ่งรวมผมด้วย) ต่างก็ถือตัวว่า ภูก็หนึ่งใน
ตองอู เรื่องอะไรจะยอมให้ป่วยซึ่งอายุก็เพียง ๒๖ ปี มาตั้งตนเป็นหัวหน้าหรือ “ครู” เพราะ
ไม่มีใครคำนึงถึง “วัยวุฒิ” แม้สองคุณหลวงซึ่งเป็นข้าราชการผู้ใหญ่ก็ยังไม่ได้ เรื่อง
คุณวุฒิไม่ต้องพูดถึง ภูเก่งขนาดชิงทุนทั้งนั้น แล้วยังพวกนักเรียนทุน “พ.ก.” พ่อภูอวดภูมิ
น้อยกว่าพวกทุน ก.พ. แต่ก็ถือตัวเป็นหนึ่งในสองในทางใดทางหนึ่ง เป็นต้นว่าจับผู้หญิง
เก่งกว่าพวกหนอนหนังสือ พวกเราอายุน้อยอย่างผม คือ ๒๓ ปีลงไปต่างก็เฟื่องในด้านการ
คิดอิสระ คือคิดได้ตามใจคือไทยเสรี เดียงไม่ตกปาก

เดือนแรกที่เดินบเป็นเดือนที่ป่วยมีเรื่องหนักใจมากที่สุด นอกจากกลุ่มข้าราชการสถานทูตซึ่งไม่มีปากเสียง และกลุ่มเพื่อนสนิทของป่วยซึ่งเดินทางจากเมืองไทยโดยเรือลำเดียวกัน อยู่บ้านเดียวกันในลอนดอน หรือเรียนเศรษฐศาสตร์ที่สถานศึกษาเดียวกัน ซึ่งสนับสนุนและนิยมชมชื่นป่วยเต็มที่ กลุ่มอื่นๆ ต่างก็เป็นกลุ่มอิสระไม่ยอมใครทั้งสิ้น ต่างก็ถือว่าคู่แข่งจึงต้องแสดงความคิดเห็นขัดแย้งเข้าไว้ก่อน ไม่ยอมว่าตามกันหรือตามผู้นำ

อีกประการหนึ่ง สภาพความเป็นอยู่อันไม่สะดวกสบายและชีวิตทหารที่จำเจน่าเบื่อหน่าย ทำให้พวกเราแทบทุกคนหงุดหงิด ปรับตัวให้เข้ากันค่อนข้างลำบาก เพราะแต่ละคนก็มีฐานะครอบครัว ชาติตระกูล ความคิดเห็นและนิสัยใจคอต่างๆ กัน ผมเองก็ปรับตัวได้ยาก เพราะนอกจากเงินเก่งซึ่งเดินทางไปอังกฤษด้วยกันและได้พบปะกันในลอนดอนเสมอตลอดปีการศึกษา ๒๔๘๑-๘๒ ผมก็ไม่เคยรู้จักใครมาก่อน และเนื่องจากผมมีโรคประจำตัวที่ทำให้ทนชีวิตทหารได้ยากอย่างยิ่ง จึงหงุดหงิดจู้จี้จุกจิกน้อยๆ ผมไม่ชอบปรับตัวกับใคร ตลอดเวลาเกือบสองเดือนที่ค่ายทหารเดินบ ผมไม่มีทั้งกำลังกายและกำลังใจที่จะออกไปนอกค่ายทหารเพื่อหาความสนุกสนานเพลิดเพลิน นอกจากการนอน ผมก็ผ่อนคลายอารมณ์ด้วยการอ่านหนังสือ เขียนจดหมายถึงเบรลด์และเพื่อนสนิท และระบายความระทมทุกข์ด้วยการแต่งนิราศ ยี่ถยาวและยี่ถยาคซึ่งผมไม่เปิดเผยกับใคร และภายหลังก็ฉีกทิ้งหมด ด้วยเห็นว่ามันระบายแต่ความคลั่งไคล้คร่ำครวญวุ่นโหยของหนุ่มวัย ๒๓ ปีที่ท้อแท้ต่อชีวิตทหาร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

นิราศร้างท่าบงอรอวารณฉวิล

พลทหารทศเศรวัสดลถึงเบรลด์

กล้ากลืนกินน้ำตาทุกราตรี

ระทมทุกข์ทรมานทุรเทศ

ณ ขอบเขตค่ายทหารเมืองเดินบ

แสนวิบากแบกบนผืนสังขาร

ฤดีดาลร้อนร่วมกลุ่มมูรธา ฯลฯ

ย่างเข้าเดือนตุลาคม ภาวะความเป็นอยู่เลวลงเนื่องจากอากาศเริ่มหนาว ฝนตกบ่อยๆ บริเวณค่ายจะแฉะเป็นโคลนตม แต่สุขภาพของผมดีขึ้นบ้าง เริ่มรู้จักเพื่อนร่วมทุกข์ดีขึ้น ทั้งรู้สึกว่ามีใครต่อใครก็อารมณ์ดีขึ้นและยิ้มแย้มเย้าหยอกกันมากขึ้น แต่ผมก็ไม่อยาก

ออกไปเที่ยวเตร่กับใครนอกค่าย ยังต้องการนอนเอาแรงให้เต็มที่ นอกจากถนนสายที่พวกเรา
ต้องเดินแถวผ่านเมื่อไปโรงอาหาร ผมไม่รู้จักเมืองเด่นบ้เลย

แม้แต่อาคารแน่นอกหรือหายใจไม่สะดวกก็ทุเลาลง ผมกินยาหรือสูบยากันหอบ
หืดตอนเช้านอนและตอนเช้าเท่านั้น

เมื่อพวกเสรีไทยสนิทสนมกันมากขึ้น ทุกคนก็มีนามสมญา ป่วยได้เรียบเรียงกลอน
ระบุนายของทั้ง ๓๕ คนไว้ดังต่อไปนี้

อันทหาร	เสรีไทย	ใจกล้า
สามสิบห้า	เลื่องชื่อ	คือครูป่วย ^๑
ก้างกะปาน ^๒	ท่านยาย ^๓	ชายเท้าฮวย ^๔
อีแจ้ว ^๕	คนสวย ^๕	นครอินทร์ ^๖
จู้จ้อ ^๗	ออไหล ^๘	ไก่โห่ ^๙
แดงโม ^{๑๐}	บันนี่ ^{๑๑}	ดักกลิ่น ^{๑๒}
หลวงจีน ^{๑๓}	ชักครอก ^{๑๔}	ดอกดิน ^{๑๕}
แขกทมิฬ ^{๑๖}	สัตว์แรด ^{๑๗}	แฝดบริ ^{๑๘, ๑๙}
ญี่ปุ่น ^{๒๐}	ขุนเครื่อง ^{๒๑}	ขุนหมื่น ^{๒๒}
หม่มกั้น ^{๒๓}	พ่อหนู ^{๒๔}	จูบิลี ^{๒๕}
สี่เหลี่ยม ^{๒๖}	เหี่ยมตาก ^{๒๗}	หมอมมี ^{๒๘}
ทับบ ^{๒๙}	เสือเผ่า ^{๓๐}	กระเค้าลม ^{๓๑}
ตาโปน ^{๓๒}	โจรแหยม ^{๓๓}	แจ่มชู้ชัก ^{๓๔}
หัวหนัก	ศักดิ์ใหญ่	ไร่ผม ^{๓๕}
รวมนาม	สามสิบห้า	น่าชม
ปรารมภ์	ว่าจะกู่	ชูชาติเอย

หมายเหตุ กลอนนี้ขาดสมญา “ตาเหมา” คือ ม.จ. จีรตินัย กิตติยากร ซึ่งเข้าร่วมหน่วย
ทหารไทยในเดือนพฤศจิกายน ๒๔๘๕

๑. ป่วย อิงภากรณ์ เคยเป็นครูโรงเรียนอัสสัมชัญ

๒. วังมา ชิตวารี เป็น “ก้างกะปาน” เพราะเป็นไส้เลื่อน ละ “โหยก”
เพื่อไม่ให้หยาบ

๓. ประพฤทธิ์ ณ นคร เป็นคุณยายเพราะพูดซ้ำ ๆ และทำทางขริ่ม
๔. สวัสดิ์ ศรีสุข เป็นเจ๊กขายเต้าฮวยเพราะเป็นคู่หูของ “หลวงจีน” จุ้นเเอง
รินทกุล
๕. วิวรรธน์ ณ บ่อมเพชร เป็นอีแจ้วคนสวย เพราะสวยและอ่อนหวาน
ละมุนละไม
๖. ประเสริฐ ปทุมมานนท์ ทำทำซึ่งซังและขบกรรมเวลาเหน้อยจัต เพื่อนว่า
เหมือนสมิงนครอินทร์
๗. เสนาะ นิลกำแหง เป็นจั่วจ้อ เพราะเพื่อนว่าเหมือนลิงกอริลล่า
๘. บั๊ม บั๊มสถาน เป็นออไหลด เพราะชอบพูด “All right?”
๙. อรุณ สรเทศน์ เป็นไก่โห่ เพราะผมกระดกค้ำหลัง
๑๐. เทพ เสมถิติ เป็นเตงโมเพราะฟังโย้
๑๑. โต บุณนาค โตดห้อยงเหย้งเวลาฝึกกายบริหาร จึงโดนแผลงนามสกุล
เป็น บันนี่ ซึ่งแปลว่า กระต่าย
๑๒. กลิ่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา เป็นคิกกลิ่น อาจเป็นเพราะกัดฟัน “ตีเคียด”
๑๓. จุ้นเเอง รินทกุล ทำทางเป็นหลวงจีนผู้ทรงศีล
๑๔. บุญส่ง ฟุ้งสุนทร เมื่อถูกฉีดยาป้องกันโรคเมืองร้อน หน้าซีดทำท่าจะเป็น
ลม จึงโดนกระเช้าว่า “ชักครอก”
๑๕. บุญพบ ภมรสิงห์ เป็นคิลป็นผิวดำ จึงได้ฉายา “ตอกดิน”
๑๖. มจ. ภิศเดช รัชนี้ ผิวคล้าผมหยิกเสียงกัง จึงเป็น “แซกทมิฬ”
๑๗. ประทาน เปรมกมล เป็นคนกำยำล่ำสันและผิวคล้า จึงเป็น “แรด”
- ๑๘., ๑๙. เปรม บุรี และรจิต บุรี เป็น “แฝดบุรี”
๒๐. สำราญ วรณพฤกษ์ เป็น “ญี่ปุ่น” เพราะเพื่อนว่าเหมือนไต้ย่น
๒๑. ทศ พันธุมเสน เป็น “ขุนเครื่อง” ลูก “พระยาทรง ฯ”
๒๒. กฤษณ์ โตษยานนท์ เป็น “ขุนหมื่น” เพราะเพื่อนว่าพูดจาทะลึ่งตึงตัง
๒๓. ประจิตร กังสานนท์ (ยศสุนทร) เป็น “แห่กั้น” ซึ่งผวนจาก หมิ่นแก่
เพราะพูดจาซ้ำ ๆ เนื่อย ๆ เหมือนตาแก่

๒๔. ม.ล. จิรายุ นพวงศ์ เป็นพ่อหนู เพราะเดินแฉะแฉะแซะแซะปะ และหกล้ม

๒๕. หลวงภักทรวาทิติตถา “จูบิลี”

๒๖. ม.จ. กอกษัตริย์ สวัสดิวัตน์ “หน้าเหลี่ยม”

๒๗. สว่าง สามโกเศศ เป็นนักเรียนรุ่นอาวุโส เพื่อนว่ามีผิวดำและแห้งเหมือนกล้วยตาก เวลาเหนื่อยจ้ะจ้ะหน้าเหลี่ยม จึงเป็น “เหลี่ยมตาก”

๒๘. บุญเลิศ เกษมสุวรรณ เป็น “หมอมี่” เพราะพ่อเป็นผู้ผลิตยานต์และยาอุทัย “หมอมี่”

๒๙. ม.ร.ว. กิตินัดดา กิตติยากร รูปร่างม่อต้อเป็น “ทับ”

๓๐. หลวงอาจพิศาลกิจ วัย ๔๒ ปี เข้มแข็งและองอาจกว่าพวกหนุ่ม ๆ หลายคน จึงเป็น “เสือเฒ่า”

๓๑. กำแหง พลังกูร เพื่อน ๆ ว่าเดินเหมือนนก “กระเต๋าลม”

๓๒. ประไพธ เปาโรหิตย์ “ตาโปน” ตามฉายา

๓๓. ธนา โปษยานนท์ เป็น “โจรเหยม” เพราะไว้หนวดเหยมและจับหญิงเก่ง

๓๔. ยัมยล แท้สุจิ มีชื่อเล่นว่า “แจ่ม” และชอบชักถาม จึงเป็น “แจ่มชัก”

๓๕. ม.จ. การวิก จักรพันธุ์ เป็น หัวหน้ากักตักใหญ่ไร้ผม ตามสภาพจริง

ฉายา “ชักครอก” ของบุญส่งนั้นใช้อยู่ชั่วคราวที่ค่ายเดินบิณฑังนั้น เกิดขึ้นจากการที่บุญส่งกลัวถูกฉีดยาจนแทบจะเป็นลม ฉายาประจำของบุญส่งคือ “หนูเงือก” ซึ่งแผลงให้หนุ่มพลจาก “ไอ้เงือก” เนื่องจากเขาเป็นคนอารมณ์ดี ยิ้มแฉะเหงือกเป็นนิสัย

อันที่จริงพวกเราส่วนมากกลัวการถูกฉีดยาป้องกันโรคเมืองร้อน ซึ่งแพทย์ทหารที่เดินบิณฑังจิตที่เดียวหลาย ๆ ขนาน ผู้ฉีดยาเป็นนางพยาบาลร่างใหญ่ไร้เสน่ห์ ซึ่งชวนให้นึกถึงนางผีเสื้อยักษ์ของสุนทรภู่ หล่อนมีแบบฉบับฉีดยาน่าสยดสยองมาก แทนที่จะจิ้มเข็มเย็บ ๆ แม่เล่นขว้างจี้เข้าปากคันแขนยังกะเล่นขว้างลูก “ตำร่” บักเป้ากระดาน ม.จ. ภิศเดชเห็นบุญส่งหน้าซีดก็กระเซ้าเย้าแหย่ บอกคนโน้นคนนั้นว่า “เฮ้ย หมอนี่ปอดแตกแล้ว ยังไม่ทันถูกฉีดยาเลย” ถึงตาภิศเดชซึ่งเป็นคนปลาย ๆ แฉะ พอนางยักษ์กลืนสุบมิตกระบอกเข็มฉีดยา

ภักศเดชก็ตากลับล้มตึงเลย เข้าใจว่าแพ้ยาเพราะมันหลายขนานนัก ภายหลังผื่นขึ้นอีกด้วย นางผีเสื้อยักษ์ไม่หวั่นระ คงฉีดยาพวกเราจนครบ ๓๕ คน พวกที่โดนฉีดยาหลังภักศเดชยิงปอดแตก กว่าบุญส่งเสียด้วยซ้ำ พวกเราเป็นไข้นอนซมเพราะพิษยากันทุกคน ผมเองนอนซม ๒๔ ชั่วโมง ออกอาหารเสียสามมื้อ เพื่อน ๆ บอกว่าผมนอนผายลมแทบตลอดคืน จนบางคนเปลี่ยนชื่อผม เป็นนายตก หลังการฉีดยาคุณเหมือนได้หยุดหัดทหารสองวัน หลังจากนั้นโดนปลุกผีอีกแขน บวมไปตาม ๆ กัน

เพื่อน ๆ ไม่เรียกภักศเดชว่า “แซกทมิฬ” แต่เรียกนายปี เรียกเจ้าปีหรือไอปีก็มี ฉายา “สี่เหลี่ยม” ของม.จ. กอภษัตริย์ก็ไม่ค่อยใช้กัน ใช้ชื่อเล่นคือ “ตาจ๋อน” เวลาทำนารมณต์ดี เวลาทำนารมณต์เค็ยจะถูกเรียก “นายหนอน” เนื่องจากท่าน “เลื้อย” ในความหมาย โหยกเหยกโยเย ถ้าท่านเลื้อยมาก ๆ ก็กลายเป็น “ไอหนอน”

ฉายา “หัวหนัก” ของ ม.จ. การวิกถูกใช้โดยเสรีไทยที่ยังยำเกรงชาติวุฒิและวัยวุฒิ อยู่บ้างแต่ยังไม่ถึงใจพวกรุ่นหนุ่มที่ถือว่าท่านมิใช่หัวหนักศักดิ์ใหญ่ แต่เป็นหัวหนักศักดิ์เท่า ๆ กันนั่นเอง เพราะคนหัวโตและหนักมีอีกคนหนึ่งคือ ครูป่วย ซึ่งที่จริงหัวโตกว่าและหนักกว่า “หัวหนัก” เนื่องจากเขาผมดก กลุ่มวัยรุ่นจึงใช้สมญา “เง็งเหม่ง” สำหรับท่านการวิก เป็นสมญาที่มีเสียงวรรณยุกต์น่าฟังกว่า “หัวหนัก” ท่านอารมณต์ดี ยิ้มแย้มเสมอ ฝรั่งก็เลยเรียกท่านว่า Sunshine พวกเราก็กเลยแปลงให้เป็น “รัศมี”

“ขุนหมื่น” กฤษณ์ ถูกกล่าวหาว่าพูดจาหมิ่น ๆ ไม่ค่อยเข้าหูคน แต่ความจริงเพื่อนไม่ตั้งใจใช้วาจาสามหาว เพื่อนชอบพูด “ไอห่า” แต่ไม่ได้ใช้เป็นคำด่า ใช้เป็นอุทานสร้อยบท เช่น “เมื่อคืนเราพาเพื่อนหญิงไปกินเหล้า ไอห่า มันไม่เอาตังค์ มันบอกว่ามีนายทหารเลี้ยงเรา” กฤษณ์ใช้สรรพนามเพียงสามคำคือ เรา แก และมัน ตอนแรก ๆ เมื่อพวกเรายังไม่รู้จักกันดี มีคนเคียดเกลียดกฤษณ์กันมากเพราะนึกว่าโดนเขาด่า “ไอห่า” ครั้งหนึ่งหลวงภักทรวาที่เข้าใจผิดใน “ภักทรวาทะ” ของกฤษณ์ ท่านกำลังเหนื่อยจัดจึงเคียดเกลียดมาก คำรามว่า “อย่าด่าชีวิต” กฤษณ์ตอบว่า “ไอห่า ผมไม่ได้ด่า” ร้องถึงพวกเราสองสามคนต้องอธิบายให้หลวงภักทรวาเข้าใจว่า กฤษณ์ใช้ “ไอห่า” เป็นคำอุทานเสริมบท จึงระงับข้อพิพาทได้

ในด้านการพักผ่อนหย่อนใจ กฤษณ์ ธนา ประโพร บัทม ไปเต็นท์เป็นประจำ

ป่วย วิวรรณ์ กำแหง สว่าง (“พี่ตาก”) เป็นกลุ่มอาวุโสและชอบเล่นไพ่บริดจ์ กลิ่น บุญพบ สว่าง และเทพเป็น “คอเหล้า” เทพเพิ่งหัดกินเบียร์เมื่อเป็นทหาร

กลุ่มใหญ่สองกลุ่มคือกลุ่มที่หาความเพลิดเพลินจากการอ่าน และกลุ่มที่หาความสำราญกับเพื่อนหญิง ป่วยเปิดโปงเสรีไทยเพียงสิบคนที่มิใช่เพื่อนหญิง ความจริงมีมากกว่านั้น ขอเปิดโปงว่าป่วย “ว่าแต่เขาอิเหนาเอาเอง”

อยู่มาคืนหนึ่งป่วยก็ตื่นตก ชวนสาววัยกำดัดอ่อนกว่าตนราว ๆ ๗ ปีไปกินไส้กรอก กับมันฝรั่งทอด เขาเป็นคนเล่าเองว่า เมื่อกินอิ่มแล้วเขาก็เฝ้าทื่อ ๆ ว่า “What about it ?” (ว่าไงเธอ ?) หนูตนนั้นก็เงจจำไม่ชัดซ้อง เดินตุ่มค้อมติดกันไปกับเศรษฐศาสตร์บัณฑิต เกียรตินิยมอันดับหนึ่งซึ่งคืนนั้นคงไม่ให้บทเรียนเศรษฐศาสตร์ แต่อาจสอนว่า กุณเชียงอร่อย กว่าไส้กรอกฝรั่ง

ผมได้ยื่นคำเียนขอป่วยว่า เป็นครูตัวอย่างที่โรงเรียนอัสสัมชัญ เป็นมัชวีรติและรักษาพรหมจรรย์ มอบเงินเดือนให้แม่เกือบหมด แต่ก็ได้เียนว่าเมื่อเปลี่ยนสภาพเป็นนักศึกษา ก็จับนักศึกษาสาวชื่อมาร์เกรท สมิต แล้วก็สูบกลอง ต้มเหล้า เล่นไพ่บริดจ์ ขาดอบายมุขประเภทเดียวคือพาสี เมื่อเป็นทหารก็ไม่อายผีสงเทวดาฝรั่ง

ผมก็ไม่อยากยกตนข่มป่วยในกรณีนี้ ว่ามีคู่รักแล้วยังเกาะเกาะเด็กสาว ๆ เพราะคู่รักของป่วยนั้นคนละแบบกับของผม ผมจึงไม่ต้องยุ่งกับหญิงอื่น

เมื่อปลายเดือนกันยายน ผู้บัญชาการค่ายเดินบิได้อนุญาตให้มึงานรื่นเริงในอาคารที่ใช้เป็นห้องอาหารซึ่งเดิมเป็นโรงละคร ในงานนี้มีการละเล่นเบ็ดเตล็ด เช่นระบำท่ามึงาน ร้องเพลงเดี่ยวและเพลงหมู่ จำอวด เล่าเรื่องตลกหรือเรื่องค่อนข้างสัปดน แล้วก็มิลีลาตึงาน เทียงคินเศษ ทหารหญิงไม่ต้องแต่งเครื่องแบบ ต่างก็แต่งตัวสัสนสวยสงคางามเป็นที่เจริญตา ขำราซการและผู้มีหน้ามิตาในเมืองก็ได้รับเชิญมาร่วมงานด้วย

ผู้บัญชาการค่ายได้มาพบพวกเรากที่เต็นท์ ขอให้พวกเราแสดงอะไรซุดหนึ่ง ท่านบอกให้เราเลือกหาของสำหรับใช้ในการแสดงจากห้องพัสดุ พวกเราลงความเห็นเป็นเอกฉันทให้บุญพบคิลป็นเอก (คือคิลป็นคนเดียว) ของหน่วยทหารไทยแสดงรำไทย ป่วยและวัฒน์ามีขลุ่ยและไวโอลิน ประโพรตึงัง ตาจ้อน (ม.จ. กอกษัตริย์) อาสาตึงเบียงโน ผมอาสาตึงกลอง ได้ลองตึงกลองฝรั่งสองใบด้วยมือก็ใช้ให้จังหะเพลงไทยได้

ธนาเอาผ้าหางกระรอกมาด้วย จึงให้นุญพบนุ่งผ้าโจงกระเบนเวลารำไทย วงดนตรีจะบรรเลงเพลง “เขมรพวง”

บุญพบจะเต้นระบำแขกด้วยโดยใช้แผ่นเสียงเพลงแขกประกอบการรำ เราหาผ้าปู่านขาวและผ้าสีน้ำเงินได้ในห้องพัสดุ ใช้ผ้าขาวตัดเสื้อคอกลม ผ้าสีน้ำเงินตัดกางเกงขายาวแบบแขก ประพฤทธิ์ช่วยบุญพบตัดและเย็บเสื้อกางเกง ซื้อมือคอกไม้มาร้อยพวงมาลัยสวมคอและใช้ทำหู

ก่อนวันงาน (ซึ่งเป็นวันเสาร์) เราตักกินหยดหัตถ์ทหารวันหนึ่งเพื่อฝึกซ้อมการแสดง เขาจัดลำดับการแสดงของทหารไทยไว้เป็นชุดสุดท้ายเพราะเห็นว่าจะแปลกเป็นพิเศษ คณะของเราได้รับการปรบมือมากกว่าคณะอื่น ๆ

เมื่อหมดการแสดงแล้ว คนก็ช่วยกันยกเก้าอี้ไปเรียงรายรอบ ๆ ห้องเพื่อจะได้เต้นรำกัน ชาวเมืองจัดหาวงดนตรีเต้นรำมาสมทบ พวกเราหลายคนเต้นรำเก่ง ธนาและภุชงค์ได้รางวัลดีเลิศ ผมไม่ได้เอารองเท้าเต้นรำไป เพราะไม่ต้องการจะไปเต้นรำแหว่งเท้าหาเสี้ยนระหว่างที่พราดจากเบรลล์ เสร็จการแสดงของพวกเราแล้ว ผมก็จะหลบไปนอน แต่โดนทหารหญิงคนหนึ่งยื้อยุดจนได้ให้เต้นรำกับเธอสักสองสามเพลงทั้งที่เธอก็เห็นแล้วว่าผมสวมรองเท้าทหาร ผมรู้ว่าเธอเสี่ยงต่อการถูกเหยียบเท้าด้วยเกือกบู๊ต เธอก็บอกว่าไม่เป็นไร พวกเราเรียกทหารหญิงคนนั้นว่า ดาร์คกี้ (Darky) เพราะเธอมีผมดำสนิทผิวดำสำหรับชาวอังกฤษ ตัดกับผิวขาวทำให้ดูคมขำ ดาร์คกี้เป็นคำที่ใช้เรียกนิโกรหรือคนผิวดำ เธอเป็นคนร่าเริงและชอบหยอกล้อกับพวกเรา ตักอาหารให้พวกเรามากเป็นพิเศษเวลาเธอเข้าเวรแจกอาหาร

ผมไม่รู้ว่ใครเคยจับดาร์คกี้หรือเปล่า รู้แต่ว่าคืนนั้นเธอเจาะจงจะจับผมซึ่งไม่เคยเกาะเกาะเธอเลย หากดาร์คกี้ต้องการเต้นรำกับทหารไทย ก็มีหลายคนสวมรองเท้าที่เหมาะสมสำหรับดีลลาค แต่เธอกลับดึงผมซึ่งสวมเกือกทหารไปเต้นแบบ “แก้มแนบแก้ม” และกายแนบกาย จบเพลงแล้วยังจับมือผมไปนั่งคุยด้วย แล้วก็เต้นเพลงต่อไปกับผมอีก ผมไม่สนุกนักที่สวมรองเท้าทหารเต้นรำ แต่ร่างนุ่มนวลและยวบหยุ่นของดาร์คกี้ที่แนบกระชับกระชั้นชิดชวนใจให้หัวนั้ไหลหลงอยากจูบได้เล้าโลมโฉมเฉลา ทั้งๆที่ผมไม่เคยมีเจตนาจะนอกใจเบรลล์เลย

จบเพลงที่สองดาร์คกี้ก็บ่นว่าอากาศอับอบอ้าว ชวนผมออกไปสูดอากาศบริสุทธิ์เดินฝ่าความมืดไปครู่หนึ่งก็หยุด เอียงหน้ามาซับไหล่ผม กลืนน้ำหอมโชยเข้าจมูก แล้วเธอก็

เงยหน้าขึ้นมาเผยอริมฝีปากเหมือนนางเอกหนัง ลมหายใจอุ่นๆ กระทบหน้าผมแผ่วๆ ผมจะเมินหน้าหนังได้ยังไง เสียมรรยาทสันต์

ผมจำต้องสวมบทพระเอกหนัง สวมสอศกอดกระหวัดรัดนางเอก นานปากลงกับริมฝีปากที่เผยอรับของเธอ เมื่อมีสัมผัสเช่นนั้นผมก็เป็นที่าสของสัญชาตญาณ เกิดกำหนด พอถอนปากออก คาร์คก็กระซิบเสียงกระเส่าว่า “ปากยูน่ารักที่สุด” ผมก็นานปากเธออีกนานแล้วถอน ถอนแล้วนานสองสามหรือสี่ครั้งก็จำไม่ได้ คงไม่เกินห้าหน แล้วก็นึกขึ้นได้ว่าผมได้ “นอกใจ” เบริลและมันเลยเวลานอนของผมหลายชั่วโมงแล้ว ผมจึงออกปาก “ราตรีสวัสดิ์”

ผมบรรจงจูบลูบหัวคาร์คก็อย่างนุ่มนวลเป็นครั้งสุดท้าย จำไม่ได้หรอกว่าเป็นครั้งที่เท่าไร แล้วก็ผละไปนอน ก่อนจะหลับก็ครุ่นคิดวิตกกังวลว่า หากถูกเบริลสอบสวน ผมจะกลัสบตาเธอหรือ? ในที่สุดผมพิพากษาเอาตามว่าไม่มีความผิด ผมไม่ได้จับคาร์คก็แต่เป็นฝ่ายโดนจับ ผมไม่ใช่พระอิฐพระปูน และผมเพียงแต่จูบคาร์คก็เท่านั้น มิได้จูบไล่ล่วงล้ำอวัยวะอื่น ๆ อันเป็นของสงวน

หลังจากนั้นผมก็ไม่ได้ชวนคาร์คไปเที่ยว เรื่องนอกใจก็ไม่ลุ่มลุ่มต่อไป ผมคิดว่าคาร์คก็คงลงเล่นสนุกๆ พอหอมปากหอมคอกับผู้ชายที่สงบเสียงไม่กรูกริม อาจเป็นด้วยความอยากรู้ว่าผมจะทำยังไงเมื่อโดน “ต้อน” จนตรอก

จนสิ้นเดือนตุลาคม สิบเอกเบ็นท์เลยบอกว่ามีคำสั่งให้ย้ายพวกเราไปอยู่ค่ายทหารแห่งใหม่ชานเมืองแบร์ดฟอร์ด ผมดีใจจนเนื้อเต้น เพราะดูแผนที่เห็นว่าแบร์ดฟอร์ดห่างจากบาร์นสเลย์เพียง ๓๒ กิโลเมตร ไปมาหาสู่เบริลในวันอาทิตย์ได้สะดวก

ป่วยเรียกประชุมพวกเรา ขอให้เลือกผู้บังคับหมู่คนใหม่ เขาไม่ต้องการเป็นหัวหน้าตลอดกาล คงแข็งเต็มทีเพราะการเป็นหัวหน้าคนที่ลวนแต่ “กูเก้ง” ย่อมยากกว่าเป็นครูโรงเรียนมากมายนัก

อันที่จริงพวกเรา ก็เต็มใจจะให้ป่วยเป็นหัวหน้าต่อไปอีกและหน้าที่ของป่วยก็จะเบาบางลงไปเป็นกอง เพราะแต่ละบ๊องเจอบุคคลในคณะเสรีไทยลตละ “อาคมะนิม” ลงเหลือหลาย หลังจากได้ร่วมชีวิตลำเค็ญกันมาสองเดือน คุ้นสยใจออกันและเห็นอกเห็นใจกันดีขึ้นมาก

ในที่สุดพวกเราเลือก “รัศมี” หรือ “หัวหนัก” หรือ “เงิงเหม้ง” เป็นสิบตรี

กิตติมศักดิ์ ขณะนั้นไม่มีใครเรียก ม.จ. การวิก จักรพันธุ์ ว่า ท่านการวิก นอกจากหลวงอาจ หลวงภักดิ์ และบุญพบ

ก่อนวันเดินทางไอร์ถยนต์ตรวจเบ้ของพวกเราทุกคนว่ามีอุปกรณ์ครบครัน เราต้องยัดของใส่เบ้กันเต็มแประ ของใช้ที่เหลือรวมทั้งของส่วนตัวเราบรรจุลงถุงผ้าใบ

ไอร์ถยนต์พาเราไปส่งที่ค่ายทหารใหม่ แกบลูกเราตั้งแต่ตีสามเพื่อจะนำไปคอยขึ้นรถไฟขบวนที่ออกจากสถานีเดินขบวนเวลา ๔.๓๐ น พอขึ้นรถไฟผมก็หลับไปตลอดทางกว่าสองชั่วโมง เป็นโชคคิของผมน่าอย่างยิ่งที่ได้นอนหลับระหว่างการเดินทาง เพราะเข้าวันนั้นเป็นวันมหาอุบาสกสำหรับทหารเสรีไทย

ที่สถานีรถไฟแบร์คฟอร์ด สิบเอกเบ็นท์เลย์ให้เราเอาถุงผ้าใบใส่สัมภาระไปขึ้นรถไฟทหาร แต่พวกเราต้องเดินแถวไปยังค่ายนอกเมือง โดยต้องสะพายเบ้และปืนและมีกระตักซึ่งมีน้ำเต็มคาบเอว ระยะทางจากสถานีรถไฟไปค่ายทหารคงจะราวๆ ๖ กิโลเมตร แต่วันนั้นเราเหนื่อยมากที่สุด ประการแรก เราไม่เคยเดินโดยมีเครื่องหลังหนักขนาดนั้น เวลาข้ามเดินใส่เครื่องหลังที่เดินเบ้ พวกเราหลายคนใช้หนังสือพิมพ์ยัดเบ้ให้โป่งๆ มีกระสุนปืนสองสามนัดในซองกระสุนเท่านั้นไม่มีสัมภาระครบตามเกณฑ์ ประการที่สอง ผิดถนนไม่เรียบเพราะปูด้วยก้อนหินสี่เหลี่ยม พื้นรองเท้าที่ตอกแผ่นโลหะเกาะผิวดินไม่ดี ทำให้เราไถลลื่นบ่อยๆ ประการที่สาม ทางเดินขึ้นๆ ลงๆ ประการที่สี่ อากาศขมุกขมัวและชื้น ทำให้เราเหงื่อออกเหนอะหนะ เวลาหยุดพักเราจารู้สึกว่าเหงื่อเริ่มเย็นเยือก การเดินแถวของเรานั้นไม่พร้อมเพรียง ไอร์ถยนต์จึงตวาดพวกเราลั่น เราต้องหยุดพักถึงสามครั้ง ผมเมื่อยขาเมื่อยไหล่เต็มประคารู้สึกว่าเป็นเวลานานแสนนานกว่าเราจะเดินไปถึงค่ายทหาร หลังจากเดินไปได้ครู่ใหญ่ทุกคนหน้าค้ำ และคนหนึ่งเป็นลม เราจึงได้หยุดพัก ไอร์ถยนต์สั่งให้เราเลือกใครคนหนึ่งขึ้นรถเมลไปค่ายกับคนที่เบ้ลม บัวยได้เลือกคนที่เห็นว่าเหน็ดเหนื่อยมากกว่าเพื่อนให้ไปรถโดยสารแล้วปรึกษากับพวกที่แข็งแรงและแข็งแรงกว่าเพื่อนคือ ประทาน ธนา ภิศเดช การวิก เสนาะ กฤษณ์ บัณฑ์ สาราญ กำแหง ตกลงกันว่าเราจะผลัดกันช่วยสะพายปืนให้คนที่เหนื่อยมากที่สุด เจ้าเบ็นท์เลย์ก็ยินยอม เพราะกลัวอยู่ว่าการเดินวันนั้นหนักแรงจริงๆ เมื่อเราออกเดินอีก แกจึงลดความเกียจครลาดลง ผมเหนื่อยแทบขาดใจ ตั้งแต่เกิดมาไม่เคยเหนื่อยขนาดนั้น ผมเดินกั๊กกรอมกรอดๆ ไม่รู้เหมือนกันว่ากั๊กทำไม อาจจะเป็นเพราะนึกถึงวลี “กั๊กพันทอน” ก็เป็นไปได้

พวกเราที่ไม่แข็งแรงนักหรือขาสั้นเป็นหนึ่งบุญคุณพวกที่ช่วยแบกปืนให้ ความทุกข์ยากแสนสาหัสในเช้าวันนั้นทำให้พวกเราอยู่ในค่ายทหารแห่งใหม่อย่างสนิทสนมกลมเกลียวกันมากขึ้นอีก เพราะคนที่แข็งแรงมากก็เหนื่อยแทบแย่เช่นกัน และไม่ได้ตำหนิคนอื่นว่าอ่อนแอหรือใจเสาะ มีแต่ความเห็นใจพรรคพวกเท่านั้น ไม่มีใครจับเวลาว่าเราเดินนานเท่าไร ผมคิดว่าเกินสอง ชั่วโมง หยุดพักสามครั้งก็เป็นเวลาครึ่งชั่วโมง ไอร์รอนส์ถือถือกฎทหารเข้มงวด ให้หยุดพักครั้งละ ๑๐ นาทีเท่านั้น ซึ่งก็เป็นการดีเพราะเราเหนื่อยหุดหิ้น หยุดพักเพียงห้านาทีก็รู้สึกว่ายเหนื่อยเยือก เมื่อไปถึงค่ายและได้ที่พักแล้วพวกเราก็นอนแผ่กันจนถึงเวลาอาหารกลางวัน เป็นเวลาราวๆ ๒๐ นาทีที่เรามีความรู้สึกว่าได้เสวยสุขในวิมาน เพราะที่นอนสบายมาก เป็นเตียงสปริงซ้อนกันสองเตียง แบบที่นอนในรถไฟหรือเรือโดยสาร ภาษาอังกฤษเรียกที่นอนแบบนี้ว่า บังก์ (bunk) อีกอย่างหนึ่งตึกที่อยู่ของเราอยู่ติดกับโรงอาหารไม่ต้องย่ำเท้าไปกินวันละสามเที่ยวเช่นที่ค่ายเด้นบี ระหว่างการนอนพักผ่อนก่อนอาหาร ผมไม่หลับไม่ว่าจะเป็นเพราะเหนื่อยเกินขนาด หรือได้นั่งหลับบนรถไฟตลอดทาง

ค่ายทหารแห่งนี้มีชื่อว่าค่าย “ธอร์นตัน” (Thornton) เป็นตึกสองชั้นขนาดใหญ่มากบรรจุทหารได้หลายร้อยคน เกมที่จะใช้เป็นอาคารโรงเรียน แต่ยังไม่ทันเปิดโรงเรียนก็เกิดสงครามทางการเมืองจึงใช้เป็นค่ายทหาร ที่ฐานเมืองแบร์ตฟอร์ดมีค่ายทหารสามแห่ง

ที่ค่ายธอร์นตันกิจวัตรของทหารโดยทั่วไปก็คล้าย ๆ กับที่ค่ายเด้นบี แต่สภาพความเป็นอยู่ดีขึ้น เราอยู่ตึกแทนอยู่เต็นท์ นอนเตียงสปริงแทนนอนฟูกยัดฟาง ใช้น้ำร้อนล้างหน้าและโกนหนวดแทนน้ำเย็น (ยะเยือก) ชักเบ๊ยกแทนชักแห้ง เดินสามสี่ก้าวไปห้องอาหารแทนที่จะเดินราวๆ หนึ่งพันสองร้อยห้าสิบก้าวไปโรงอาหาร แบร์ตฟอร์ดเป็นเมืองใหญ่มีที่เขียวมากกว่าเด้นบี ข้อเสียของค่ายธอร์นตันเปรียบเทียบกับค่ายเด้นบีก็คือ มีทหารสวมกางเกงแจกอาหารให้เรากินแทนทหารสวมกะโปรง ข้อเสียที่ร้ายกาจก็คือ เมื่อเราย้ายไปอยู่ค่ายธอร์นตันในตอนแรก ทหารหลายเหล่าเพิ่งโดนย้ายออกไป เหลือทหารอยู่น้อยในตึกใหญ่ พวกเราจึงเผชิญงานก่อกวนหนักมาก ประการแรก เราต้องช่วยงานในครัว โดยการขุดมันฝรั่งเอามาล้างและปอกเปลือก แลผมต้องทำงานจนสุชลปรี้มหยดเหงะเาะผวยในหน้าที่ปอกหัวหอม แต่นั่นยังไม่กระไรนัก งานที่พวกเราขะแขยงแสนสาหัส คืองานล้างส้วม ซึ่งมีอยู่ทั้งหมดประมาณ ๕๐ ห้อง มาตรฐานความสะอาดของส้วมในค่ายทหารหย่อนยานแย่มากใน

ทัศนคติของพวกเขา เพราะเราชินกับห้องส้วมตามบ้านซึ่งสะอาดจนเข้าไปนั่งสับบู่หรืออ่านหนังสือได้อย่างสบาย ได้กล่าวแล้วว่าทหารทั่วไปในกองกูลีเป็นกูลีในยามสงบหรือเป็นคนมีการศึกษาน้อย ไม่พิถีพิถันรักษาความสะอาดในห้องส้วม ครั้งหนึ่งเมื่อผมเข้าเวรล้างส้วม ผมแพ้ก๊อญ หอบหืด (โรคประจำตัวนี้ทุเลาลงมากแล้ว แต่ไม่หายขาด มันเป็นหืดประเภทแพ้ก๊อญ แพ้ฝุ่น และแพ้เกสรดอกไม้ดอกหญ้า) และคลื่นไส้จนอาเจียน เพราะในห้องไม่สุขาห้องหนึ่งมีทั้งกากอาหารจากปากและจากทวารหนักเลอะเลี่ยราด ผมรู้ภายหลังจากเพื่อนที่ชอบดื่มเบียร์ในผับว่า เขาเห็นทหารหลายคนดื่มกับทุกข์ทำลายสุขจนถึงเวลาปิดผับ เมื่อออกมานอกสถานที่พบกับความมืดตึ๋มคือในสภาพพรางไฟ ก็เดินโซซัดโซเซจนเสไฟฟ้าบ้าง เดินสะดุดขอบถนนบ้าง แล้วก็มักจะคายแ้ว จึงเป็นธรรมดาที่ห้องส้วมหลาย ๆ ห้องเลอะเทอะด้วยเศษอาหารบุตที่เส็ดหรือจู้จากทั้งรูนและรูล่าง

นอกจากงานกูลี ที่เรียกว่า “ฟาติก” (fatigue) พวกเรายังต้องเข้าเวรอยู่ยามทั้งกลางวันกลางคืน ผลัดกันคนละสองชั่วโมง สำหรับหน้าที่นี้พวกเราปรองดองถ้อยที่ถ้อยอาศัยกันอย่างน่าชมเชย กล่าวคือ คนที่ต้องการจะออกไปเที่ยวระหว่างเวลา ๑๘.๐๐-๒๒.๐๐ น. ไม่ต้องการอยู่ยามช่วงนั้น พวกที่ไม่เที่ยวเตร่ก็เต็มใจเข้าเวรเป็นยามตอนหัวค่ำ ผมเองก็ยินดีเปลี่ยนเวรยามกับเพื่อนที่ไปเที่ยว ไม่รังเกียจการอยู่ยามช่วงหัวค่ำหรือช่วงเช้าตรู่ (๔.๐๐ - ๖.๐๐ น.) เพราะผมได้นอนรวดเดียว จาก ๑๘.๐๐ น. ถึง ๔.๐๐ น. หรือจาก ๒๒.๐๐ น. ถึง ๖.๐๐ น. พวกที่ออกไปเที่ยวก็ไม่รังเกียจการเป็นยามช่วง ๒๒.๐๐ น. ถึง ๒๔.๐๐ น. เพราะจะได้นอนรวดเดียว พวกนี้ขอให้เพื่อนอยู่ยามแทนตอน ๒๐.๐๐ น. ถึง ๒๒.๐๐ น. เป็นประจำ ช่วงที่ไม่มีใครชอบก็คือเวลา ๒๔.๐๐ น. ถึง ๖.๐๐ น.

ที่ค่ายธอร์ตันฉันนอนน้อยลงคือนอนเพียง ๔ หรือ ๑๐ ชั่วโมงเท่านั้น เพราะร่างกายเริ่มชินกับการออกแรงมาก ๆ ที่นั่นพวกเรากลมเกลียวกันแน่นแฟ้น เพราะเห็นใจกัน เมื่อคราวเดินจากสถานีรถไฟไปค่าย คนที่เหนื่อยแทบทนไม่ไหวถึงกับเทน้ำในกระติกทิ้งเพื่อลดน้ำหนักหนึ่งกิโลกรัมรู้สึกเป็นหนี้บุญคุณคนที่เข้มแข็งซึ่งช่วยแบกปืนให้ตน ความอะลุ่มอล่วยต่อกันในเรื่องเข้าเวรอยู่ยามก็ทำให้เกิดความเห็นใจกันเป็นอันดี

ที่ค่ายนี้มีเสรีไทย “เชื้อพระวงศ์” อีกองค์หนึ่งมาอยู่ร่วมกับพวกเราคือ ม.จ. จิรดิษฐ์ กิตติยากร ซึ่งเพิ่งสมัครเป็นทหาร เป็นคนแข็งแรง ปราดเปรียว ใจเย็น นอนเก่ง เล่นกาย

บริหารเก่ง และข้ามเครื่องกีดขวางทุกชนิดได้อย่างง่ายดายราวกับไม่ต้องออกแรง ปฏิบัติหน้าที่ทหารอย่างดีไม่มีที่ติ ไม่นานนักสมาชิกใหม่ก็สูญเสียศักดิ์นา ไม่มีใครเรียก “ท่านจิริณัย” แต่เรียก “ตาเหมา”

หม่อมเจ้าทั้งสี่องค์เข้มแข็งทะมัดทะแมงมาก

เราอยู่ที่ค่ายใกล้แบร์คฟอร์ดในช่วงเดือนพฤศจิกายนและธันวาคม อากาศหนาวจัด ที่พักไม่อบอุ่นพอ ชีวิตทหารจำเจน่าเบื่อหน่าย อาหารไม่อร่อย เลวกว่าที่ค่ายเดินป่าทหารหญิงก็ไม่มี วินัยทหารเคร่งครัดปราศจากความยืดหยุ่น ทั้งหมดนี้ทำให้หลายคนย่อท้อถอย กลัวว่าเราจะจมปลักตกตายเป็นพลทหารอยู่ในกองกูลี

อันที่จริงคณะเสรีไทยได้แถลงอุดมคติไว้ว่า ยินยอมเป็นพลทหาร แต่เมื่อได้ลัทธิชีวิตพลทหารเข้าจริงสามสี่เดือน อุดมคติก็ออกจะจางๆ ไปบ้าง มากหรือน้อยแล้วแต่ความไหวหวั่นหรือความมุ่งมั่นของแต่ละคน ผมขอถือโอกาสแถลงความมุ่งมั่นหมายของขบวนการเสรีไทยในอังกฤษไว้ ณ ที่นี้ทั้งนี้

(๑) พวกเราเข้าเป็นทหารอังกฤษมิใช่เพื่อรับใช้ชาติอังกฤษ แต่ต้องการรับใช้ชาติไทยโดยอาศัยอังกฤษร่วมมือ

(๒) คณะเสรีไทยได้แสดงให้เห็นทางการอังกฤษเข้าใจชัดเจนแต่เริ่มแรกว่า เราต้องการปฏิบัติการในระหว่างสงครามในลักษณะทหาร กล่าวคืออยู่ในเครื่องแบบทหาร แม้ว่าจะเป็นพลทหารก็ยินยอม หมายความว่าเราไม่ยอมเป็นเครื่องมือในลักษณะจารชน ถ้าจะต้องปฏิบัติราชการลับก็ทำในฐานะทหาร

(๓) คณะของเราไม่ต้องการเกี่ยวข้องกับการเมืองภายในประเทศไทย และไม่ยอมเป็นเครื่องมือในการเมืองของพรรคใด ผู้ใดเป็นเสรีไทยภายในประเทศเพื่อต่อต้านญี่ปุ่น คณะของเราจะร่วมด้วยทั้งนั้น และเมื่อเลิกสงครามแล้ว คณะเสรีไทยจากอังกฤษก็จะสลายตัวไป

(๔) คณะของเราจะไม่ถือโอกาสแอบอ้างความดีใดๆ มาเรียกร้องแสวงประโยชน์ส่วนตัวในตำแหน่ง ลาภ ยศ หรือตำแหน่งอื่นใด

หัวหน้าขบวนการในประเทศก็ได้ประกาศการสลายตัวของขบวนการหลังสงคราม แต่ก็ยังไม่วายจะมีการเรียกร้องจากเสรีไทยผสมโรง

แม้ว่าเสรีไทยหลายคนรวมทั้งตัวผมเองจะย่อท้อถอย แต่ที่จริงทุกคนทนต่อ

สภาพชีวิตทหารได้ดีขึ้น หมายความว่าแม้กำลังใจจะท้อแท้บ๊อบบี้ แต่กำลังใจทหารหัดดีขึ้น โดยเฉพาะตัวผมเอง เมื่อเดินจากสถานีรถไฟแบร์ตฟอร์ดไปถึงค่ายทหารได้โดยไม่ต้องให้ใครช่วยแบกปืนให้ (แต่ผมเทน้ำออกจนหมดกระติก) ผมก็เริ่มมีความมั่นใจในตนเองว่าจะ “ทนได้” โรคหืดก็ทุเลาลง ใช้จ่ายแต่ตอนเช้านอนเพื่อให้หายใจสะดวกและป้องกันมิให้หอบกลางดึก

ที่เป็นเช่นนั้น ผมคิดว่าการที่ร่างกายผมอ่อนแอตลอดมาก่อนเป็นทหารก็เพราะผมหลีกเลี่ยงการออกกำลังกายหนักๆ ด้วยกลัวว่าจะหอบหืด ที่จริงการออกกำลังกายมากๆ และต่อเนื่องกันนานๆ กลับเป็นการฝึกหายใจยาว จนกำลังใจบอดดีขึ้น โรคหืดจึงเบาบางลง ทั้งๆ ที่ต้องทนต่ออากาศหนาวจัดในแบร์ตฟอร์ด แสดงว่าร่างกายและจิตใจปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่ลำบากจนเกินไปได้ ในเรื่องซ้ำชั้นเรื่องหนึ่ง หมอคุณานายโชคชะตาชายคนหนึ่งว่า ตลอดปีใหม่เขาจะยากจนจนเกินไปแสนสาหัส ชายผู้นั้นจึงถามว่า แล้วต่อไปจะเป็นอย่างไรล่ะ คำตอบคือ ต่อไปเขาก็จะเคยชินกับสภาพชีวิตเช่นนั้น

ได้กล่าวแล้วว่า บาร์นสเลย์อยู่ห่างจากแบร์ตฟอร์ดเพียง ๓๒ กิโลเมตร เบรลจึงมาพบผมที่แบร์ตฟอร์ดระหว่างสัปดาห์หลายครั้ง เธอออกปากว่าผมมีลักษณะท่าทางเป็นลูกผู้ชายมากขึ้น (more manly) เธอมิได้ชักใช้ไล่เลียงว่าผมเกาะเกาะกับทหารหญิงหรือไม่ ช่างน่ารักเสียจริงๆ

ที่ค่ายธอร์นตันมีร้านขายของสองร้าน คือร้านของสตรีอาสาสมัคร (Women Volunteer Service) และร้านนายเอ็มซีเอ ทั้งสองร้านรวมอยู่ในอาคารหลังใหญ่ นางเมอกะทรอยด์ (Murgatroyd) ผู้จัดการร้านนายเอ็มซีเอมีไมตรีจิตต่อทหารไทยเป็นพิเศษ พวกเราตั้งชื่อให้เธอว่า “เมอกะต้อย” เราชอบไปพักผ่อนหย่อนใจ เล่นดาร์ต หมากรูกุ ไฟบริจด์ กิโนซม คีม้ำชา ที่ร้านนายเอ็มซีเอมากกว่าที่ร้านสตรีอาสาสมัคร บรรณารักษ์ๆ ของยายเมอกะต้อยต่างก็เอาอกเอาใจและยิ้มแย้มแจ่มใสกับพวกเราเป็นอันดี คอสสุราก็เข้าเมืองไปตีมเบียร์หรือวิสกี สิบเอกไพรอร์ ผู้ฝึกพวกเราและสิบโทมิลล์นากองกูลิไปร่วมวงเหล้ากับพวกเราบ่อยๆ พวกหลานรักก็ไปเต้นรำหรือไปเที่ยวกับเพื่อนหญิง ข้าก็พาบัตรสีคนก็ล้อมวงเล่นไฟบริจด์ นอนหนังสือก็ขลุกอยู่ในห้องหรือไปอ่านหนังสือที่ร้าน พวกเราติดตามข่าวสงครามซึ่งไม่ค่อยดีสำหรับฝ่ายพันธมิตรจากวิทยุ ไม่ค่อยได้อ่านหนังสือพิมพ์กัน นักร้องที่ค่ายธอร์นตันมีสามคนคือ ทับบี้ (กิตินัตตา) คาเหมา (จิรีตนัย) และอาตมา ต่างก็หลบกรอก

แต่หัวค้ำอย่างทองไม่รู้ร้อน ในช่วงนั้นแบร์ตฟอร์ดไม่โดนโจมตีทางอากาศ

เมืองแบร์ตฟอร์ดเป็นเมืองใหญ่กว่าบาร์นสเลย์มาก อยู่ในจังหวัดยอร์กเชอร์ (Yorkshire) เช่นเดียวกับบาร์นสเลย์และเชฟฟีลด์ ชาวยอร์กเชอร์ได้ชื่อว่าเป็นคนมีน้ำใจ โอบอ้อมอารี พวกเราที่เข้าไปคิมเหล่านี้ในผับได้รับการต้อนรับขับสู้อย่างดีเสมอ บางทีเจ้าของ บาร์กิลเลียงเบียร์ทหารไทย เขาจะบอกว่า “This is on the house” แปลว่าเป็นอภินันทนาการจาก “ผับ” บางทีนายทหารหรือชาวเมืองกิลเลียงเบียร์พวกเรา คนในร้านเหล้าก็มักจะทักทายปราศรัยกับทหารไทย

วันหนึ่งโต บุญเลิศและผม ซึ่งเบื้ออาหารในค่ายเต็มแก่และเต็มกลืน ไปกินอาหารในร้านใหญ่แห่งหนึ่ง เราสามคนตัวเล็ก ๆ กินกันเต็มคราบ เมื่อพนักงานหญิงผู้เสิร์ฟ เราเอาใบเก็บเงินมาให้เราก็อประหลาดใจมาก เพราะแสดงค่าอาหารน้อย เรารู้แน่แก่ใจว่าน้อยกว่าราคาอาหารที่เรากิน นี่ก็เป็นเรื่องของความมีน้ำใจของชาวยอร์กเชอร์ ในการคิดเงินงูบงิบพนักงานจ่ายอาหารจะต้องรู้เห็นเป็นใจกับพนักงานเดินโต๊ะ

คราวหนึ่งเมื่อเบริลมาพบผมที่แบร์ตฟอร์ด เราไปกินอาหารในร้านใกล้ ๆ โรงแรมที่เรอค้างคืน พนักงานเสิร์ฟก็เอาอาหารมาให้พนักงานและคิดเงินน้อยกว่าราคา

เมื่อนายมณีขึ้นไปเยี่ยมพวกเราที่ค่ายทหาร คู่ขวัญขวัญชีวะของเจิ้งเหม่งก็เสด็จด้วย หัวหน้าได้รับอนุญาตให้นอนนอกค่ายได้ คู่ครองรักได้รับความโอบอ้อมอารีจากยายเมอกะต้อยให้พักที่บ้านเธอ

ความมีน้ำใจในกรณีต่าง ๆ ที่ทหารไทยได้รับจากชาวยอร์กเชอร์ เห็นจะไม่มีคราวใดที่ได้สร้างความประทับใจเท่าคราวที่ฟิตากและธนาอยู่ยามรอบสี่ทุ่มถึงเที่ยงคืน ในราตรีที่อากาศหนาวจัด หิมะตกไม่ขาดสายและปลิวว่อนเมื่อโดนลม พลทหารเคราะห์ร้ายสองนายห้อยเท้าแก้หนาวทุก ๆ กัก ๆ ท่ามกลางธรรมชาติที่เย็บสงด ฟิตากยกข้อมือคุนาศึกษาแล้วชำเลารู้สึกว่าเวลาคืบคลานผ่านไปอย่างแสนจะเชื่องช้า เป็นเวลานานแสนนานที่สองทหารไทยไม่เห็นใครผ่านหน้าค่าย แต่ในที่สุดก็มีคนเดินกลุ่ม ๆ ย่ำหิมะตรงเข้ามาที่ตู้ยาม ฟิตากกรรโชกตามระเบียบทหารยามว่า “Halt! Who goes there?” มีเสียงเจ๊ยแจ้วตอบว่า “It’s Jane I’ve brought you hot tea” ฟิตากแทบไม่เชื่อหูตัวเอง แต่ธนาบอกว่า “แฟนเราเอง” ร่ำ

ที่ห่มห่อด้วยเสื้อคลุมหนาเตอะเคลื่อนเข้ามาใกล้สองเกลอ บอกว่า นี่แน่ชาร์อัน ส่งกระติกให้ ธนา พูดยากันสองสามคำก็กล่าววราตรีสวัสดิ์ แล้วก็เดินอำหิมะหายไปในความมืด วินัยทหาร ห้ามพูดคุยกับคนภายนอกในขณะที่อยู่ยาม สองเกลอได้ดื่มชาร์อันรู้สึกอบอุ่นเอบอบไปทั่วตัว อากาศในยอร์กเชอร์หนาวเหน็บร้ายกาจ แต่น้ำใจชาวพื้นเมืองนั้นอบอุ่นจับจิต

รุ่งขึ้นพีตาก็บ่าวประกาศว่า มีเทพธิดามาโปรดสัตว์ ช่วยพีตากับธนาให้รอดตายจากความหนาว ประจักษ์เห็นว่าในช่วงนั้นอากาศหนาวรุนแรงจริง ๆ จึงเสนอในชุมชนเสรีไทยว่า พวกเราควรตั้งกองทุนสวัสดิการขึ้น เจียดเงินเบียดเบียน ๒ ชิลลิง ๖ เพนนี จากเบียดเบียน ๑๗ ชิลลิง ๖ เพนนีที่ได้รับทุกสัปดาห์ ซื้อกระติกน้ำร้อน ชาร์อัน และแซนด์วิช ให้ทหารไทยที่เข้าเวรอยู่ยามตอนกลางคืน เพราะทหารไทยไม่มีเทพธิดาประจำตัวทุกคน ทุกคนเห็นด้วย และบางคนมีเงินออมก็เต็มใจให้มากกว่าสัปดาห์ละ ๒ ชิลลิง ๖ เพนนี ประจักษ์เป็นผู้ดูแลกองทุนนี้ เมื่อมีเงินสะสมมากขึ้น เนื่องจากการเข้าเวรยามห่างระยะไป (เพราะมีทหารเหล่าอื่นมาเข้าค่ายมากขึ้น) ก็เลยขยายขอบเขตสวัสดิการให้พวกทรัพย์จางบางคนขอยืมได้ในจำนวนและเวลาจำกัด

หลังจากการฝึกที่ค่ายธอร์นตันเดือนหนึ่ง เราได้รับแจกเครื่องแบบทหารประเทศร้อนและต้องฉีกยากันอหิวาต์ ไทฟอยด์ บาดทะยักและปลุกผี ซึ่งเล่นเอาพวกเราหลายคนนอนซมไปทั้งวัน ความจริงเราโดนฉีกยาคะและปลุกผีแล้วที่เต็นท์ ฉะนั้นการที่มาโดนซ้ำอีกก็หมายความว่า เราจะต้องออกเดินทางในไม่ช้านัก พวกเราโล่งใจที่จะได้พ้นทุกข์จากชีวิตจำเจน่าอึดหนาระอาใจเสียที บางคนก็คงพะว้าพะวังถึงคู่รักคู่ครองบ้างเป็นธรรมดา สามคนเพิ่งแต่งงาน สามคนกำลังมีความรักหวานฉ่ำ คนที่ใจคอหนักแน่นก็พูดคุยกันว่า ไม่ช้าไม่นานนักพวกเราคงจะได้เริ่มทำอะไรเป็นชิ้นเป็นอันเสียที (หากพระสมุทรมิเรียกตัวไปเสียก่อน) พวกหน้าทะเล้นแสนต้นหรือใจเย็นเป็นทองเหลืองไม่รู้ร้อนก็พูดจาตลกคะนองกันว่า อาจจะได้สละร่างเลี้ยงปลาฉลาม หรือตกค้างบนเกาะร้าง หรือจะได้แนบเนียนางผิวหมึก ต่อมาผู้บัญชาการค่ายก็มีคำสั่งให้เราหยุดพักได้เก้าวัน เป็นอันว่าเราต้องเตรียมจากมิตรชนิษฐาญาติพี่น้องหน้าพัก ประจักษ์และโตเตรียมพรากจากคู่ครอง ป่วยไปหาครูกัที่ลอนดอน ผมไปพบคู่เซย์ที่บาร์นสเลย์

เบรลกับผมตระหนักว่าเราจะต้องจากกันนานทีเดียว เมื่อวาระแห่งการพรากจากกันกระชั้นชิดเกินคาดหมาย ความรักที่ซุ่มขึ้นก็กลายเป็นความรักระทมระทมขมอมหวาน แก้ววันผ่านพ้นไปเสมือนแก้วชั่วโมง เมื่อเบรลส่งผมที่สถานีรถไฟ มือและริมฝีปากของเธอเย็นเฉียบ ความรักมีอยู่ที่ไหน ความทุกข์ก็มีอยู่ที่นั่น

เมื่อพวกเรากลับไปค่ายธอร์ตัน มีทหารอยู่เต็มค่าย ร้านขายของแน่นทุกคืนและเอะอะพอดู ข้อดีก็คือเราไม่มีงานโยธาหรืออยู่ยามมาก กิจกรรมของเราก็น่าสนใจ สิบเอกไพโรธพาเราไปเดินทางไกลบ้าง ไปว่ายน้ำบ้าง ตอนนั้นพวกเราสุขภาพสมบูรณ์ดีทุกคนเมื่อรู้ว่าจะต้องเดินทางโดยมีอินเดียเป็นจุดหมายปลายทาง ต่างก็พูดคุยหารือกันถึงเรื่องชะตากรรมของพวกเราในสองสามเดือนข้างหน้า บางคนก็ว่าถ้าเราอดตายไปถึงอินเดียแล้ว ฝ่ายอังกฤษแพ้เยอรมนีเราจะทำอย่างไร กลับบ้านเกิดเมืองนอนก็ไม่ได้เพราะเป็นบุคคลนอกกฎหมายก็ต้องตกค้างอยู่เมืองแขกหรือ บางคนก็ตั้งคำถามว่า ถ้าญี่ปุ่นเข้ายึดครองอินเดียเราจะถูกลงทัณฑ์ฐานทรยศต่อชาติหรือไม่ บ้างก็สงสัยว่าอังกฤษอเมริกามีโอกาสชนะสงครามมากน้อยเพียงใด บางคนก็บอกว่าชีวิตนี้ยังมีหวัง ฝ่ายธรรมจะต้องชนะฝ่ายอธรรม บางคนก็โศกโศกบ้างว่า “ถ้าเราตกอยู่ข้างฝ่ายแพ้ก็ตายห่าดีกว่าเป็นเชลย” ในหมู่พวกเราไม่มีหมอดูดวงว่าจะดีหรือจะดับ มีแต่หมอดูว่าดวงเราจะโคกเคยก เราอยู่ที่ค่ายราว ๆ สิบวันก็มีคำสั่งด่วนให้เราเดินทางในวันรุ่งขึ้น เราต้องเก็บของส่วนตัวที่หนักและเกาะใส่กระเป๋าทิ้งไว้ที่รถหรือห่อให้เรียบร้อย ติดป้ายชื่อและที่อยู่ของผู้ที่เราต้องการจะส่งของไปฝากในอังกฤษ ทางค่ายจะจัดการส่งให้ เราเก็บสัมภาระทั้งหมดใส่ถุงทหารสองใบ เขาออกคำสั่งด่วนกะทันหันก็เพื่อไม่ให้ทหารส่งข่าวถึงทางบ้านทันเวลาก่อนเดินทาง ภายหลังคำสั่งด่วนทหารออกนอกค่ายไม่ได้ เขาอนุญาตให้ทหารเขียนจดหมายร่ำลาพ่อแม่ เมีย คนรักและเพื่อนฝูง ทางค่ายจะส่งจดหมายให้จดหมายจะไปถึงผู้รับหลังจากทหารออกเดินทางแล้ว ผู้รับจะไม่รู้ว่าไปจากท่าเรือไหน วันและเวลาใด แต่หน่วยจารกรรมของข้าศึกก็คงรู้จนได้ไม่เร็วก็ช้าก่อนขบวนเรือจะไปถึงปลายทาง

เราออกเดินทางวันรุ่งขึ้นโดยยังไม่รู้ว่าจะไปลงเรือที่ท่าไหน นายร้อยโทผู้หนึ่งเป็นผู้พาเราไป เมื่อรถไปถึงสถานีลิเวอร์พูลตอนบ่าย เราจึงได้รู้ว่าลงเรือที่นั่น นายทหารคนนั้นชอบพอกับพวกเรา พาเราขึ้นรถรางไปค่ายทหาร เราโล่งใจเหลือหลายที่ไม่ต้องเดิน เพราะ

การเดินทางจากสถานีรถไฟแบร์ตฟอร์ดไปค่ายธอร์นตันเมื่อหกสัปดาห์ที่แล้วมา เป็น “ฝันร้าย” ของเรา เมื่อลงจากรถรางเราต้องเห็นตึกเห็น้อยอีกราว ๆ ๒๐ นาทีกว่าจะเดินไปถึงค่ายไฮตัน (Hyton) เมื่อนายร้อยโทได้มอบเอกสารที่จำเป็นให้นายสิบเวรเรียบร้อยแล้ว ก็ลาพวกเรา พร้อมกับขอให้พวกเราโชคดี (goodbye and good luck to you)

นายสิบเวรพาพวกเราไปยังกระท่อมเล็ก ๆ สองหลังซึ่งจะเป็นที่พักของเราแล้ว ก็พาเราไปเบิกที่นอนและผ้าห่มสองผืน พาพวกเราสี่คนไปเบิกถ่านหินมาสำหรับจุดไฟอุ่นที่ปัก เพราะขณะนั้นอากาศหนาวจัดแต่ถ่านเปียกฝนจุดเท่าไรก็ไม่ติด พวกเราหลายคนเข้านอนในเครื่องแต่งตัวเต็มยศ เพราะผ้าห่มสองผืนไม่อุ่นพอ ผมนอนคุ้ยอยู่บนกว่าจะอุ่นพอที่จะหลับได้ ในค่ายเราไม่มีอะไรทำนอกจากงานในครัว คือปอกมันฝรั่ง หัวหอมและแครอท เราผลัดกันทำหน้าที่ออกคำสั่งเดินแถวเพื่อแก้หนาว และเพื่อฆ่าเวลาไปวันหนึ่ง ๆ อยู่ในค่ายไฮตันสี่หรือห้าวันก็ได้รับคำสั่งให้เดินทางกลับแบร์ตฟอร์ด เนื่องจากเครื่องยนต์เรือลำที่บรรทุกพวกเราขัดข้อง เมื่อกลับถึงแบร์ตฟอร์ดเราก็ถูกพาไปยังค่ายออดซัล (Odsal) ซึ่งอยู่นอกเมือง เพราะค่ายธอร์นตันเต็ม ค่ายนี้ก็เป็นค่ายชั่วคราว เป็นตึกสองชั้น มีทหารเหล่าอื่นเกือบเต็ม อยู่กันอย่างแออัดยัดเยียดความเป็นอยู่ในค่ายนี้ไม่ดีเลย ห้องนอนหนาวจัด อาหารเลวกว่าค่ายธอร์นตัน พวกเราเป็นพวกไปตาม ๆ กัน ผมต้องกินยากันหอบหืดทั้งเช้าและเย็น บางคืนต้องสูบบุหรี่กันหอบ

ที่ค่ายออดซัลจ่านายสิบผู้ควบคุมตรวจเสื้อผ้าของเรา แล้วก็ให้เอาเสื้อเชิ้ตและถุงเท้าซึ่งเก่ามากไปแลกของใหม่ เราอยู่อย่างทรมาณในค่ายนี้ราว ๆ สิบวัน แต่รู้สึกว่ามันนานแสนนาน วันที่ ๒๒ ธันวาคม จวนเทศกาลตรุษฝรั่ง (Christmas) เราก็ได้หยุดพักอีกเก้าวัน จนถึงสิ้นปี ๒๔๘๕

เก้าวันนี้เป็นของแถมที่ไม่คาดฝัน เป็นวาระแห่งความสุขสันต์และความเศร้าโศก ระคนกัน ผมไปพบเบรลเมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม เธอหยุดงานสามวันเนื่องในเทศกาลตรุษฝรั่ง และกลับไปรวมญาติที่บ้านในเมืองเวคฟิลด์ (Wakefield) เราตกลงกันว่าผมจะไม่ไปพบแม่ของเบรล เพราะเห็นว่าผมอยู่ในฐานะ “ลูกผีลูกคน” ถ้าเบรลพาผมไปแสดงตนต่อแม่ของเธอ จะทำให้แม่วิตกทุกข์ร้อนโดยใช่เหตุ เพราะแม่ก็เป็นหม้ายผัวตายในสงคราม จะหวาดผวาท้ารู้ว่าลูกสาวมีคู่รักที่กำลังจะจากไปรบ ระหว่างวันที่ ๒๕-๒๖ ผมจึงไปเชิฟฟิลด์ หลังจากนั้นผม

พาเบรลไปเที่ยวลอนดอนสามวัน สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระราชทานเลี้ยงส่งทหารเสรีไทยที่กัฏฐาคารจีน “เลย์ออน” เสรีไทยที่ไม่ได้เป็นทหารซึ่งอยู่ในลอนดอนและเกมบริดจ์มาร่วมเลี้ยงส่งพวกเราด้วย ทุกคนคิดว่าอาจเป็นโอกาสสุดท้ายที่จะได้เห็นหน้ากัน

ในระหว่างสงครามมีการจำกัดอาหาร บุหรี่ ช็อคโกแลต ลูกกวาด เหล้า เสื้อผ้า ผมมีบัตรปันส่วนเสื้อผ้าเหลืออยู่มาก เพราะในปีนั้นไม่ได้ใช้เลย เบรลมองดูเสื้อผ้าสวยๆ ตามร้านในลอนดอนแล้วก็ทำหน้าจ้อย บอกว่าไม่มีบัตรสำหรับซื้อของที่อยากได้ ผมจึงซื้อผ้าตัดเสื้อให้เป็นของขวัญและเกมบัตรปันส่วนให้หมดเลย เห็นจะเป็นของขวัญที่มีค่าที่สุดอย่างหนึ่งสำหรับผู้หญิง

เราอยู่ลอนดอนสามวันก็กลับไปบาร์นสเลย์ ผมพักที่นั่นจนสิ้นปี ได้ไปในงานเต้นรำส่งท้ายปีเก่ากับเบรลและเพื่อนที่เคยร่วมงานในเมืองหลายคน เป็นปาร์ตี้ครึกครื้นมาก ระหว่างเทศกาลตรุษฝรั่งและปีใหม่ ชาวคริสเตียนประดับสถานที่ด้วยต้นสน มีหลอดไฟสีและกระดาษเงินห้อยเป็นระย้าเรียกว่าต้นไม้คริสต์มาส (Christmas tree) บนขอบประตูหรือเพดานมีกิ่งไม้ “มิสเซลล์โท” (mistletoe) แขนงไว้ ไม่นึกนี้ใช้ประดับเฉพาะในเทศกาลสองครั้งเท่านั้น มันเป็นไม้จำพวกกาฝากซึ่งไม่ผลัดใบ มีใบสีเขียวอ่อนและเมล็ดสีขาว ผู้ชายมีสิทธิจับผู้หญิงที่อยู่ใต้กิ่งมิสเซลล์โท กิ่งไม้เหล่านี้ถูกแขวนไว้หลาย ๆ แห่ง เพื่อให้ทุก ๆ คนได้จับกันทั่วหน้า ไม่ว่าจะเป็นวัยหนุ่มสาววัยกลางคนหรือก่อนคน การพบปะสังสรรค์ในเทศกาลทั้งสองนี้จึงจุกแจกเจียวจ้าวครื้นเครงมาก ปาร์ตี้ของชาวเมืองบาร์นสเลย์และเพื่อนฝูงซึ่งมีชายหญิงครบคู่ถ้วนหน้าก็เป็นกลุ่มครึกครื้นส่งปีเก่ารับปีใหม่ เป็นที่เข้าใจกันระหว่างคู่สงครามซึ่งต่างก็นับถือคริสต์ศาสนาว่าวันตรุษฝรั่ง วันส่งท้ายปีเก่าและวันขึ้นปีใหม่เป็นวันพักรบ เราเปลี่ยนคู่เต้นรำกันบ่อย ๆ เพื่อนสาวกระซิบเบรลว่าต้องอนุญาตให้ผมจับพวกเธอให้ทั่วทุกคน เพราะพวกเธอเพิ่งจะมีโอกาสได้เต้นรำและจับกับทหารไทยครั้งนี้เอง พวกผู้ชายก็เข้าหยอกผมว่าเขามีสิทธิจับเบรลใต้กิ่งมิสเซลล์โทเช่นเดียวกัน พวกเขาไม่ได้จับเบรลมาตั้งแต่ปีแล้วละ ทุกคนหัวร่อต่อกระซิกไม่ต้องกังวลกับการโจมตีทางอากาศ แต่ก็ไม่มีใครหวังว่าปีใหม่ คือ ค.ศ. ๑๙๔๓ จะเป็นปีแห่งสันติภาพ

ผมคงต้องเดินทางแน่นอนในต้นปี ๒๔๘๖ เราซักซ้อมความเข้าใจกันว่า เมื่อเบรลได้รับข่าวว่าผมออกจากอังกฤษแล้ว เธอไม่มีทางติดต่อกับผมจนกว่าจะได้รับจดหมายแจ้ง

๙๐ กบฏภูซาคี

ที่อยู่ จดหมายฉบับแรกจากต่างแดนคงกินเวลาสามสัปดาห์ นั่นคือ ถ้าผมใช้เวลาเดินทางราว ๆ สองเดือนไปถึงค่ายทหารในต่างประเทศ จดหมายจากผมก็คงกินเวลาประมาณสองเดือนก่อนจะถูกส่งมากับขบวนเรือขนส่งเสบียงอาหารสู่เกาะอังกฤษ แปลว่าเธอจะได้รับข่าวจากผมภายในสามสัปดาห์เป็นอย่างเร็ว และผมจะได้รับข่าวจากเธอสองหรือสามเดือนต่อมา ขอให้ท่านผู้อ่านคิดดูก็แล้วกันว่า ความกระวนกระวายใจของผู้หญิงถึงชายคนรัก กับความวิตกกังวลให้สมาชิกของภรรยาสามีนั้นรุนแรงเพียงใด ถ้าคนรักหรือสามีตายในทะเล ทางทหารก็ต้องรอจนเรือถึงท่าก่อนที่จะส่งข่าวถึงคู่รักหรือภรรยาได้ ผมคิดว่าความทุกข์ของคนที่เกี่ยวข้องนั้นน้อยกว่าความทุกข์ของคนที่เกี่ยวข้องอยู่ทางบ้าน เพราะคนที่จากไปคิดว่าคนทางบ้านปลอดภัยกว่า โอกาสที่คนทางบ้านจะตายเนื่องจากการโจมตีทางอากาศน่าจะน้อยกว่าโอกาสที่คนบนเรือหรือในสนามรบจะตายจากน้ำมือข้าศึก

ตอนที่ ๕

สถานการณ์ใน พ.ศ. ๒๔๘๕

ก่อนที่จะกล่าวถึงการรอนแรมทางทะเลและการพักแรมในอาฟริกาใต้ ดินแดนแห่งการเหยียดผิว ผมขอสรุปเหตุการณ์ในอังกฤษและความคับหน้าของสงครามในช่วงเวลาที่พวกเราเป็นทหาร เพื่อท่านผู้อ่านจะได้เข้าใจว่า เราออกเดินทางด้วยความหวังประการใดบ้าง

ข่าวข่มเขย่าขวัญของผมเกี่ยวกับการเดินทางข้ามทวีปซึ่งคาดคะเนได้ว่ามีชมพูทวีปเป็นจุดหมายปลายทาง คือข่าวซึ่งรัฐบาลอังกฤษแถลงเป็นของขวัญปี ค.ศ. ๑๙๔๓ (พ.ศ. ๒๔๘๖) แก่ประชาชนว่าตลอดปี ๑๙๔๒ (พ.ศ. ๒๔๘๕) กองเรือพาณิชย์ของอังกฤษประสบความสูญเสียสูงสุด สูงกว่าในปี ๒๔๘๔ ในสามเดือนแรกของปี ๒๔๘๔ ทางกาให้ตัวเลขว่าเรือสินค้า ๑๔๒ ลำ จมจากการโจมตีของเรือดำน้ำ และ ๑๗๙ ลำ จมจากการโจมตีทางอากาศ ทางกาจึงขอให้พลเมืองอังกฤษตระหนักว่าจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจำกัดปริมาณอาหารอย่างกระเบียดกระเสียรที่สุด ในเดือนเมษายน ๒๔๘๔ นายกรัฐมนตรีเชอซิลล์สั่งระงับการแจ้งตัวเลขการสูญเสีย อ้างว่าเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายศัตรู หลังสงครามทางการอังกฤษได้เปิดเผยว่าในปี ๒๔๘๕ เรือพาณิชย์ของอังกฤษจมกว่า ๖,๐๐๐,๐๐๐ ตัน เทียบกับราว ๔,๐๐๐,๐๐๐ ตันในปี ๒๔๘๔

เมื่อต้นปี ๒๔๘๕ อังกฤษส่งทหารไปทางเอเชียได้ไม่มาก อเมริกาก็เพิ่งเริ่มสร้างกำลังรบ ญี่ปุ่นมีชัยชนะรวดเร็วคุสตายฟ้าแลบ ยึดฮ่องกง มลายู สิงคโปร์ และร่างกัภายใน

สองเดือนแรก เติบโตทางการทหารอเมริกันต้องการจะรีบแก้แค้นญี่ปุ่น แต่ภายหลังก็เห็นด้วยกับอังกฤษว่าสมควรจะผนึกกำลังกันรบเยอรมนีและอิตาลีในยุโรปและอาฟริกาเหนือก่อน สหรัฐฯ จึงเริ่มส่งทหารอเมริกันไปอังกฤษ

ตลอดปี ๒๔๘๕ การรบในรัสเซียและอาฟริกาเหนือเข้าด้ายเข้าเข็ม เยอรมนีมุ่งจะให้กองทัพเยอรมันบุกลงไประทางใต้ของสหภาพโซเวียตเพื่อสมทบกับกองทัพเยอรมันและอิตาลีในอาฟริกาเหนือซึ่งพยายามจะเข้าตีอียิปต์ หากทำสำเร็จฝ่ายอักษะก็จะยึดครองรัสเซีย แดนน้ำมันในตะวันออกกลาง คลองสุเอซ อาฟริกาด้านตะวันออกและด้านเหนือ รวมทั้งพื้นที่แถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียน เส้นทางลำเลียงระหว่างอังกฤษกับอินเดียและประเทศอื่น ๆ ในเอเชียก็จะถูกตัดขาดสะบั้น หากอังกฤษส่งกำลังทหารไปป้องกันอินเดียและลังกา (หรือซีลอน ปัจจุบันเป็นศรีลังกา) ไม่ได้ ญี่ปุ่นก็คงเข้ายึดครองสองประเทศนั้นได้

หลังจากการพ่ายแพ้ของฝรั่งเศส กำลังทหารเยอรมันและอิตาลีเดินทางส่วนหนึ่งก็เข้าไปในบริเวณทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ฝ่ายอักษะยึดครองประเทศกรีซ อังกฤษใช้เส้นทางลัดผ่านทะเลเมดิเตอร์เรเนียนและคลองสุเอซออกไปสู่มหาสมุทรอินเดียไม่ได้ จำต้องเดินเรืออ้อมอาฟริกาทั้งทวีป คือล่องลงไปทางฝั่งตะวันตกของทวีป ผ่านอาฟริกาใต้ไปเข้ามหาสมุทรอินเดียทางฝั่งตะวันออกของทวีป เส้นทางนั้นยาวกว่าเส้นทางลัดตัดผ่านอาฟริกาเหนือมาก อังกฤษจึงพยายามสุดความสามารถที่จะต่อต้านในอาฟริกาเหนือเพื่อรักษาเส้นทางลำเลียงสู่ตะวันออกไกล และในที่สุดนายกรัฐมนตรีเชอซิลล์ก็ทำให้ประธานาธิบดีโรสเวลท์เห็นความสำคัญของสมรภูมิอาฟริกาเหนือ

เดิมประธานาธิบดีโรสเวลท์คล้อยตามคำขอร้องของผู้เผด็จการสตาลินให้อังกฤษและอเมริกาเปิดสมรภูมิต้นตะวันตก กล่าวคือยกทหารขึ้นบกที่นอร์มันดีในภาคเหนือของฝรั่งเศสเพื่อทำให้เยอรมนีต้องพะว้าพะวังในการรบทั้งในแนวตะวันออกและตะวันตก เมื่อกองทหารอเมริกันถูกส่งไปอังกฤษทางการทหารสหรัฐฯ ก็ยังคิดว่าควรทำเช่นนั้น เมื่ออังกฤษตกลงให้พลเอกไอเซนเฮาเวอร์เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดของสัมพันธมิตรในยุโรป ไอเซนเฮาเวอร์ก็เห็นชอบที่จะให้ยกทัพขึ้นบกที่นอร์มันดี ประชาชนชาวอังกฤษเองก็เรียกร้องรัฐบาลให้เปิดฉากการรบในยุโรปตะวันตก มีแผ่นโปสเตอร์ปิดทั่วประเทศว่า “Second Front Now” เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๔๘๕ ฝ่ายสัมพันธมิตรส่งหน่วยทหารคอมมานโดจำนวน ๖,๐๐๐ คนจู่โจม

ศึกกองทหารเยอรมันที่เมืองท่าเดียบ (Dieppe) ณ ช่องแคบระหว่างฝรั่งเศสและอังกฤษ ปฏิบัติการนั้นแสดงว่าการยกทัพใหญ่ขึ้นบกในฝรั่งเศสจะเป็นการเสี่ยงอย่างสูง เพราะทหารคอมมานโดตายและถูกจับเกือบหมด การเรียกร้องจากประชาชนจึงเงียบหายไป และพลเอกไอแซนเฮาเวอร์ก็เห็นด้วยในการที่จะเร่งรัดต่อต้านกองทัพอักษะในอาฟริกาเหนือและเผด็จศึกในอิตาลีเสียก่อน

ก่อนหน้านั้นกองทัพอังกฤษและออสเตรเลียฝ่ายแพ้กองทัพอักษะในอาฟริกาเหนืออย่างแทบจะตั้งตัวไม่ติด ในกลางเดือนมิถุนายน ๒๔๘๕ กองทัพพันธมิตรอังกฤษเสียหายยับเยินในการรบในทะเลทรายด้านตะวันออก กองทัพเยอรมันจู่โจมที่มั่นโทบรุค (Tobruk) แตกในวันที่ ๒๑ มิถุนายน ทหารอังกฤษและออสเตรเลีย ๓๓,๐๐๐ คนตกเป็นเชลยศึก ทางทหารอังกฤษไหวหวั่นมาก เพราะเป็นการพ่ายแพ้อย่างร้ายแรงที่สุดในอาฟริกา ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน กองทัพเยอรมันรุกกระหน่ำเข้าไปถึง ๕๐ ไมล์จากพรมแดนอียิปต์ รุกต่อไปถึงเขตแดนอียิปต์ในต้นเดือนกรกฎาคม

ในขณะเดียวกัน กองทัพเยอรมันรุกกระหน่ำในรัสเซีย ยึดเชวาสโตโพลในแคว้นไครเมีย ยึดเมืองรอสตอฟ ข้ามแม่น้ำดอน เข้าตีเลนินกราดและบุกหนักในบริเวณรอบเมืองสตาลินกราด

กองทัพอังกฤษและออสเตรเลียตกอยู่ในภาวะร่อแร่ถึงที่สุดในอาฟริกาเหนือเมื่อเดือนมิถุนายน ทางทหารอังกฤษเปลี่ยนตัวแม่ทัพในอาฟริกาคนแล้วคนเล่าก็ไม่มีใครแก้ไขสถานการณ์ได้ มีการกล่าวขวัญกันมากว่าแม่ทัพเยอรมันในอาฟริกาเหนือเป็นจอมทัพที่หลักแหลมและยิ่งใหญ่ที่สุด จนเขาได้เลื่อนยศพลเอกจากพลโทเป็นจอมพลและได้สมญาจากฝ่ายสัมพันธมิตรว่า “จิ้งจอกทะเลทราย” แม่ทัพผู้นี้คือจอมพลรอมเมล

เชื่อว่าความล้มเหลวของการจู่โจมเมืองท่าเดียบในฝรั่งเศสเมื่อเดือนสิงหาคมโดยหน่วยทหารคอมมานโดแคนาดาทำให้พลเอกไอแซนเฮาเวอร์เลิกล้มความคิดที่จะเปิดแนวรบด้านตะวันตกและเร่งรีบส่งกำลังทหารอเมริกันไปสู่อาฟริกาเหนือ กองทัพสัมพันธมิตรจึงเริ่มแก้สถานการณ์ได้ปลายเดือนตุลาคม ในเดือนพฤศจิกายนกองทัพเยอรมันและอิตาลีเริ่มตกเป็นฝ่ายรับ ต้องถอยจากอียิปต์ กองทัพพันธมิตรมีชัยชนะในลิเบีย ยึดโทบรุคและเบ็งกาซีคืนได้จากกองทัพอักษะ

ขบวนเรือลำเลียงทหารขนาดใหญ่ที่ออกจากเมืองท่าลิเวอร์พูลทุก ๆ กันในเดือน

ธันวาคม ๒๔๘๕ และเดือนมกราคม ๒๔๘๖ เป็นขบวนเรือที่เร่งรีบขนทหารไปสมรภูมิ
 ออฟริกาเหนือ ทหารเสรีไทย ๓๖ คนได้ร่วมขบวนเรือต้นปี ๒๔๘๖ ไปพักแรมในแอฟริกาใต้

อังกฤษจำต้องเจียดทหารและอาวุธยุทธภัณฑ์ไปอินเดียบ้าง เพราะพะว้าพะวังใน
 สถานการณ์ล่อแหลมในชมพูทวีปมาก ด้วยเหตุนั้นปัญญาชนคนสำคัญคือคานธีและเนห์รูถือว่า
 การที่อังกฤษใช้อินเดียเป็นฐานทัพทำให้ประเทศเสี่ยงต่อการถูกญี่ปุ่นรุกราน มีผู้แอบเขียนคำ
 ขวัญไว้ตามสถานสาธารณะว่า Quit India และ Independence for India

ในเดือนมีนาคม รัฐบาลอังกฤษส่งเซอร์แสตฟฟอร์ด คริพส์ (Sir Stafford
 Cripps) ไปเจรจากับผู้นำอินเดีย โดยให้สัญญาว่าจะให้อินเดียมีเอกราชสมบูรณ์หลังสงคราม
 คานธีปฏิเสธข้อเสนอนั้นที่โดยกล่าวว่า สัญญาของรัฐบาลอังกฤษมีค่าเสมือนเช็กล่วงหน้าจาก
 จักรวรรดิที่กำลังจะล่มสลาย หลังจากคริพส์กลับไปอังกฤษไม่นานนัก อุปราชอินเดียก็เก็บ
 ตัวคานธีและเนห์รูไว้ในคุก เพราะกลัวว่าสันติวิธีของผู้นำคู่นี้จะเป็นอุปสรรคต่อการทำสงคราม
 ของอังกฤษ

น่าสังเกตว่ารัฐบาลอังกฤษกลับสันติวิธีของคานธีและเนห์รูยิ่งกว่ากลัวจันทราโบส
 ผู้นำอินเดียเสรีที่จัดตั้งกองทัพอินเดียเพื่อกู้เอกราชโดยเข้าข้างฝ่ายอักษะ

เมื่ออังกฤษกำลังเพลี่ยงพล้ำอย่างหนักในปี ๒๔๘๔ ฮิตเลอร์ได้ส่งรูดอล์ฟ เฮสส์ผู้
 นำนาซีคนสำคัญคนหนึ่งไปสก็อตแลนด์ในเดือนพฤษภาคมเพื่อเจรจาสงบศึกกับอังกฤษก่อนที่
 เยอรมนีจะโจมตีสหภาพโซเวียต ฮิตเลอร์คงคิดว่าอังกฤษจะพอใจที่จะสงบศึกกับเยอรมนีและ
 ปล่อยให้เยอรมนีห้าหัวรัสเซียให้แหลกลาญไป เพราะเป็นที่รู้กันว่าอังกฤษกลัวภัยคอมมิวนิสต์
 นักหนา เมื่อรัสเซียรุกรานฟินแลนด์ในปลายปี ๒๔๘๒ อังกฤษถึงกับขอเดินทัพผ่านนอร์เวย์
 และสวีเดนเพื่อไปช่วยฟินแลนด์รบกับกองทัพแดง แต่คราวนี้อังกฤษกลับเซ็นสัญญาร่วมรบกับ
 สหภาพโซเวียต เซอซิลถึงกับประกาศว่าถ้าเยอรมนีโจมตีเดนมาร์ก เขาก็จะเข้าข้างชาตาน

อังกฤษปราชัยอย่างตึงตัวไม่คิดในแอฟริกาเหนือเรื่อยมาตั้งแต่นายพลรอมเมิลเป็น
 แม่ทัพในสมรภูมินั้นในเดือนมีนาคม ๒๔๘๔ จนถึงเดือนตุลาคม ๒๔๘๕ ในขณะที่เดียวกันก็สูญเสีย
 เรือพาณิชย์อย่างหนักจนเกิดภาวะขาดแคลนทั่วไป โดยเฉพาะในด้านอาหาร แต่ประชาชน
 ก็ยังกัดฟันทนตลอดเวลา สมกับที่ทางการทหารอังกฤษในปี ๒๔๘๓ ได้แขวนความหวังขั้นสุด
 ท้ายไว้กับขวัญของทหารและประชาชน

นักหนังสือพิมพ์อเมริกันในอังกฤษหลายคนเชื่อว่า พลเมืองอังกฤษไม่เสียขวัญ เพราะมีอารมณ์ขันและความเชื่อมั่นว่า อังกฤษพ่ายแพ้ในทุกสมรภูมิกว่าในสมรภูมิสุดท้าย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นความเชื่อในเรื่องอภินิหาร

ผมเองก็ได้เห็นตัวอย่างอารมณ์ขันของชาวอังกฤษมากต่อมาก

เมื่อเซฟฟีลด์ถูกโจมตีทางอากาศอย่างรุนแรงสองเดือนซ้อน คนตายและบาดเจ็บราวๆ ๒,๐๐๐ คน คนไร้ที่อยู่อาศัย ๓๗,๐๐๐ คนต้องเข้าไปพำนักในโรงภาพยนตร์ โรงภาพยนตร์แห่งหนึ่งปิดป้ายว่า สถานที่เปลี่ยนแปลงสภาพเป็นหอพัก ร้านค้าหลายแห่งซึ่งไม่มีกระจกหน้าร้านปิดป้ายว่า ร้านเปิดกว้างกว่าเดิม

วงเล้าใน “ผับ” มีเกร็ดเรื่องการโจมตีทางอากาศเล่าสู่กันฟังมากมาย มีคนหนึ่งเล่าว่าบ้านของเขาไม่ได้รับความเสียหายจากลูกระเบิดเลย แต่ขณะที่เขากำลังปลดทุกข์อยู่ในส้วม หน่วยบินต่อสู้อากาศยานซึ่งอยู่ใกล้บ้านเขายังบินหลายนัดซ้อนๆ กัน ทำให้เกิดความสั่นสะเทือนรุนแรงมากจนโถส้วมร้าว เขาจะร้องเรียนเรียกค่าเสียหายจากทางการทหาร

ผู้รักษาความปลอดภัยทางอากาศคนหนึ่งเล่าว่า ระหว่างการโจมตีทางอากาศ อ่างอาบน้ำกระเด็นหัวออกมาจากบ้านหลังหนึ่ง เขารีบวิ่งเข้าไปดูว่าคนที่อยู่ในอ่างอาบน้ำได้รับบาดเจ็บมากน้อยเพียงใด ปรากฏว่ามีผู้หญิงในชุดวันเกิดอยู่ในนั้น เขาต้องถอดเสื้อคลุมออกให้เธอสวม

อาหารทุกประเภทถูกบั่นส่วนยกเว้นมันฝรั่งและขนมปัง เมื่อการสูญเสียเรือลำเลียงเสบียงอาหารเพิ่มขึ้นทุกทีๆ ในปี ๒๕๔๕ กระทรวงโภชนาการสั่งห้ามทำขนมปังขาว เพราะเป็นขนมปังเบากินเปลือง แม้แต่ขนมปังดำ (brown bread) ที่ใช้แป้งข้าวสาลีชนิดร้อยละ ๕๕ ก็ไม่ให้ทำขายเพราะยังไม่หนักพอ

ผมขอชี้แจงเรื่องมาตรฐานการสีข้าวในยุโรปว่า ข้าวเปอร์เซ็นต์สูงเป็นข้าวหนัก หมายถึงข้าวที่สีเอว้าออกน้อย ข้าวเปอร์เซ็นต์สูงสุดคือข้าว ๘๘ เปอร์เซ็นต์ หมายความว่าสีเอว้าออกไปเพียงร้อยละ ๒ ข้าวที่สีมากขึ้นตามลำดับก็เป็นข้าว ๘๕, ๘๐, ๘๕, ๗๕, ๖๕, ๕๕ เปอร์เซ็นต์

ตามข้อเสนอของกระทรวงโภชนาการ รัฐบาลกำหนดมาตรฐานขนมปังว่าต้องเป็นขนมปังดำที่ทำจากแป้งข้าวสาลีดำ ๘๕ เปอร์เซ็นต์ (สีร้อออกเพียงร้อยละ ๑๕) ขนมปังดำ

ร้อยละ ๘๕ เป็นขนมปังหนักซึ่งมีคุณค่าทางโภชนาการสูง มีวิตามินและแร่ธาตุสมบูรณ์แต่ย่อยยาก ความมุ่งหมายของรัฐบาลที่กำหนดมาตรฐานนี้ก็เพื่อทำให้คนกินขนมปังน้อยลง เพราะกินน้อยแต่อิ่มมาก แต่ชาวอังกฤษกินขนมปังขาวและขนมปังดำ ๕๕-๖๕ เพอร์เซ็นต์กันเคยทั่วแล้ว จึงบ่นกันมากในเรื่องที่มีแต่ขนมปัง ๘๕ เพอร์เซ็นต์กิน เนื่องจากไม่ถูกปากและย่อยยากหากไม่เคี้ยวนาน ๆ ให้น้ำลายย่อยก่อนที่จะกลืนลงไป สถานการณ์ด้านอาหารเลวร้ายยิ่งขึ้นในเมื่อเพียงถึงครึ่งปี ๒๔๘๕ อังกฤษสูญเสียเรือพาณิชย์มากกว่าที่เสียตลอดปี ๒๔๘๔ รองนายกรัฐมนตรีเอทลิ่งจึงเรียกประชุมคณะมนตรีสงคราม (War Cabinet) เพื่อพิจารณาเพิ่มมาตรฐานขนมปังให้สูงขึ้น ว่ากันว่ารัฐมนตรีโภชนาการเสนอให้สูงถึง ๙๐ หรือ ๙๕ เพอร์เซ็นต์ เพื่อลดการบริโภคขนมปังลงไปอีก ข้อเสนอนี้ได้รับการคัดค้านอย่างรุนแรง รัฐมนตรีเออเนสท์ เบวินลุกขึ้นแสดงว่า “นี่แน่ะท่านรองนายกฯ ไอ้ขนมปังของชาติ (The national loaf) นี้นั่นก็ไม่น้อยอยู่แล้วนะ ผมต้องแกะไส้กลางโยนทิ้งเพราะผมย่อยมันไม่ได้ มันเป็นการสิ้นเปลืองนะ” เขาหยุดพูดและเรอเสียงลั่น แล้วพูดต่อว่า “เห็นไหม ผมว่าแล้วไงละว่ามันไม่น้อย”

ปรากฏว่าคณะมนตรีสงครามลงมติไม่ให้เพิ่มมาตรฐานขนมปังดำ! รัฐมนตรีเออเนสท์ เบวินได้รับคะแนนนิยมท่วมท้นจากประชาชน กระทรวงโภชนาการได้รับจดหมายประท้วงหลายทะกร้า ผู้เขียนล้วนแต่โอ้อวดว่าปวดท้องและท้องเสียจากการบริโภค “This nasty, dirty, dark, coarse, indigestible bread” ผู้เขียนบัตรสนเท่ห์รายหนึ่งเขียนว่า “ฉันแกะเอาวิตามินออกให้หมูกิน”

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลต่อต้านการใช้ขนมปังเลี้ยงสัตว์อย่างรุนแรง สาวทิมทีกนางหนึ่งชื่อแมรีบริตเจ็ต โอ ซัลลิแวน ถูกจับและปรับ ๑๐ ปอนด์ ฐานยินยอมให้สาวใช้เอาขนมปังให้คนกิน สาวใช้โดนปรับเพียง ๕ ชิลลิง นางสาวทิมทีกให้การว่า “ฉันทนดูนกอดอยากไม่ได้”

อาหารที่พลเมืองอังกฤษมีกินอย่างอุดมสมบูรณ์คือมันฝรั่ง หญิงสาวอายุ ๑๙ ถึง ๓๐ ปีที่ไม่โดนเกณฑ์ทหารหรือทำงานผลิตอาวุธโดนเกณฑ์ไปทำงานเกษตร ระดมปลูกมันฝรั่งกันเป็นการใหญ่ ผลที่ได้คืออาหารยามสงครามมิได้ทำให้คนผอมลง แต่ทำให้อ้วนขึ้น เพราะต้องบรรจุกระเพาะให้เต็มด้วยมันฝรั่ง ซึ่งแทรกเป็นยาคำในอาหารแทบทุกชนิด

หลังสงคราม รัฐบาลอังกฤษเปิดเผยว่าในช่วงกลางปี ๒๕๔๕ มีอาหารสำรองพอกินเพียงหกสัปดาห์เท่านั้น เมื่อปลายปีมีทหารอเมริกันในอังกฤษ ๓๐๐,๐๐๐ คน แต่กองทัพอเมริกันได้ส่งอาหารเข้ามาด้วย เพราะรู้ว่าสถานการณ์คับขันมาก อย่างไรก็ตาม การปันส่วนอาหารอย่างเข้มงวดในอังกฤษก็ไม่ปรากฏว่าทำให้สุขภาพของพลเมืองเสื่อมจากการขาดอาหาร

ความเสื่อมที่ทุกฝ่ายเห็นพ้องกันว่าร้ายแรงที่สุดในยามสงคราม คือความเสื่อมศีลธรรมทางเพศ ซึ่งนำไปสู่ความเสื่อมสุขภาพอันเกิดจากการระบาดของกามโรค

ตัวการแพร่กามโรคที่สำคัญไม่ใช่โสเภณี แต่เป็นหญิงวัยรุ่นน่านาละซึ่งไม่มีความรู้เกี่ยวกับกามโรคและไม่รู้จักวิธีป้องกัน และเมื่อรู้ตัวว่าเป็นโรคแล้วยังอดอายที่จะไปรับการรักษา

สถิติแสดงว่าในปี ๒๕๔๕ ทหารอังกฤษเป็นวีติ ๑๒.๘๐ คนต่อ ๑,๐๐๐ คน ทหารอเมริกันเป็นวีติในอัตรา ๓๓ ต่อ ๑,๐๐๐ คน

ก่อนสงครามอังกฤษมีโสเภณีน้อยมากในหัวเมือง มีมากเฉพาะในลอนดอน ระหว่างสงคราม โสเภณีกระจายไปทุกหนทุกแห่ง แต่ก็เผชิญกับคู่แข่งชั้นกลุ่มใหญ่ คือสาววัยรุ่น

สาววัยรุ่นชาวอังกฤษเชื่อว่าวิถีชีวิตของชาวอเมริกันโรแมนติกเหมือนในภาพยนตร์ฮอลลีวู้ด เมื่อได้เห็นทหารอเมริกันซึ่งพูดจาเหมือนพระเอกหนัง แต่งเครื่องแบบสมาร์ทกว่าทหารชาติอื่นๆ มีเงินใช้มากกว่าทหารอังกฤษ เอาใจผู้หญิงดีกว่าผู้ชายชาวอังกฤษ ก็ตกอยู่ในภาวะ “อเมริกันขึ้นสมอง”

แผนกเซ็นเซอร์จดหมายของทางการทหารอเมริกันเปิดเผยว่า เมื่อทหารอเมริกันเขียนจดหมายถึงเมียหรือคู่รัก จะตำหนิผู้หญิงอังกฤษว่า ไม่น่าสนใจเสียเลย ไม่เท่าเทียมผู้หญิงอเมริกันแม้แต่น้อย แต่ในจดหมายถึงเพื่อนชาย ทหารอเมริกันจะเล่าว่า ผู้หญิงอังกฤษ “ง่าย” และไม่ “งก” เลย

นายไวแนนท์ ทูตอเมริกันในลอนดอนเล่าว่า วันหนึ่งขณะที่เขากำลังออกจากสถานทูตสหรัฐฯ ทหารอเมริกันกลุ่มหนึ่งเฮโลเข้าไปถามเขาว่า ตึกนั้นเป็นช่องโสเภณีใหญ่ที่สุดในลอนดอนใช่ไหม นายไวแนนท์ตอบว่า “ตึกนั้นคือสถานทูตสหรัฐฯ นั่นคือตัวทุต” กลุ่มทหารผละ ทหารคนหนึ่งบ่นว่า “พวกเราโดนทหารอังกฤษหลอกเสียแล้วละ”

ทางการทหารสหรัฐฯ วิพากษ์ในเรื่องที่ทหารอเมริกันเป็นซัฟฟิสและโกโนเรียกกันมาก

และกำหนดให้ทางการทหารอังกฤษว่า เผยแพร่ความรู้เรื่องกามโรคไม่พอเพียง และมีหน่วยรักษาโรคเคลื่อนที่น้อยเกินไป

อย่างไรก็ตาม ข้อเท็จจริงที่ทางการทหารอเมริกันปิดไม่มิดเพราะเข้ข้าย “ช้างตายทั้งตัวเอาไปบวไปบิต” คือ ทหารอเมริกันเป็นกามโรคมากกว่าทหารทุกชาติ ทหารญี่ปุ่นเป็นกามโรคน้อยที่สุด ทั้งนี้มิใช่เพราะทหารญี่ปุ่นมีความต้องการทางเพศต่ำสุด แต่เป็นเพราะทางการทหารญี่ปุ่นจัดห้บริการปลอดโรคให้ทหาร อีกทั้งมีคำสั่งกำชับให้ทหารใช้ถุงยางอนามัยและใช้ยาฆ่าเชื้อล้างอวัยวะสืบพันธุ์หลังการร่วมเพศทุกครั้ง

สถิติที่น่าภาคภูมิใจของหน่วยทหารเสรีไทยคือ ไม่มีใครเป็นกามโรคเลย พวกเรามีความสำรวมในกามดีกว่าทหารหน่วยอื่นใด เพราะเรามีความรู้ดีในเรื่องการรักษาความสะอาด และรู้จักเลือกเพื่อนหญิงที่เหมาะสม ผมเชื่อแน่ว่า การที่พวกเราเป็นนักศึกษา (และข้าราชการ) ซึ่งมีความสนใจกว้างขวางในด้านต่างๆ นอกเหนือเรื่องกินและเสพกาม ทำให้เราไม่หมกมุ่นและผลิผลามในทางเพศสัมพันธ์

ชาวอังกฤษบางคนแสดงความเหยียดหยามทหารอเมริกันให้ผมฟังว่า “อะไรก็ได้ที่มุ่งกระโปรง ใช้ได้สำหรับทหารอเมริกัน”

คำคำหิติดีเยนดังกล่าวแม้จะรุนแรงเกินการ แต่ก็มิมูล เพราะเมื่อกองทัพพันธมิตรบุกฝรั่งเศสและอิตาลี กองทัพอเมริกันเสียกำลังรบเนื่องจากทหารเป็นกามโรคมากกว่าทหารอังกฤษหลายเท่า

เพื่อความเป็นธรรมแก่ทหารอเมริกัน สมควรจะเปิดเผยด้วยว่า ทหารอเมริกันในอังกฤษมิได้มั่วโลกียกับ good time girls (คือหญิงใจง่าย) เท่านั้น แต่ได้มี “รักแท้” กับ good girls ชาวอังกฤษ จนได้แต่งงานกันและพาภรรยาชาวอังกฤษกลับไปสหรัฐ ฯ ถึง ๘๐,๐๐๐ คน

เมื่อพลเอก ไอเซินฮาวเวอร์ตกลงใจส่งทหารอเมริกันไปช่วยกองทัพอังกฤษในอาฟริกาเหนือทำให้กองทัพอักษะตกเป็นฝ่ายรับ หน่วยทหารเสรีไทยก็ได้ร่วมเดินทางไปในขบวนเรือลำเลียงทหารไปอาฟริกาเมื่อกลางเดือนมกราคม ๒๔๘๖

ตอนที่ ๖

การรอนแรมอ้อมทวีปอาฟริกา

พวกเรากลับไปค่ายออกดัชต์อีกในวันขึ้นปีใหม่ ๒๔๘๖ และใช้ชีวิตจำเจต่อไป ในวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๔๘๖ เราได้รับคำสั่งให้ออกเดินทางวันรุ่งขึ้น และถูกกักตัวไม่ให้ออกนอกค่าย พวกเราต่างก็สาละวันจัตของและเขียนจดหมายถึงคู่ครอง คู่รัก เพื่อนฝูง ทางทหารจะส่งจดหมายให้หลังจากขบวนเรือออกจากท่าไปแล้ว

หลังอาหารเช้าเราออกจากค่ายไปขึ้นรถไฟโดยมีนายร้อยโทเป็นผู้พาไป ถึงเมืองลิเวอร์พูลประมาณบ่ายสี่โมง มีรถยนต์ทหารขนถุงสัมภาระไปส่งที่ท่าเรือ ส่วนพวกเราเดินแถวไปโดยมีเบ้และบีนประจำตัว ระยะทางไม่ไกลนักแต่ก็พอทำให้เหนื่อยหอบ เมื่อไปถึงท่าเรือเราต้องหอบหิ้วถุงสัมภาระคนละสองใบ เดินโซซัดโซเซไปสู่เรือลำที่จะเป็นอยู่ชั่วคราวอันอบอุ่นของพวกเราเป็นเวลาแรมเดือน กว่าที่จะถึงเรือลำนั้นก็กินเวลาราวๆ สิบนาที ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เราเหนื่อยแทบขาดใจ เพราะมีทั้งเบ้ทั้งบีนและถุงสองใบ พวกเราบางคนเอาหนังสือใส่ถุงไปหลายเล่ม กว่าที่จะถึงเรือก็หน้าเขียว ช่วงที่ทารุณร้ายกาจที่สุดคือ ตอนขึ้นสะพานสำหรับลงเรือ ทหารฝรั่งตัวใหญ่ๆ ยืนขวางเช้ เกระหัดที่พวกเราทุกคนมีสุขภาพสมบูรณ์ ไม่มีใครเป็นลม ผมไม่ได้เอาของส่วนตัวไปเลยนอกจากยาแก้หืด ๕๐๐ เม็ด บุหรี่แก้หอบหืด ๑๖๐ มวน และกระดาษกับซองจดหมาย เมื่อพวกเราลงเรือครบแล้วก็ต้องหอบหิ้วหรือลากถุงสัมภาระถูกลงไปอีกนาน ต้องลงจากระดับคาตาฟ้าสามชั้นไปยังห้องชั้นล่าง ซึ่งอยู่ในระดับ

เรียกวินน้ำทะเล พวกเรา ๓๖ คนจะต้องกินและนอนอยู่ในห้องนี้ร่วมกับทหารเหล่านี้อีกร่วมร้อยคน เห็นอุกิ่นอุ่นอนของเราแล้ว เราก็ตีหน้าแบ้ตามๆ กัน เพราะจะต้องอยู่อย่างเบียดเสียดเยียดคัลลายวักวาย ในห้องมีโต๊ะอาหารยาว ๔ ตัวพร้อมด้วยม้านั่ง พวกเรา ๓๖ คนนั่งโต๊ะละ ๑๒ คน เดิมห้องนี้คงเป็นห้องพวกลูกเรือและพวกคนครัว เพราะอยู่ติดกับห้องเก็บอาหารและใกล้ครัว ถึงเวลานอนกันนอนกันบนโต๊ะและใต้โต๊ะ บนม้านั่ง บนพื้น และบนเปลซึ่งแขวนไว้ระโยงระยางระกะระกะทั่วห้อง เมื่อเข้านอนแล้วแทบจะเดินหลีกเปลไม่พ้น บุญพบได้ที่แขวนเปลใกล้ประตู ถ้าเข้านอนแต่หัวค่ำก็โดนคนเดินชนไม่หยุดหย่อน ผมเลือกนอนใต้โต๊ะ เพราะเห็นว่าเป็นมุมสงบจากความพลุกพล่าน และมุมปลอดภัยจากการโดนเหยียบโดยคนที่นอนติด หรือคนที่เข้าออกจากห้องน้ำ ห้องชายของแห่งหนึ่งอยู่ใกล้ๆ ห้องเรา เปิดชายบูหรี ซ็อกโกแลตและเบียร์ขวดในตोक้า เมื่อพวกเราวางถุงสัมภาระตามที่เลือกไว้เป็นที่นอนแล้ว ก็พากันเอาปืนและกระสุนไปมอบไว้ที่ห้องพัสดุ

การรอนแรมของทหารเสรีไทยจากอังกฤษ ไปอินเดียกินเวลารวมทั้งสิ้น ๓ เดือน ๑๓ วัน เป็นเวลาลยล่องอย่างไม่ว่างเว้นบนเรือ ๗๕ วัน เวลาที่ต้องรอร่วมขบวนเรือใหม่ ๒๘ วันในอาฟริกาใต้ ดินแดนแห่งการเหยียดผิว ระหว่างสามเดือนครึ่งพวกเราไม่ได้ข่าวคราวจากเพื่อนฝูงและคนรักในอังกฤษเลย

สองวันต่อมาขบวนเรือยังไม่เคลื่อนออกจากท่า เพราะยังมีทหารทั้งชายหญิงทยอยกันมาลงเรือเรื่อยๆ หลังอาหารเย็นพลทหารก็จะนั่งเล่นเดินเล่นบนคาค้ำ บ้างก็ดื่มเบียร์ ดื่มน้ำชาบ้างก็เล่นหีบเพลงและร้องเพลง ทหารบางเหล่ามีเครื่องดนตรีมาครบวง คงจะเอาไว้เล่นบำรุงขวัญในระหว่างการเดินทาง ทหารบางคนก็เกาะราวคาค้ำเหม่อมองไปทางผืนแผ่นดินอังกฤษ แน่นอนล่ะว่าเขาเหล่านั้นกำลังคิดถึงคนที่บ้าน ซึ่งจะตั้งหน้าตั้งตาคอยข่าวคราวจากเขาเป็นแรมเดือน เท่าที่เห็นทหารส่วนมากครึกครื้น มีเสียงหัวเราะเฮฮาไม่ขาดสาย

เรือที่บรรทุกพวกเราเป็นเรือสินค้าล้าสมัย แล่นช้า เป็นเรือของบริษัทเดินเรือเนเธอร์แลนด์มีชื่อเป็นภาษาชาวว่า “สิบายะ” (Sibayak) ทหารไทยเรียกแบบไทยๆ ว่า “ศรีพยัคฆ์” บรรทุกทหารทั้งชายหญิงเกือบสี่พันคน ซึ่งมีได้ไปถึงที่หมายปลายทางหมดทุกคนที่ว่างบนเรือเกือบจะหาไม่ได้ ตอนกลางคืนทหารจะนอนเรียงรายเต็มคาค้ำ ซึ่งในสัปดาห์แรกเป็นลานนอนที่หนาวแสนสาหัส ไม่มีใครในบรรดาทหารไทยหาญอีกสักคนองพอที่จะขึ้น

ไปนอนบนคาคพ้า จนกระทั่งสภาพในห้องท้องเรือเลวร้ายสุดแสนจะทนทานได้

ทหารทุกเหล่าจัดเวรวันละสองคนไปเอาอาหารจากห้องครัว อาหารเช้า ๗.๓๐ น. อาหารกลางวันเวลาเที่ยง อาหารเย็นเวลา ๑๖.๓๐ น. อาหารมีพอกินอย่างอึดหนำ แต่ไม่สามารถสู้ พวกเราที่มีเงินออมรอมริบพอสมควร ก็ซื้ออาหารกระป๋องจากร้านขายของมากิน เสริมอาหารหลักบ้าง เช่นผักคอง ลูกพีชและแพร์แช่น้ำเชื่อม ซึ่งกินแล้วชุ่มชื้นชีวหา สนนราคาก็ไม่แพง เครื่องกระป๋องเหล่านี้มีขายน้อยมากในประเทศอังกฤษ เข้าใจว่าเขาจะต้องทุนไว้เพื่อภาวะฉุกเฉินในกรณีที่เรือส่งเสบียงโค่นตอร์ปิโดจมเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นข่าวร้ายอย่างมหันต์ในช่วงส่งท้ายปี ๒๔๘๕ กล่าวคือขบวนเรือขนส่งเสบียงของอังกฤษได้รับความเสียหายยับเยินจากเรือดำน้ำเยอรมัน ซึ่งจมเรืออังกฤษได้ถึง ๑๔ ลำในการรบทางทะเลเป็นเวลาสามวันทางการแถลงข่าวเป็นของขวัญปีใหม่สำหรับประชาชนว่า ตลอดปี ๒๔๘๕ กองเรือพาณิชย์ของอังกฤษประสบความสูญเสียอย่างหนักมาก ภายหลังสงครามทางการอังกฤษจึงได้เปิดเผยว่า ในปีนั้นเรือพาณิชย์ถูกเรือดำน้ำเยอรมันจมรวมทั้งสิ้นกว่า ๖,๐๐๐,๐๐๐ ตัน และในช่วงที่ทหารไทยกำลังเดินทางอยู่ในทะเลเป็นเวลาสองเดือนเศษนั้น กองทัพเรือเยอรมันมีเรือดำน้ำถึง ๔๐๐ ลำ แต่ในขณะนั้นรัฐบาลอังกฤษประกาศแต่เพียงว่า เยอรมันี่ระดมสร้างเรือดำน้ำอย่างเร่งด่วน เพราะถือว่าการตัดเสบียงอาหารมีความสำคัญสูงสุดประการหนึ่งในแผนยุทธศาสตร์ ผมนั่งสารภาพว่า ข่าวร้ายส่งท้ายปี ๒๔๘๕ นั้นข่มเขย่าขวัญผมอย่างหนัก และเมื่อขบวนเรือแล่นออกสู่มหาสมุทรแอตแลนติก ผมนอนฝันร้ายอยู่สองสามคืน เพราะอดคิดไม่ได้ว่า พวกเรานอนอยู่ในท้องเรือที่ระดับน้ำทะเลพอดี ถ้าเรือโค่นตอร์ปิโดถูกจุดนั้นพวกเราก็กระจุยเป็นจุล ถึงตอร์ปิโดจะทะลุทะลวงเรือที่จุดอื่นๆ ห่างห้องเราออกไป เรือก็จะจมภายในห้าถึงสิบนาที อย่าหวังเลยว่าเราจะขึ้นไปถึงคาคพ้าทันลงเรือรบ สวคมนต์อยู่ในห้องจนจมไปกับเรือดีกว่าเสี่ยงต่อการถูกคนเป็นพันๆ เขี่ยบตายเป็นระหว่งที่ทุกคนตะกุกตะกาศสละละลานขึ้นไปบนคาคพ้า ที่พูดเช่นนั้นไม่ได้แปลว่าผมกล้าหาญชาญชัยไม่กลัวตาย แต่ผมกลัวเจ็บมากกว่ากลัวตาย ระหว่างที่ปฏิบัติงานได้ดินอยู่ในประเทศไทย ผมมียาพิษติดตัวตลอดเวลาเพื่อชิงตายเสียก่อนถูกรุกรานแบบตอกเล็บบิบบขมับ

หลังอาหารเช้า ทหารทุกเหล่าต้องขึ้นไปเข้าแถวบนคาคพ้า ซ้อมสวมชูชีพและซ้อมลงเรือรบ ในกรณีที่เรือถูกตอร์ปิโด แต่ละเหล่าแต่ละหน่วยจะต้องเข้าประจำที่ของตน

เพื่อมิให้สับสนเสียเวลา เจ้าหน้าที่ประจำเรือบอกว่า ถ้าเรือโทนตอร์ปิโด ความอยู่รอดขึ้นอยู่กับความคล่องตัวในการออกจากเรือ ผมอดคำนึงไม่ได้ว่า จากคนเกือบ ๔,๐๐๐ คน จะมีคนลงเรือบตหนักถึง ๑,๐๐๐ คนหรือไม่ พวกที่อยู่ห้องใต้คาตฟากับพวกเรานั้นไม่มีหวังรอดอีกประการหนึ่งถึงลงเรือบตได้ เรือลำอื่น ๆ จะรับทหารจากเรือแตกได้เพียงไหนก็น่าสงสัย เพราะแต่ละลำก็บรรทุกคนกันแน่นขนัด กองทัพเรืออังกฤษมีแสนยานุภาพเหนือกองทัพเรือเยอรมัน ซึ่งอาศัยเรือดำน้ำเป็นเครื่องมือทำลายแบบจู่โจมเพื่อจมเรือสินค้าและเรือบรรทุกทหารมากกว่าจะสู้รบลงกำลังกับเรือรบอังกฤษ อย่างไรก็ตามหลังการซุ่มติด ๆ กันหลายครั้ง จนทหารเข้าประจำที่คล่องแคล่วรวดเร็วแล้ว ต่อไปอีกซุ่มเป็นครั้งคราวไม่เป็นเวลา เพื่อตรวจสอบความ “พร้อม” ในกรณีที่มีการโจมตีทางอากาศทหารต้องหลบจากคาตฟ่า

กับตันเรือและเจ้าหน้าที่ประจำเรือ พร้อมด้วยนายทหารชั้นผู้ใหญ่เดินตรวจเรือตลอดลำทุกวัน ทหารจะต้องยืนประจำที่ของตนขณะที่กลุ่มผู้ตรวจตราผ่านมา หลังอาหารทุกคนต้องทำความสะอาดจาน ด้วยน้ำชา ด้วยน้ำ ช้อนส้อมและมีด แล้วเก็บให้เรียบร้อย แต่ละวันทหารแต่ละเหล่าจะจัดเวรทำความสะอาดโต๊ะอาหารและห้อง ก่อนที่กับตันและคณะจะมาตรวจ

ขบวนเรือเคลื่อนออกจากท่าลิเวอร์พูลในวันที่ ๑๙ มกราคม แต่แทนที่จะแล่นไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ผ่านเวลส์เหนือ เจ็ดคืนที่อบอุ่นของเราเมื่อเดือนกันยายนและตุลาคม แล้วออกมหาสมุทรแอตแลนติก กลับย้อนขึ้นไปทางเหนือ เข้าช่องแคบไอร์แลนด์กับสกอตแลนด์ ในเช้าวันที่ ๒๑ ขบวนเรือก็ทอดสมออยู่หน้าเมืองเกรนอช (Grenoch) ในสกอตแลนด์ ได้ทราบภายหลังว่า ขึ้นไปรับทหารสกอตซึ่งตกค้างจากขบวนเรือก่อนหน้าขบวนของเรา และรู้เอาในนาทีสุดท้ายว่าขบวนเรื่อนี้ยังมีที่พอรับทหารเหล่านั้นได้ เรือจอดอยู่สองวันเต็ม ๆ จึงได้ถอนสมอในตอนค่ำวันที่ ๒๓ แล้วเคลื่อนลงใต้ ผ่านช่องแคบเหนือตลอดคืน ออกมหาสมุทรแอตแลนติกวันรุ่งขึ้น ขบวนเรือออกกลางทะเลลึกได้ไม่นานก็โดนพายุร้าย ผมเห็นคลื่นเคลื่อนเข้ามาปะทะเรือแล้วก็คลื่นไล่ทันที ไม่ช้าก็แยกคลื่นที่กลืนเข้าไปก็กลับออกมาพร้อมด้วยอาหารเข้าที่ยังไม่ย่อย ผมเป็นคนเมาคลื่นง่ายกว่าเมาเหล้าเสียอีก กล่าวกันว่าเหตุการณ์น่าสนใจหรือน่าตื่นเต้นช่วยให้คนลืมนึกถึงความโคลงเคลงของเรือ และไม่เมาคลื่น ข้อนี

ไม่เป็นความจริงสำหรับผม เพราะในช่วงแรกของพายุกังยังไม้รุนแรงนัก เครื่องบินทั้งระเบิดและเครื่องบินขับไล่ของกองทัพอากาศเยอรมันซึ่งมีฐานอยู่ในฝรั่งเศสได้ออกมาโจมตีขบวนเรือแต่ทำความเสียหายไม่ได้ เพราะเรือรบอังกฤษที่คุ้มกันขบวนเรือยิงโต้ตอบอย่างดุเดือด ฝูงเครื่องบินไม่สามารถเล็ดลอดเข้ามาถึงเรือบรรทุกทหาร เราจึงได้เห็นการรบห่าง ๆ เท่านั้น แต่กลิ่นเหม็นพ้อหอมปากหอมคอ ไม่มากพอที่จะบับบักอาการเมาคลื่นของผม หลังจากคายแก้วแล้วผมกินยาแก้เมาคลื่นอีก แต่ไม่ได้ผลเลย พายุยังกระหน่ำต่อไปอย่างไม่ลดละ ไม่ช้าพวกเราก็นอนหลับ ๆ ตื่น ๆ ตลอดจนทหารเหล่าอื่นก็เริ่มโง่ ๆ อ้าปากไปตาม ๆ กัน คลื่นสูงกว่าเรือ น้ำทะเลสาดตากฟ้าขึ้นล้นเปือกตลอด เราต้องปิดช่องอากาศข้างเรือ ทำให้อากาศในห้องอับ ผมหนีอากาศอับขึ้นไปข้างบนก็หนาวสั่น ทนหนาวอยู่ไม่ได้ก็ต้องกลับลงมานอนชมตามเดิม มีคนไทยกระดุกเหล็กสามคนที่ไม่เมาคลื่นคือ ธนา เทพและบัทม์ สามทหารเสือไปหาอาหารกลางวันมาน้อยกว่าปกติ เพราะรู้ว่าจะมีคนไม่กินกว่าครึ่ง ถึงเวลาอาหารเย็นจำนวนคนกินก็น้อยลงไปอีก ผมกินอะไรไม่ได้เลย คับทุกข์ด้วยการนอนหลับ แต่เมื่อตื่นขึ้นมาเช้าวันรุ่งขึ้นทะเลก็ยังเป็นบ้าอยู่เช่นเดิม กองเรือของเราต้องแล่นห่างฝั่งมาก เพื่อหลีกเลี่ยงการโจมตีจากฐานทัพอากาศเยอรมันในฝรั่งเศส วันที่สามพายุกระหน่ำรุนแรงที่สุด โต๊ะในห้องเลื่อนไถลไปตามจังหวะการโคลงของเรือ ต้องเอาโซ่ยึดขาโต๊ะไว้ ด้วยขามตกแตกกระจายหลายสิบใบ กระเพาะผมสะออดพองโตไม่มีของบุดแน่นตกค้างอยู่อีกเลย แต่ผมก็ยังวิ่งเวียนคลื่นเหียนไม่สร้างชา รู้สึกกะปลกกะปลัดกระอักกระอ่วน ยกเว้นทเกล็ดทหารสามเกลอ พวกเราทุกคนหน้าซุบซิดตาสีกลมวงราวกับคนป่วยหนัก หนาวเครากระรุกรัง สารรูปกระรุกรังแรง เห็นแล้วก็ปลงอนิจจัง ผมไม่กล้าส่องกระจกดูตนเอง เพราะเขาได้ว่ารูปร่างหน้าตาระหว่างการทำทุกขกิริยา คงจะน่าเกลียดน่ากลัวเหมือนเปรตที่ผมเคยเห็นในรูปภาพ ตลอดเวลาที่ซบซานชมเซาผมไม่ได้ล้างหน้า โกงหนวดหรือแปรงฟันเลย อันที่จริงเมื่อไม่ได้กินอะไรก็ไม่จำเป็นต้องแปรงฟัน ทหารฝรั่งในห้องเราก็ออาการหนักไม่ยิ่งหย่อนกว่าพวกเรา คนแต่ละคนมีท่าทางหมดอาลัยตายอยาก พันท้องจะและ เพราะน้ำในถังที่วางอยู่ใต้กอน้ำกระฉอกออกมา หลวงภัทรอาการหนักกว่าเพื่อน นอนไม่ไหวติง ซุกตัวอยู่ที่กองชูชีพ หน้าซีดเผือดไร้สีเลือด พวกเรากลัวว่าคุณหลวงนักการทูตจะไม่รอดหากพายุไม่สงบในวันทีสี่ พายุไม่มีทีท่าว่าจะหยุด เช้าวันที่สี่เรือก็ยังโคลงเคลงทั้งเต้งต่อไปตามเดิม เมื่อเราลืมตาขึ้นก็ได้กลิ่นเหม็นบูดเหม็นเน่า ต่างก็หันไปทางหลวง

ภักตร์เพราะเกรงเกรงว่าจะเท่งทิ้งไปแล้วในราตรีกาล แต่เมื่อหัวหนักเรียกก็เห็นว่ายังขยับตัวพลิกมาได้ อ้าปากแต่ไม่มีเสียงออกมา การวิกจับตัวก็บอกว่าเย็นเฉียบ ธนาเอน้ำชาร้อน ๆ ให้ก็สั่นหัวปฏิเสธ เราเป็นห่วงมาก แต่ก็หมกบึ้งจะช่วยเหลือ กลืนบुकเน่าคลั่งห้อง การวิกซึ่งยังเป็นสืบทอดกรรมศักดิ์เดิณไปคู้ห้องเก็บอาหารก็รู้ว่า ผักในนั้นเน่า จึงรีบขึ้นไปรายงานผู้บัญชาการทหาร และขอให้พวกเราได้ย้ายขึ้นไปนอนบนคาค้ำ ทำนส่งให้นายร้อยโทคนหนึ่งจัดที่ให้เรา ๓๖ คนบนคาค้ำชั้นบนใกล้ปล่องเรือ ขณะนั้นอากาศค่อยคลายความหนาวลงไปบ้าง เราหายใจคล่องขึ้นนิดหน่อย แต่ก็ไม่มีเรี่ยวแรง พอนายทหารซึ่งที่ทางให้แล้วต่างก็ซุกหัวนอนตาม ๆ กัน สักครู่หนึ่งธนาสะพายเป้ขึ้นมาหาพวกเรา ควักเอาแซนดวิชซึ่งเขาทำไว้ออกมาแจกพร้อมกับรินน้ำชาร้อนให้ดื่ม หลายคนได้กินได้ดื่มแล้วก็กระปรีกระเปร่าขึ้นนิดหน่อย แต่ผมยังกินอะไรไม่ได้ ดื่มน้ำชาก็ไม่ได้ ดื่มได้แต่น้ำเปล่า มีคนพุงหลวงภักตร์ขึ้นมาหัวหนักไปยื่นเข้าคิวซื้อลูกพีชกระป๋องมาให้หลวงภักตร์ หลวงอาจ และคนที่อาการออกจะร้อแร่ หลวงภักตร์กลืนพีชและน้ำเชื่อมลงไปสามสี่คำ ยกมือไหว้หัวหนัก ครางอ่อย ๆ ว่า “ฝ่าบาทช่วยชีวิตกระหม่อม กระหม่อมจะไม่ลืมพระคุณเลย”

ระหว่างหัวหนักห้าคนที่เรือโดนพายุ ผมไม่วิตกกังวลถึงการโจมตีของข้าศึกเลย ภัยธรรมชาติดูเหมือนจะทำให้ทุกคนลืมนภัยสงคราม มีทหารได้รับบาดเจ็บมากมาย ทหารฝรั่งเศสคนหนึ่งในห้องเรากลึงตักจากโต๊ะ ก้าวและปากแตกและข้อมือขึ้น ต้องเข้าห้องพยาบาล บุกพบปวดฟันจนแก้มปูด หมอทหารดูแล้วก็สั่งให้ไปขอยาจากห้องจ่ายยา หน้าห้องมีทหารป่วยนั่งบังนอนบังอยู่แน่นขนัด บุกพบบอกว่ารอเอายาจนเวียนเพราะกลืนยา ได้ยาเม็ดเดียว คนจ่ายยาบอกให้ไปเอาอีกถ้ายังไม่หาย บุกพบเลยทนปวดฟันจนมันหายปวดไปเอง

วันที่สามของพายุ ผมอ่อนเพลียกะปลกกะเปลี่ยจนแทบกระตุกกระตึกไม่ไหว ซักจะกลัวตายจากการเมาคลื่น เพราะเวียนหัวไม่สร้าง กระอักกระอ่วนปั่นป่วนอย่างบอกไม่ถูก เวลาที่พันทุกข์คือขณะที่นอนหลับ ผมคงหลับวันละราว ๆ ๑๖-๑๗ ชั่วโมง ระหว่างที่ตื่นนอนเป็นเวลาทีทนทุกข์ทรมานแสนสาหัส แต่ไม่หวาดผวาว่าเรือจะโดนตอร์ปิโดหรือลูกระเบิด อันที่จริงกลับนึกเสียว่า ถ้าตายในขณะที่นอนหลับอยู่ก็จะดี พันทุกข์พันร้อน ดีกว่าร้อแร่จะตายมิตายแหล่ บางครั้งลมพัดควันจากปล่องเรือตลบลงมาทำให้เวียนหัวหนักขึ้น ใจสั่นริก ๆ หวิว ๆ

แต่ก็ไม่วูบไปสักที ต่อมาเกิดความกลัวอย่างใหม่ขึ้น คือกลัวว่าจะไม่ตายหรือตายไม่ลง แต่จะต้องทนทรมานต่อไปเรื่อย ๆ ไม่มีใครช่วยใครได้ นอกจากรนาซึ่งเดินตระเวนเอาแซนคิวิช และน้ำชามาแจก แต่ผมกินไม่ลง หมตเรียวหมคแรงหมคกำลังใจ เมื่อตื่นขึ้นในตอนบ่ายของวันที่ห้าแห่งพายุมหาภัย มีอาการเวียนหัวน้อยลง รู้สึกตัวเบา ซึ่งไม่น่าแปลกใจ เพราะกินอะไรไม่ได้มาสี่วันเต็ม ๆ แล้ว คิมซารอนที่รนาเอามาให้ด้วยหนึ่งรู้สึกชุ่มคอดี แต่ก็ชักสงสัยว่าความรู้สึกเบาสบายในตอนนั้น อาจจะแปลว่าผมอยู่ในสภาพทรูต ผมเคยได้ยินว่าคนเราเมื่อจวนจะตายนั้นจะรู้สึกสดชื่นขึ้นครู่หนึ่ง เคี้ยวก็กลับไปอีก หลับเป็นตาย ตื่นแต่เช้ารู้สึกหัวก็รู้ว่าไม่ตายแน่ คลื่นลมสงบ แสงทองส่องขอบฟ้า อากาศแจ่มใสและไม่หนาว เพราะขณะนั้นเรือกำลังแล่นเข้าเขตแอฟริกา ผมไม่ได้กินอะไรห้าวันเต็ม ๆ ประหลาดใจว่ากลับรู้สึกกระปรี้กระเปร่าขึ้นบ้างเล็กน้อย ลูกชิ้นนั้นก็ไมเวียนหัว ลองหายใจลึกเต็มทีก็ปรากฏว่าจุกโล่งสบาย ลองยืนขึ้นก็เซไปเซมา จึงเดินไปเกาะราวที่กราบเรือ อยู่บนดาดฟ้าจนโมงกว่าก็ลงไปข้างล่างเพื่อกินอาหารเข้า พรรคพวกกำลังโกนหนวดโกนเครากันจ้าละหวั่น ห้องน้ำไม่ว่าง เพราะทุกคนกำลังล้างหน้าอาบน้ำหวิผมแปรงฟัน ผมลูบหน้าด้วยน้ำจากก๊อกในห้องกินห้องนอน กิน “ข้าวต้ม” ซึ่งเป็นข้าวโอ๊ตที่ฝรั่งเศสเรียกว่า “พอร์ริดจ์” (porridge) ชาวอังกฤษกินพอร์ริดจ์กับนมสดและน้ำตาล แต่ผมใส่น้ำตาลอย่างเดียว เนื่องจากนมเป็นอาหารย่อยยากมากสำหรับผม ผมเติมเกลือนิดหน่อย ด้วยรู้สึกว่างกายขาดเกลือ ทำให้หวิมือเป็นตะคริว เห็นจะเป็นด้วยยอกอาหารมานานถึงห้าวัน แม้จะหวิมากผมก็กินได้น้อย เพราะเมื่อเห็นของกินอื่น ๆ คือหมูเค็มทอด ขนมปัง เนยและแยม ผมรู้สึกเอียน ใครคนหนึ่งอธิบายว่าที่เป็นเช่นนั้น เพราะผมกินของเหล่านี้เมื่อก่อนเมาคลื่น เขาว่าถ้าใครเมาคลื่นแล้วอาเจียนอาหารชนิดไหนออกมา ผู้นั้นจะเบื่ออาหารชนิดนั้นไปนานทีเดียว

พอร้านเปิดผมไปเข้าคิวซื้อพืชกระป๋องและบุหรี ได้กินพืชและสบุหรีแล้วรู้สึกชุ่มชื้นดี ลงไปโกนหนวดโกนเคราและหวิผมแปรงฟัน เห็นตนเองในกระจก หน้าซีดเขียว แก้มตอบ ตาโบ้ ยังกะเปรตมาขอส่วนบุญ (กร่องจวนเจียนจะเป็นชาวเอธิโอเปียที่อดอยาก) คนที่ผอมซูบซีดพอ ๆ กับผมได้แก่จันเคงและบุญพบ หลวงภักทรหน้าซีดเขียวมากแต่ไม่ผ่ายผอมนัก นอกนั้นก็หน้าเหี่ยว ๆ แห้ง ๆ สว่างซึ่งเหี่ยวจนได้รับฉายาว่า “พีตาก” ก็แห้งได้มาตรฐาน “มัมมี” อียิปต์ เขาพยายามบำรุงร่างกายในระยะพักฟื้นด้วยการดื่มเบียร์วันละหลาย ๆ

ชวต หลังจากคลื่อนลมสงบแล้วสามวันยังมีทหารที่บาดเจ็บระหว่างพายุไปทำแผลที่ห้องพยาบาลอีกหลายสิบคน ในวันจ่ายเบี้ยเลี้ยง ปรากฏว่าพลทหารหายไปคนหนึ่ง สันนิษฐานว่าโดนคลื่นซัดลงทะเลขณะที่นอนหลับอยู่บนคาค้ำ ตอนนั้นต่างคนก็เมาคลื่นกันหัวซุกหัวซุนจึงไม่มีใครเอะใจ เพราะมีการย้ายที่นอนหนีพายุไปคนละทางสองทาง

ทุกคนพ้นจากการเมาคลื่นเร็ว หลวงภักตร์ฟันซ้ำกว่าเพื่อน ตอนนั้นอากาศอุ่นสบาย ทหารเก็บเครื่องแบบเมืองหนาวเข้าถุง ใช้เครื่องแบบเมืองร้อน คือเสื้อเชิ้ตแขนสั้นและกางเกงขาสั้น หลังจากการตรวจความสะอาดเรียบร้อยในตอนเช้าแล้ว เราแต่งตัวตามสบาย โดยมากก็สวมกางเกงสำหรับเล่นกายบริหาร ทหารฝรั่งส่วนมากไม่สวมเสื้อเพราะอยากตากแดด ขบวนเรือต้องแล่นในมหาสมุทรแอตแลนติกต้องให้อ้อมทวีปอาฟริกาไปออกมหาสมุทรอินเดีย

พอพ้นภัยพายุเราก็ได้รับสัญญาณให้เตรียมพร้อมที่จะผลจากเรือ ได้ทราบภายหลังจากเรือรบคุ่มกันว่า มีกองเรือดำน้ำเยอรมันอยู่ห่าง ๆ แต่แล้วก็ไม่มีการโจมตี ได้กล่าวแล้วว่าเรือดำน้ำเยอรมันมีหน้าที่ทำลายเรือลำเลียงทหารและสินค้าจำเป็นสำหรับอังกฤษ เรือขนอาวุธยุทธภัณฑ์และทหารจากอเมริกาไปเกาะอังกฤษ เรือบรรทุกเสบียงอาหารจากแหล่งต่าง ๆ ไปอังกฤษ ฉะนั้นเรือดำน้ำเยอรมัน ซึ่งมีจำนวนถึง ๔๐๐ ลำจะลาดตระเวนอยู่ในมหาสมุทรแอตแลนติกตลอดเวลา จุดประสงค์สำคัญทางยุทธศาสตร์ประการหนึ่งของเยอรมนีก็คือ การตัดกำลังทางอเมริกาที่จะไปผนึกกับอังกฤษเพื่อยกทัพขึ้นบกในฝรั่งเศสในพ.ศ. ๒๔๘๕ หรือ ๒๔๘๖ ถ้ากองทัพอังกฤษอเมริกันขึ้นบกในฝรั่งเศส เยอรมนีก็ต้องแบ่งกำลังมารบทางตะวันตก ขณะนั้นเยอรมนีต้องการเร่งรีบขยี้กองทัพแดงของรัสเซียในแนวรบด้านตะวันออกเสียก่อน

ตลอดปี ๒๔๘๕ กองทัพเยอรมันได้ชัยชนะทั้งในรัสเซียและในอาฟริกาเหนือ อังกฤษกล่าวว่าถ้าเยอรมันชนะในอาฟริกาเหนือและตีลุลุยในรัสเซียลงมาถึงได้ถึงทะเลแคสเปียน ก็จะครองแหล่งน้ำมันในตะวันออกกลาง บริเวณรอบทะเลเมดิเตอร์เรเนียนและคลองสุเอซ ต่อไปจะรวมกำลังกับญี่ปุ่นได้ในมหาสมุทรอินเดีย ตัดเส้นทางลำเลียงทหารและอาวุธจากอังกฤษไปอินเดีย ญี่ปุ่นก็จะยึดครองอินเดียได้ ทหารเสรีไทยซึ่งจะไปอินเดียจึงอยู่ในฐานะ “ลูกผีลูกคน” ขณะที่พวกเรากำลังเดินทางเข้าเขตมหาสมุทรด้านตะวันตกของอาฟริกาเหนือ โชคชะตาของเราผูกพันอยู่กับโชคชะตาของกองทัพอังกฤษในอาฟริกาเหนือ ถ้าเยอรมนีชนะใน

ช่วงต้นปี ๒๔๘๖ เยอรมนีกับญี่ปุ่นจะเป็นต่อเต็มที่ และจะเป็นกรรมของสัตว์ ๓๖ ตัวที่กำลังเดินทางไปในอินเดีย ขณะนั้นยังไม่แน่ว่าการโรมรันพันตูในอาฟริกาเหนือจะหันเหไปทางไหน จากอาฟริกาได้อังกฤษจะส่งทหารไปสองจุดคืออาฟริกาเหนือและอินเดีย การพ่ายแพ้ของอังกฤษในอาฟริกาเหนือจะทำให้การล่าเตียงทหารไปในอินเดียลำบากที่สุด

ในวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๖ ขบวนเรือจอดทอดสมอไกลจากฝั่งมาก มองเห็นหมู่เกาะคะเนรีอยู่ลิบๆ (Canary Islands) ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของทวีปอาฟริกา ห่างจากแผ่นดินใหญ่ราวๆ ๑๐๐ กิโลเมตร เป็นดินแดนของสเปน มีเกาะขนาดใหญ่ ๗ เกาะและขนาดเล็ก ๖ เกาะ มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ ๗,๓๐๐ ตารางกิโลเมตร เรือจอดห่างเกาะมาก มองเห็นแต่ทิวไม้สีเขียวอยู่ลิบๆ ฝูงชนบนเรือต่างก็ออกกันอัดแอบนกราบเรือ เขม้นมองเมื่อนกขมิ้น อย่างน้อยก็เพื่อสนองสัญชาตญาณของสัตว์บกที่ไม่ได้เห็นแผ่นดินมาแคว้น ผืนแผ่นดินอันปกคลุมด้วยพันธุ์ไม้สีเขียวจี๋ อากาศอันอบอุ่นและอาบด้วยแสงแดดเจิดจ้า ท้องฟ้าและน้ำทะเลสีคราม รวมกันเป็นทัศนียภาพที่ชโลมอารมณ์ให้เข้มข้นแจ่มใส ทุกคนคงรู้สึกเสมือนได้ผุดจากขุมรกรกขึ้นสู่สรวงสวรรค์ ตลอดลำเรือมีเสียงหัวเราะเฮฮาครื้นเครง หลังอาหารเย็น พวกเราและเหล่าทหารก็ขึ้นไปเบียดเสียดเหยียดตัวยืนบนดาดฟ้าทุกชั้น จับกลุ่มเล่นดนตรี ร้องเพลงและดื่มเบียร์กันอย่างเกษมสำราญ ผมถูกแดดสองสามวันหน้าคล้ำและมีสีเลือดมีชีวิตชีวาขึ้นบ้าง ทหารอังกฤษทั้งชายหญิงโดนแดดเมืองร้อนตัวแดงเป็นกึ่งตัวไปตามๆ กัน

เรือถอนสมอเช้าวันรุ่งขึ้น เล่นต่อไปในสภาพอากาศที่แจ่มใสไม่ถึงสองวันก็โดนพายุมหาภัยรุนแรงเท่าพายุครั้งแรก โตะและม้านั่งในห้องของเราลื่นไถลไปตามจังหวะการโคลงเคลงของเรืออีกครั้งหนึ่ง คราวนี้ทหารทุกเหล่าได้รับคำสั่งห้ามขึ้นบนดาดฟ้าระหว่างที่พายุกำลังกระหน่ำดุเดือด ถึงไม่ห้ามก็คงไม่มีใครขึ้นไป เพราะกลัวจะโดนพาตัวไปหาพระสมุทรเหมือนทหารผู้เคราะห์ร้ายคนก่อน ในช่วงนี้ไม่มีใครเมาคลื่นรุนแรง พวกเราที่ “ขี้เมา” โดยเฉพาะหลวงภัทรและผมก็เพียงแต่รู้สึกมึนหัว ไม่ถึงกับคายแก้ว บุญพบบอกว่ารู้สึกคล้ายๆ เมาเหล้า ผมรอดตัวด้วยการนอนหลับและงดอาหาร วันที่สามพายุเบาบางลง ผมก็กินข้าวโอ๊ตต้มและพืชกระป๋องได้ คลื่นลมสงบอากาศแจ่มใสอีกครั้งหนึ่งเมื่อเรือไปถึงฟรีทาวน์ (Free Town) เรือจอดที่นั่นวันเดียวก็ล่องใต้ต่อไป วันที่ ๖ กุมภาพันธ์ เป็นวันที่อากาศอบอุ่นสบายมาก และเป็นวันที่ผมมีอายุครบ ๒๔ ปี จวนเวลาเกิดของผมคือสามทุ่มเศษ ผมอธิษฐาน

ขอให้มีชีวิตอยู่อย่างน้อยครบวัยเบญจเพศในประเทศไทย ถ้าจะอายุสั้น ก็ขอให้ตายในบ้านเกิด

ในวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์เมื่อเรือกำลังจะผ่านเส้นนิเคเวเตอร์มีการฉลองตามประเพณีชาวเรือ เขาเอาธงผ้าใบสูงราวๆ ๖ ฟุตมาตั้งไว้บนดาดฟ้าชั้นบนแล้วสูบน้ำทะเลใส่จนระดับน้ำสูงราวๆ ระดับคอคน มีคนหนึ่งแสดงเป็นพระสมุทร นุ่งผ้าสีน้ำทะเลมีลายเป็นริ้วคล้ายสาหร่ายติดหนวดเครายาวเฟื้อย สวมมงกุฎ ถือหอกอาชญาสิทธิ์ พระสมุทรมีบริวารสี่คน ซึ่งทาทัน้ำดำเหมือนนิโกร นั่งบนแท่นออกประกาศห้ามมิให้ผู้ใดบังอาจทำร้ายสัตว์น้ำ ผู้ใดฝ่าฝืนจะถูกลงโทษอย่างหนัก ต่อจากนั้นพระสมุทรพิพากษาโทษคนที่ถูกสมมุติว่าขัดขืนคำสั่ง ให้บริวารจับโยนลงไปในน้ำหรือให้ลงไปในถลอคอย ใหบริวารเขียนบ้าง ให้กราบขอขมาพระสมุทรบ้าง ผมไม่ได้คุตตลอดพิธีเพราะคนดูเบียดเสียดกันมาก

พวกเราโดนแดดผิวคล้ำ แต่พวกฝรั่งผิวเปลี่ยนสีจากขาวเป็นชมพู แล้วก็สีเข้มขึ้นเหมือนกุ้งต้ม แล้วก็ลอกกราบกระรุ่งกระริ่งปวดเสียบปวดร้อนไปตามๆ กัน บุญพบมีโคลด์ครีมกระปุกใหญ่ เอามาทาหน้าทาหลังให้ทหารฝรั่งที่คัมเบียร์ด้วยกันเพื่อระงับอาการปวดเสียบปวดร้อน ไม่ช้าครีมก็หมดกระปุก

ขบวนเรือเริ่มเข้าใกล้แหลมอาฟริกาซึ่งกั้นกลางระหว่างมหาสมุทรแอตแลนติกกับมหาสมุทรอินเดีย บริเวณแหลมเป็นแนวที่มักจะมีพายุรุนแรงมากจนเรือสมัยโบราณอับปางบ่อยๆ ชาวเรือขยาดกลัวมากเวลาผ่านแหลมนี้ซึ่งเป็นเขตที่กระแสน้ำสองมหาสมุทรมาปะทะกัน จึงตั้งชื่อแหลมเป็นเคล็ดว่า “Cape of Good Hope” หรือ แหลมแห่งความหวังดี

ณ เมืองท่าที่แหลมแห่งความหวังดี ทหารทุกเหล่าบนเรือสียาจะต้องขึ้นบกเพื่อถ่ายเรือ จึงมีการตรวจร่างกายก่อนที่ทหารจะขึ้นจากเรือและแยกย้ายกันไปตามจุดหมายปลายทางของแต่ละเหล่า เจ้าหน้าที่ประจำเรือเอาผ้าใบกันบนดาดฟ้าเป็นสองส่วนสำหรับแยกตรวจทหารชายและทหารหญิง เรือลำนี้ผ่านเขตร้อนเป็นประจำ จึงอาจมีสัตว์เล็กที่ไม่พึงปรารถนาซุกซ่อนซอกแซกอยู่ตามโคนผมและโคนขนของพลทหารที่อยู่กันอย่างไม่ระวังจะถูกสุลักษณ์ะนักทหารทั้งชายหญิงจึงต้องรับการตรวจในชุดวันเกิด แพทย์ทหารคู้ยเย็บผมและขนทั่วตัว เวลาตรวจด้านหลังก็ต้องโก้งโค้งให้เขาดู คนหนึ่งในคณะทหารไทยมีจุลชีวันขนาดใหญ่ที่มองเห็นได้ด้วยตาเปล่าหลบอยู่ที่โคนของลับ จึงโดนโคนขนล่อนจ้อนโล่งโง้งเพื่อเอายาราคตัวโลนระหว่างการตรวจเปลี่ยนฉมพัดผ้าใบซึ่งกันไว้พะเยิบพะยาบพอให้ทหารหญิงที่เดินเข้าออกคอก

ตรวจของพวกเธอใช้เป็นช่องมองลอดสอดสายเสาะแสวงภาพสะท้อนสะท้อนอารมณ์เปลี่ยว ทำเอาทหารไทยหน้าบางสองสามคนสะทกสะเทือนเขินขวยจนหน้าม่าน พวกเราและทหารชายทั้งหลายก็อยาก رؤอยากเห็นการตรวจในคอกข้างเคียงเต็มประดา แต่ไม่มีใครกล้าเมียงมองตามรอยต่อผ้าใบ ตีร้ายเที่ยวโดนข้อหาผิดวินัย เพราะระเบียบข้อบังคับที่เจ้านายใช้กับทหารชายและทหารหญิงไม่เอียบสม่าเสมอ ทั้งสำหรับทหารชายที่หย่อนวินัย หย่อนสำหรับทหารหญิงที่ “ตึง” และเต่งตึง ฉะนั้นอย่าได้เชื่อใครว่าในกองทัพอังกฤษไม่มีอภิสิทธิ์ มีผู้หญิงที่ไหนก็มีอภิสิทธิ์ที่นั่น

ในวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ เราได้ทราบข่าวเร็วจนถึงเมืองท่าใหญ่ของประเทศอาฟริกาใต้ทางฝั่งตะวันตกหรือฝั่งมหาสมุทรแอตแลนติก คือเมืองเคปทาวน์ (Cape Town) เมืองนี้เป็นนครหลวงแห่งหนึ่งของประเทศอาฟริกาใต้ ประเทศนี้เป็นชาวบอยๆ ในเรื่องการจำกัดสิทธิของคนผิวดำซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่ของประเทศ มีจำนวนสี่ในห้าของประชากร (ประมาณ ๒๒,๕๐๐,๐๐๐ คน) ชนผิวขาวมีเชื้อสายอังกฤษและดัตช์หรือฮอลันดา มีจำนวนประมาณ ๔,๕๐๐,๐๐๐ คนเท่านั้น แต่เป็นชนชั้นปกครองและอภิสิทธิ์ชน รัฐบาลโดยชนผิวขาวดำเนินนโยบายพัฒนาชุมชนผิวขาวต่างหากจากชุมชนผิวดำ เรียกว่านโยบาย “อะพาไทด์” (Apartheid) ตามความเป็นจริงคือ นโยบายเหยียดหยามและเหยียบย่ำคนผิวดำ เคปทาวน์เป็นนครหลวงสำหรับการออกกฎหมาย เมืองหลวงที่เป็นศูนย์กลางบริหารประเทศ คือกรุงพริตอเรีย (Pretoria) ประเทศอาฟริกาใต้เป็นดินแดนอุดมสมบูรณ์มากในด้านพืชพันธุ์ธัญญาหาร ได้แก่พืชเมล็ด ผักผลไม้ อ้อย ใบยาสูบ ในด้านปศุสัตว์มีการเลี้ยงแกะมากกว่าสัตว์อื่น ทรัพยากรทางแร่มีทองคำ เพชร เงิน เหล็ก แมงกานีส โครเมียม ทองคำที่ผลิตในอาฟริกาใต้มีประมาณครึ่งหนึ่งของปริมาณผลิตทั่วโลก อุตสาหกรรมหลักได้แก่อุตสาหกรรมผลิตเครื่องจักร เคมีภัณฑ์ เหล็กและสิ่งทอ นอกนั้นยังมีโรงงานมากพอสำหรับทำเหล้าองุ่น งานเจาะระเบิดในเหมืองอุโมงค์ ซึ่งเป็นงานหนักที่สุดทำโดยกรรมกรผิวดำทั้งสิ้น ถ้าพวกเขาเรียกร้องค่าแรงงานเพิ่มหรือสวัสดิการที่ดีขึ้น ก็จะต้องเสี่ยงต่อการตกงาน ประเทศประชาธิปไตยในยุโรปหลายประเทศมีผลประโยชน์ทางการค้ากับอาฟริกาใต้ จึงไม่เต็มใจที่จะดำเนินนโยบายแซงก์ชัน (Sanction) ประเทศนี้

ก่อนเรือเข้าจอดที่ท่าเคปทาวน์ นายทหารผู้หนึ่งมาพบพวกเรา เล่าเรื่องการถือ

ผิวในประเทศอาฟริกาใต้ ขอให้พวกเราเข้าใจว่าแม้เราเป็นทหารในกองทัพอังกฤษ เราก็จะถูกกีดกันไม่ให้เข้าไปในสถานที่ซึ่งมีป้าย “For Europeans only” เพราะคนผิวขาวในประเทศนอกตำรับประชาธิปไตยแห่งนี้ก็กีดกันคนผิวไม่ขาวไม่เลือกหน้า ทหารอินเดียและทหารนิวซีแลนด์เลือดผสมเผ่าเมารี (ซึ่งเป็นชนเชื้อชาติดั้งเดิมของเกาะนิวซีแลนด์) ถูกกีดกันอย่างไม่ลดราวาศอก ทหารนิวซีแลนด์เลือดผสมเมารีเคยวิวาทกับคนผิวขาวในร้านเหล้าในเคปทาวน์ เลือดเมารีเป็นเลือดคนกรบคุเด็ค ทหารพวกนั้นจึงอาละวาด ฟาดโต๊ะเก้าอี้และชวดเหล้าในร้าน และตบตีตะต๋อยพวกผิวขาวในร้านบอบและบวมไปตาม ๆ กัน พวกเราบอกนายทหารผู้นั้นว่าไทยเป็นชาติรักสงบ ขออย่าได้วิตกว่าเราจะก่อเรื่องเดือดร้อนรำคาญใจ เขาบอกว่าชาวอังกฤษในเมืองแม่เห็นลัทธิแยกผิวของรัฐบาลอาฟริกาใต้เป็นเรื่องน่าละอายมาก เราก็ไม่นึกไม่ฝันว่าจะมีลัทธิอนุรักษนิยมรื้อร่อยเช่นนั้นในประเทศที่อ้างว่ามีการปกครองระบอบประชาธิปไตยมันเป็นเรื่องที่เราไม่เคยพบเคยเห็นในอังกฤษหรือแม้แต่ในเยอรมนี ซึ่งมีการปกครองระบอบเผด็จการ ในอังกฤษเราจะเห็นสาวชาวอังกฤษควงกับพม่า จีน แชก ไทยอย่างเปิดเผย มีหน้าซ้ำผู้หญิงอังกฤษยังเห็นเป็นของโก้เก๋ที่มีแฟนเป็นทหารไทย พวกเราส่วนมากไม่สนใจไยดีในเรื่องที่ว่าเราอาจถูกกีดกัน เพราะคิดว่าเราคงอยู่ในอาฟริกาใต้ไม่นาน บุญพบบ่นว่ารู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจมาก บอกว่าจะไม่ออกไปเที่ยวในเมืองเลย เพราะไม่ต้องการพบเห็นการเหยียดหยามคนต่างผิว

เรือเข้าเทียบท่าวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ หลังอาหารเช้านายทหารอังกฤษผู้นั้นก็มาบอกเราว่า บ่ายวันนั้นพวกเราจะได้ไปเที่ยวชมเมืองเคปทาวน์ ผู้บัญชาการทหารบนเรือได้แจ้งให้ผู้บัญชาการทหารอังกฤษในเมืองทราบว่ามีหน่วยทหารไทย ซึ่งจะต้องเข้าค่ายผ่าน (Transit Camp) ใกล้เคปทาวน์จนกว่าจะมีขบวนเรือไปตระวันออกไกล เขาจึงได้จัดให้ภรรยา นายทหารและพลเรือนชาวอังกฤษมารับเราไปชมเมืองและดื่มน้ำชาที่บ้าน เราคือกิติใจกันว่าชาวอังกฤษจากเมืองแม้อยู่คั่นในหลักแห่งความเสมอภาพ ที่ท่าเรือมีสตรีผิวขาวคนหนึ่งต้อนรับทหารด้วยการเล่นทึบเพลงและร้องเพลง หลังอาหารกลางวันเราแต่งตัวเรียบร้อยขึ้นไปคอยบนคาเฟ่ ไม่ช้านายทหารก็มาพาเราขึ้นจากเรือ ที่ท่าเรือมีสุภาพสตรีชาวอังกฤษราวสิบคนคอยต้อนรับพวกเราอย่างยิ้มแย้มแจ่มใส พาเราแยกกันไปขึ้นรถยนต์คันละสามหรือสี่คน พวกเธอพาเราชมเมืองจนทั่ว เคปทาวน์เป็นเมืองใหญ่และสมัยใหม่ หลังจากนั้นแต่ละคนก็พา

เราไปบ้าน พวกเรากลับมาบนเรือแล้วจึงได้เล่าสู่กันฟังว่าผู้ที่ต้อนรับเราทุกคนอยู่บ้านกว้างขวางและมีสวนร่มรื่น มีความเป็นอยู่สะดวกสบายกว่าในเมืองแม่เสียอีก เพราะมีคนครัวคนใช้พร้อม เจ้าของบ้านที่รับรองผมและเพื่อนสามคนพาเราเข้าไปในบ้าน บอกให้เราอาบน้ำหรือล้างหน้า เสร็จแล้วให้ลงไปในส่วน ในสวนมีต้นไม้ดอกไม้สวยงามและมีโต๊ะเก้าอี้อยู่ในร่มไม้ บนโต๊ะหนึ่งมีผลไม้หลายชนิด ได้แก่องุ่น กล้วยหอม แอปเปิ้ล แคนตาลูป ส้ม พืชแพร์และพ룬 บนอีกโต๊ะหนึ่งมีน้ำชา นม น้ำตาล แซนดวิชและขนมสองสามอย่าง เจ้าของบ้านเชิญพวกเรากินน้ำชาและของว่าง ชักถามพวกเราถึงเรื่องความเป็นอยู่ในอังกฤษ การเดินทางและเรื่องเมืองไทย เราฉลองศรัทธาเจ้าของบ้านอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง อาหารพร้อมทันตาเห็น ผมไม่สนใจกับแซนดวิชหรือขนม แต่กินผลไม้ทุกชนิดยกเว้นลูกแพร์ เพราะอยู่ในอังกฤษกินลูกแพร์เย็นพื้นหลายเดือน จึงเลือกผลไม้ที่ไม่ได้กินมาหลายปีได้แก่องุ่น พืช แอปเปิ้ล และกล้วยหอม เมื่อเรากินอิ่มหน้าสำราญและสนทนาถามสารทุกข์สุกดิบเจ้าของบ้านพอสมควรแล้ว เธอก็พาเรากลับไปลงเรือ เราขอบใจเธอด้วยความจริงใจและอึ้งใจ (และอึ้งท้อง)

วันรุ่งขึ้นเราเก็บของใส่ถุง เบิกปืนจากห้องพัสดุ แล้วก็ตามนายทหารคนเดิมไปขึ้นรถไฟเล็กเพื่อเดินทางไปยัง “ค่ายผ่าน” ในตำบลรีทรีท (Retreat) ห่างจากเมืองราวๆ ๖ ไมล์ค่ายนี้ไม่ใช่ค่ายฝึกทหาร แต่เป็นค่ายที่ทหารมาพักรบหรือชั่วคราว เป็นค่ายกว้างขวางใหญ่โตมาก ที่ประตูค่ายมีป้ายชื่อว่า Imperial Forces Transit Camp ขณะนั้นมีทหารอยู่เต็มค่าย นายสิบเวรพาเราไปที่เต้นท์ขนาดเล็กแบบที่มีเสาต้นเดียวค้ำกลาง บอกว่าจัดไว้ให้พวกเราสี่เต้นท์ เราตกตลึงเพราะขนาดของเต้นท์มันควรจะพอนอนกันหลวม ๆ สบาย ๆ สี่หรือห้าคน แต่เราจะต้องเข้าไปอัดกันอยู่หลังละเก้าคน สัมภาระของเราก็กินที่ไม่น้อย เรานอนเรียงกันโดยเหยียดเท้าเข้าหาเสากลาง แทบจะกระดุกกระดิกพลิกตัวไม่ได้ พวกเราต่างก็นึกถึงเต้นท์หลังใหญ่ที่เดินปี “โอ้เต้นท์หญฺกอยู่ต้องจุจาก พลัดพรากเยวมาลย์ทหารหญฺก”

ผู้ควบคุมพวกเราที่ค่ายนี้เป็นนายสิบร่างสูงใหญ่ หน้าตาทำทางเหมือนพระเอกหนังคาบอย ใจดีและเข้ากับพวกเราได้อย่างสนิทสนม แก่ชื่อแฟรงค์ แอมโบรส (Frank Ambrose) ชอบคุยกับพวกเรานาน ๆ แก่ให้เราเล่นกายบริหารและเดินแถว ให้เราพลัดกันออกคำสั่งเดินแถวกันเอง พาพวกเราไปเดินทางไกลตามเส้นทางต่าง ๆ เพื่อไม่ให้เบื่อ ครึ่งหนึ่งพาเราเดินแถวไปสถานตากอากาศชายทะเลแห่งหนึ่ง คราวนั้นแกบอกให้เราแสดงฝีมือทำการเดินแถวให้

ชาวเมืองคูเป็นขวัญตา พวกเราตั้งใจเดินอย่างดีที่สุด จิรายุแกว่งแขนตามตำราและหมกก็ก้าวเท้าไม่ผิดข้าง พอแกบอก “ฮัลท์” (Halt) พวกเราหยุดพร้อมกันดีที่สุดเป็นประวัติการณ์ ถึง “กร็อบ” เกียว ไม่มีเสียงสะท้อนหรือเสียงลุกจากเท้าของผม ซึ่งบางครั้งบางคราวจะหยุดเข้าไปครึ่งวินาที ตาแฟรงค์ แอมโบรสยกนิ้วยืนยันว่าเป็นการหยุดแถวยอดเยี่ยมได้มาตรฐาน หน่วยทหารรักษาพระองค์ ซึ่งเป็นทหารที่ถูกเลือกเป็นพิเศษ อันที่จริงพวกเราเป็นทหารเลือกพิเศษเหมือนกัน คือเป็นพวกที่หนีการเกณฑ์ทหารในบ้านเกิดเมืองนอนของเรา

ความเป็นอยู่ของเราที่ค่ายผ่านในอาฟริกาใต้สะดวกสบายพอควร เว้นแต่ต้องนอนเปียกเสียจนตะกิดกันบ้างยามหลับไหล ทหารอังกฤษในค่ายชอบมาคุยกับเรา และแสดงความเป็นเคียดเป็นแค้นที่พวกเราซึ่งร่วมกับพวกเขาเพื่อปกป้องประชาธิปไตยต้องเผชิญกับความไม่เป็นประชาธิปไตย พวกเขาไม่เคยรู้ว่าภาวะเช่นนี้ยังมีอยู่ในประเทศนอกค่ายเผด็จการ การฝึกของเราก็ไม่มากนัก สิบเอกแอมโบรสบอกว่า การฝึกหัดระหว่างที่เราอยู่ในค่ายผ่านก็เพื่อให้เราฟิตตัวให้สุขภาพสมบูรณ์ มีการฝึกหัดเพียงครึ่งวันจาก ๘.๓๐ น. ถึงเที่ยงครึ่ง สิบเอกคนนั้นแข็งแรงมาก แกล้งให้พวกเรายกปืนยาวโดยใช้กำลังแขน ซึ่งมีพวกเราเพียงสองคนเท่านั้นที่สามารถทำได้อย่างแกคือ ประธาน (“แรด”) และการวิก (“หัวหนัก”) นอกนั้นก็ให้หาคคนที่พอจะทำได้อย่างไม่สมบูรณ์แบบ แกให้จับปลายปืนมือเดียว กางแขนเหยียดตรงข้างตัว พานท้ายปืนแตะพื้น ปืนและแขนอยู่ในแนวเดียวกัน แล้วยกแขนขึ้นโดยไม่งอศอกจนกระทั่งปืนและแขนขนานกับพื้น นอกจากคนแข็งแรงที่สุดสองคน พวกหาคคนที่ยกขึ้นได้ราวๆ ครึ่งทาง บางคนก็ยกพานท้ายปืนพื้นดินขึ้นมาราวๆ ๑๐ เซ็นติเมตรได้นานประมาณ ๑๐ วินาที หลายคนรวมทั้งผมหักยกไม่ขึ้นเลย ผมลองหัดยกทุกวันตลอดสามสัปดาห์ก็ไม่สำเร็จ สิบเอกแอมโบรสให้เราเดินแถวทางไกลสามชั่วโมงเศษโดยมีเบ้หลังและปืนสองสามครั้ง เพื่อให้กำลังอยู่ตัว เราสมบูรณ์กันทุกคน อากาศตอนเช้าอบอุ่นสบาย เวลาไปเดินแถวเราก็ร้องเพลงกันอย่างครึกครื้น มีทั้งเพลงไทยเพลงฝรั่ง เพลงไทยที่ร้องกันบ่อยๆ ก็คือเพลงชาติ และเพลงฮิตในสมัย พ.ศ. ๒๔๗๘-๒๔๘๐ เช่นเพลงเลือดสุพรรณจากบทละครสมัยใหม่ของหลวงวิจิตรวาทการ พอพวกเราซัดจะแถววน เดินไม่พร้อมกัน หัวหนักจะผิวปากทำนองเพลง “คลื่นกระทบฝั่ง” เพื่อเตือนว่า เรากำลังเดินจังหวะคล้ายคลื่นกระทบฝั่ง หรือมิฉะนั้นตาแอมโบรสก็จะบอกแถว ช้าช้าๆ ง่ายๆ เสียที เพื่อให้เราคบเท้าพริบพริบพร้อมเพรียงกัน

ภักศเคชมักจะเป็นต้นเสียงร้องเพลง “You are my sunshine” ซึ่งมีทำนองครึกครื้นดี แต่เสียงภักศเคสแสบแก้วหู ใช้สำหรับปลุกพวกเราก่อนเช้าให้หายงัวเงียได้ผลดี หลังอาหารกลางวันอากาศร้อนจัด พวกเราราว ๆ สิบคนมักจะเข้าเมือง ที่เหลือก็นั่ง ๆ นอน ๆ อ่านหนังสือหรือเขียนจดหมาย บุญพบและผมอยู่โยงมากที่สุด ตลอดเวลาสามอาทิตย์ที่ค่ายผ่านนั้น บุญพบบอกว่าได้เข้าไปเที่ยวในเมืองครั้งเดียว ผมก็เข้าไปในเมืองหนเดียวเหมือนกัน บุญพบกับผมซนถูกทำซึ่งซกที่หัวแม่เท้าและต้น ผมเรียนวิชาซนถูกเท้าและเสื้อผ้าจากเบรล เธอกระเซ้าว่าไม่ต้องการให้ผมมีข้ออ้างสำหรับหาเพื่อนหญิงไว้ช่วยซ่อมเสื้อผ้าและถูกเท้า ผมเขียนจดหมายถึงเบรลสัปดาห์ละหนึ่งหรือสองฉบับ แต่เธอตอบจดหมายของผมไม่ได้จนกว่าจะรู้ว่าจะส่งจดหมายไปที่หน่วยไหน เรากินอาหารเย็นเวลาปกติคือ ๑๖.๓๐ น. พวกที่เที่ยวย่างประหยัคก็รอกินอาหารเย็นก่อน แล้วจึงเข้าเมือง

วันหนึ่งมีนายร้อยเอกทหารเกรนาเดียการ์ด (Grenadier Guards) ซึ่งเป็นหน่วยทหารรักษาพระองค์ที่เลื่องชื่อลือนามมาก เดินผ่านเต็นท์ของเรา พวกเราหลายคนที่อยู่ในบริเวณเต็นท์ก็ยืนระวังตรงทำความเคารพตามวินัยทหาร แกลงสนใจอยากรู้ว่าเราเป็นทหารจากประเทศไหนจึงทักทายด้วย ซึ่งออกจะผิดปกติเพราะตามธรรมเนียมนายทหารไม่พูดคุยกับพลทหาร พูตกันสามสี่ประโยคแกก็ออกปากว่า พวกเราในภูมิจานไม่สมควรเป็นพลทหารกองกุลิเรบอกว่าเราเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยในประเทศอังกฤษ แต่สมัครเป็นทหารเพื่อรับใช้ชาติไทยในยามสงคราม แกคุยกับเรานาน แนะนำตนเองว่าชื่อเอ็ดเวิร์ดส์ ได้ลาพักพิเศษเพื่อจะกลับไปเยี่ยมพ่อซึ่งป่วยหนักในอังกฤษ ขณะนั้นกำลังรอเรืออยู่ เมื่อแกรู้ว่าพวกเรากำลังรอเรือไปอินเดีย แกก็ถามว่าเราจะรังเกียจหรือไม่ ถ้าแกจะขอมาเป็นนายทหารฝึกสอนพวกเราจะระหว่างที่อยู่ในค่ายผ่าน เรบอกว่ายินดีมาก แกก็เลยมาลุลูกกลีกับพวกเราทุกวัน อันที่จริงแกก็เกือบจะไม่ได้ฝึกสอนเรา มีแต่เล่าเรื่องเมืองแขกให้เราฟัง แกบอกว่าชีวิตความเป็นอยู่ของทหารในอินเดียสะดวกสบายพอสมควร และให้ความเห็นว่าขณะนั้น (กุมภาพันธ์ ๒๔๘๖) กองทัพอังกฤษและกองทัพอินเดียมีกำลังคนและอาวุธพอป้องกันอินเดียแล้ว กองทัพอินเดียมีกำลังคนกว่าหนึ่งล้าน และได้เข้ารบในตะวันออกกลางและในอาบิสซีเนีย พวกเรารู้สึกโล่งใจว่าเราคงจะไม่ต้องรบในสมรภูมิอินเดีย และคงจะมีทางได้รับใช้ชาติไทยโดยตรง เราไม่ใช่ทหารกลัตายแต่ทุกคนคิดว่าถ้าจะหลีกเลี่ยงมฤตยูไม่พ้นก็ภาวนาขอให้ไปตายคาบหน้าในบ้านเกิดเมืองนอน

ของเรา อย่าตายในเมืองแซก

เราตั้งฉายาร้อยเอกเอ็ดเวิร์ดว่า นายเฟ้ม เนื่องจากแกมีหนวดเฟ้มเป็นสง่ามาก ก่อน
จะจากพวกเราไป แกให้ที่อยู่ในอังกฤษไว้และบอกให้พวกเราที่จะกลับไปอังกฤษหลังสงคราม
ติดต่อกับแก พวกเราบางคนก็ได้พบแกในลอนดอน นายเฟ้มต้อนรับขับสู้อย่างดี พาไปเลี้ยง
อาหารร้านหรูหรา

เนื่องจากพวกเราไม่ต้องหัดทหารทั้งวัน ส่วนมากจึงมักไม่เข้านอนหัวค่ำ ถ้าใคร
หิวก็ไปร้านขายของกินซึ่งอยู่ไม่ไกล ชายฮ็อตต็อก แซมเบอร์เกอร์ น้ำชากาแฟ เบียร์และ
น้ำหวาน คนที่ขี้เกียจเดินก็ฝากเพื่อนซื้อ คนที่ไม่เคียดจระเข้เรื่องกินก่อนนอนก็คือ นักนิทรา
สามนายคือ ทับบี้ (กิตินัดดา) ตาเหมา (จิรตินัย) และผม การเข้านอนแต่หัวค่ำมีทั้งข้อดีข้อ
เสีย ข้อดีก็คือได้นอนก่อนที่พลพรรคเข้าไปในเต็นท์ครบถ้วน ซึ่งทำให้ภายในเต็นท์คล้อยๆ
กระป๋องปลาซาติน ข้อเสียก็คือพรรคพวกบางคนก็กลับตีกินเหยียบเอาบ้าง ผมเองไม่เคียด
จระเข้เพราะเลือกนอนริมทางเข้า พรรคพวกรู้ตำแหน่งแห่งที่ของผมนิจจึงข้ามไปสะดวก การ
เหยียบกันจะมีมากที่ด้านใน ระหว่างนอนตอนกลางคืนก็ย่อมมีการดันขยับบ้ายขาตืดเตงตะถิบ
กระทั่งถองกันบ้าง เพราะระหว่างแกำร้างที่เรียงรายกันอยู่ในเต็นท์นั้นแทบจะไม่มีที่ให้แมวเดิน
และถ้ามีแมวเคราะห์ร้ายหลงเข้าไปในเต็นท์ทหารไทยก็น่ากลัวจะถูกทับตายโดยไม่มีเวลาตื่นด้วย
ซ้ำ ผมเลือกนอนริมทางเข้าเพราะตามปกติต้องไขก๊อกกลางดึก

ระหว่างสามอาทิตย์ที่ค่ายผ่านที่ตำบลวิฑูรย์ผมได้ออกไปในเมืองครั้งเดียว เคยแต่
เดินไปที่ร้านขาย “หมาร้อน” สองสามครั้งเพื่อยึดเส้นยึดสายจากการนั่ง ๆ นอน ๆ ตลอด
บ่าย โดยมากผมใช้เวลาไปในการอ่านหนังสือ เขียนจดหมายถึงเบริลและเพื่อนสนิทในอังกฤษ
และเขียนนิราศเล่นสนุก ๆ เขียนแล้วก็ฉีกทิ้ง เพราะไม่มีเรื่องราวน่าสนใจทั่วไปเหมือนนิราศ
แบร์ตฟอร์ดของครูบ่วย อีกประการหนึ่งในวัยหนุ่มผมเป็นคนประเภท “หุบ” ไม่ชอบระบาย
ความคึกคักหรือคับแค้นใจให้ใครฟัง ฉะนั้นจึงไม่มีใครรู้ว่าผมมีโรคหืดเป็นโรคประจำตัว
หรือมีคุ้ญรักอยู่ที่บาร์นสเลย์ ไม่มีใครรู้เรื่องความวิตกกังวลเกี่ยวกับครอบครัวของผมที่ลี้ภัยการ
เมืองอยู่ในญวนและเขมร

ผมเองไม่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการเหยียดหยามคนผิวดำ (หรือคล้ำ) ในแอฟริกา
ได้ แต่จะขอนำเอาประสบการณ์ของเสรีไทยบางคนมาเล่าให้ฟัง

วันหนึ่งกลืนไปดูภาพยนตร์กับทหารอังกฤษ คนขายตั๋วจะไม่ยอมให้กลืนเข้า ทหารอังกฤษที่ไปด้วยจึงเอ็ดตะโรเจ้านั้นเสียจนยอมขายตั๋วให้กลืน ที่โรงภาพยนตร์อีกแห่งหนึ่งทหารอังกฤษไปกับตาหมาซึ่งเป็นเจ้ามือซื้อตั๋วสองใบ คราวนี้เจ้าคนขายตั๋วบอกตาหมาว่า “เพื่อนของคุณเข้าไม่ได้” เหตุผลก็คือทหารอังกฤษที่ไปกับตาหมาแอบเด็ดเสียจนผิวดำเป็นอาบั้งแถมผมดำสนิทเสียด้วย ส่วนตาหมาเป็นคนขาว เจ้าแคชเชียร์ไม่ได้ดูหน้าตา ดูแต่ผิว จึงยินยอมขายตั๋วให้ตาหมา แต่เหยียดหยามทหารอังกฤษทั้งแท่ง พี่แกเหี้ยมดาดลขนาดหนัก ยกกำปั้นขึ้นชูให้เจ้านันดู ขนาดเท่า ๆ ส้มโอ พลงรายเวทย์ว่าตัวอว้ยะลัับและการสืบพันธุ์ รวมทั้งให้ความเห็นว่าเจ้าแคชเชียร์นั้นมีกำเนิดและกำเนิดจากแม่มันและโคตรเงาที่ร่วมประเวณีนอกวิวาห์ เจ้านันเห็นขนาดหมักและได้ฟังสำเนียงสำนวนอังกฤษแท้ก็รีบส่งตั๋วให้ตาหมาสองใบ

อีกเรื่องหนึ่งเกิดขึ้นเมื่อธนาเข้าไปในสวนสาธารณะอันเป็นเขตหวงห้ามสำหรับคนผิวดำ ธนา นั่งอยู่บนม้าในสวนนั้นตรงหน้าป้าย “For Europeans only” ไม่ช้าก็มีฝรั่งตาน้ำข้าวคนหนึ่งเดินอาด ๆ เข้ามายืนท้าวสะเอวตรงหน้าธนา ตะคอกว่า “Can you read that notice?” ธนาไขว่ห้างวางท่าเยโสียวนและตอบว่า “Sure I can. So what?” เจ้านันซึ่งทางออกพลงคำรามว่า “So you get out of here” ธนายืนขึ้นท้าวสะเอวจ้องเจ้านันแล้วได้ตอบว่า “I came from Europe. Have you ever been to Europe? If not, get out of my way” เจ้าฝรั่งตาน้ำข้าวเห็นท่าทางธนาอีกเหี้ยมหนัสนั้น เลยกลายเป็นฝรั่งตาขาว ไม่กล้าสู้หน้าสูดธารนาซึ่งพยายามวางท่าที่นึกว่าเหมือนต้นตระกูลไทยใจเหี้ยมหาญ เมื่อสู้สายตากุของธนาไม่ได้เจ้านันก็หน้าเสีย ทำที่บนพื้มพำอุบ ๆ อิบ ๆ แล้วก็เดินเลยไปอย่างไร้ศักดิ์ศรีคนผิวขาว

พี่ตากอยากจะสมาร์ทมาก จินตนาจะเจริญเกศาหงอกทั้งอกเนิ่นนานมาถึงห้าสัปดาห์ จึงเข้าไปในร้านตัดผมที่ค่อนข้างจะหรูหราแห่งหนึ่ง พอนั่งลงบนเก้าอี้ตัดผมตัวที่ว่างอยู่ ช่างตัดผมผิวเผือกซึ่งนั่งทำเป็นทองไม่รู้ร้อนกับบอกพี่ตากว่า “ฉันไม่ว่าง” พี่ตากเห็นว่าขณะนั้นมีช่างกำลังตัดผมลูกค้าอยู่เพียงสองคน ไม่มีใครนั่งรออยู่ จึงว่า “จริงหรือ ฉันไม่เห็นมีใครนั่งรออยู่” เจ้านันนั่งเฉยเมยอย่างไม่นิ่งขังขอบ ลูกค้านคนหนึ่งเป็นนายทหารฝรั่งเห็นพี่ตากทำท่าจะลุกจากเก้าอี้ตัดผม จึงบอกให้รอก่อน แล้วหันไปพูดกับช่างตัดผมด้วยเสียงกร้าวว่า “เขาเป็นทหารในกองทัพอังกฤษ แกต้องตัดผมให้เขา เขาไม่ใช่ชาวพื้นเมืองผิวดำ” เจ้านันจึงจำ

ใจลุกขึ้นไปตักผงฟีตาก ฟีตากก็ชอบบอกชอบใจนายทหารผู้นั้น เขาตอบว่า “Don't mention it. You're one of us. I won't let this fellow treat you as a coloured native” (ถอดใจความได้ว่า “ไม่เป็นไร ท่านเป็นพวกเราคนหนึ่ง ฉันไม่ยอมให้อัฒมนตรีเหยียดหยามท่าน คุณคนพื้นเมืองผิวดำ”) ว่าแล้วก็หันไปถลกตากับไอ้เผือก ซึ่งหายจ่องหองจนจ้องสิ้นท่า ตามันไม่มีแวว จึงไม่เห็นว่ามีผงฟีตากนั้นไม่ดำมืด แต่เป็นสีกล้วยตากหรือสีผิวกษัตริย์อียิปต์โบราณที่เขาสงวนไว้ทั้งองค์ด้วยกรรมวิธีเร้นลับ

ที่เล่ามานี้ก็จะทำให้ท่านผู้อ่านตระหนักว่าชนผิวขาวในยุโรป และชนผิวขาวที่มีกำเนิดในประเทศอาฟริกาได้มีสันดานต่างกันราวกับเป็นคนละโคตรทีเดียว คืบหนึ่งบุญพบไปนั่งดื่มเบียร์ในร้านอาหารในค่าย พบทหารอังกฤษสามสี่คนที่มาในเรือสับายะด้วยกัน พวกนั้นถามบุญพบว่าไปเที่ยวในเมืองบ้างหรือเปล่า บุญพบตอบว่าไปครั้งเดียวก็พอแล้วไม่อยากไปอีก เพราะไม่ต้องการถูกเหยียดหยาม (เขาเป็นคนผิวดำ) ทหารอังกฤษพวกนั้นเหี้ยมคราดมาก ชวนบุญพบเข้าไปดื่มเบียร์ในเมือง บอกว่าถ้าร้านไหนไม่ยอมให้บุญพบเข้า พวกเขาจะอาละวาดให้วินาศไปเลย บุญพบสั่นหัวปฏิเสธบอกว่าไม่อยากเป็นสาเหตุแห่งการทะเลาะวิวาท

ท่านมหาत्मะคานธีผู้เคยอยู่ในอาฟริกาใต้ในวัยหนุ่มก็ได้รับแรงผลักดันจากลัทธิเหยียดผิวให้อุทิศตนเพื่อสิทธิเสมอภาคของชนต่างเชื้อชาติ ต่างชั้น ต่างวรรณะ

ห้องน้ำและส้วมในค่ายผ่านที่ตำบลรีทรีท ทำให้พวกเรากระตาคกระตือรือเป็นอันมาก ห้องน้ำมีผ้าใบกันเป็นอาณานิคมใหญ่โตแต่ไม่รโหฐาน ทหารไทยต้องเปลือยร่างประกวดขนาดอวัยวะอันเดียวกับทหารฝรั่ง ก็รู้สึกสะทกสะเทือนใจช่วย ส้วมรวมญาติที่มีคนนั่งยอง ๆ เรียงรายหลายสิบคน กละกลิ้งไปด้วยกลิ่นกายกลิ่นกายกลิ่นแก๊ส เป็นสถานที่ปลุกทุกซ์โล่งโจ้งสุดแสนจะทนทานได้สำหรับทหารไทย มีคนเข้าออกพลุกพล่านตลอดเวลาไม่มีช่วงเว้นว่างที่เราจะแอบไปทำธุระส่วนตัวได้ พวกเราจึงขอสร้างสุขาของเราเอง เปรมและวจิต บุรีสองพี่น้องนำน่านนาไทยได้อาสาเป็นหัวแรง นำพลพรรคสี่คนซุกส้วม ขึ้นป้ายหุหุว่า “Siamese Personal Only”

นายร้อยเอกเอ็ดวาร์ดออกจากค่ายไปก่อนพวกเรา ซึ่งตกค้างรวมเป็นเวลาสี่สัปดาห์ในดินแดนแห่งการแยกและหยามชนผิวดำชาวพื้นเมือง โดยอภิสิทธิ์ชนผิวขาวที่มีจำนวนเพียงหนึ่งในห้าของประชากร เราอยู่ในค่ายรีทรีทสามสัปดาห์ และยังคงไปรอขบวนเรือที่เมือง

เคอร์บันทางฝั่งมหาสมุทรอินเดียอีกสัปดาห์หนึ่ง

เราออกจากค่ายรีทริทวันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๔๘๖ ไปท่าเรือเคัฟทาวน์ ลงเรือ “เดวอนเชอร์” (Devonshire) ซึ่งเป็นเรือโดยสารของอังกฤษ โอโง่งและสะอาดดีกว่าเรือสิบายะ ทั้งไม่บรรทุกทหารเบียดเสียดเยียดยัด เราได้อยู่ห้องร่วมกับกะลาสีเรือหนุ่ม ๆ ซึ่งเป็นกันเองกับพวกเรา เรือแล่นอ้อมแหลม Cape of Good Hope จากมหาสมุทรแอตแลนติกเข้าสู่มหาสมุทรอินเดีย ถึงเมืองท่าเคอร์บัน (Durban) เข้าวันที่ ๒๐ มีนาคม รุ่งขึ้นเราก็ตีขึ้นจากเรือ นั่งรถกระบะของทหารไปค่ายผ่านแห่งใหม่ที่ตำบล “เคลวู้ด” (Clairwood)

การวิกซึ่งยังคงรับหน้าที่สืบทอดกิจศักดิ์ไปรายงานผู้บัญชาการค่าย กลับมาพร้อมกับนายสิบเอกคนหนึ่ง ซึ่งพาเราไปเบิกที่นอนและผ้าห่ม แล้วพาเราไปเดินที่ ค่ายนี้กว้างขวางพอ ๆ กับค่ายที่ตำบลรีทริท แต่มีทหารโหรงเหรง มีเต็นท์ว่างเปล่าหลายสิบหลัง พวกเราจึงเข้าอยู่เต็นท์ละสองสามคนตามสบาย เราได้อุ่นนอนในบริเวณใกล้ครัวและโรงอาหาร ได้ทำความสนิทสนมกับพ่อครัวฝีมือดี ซึ่งแสดงน้ำใจโอบอ้อมอารีต่อพวกเราด้วยการแกล้งกะหรีให้กินหลายมื้อ

เราอยู่ค่ายนี้เพียงสัปดาห์เดียวโดยไม่ต้องฝึกหัดอะไรเลย และเนื่องจากค่ายนี้อยู่ใกล้เมืองพวกเราส่วนมากจึงออกเที่ยวกันทุกวัน บุญพบและผมยังคงสมัครอยู่โยงตามเคย พรรคพวกที่เข้าเมืองมีสัมภาระมากมายมาฝากเราสองคนเป็นประจำ เวลาที่ใคร ๆ ออกไปเที่ยวกันจนแทบไม่มีทหารเหลืออยู่ในค่าย บรรยากาศเงียบสงบทำให้ผมรู้สึกว่าเหงาและคิดถึงเบรลามาก ก็ได้แต่ส่งสาส์นเป็นสื่อสวาทไปตามเคย ไม่รู้ว่าจดหมายไปถึงเธอหรือลอยละล่องอยู่บนระลอกคลื่น

ณ ค่ายผ่านที่เคลวู้ดพวกเราแต่ละคนได้รับบัตรแบ่ง มีข้อความดังนี้

“This is to certify that Pte... is a British soldier and is to be accorded all the privileges and courtesies as such”

เอกสารนี้มีลายเซ็นของนายร้อยเอกทหารฝ่ายธุรการของค่าย ซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่า Adjutant

บุญพบกับผมไม่ได้ใช้ประโยชน์จากบัตรแบ่งแต่อย่างใด เพราะเราไม่ได้เข้าเมือง บุญพบมักจะไปหาเพื่อนคุยที่ร้านขายของในค่ายทหารจนร้านปิด (เวลาสี่ทุ่ม) ผมเองไม่มีจิตใจจะพูดคุยกับใคร ได้แต่เดินวนเวียนไปรอบ ๆ ค่ายตามลำพัง ทหารในค่ายนี้มีน้อยมาก ตกกลาง

๔๘ กบฏซุนฮัตติ

คืนค่ายจึงเจียบเจียบ ตามวิสัยคนที่ชอบผ่อนคลายอารมณ์กับธรรมชาติมากกว่าระบายนใจกับมนุษย์ ผมก็เดินกลุ่มด้อมแลเหลียวเปลี่ยวเปล่าเหงาหงิมท่ามกลางความมืดแห่งราตรีกาลตามลำพัง เพื่อรำพึงรำพันรำลึกถึงความชุ่มชื้นหวานฉ่ำในอดีตร่วมกันกับความระทระทมแห่งการพลัดพราก

ผมได้รับความประโลมใจจากธรรมชาติอันสงบสงัดอยู่เพียงสี่วันเท่านั้น วันที่ห้า ทหารนิโกร ๔๐-๕๐ คนเข้าพักอยู่ในเต็นท์ห่างจากเต็นท์ทหารไทยประมาณ ๑๐๐ เมตร ตกกลางคืนทหารวัยฉกรรจ์ผู้ท่วมท้นไปด้วยพลังภายในก็ตักถองปิ๊ะแทงปิ๊ะจิ้งหვეร้อนรุ่ม และร้องรำทำเพลงครึกครื้นโครมครามตามประสาคนที่กลัวความเจียบ ผมก็หนีเพลงลูกทุ่งนิโกรออกไปเปิดหูเปิดตาชมเมืองเดอร์บันในวันสุดท้ายก่อนจะจากค่ายไปลงเรือ

พวกเราเริ่มเรื่องตื่นเต้นพอกควรกับพีมีต คือเมื่อเราเข้าไปอาบน้ำในสถานสาธารณะ พบว่ามีทหารผิวหมึกกว่าสิบคนกำลังสรรสนานขจิกลิ้นตัวตุ ๆ อันเป็นกลิ่นพิเศษของนิโกร เราก็แทบจะร้องไอ้โฮออกมาดัง ๆ เพราะอันเดียวของพีแก่แต่ละคนนั้น มันมีขนาดเส้นรอบวงและความยาวแทบเทียบได้กับอันเดียวของม้า อีกทั้งสีมันก็เหมือนของม้าเสียจริง ๆ ผมอยากจะเรียกนิโกรว่าชายชาติอาชาไนยในความหมายว่า มักกลับชาติมาเกิดเป็นมนุษย์ ไม่ใช่ในแง่บุรุษอาชาไนยอันหมายถึงผู้เรียนรู็รวดเร็วและมีตระกูลสูง พวกนิโกรก็คงคิดว่าของดีของพวกเขาอยู่ส่วนหนึ่งในสาม พวกเราปลอบใจตนเองว่า ใหญ่พริกยักษ์พริกหยวกหรือจะเข้มข้นสู้เล็กพริกขี้หนู

เราออกจากค่ายไปลงเรือเมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม เรือลำนี้เป็นเรือโดยสารก่อนข้างจะโอโงชื่อ “สตราธแอร์ด” (Strathaird) เดิมเป็นเรือโดยสารของบริษัท P & O Steam Navigation Company สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ บนเรือลำนี้มีทั้งทหารที่จะไปรบในอาฟริกาเหนือและทหารที่จะไปอินเดีย มีจำนวนราว ๆ ๔,๐๐๐ คนเช่นเดียวกับเรือสปีบายะ แต่ไม่แออัดเท่าเรือลำนั้น เพราะเรือสตราธแอร์ดใหญ่กว่า พวกเราหลายคนสนิทสนมกับเจ้าหน้าที่ประจำเรือคนหนึ่ง ชื่อนายเจ็ฟฟรี โกว์ค (Goeffrey Groarke) แกเล่าเรื่องเรือให้ฟังอย่างละเอียด ระหว่าง ๘ ปีก่อนสงคราม เรือสตราธแอร์ดแล่นในเส้นทางลอนดอน-บอมเบย์ โคลอมโบ-เมลเบิน-ซิดนีย์ รับผู้โดยสารชั้นหนึ่ง ๕๐๐ คน ผู้โดยสารชั้นสอง ๖๘๘ คน เรือมีขนาดยาว ๑๕๐ เมตร กว้าง ๒๕ เมตร สูง ๑๔ เมตร มีระวางขับน้ำ ๑๐ เมตร เมื่อ

คราวอังกฤษแตกทัพต้องขนทหารหนีกลับจากดันเคิร์ก (Dunkirk) เรือลำนี้รับทหาร ๖,๐๐๐ คน ฉะนั้นในเที่ยวที่บรรทุกพวกเราซึ่งมีทหารประมาณ ๔,๐๐๐ คนนั้น ต้องนับว่าเป็นการเดินทาง ที่ค่อนข้างจะสะดวกสบาย เรือเพียบมากเพราะมีอาวุธยุทโธปกรณ์ไปด้วย นายโกริคบอกว่าเมื่อ แวะส่งทหารขึ้นบกที่สุเอซและพอร์ตซาอิดแล้ว พวกเราจะเดินทางสู่ซัสราญราบกับผู้โดยสาร ทักนัจรที่เกี่ยวละ (ถ้าไม่ต้องเผชิญกับกองทัพเรือญี่ปุ่น) หลังสงครามนายโกริคทำงานอยู่บน เรือสตราธแอร์จนถึง พ.ศ. ๒๕๐๔ เรือมีอายุ ๓๐ ปีจึงถูกขายเป็นเศษเหล็กจำนวน ๑๕,๒๐๐ ตัน นายโกริคเก็บเศษไม้สักบนเรือไว้เป็นที่ระลึก ต่อมาเขาเข้ามาทำงานในประเทศไทย ได้ มาร่วมงานเลี้ยงประจำปีกับพวกเราเสมอและได้เอาเศษไม้จากเรือจาร์กซื้อพวกเรา ๓๖ คนแจก ให้เป็นที่ระลึก

จากเคอร์บันชบวนเรือผ่านช่องแคบโมซัมบิก (Mozambique Channel) ซึ่งอยู่ ระหว่างรัฐโมซัมบิกและเกาะมาดากาสการ์ (Madagascar) ตลอดการเดินทางช่วงนี้คลื่นลมสงบ พวกทหารทั้งหลายสดชื่นรื่นรมย์กับความงดงามของธรรมชาติภายใต้ท้องฟ้าสีคราม และกับ ความงามในยามดวงอาทิตย์ขึ้นและตก ทหารอังกฤษส่วนมากไม่เคยรู้จักบรรยากาศในแถบ ประเทศร้อนจึงตื่นตาตื่นใจกับทิวทัศน์มาก แม้พวกเราก็มิได้เห็นทัศนียภาพเช่นนั้นมานาน แล้วจึงพลอยตื่นเต้นไปกับทหารฝรั่งด้วย ตอนนั้นทหารแต่งเครื่องแบบเมืองร้อนกันทั้งนั้น และ อันที่จริงก็แต่งเครื่องแบบเฉพาะเวลาที่มีการตรวจความเรียบร้อยบนเรือเท่านั้น การซุ่มเข้า ประจำที่เพื่อหนีจากเรือในกรณีที่โดนตอร์ปิโดคงมีอยู่เช่นเคย

ในช่วงนี้ผมไม่มีบันทึกว่าเรือถึงเอเดนเมื่อใด ส่งทหารขึ้นบกที่สุเอซและพอร์ต ซาอิดเมื่อไหร่ อากาศในทะเลแดงร้อนอบอ้าวมาก หลังจากทหารที่จะไปรบในอาฟริกาเหนือ ขึ้นจากเรือแล้ว เรานอนบนหาดฟ้ากันตลอดจนถึงบอมเบย์ การเดินทางช่วงนี้ถูกขังยามตีไม่มี ทิวร้ายให้โทษ ลูกนาวีและลูกพระพายฝ่ายข้าศึกก็มีได้มาแผ้วพานวังควานขบวนเรืออังกฤษ ที่กำลังเคลื่อนเข้าสู่เมืองท่าบอมเบย์ทางฝั่งตะวันตกของอินเดีย ทหารได้อยู่อย่างสุขสำราญไม่ แออัด ต่างก็รักใคร่กันเมื่อกันกันถ้วนหน้า นายทหารผู้ควบคุมและเจ้าหน้าที่ประจำเรือได้พร้อม ใจกันจัดงานรื่นเริงขึ้น มีการแข่งขันกีฬา การแสดงจำลองและคอนเสิร์ต พวกเรามีเพียง ๓๖ คนในบรรดาทหารสองพันคน แต่ได้เข้าร่วมในการแข่งขันกีฬาทุกประเภทรวมทั้งการชกมวย ศิลปินบุปผาแสดงรำไทยซึ่งคนสนใจมาก จนได้รับการขอร้องให้แสดงสองรอบ ในการ

แข่งขันกีฬาพวกเราที่เป็นนักกีฬาได้แก่ ประทาน ป่วย การวิก กอษัตริย์ สวัสดิ์ ธนา จิระ-
 ดนัย ภิศเดช เสนาะ บัณฑ์ ทำชื่อเสียงให้เหล่าทหารไทยมาก โดยเฉพาะจิระดนัยซึ่งเล่นกีฬา
 ทุกประเภทราวกับว่าไม่ต้องออกแรงเกร็งเนื้อเกร็งกล้ามเนื้อเลย ทำทุกอย่างดูเป็นของง่าย ๆ ไป
 หมด สวัสดิ์หนุ่มร่างเล็กและเตี้ยที่สุดในบรรดาคนไทยกระโดดสูงอยู่กับที่ (คือไม่วิ่งกระโดด)
 ได้ที่สองรองจากฝรั่งซึ่งสูงกว่าเกือบสิบนิ้ว ชนะใจคนจุนฝรั่งเรียกว่า Little jumping Jack
 คนไทยอีกสามคนที่ชนะใจคนคือ การวิก เทพและโต ซึ่งเข้าชกมวย การวิกใช้ชั้นนิตหน้อย
 และแพทย์สั่งให้พักผ่อน แต่ไม่ยอมถอนตัว เพราะเห็นว่าชกเพียงสามยกเท่านั้น แต่เคราะห์
 ไม่ดีไปโดนคู่ต่อสู้ซึ่งก่อนสงครามมีอาชีพเป็นพนักงานรักษาความสงบในร้านเหล้า มีหน้าที่
 ปรามปรามโยนคนเมาที่อาละวาดออกจากร้าน พวกเราให้ฉายาพี่แกว่านายรถถัง (ชื่อจริงของ
 แกคือ Sapper Farrell) แกมีภาษีกว่าหัวหนกทุกประตู สูงกว่า ล่ำกว่า ผมหกกว่า แต่หัว
 หนกก็ชกอย่างนักสู้ ทั้ง ๆ ที่มีไข้ทำให้ขาดความคล่องตัว เมื่อรู้กันภายหลังว่าหัวหนกชกคำสั่ง
 ของแพทย์ ทหารฝรั่งก็เลยยกย่องหัวหนกราวกับเป็นคารามวยระดับโลก พวกเรารื่นเริงมาก
 เมื่อรู้ว่าเทพจะขึ้นชกมวยรุ่นแบนตัม เพราะแกพุงย่นจนได้ฉายาว่า แดงโม แต่ความจริงแก
 เป็นคนช่อนกล้ำและช่อนลายนักสู้ แทบไม่มีใครรู้ว่าแกเป็นนักมวยโรงเรียนบวรนิเวศ เมื่อ
 ผมเห็นคู่ชกของเทพ ความตื่นเต้นก็กลายเป็นความตื่นตระหนกตกใจจนรู้สึกหนาว ๆ ร้อน ๆ
 เพราะคู่ชกของแกจุมกับแบนและหน้าเป็นริ้วราวกับนักมวยอาชีพ กล้ามเป็นมัดต่างกับกล้ามเนื้อ
 ของเทพซึ่งกลมกลืนกับไขมันจนแยกกันไม่ออก เทพยืนหยดเหงื่อคู่ต่อสู้อย่างใจเย็น พอเริ่มชก
 ผมก็แทบจะหลับตา เพราะเจ้าบ๊เต้นแสดงฟุตเวิร์คน่าเกรงขาม ปราดเปรี้ยวทั้งแขนขา มีหน้า
 ขำเวลาปล่อยหมัดทำเสียงฟุคฟิต ๆ ชูขวัญเสียด้วย รัวหมัดบุกยิก ๆ เข้าใส่เทพ แล้วหลบฉาก
 รวดเร็วราวหนุมาน เทพได้แต่เดินสะกดยตามอย่างเนิบนาบ ขยับหมัดยิก ๆ แต่มัน ๆ จะ
 ชกลมสักครั้ง เจ้าคู่ชกก็ทำเสมือนว่าซ้อมชกกระสอบทราย การชกผ่านไปสองยก เทพชกลม
 ตลอดเวลา ชนยกสามผมปอดแตกแทบตาย เพราะเงื้อมมือเจ้าจ๊อคคู่ชกของแกจะเผด็จศึก แต่
 มันน่าประหลาดใจอย่างหนึ่งว่าเทพไม่ชวนเซเลยเมื่อถูกหมัดจ๊อค ยกดุ๊กทำย่นจ๊อคยุด
 เต็มระบำปลายเท้า คงจะปักหลักเพื่อหนีเข้าที่เทพ ซึ่งเป็นนาที่ทองของเขา เขาลั่นหมัดขวา
 ที่ขยับยิก ๆ มานานแล้วออกไปถูกปลายคางจ๊อคก็อย่างถนัดที่สุดเหวี่ยง จ๊อคก็ร้องอ๊ับ ยืนโยก
 แยกอยู่กลางเวทีและทำตาเหลือก แทนที่เทพจะต่อยเข้าให้จ๊อคก็ลงไป กลับแตะแขนจ๊อคก็แล้ว

บอกว่า I'm sorry จี้ออกหักหัยซ้อคก็เริ่มชกต่อไปอีก แต่คราวนี้ดูเหมือนหมัดของเขาจะหนัก พิชสงเสียแล้ว เทพก็ทำท่าจะยังมี เลยกแพะแนน นักมวยไทยคนที่สามคือโตเป็นรุ่นฟลายเวท คู่ชกสูงกว่าโตมาก เพราะโตเป็นคนเล็กร่างเตี้ยในบรรดาคนไทยอยู่แล้ว มีหน้าซ้ำเวลาชกยังก้มตัวต่ำลงไปอีก และแทนที่จะใช้แขนซ้ายสำหรับแย็บ กลับงอศอกเอาแขนซ้ายปิดหน้า มองลอคแขนคู่ชก เจ้านั่นง ไม่รู้จะชกยังไง เพราะโตทำตัวจนหน้าลงไปอยู่ในระดับเอวคู่ต่อสู้ เจ้านั้นชกไม่ถนัดทั้งหน้าทั้งลำตัวของโต เผลออๆ โตก็ปล่อยหมัดขวามาจิ้มหน้าท้อง เพราะเขาไม่มีทางจะชกถึงหน้าคู่ต่อสู้ได้ ในสภาพเช่นนั้นคู่ต่อสู้จะย่อขาที่ยาวเกินขนาดลงไปแก้ไขไหม ก็ไม่พอจะปล่อยหมัดเข้าใส่หน้าและลำตัวโตได้ถนัด นอกจากจะคุกเข่าลงไปเลย มวยคู่ไหนเลยกลายเป็นมวยตลกขบขัน ผลปรากฏว่าโตแพะแนน

คนไทยได้คะแนนดีในกีฬาทูกระเภท ยกเว้นชกเคเย่ซึ่งเราครองตำแหน่งที่โหล่

ผมนอนหัวค่ำเช่นเคย จึงตื่นแต่เช้าทันดูดวงอาทิตย์ามรุ่งอรุณตั้งแต่เริ่มโผล่จากขอบฟ้าหรือผิวนทะเล ซึ่งเป็นเวลาที่ธรรมชาติสดชื่นที่สุด หลังอาหารเช้าในวันที่ผมไม่เข้าเวรล้างซาม ผมจะรีบขึ้นไปบนดาดฟ้าเพื่อแสวงความวิเวกในขณะที่แดดกำลังอ่อนลง ดวงอาทิตย์กำลังลดระดับลงสู่ห้วงมหรณพ อากาศในช่วงสุดท้ายของการเดินทางแจ่มใสตลอดเวลา พื้นทะเลเป็นริ้วด้วยระลอกเล็กๆ ในท้องฟ้าบางขณะก็มีเมฆขาวจุบจุยผ่าย ซึ่งเมื่อโดนแดดยามเย็นก็สะท้อนแสงปานสีทอง ขณะที่ดวงอาทิตย์เลื่อนลอยลี้ลงจนจรดพื้นมหาสมุทรแล้วแลประหนึ่งว่าค่อยๆ จมหายไป จะมีรัศมีอะไรแผ่ขยายออกมาโดยรอบเป็นภาพสวยสดงดงามจับตาจับใจ

ทหารจะทยอยกันขึ้นมาดูดวงอาทิตย์อัสดงลงลับตาจนกระทั่งแสงทองในท้องฟ้าค่อยๆ เลือนลางจางไป กลายเป็นความขมุกขมัว จนท้ายที่สุดมีคสนิททุกทิศทุกทาง เว้นไว้แต่แสงวาววามของพรายน้ำรอบๆ ลำเรือ อีกทั้งแสงสลัวในท้องฟ้าอันประดับประดาด้วยระยาดาวพราวแพรวระยิบระยับ

มิช้ามินานดาดฟ้าก็ฉายคาด้วยทหารที่สรวลเสเฮฮาและร้องเพลงกันครื้นเครงคึกคะนอง หยดคะนึงถึงชะตากรรมหรือความชะตาชาติที่อาจอุบัติขึ้นในสมรภูมิที่ใกล้เข้ามาทุกขณะ

ผมได้พรรณานาธรรมชาติในห้วงมหาสมุทรอันกว้างกว้างกล่าวในจดหมายถึงเบรिटด้วยถ้อยคำสำนวนที่อาจจะ “เยิ่น” กว่าที่พรรณาในบันทึกนี้ เพราะในขณะนั้นผมเป็นหนุ่มวัยเพิ่งย่างเข้า ๒๔ ปี ส่งสาส์นซึ่งผมคิดว่าหายดึกถึงยอทยาหยิว ๒๒ ปี เป็นคำพรรณนาคร่ำครวญถึงห้วงรักห้วงทุกข์ห้วงโศกปริเวระคละเล้ากับห้วงน้ำห้วงนภาภาศ อีกสี่เดือนต่อมาผมจึงได้อ่านจดหมายรักจากเบริตบอกมาว่า พรรณนาโวหารในสาส์นสวาทของผมนั้นหวานฉ่ำต่ำตื้นเป็นหนักหนา เธออ่านแล้วหลายเที่ยวและยังจะอ่านซ้ำแล้วซ้ำเล่าอีกนับครั้งไม่ถ้วน

คำพรรณนาของผมอาจจะเยิ่นเย้อมากกว่าหยดย้อย จึงขอนำเอาคำพรรณนาของพลทหารอังกฤษผู้หนึ่งซึ่งสันกะทัดจัดสุทยอด แต่แสดงความรู้สึกซาบซึ้งจริงใจของเขา ไม่ยิ่งหย่อนกว่าสำนวนสวิงสวายียิตยาตของผม พลทหารผู้นั้นจ้องสุรียายมสายัณห์อัสตงอยู่ใกล้ๆ ผม สีหน้าและแววตาแสดงออกซึ่งความประทับใจอย่างสุดซึ้ง เขาทอดสายตามองเขม้นทักษิณภาพอันงดงามดูภาพบนสรวงสวรรค์อยู่สองสามนาทีโดยไม่ปริปาก ในที่สุดเขาก็ออกอุทานด้วยน้ำเสียงหนักแน่นว่า Fucking lovely! ซึ่งผมขอถอดเป็นไทยว่า “สวยฉิบหาย” คำว่า fuck เป็นศัพท์านุกรมของชนชั้นกรรมาชีฟอังกฤษ แปลว่า ร่วมประเวณี เมื่อเติม “ing” ก็จะเป็นคำวิเศษณ์ที่แสดงความรู้สึกท่วมท้นล้นพ้น ในภาษาอังกฤษไม่มีคำใดซึ่งแสดงความรู้สึกท่วมท้นได้ย่นย่อและหนักแน่นเท่าคำนี้ แต่มันไม่ใช่คำในภาษาวรรณคดี

ในที่สุดการรอนแรมมาราธอนของเราสิ้นสุดลงเมื่อเรือจอดเทียบท่าบอมเบย์ วันที่ ๒๖ เมษายน ๒๔๘๖ การเดินทางจากเมืองท่าลิเวอร์พูลในอังกฤษ (เราลงเรือที่นั่นวันที่ ๑๖ มกราคม ๒๔๘๖) ถึงเมืองท่าบอมเบย์อันมีสมญาว่า “ประตูสู่ชมพูทวีป” (The Gateway of India) กินเวลารวม ๓ เดือน ๑๓ วัน เป็นเวลาล่องลอยลงบนท้องทะเล ๗๕ วัน และพักผ่านในอาฟริกาใต้ ๒๘ วัน อ่าวบอมเบย์เป็นอ่าวสวยงามน่าดู มีต้นไม้จำพวกปาล์มเรียงรายบนฝั่ง และมีทิวเขาเรียงรายไกลออกไปทางทิศตะวันออก อาคารบ้านเรือนที่แลเห็นได้จากเรือแสดงว่าบอมเบย์เป็นเมืองใหญ่มาก

หลังอาหารเช้าซึ่งเป็นมื้อสุดท้ายบนเรือในวันที่ ๒๗ เมษายน ๒๔๘๖ เราก็อบหัวถูสัณนิภาสองใบ และสะพายเป้หลังและปืนยาวประจำตัวลงจากเรือ เพียงแค่นั้นเราก็อเหือโซก เพราะอากาศในขณะนั้นร้อนอบอ้าวและชื้นมาก เรารู้สึกทันทีว่าบัดนี้เราอยู่ไม่ไกลบ้านเกิดเมืองมารดาของเราแล้ว มันเป็นสภาพแวดล้อมละม้ายคล้ายคลึงกับสภาพที่เราเคย

ขึ้นมาแต่อ่อนแอออก ที่ท่าเรือมีนายทหารคนหนึ่งคอยต้อนรับพวกเราและพาเราไปที่ค่ายพักผ่านซานเมืองในตำบลโคลาบาร์ (Colabar) ค่ายโคลาบาร์อยู่ชายทะเล มีสิ่งอำนวยความสะดวกสบายพอควร ที่พักเป็นอาคารหลังยาวๆ มีเตียงเรียงรายสองแถว เว้นว่างกลางห้องเป็นทางเดิน พื้นห้องลาดซีเมนต์ มีหน้าต่างหลายบาน ทั้งสองด้านมีพัดลมเพดานหลายอัน ซึ่งจำเป็นมากสำหรับป้องกันไม่ให้ทหารฝรั่งที่มาเมืองร็อนเป็นครั้งแรกคลุ้มคลั่งจากอากาศที่อบอ้าวและมีความชื้นสูงมาก อากาศในเดือนเมษายนที่บอมเบย์ร้อนอบอ้าวพอๆ กับอากาศที่กรุงเทพฯ

ที่ค่ายโคลาบาร์พวกเราได้เลื่อนฐานะขึ้นเทียบเท่าแก่นักเรียนนายร้อย ได้กินอาหารร่วมกับพวกนายสิบ มีบอยแขกอินเดียนเสิร์ฟอาหาร เราไม่ต้องล้างชาม ค่ายนี้มีห้องน้ำห้องส้วมสะดวกและสะอาด ข้อเสียคือ ในที่นอนมีตัวเห็บซึ่งฝากรอยฝุ่นไว้กับพวกเราแทบทุกคน

วันรุ่งขึ้นหลังอาหารเช้า นายทหารคนที่พาเรามาที่ค่ายมาพบเรา บอกว่าให้พวกเรา ๑๔ คน เตรียมตัวออกเดินทางไปค่ายในวันรุ่งขึ้น คือวันที่ ๒๔ เมษายน พวกที่เหลืออีก ๑๗ คนให้รอฟังคำสั่งอยู่ที่ค่ายโคลาบาร์ พวก ๑๔ คนนั้นได้แก่

๑. ปวย อิงภรณ์ (ครูปวย)	๒. ประทาน เปรมกมล (แรด)
๓. เปรม บุรี	๔. สำราญ วรรณพฤกษ์ (ญี่ปุ่น)
๕. รจิต บุรี	๖. ธนา โปษยานนท์ (โจรเหยม, ม้า)
๗. กฤษณ์ โทษยานนท์ (ขุนหมื่น)	๘. ประเสริฐ ปทุมานนท์ (นครอินทร์)
๙. ประไพธ เปาโรหิตย์ (ตาโปน, ไอ้แต้ม)	๑๐. ประพฤทธิ์ ณ นคร (คุณยาย)
๑๑. บุญส่ง พิงสุนทร (ชักครอก, หนูเงือก)	๑๒. บัณฑ์ บัณฑสถาน (ฮอไหล)
๑๓. อรุณ สรเทศน์ (ไก่ฟ้า)	๑๔. วัฒนา ชิตวารี (ก้างกะปาน)
๑๕. กำแหง พलगูร (นกกระเจ้าลม)	๑๖. ม.จ. ภิศเกษ รัชนี้ (แขกทมิฬ)
๑๗. ม.จ. การวิก จักรพันธุ์	๑๘. ม.จ. กอกษัตริย์ สวัสดิวัตน์
(หัวหนัก, เจิงเหม่ง)	(สี่เหลี่ยม, หนอน)
๑๙. ม.จ. จีรตินัย กิตยากร (ตาเหมา)	

พวก ๑๔ คนนี้ บ้างก็เป็นคนแข็งแรง ใจคอหนักแน่นหรือใจเย็น บ้างก็เป็นคนมีไหวพริบบ้างก็เป็นคนร่าเริงเข้าคนง่าย กลุ่มนี้เป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด และต่อมามีอีกสามคนถูก

ส่งไปสมทบกับกลุ่มใหญ่รวมเป็น ๒๒ คน ภายหลังกลุ่มอื่นๆ จึงได้ทราบว่า กลุ่ม ๒๒ คนนี้ ได้รับการฝึกแบบกองโจรและสืบราชการลับ การเคลื่อนไหวของกลุ่มนี้ถูกทางการทหาร ปิดเป็นความลับ พวกที่เหลือไม่ค่อยรู้ข่าวคราวของพวก ๒๒ คนนี้ จกหมายถึงพวกนี้จะถูกส่ง ไปยังสำนักงานกลางในกรุงเคลซี และถูกส่งต่อไปยังค่ายฝึก พวกนี้ถูกเปลี่ยนชื่อหมด และ ถูกห้ามใช้ชื่อจริง ใครที่โดนเรียกชื่อจริงบางครั้งบางคราวแล้วขานรับ จะได้รับคำเตือนว่า คงจะลำบากง่ายๆ ในเมืองไทย พวกที่อยู่นอกกลุ่มนี้ ๑๔ คน วิทกว่าพวก ๒๒ คนนี้ส่วนมาก จะตายโหง

เดือนเมษายน ๒๔๘๖ เป็นเดือนสุดท้ายที่พวกเรา ๓๖ คนจะได้อยู่ด้วยกัน เรา รู้สึกตื่นตัวใจจดจ่อารมณ์กัน เพราะได้ร่วมทุกข์ (มากมาย) และร่วมสุข (นิดหน่อย) ด้วยกัน เก้าเดือน เกรงว่าพวกเราจะได้ไม่พบกันอีกจนกว่าสงครามยุติ และเมื่อวันนั้นจะมีเหลืออยู่หน้า กันอีกก็คงไม่รู้

เมื่อพวกเรา ๑๗ คนไปส่งสหาย ๑๔ คนที่สถานีรถไฟ การหยอกล้อกันออกจะ เผื่อนๆ ไม่สู้จะครั่นเครงนัก เมื่อขบวนรถด่วนเคลื่อนจากสถานีลับตาไปแล้ว เราก็ออกกัน ออกเดินเตร็ดเตร่เข้าเมืองบอมเบย์ ทางเดินริมทะเลที่เรียกว่า “มารีนไดรฟ์” (Marine Drive) หรรษาพอดูทีเดียว แหล่งการค้าของเมืองบอมเบย์มีร้านค้ามากมายและค่อนข้างสะอาด บริเวณ Gateway of India เป็นสถานที่โอ้อวด มีโรงแรมที่มีชื่อเสียงที่สุดแห่งหนึ่งของอินเดีย ชื่อ โรงแรมทาชมาฮาล เป็นอาคารสวยงามทั้งภายในภายนอกภายใน เมื่อได้ยัศรยตร์แล้ว พวกเราบางคนก็ฝึกอยู่ในค่ายซึ่งอยู่ไม่ไกลจากบอมเบย์ (ราวๆ ๑๒๕ ไมล์ หรือ ๒๐๐ กิโลเมตร) พวกกันมาพักผ่อนหย่อนใจที่เมืองนี้อีก ขณะนั้นอากาศในเมืองร้อนอบอ้าวและชื้น ทำให้เรา เหงื่อไหลไคลย้อย ตัวเหนียวเหนอะหนะ เราจึงกลับไปกินอาหารกลางวันที่ค่าย หลังอาหาร กลางวันพวกเรามากจะนอนแผ่อย่างระโหยโรยแรง สวมกางเกงขาสั้นตัวเดียว การนุ่งน้อยห่ม น้อย นอกจากจะทำให้ตัวเหนอะหนะน้อยลง ยังทำให้เราเห็นตัวเรือดที่กระหายเลือดได้ง่าย เราพบว่ามันซุกซ่อนอยู่ตามซอกเข็อกตาข่ายที่ซึ่งเป็นพื้นเตียงและตามซอกฟูก เราจึงล่าเรือด กันเป็นการใหญ่

หลังอาหารเย็นเรานั่งรถม้าไปชมเมืองยามราตรี รถม้าพาเราผ่านเมืองใหม่เข้าไป ในเมืองเก่าซึ่งเป็นถิ่นคนจน เราลงเดินดูชีวิตความเป็นอยู่ของยาก เห็นแล้วก็เกิดความ

สังเวชขนาดหนัก เพราะเราไม่เคยพบเห็นความยากจนข้นแค้นเช่นนั้นในเมืองไทย เมื่อเราเดินผ่านถิ่นโสเภณี มีอาบังมาคะยันคะยอให้เราเสพกามกับหญิงงามเมือง ซึ่งนั่งหรือยืนเกาะลูกกรงหน้าต่างอวดโฉมแก่กระต๊ากที่สัญจรไปมา พวกเราเห็นนางโลมผิวหมึกขนานแท้และตึงเต็ม แล้วก็หุดหิ้วเหี้ยวแห้ง ไม่เคยนึกฝันว่าในโลกนี้จะมีหญิงหากินที่น่าสมเพชเวทนาถึงขนาดนั้น หากความน่าพิศวาสไม่ได้เลยแม้แต่น้อย หลายคนก็ออกจากค่ายมาเที่ยวอย่างคึกคักเยี่ยงชายหนุ่มที่อดอยากปากแห้งเกือบสี่เดือน เมื่อเห็นภาพอันน่าทุเรศเข้าแล้วก็หมดกำลังใจ เสื่อบ่าก็กลายเป็นเสื่อสวนสัตว์ ปลุกใจไม่ขึ้น ขึ้นรถม้ากลับค่ายอย่างท้อแท้บื้อแบ่

หลังจากนั้นๆ นอนๆ อยู่ในค่ายโคลาบาร์อีกเกือบหนึ่งสัปดาห์ พวกเราที่เหลือก็ต้องแยกกันอีกครั้งหนึ่ง มีคำสั่งมาให้หลวงภักทร หลวงอาจ จิรายุ สวัสดิ์ จันเกรา เสนาะ ประจิตร วิวรรณ และผมเดินทางไปกรุงเคลลี ยังคงเหลือพวกเราค้างอยู่ที่ค่ายอีกแปดคน ได้แก่ กิตินัดดา กลิ่น บุญพบ บุญเลิศ สว่าง เทพ โต และยมยล ซึ่งไม่ช้าก็แยกย้ายกันไปอีก

ตอนที่ ๗

กลุ่มช่างเผือกหรือกลุ่มกองโจร

เมื่อหลวงภัทร หลวงอาจ จิรายุ สวัสดิ์ จุ้นเคง เสนาะ ประจิตร วิวรรณ และผมเดินทางโดยรถด่วนไปถึงเคลซี ก็มีคนพาเราไปอยู่ค่ายทหารในสนามกีฬาเออร์วิน มีเต็นท์เรียงรายกันเป็นแถว อากาศที่เคลซีในต้นเดือนพฤษภาคมร้อนระอุและแห้งแล้งสาหัส อุณหภูมิขึ้นสูงถึง ๕๐ องศาเซลเซียส (อุณหภูมิตัวเฉลี่ยในฤดูร้อนที่กรุงเทพฯ ไม่ถึง ๔๐ องศาเซลเซียส) ตอนกลางวันเราอยู่ในเต็นท์ไม่ได้ กลางคืนก็ยังร้อนอบอ้าวเกือบตลอดคืน วันที่สองเต็นท์ที่พลทหารจิรายุพักอยู่มีควันขึ้นตอนใกล้เที่ยง พวกเราเห็นเข้ารีบไปเอาน้ำราด พอทันป้องกันไม่ให้เต็นท์ไหม้หมดทั้งหลัง ถูกเสื้อผ้าของจิรายุไหม้เกรียม เสื้อผ้าภายในถุงเกรียมและกรอบ จิรายุต้องเรียไรเสื้อแสงจากเพื่อนที่รูปร่างบวมๆ แบนๆ ขนาดใกล้เคียงกัน เพื่อไม่ให้เขากลายเป็นทมิฬพร ซึ่งจะผิดวินัยกองทัพกองอังกฤษ ตำมปีนยาวของพลทหารผู้เคราะห์ร้ายก็เปลี่ยนสภาพเป็นครึ่งไม้ครึ่งถ่าน เเคราะห์ดีที่เขาไม่ถูกสอบสวนในข้อกล่าวหาว่าทำลายทรัพย์สินของราชการด้วยความประมาท

ในสองสามวันต่อมามีนายทหารสี่คนสัมภาษณ์พวกเรา คือนายพันตรีครุต (Krut) เชื้อชาติเดนมาร์ก (เดิมเป็นผู้จัดการบริษัทรถรางหรือบริษัทไฟฟ้าสามเสนที่กรุงเทพฯ) นายร้อยเอกนิคอลลสัน (เดิมทำงานบริษัททีเลเวอร์บราเธอร์ที่กรุงเทพฯ) นายร้อยเอกอาคัมส์ และนายร้อยเอกมิลลิงเก้น เขาเลือกหลวงอาจ สวัสดิ์และจุ้นเคงไปทำงานหน่วยสืบราชการลับ

หลวงอาอยู่ที่สำนักงานในกรุงเทพฯ สวัสดิ์และจุ่นลงไปฝึกอบรมที่เมืองกัลกัตตา หลวงภัทรจิรายุ เสนาะ ประจิตร วิวรรณ์ ถูกเลือกเข้าปฏิบัติงานด้านข่าวสาร พังและจดข่าววิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย (แล้วเสนอข้อความเป็นภาษาอังกฤษต่อเจ้าหน้าที่สถานีวิทย) ส่งวิทยุกระจายเสียงภาคภาษาไทยจากสถานีวิทยุอลันเดียเรดิโอ (All India Radio) รวบรวมข่าวจากหนังสือพิมพ์และเอกสารที่ได้มาจากประเทศไทย หน่วยงานนี้ขึ้นอยู่กับกระทรวงการสนเทศ (Ministry of Information) ซึ่งไม่ซ้ำก็กลายเป็นงานสำคัญและต้องระดมเสรีไทยคนอื่นเข้ามาเพิ่มเติมได้แก่ สว่าง กิตินัดดา กอกษัตริย์ และสุภาพ ผมจะเสนอเรื่องการปฏิบัติงานของเสรีไทยที่อินเดียและที่กัลกัตตาในภายหลัง

ผมเองมีโอกาที่จะเลือกปฏิบัติงานตามความสมัครใจ กล่าวคือ จะปฏิบัติงานในสำนักงานก็ได้ หรือจะลงไปรับการฝึกอบรมในหน่วยกองโจรก็ได้ ผู้สัมภาษณ์บอกผมว่าตามรายงานจากศูนย์ฝึกพิเศษที่บรีคฮอลล์ ผมมีความรู้ดีเป็นพิเศษในด้านการใช้แผนที่ การพิจารณาลักษณะภูมิประเทศ และการใช้วัตถุระเบิด เนื่องจากได้เรียนสองวิชานี้ในหลักสูตรวิศวกรรมเหมืองแร่ ความรู้ความสามารถดังกล่าวมีประโยชน์อย่างยิ่งในงานสำรวจภูมิประเทศและในการก่อวินาศกรรม การที่ทางการมิได้ส่งผมไปกับกลุ่มใหญ่ ๑๔ คนก็เพราะสุขภาพของผมไม่ดีนัก เขาเกรงว่าผมจะทนการฝึกในหน่วยกองโจรไม่ไหว หน่วยนี้จะถูกส่งเข้าไปปฏิบัติงานในเมืองไทย เพื่อก่อวินาศกรรมเมื่อกองทัพสัมพันธมิตรเคลื่อนเข้าสู่ประเทศไทย พวกที่อยู่ในหน่วยรบแบบกองโจร ต้องมีปฏิภาณและไหวพริบพิจารณาตัดสินใจเป็นเอกเทศ ต้องมีกำลังกายและใจเข้มแข็ง ดำรงชีวิตแบบสมบุกสมบันได้เป็นระยะเวลานาน ๆ จึงต้องถูกฝึกหนักยิ่งกว่าทหารหน่วยรบปกติ แม้พวกที่ได้รับเลือกไปแล้ว ๑๔ คนนั้นก็ไม่ว่าจะผ่านการทดสอบอย่างหนักที่โรงเรียนรบพิเศษ ซึ่งมีหลักสูตรเร่งรัดอัดแน่นเปรี๊ยะประมาณห้าหกเดือน เขาเล่าให้ผมฟังว่าพวกโรงเรียนรบพิเศษจะต้องฝึกในป่าที่บดบังไข้จับสั่น ต้องฝึกเดินวันละราว ๆ ๕๐ กิโลเมตรติดต่อกันหลาย ๆ วัน โดยมีอาวุธยุทโธปกรณ์พร้อม และมีอาหารติดตัวพอกินสำหรับสี่ห้าวัน ฯลฯ

ผมฟังเขาเล่าแล้วก็ลังเลอยู่ชั่วขณะ ก่อนที่จะให้คำตอบ ในช่วงระยะเวลาเพียงไม่กี่วินาทีความนึกคิดมากมายหลายประการพรั่งพรูพรวดพราดเข้ามาในสมองของผม บอกไม่ถูกว่าผมรู้สึกตื่นเต้นหรืองงนงงเพียงใดเมื่อได้ตอบไปว่า ขอลองไปรับการฝึกอบรมร่วมกับกลุ่ม

ใหญ่ ๑๙ คน อะไรสนใจให้ผมบังอาจ “เสี่ยง” ชะตากรรมเช่นนั้น ผมไม่ได้หมายถึงการเสี่ยงอันตรายในปฏิบัติการกองโจรจู่โจมญี่ปุ่น ผมหมายถึงการเสี่ยงอันตรายจากการหอบหืดตาย เมื่อผมอายุ ๑๒-๑๗ ปี เคยหอบหืดหลายครั้งอย่างรุนแรง จนยากินและยาสูบระงับไม่อยู่ ถ้าผมหอบหืดอย่างนั้นในป่าที่ห่างไกลจากเมือง ผมก็ตายแน่ๆ อย่างไรก็ดีใครๆ แม้จะไม่คำนึงถึงโรคหืด ผมก็เป็นคนเอาจริงเอาจังน้อย ใจจึงผลิผลามทดลองทำสิ่งที่จะหนักเกินกำลัง แต่ในขณะนั้นผมนึกเสียว่า การขอทดสอบขอบอช่ายความสามารถของตนเองนั้น เป็นเรื่องที่ควรได้รับคำชมเชยมากกว่าคำตำหนิ

บางคนอาจสงสัยว่าการที่ผมตัดสินใจทดลอง “กำลัง” ตนเองในหน่วยรบนั้นมี “ความอยากรัง” จากผู้กล้าหาญของชาติเป็นแรงผลักดัน ผมยืนยันอย่างหนักแน่นได้ว่า “เปล่า” จากการอยู่ร่วมกับพวกเราในสภาพความเป็นอยู่ลำเค็ญกันแสนนานถึงเก้าเดือน ผมตระหนักว่าผมคงจะต้องปฏิบัติงานฝ่าย “บุ๋น” ร่วมกับหลวงอาจ (เสือเผ่น) หลวงภัก (จูปิหลี่) และสว่าง (พีตาก)

ผมจะไม่แะเชื่อนเป็นบิตเหตุผลแท้จริงที่ทำให้ผมเสี่ยงเข้า “กองโจร” ทั้ง ๆ ที่ผมมีโรคทรมานประจำตัวและไม่มีทางที่จะเป็น “คนเก่ง” ในบรรดาสหาย ๑๙ คนที่ทางการทหารอังกฤษได้เลือกเฟ้นจากทหารเสรีไทย ๓๖ คน ที่ผมซัดซัดตัดสินใจในเรื่องเกี่ยวกับความเป็นความตายของตนเองในเวลาชั่วอึดใจเดียว ก็เพราะผมอยากเป็น “ซีโร” ของเบรติ ถ้าผมเลือกทำงานธุรการเช่นสหาย ๑๖ คน ผมก็ได้ชื่อเพียงพอแล้วว่าได้รับใช้ชาติในยามสงคราม เพราะแต่เดิมมาก็รู้จักประมาณตนว่าสังขารไม่อำนวยจึงไม่เคยเหิมเห่อทะเยอทะยานอยากเป็นวีรบุรุษ แต่เพื่อหญิงคนรัก ผมยอมเสี่ยงอย่างบ้าระห่ำโดยไม่รอรังยั้งคิด การเสียสละสำหรับสตรีเป็นเรื่องส่วนตัว ซึ่งมักจะทำไปอย่างผลิผลามไร้เหตุผล

การตัดสินใจของผมครั้งนั้นมีผลสะท้อนต่ออนาคตของผมอย่างเหลือล้นพันประมาณ และในทางที่ผิดคาดอย่างเหลือหลาย ความอยากเป็น “ซีโร” ของคนรักทำให้ผมได้รับความบอบช้ำทางกายและความชอกช้ำทางใจอย่างรุนแรง ผมต้องเข้ารับการผ่าตัดในโรงพยาบาลระหว่างการฝึกหนัก เป็นการผ่าตัดครั้งแรกในชีวิต

นายร้อยเอกนิคอลลสันออกตัวรถไฟให้ผมเดินทางไปเมืองปูนา เมืองนี้เป็นเมืองทหารอยู่ห่างจากบอมเบย์ราว ๆ ๑๕๐ ก.ม. เป็นอันว่าผมต้องย้อนรอยล่องใต้อีก

ผมรำลือหลวงอา หลวงภัทร สวัสดิ์ วิวรรณ์ จันทอง เสนาะ ประจิมและ
จรัญแล้วก็ออกเดินทางไปอย่างหัวเดียวกระเทียมลีบ ทางกาจะให้คนมารับผมที่สถานีปูน
เพื่อพาไปโรงเรียนฝึกการรบภาคพื้นตะวันออก (Eastern Warfare School) ซึ่งอยู่ไม่ไกล
ปูนานัก ภายหลังเสนาะถูกส่งไปเสริมกำลังกลุ่มกองโจรอีกคนหนึ่ง รวมเป็น ๒๑ คน

ระหว่างสามวันที่ผมอยู่ในเคลย์ ผมไม่ได้ย่างกรายเข้าเมืองเลย เพราะอากาศมัน
ร้อนเสียจนไม่มีเรี่ยวแรง วันหนึ่ง ๆ อาบน้ำสัปดาห์ครั้ง ผมกินอาหารไม่ได้นอกจากกินแตงไทย
และดื่ม น้ำ ผอมจนอกแฟบซี่โครงโปน ระหว่างเดินทางบนรถไฟกินนอนหลับเกือบตลอดทาง
แทบจะไม่ได้ดูภูมิประเทศเลย แต่ขณะที่นั่งรถยนต์จากสถานีรถไฟไปโรงเรียนรบ ผมสนใจ
ในทิวทัศน์สองข้างทางมาก เมื่อถึงโรงเรียนหรือค่ายฝึกก็รู้สึกดีใจที่ได้ไปที่นี่แทนที่จะอยู่
ทำงานในเมือง

หน้าค่ายฝึกมีทะเลสาบกว้างใหญ่ น้ำใสสะอาด ค่ายตั้งอยู่ในบริเวณป่า ภูมิประ
เทศโดยรอบเป็นภูเขา กล่าวได้ว่าบริเวณค่ายหรือโรงเรียนรบแห่งนี้เป็นสถานที่สวยงามน่าอยู่
มาก ด้านหน้าของค่ายมีรั้วลวดหนามกั้นและมีทหารยามเฝ้าทางเข้า แต่พื้นที่โดยรอบเป็นเนิน
เตี้ย ๆ ไม่มีรั้วกั้น ที่พักในค่ายเป็นกระท่อมโลหะขนาดอยู่กันสองหรือสามคน กระท่อมแบบ
สร้างง่ายรื้อถอนง่าย ใช้แผ่นโลหะทาบติดกันด้วยน๊อตเท่านั้น มีอยู่ด้วยกันประมาณ ๒๕ หลัง
มีอาคารหลังน้อยใหญ่ซึ่งเป็นห้องน้ำ ส้วมและโรงอาหาร ผมเข้าอยู่ในกระท่อมซึ่งมีประเสริฐ
อยู่คนเดียว หลังอื่น ๆ มีคนอยู่เป็นคู่ ๆ รวม ๙ คู่ ผมก็อยู่กับประเสริฐเป็นคู่ที่สิบ ที่ค่ายนี้
มีแต่ทหารเสรีไทยเท่านั้น ไม่มีทหารกลุ่มอื่น บนฝั่งทะเลสาบตรงข้ามค่ายโรงเรียนรบ มีค่าย
ฝึกหน่วยคอมมานโดซึ่งใหญ่กว่าค่ายฝึกของพวกเรา

พรรคพวก ๑๔ คนแปลกใจมากที่เห็นผม และออกจะวิตกกังวลไม่น้อยที่เห็นผม
หน้าซีดเซียวและผ่ายผอมลงไปกว่าเดิมจากกันที่บอมเบย์ หลายคนกระซิบว่าคงมีใครพา
ผมไปกักขังฉิวหมึกในกรุงเคลย์ ผมปฏิเสธอย่างหนักแน่น ชี้แจงว่าผมเพราะปฏิบัติตนตาม
อย่างมหาตมะคานธี คืออดอาหาร และการที่มาร่วมกับพวกเราก็เป็นการขอลองดูเท่านั้น ถ้า
ทนตรากตรำไม่ไหวก็จะถูกส่งไปทำงานในกองบัญชาการที่เมืองกลักคตา

พออาบน้ำเสร็จ ผมก็นอนหลับใหลไปราว ๆ ๑๕ ชั่วโมง เพราะอ่อนเพลียจาก
การขาดอาหารและการเดินทาง เมื่อตื่นขึ้นในเช้าวันรุ่งขึ้นผมรู้สึกสดชื่นกระปรี้กระเปร่า อากาศ

ที่นั่นดีมาก ถ่ายฝึกนั้นน่าอยู่ราวกับเป็นสถานตากอากาศ ผมภาวนาขอให้ได้อยู่ฝึกอบรมตลอดไปจนจบหลักสูตรของโรงเรียน

เจ้าหน้าที่ของโรงเรียนรบนแห่งนี้มีดังต่อไปนี้คือ

พันโทอิงแกรม คล้าค (Ingram Clarke)	ผู้บังคับบัญชาโรงเรียน
ร้อยเอกชิชช่อม (Chisholm)	นายทหารฝ่ายธุรการ
พันตรีรูคอล์ฟ (Rudolfo)	หัวหน้าคณะผู้ฝึกสอน
ร้อยเอกไซมอน รีค (Simon Reed)	ผู้สอนวิชาทหารทั่วไป
ร้อยโทคอลลิน ไวท์ลอร์ว (Collin Whitelaw)	ผู้สอนวิธีก่อวินาศกรรม การใช้ดินระเบิด
พันตรีแบล เชนดรี (Ball Hendry)	ผู้สอนกลยุทธ์กองโจรและการดำรงชีวิตในป่า
ร้อยโทไมค์ เคนเด็น (Mike Kendall)	ผู้สอนวิธีต่อสู้มือเปล่าและใช้ของประจำตัวต่างอาวุธ (เช่นกลองไม้ขีดไฟ พวงกุญแจ) และวิธีซ่อนเอกสารที่ต้องนำติดตัวไป
พันตรีแมนฟอร์ด (Manford)	ผู้สอนการเล่นเรือใบ

นอกจากนี้มีสิบเอกสอนการส่งวิทยุและวิธีใช้รหัสลับ และแพทย์ประจำค่ายซึ่งมีयर้อยเอก ชื่ออะไรจำไม่ได้

ผมให้รายชื่อผู้ฝึกสอนทุกคนที่ค่ายเพื่อแสดงว่า โรงเรียนนี้ใช้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง อันที่จริงผู้ฝึกสอนแต่ละคนก็รู้วิชาต่าง ๆ ทั้งหมดในหลักสูตรการรบแบบกองโจร และได้ปฏิบัติงานในสนามมาแล้ว

สำหรับงานธุรการ โรงเรียนรบใช้ทหารหญิงสามสี่คน แม่บ้านเป็นร้อยโททหารหญิงชื่อพอร์เตอร์ (Porter) เราไม่ค่อยได้เห็นทหารหญิงประจำค่าย เพราะพวกเธออยู่ต่างหากจากพวกเรา และกินอาหารในโรงอาหารอีกแห่งหนึ่ง บางครั้งบางครั้งวานายทหารผู้ฝึกสอนก็ผลัดกันมากินอาหารกับพวกเรา อาหารที่ค่ายนี้อยู่ในเกณฑ์ดี แต่ไม่ถึงกับฟุ่มเฟือย ประเสริฐ ภิศเกษ บุญส่งและวัฒนากออกไปล่าสัตว์บ่อย ๆ มักจะได้นกและไก่ป่ามาเสริมอาหาร

เย็น ส่วนสัตว์สี่เท้าไม่ค่อยได้ คงเป็นเพราะมันอพยพไปอยู่ไกลจากเสียงปืนและเสียงระเบิด วัฒนาเคยยิงกระต่ายได้ ครั้งหนึ่งประเสริฐยิงสัตว์ป่าคล้ายแก้งขนาดเล็ก เรียกว่า ชิตทาล (chittal) แบกใส่บ่ามาได้ เนื้อของมันรสชาติมาก ประเสริฐบอกว่ารสชาติเนื้อแก้ง

ผู้อ่านวัยหนุ่มสาวผู้คุ้นเคยกับเรื่องป่าดงพงไพรของนักเขียนที่ชื่นชอบและโศกโชน กับชีวิตชอกชอนแบบพรานป่า เช่น น้อย อินทนนท์ น้อย อภิรม นายแพทย์บุญส่ง และกุล เป็นต้น คงอย่าลืมนึกว่าพวกเราในวัยหนุ่มเมื่อกว่า ๔๐ ปีมาแล้วมิได้เคยเป็นนักนิยมไพร ในบรรดาเสรีไทยกลุ่มกองโจรนั้นมิได้มีกี่คนที่เคยสัมผัสอย่างฉาบฉวยกับป่าในบริเวณหัวหิน หรือวัดพระธาตุคอยสุเทพ ฉะนั้นบริเวณป่าเขาที่พวกเราเข้าไปอยู่ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๖ นั้น จึงเป็นสภาพแวดล้อมที่ทำให้พวกเราตื่นเต้นตื่นตาตื่นใจกันมาก ในเดือนแรกที่เราต้องเข้าไปซ้อมรบในป่า พวกเราตื่นตระหนกตกใจเยี่ยงกระต่ายตื่นตูมกันชั่ววูบละ บางคน ที่อ้างว่าไม่กลัวมนุษย์หน้าไหนทั้งนั้น พอเข้าปฏิบัติการฝึกซ้อมโดดเดี่ยวในป่ายามค่ำมืด ก็ สารถาพอย่างแหๆ ว่ากลัวสิงห์สารถสัตว์และผีตานางไม้ บางทีถึงกับอ่อนวอนขอเปลี่ยนหน้าที่ กับคนอื่น เพื่อจะไม่ต้องย่ำไพรในความมืดตื๋อตามลำพัง เสรีไทยคนหนึ่งซึ่งใจคอเด็ดเดี่ยว มาก สารถาพอย่างเปิดอกว่ากลัวผีขนาดหนัก เนื่องจากได้ฟังเรื่องผีมากมายมาตั้งแต่วัยเด็ก จนหวาดหวั่นปีศาจอย่างแนบแน่นในสันดาน ผมเองซึ่งกลัวคน กลับไม่กลัวผี ความรู้สึกครั้งแรกของผมเกี่ยวกับป่าเขาถ้ำเนาไพรในเมืองร้อนไม่ใช่ของวนาจรผู้ทัศนาวนาจร แต่เป็นความรู้สึกของคนหนุ่มที่เคยแต่เที่ยวกับเพื่อนสาวชาวอังกฤษในป่าโปร่งเท่านั้น ครั้นได้เผชิญกับ สภาพป่าดงดิบในอินเดียนอกสันขวัญแขวน หวาดผวาจากเสียงสิงห์สารถสัตว์ เกลียดกลัวยุ่งแมลง งูเหลือม งูพิษ เห็บ ทาก ฯลฯ ซึ่งล้วนแล้วน่าขยะแขยงอย่างยิ่ง ป่าละเมาะในเกาะอังกฤษเป็นสวรรค์บนพื้นพิภพของผม แต่ป่าดงดิบนั้นใช้รัศมีนรกอเวจี ก่อนที่ผมจะคุ้นเคยกับมัน การเรียนรู้รักษาตัวให้รอดในไพรระหงดงสัตว์เป็นส่วนสำคัญยิ่งของการฝึกกลยุทธ์ กองโจร เราต้องเรียนรู้วิถีกลบเกลื่อนร่องรอยทางเดิน โดยเฉพาะทางเข้าที่ชุ่มชื้น วิถีหาของป่ามายังชีพ วิถีทำกับดักสัตว์ วิถีก่อไฟโดยไม่ต้องใช้ไม้ขีด วิถีปฐมพยาบาล วิถีป้องกันภัยยามค่ำคืน วิถีสร้างที่พักอาศัยให้กลมกลืนกับป่า วิถีชุกซ่อนกำบังตนในป่า วิถีเคลื่อนไหวอย่างเงิบ ๆ วิถีสังเกตทิศทางและที่หมาย ฯลฯ เรื่องเหล่านี้ย่อมเป็น “หญ้าปากคอก” ของพรานแต่เป็นเรื่องที่เราต้องเรียนและฝึกหัดกันนานทีเดียว มีพวกเราสามคนที่ไม่รู้จักป่าเมือง

ร้อนเลย ได้แก่การวิก จีรตินัย และกอกษัตริย์ ซึ่งจากเมืองไทยไปอยู่ดินแดนตะวันตกนาน ๑๗, ๑๖ และ ๑๑ ปีตามลำดับ

การสู้รบแบบกองโจรในภาษาอังกฤษเรียกว่า guerrilla warfare ทหารหรือประชาชนที่ได้รับการฝึกอบรมการรบในหน่วยกองโจรปฏิบัติการเป็นกลุ่มเล็ก ๆ เพื่อจู่โจมโจมตีเงียบๆ โดยศัตรูไม่รู้ตัว แล้วสลายตัวกระจัดกระจายกันไปอย่างรวดเร็ว สมาชิกในกลุ่มกองโจรมีชื่อว่า guerrilla (เกอริลล่า) ทางทหารอังกฤษตั้งโรงเรียนฝึกสอนการสู้รบแบบกองโจรขึ้นในประเทศอังกฤษเป็นครั้งแรกในปี ๒๔๘๕ (แห่งหนึ่งก็คือโรงเรียนพิเศษที่บร็อกฮอลล์ ที่พวกเราได้ไปรับการอบรมอยู่สามสัปดาห์) เมื่อเกิดสงครามมหาเอเชียบูรพา ทางทหารก็รับเร่งจัดตั้งโรงเรียนประเภทเดียวกันในอินเดียหลายแห่ง พลรบกองโจรหรือเกอริลล่าต้องเรียนมากมายหลายแขนง ตั้งแต่การใช้อาวุธเบาของทหารราบ คือปืนไรเฟิล ปืนกลเบา ลูกกระเบิดมือ และอาวุธพิเศษได้แก่ปืนพก ปืนครก ปืนกลมือ ปืนคาร์ไบน์ ปืนยิงรถถัง มีดขย้างหรือมีดเหน็บแบบสเปน การต่อสู้มือเปล่า การใช้แผนที่ เข้มทิศการดูดาวเพื่อหาทิศ การใช้ดินระเบิดและกับระเบิด การส่งวิทยุ มอร์สและรหัสลับ การส่งเอกสารลับ สงครามจิตวิทยา การใช้เรือยางขึ้นฝั่งจากเรือไต้หน้า การกระโดดร่ม การเดินทางไกล การดำรงชีวิตในป่าเขา ลำเนาไพรหรือถิ่นทุรกันดาร การป้องกันความลับ รวบรวม การลวงความลับฝ่ายข้าศึก การสะกดรอย การหลบผู้สะกดรอย

เราได้เรียนหลายวิชามาแล้วจากบร็อกฮอลล์ในอังกฤษ ที่ Eastern Warfare School แห่งนี้ ร้อยเอกไซมอน ริก เป็นผู้สอนทบทวนวิชาเหล่านี้อีก อาวุธใหม่ที่เรฝึกหัดใช้ที่โรงเรียนนี้คือ ปืนพก ปืนคาร์ไบน์ ปืนกลมือได้แก่ปืนทอมมี่ (tommy gun) และปืนสเต็น (stén gun) กับระเบิด

การฝึกที่ผมเกลียดมากคือ การต่อสู้ด้วยดาบปลายปืน เจ้าไซมอนชอบสอนการแทงด้วยดาบปลายปืนเป็นพิเศษ มันบอกว่าเป็นการฝึกหัดความว่องไวและเป็นการเสริมสร้างกำลังแขนและกำลังใจให้เข้มแข็งและเหี้ยมหาญยิ่งซัก มันทำทางภูมิฐานมาก สวมแว่นตาข้างเดียวแบบขุนนางหรือผู้ดีชาวอังกฤษ ไ่ว่หนวดเพิ่ม เราจึงเรียกมันว่า ไอ้เพิ่ม ไอ้เพิ่ม รูปร่างสูงส่งน่าเกรงขาม ชอบวางมาดเดินส่ายอาด ๆ แอ่นอกผายไหล่แบบบุรุษเหล็กอย่างทื่ออเมริกันเรียกว่า tough guy เราจึงให้นิยามมันอีกอันหนึ่งว่า ทัฟฟ์

ตอนแรกประธานเขม่น ไอ้เพิ่ม มันว่าพวกเราเป็นหนุ่มเจ้าสำราญ มันจะฝึกเราอย่าง

มหาโหดให้แข็งแกร่ง ประทานคุยเชื่องส่ำท้าวว่า “ยูคอยคุเถอะ พวกเราจะทำทุกอย่างได้เหมือนยู ยกเว้นสองอย่างเท่านั้น คือไว้หนวดเพิ่มและสวมแว่นตาข้างเดียว” ไอ้เพิ่มชอบใจหัวเราะร่วน

ในการต่อสู้ด้วยดาบปลายปืน เขาสอนให้เราจับปืนเล็งปลายดาบไปที่ช่วงคอต่อไหปลาร้า ในท่านี้นเราจะบัตปลายกระบอกจากปืนหรือปลายดาบของข้าศึกได้ถนัด ตามปกติผมเคยเป็นไรเฟิลให้ตั้งอยู่ในมุนนั้นได้ครู่เดียวก็แขนล้า เมื่อมีดาบยาวราว ๆ หนึ่งฟุตเสียบอยู่ที่ปลายกระบอกจากอีกด้วย ผมก็แทบจะยกปืนขึ้นทำมุมตั้งเช่นนั้นไม่ได้ กลยุทธ์ของการประจัญบานด้วยดาบปลายปืนคือ บัตปลายดาบของศัตรูให้เฉออกไป โถมทะลวงจ้วงแทงคอหอยคู่ต่อสู้ แล้วรีบกระชากดาบออกมาโดยเร็ว แต่เมื่อแขนผมล้าปลายดาบของผมก็จะชี้ไปที่ระดับเข้าข้าศึกแล้วก็ค่อย ๆ ลดระดับลงไปถึงพื้น ทหารญี่ปุ่นผู้เคราะห์ร้ายที่ประดาบกับผมจะไม่ถูกแทงตายพันทุกข์ทันที แต่จะเจ็บตูปักตะเป๋ตลอดชีวิต

เวลาฝึกหัดใช้ดาบปลายปืน บางครั้งเราก็กางแขนกางขา บางคราวเราก็ก้มตัวต่ำแก้มกันเป็นคู่ ๆ โดยสวมผ้าคาดเพื่อป้องกันอุบัติเหตุ บางทีเราก็ก้มกับไอ้เพิ่ม ซึ่งต้องการฝึกให้เรามีปฏิกริยารวดเร็วทันทีทันควัน พอไอ้เพิ่มยกอาวุธขึ้นในท่าที่จะจวกคอหอยเรา เราต้องรีบยกปืนขึ้นให้ทันช่วงที่ดาบจะเบนออกไป วันหนึ่งในชั่วโมงฝึกซ้อมแทงกัน ไอ้เพิ่มเอากุญแจ โตะยานนท์ ออกไปแสดง วันนั้นกุญแจใจลอยขาดสมาธิ พอไอ้เพิ่มตั้งท่าจะแทง กุญแจยกปืนไม่ทัน จึงยกมือขวาในท่าห้ามทัพ พลางร้องว่า “Wait a minute” (รอเดี๋ยวโว้ย) ไอ้เพิ่มตอบทันทีว่า “You’re dead” พวกเราหัวเราะกันท้องก๊อท้องแข็งตั้งแต่นั้นมาเราก้ใช้วลี “Wait a minute” กันอย่างพรว้าเพรื่อ

ไอ้เพิ่มสอนพวกเราไปฝึกกายบริหารตั้งแต่ย่ำรุ่ง พวกเราส่วนมากเป็นเจ้าชายนิทรา ตอนเช้าตรู่ ผมไม่เคียดร้อนเพราะนอนหัวค่ำตื่นแต่เช้า และมีเวลาไปเข้าห้องสุมาก่อนเวลากายกรรม แต่พรรคพวกหลายคนยังไม่ได้เข้าสุม์ ดังนั้นเมื่อเริ่มกระโดดโลดเต้น ท่อแก๊สก็รั่วในสองสามนาทีแรกของการอุ่นเครื่อง จึงมีเสียงปุดปาด ปู้ดปาด ปั้งปั้ง จุกจุกตุยยางค์ที่กำลังลองเสียงปีเสียงขลุ่ย ในบรรดาเสียงซึ่งไม่ผสมผสาน มีเสียงผายลมของจิรดิณัยสอดแทรกดังแพรด ๆ แพรด ๆ กล้ายเสียงแก๊สปนน้ำ ทำให้พรรคพวกขยายแถวออกไปห่าง ๆ ที่มาของเสียง เรื่องพรรคนี้พอแก้เชิงได้ในยามรุ่งอรุณขณะที่บางคนยังอยู่ในภาวะครึ่งหลับครึ่งตื่น การเล่นกายบริหารในตอนเช้าตรู่เมื่ออากาศสดชื่นเย็นสบาย ทำให้เลือดลมเดินสะดวกและเจริญ

อาหาร วัฒนา ชิตวารีเป็นไส้เลื่อน จึงพยายามหลีกเลี่ยงท่ากระโดด เมื่อไอ้เฟิ้มให้เรากระโดดขึ้นลงพร้อมกับย่อเข้าเป็นจังหวะกับยืตขา วัฒนาจะยืนอยู่กับที่แต่ย่อเข้าและยืตขาเข้าจังหวะกับคนอื่น แต่ไอ้เฟิ้มจับกลโกงได้ วัฒนาจึงจำใจต้องกระโดดโลดเต้น อีกไม่นานนักก็ต้องเข้าโรงพยาบาลเพื่อรับการผ่าตัด

หลังจากนั้นเราก็อบน้ำผักบัว แล้วก็ไปกินอาหารเช้าซึ่งเป็นอาหารแบบอังกฤษ มีน้ำชา ข้าวโอ๊ตต้ม ไข่ดาวหมูแฮมหรือไข่ต้ม ขนมปังทาเนยทาแยม

อาหารทุกมื้อที่ค่ายรักเป็นอาหารแบบอังกฤษ มีอาหารแขกบ้างบางครั้งบางครั้ง ร้อยโทหญิงพอร์เตอร์เป็นแม่บ้านที่ประหยัด จ่ายอาหารให้พอๆ ไม่ฟุ่มเฟือยเหลือเฟือ แต่พวกเราขยันหาของแถมทั้งจากป่าและทะเลสาบ มีปลา นก ไก่ป่า และนานๆ ก็มีกระต่าย บางทีพวกพ่อครัวสมัครเล่นทำแกงปลาหรือยำปลา เพราะพ่อครัวแขกทอดปลาให้เรากินตลอดกาล ไม่พลิกแพลงทำอย่างอื่น ตามปกติปลาทอดจะหั่นเป็น ๒๑ ชิ้น กินได้คนละชิ้นเท่านั้น วันหนึ่งร้อยโทไวท์ลอร์วามากินอาหารเย็นกับเรา เมื่อปรากฏว่ามีปลาเพียง ๒๑ ชิ้น แกกบอให้บ้อยเอาปลาไปอีก บ้อยบอกว่าปลาหมดแล้ว ต้องไปเอาจากโรงอาหารนายทหารเราเลยได้ฟังเกร็ดข่าวจากอาบังเรื่องปลา (ไม่ใช่เรื่องเกลียดปลา) กับแม่บ้าน อาบังนิพนทามิสพอร์เตอร์ว่า ตึกจ่ายปลาหนึ่งตัวสำหรับนักเรียนนายร้อยหนึ่งคน ถ้ามีนักเรียนสองคนก็ต้องแบ่งปลาตัวเดียวเป็นสองชิ้น นักเรียนสามคนก็กินปลาตัวเดียว นักเรียน ๒๑ คนก็กินปลาตัวเดียวอยู่นั่นเอง

พวกเรามีฐานะเป็นนักเรียนนายร้อย มีคนใช้แขกซึ่งเรียกกันว่า แบเรอ (bearer) แบเรอทำความสะอาดกระท้อบ ห้องน้ำ ห้องส้วม ซักเสื้อผ้า ปลอกหมอน ผ้าปูที่นอน เสร์ฟอาหาร และถ้าเราผลอไผลเบหรรณบัตรไว้ในที่พัก อาบังแบเรอก็เอาไปเก็บให้มิดชิดจนเราหาไม่พบ

วันหนึ่งนายทหารอังกฤษก่อกรรมชั่วอย่างมหันต์ แสดงการใช้ดินระเบิดจริงได้นำให้เราดูเพื่อให้เรารู้ว่าการใช้ดินระเบิดได้นำทำลายเรือข้าศึกนั้น อาจจะเป็นอันตรายร้ายแรงกับตัวเราเองถ้าการระเบิดเกิดขึ้นในขณะที่เรายังอยู่ในน้ำ ฉะนั้นเราจะต้องใช้ระเบิดเวลาที่ทิ้งช่วงนานพอให้เราว่ายน้ำไปขึ้นเรือที่จอดรออยู่ห่างๆ ในการซ้อมรบเราไม่ใช้ระเบิดจริงหรือกระสุนจริง การใช้ระเบิดจริงในวันนั้นทำให้ปลาในทะเลสาบตายนับร้อย ทั้งทหารฝรั่ง ทหารไทยและอาบังลงเรือยนต์จับปลาด้วยแหและสวิงอย่างสนุกสนาน มิได้รู้จักบาปบุญคุณโทษ พวกอังกฤษและแขกเลือกเอาแต่ปลาใหญ่ คนไทยเอาหมดไม่ว่าปลาใหญ่ปลาน้อย ปลาใหญ่

เราใช้แกงและทำยำปลา ปลาเล็กใส่กระเทียมพริกไทยทอดกรอบ คินนันั้นไว้หั่นลวกกับไข่ต้ม
มากินอาหารกับพวกเรา เราบอกว่าเราแกงแบบไทยใส่กระเทียม สองคนบอกว่าชอบรสอาหาร
แบบตะวันออกเฉพาะที่ไม่ใส่กระเทียม โรงอาหารของเราใหญ่มาก จุคนได้ราว ๆ ๗๐ - ๘๐
คน ฉะนั้นกลิ่นกระเทียมจึงไม่เข้มข้นนัก แต่ก็ฟุ้งอย่างจาง ๆ ไปทั่วห้อง พวกเรานั่งกินอาหาร
ที่โต๊ะยาวตัวเดียว หลายคนชิมปลาทอดกรอบแล้วก่อนนั่งโต๊ะ สองคนนั้นจึงจับจุกไม่ถูกว่ากลิ่น
กระเทียมกระจายจากปากเราหรือจากจานปลา เมื่อแกละเห็นเราขบเคี้ยวปลาเล็กกรั้วม ๆ อย่าง
โอชเอมเปรมปรืด ก็คว่ำปลาทอดกรอบใส่ปากเคี้ยวตุ้ย ๆ หลายตัว บอกว่ามันโอชากว่าปลา
ใหญ่ทอดที่ให้บอยเอามาจากโรงอาหารของนายทหาร เมื่อสองเกลอนั้นสวาปามปลาทอดกรอบ
เข้าไปโดยไม่ชักช้ารู้ว่าใส่กระเทียมหรือไม่ พวกเราก็อบ

เราเริ่มฝึกมัสวาทาด้วยการใช้นามแฝง เราต้องหัดโกหกอย่างคล่องแคล่วว่าเรามิใช่ “ตัวกู” ปฏิเสธว่าชื่อที่พ่อแม่หรือผู้หลักผู้ใหญ่ตั้งให้นั้นไม่ใช่ “ของกู” ชื่อในบัตรประจำตัวของเราเป็นนามแฝง เราต้องเล่นละครแห่งชีวิตในช่วงเดือนพฤษภาคม ๒๔๘๖ จนถึงเดือนสิงหาคม ๒๔๘๘ ในนามสมมุติ เราใช้นามแฝงง่ายๆ เป็นคำพยางค์เดียว มีสองคนเท่านั้นที่ใช้ชื่อสองพยางค์ นามแฝงของพวกเขาเรามีดังนี้

๑) เแดง (ประทาน เปรมกมล)	๒) เข้ม (ป่วย อึ้งภากรณ์)
๓) ทึ่ (เปรม บุรี)	๔) เก้ง (สำราญ วรณพฤกษ์)
๕) ขำ (รจิต บุรี)	๖) กร (ธนา โปษยานนท์)
๗) คง (กฤษณ์ โทยยานนท์)	๘) เป่า (ประเสริฐ ปทุมานนท์)
๙) นุ่น (ประไพโรธ เปาโรหิตย์)	๑๐) เล็ก (ประพฤกษ์ ณ นคร)
๑๑) ชัย (บุญส่ง ฟิงสุนทร)	๑๒) นา (บัทม์ บัทม์สถาน)
๑๓) ไก่ฟ้า (อรุณ สรเทศน์)	๑๔) รัสมี (ม.จ. การวิก จักรพันธุ์)
๑๕) ท่วม (วัฒน์ ชิตวารี)	๑๖) หลอย (กำแพง พलगูร)
๑๗) กอ (ม.จ. กอภษัตริย์ สวัสดิวัตน์)	๑๘) รี (ม.จ. จิรดินัย กิตติยากร)
๑๙) มั่น (ม.จ. ภิศเดช รัชนี้)	๒๐) บุญ (ทศ พันธุมเสน)

ชื่อเหล่านี้ เราคิดขึ้นเอง ยกเว้นชื่อ “แดง” ซึ่งท่านขึ้นประทาน (ท่านเป็นผู้
กำชับให้เราปรับเปลี่ยนชื่อเสียงเรียงนาม) พวกเราให้ฉายาประทาน เปรมกมล ว่า “แรด” เพราะ

๑๑๖ กบฏชาติ

เขาเป็นคนกำยำล่ำสันที่สุดของคณะ และ “รัน” สมชื่อ “แรด” ท่านชั้น คือ ม.จ. ศุภสวัสดิ์ สวัสดิวัตน์ ชี้หน้าประธานแล้วรับสั่งว่าแกต้องชื่อ “แดง” ให้สมกับที่เป็น ไอ้แดงคือ ป่วย ซึ่งหมายมั่นปั้นมือไว้แล้วว่าจะเอาประธานเข้าประเทศไทยด้วย เพื่อให้เป็น “บอติการ์ด” เลยเลือกชื่อ “เข้ม” เป็นนามแฝง เพื่อเข้าคู่กับประธานเป็น “แดงเข้ม” ท่านชั้นใช้นามแฝง “อรุณ” แต่พวกเราเรียกท่านลับหลังว่า “ตาโก๊ะ” พวกเราไม่ใช้ราชาศัพท์กับท่าน ประการหนึ่งเพราะเราพูดไม่ค่อยถูก อีกประการหนึ่ง ท่านเป็นกันเองกับเรามาก พูดเล่นหัวหัวเย้ากับเราอย่างไม่ถือตัว

เสนาะ นิลกำแหง ซึ่งมารวมกลุ่มกองโจรภายหลัง ใช้นามแฝง “จั่ว” เทพ เสมติติ คนสุดท้ายที่โอนมาอยู่กองกำลัง ๑๓๖ ใช้นามแฝง “หนู”

ไม่ช้าก็มีนายทหารฝรั่งสองคน คือ พันตรีไบรซ์สมิธ (Bryce-Smith) และพันตรี หอบบ์ส (Hobbs) มาร่วมการฝึกกับพวกเรา สองคนนี้นับว่าหนีออกมาจากประเทศไทยเมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม ๒๔๘๔ (กองทัพญี่ปุ่นเข้าเมืองไทยวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔) ไบรซ์สมิธรู้จักป่าในแถบเหนือของไทยหลายจังหวัด เพราะทำงานอยู่ในแผนกป่าไม้ของบริษัทบอร์เนียวหลายปี พวกเราอ่อนหัดเรื่องป่า ต้องเรียนเรื่องป่าเมืองไทยจาก “ลุงไบรซ์” ทอม หอบบ์ส ทำงานที่ธนาคารชาเตอร์ในกรุงเทพฯ พวกเราแปลงชื่อแถมเป็น นายเหน้อย ลุงไบรซ์และนายเหน้อย กลับเข้าเมืองไทยอีกเพื่อร่วมปฏิบัติงานกับพวกเรา

กลุ่มกองโจรก็มีนามแฝงว่า ช้างเผือก (White Elephants) เรียกชื่อย่อว่า เอะไวท์ส (the Whites)

หนุ่มกระตือรือร้นในกลุ่มช้างเผือกมีเจ็ดคน ได้แก่ ประธาน การวิก ธนา ภิศเดช จีรตินัย ป่วย และกฤษณ์ พวกนี้แข็งแรงและทรหดอดทนเป็นพิเศษ ในที่สุดพวกช้างเผือกโดนฝึกจนทรหดทุกคน และโดนคัดออกคนเดียว เรื่องราวในระหว่างการฝึกอบรมจากเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกันยายน ๒๔๘๖ เข้มขันโหดโผนปานนวนินาย ผมจะเล่าให้ฟังว่า ทำไมผมจึงไม่ตายจากการหอบหืด ทำไมผมจึงไม่ตายหลังจากเลือดหยดไม่หยุดเกือบตลอดคืน ทำไมทหารไทยสองคนจึงปีนต้นไม้ขึ้นไปนั่งตากฝนตัวสั่นงั๊กๆ ตลอดคืน ผมจะเล่าเรื่องทหารไทยคนหนึ่งก็ตามรอยและเสียงกึ่งในป่าที่บดด้วยหวังจะได้กินเนื้ออย่างแต่โดนงูเหลือมแย่งเหยื่อเอาไปกินคิบๆ จะเล่าเหตุการณ์น่าสยดสยองที่ทำเอาร้อยโทหญิงพอร์เตอร์ตกใจจนฉีราด เรื่องปฏิบัติ

การบทยอกเขาผีสิง ซึ่งมีผีเชกอารมณ์ขันมาร่วมซ้อมรบกับทหารไทย

ขออธิบายถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มช่างเผือกเสียก่อน เพื่อให้เห็นว่าทางการอังกฤษซึ่งในตอนต้นไม่สนใจใยดีกับเสรีไทย ต่อมาได้ใช้เราในทางที่เราปรารถนาจะรับใช้ชาติไทยอย่างไร ผมได้เล่าแล้วว่า การที่รัฐบาลอังกฤษประกาศสงครามตอบรับการประกาศสงครามของรัฐบาลไทยเมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕ มีผลทำให้คนไทยในอังกฤษตกอยู่ในฐานะชนชาติศัตรู พวกเรา ๓๖ คนจึงต้องเป็นพลทหารในกองกาลี ๙ เดือน ในช่วงเดียวกันนั้น การกระทำของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช อัครราชทูตไทยในวอชิงตัน ทำให้รัฐบาลอเมริกันไม่ประกาศสงครามต่อไทย และยอมรับเสรีไทยในอเมริกาเข้ารับการฝึกวิชาทหาร เพื่อนร่วมชาติของเราในสหรัฐ ฯ จึงได้เป็นนายทหารขณะที่พวกเรายัง

“กวาดดูค่ายทหารให้สะอาด	อีกทั้งกวาดส้วมพังไปหลายหน
โต๊ะม้านั่งยังได้ขัดหัดเล่ห์กล	น้ำบูบไล่ให้พ้นไปวัน ๆ
งานแผ่ยามตามไฟได้ฝึกฝน	ควาดคนหัวนกล้วนตัวสั้น
เวรกลางคืนเป็นกับหอกออกประจัญ	เวรกลางวันถือสง่าทาทาพลอง
บางเวลาพากันชดมันเทศ	พลางร้ายเวทคำฝรั่งกันดั่งก้อง . . .”

เมื่อเสรีไทยสายอเมริกาไม่ต้องผ่านงานโยธา พวกเขาก็ได้เริ่มการฝึกที่เป็นประโยชน์โดยตรง การปฏิบัติงานของเสรีไทยสายอเมริกาทำให้รัฐบาลอเมริกันเห็นใจไทย ช่วยเหลือประเทศไทยหลังสงครามให้มีเอกราชอธิปไตยเสมือนเมื่อก่อนสงคราม ทำให้รัฐบาลอังกฤษยอมลดหย่อนข้อเรียกร้องต่อไทย บทบาทของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช และเสรีไทยสายอเมริกา จึงมีส่วนสำคัญในการกอบกู้สถานการณ์ของประเทศมากกว่าของกลุ่มเสรีไทยสายอังกฤษ

เมื่อพวกเราถึงอินเดียแล้ว จึงได้โอนออกจากกองกาลี เข้าอยู่ในหน่วย General List ซึ่งเป็นหน่วยทหารที่ทางการใช้ให้ปฏิบัติงานได้ตามความถนัด เป็นอันว่าเขาเอาระชาเข้ากองกำลัง ๑๓๖ ก็ได้ เขาไปกระทรวงการสนเทศก็ได้ เขาไปทำงานในหน่วยสืบราชการลับก็ได้

กองกำลัง ๑๓๖ (Force ๑๓๖) เป็นส่วนหนึ่งของหน่วยบริหารงานพิเศษที่เรียกว่า Special Operations Executive (S.O.E) หน่วยนี้จัดตั้งโรงเรียนรบแบบกองโจรขึ้นใน

อังกฤษเพื่อฝึกอบรมทหารอังกฤษและเสรีชนจากประเทศที่ถูกเยอรมนียึดครอง ต่อมาก็ได้จัดตั้งโรงเรียนประเภทเดียวกันขึ้นในอินเดีย เช่นโรงเรียนรบภาคตะวันออก (Eastern Warfare School) ที่คาร์คัสสลา ให้การฝึกอบรมสำหรับทหารที่จะไปปฏิบัติงานในประเทศที่อยู่ภายใต้การยึดครองของญี่ปุ่น กองกำลัง ๑๓๖ แบ่งออกเป็นแผนกประเทศพม่า แผนกประเทศไทย แผนกกินโตะจีนของฝรั่งเศส แผนกมลายู แผนกสุมาตราและชวา ตามแผนกแรกมีสำนักงานอยู่ในกัลกัตตา นอกนั้นอยู่ในโคลอมโบ สำนักงานใหญ่ของกองกำลัง ๑๓๖ อยู่ในเมืองแคนดี้

ช่วยการปฏิบัติงานของหน่วย S.O.E. ของอังกฤษ คล้ายๆ กับของหน่วย O.S.S. (Office of the Strategic Service) ของอเมริกา ซึ่งให้การฝึกอบรมวิชาทหารแก่เสรีไทยในสหรัฐ ฯ

กิจกรรมของหน่วยบริหารงานพิเศษหรือ Special Operations Executive = S.O.E. ในลอนดอนต้องกระทำโดยการประสานงานของคณะเสนาธิการทหาร (ประกอบด้วยเสนาธิการทหารบก เสนาธิการทหารอากาศ เสนาธิการทหารเรือ) กระทรวงการสงคราม เศรษฐกิจ (Ministry of Economic Warfare) และกระทรวงการต่างประเทศ (Foreign Office) หน่วยนี้ต้องเสนอแผนงานต่อนายกรัฐมนตรีเซอร์ซิลล์ สาขาของ S.O.E. ในอินเดียคือกองกำลัง ๑๓๖ มีนายคอลิน เอช แมคเคนซี (Colin H. Mackenzie) เป็นผู้บัญชาการกองกำลัง ๑๓๖ ประสานงานกับกองบัญชาการทหารสูงสุดของสัมพันธมิตรประจำเอเชียอาคเนย์ ซึ่งมีพลเรือเอก ลอร์ดหลุยส์ เมานท์แบทเทน (Admiral Lord Louis Mountbatten) เป็นผู้บัญชาการสูงสุด

แผนกประเทศไทยเป็นแผนกหนึ่งในห้าของกองกำลัง ๑๓๖ เป็นแผนกสุดท้ายที่สร้างขึ้น เนื่องจากในระยะแรกของสงครามมหาเอเชียบูรพา สำนักงาน S.O.E. ในลอนดอนยังตรองไม่ตกว่าจะใช้ทหารเสรีไทยอย่างไร ในเมื่อกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษเชื่อว่ารัฐบาลไทยร่วมมือกับกองทัพญี่ปุ่นในประเทศ ในที่สุดเมื่อทางลอนดอนได้ตกลงใจส่งทหารเสรีไทย ๓๖ คนมาอินเดียแล้ว กองกำลัง ๑๓๖ จึงได้เปิดแผนกประเทศไทยขึ้น ขณะนั้นในหน่วยสืบราชการลับแห่งกองบัญชาการทั่วไปในกรุงเดลี มีนายทหารอังกฤษ ซอลันดา และเดนมาร์ก ซึ่งเคยทำงานในประเทศไทยนาน รู้จักประเทศดี และพูดไทยได้ จึงได้มีการโอนตัวบางคนเข้าแผนกประเทศไทย ได้แก่ พันโทพีเตอร์ พอยน์ตัน พันตรีทอม หอบบ์ส์

พันตรีไบร์ตสมิธ ร้อยเอกนิคอลลสัน ต่อมาพันโทพอยน์ตันได้รับตำแหน่งผู้บัญชาการแผนกประเทศไทย และร้อยเอกนิคอลลสันได้เลื่อนยศเป็นพันตรีและเป็นรองผู้บัญชาการ

เมื่อพลทหารไทยในกองกุ่มมาถึงอินเดียแล้ว จึงได้ถูกวางตัวเข้าในหน่วยปฏิบัติการแบบกองโจรของกองกำลัง ๑๓๖ ในสำนักงานภาคตะวันออกไกล (Far Eastern Bureau) ของกระทรวงการสนเทศ (Ministry of Information) ในหน่วยสืบราชการลับ และหน่วยอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

แผนกประเทศไทยของกองกำลัง ๑๓๖ ซึ่งมีสำนักงานอยู่ในเมืองกัลกัตตา ยังไม่มีคนไทย ร้อยเอกนิคอลลสันจึงได้ถามผมว่าสนใจจะไปทำงานในสำนักงานหรือไม่ เพื่อเตรียมขยายงานในอนาคต แต่เมื่อผมก็ตอบว่าเป็นฮีโร่ของคู่รัก และขอลองไปรับการฝึกเพื่อปฏิบัติการแบบกองโจร เขาก็ไม่ขัดข้อง เพราะขณะนั้นสำนักงานของแผนกประเทศไทยยังไม่จำเป็นต้องใช้คนไทย หกเดือนต่อมา กลิ่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา จึงถูกโอนตัวไปประจำสำนักงานในกัลกัตตา และได้ปฏิบัติงานเป็นผลดีมาก

ขอเล่าเรื่องการผจญภัยของเสรีไทยสายอังกฤษ ณ ค่ายรังรัก เราซ้อมรบบ่อย ๆ กับหน่วยทหารคอมมานโดที่อยู่ใกล้ค่ายทางฝั่งเหนือของทะเลสาบ เคยต้องว่ายน้ำเอาระเบิดเทียมไปวางใต้เรือที่จอดอยู่หน้าค่าย ในระยะแรกพวกเราอ่อนหัดในด้านการเคลื่อนไหวในป่า ไร่เพิ่มบอกว่ากิ่งไม้ใบไม้ใหญ่ในป่ามีเท้าให้พวกเราเหยียบแหลก เคนโครมครามยังกะโซ่ลงช้า เวลาซ้อมรบตอนกลางคืนสายตาเรายังไม่ชินกับความมืด สะกดทุกสิ่งทุกอย่าง ตกหลุมตกร่องล้มกะม้า แต่พวกที่ขยันเที่ยวเกี่ยวกล้วยสาว ๆ ในอังกฤษ ชำนาญการคลำหาทางและคลำอะไรต่าง ๆ นานา ในความมืด จึงไม่ลำบากลำบากมากนัก

คนที่เจ็บตัวมากที่สุดในความมืดคือกองกษัตริย์ คืนหนึ่งขณะที่เรากำลังเดินกลับค่ายหลังจากการซ้อมรบ กองกษัตริย์อวดภูมิดาราศาสตร์ ชี้ให้พรรคพวกดูดาวกลุ่มต่างๆ แต่อยู่ๆ เสียงอธิบายเจ็ยแจวกก็หายไปพร้อมกับร่างเจ้าของเสียง แล้วก็มีเสียงร้องโหยอย่างโศก ครวญคล้ายฝันร้องขอส่วนกุศล ปรากฏว่ากองกษัตริย์ตกลงไปนอนแฉ่งแม้งอยู่ในหลุม เราใช้เวลาราวๆ เดือนหนึ่งจึงได้ตา “แมว” สามารถเคลื่อนที่ในความมืดได้อย่างเงียบ ๆ และคล่องแคล่ว ในการซ้อมรบเราจะถูกแบ่งออกเป็นสองพวก ผลัดกันเป็นพวกจู่โจมและพวกตั้งรับ คืนหนึ่งกฤษณ์เป็นแมวมองของพวกตั้งรับ นอนซุ่มอยู่นอกบริเวณตั้งรับ เพื่อคอยตบตารับฟังเสียงเดินของฝ่ายตรงข้าม กฤษณ์นอนนิ่งไม่ไหวติงอย่างดีเยี่ยม จนงูตัวหนึ่งคง

เข้าใจผิดคิดว่าเขาเป็นท่อนไม้ เลื้อยข้ามหลังเขาไปอย่างเชื่องช้า กฤษณ์แล้วว่าเขากลั่นหายใจ นานที่สุดในชีวิต

คราวหนึ่งเราออกไปซ้อมรบกันเกือบตลอดคืน ห่างจากค่ายมาก ผมอยู่ฝ่ายตั้งรับ คี้นั้นอรุณเป็นหัวหน้าฝ่ายตั้งรับ ตำราญเป็นหัวหน้าฝ่ายจู่โจม อรุณจัดให้เราผลัดกันทำหน้าที่ แมวมองคนละหนึ่งชั่วโมงบนเนินเล็กๆ ห่างจากเทวสถานร้างที่พลพรรคฝ่ายรับพักผ่อนอยู่ ประมาณ ๑๐๐ เมตร เมื่อแมวมองได้ยินเสียงฝีเท้าคนก็จะให้สัญญาณ ฝ่ายรับก็จะหลบออกจากเทวสถานทันทีและนอนซุ่มอยู่รอบๆ เพื่อยิงฝ่ายจู่โจม หากแมวมองไม่ได้ยินเสียง กลุ่มกองโจรฝ่ายตั้งรับก็จะถูกล้อมยิงหมดทางสู้ ในการซ้อมรบ ได้สมมุติว่ากลุ่มกองโจรรู้ล่วงหน้าแล้วว่าพวกเราอยู่ที่เทวสถานแห่งนั้น ในการซ้อมรบพวกเราต้องสหายเบ้หลัง ซึ่งบรรจุอาหาร ผ้าห่ม ระเบิดมือ (หลอก) กระสุนจริง (เพื่อทำให้เบ้หนัก) และกระสุนหลอกซึ่งใช้ยิงกัน กระสุนหลอกนั้นใช้ลูกกระต่าย ซึ่งถ้าไม่จ่อยิงกันใกล้ๆ ก็ไม่ระคายผิวหนัง

พวกเราแทบทุกคนที่ผลัดกันทำหน้าที่แมวมองสารภาพว่า หวาดสะอึกที่ต้องนั่งซุ่มอยู่ในความมืดสนิทกลางป่าตามลำพัง ครั้งนั้นเป็นครั้งแรกในชีวิตที่ผมอยู่เดี่ยวๆ โดยโดดเดี่ยวกลางป่าเมืองร้อนในความมืด มันเป็นชั่วโมงที่ยาวนานเหลือล้นในความรู้สึกของผม ประสาทตึงเครียดทุกขณะจิต เมื่อตามองแทบไม่เห็นอะไรนอกจากต้นไม้ที่ดำทะกุ่มอยู่โดยรอบ หูของผมก็ไวเป็นพิเศษ สามารถรับเสียงทุกชนิดในป่าได้ และจินตนาการของผมก็พุ่งซ่านสุดขีด ป่าเมืองร้อนไม่เงียบสงบเหมือนป่าในอังกฤษ มีเสียงจกจั่นเรไรระงมไม่ขาดระยะ ผมถือว่าเสียงของมันเป็นเสียงปลอบใจ มันเป็นมิตรที่ดีของผมเช่นเดียวกับนกซึ่งร้องเพลงประโลมใจให้ชุ่มชื่น แต่นอกจากเสียงนกและเสียงจกจั่นเรไร เสียงอื่นทุกอย่างในป่าล้วนแต่ข่มขวัญให้กระเจิดกระเจิง ภายในชั่วโมงเดียวฉันนั้นประสาทที่ตึงเครียดของผมขยายเสียงทุกชนิดในป่าให้ดังยิ่งกะออกมามากล้นไปไกลตัว ผมสะดุ้งทุกครั้งที่ได้ยินเสียงกรอบแกรบและกุกกัก เสียงกุกกักซึ่งเกิดจากสัตว์เลื้อยคลานดังอยู่แทบไม่ขาดระยะ ดังมากบ้างน้อยบ้างแล้วแต่ขนาดของสัตว์ และเป็นเสียงใกล้ตัวที่สุด เสียงกรอบแกรบหรือเสียงกึ่งไม้หักก็คงจะเกิดจากสัตว์สี่เท้าซึ่งไม่เข้ามาใกล้ แต่ผมก็รู้สึกว่ามันใกล้พอที่จะข่มขวัญให้ชนลูกซู่ซ่า ยิ่งไม่เห็นตัวมัน ผมก็ยิ่งสร้างมโนภาพของสัตว์ขึ้นมาว่าเป็นเสือ หมี กระตังหรือวัวป่า ถ้าเสียงกรอบแกรบดังมากหน่อย ผมก็หวาดผวาวัวงูใหญ่มากำลังเลื้อยมาทางผม ครั้นเมื่อเสียงต่างๆ (ยกเว้นเสียงจกจั่น

เรไร) หมกไปชั่วครู่ ความโล่งใจก็มีได้เกิดขึ้น ตรงกันข้าม ความเจ็บช้ำขณะกลับทำให้ผมคอยเงี่ยหูฟังอย่างกระวนกระวายว่าวันนี้ต่อไปจะมีเสียงอะไรมารบกวนอีก นั่งตัวแข็งอกสน ขวัญหาย ได้ยินเสียงหัวใจเต้นเป็นเสียงกลอง พอได้ยินเสียงตัวอะไรเลื้อยคลานกลบกล้วนน้อยลง แต่ตลอดชั่วโมงนั้นเป็นอันว่ามีแต่ความตื่นตระหนก เทียวก็สะดุ้งเพราะได้ยินเสียงโครมครามแต่ไกล โอ๊ย... สัตว์ใหญ่มาแน่ๆ ผมยังคิดว่าบางคน เพราะผมไม่กลัวผีสงนางไม้ ผมพยายามจะทำลายภาพสัตว์ป่าที่น่าสะพรึงกลัวด้วยการ ฟื้นฟูความหลังถึงภาพวบบวบในป่าซานเมื่องบาร์นสเลย์ เพื่อให้เกิดความกระสันรัญจวนใจ แต่ก็ไม่เป็นผล ความกลัวมีอานุภาพเหนือความรัก ภาพที่น่ากลัวยังคงหลอกหลอนผมอย่างไม่สร้างชา แม้ปากจะพิมพ์ังมั่งงาชื้อสายสวาท แต่ใจผมไหลไปจ่ออยู่กับสิ่งหลอกลวง ซึ่งผมเชื่อว่าบ้านแป้นเวียนวนอยู่ไม่ไกลนัก เอาใหม่ เอาสตรีเป็นที่พึ่งไม่ได้ สวตมนต์ดีกว่า ผมเริ่มว่านโมยังไม้ทนได้สามจบ ผมก็พรวดพรากทะเล้งโลดขึ้นยืนขาสดันคิกๆ เพราะมีเสียงอึงคึงจ๊อกแจ็กเจียวจ้าวมากระทบหูโดยกระทันหัน รวากับสัตว์ป่าฝูงหนึ่งกำลังทำทากัน แต่สักครู่หนึ่งผมก็ระลึกได้ว่าเคยได้ยินเสียงนี้มาก่อนแล้ว ที่แท้ก็คือเสียงฝูงไอ้จ้อร้องเจี๊ยกๆ นั่นเอง เมื่อไหร่จึงจะถึงเวลาที่เพื่อนมารับเวรรับกรรมแทนผมเสียที คุณาพิกาซื้อมือหน้าบัตพรายน้ำ ตายโหงละซี ผมต้องอยู่ยามอีกทั้งครึ่งชั่วโมง อีกทั้ง ๑,๘๐๐ วินาที อ่อนอกอ่อนใจเหลือทน พยายามสวตมนต์อีก ไม่สำเร็จ ตันไปนึกถึงเรื่องที่คุยกับลุงไบร์ทเมื่อสองสามวันก่อน ลุงไบร์ทเล่าว่าเมื่อแกคุมงานป่าไม้อยู่ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ ชาวบ้านเคยมาตามแกไปยิงเสือซึ่งมารังควานควายในหมู่บ้าน แต่เคราะห์ดีตามเสือไม่พบ แกบอกว่าเมืองไทยเสือไม่ชุมเท่าเมืองแขก ซึ่งเป็นแหล่งล่าเสือของพรานจากทั่วโลก จนรัฐบาลอินเดียดื้อว่าเสือมีส่วนส่งเสริมการท่องเที่ยว อ้างตัวเลขจากการสำรวจสามในครวเสือ (อย่ารู้เรื่องวิธีนับเสือในป่าเลย) ว่าเมื่อต้นศตวรรษที่ ๒๐ แดนอาบังมีพลพรรคพยัคฆ์ไพรราวๆ ๔๐,๐๐๐ ตัว หลังจากได้มีการล่าเสืออย่างไม่หยุดยั้ง ขนาดที่พรานมือใหม่ยังยิงได้คืนละสองสามตัว คาดว่าในช่วงเริ่มสงครามมหาเอเชียบูรพายังมีเสืออยู่อีก ๒๕,๐๐๐ ตัว ซึ่งเป็นตัวเลขน่าสยดสยองสำหรับคนไม่คุ้นป่าเช่นผม นึกเสียดายว่าพรานนานาชาติไม่ระมัดกลันล่าเสือให้สูญพันธุ์เสียเลยรู้แล้วรู้รอด ขณะที่นั่งใจเต้นตึกๆ ตึกๆ อยู่ได้ตันไม้ ผมก็ภาวนาขอให้เสือที่บังเอิญถูกล่ากรายเข้ามาใกล้ผม จงเห็นฝ่าความมีดีว่าผมมีแต่หนังหุ้มกระดูกไม่น่ากิน เรื่องกลัวเสือนำเข้าเย้ยหยันโยไฟเป็นที่สุด ประเสริฐ วัฒนา บุญส่งและ

ภิกษุเทศ ออกล้าสัตว์ในป่าแถบนั้นนับครั้งไม่ถ้วน ไม่เคยแผ้วพานพญักษ์ร้ายเลย

ผมผลุกลูกและลงนั่งหลายสิบครั้ง จนกระทั่งได้ยินเสียงซึ่งทำให้ผมยิ้มออก นั่นคือเสียงคนหลายคนเดินไถลเข้ามา แน่นนอนต้องเป็นเสียงกองโจรกำลังเข้ามาจู่โจมพวกเรา ผมยิ่งป็นเป็นสัญญาณระงับภัยทันหนึ่ง แล้วคลานเข้าไปใกล้เทวสถานที่มีน้ของพวกเรา พวกจู่โจมซุ่มซ่อนกันอยู่นาน ไม่กล้าเข้าโจมตี เมื่อเห็นว่าไม่มีการเคลื่อนไหวใด ๆ ในเทวสถาน จึงพากันระดมยิง (กระสุนหลอก) เข้าไปอีกพักใหญ่ฝ่ายตั้งรับซึ่งออกไปหลบซ่อนอยู่ทางคานหนึ่งของที่พักก็โอบตีสายจู่โจม ยิ่งกันสนั่นหวั่นไหว ไอ้ไฟมและไวท์ลอร์วผู้ควบคุมการซ้อมรบชี้ขาดว่าฝ่ายจู่โจมเจ๊ง เพราะแมวมอง (คืออาตมา) ได้ยินการเคลื่อนไหวของฝ่ายเข้าตี เตือนให้ฝ่ายตั้งรับรู้ตัวทันทั่วทั้งที่ ถ้าฝูงไอ้จอกกลับเข้ามาในบริเวณเทวสถานอีกในตอนที่เราเสร็จการซ้อมรบแล้ว จะเป็นคราวของมันก็จะต้องตระหนกตกใจ เพราะทหารไทยกำลังคุ้ยไม้ไอ้อวดทับถมกันแข็งแะ พอที่จะกลบเสียงพวกมันได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ ร้อยละที่เสร็จสิ้นการซ้อมรบ ทหารไทยจะเปิดสภากาแฟอภิปรายถึงกลเม็ดเด็ดพรายของแต่ละคนอย่างขบขันโจ่งแจ้ง

คืนนั้นเรากลับถึงค่ายจวนสว่าง งดกายบริหารเพราะเป็นวันอาทิตย์

ภายในเวลาเดือนเศษเท่านั้น ผมหักห้ามความกลัวไปได้มาก อีกทั้งสุขภาพก็เริ่มดีขึ้น ขณะนั้นเป็นฤดูฝน โรคหัดยังรบกวนผมอยู่ โดยเฉพาะในตอนนี้อากาศอบอ้าว ก่อนฝนตก ผมต้องกินหรือสูบยารักษาอาการแน่นหน้าอกเพราะหายใจไม่สะดวก

ในตอนนั้นเองที่ผมได้พบวิถีทางแห่งความพ้นทุกข์จากโรคหัดนี้ ผมเป็นหนี้บุญคุณภิกษุเทศที่เขาได้ชี้ทางให้ผมพ้นทุกข์ วันหนึ่งภิกษุเทศเข้าเมืองปูนาซื้อหนังสือเกี่ยวกับการฝึกโยคะมาเล่มหนึ่งและแผ่นภาพแสดงท่าฤาษีตัดตน ๑๖ ท่า ภิกษุเทศเป็นคนปราดเปรียวและตัวอ่อนจึงเริ่มแสดงท่าฤาษีตัดตนให้พวกเราดู พร้อมทั้งโฆษณาสรรพคุณของลัทธิโยคะว่า รักษาโรคภัยไข้เจ็บได้หลายอย่าง เช่น ความดันสูง ความดันต่ำ ลมอืดราการเต้นของหัวใจทำให้ชีวิตยืนยาว สร้างความแข็งแรง ความทรหดอดทน ขจัดโรคหัด โรคกระเพาะลำไส้ ทำให้กระชุ่มกระชวย มีพลังทางเพศ เสริมสร้างความซิงซิงปั้งปั้งขึ้นมาแทนความบื้อแบ่ปากเปียก โยคีผู้เขียนตำราโยคะเล่มนั้นเป็นหนุ่มรูปหล่อ น่าเลื่อมใส แก่ไม่กล่าวถึงการฝึกโยคะขั้นสูงอันเป็นการบริหารจิต แก่ย้าเรื่องการบริหารกาย ขจัดโรค สร้างพลังกาย พลังทางเพศ แก่อธิบายอย่างโจ่งแจ้งถึงวิธีฝึกหัดเพื่อให้ประกอบกิจในมั่งได้นานเป็นชั่วโมง ผมมอบตัวเป็นผู้

ตามภิกษุโดยไม่รู้รื้อ เริ่มฝึกโยคะทุกเย็น วัณนาซึ่งเป็นไส่เลื่อนก็เอาด้วย บัณฑิตซึ่งไม่มีโรค ร้ายอะไรและเป็นชายงามอยู่แล้วก็เอาด้วย ภายในเวลาเพียงเดือนเดียว เราทั้งสองเห็นพ้อง ต้องกันว่า รู้สึกสบายขึ้น โรคของผมนยังไม่หายก็จริง แต่การหายใจชัด ลดน้อยลง ใช้น้ำ น้อยลง ความยุ่งยากในการฝึกโยคะสำหรับผม อยู่กับการฝึกหายใจแบบหนึ่งของฤาษี ที่หายใจ เข้าทางรูจมูกข้างหนึ่ง ขณะที่ใช้นิ้วอุดรูจมูกอีกข้างหนึ่ง หายใจออกทางรูจมูกอีกข้างหนึ่ง สลับ กันหลาย ๆ ครั้ง และหายใจให้ลึกเต็มที่ แล้วยังแถมบีบรูจมูกทั้งสองข้างเพื่ออัดลมหายใจไว้ นาน ๆ วิธีหายใจแบบนี้ผมทำไม่ได้อยู่หลายเดือน เพราะไม่เคยจุมูกโล่งทั้งสองข้างพร้อม ๆ กัน แถมยังคัดจมูกทั้งสองข้างบ่อย ๆ จนต้องหายใจทางปาก เรื่องนี้ทำให้ผมท้อแท้ใจ แต่ อย่างน้อยก็มีศรัทธาในลัทธิโยคะ เพราะรู้สึกว่าการล้างวังชาค่อย ๆ ดีขึ้นตามลำดับ เริ่มรู้สึกว่า การซ้อมรบเดิน ๘ ชั่วโมง ขึ้นเขาลงห้วยไม่ใช่เรื่องหนักเกินกำลัง มีกำลังกายกำลังใจพอเพียง ที่จะฝึกโยคะอาสนะทุกวัน เว้นแต่ในกรณีพิเศษที่มีการฝึกหนักมากและต้องอดนอนจนอ่อน เพลียจริง ๆ ภายในเวลาประมาณสามเดือน ผมก็เลิกสูบบุหรี่แก้หืดและบุหรี่ยาน้ำมันยูคาลิปตัส

อีกเรื่องหนึ่งที่เราต้องเรียนและหัดทำมากคือ วิธีล้างความลับจากข้าศึก และวิธี รักษาความลับของฝ่ายเราไม่ให้รั่วไหล คนไทย อาบั้ง อาเซีย และชาวเอเชียส่วนมากถนัด ล้างความลับ แต่บกพร่องด้านเก็บความลับ ชาวตะวันตกไม่ได้ถือว่าเป็นการเสียมารยาทที่แสดง ความอยากรู้อยากเห็น การที่คนไทยชอบสอดรู้สอดเห็นและหละหลวมในการสงวนความลับ ทำให้เรื่องควรรลับในเมืองไทยมีผู้รู้เห็นและเล่าลือฮือฮากันอย่างกว้างขวาง เป็นเรื่องน่าพิศวงงงงวย สำหรับฝรั่ง พวกเราถูกจำใจจำใจเข้ามาในเรื่องการรักษาความลับ เพราะพันโทพอยน์ตันผู้บังคับ บัญชากองกำลัง ๑๓๖ แผนกไทยรู้ดีถึงจุดอ่อนของคนไทย

เราซ้อมทำจารกรรมและก่อวินาศกรรมกับหน่วยทหาร คอมมานโดที่อยู่บนฝั่งทะเล สาบถันตรงข้ามกับพวกเรา ฝ่ายฝรั่งออกจะเสียเปรียบ เพราะอยู่ในค่ายใหญ่ คนแปลกปลอม เข้าไปง่ายอีกทั้งฝรั่งก็ดูไม่ออกว่าหน้าไหนเป็นแขก หน้าไหนไม่ใช่แขก ทหารฝรั่งไม่รู้ว่เรา เป็นไทย นี่กว่าจะเป็นกะเหรี่ยงจากพม่า ค่ายรั้งรักไม่ใหญ่โต เรารู้จักหน้าคนในค่ายหมด ใคร แปลกปลอมเข้ามาเราก็รู้ พวกคอมมานโดจึงต้องเข้ามาปล้นค่ายเรา หรือก่อวินาศกรรมตอน กลางคืนขณะที่เราออกไปซ้อมรบ ครูของเราคือไส่ศีกบอทหารฝรั่งว่าคืนไหนพวกเราซ้อมรบ คืนหนึ่งเมื่อเราลกลับจากซ้อมรบ พบว่ามีกับระเบิดซึ่งมีแต่ชนวน ไม่ใส่ดินระเบิด อยู่ใน

บริเวณค่ายมากมายนับได้กว่า ๕๐ อัน จนกระทั่งพวกเราสองสามคนไปส่วมก๊วยเจ๋งกับระเบิด บ่นกระป๋องกระแปดว่าเสียสยของกลัวพวงสุวรรณค์ซำรุก

พวกเราเหนือกว่าเวลาไปก่อวินาศกรรมและล้างความลับ เราได้ไปแอบซุ่มทำแผนผังค่ายคอมมานโดอย่างละเอียด วันหนึ่งเรายกโขงเต็มอัตราศึกเข้าไปทำจารกรรมและก่อวินาศกรรมในค่ายทหารฝรั่งกลางวันแสดๆ ปลอมตัวเป็นแซกรับใช้บ้าง เป็นกุลีสบ้าง เป็นแซกนำหนังสือจากปูนาไปส่งในค่ายบ้าง ฯลฯ เราเล็ดลอดเข้าไปหลายจุด สำนวณกันทั่วเลยว่า มีเต็นท์ กระต๊อบ อาคารฝ่ายธุรการ โรงอาหาร โรงรถ คลังอาวุธ ก็แห่ง เปลี่ยนยามกันตอนไหน

ผมเข้าไปขโมยเอกสารจากฝ่ายธุรการ และสืบว่ามีทหารเหล่าไหนบ้าง ผมใช้กลยุทธ์คล้ายคลึง คือใช้หลักว่า การป้องกันตัวที่ดีที่สุด คือการจู่โจมประปรายเสียก่อน ทุกครั้งที่ผมเดินสวนกับฝรั่งในค่าย ผมรีบถามเขาเสียก่อน เพื่อไม่ให้ถูกเขาถาม ผมเตรียมจดหมายปลอมไว้หลายฉบับ จำหน้าซองถึงร้อยตรีหรือร้อยโทชื่อโหล ๆ เช่น สมิริ โจนส์ เกรย์ บราวน์ วิลสัน ฟันซ์ ฯลฯ วิธีนี้ได้ผลดีมาก ทหารที่โดนบ่อนคำถามก่อนไม่ทันคิดที่สืบสาวราวเรื่องราวผมแต่จู่โจมจากไหน ในค่ายคอมมานโดมีแซกรับใช้มาก ทำให้ยากที่จะรู้ว่าใครเป็นคนแปลกปลอม เพราะพวกเราคล้ายคลึงกันทุกคน ปนเปกับแซกได้ง่าย โดยเฉพาะกับแซกอัสสัม (คือไทยอาหม) ผมใช้ลูกไม้ถามหานายทหารไปจนทั่วค่ายโดยไม่ได้ไปพบคนที่ถามหาเลย ขอให้ข้อสังเกตว่า ในการถามหาใครต่อใคร ต้องถามหานายทหารยศต่ำหรือสิบตรีสิบโท ซึ่งมีจำนวนมาก อย่าถามหาพวกยศสูงชั้นพันตรีขึ้นไป อีกอย่างหนึ่ง ต้องเตรียมกุเรื่องไว้หลาย ๆ เรื่อง ราว ๆ ทำโม่งครึ่ง (ตอนเช้า) ผมไปนั่งกินน้ำชาที่แคนทีน ตอนเที่ยงผมก็ออกจากแคนทีนมุ่งหน้าไปอาคารแผนกธุรการ ปรากฏว่าไม่มีใครอยู่ในนั้น (ตรงตามความคาดหมายของผม) มีแต่แซกรับใช้นั่งอยู่หน้าอาคารคนเดียว ผมเข้าไปตีสันทักกับอาบังส่งบุหรีให้ตัวหนึ่ง เมื่อปรากฏว่าเราไม่มีไม้ขีด ผมก็ให้เงินอาบังไปซื้อ พอแกลเดินลับตาไปแล้ว ผมก็ปราดเข้าไปรวบเอกสารบนโต๊ะตัวใหญ่ที่สุด ยัดใส่กระเป๋าชั้นใน รอกอบังอยู่ครู่หนึ่งเพื่อจุกบุหรีสุบ แล้วก็ลาแกล บอกว่าจะกลับไปปูนา ตอนนั้นผมชะล่าใจเดินออกจากค่ายทางค้ำหน้าซึ่งมีทหารยามเฝ้า สิบเอกที่นั่งอยู่ที่บ่อนยามกรากเข้ามาถามผมว่ามาธุระอะไรในค่าย (ถึงคราวผมโดนจู่โจมบ้างละ) ผมรู้ตัวว่าทำผิดพลาดไปแล้ว ผมควรจะเล็ดลอดออกทางหลัง

ค่าย ซึ่งไม่มีทหารยาม เมื่อตกเป็นฝ่ายโดนซักถามเข้าก่อน ผมก็แกล้งทำเป็นไม่รู้ภาษาอังกฤษ ตอบไปเป็นภาษาไทย นายสิบบอกให้ยามกักตัวผมไว้ก่อน ไปตามนายทหารที่พูดภาษาพม่ามา ซักไล่เบี้ยผม ผมส่ายหัวและตอบเป็นภาษาไทย ลังเลกันครู่หนึ่งนายทหารนั้นก็บอกให้คน พาผมลงเรือนยนต์ไปฝั่งค่ายรักรัก ผมเข้าใจว่าแกทำอ้อมความไม่รู้ ผมออกซื้อเมืองปuna ข้าวหลาย หน แกลงแถวว่าผมมาจากปuna จึงให้คนพาผมข้ามฟากไป เป็นอันว่าผมได้รับความสำเร็จ อย่างสมบูรณ์ เอาเอกสารออกมาได้ปีกใหญ่ นับเป็นเกียรติประวัติของขโมยสมัครเล่น พันตรี รุดอล์ฟส่งเอกสารคืนไปพร้อมด้วยบันทึกเตือนให้ทางค่ายคอมมานโดกวาดค้นเรื่องการเก็บ เอกสาร

วันรุ่งขึ้นมีการพิจารณาผลงานครั้งนั้น ปรากฏว่ามีพวกเราเพียงสามคนที่ไม่ถูกจับ ไล่เพิ่มบอกว่าพวกเราทำงานได้ดี ที่ถูกจับเกือบหมดทุกคนก็เพราะว่ามันได้บอกล่วงหน้าไป ทางฝ่ายข้าศึกว่า จะมีแนวที่ห้าเข้าไปในค่าย มันต้องการรู้ว่าพวกเราถูกซักไล่ได้เลียงอย่างไร และโกหกต่อแหล่งยังไปบ้าง

รถยนต์ทหารของค่ายรักรักพานายทหารชายหญิง และนายสิบในค่ายการควัสลาไป เทียวในเมืองปuna ทุกเสาร์ พวกเราก็กออกไปเที่ยวกันบ้างเหมือนกัน โดยมากไปดูภาพยนตร์ และกินข้าวที่ร้านอาหารจีน พวกฝรั่งนอกจากไปดูหนัง ก็ไปสโมสรเพื่อเล่นบิลเลียด ไพ่บริจจ์ เท็นนิส สควอช หรือเพื่อกินเหล้าและเต้นรำ ไปเที่ยวผู้หญิงกันก็มี ครั้งหนึ่งเมื่อผมเข้าเมือง กินข้าวเจ๊ก ผมบอกพวกที่ไปด้วยกันว่าจะกลับก่อน ไม่รอรถยนต์ประจำค่ายซึ่งกลับดึก ตอน นั้นผมฝึกโยคะไปแล้วเตือนเศษกำลังฟิตจัด จึงเดินกลับค่ายตามลำพัง เดินผ่านป่าช้าแขกโดยไม่แผ้วพานผีแขก และเป็นครั้งแรกที่ผมหักห้ามความกลัวป่าในตอนกลางคืนได้

ผมได้บทเรียนสำคัญในคืนนั้นว่า ความขลาดหวาดกลัวเป็นเรื่องของการหลอก ตนเอง ผมจากเมืองไทยตั้งแต่อายุเพียงย่างเข้าวัย ๑๘ ปี ความรู้เรื่องพุทธศาสนามีแค่ฆราวาส-ธรรม ในวัย ๒๔ ปี ผมไม่รู้วิธีข่มจิตขจัดความหวาดสะอื้น ความกลัวป่าเป็นปกติวิสัยของ คนเมืองที่ไม่คุ้นกับป่าดงพงพี สรรพสัตว์ทั้งหลายย่อมมีความรักตัวกลัวตายเป็นสัญชาตญาณ คนกลัวสัตว์ป่า สัตว์ป่าก็กลัวคน สัตว์เล็กกลัวสัตว์ใหญ่ คืนนั้นผมเดินเดียวดายในความมืด และความเงียบสงบ (ยกเว้นเสียงจกจั่นแวไรและแสงวับ ๆ แวม ๆ จากหิ่งห้อย) ด้วยจิตใจแจ่มใสปลอดโปร่ง ไม่รู้สึกประหวั่นพรั่นพรึง เป็นครั้งแรกที่ผมเริ่มรู้สึกถึงรสชาติของความสงบใน

ความสงบ ความสงบและความมีที่เคยสร้างความสะดวกสบาย กลับขโมยจิตใจให้เข้มข้นเป็นสุข เป็นความสุขซึ่งเกิดขึ้นมาแทนที่ความกลัว อันที่จริงความชุ่มชื้นแจ่มใสในธรรมชาติก็ไม่ใช่ ความรู้สึกใหม่เสียทีเดียว เพราะผมเคยรู้รสชาติความรื่นรมย์ของป่าโปร่งในประเทศอังกฤษมาก่อน แล้ว อย่างไรก็ตาม บรรยากาศของป่าเมืองร้อนผิดแผกจากบรรยากาศของป่าเมืองหนาวมากทีเดียว ป่าเมืองร้อนที่บราซิล ตอนใต้ที่มีต้นไม้ใหญ่และหนาแน่น แสงแดดจะถูกกั้นก้านสาขาของต้นไม้กรองไว้มากกว่าที่จะผ่านตลอดถึงพื้นดิน ความแตกต่างระหว่างป่าเมืองร้อนและป่าเมืองหนาวจึงมีทั้งในด้านแสงเสียงและกลิ่น ป่าเมืองร้อนมีเสียงระงมและเสียงง่า เสียงคำราม และเสียงครีกรโครมข่มขวัญจากสัตว์ใหญ่ เสียงลิงค่างบ้างชะนี ป่าในทวีปยุโรปไม่มีเสียงเยียดแอดของกอไผ่ที่ตึงลม ไม่มีพันธุ์ไม้ที่มีนมหมีมา ไม่มีพุ่มไม้กอหญ้าารกรุงรังอันอาจเป็นที่ซุ่มซ่อนสัตว์ใหญ่ที่ล่าเหยื่อ ไม่มีรินยุงและแมลงหลากหลายชนิด ป่าดงดิบอุดมด้วยอาหารของนก ได้แก่มะแมลง ตัวหนอน และผลไม้ดง ป่าเมืองร้อนจึงมีนกเป็นเครื่องประดับสวยงามหลายร้อยชนิด วงศุขยารักษ์ของป่าเมืองร้อนมีเสียงผสมผสานมากมายจนแยกแยะได้ยาก

นอกจากความแตกต่างในด้านเสียง แสงและกลิ่นในป่าสองทวีปที่ว้ามานี้ ยังมี ความแตกต่างที่ผมไม่มีปัญญาจะพรรณนาได้ มันเป็นความแตกต่างอันละเอียดอ่อนของสิ่งที่ตามองไม่เห็นหูไม่ได้ยิน จมูกไม่ได้กลิ่น สิ่งนี้เป็นส่วนเร้นลับที่แฝงอยู่ในป่าเมืองร้อน เป็นสิ่งที่หลายคนอาจไม่รู้สึกรู้ว่ามี บางคนอาจรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่คุกคามข่มขวัญ มีภูตผีปีศาจที่มั่งร้ายหมายขวัญก่อนมนุษย์ บางคนรู้สึกว้าป่าเป็นทิวภูมิที่กล่อมเกลาคจิตใจให้สะอาด สงบและเป็นสุข ด้วยเหตุนี้กระมัง การอยู่ในป่าและการอยู่โคนไม้จึงเป็นธาตุคงควัตรของโยคีและภิกษุ

ความเปลี่ยนแปลงในความรู้สึกของผมต่อสภาพป่าเมืองร้อนมิได้เกิดจากการใช้ปัญญาพิจารณา แต่เกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไปเนื่องจากความเคยชิน ผมไม่ได้พบวิถีธรรมชาติเอาชนะความกลัว ความกลัวค่อยๆ ถูกแทนที่ด้วยความชื่นชอบและชื่นบาน ความเคยชินกับสภาพป่าเป็นตัวการที่ทำให้ความกลัวจางลงไปตามลำดับ

คืนหนึ่งเราต้องปฏิบัติการเป็นโจรปล้นรถยนต์ทหารที่กลับจากเมืองปูนา นายทหารผู้ฝึกสอนเรื่องโจรกรรมย้าแล้วย้าเล่าว่า เราจะทำงานชิ้นนั้นพลาดพลั้งไม่ได้ อาจเกิดอันตราย เพราะในรถยนต์ซึ่งมีทหารชายหญิงราวๆ สิบคน จะมีผู้รู้เห็นเป็นใจกับพวกเราเพียงสองคนเท่านั้น คือ พันตรีรูดอล์ฟ หัวหน้าคณะผู้ฝึกสอน และไอ้เฟม คนอื่นอาจจะพยายามต่อสู้

ชัดขึ้นโดยใช้ปืนพกบรรจุกระสุนจริง พวกเราจะมีแต่กระสุนหลอกเท่านั้น พวกเราได้เตรียมปฏิบัติการโดยเอาเสื้อกางเกงพลเรือนของเรามาทำให้สกปรก และยืมเสื้อผ้าของแขกรับใช้บ้าง ผู้ที่จะแสดงบทบาทผู้ร้ายตัวการได้แก่การวิก ประโพร และภิกษุเทศ การวิกและประโพรเป็น ยอดนักแสดง ส่วนภิกษุเทศไม่ต้องแอ็คท่าเลย เนื่องจากผมเผ้าหยิกหยอกหยอย ผิวพรรณคล้ำ หน้าตาเหมือนแขกสมบุรณ์แบบอยู่แล้ว ทั้งยังสามารถทำหน้าและทำสั้มเสียงเทียมเกรี้ยมน่าเกรงขามตามแบบฉบับอาชญากรอีกด้วย พวกที่รูปร่างล่ำสันหรือสูงใหญ่ได้แก่ ประทาน กฤษณ์ ธนาและ สำราญ จะแสดงตนให้เห็นห่างๆ พอไม่ให้คนในรถเห็นหน้าตาได้ถนัดชัดเจน คนอื่นยืนเรียงรายอยู่ริมทางทั้งสองข้าง ถือปืนติดคาบข้าง มีดพร้าบ้าง กระบองบ้าง ประโพรและการวิก เอาผ้าขาวปูที่นอนห่ม และเอาผ้าโพกหัวเห็นร่างขาวโพลนในความมืด กลุ่มโจรกำมะลอชุมนุมอยู่หลังต้นไม้และพุ่มไม้ริมถนนตรงทางโค้งที่รถยนต์จะต้องลดความเร็ว ทุกคนแต่งหน้าทาผิวให้คล้ำ บางคนใช้ผ้าโพกหัว บางคนสวมหมวกมีกระบัง บางคนสวมหมวกปีกใหญ่ บางคนมีผ้าคาดรอบหน้าผากและกาง เปิดแค่ตาและจมูก สามสี่คนใส่แว่นดำ เมื่อได้ยินเสียงรถมาแต่ไกล (เวลาราว ๆ เที่ยงคืน) ประโพรก็ลงนอนหนึ่งไม่ไหวถึงขวางถนน ได้ทราบภายหลังว่าพอเจ้าแขกยาบคนขับรถเห็นร่างคนขาวโพลนนอนอยู่กลางถนน ก็ตื่นตระหนกตกใจสุดขีด ทำท่าจะขับรถทับประโพร พันตำรวจดูลโฟซึ่งนั่งข้างคนขับต้องสั่งให้หยุดรถ แล้วแกก็ลงจากรถเดินไปที่ประโพร

พวกเราที่ชุมนุมอยู่ข้างทางก็เผ่นพรวดพราดออกมา พวกที่ตัวสูงใหญ่ก็ล้อมรอบรถยนต์อยู่ห่าง ๆ คนอื่นเพียงแต่ปรากฏร่างให้เห็นอยู่ริมถนน ทุกคนยกเว้นทหารหญิงถูกตะคอกให้ยกมือขึ้นและลงจากรถหันหลังให้พวกเรา การวิกกรากเข้าเอามีดขย้างงูพันตำรวจดูลโฟแล้วรีบปืนพกไป ร้อยเอกซิสซอม นายทหารฝ่ายธุรการทำฮึดฮัดชัดขึ้น ถูกพวกเราเตะตูดหลายบ๊าบ ไอ้เฟ้มทำที่สั๊กกับประทาน แล้วแกลังทำเป็นล้มลงไป ประทานก็ขึ้นนั่งทับอกและเหยียบแขนไว้ ไอ้เฟ้มแอ็คท่าบิดตัวไปมา รูดูลโฟแย่งมีดจากมือการวิก ปลักกันกลิ้งไปกลิ้งมา การวิกขึ้นนั่งคร่อมอกแล้วแสวงจับหัวรูดูลโฟกระแทกพื้นรูดูลโฟทำเสียงแสดงความเจ็บปวด พวกเราคนหนึ่งเอาดาบปลายปืนจ่อไว้ การวิกชูค้ำรามห้ามมิให้ใครต่อลัษชัดเจน พุดภาษาอังกฤษด้วยสำเนียงแขกแบบเนียนมากกว่า พวกเราเป็นผู้ร้ายสุภาพบุรุษจะปล้นทรัพย์สินเท่านั้น ประโพรลุกขึ้นเดินวางมาดเหมือนผู้ร้ายในหนัง รีบเข้าไปรวบเอากระเป๋าสตางค์และนาฬิกาข้อมือ ตะคอก

ทหารหญิงให้ถอดแหวน สร้อยคอ นาฬิกาข้อมือ และริบกระเป๋าทิ้งไปหมด อาบู่ตัวสั้นเต็มพนมมือภาวนา “รามราม รามราม รามราม” เสียงสั้น ไอ้เฟิ้มทำเป็นปล้ำกับประทานถูกเหวี่ยงล้มลงไปร้อง พัด! แม่บ้านฟอร์เตอร์ตกใจจนฉีราด รีบปลดของมีค่าส่งให้ประโพร ซึ่งทำเสียงกรรโชกขู่ขวัญไม่หยุดหย่อน เมื่อปล้นทรัพย์เสร็จแล้ว ประโพรสั่งให้ทุกคนขึ้นรถเป็นภาษาอังกฤษสำเนียงแขก การวิกคำรามภาษาแขกให้คนรถขับรถออกไป ไอ้เฟิ้มกับพันตรี รูดอล์ฟซึ่งคลุกฝุ่นเปรอะเปื้อนทั้งตัว แกล้งทำเดินโซยกเขยกขึ้นรถไป

พวกเราได้คะแนนเต็มในการปฏิบัติงานคืนนั้น และวันรุ่งขึ้นได้มอบทรัพย์สินที่ปล้นมาคืนไปครบถ้วน ไม่ขาดตกบกพร่อง พวกเราส่งสารร้อยโทหญิงฟอร์เตอร์มาก หรือก็น่าควรไปขอโทษขอโพยเธอหรือไม่ แต่ในที่สุดเสียงข้างมากว่าไม่ควรไป เพราะอาจจะทำให้เธอกระดากกระเดื่องเคืองชุ่นว่าหลงกลโจรกำมะลอ

หลังจากความสำเร็จยิ่งใหญ่ครั้งนั้น เราก็ได้หยุดเทอมระยะสั้นสัปดาห์ เพื่อยกโขงไปเที่ยวผู้หญิงที่บอมเบย์ภายใต้การนำของไอ้เฟิ้มและไวท์ลอร์ พวกเราระริกระระเริงระรื่นขึ้นแซมสัพยอกหยอกเย้ากันครั้นเครื่องตลอดเวลาที่นั่งรถไฟจากปูนาไปบอมเบย์ เราคอยากปากแห้งตั้งแต่กลางเดือนมกราคมที่เราได้รอนแรมกลางสาครจนเข้าค่ายคาร์คัสตรา (เว้นแต่จอมโจรสลามสี่คนที่ชอกแซกไปชุกชนในอาฟริกาใต้และปูนา) โรคขาดมันสานารีได้เริ่มสำแดงอาการให้ปรากฏออกมาเป็นความหงุดหงิดงุ่นง่าน และภาวะ “ใจลอย” ในเวลาเรียน

ที่บอมเบย์พวกเราแยกย้ายกันไปเป็นสองกลุ่ม กลุ่มหนึ่งไปกับไวท์ลอร์ อีกกลุ่มหนึ่งไปกับไอ้เฟิ้ม

ไอ้เฟิ้มและไวท์ลอร์บอกเราว่า คุณภาพและสนนราคาของสถานเรึงสวาทสองแห่งที่เขาจะพาเราไปนั้นทัดเทียมกัน คืนต่อไปใครอยากเปลี่ยนสถานที่ก็ได้ สถานโสเภณีที่กลุ่มผมไปเยือนในคืนแรกเป็นตึกโอโถงสะอาดสะอาด มีห้องรับแขกขนาดใหญ่พอสำหรับบริการดีมีราว ๆ ๑๒ คนมานั่งให้ลูกค้าเลือก ห้องนอนคงมีราว ๆ ๒๐ ห้องเท่า ๆ กับจำนวนผู้หญิงโสเภณีที่นั่นเกือบทั้งสิ้นเป็นลูกครึ่งอังกฤษอินเดีย (เรียกว่า Anglo-Indians) ลูกค้าในสถานที่แห่งนั้นแต่งตัวพลเรือน แต่กิริยา ก็น่าส่วนมากเป็นนายทหารอังกฤษ เราไม่เห็นแขกเข้าไปเที่ยวที่นั่น อาจเป็นด้วยเจ้าของสถานที่กีดกันชาวอินเดีย เพราะคงเกรงว่านายทหารอังกฤษจะรังเกียจที่จะร่วมมรรคากับแขก ในแหล่งโสเภณีชั้นดี “บริการดี” ได้รับการตรวจร่างกาย

โดยแพทย์ทหารว่าปลอดภัย แม้จะไม่มีการรับรองเป็นทางการ เพียงแต่มีการบอกกล่าวกันว่า มีสถานโศภณบางแห่งที่ทหารอังกฤษเข้าไปได้โดยไม่โดนสารวัตรทหารจับ ช้องโศภณทั่วๆ ไปซึ่งมีอยู่แพร่หลายในอินเดียเป็นเขต O.B. (Out of Bound) หรือเขตหวงห้ามสำหรับทหาร สารวัตรทหารจะเข้าไปจับทหารในสถานที่อื่นเป็นเขตหวงห้าม แต่การตรวจตราเช่นนั้นก็หาทั่วถึงไม่ ดังจะเห็นได้ว่า ทหารอังกฤษในอินเดียในปี ๒๔๘๖ เป็นกามโรคร้อยละ ๑๖ ทหารเสรีไทยถูกตรวจร่างกายหลายครั้ง มีสถิติน่าภูมิใจว่า ไม่มีใครเป็นวีรระหว่างที่อยู่ในอินเดีย

เราได้หย่อนอารมณ์ในบอมเบย์เพียงสามคืน ใต้เพ็ญบอกว่าขึ้นให้อยู่เนิ่นนานกว่านี้ ความแค้นของเราจะกร่อน

ค่ายรักรักริมทะเลสาบอยู่ห่างหมู่บ้านและไกลเมือง คณะเสรีไทย ๒๑ นายจึงอยู่ด้วยกันอย่างโดดเดี่ยวเดียวดายจริงๆ คนที่ขี่เกยจันทรเข้าเมืองปูนาอย่างผมจึงมีสภาพความเป็นอยู่คล้ายนักพรตกลายๆ ท่ามกลางป่าเขาลำเนาไพรอันดงามและสดชื่น แทบจะไม่ได้เห็นผู้หญิงเลยไม่ว่าทหารหญิงฝรั่งหรือหญิงแขก ที่พักทหารหญิงในค่ายอยู่ในกลุ่มครูผู้ฝึกสอนวิชากองโจร พวกเธอไม่ยุ่งเยี่ยงยุรยาตรมาให้พวกเราเห็นหน้าเห็นน้องเลย ซึ่งก็เป็นการดี ขึ้นมาให้เราเห็นก็เป็นการรบกวนตะบะตาบสเปล่าๆ

ในคณะข้างเผือกมีพวกรุ่นหนุ่มวัย ๒๑-๒๕ ปี ๑๐ คน เป็นพวกที่ไปนอกเมื่อจบจากโรงเรียนได้แก่ ม.จ. ภิศเดช (อายุน้อยที่สุด) ม.จ. จีรตินัย (ไปนอกแต่ยังเด็ก) ประพฤทธิ์ รจิต เปรม ประไพโร บัณฑิต ธนา บุญส่ง และผม อีก ๑๑ คน เป็นรุ่นผู้ใหญ่ที่ได้ปริญญาเมืองไทยหรือรับราชการแล้ว คือ ป่วย ประทาน สำราญ เสนาะ วัฒนา กฤษณ์ อรุณ กำแหง ประเสริฐ (ข้าราชการสถานทูต) ม.จ. การวิก และ ม.จ. กฤษณัตริย์ กลุ่มนี้อายุ ๒๘-๓๑ ปี ที่ค่ายคาร์คัสลา ทั้งสองรุ่นคลุกคลีสันทสนมกลมเกลียวกันมาก ป่วยซึ่งอายุย่างเข้า ๒๘ ปีและเคยเป็นครูก็สูญเสียศักดิ์ศรีของครู โดนพวกรุ่นหนุ่มล้อเลียนลวนลามอย่างไม่เกรงใจหรือคำนึงถึงวัยวุฒิ แต่ป่วยมีอารมณ์ขัน ดังที่ได้แสดงออกใน “นิราศเต็นบี่” และในการตั้งสมญาให้พวกเราทุกคน เขาจึงมีที่เด็กศอกกลับพวกหนุ่มมองใสเสมอ ไม่ยอมตกเป็นฝ่ายถูกโจมตีข้างเดียว

การฝึกที่โรงเรียนรบหนักกว่าการฝึกในอังกฤษ แต่สภาพความเป็นอยู่ของเราดีขึ้นมากไม่ต้องอยู่อย่างแออัด มีเขารับใช้ และมีความหวังว่าไม่ช้าก็จะได้ดาวประดับบำ ธรรม-

ชาติที่สวยงามสดชื่นรอบตัวเราทำให้เราสุขภาพสบายใจ เราซาบซึ้งอย่างเดี่ยวเท่านั้นคือ นารี

สิ่งที่ทำให้พวกเราอยู่ร่วมกันได้อย่างราบรื่นและกลมเกลียวกัน คืออารมณ์ขันของหลายคน ที่สร้างความครึกครื้นบำรุงขวัญ พวกที่ตลกค่อนองหน้าทะเล้นเป็นประจำก็มีประโพร เปาโรหิตย์ วัฒนา ชิตวารี ตำราญ วรณพฤกษ์ ม.จ. ภิศเดช รัชนี ม.จ. การวิก จักรพันธ์ คนที่ไม่ตลกแต่ทำให้เพื่อนสนุกสนานเฮฮาได้เสมอ คือ บุญส่ง ฟังสุนทร เพื่อนเราคนนั้นถูกรุมกระเช้าตลอดเวลาโดยไม่เคยแสดงความขุ่นเคืองรำคาญใจเลย ภิศเดชเป็นคนครึกครื้นโครมคราม ถนัศกรวญเพลงและโหวกเหวกโวยวาย เป็นคนทรหดอดทนที่สุดคนหนึ่ง แทบจะไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย ในขณะที่คนอื่น ๆ นั่ง ๆ นอน ๆ ไม่พูดจารระหว่างชั่วเวลา ๑๐-๑๕ นาที ที่ได้พักผ่อนจากการฝึกอย่างโหดโชน มักจะมีเสียงเอะอะมะเทิงหรือเสียงกรวญเพลงจากภิศเดชเป็นรายการกล่อมหรือกวนอารมณ์

ประโพรและการวิกมีศักยภาพของนักแสดง บทบาทของสองคนนี้ทำให้การปล้นรยยนต์ประสบความสำเร็จอย่างยอดเยี่ยม จนทำให้ร้อยโทหญิงพอร์เตอร์ตกใจจนฉีราดประโพรเข้าเหยเพื่อนฝูงไม่เลือกหน้า คู่ปรับของประโพรคือเสนาะ นิลกำแหง และ ธนา โปษยานนท์ ซึ่งให้สัญญาเขาว่า “ไอ้แค้น” และ “ไอ้ตาโปน”

วันหนึ่งเสนาะโยนรองเท้าที่พื้นขาดจนใช้ไม่ได้แล้วให้ประโพร บอกว่า “ไอ้แค้น เอาเกือกกูไว้คู่ต่างหน้า” ประโพรยกเกือกขึ้นชูให้พรรคพวกดู เข้าย้อนไปว่า “ชอบใจไว้ยเกือกนี้เหมือนหน้าไอ้จู้จู้จริง ๆ” จู้จู้คือฉายาของเสนาะ

เมื่อเราเข้าไปกินอาหารเย็นเป็นครั้งแรกที่ค่ายคารัควัลดา ประโพรโค้งคำนับหัวหน้อยอย่างอ่อนน้อมพร้อมกับกล่าวว่า “กระหม่อมขอทูลเชิญฝ่าบาทประทับหัวโตะเป็นประธาน” พอหัวหน้านั่งลงแล้ว พวกเราก็เอาตะเกียงน้ำมันสามสีดวงไปวางเรียงรายทางหัวโตะ โตะอาหารตัวนั้นยาวมาก ปลายโตะจึงมีแสงสลัว พอทุกคนนั่งพร้อมเพรียงกันแล้ว ประโพรก็เอะอะขึ้นว่า “ดูโน่นเนาะ แสงสะท้อนจากหัวหน้าส่องสว่างถึงปลายโตะ” ทุกคนหัวเราะคิกคัก การวิกจึงรู้ว่าโดนต้อน แต่ตกกระไดพลอยโจนนั่งหัวโตะเป็นสุริยยามราตรี คุจทินกรในดินแดนแห่งดวงอาทิตย์เที่ยงคืน

กลับจากบอมเบย์แล้ว เราเตรียมตัวไปอยู่ป่า มีนายทหารแขกอัสสัมและนายทหารพม่ามาสอนเรื่องป่า แขกอัสสัมคือร้อยโทราม มหันตา รูปร่างท่าทางปราดเปรียวเหมือน

ภิกษุ นายทหารพม่าคือร้อยโทบัทสัน เป็นลูกครึ่งพม่าอังกฤษ ก่อนสงครามเป็นข้าราชการกรมป่าไม้ เชี่ยวชาญการเดินป่าและหาของกินในป่า รูปร่างต้อๆ แต่ปราดเปรียว นายทหารชำนาญป่าสองคนนั้นสอนพวกเราละเอียดมาก ว่าตั้งแต่วิธีทำเตาไฟ วิธีหารากไม้ใบไม้ที่กินได้ วิธีตัดไม้ วิธีสร้างที่พัก วิธีสังเกตทิศทางในป่า วิธีใช้กระบองไม้ไผ่เป็นภาษะหึ่งต้ม วิธีทำให้หน่อไม้บางชนิดหายขม วิธีใช้สมุนไพรบางอย่าง วิธีป้องกันทากซึ่งเป็นสัตว์สุบเลือด วิธีหลบสัตว์ร้ายเมื่อจวนตัว ฯลฯ เรื่องต่างๆ ที่เขาสอนเรานั้นล้วนแล้วเป็นความรู้ใหม่สำหรับเรา ยกเว้นสองสามคนที่เคยล่าสัตว์ในเมืองไทย

บัทสันบอกว่าเขาจะพาพวกเราไปป่าเบลคอมใต้บอมเบย์ เราจะต้องเผชิญสภาพป่าที่ทึบมากในฤดูฝน สัตว์ป่าชุกชุมทุกชนิด ตั้งแต่ยูงและแมลงต่างๆ งู นก ทาก เห็บ กบ อีงอ่าง หนอน และสัตว์ใหญ่แทบทุกชนิด ตระกูลเสือมีเสือโคร่ง เสือดำ เสือปลา ชาดแต่เสือขาวซึ่งมีเฉพาะในป่าแคว้นเบงกอล ตามบัทสันบอกว่าจำนวนเสือทั่วชมพูทวีปในขณะนั้นมีราวๆ ๒๕,๐๐๐ ตัว คาดว่าจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ระหว่างสงครามเนื่องจากการล่าเสือโดยพรานนานาชาติหยุดชะงัก แกบอกว่ายันตรายจากเสือนี้น้อยกว่าจากกระต๊าก ซึ่งชีวิตไม่เลือกหน้า ส่วนเสือไม่สู้จะแยแ่กับคน พรานป่าเล่ากันว่า เวลาหลบฝนเข้าไปในเทวสถานร้างกลางป่า บางทีก็เจอเสือนอนหลบฝนอยู่ก่อน มันเห็นคนก็คงนอนเฉย คนก็นั่งหรือยืนนิ่งๆ อยู่อีกมุมหนึ่ง

ตามบัทสันเตือนว่าไม่ปลอดภัยที่จะยิงกระต๊ากด้วยปืนไรเฟิลทหาร เพราะกระสุนไม่ใหญ่พอที่จะสกัดมันได้ ถ้ามันวิ่งเข้ามาหาเรา แกแนะนำไม่ให้วิ่งหนี ให้หันหน้าเข้าหามัน ยืนกางขาจังก้า เมื่อมันพุ่งถลาเข้ามาจวนถึงตัว ก็จ้งขยับขาขวาไขว้ข้ามขาซ้าย คือ “หลบฉาก” เรื่องนี้ผมรู้สึกว่ามันง่ายแต่ทำยากมาก การไขว้ขาให้ถูกจังหวะวินาทีทองนั้นขึ้นอยู่กับประสาทที่ไวและไม่ไหวหวั่น หากเพลิงฟ้าพลาดพลั้งเพียงพริบตาเดียว ไม่ไ้ทะเล็กก็พวงสวรรค์ทลาย

เปรมและรจิต บุรี นักเรียนแพทย์ปีที่สาม ไม่ได้ไปป่าเบลคอมกับพวกเรา แต่ถูกส่งไปอยู่กับหน่วยแพทย์ในสมรภูมิจาฮาน ซึ่งอยู่ประชิดพรมแดนด้านตะวันออกของแคว้นเบงกอล ขณะนั้นญี่ปุ่นรุกเข้ามาใกล้พรมแดนอินเดียและขับเคี่ยวกับกองทัพอังกฤษและกองทัพอินเดียอยู่ในบริเวณนั้นเกือบปี พันโทพอยน์ตันต้องการให้เสรีไทยสองพี่น้องได้เรียนรู้

งานของหน่วยแพทย์สนาม เปรมและรจิตอยู่ที่นั่นสามสัปดาห์ เป็นสตรีไทยสองคนที่ได้เข้าไปในสมรภูมิและคอยส่งใจจากรถจี๊ปที่โดนเครื่องบินญี่ปุ่นโจมตี

ภายในสองเดือนแรกพวกเราทรุดโทรมชั่วคราว ๕ คน คนหนึ่งโดนกิ่งไม้ฟาดตาเสียไปข้างหนึ่ง

ธนา กับ ประเสริฐ ใช้ชั้นสูง แพทย์ทหารประจำค่ายจึงส่งไปโรงพยาบาลที่ปูนา ธนา เป็นไข้หวัด สงสัยว่าได้รับเชื้อไปเมื่อไปเที่ยวทุกคนในเมือง (เคราะห์ดีที่ไม่ได้รับเชื้อแรงกว่านั้น) เพราะที่ค่ายรักไม่มีใครเป็นไข้หวัด ประเสริฐเป็นมาลาเรียอย่างแรงถึงกับแพ้สันนิษฐานว่ามีเชื้อเก่าที่ได้รับจากทุ่งไทยในป่าสระบุรีที่เขาเคยไปล่าสัตว์ ที่การควัสลาไม่มีคนอื่นเป็นมาลาเรีย ทุกคนได้รับแจกยาป้องกันมาลาเรียให้กินเป็นประจำ สมัยนั้นมียาอาเตบริน เม็ปปาคริน และควินินเป็นยากันและแก้มาลาเรีย

วัฒนา เป็นไข้เลือดมาก่อนเป็นทหาร จึงได้ฉายาว่า “ก้างกะปาน” (โหยก) หลังจากการมีชีวิตสมบุกสมบันเกือบปีอาการก็กำเริบ จึงถูกส่งตัวเข้าโรงพยาบาลเพื่อรับการผ่าตัด

ผมเป็นโรคสีดวงทวารก่อนเป็นทหาร อาการกำเริบที่ค่ายรัก เนื่องจากต้องผูกบ่อยๆ และอีกเสบจากการเดินมาก คันทันหนึ่งมีการซ้อมรบหนักเป็นพิเศษ ต้องเดินทั้งคืนขณะที่โรคสีดวงอักเสบมากจนเลือดออกชุ่มกางเกงทั้งชั้นในชั้นนอก วันรุ่งขึ้นไปให้แพทย์ประจำค่ายตรวจแก๊กส่งเข้าโรงพยาบาลที่ปูนา การผ่าตัดโรคสีดวงทวารไม่ใช่เรื่องใหญ่ เวลาตัดไม่รู้รู้สึกอะไรเลย แต่หลังผ่าตัดแล้วมันทรมานมาก หมออุดทวารส่วนที่เป็นแผลไว้หลายวัน เพื่อไม่ให้แผลสกปรก แผลที่ก้นทำให้ถ่ายปัสสาวะลำบากยากเย็นเหลือทน เรื่องปลดทุกข์หนักทุกข์เบา นี่มันเกี่ยวเนื่องกันยังไม่ทราบ ผมปวดปัสสาวะจนแทบคลั่งกว่าจะไขก๊อกสำเร็จ พอปวดฉี่มันก็พลอยปวดแผลที่ก้นด้วย

เสนาะ นิลกำแหง มีประวัติที่เด่นในระหว่างการฝึกทหารตลอดมาทั้งในด้านความรู้และความแข็งแรงบึกบึน จึงออกจะน่าประหลาดใจที่เขาได้รับเลือกไปปฏิบัติงานสงครามน้ำลายที่กระทรวงการสนเทศอยู่นาน เมื่อพี่ตากและกิตินัดตากถูกย้ายไปเสริมกำลังกลุ่มสงครามปาก เสนาะจึงถูกส่งไปค่ายรัก วันหนึ่งผมเป็นผู้นำในการซ้อมรบ เห็นว่าเสนาะเป็นคนร่างใหญ่ล่ำสันกว่าเพื่อนในบรรดาพลพรรคฝ่ายผม จึงให้เสนาะเป็นคนแบกปืนกลเบาซึ่งหนักราวๆ ๒๓ ปอนด์ วันนั้นเสนาะบอกว่าเหนื่อยแทบขาดใจ วั้ทลอร์เดินอยู่ข้างเสนาะ สังเกต

เห็นเขายักษ์จะเดินเซ จึงบอกว่าถ้าเหนื่อยมากนักก็ควรจะขอให้คนอื่นแบกปืนเบรินแทน แต่ เสนาะก็มุนะกักฟันแบกปืนกลที่เขารู้สึกว่าหนักขึ้นทุกที ๆ จนเสร็จการซ้อมรบ ค็นนั้นเสนอว่า ต้องดื่มเบียร์สองสามขวดเพื่อชดใช้การเสียเหงื่อและพลังงาน การที่เราได้มีชีวิตนั่ง ๆ นอน ๆ ในเคลลีเดือนเศษ ๆ ทำให้ความแข็งแรงลดฮวบฮาบ กว่าที่เขาคืบคลานมาถึงระดับกลุ่มกองโจร ก็กินเวลาราว ๆ สิบวัน เขาจึงเชื่อมั่นว่าผมลองดีเขา

ม.จ. กอกษัตริย์สุภาพทรุดโทรมจากการที่ต่อมไทรอยด์ทำงานไม่ปกติ คราวหนึ่ง มีการซ้อมรบตอนบ่ายเรื่อยไปเกือบตลอดคืน ตกเย็นราว ๆ บ่ายห้าโมงเศษกอกษัตริย์บอกไอ้ เฝ้มว่าเดินต่อไปไม่ไหว บังเอิญมีชาวบ้านขับเกวียนผ่านมา และกำลังจะไปทางทะเลสาบคาร์ค วัสลา ไอ้เฝ้มจึงให้กอกษัตริย์ขึ้นเกวียนกลับค่าย วันรุ่งขึ้นแพทย์ทหารตรวจร่างกายเขา เห็น ว่าจะทนการฝึกอย่างหนักต่อไปไม่ไหว ท่านชั้นรู้ว่าน้องชายถูกคัดออกจากหน่วยกองโจรก็เดือด ดาล บริภาษว่าใจเสาะ กอกษัตริย์เสียใจมากถึงกับร้องไห้ เขาเป็นผู้ที่กระตือรือร้นมากที่จะ ปฏิบัติงานหน่วยรบ เมื่ออยู่ที่ค่ายทหารในอังกฤษเขาเป็นคนเข้มแข็ง สุขภาพของเขาเริ่มทรุด โทรมที่ค่ายรังรักนี่เอง ผมสงสัยเขามาก นี่ก็อยู่ว่าตนเองเริ่มชีวิตทหารอย่างกะปวกกะเปี้ยก กะปลกกะเปี้ย แต่สุขภาพกลับกระเตื้องขึ้นทีละเล็กละน้อยโรคหืดก็ทุเลาลง นี่แหละคือความ ไม่เที่ยงแท้ของสังขาร ต่อมาอีกสองวันกอกษัตริย์ก็เดินทางไปร่วมงานกับพวกเสรีไทยที่กรม การสนเทศในเคลลี

ลุงไบริค์อยู่กับพวกเรานานตลอดเวลาเรียนเหมือนเราทุกอย่าง และได้กระโดดร่มลงไป ปฏิบัติงานในป่าเขตจังหวัดตากร่วมกับขัณฑ์ แก้วจักปาในเมืองไทยดีกว่าเราทุกคน เพราะได้ ทำงานอยู่ในแผนกป่าไม้ของบริษัทบอร์เนียว จัดเจนในสภาพป่ามาตั้งแต่หนุ่ม เคยคุมงานใน เขตจังหวัดตาก เชียงใหม่และเชียงราย พวกเราเรียนรู้เรื่องป่าเมืองไทยจากลุงไบริค์เป็นอันมาก แกมีเรื่องหวาดเสียวเล่าให้เราฟังหลายเรื่องเกี่ยวกับเสือ กระติง วัวแดง และช้างเกร แต่เรื่อง ที่สยดสยองที่สุดของแกเกี่ยวกับสัตว์เล็ก ซึ่งผมจะเก็บไว้เล่าในตอนที่เราเข้าป่าดงดิบที่เบลกอม (Belgaum)

ปลายเดือนกรกฎาคมเราก็กางค่ายรังรักเพื่อเข้าป่าเบลกอม เราเดินทางในวันฤกษ์ งามยามดี ฝนตกเกือบทั้งวัน และได้อยู่ในป่าภายใต้ “ฤกษ์เย็น” คือฝนกระหน่ำแทบไม่เว้น วัน ไอ้เฝ้มพันตรีเบล เชนตรี (ผู้สอนกลยุทธ์กองโจรและการดำรงชีพในป่า) และร้อยโท

บัทสันร่วมไปกับพวกเรา อาวุธคู่มือของเราก็คงเป็นปืนไรเฟิลทหารตามเดิม นอกจากนั้นก็มีปืนสตัน ซึ่งเป็นปืนกลมือ มีปืนไรเฟิลขนาด .๔๕๐ สำหรับยิงสัตว์ใหญ่ สำหรับสัตว์เล็กมีปืนลูกกรด .๒๒ และปืนลูกซอง นอกนั้นก็ยังมีเสบียงอาหาร ยา และอุปกรณ์ปฐมพยาบาล

เรานั่งรถไฟจากปูนาไปเมืองอาหมัดนาగా (Ahmadnaga) อยู่ทางทิศตะวันตกของบอมเบย์ และห่างออกไปราวๆ ๕๐ กิโลเมตร เบลดอมอยู่ทางทิศใต้ ห่างจากบอมเบย์ ๒๐๐ ก.ม. เราต้องแวะนอนที่อาหมัดนาగాคืนหนึ่ง เพราะเหตุว่าถ้าเราเดินทางรวดเดียวจะไปถึงบัตตอนเย็นไม่มีเวลาสร้างที่พัก อาหมัดนาగాเป็นเมืองเล็ก เราต้องไปนอนในที่พักเดินทางแห่งหนึ่ง ซึ่งค่อนข้างสกปรก นอนกับพื้น พวกเราส่วนมากนอนหลับๆ ตื่นๆ เพราะนอกจากจะมีเสียงแจกสวตมนต์เครื่องค้อนคั้นในพิธีศาสนา เรายังโดนเรือดักจี้ทั้งเจ็ดทั้งคืนตลอดคืนจากอาหมัดนากาเราเดินทางโดยรถยนต์ ซึ่งหน่วยยานยนต์ของทหารในเมืองนั้นจัดให้ วันนั้นผมได้รับมอบหน้าที่เป็นนายโจรใหญ่ ต้องเลือกทำเลตั้งค่าย จัดทีมตักไม้ สร้างที่พัก สร้างส้วม บักรั้วกันบริเวณที่เก็บเสบียง เปลี่ยนพื้นที่สำหรับนั่งล้อมวงกินอาหาร

ผมเลือกที่ตั้งค่ายห่างจากลำธารราวๆ ๑๒๐ เมตร น้ำในลำธารขุ่นนืดหนอย ซึ่งเป็นธรรมชาติในฤดูฝน จุดนี้อยู่ห่างจากทางรกราวๆ ๓ กิโลเมตร ภายหลังเราทราบว่าเป็นบริเวณที่พักของเราอยู่ห่างจากบังกาโลของกรมป่าไม้ประมาณ ๑๐ กิโลเมตร ผมเลือกได้จุดที่โปร่งพอควรมีก่อไฟอยู่ใกล้ๆ บริเวณรอบค่ายที่มาก มีต้นไม้ใหญ่แน่นขนัด พื้นที่เป็นดินปนทรายเฉอะแฉะชุ่มชื้นชุดหลุมปักเสาได้ง่าย แต่กว่าจะตั้งค่ายเสร็จก็เกือบๆ ห้าโมงเย็น เราทำหลังคาเพิงไม้เรียบร้อยนัก ใช้ผ้าเต็นท์พาดบนโครงหลังคาและใช้ลวดขึงทิ้งไม่พอ

เรากองมันฝรั่งและหอมหัวใหญ่ไว้ใต้ต้นไม้ใหญ่ต้นหนึ่ง ขณะที่พวกเรายังกันรั้วล้อมรอบเสบียงอาหารไม่เสร็จ ไอ้จ๋อตัวหนึ่งจากฝูงลิงซึ่งมามุ่งดูพวกเราด้วยความอยากรู้อยากเห็น ได้เห็นพรวดพราดจากกิ่งไม้เข้ามาคาบมันฝรั่งไปหัวหนึ่ง ความตะกละของมันทำให้มันกลายเป็นเนื้อย่างไปภายในครึ่งชั่วโมง ประเสริฐเป็นมือปืนที่สังหารไอ้จ๋อมือไวใจเร็ว ตามที่สันเป็นผู้ลกลหนัและยังสกลิงบนคานที่ทำคร่อมกองไฟ เมื่อทุกคนอาบน้ำเสร็จแล้วและพร้อมจะกินอาหาร พันตรีเบล เชนตรีและไอ้เฟ้มเห็นลึงย่างเข้าที่หน้าเขียว ทว่าตามีบัทสันป่าเถื่อนเสมือนชนเผ่ากินคน รีบตักข้าวใส่จานและคว้าเนื้อกระป๋องแจว้าวไปนั่งกินห่างๆ เนื่องจากทนดูคนกินลึงไม่ได้ ผมเองก็กินลึงไม่ลง เพราะมันเหมือนเด็กอ่อน เลยต้องกินใบไม้ผัดกับ

ปลากะป๋อง ตอนนั้นผมกำลังปฏิบัติตนตามลัทธิโยคะอย่างเคร่งครัด พยายามกินผักมาก ๆ ซึ่งแก้ท้องผูกได้ผลดี ไปไม่นานคาบิทัสน์เป็นคนเก็บมาให้เรากิน รสชาติไม่เอาไหนเลย แต่แอบบอกว่ามีวิตามินและแร่ธาตุบริบูรณ์

พวกเราโชคดีที่ไม่โดนฝนในขณะที่กำลังสาละวนสร้างที่พัก กิ่งไม้และท่อนไม้ที่เก็บมาเพื่อสุมไฟทั้งคืนก็ไม่เปียกแฉะมาก จุดไฟติดโดยไม่ลำบากนัก เพราะจุดตะเกียงน้ำมันประจำเพิง เราทำแคร่ไม้ไผ่ไม่เรียบร้อยนัก จึงต้องนอนพลิกไปพลิกมาบ่อยๆ ซั่อบกพร่องสำคัญอยู่ที่หลังคา หลังจากเรานอนหลับไปพักใหญ่ฝนก็ตกต้องตามฤดูกาล เราจึงผ้าเต็นท์ไม่ตึงพอ น้ำฝนซึ่งเป็นแอ่งแทนที่จะไหลออกตามชายคา พอแอ่งใหญ่มากขึ้นน้ำฝนก็ไหลโจ๊กลงมากลางเพิง เปียกปอนไปตาม ๆ กัน วันรุ่งขึ้นเราจึงผ้าไปตึงเปรียะ ฝนไม่รั่วจากหลังคาอีก แต่โดยมากฝนก็สาดเข้ามาจากคันทันข้าง เสื้อผ้าที่เราสวมนอนจึงไม่เคยแห้งสนิท แต่ปรากฏว่าไม่มีใครเป็นหวัดเลยสักคนเดียว ทั้ง ๆ ที่เปียกฝนกันเกือบทุกวันทุกคืน

เกือบตลอดเวลาสองสัปดาห์ในป่าเบลคอม เราไม่เห็นสัตว์ใหญ่อย่างใกล้ชิด เห็นแต่รอยตีนมันกลื่อนกล่นทุกหนทุกแห่ง นอกจากลิงที่จิกชิงวิ่งราวมันฝรั่งของเรา เราไม่ได้กินเนื้อสัตว์สัปดาห์เลย ถ้าไม่มีมือพราน คือ ประเสริฐ วัฒนา บุญส่ง และภักตเดช เราก็คงต้องกินเนื้อกระป๋อง หมูกระป๋อง และปลากะป๋องกันเอี่ยม พรานสี่คนนี้หามาให้เรา กินเสมอ และในหมู่พวกเราก็มีพ่อครัวหัวป่ากรสมือไม่เลว คาบิทัสน์ชอบอาหารแบบไทย ๆ มาก นอกจากปลากะป๋อง เนื้อกระป๋อง (bully beef) หมูกระป๋อง (spam) มันฝรั่ง หอม หัวใหญ่และข้าว เราต้องหัดกินอาหารห่อที่เขาเรียกว่า iron ration ซึ่งเป็นอาหารฉุกเฉินมีสองชนิด ชนิดที่จ่ายให้พวกคอมมานโดที่เข้าไปจู่โจมข้าศึกเป็นเวลาหลาย ๆ วัน เป็นประเภทขนมปังซึ่งดูเหมือนจะทำด้วยแป้งถั่วเหลือง ถือว่ามีคุณค่าทางอาหารสูง มีโปรตีนมาก อาหารประเภทนี้ใช้วันละกล่อง แต่ละกล่องมีอาหารสามห่อ มีเกลือและใบชาอัดเป็นเม็ดขนาดแอลไฟริน ใบชาอัดมีสามหรือสี่เม็ด ชงกินม้อละเม็ด เขาทดลองให้ทหารกินอาหารฉุกเฉินนานถึงหกสัปดาห์ ปรากฏว่าไม่มีอาการขาดอาหาร แต่มีอาการกระวนกระวายอยากกินอาหารหุงต้ม เขากำหนดระยะเวลาการปฏิบัติงานจู่โจมของพวกคอมมานโดไว้คราวละไม่เกินหกสัปดาห์ เกินกว่านั้นกำลังกายและขวัญจะตกมาก พวกเรามีปัญหาเกี่ยวกับอาหารประเภทนี้ มันมี

คุณค่าทางอาหารก็จริง แต่มีปริมาณไม่พอต่อภาวะเพาะ มันเพียงแต่ลงไปกระจุกอยู่กับกระเพาะไม่ทำให้เรารู้สึกอิ่ม วิธีแก้ก็คือเอาข้าวหรือโรติบวกเข้าไปเป็นอาหารถ่วงกระเพาะไม่ให้มีโพรงมากนัก ของกินประเภท iron ration อีกชนิดหนึ่งเป็นอาหารฉุกเฉินแท้ เขาให้ทหารทุกคนมีติดตัวไว้คนละกล่อง เป็นกล่องเหล็กวิลาสฟีนิกเรียบร้อย เก็บไว้ได้เป็นแรมเดือน กล่าวกันว่าอาหารกล่องนี้จะช่วยประทังชีวิตทหารไว้ได้ราว ๆ สองสัปดาห์เมื่อเข้าที่คับขันจริง ๆ หาของกินไม่ได้เลย แต่อย่าไปหวังว่ามันจะแก้หิวได้

ในขณะที่สัตว์ใหญ่ไม่กล้ากรายมาใกล้เรา สัตว์เล็กทุกประเภทหลุมรวมพวกเราอย่างน่ารำคาญและน่าสยดสยองเหลือหลาย รัน ยุง แมลงหวี่ เป็นประเภทสัตว์รบกวน ซึ่งเรามียากันมันได้ราว ๆ ๓-๔ ชั่วโมง สัตว์ที่พวกเราเกลียดและกลัวที่สุดคือทาก ซึ่งเป็นสัตว์ที่ชอบความชื้นแฉะ ไม่ชอบแสงแดด เราถางบริเวณที่พักและทางเดินจากที่พักไปยังลำธารให้เตียนเพื่อมิให้ทากเข้ามายั่วยุ พวกมันซุกอยู่ตามใบไม้ใบหญ้าที่เปียกชื้นข้างทาง พอเราเดินผ่านไปมันจะชูหัวและคืบคลานกระดืบ ๆ เข้ามาหาเราจากทุกทิศ ผมหยะแขยงตัวทากอย่างสุดที่จะพรรณนา เพียงแต่มันเข้ามาเกาะรองเท้าผมหักซนลุกชูซ่า เอาบุหรืหรือเกลือละลายน้ำเพื่อใช้ทาถูเท้าและรองเท้า แต่เมื่อเราเดินในที่รก ๆ ไม่นานนัก น้ำยากันทากก็ละลายหายไปหมด พวกมันก็เริ่มเลื้อยยั่วยุซอกแซกเข้าไปในรองเท้า นอกจากนั้นก็ดูเหมือนมันเกาะอยู่ตามกิ่งไม้ด้วย เพราะเราจะพบมันตามใบหญ้าและกอของเรา ตัวมันน่าเกลียดจริง ๆ และหลังมันคุดยึดเราแล้ว สัตว์ของมันก็เข้มนั่น จนในที่สุดกลายเป็นสี่เลื้อยคลาน ๆ หากที่อึดเลื้อยตามอัตรายจะขยายตัวจากขนาดเท่าถั่วออกจนตัวบวมเท่านิ้วก้อย ถ้าเราเอากิ่งไม้จุ่มน้ำบุหรืหรือน้ำเกลือไปจี้ตัวมันมันจะรากเลือดและหมดฤทธิ์ไปชั่วขณะ เราจะระวังอย่างที่สุดที่จะไม่ให้มันไต่ขึ้นมาเบื่องบน เพราะกลัวมันจะเลื้อยเข้าของลับ

ลุงไบร์ตเคยโดนทากสปีดสี่ประคนเข้าไปในช่องบัสสาวะเมื่อคราวเดินมาราธอนหนีญี่ปุ่นจากเชียงใหม่ผ่านแม่สาย ผ่านพม่าไปเข้าอินเดียน แกเล่าว่าอยู่ที่ ๆ ก็ไม่ออกหลังจากปลิดทากห้าหกตัวที่อิงแอบแนบพวงสวรรค์ออกไปแล้ว แกก็สันนิษฐานว่าต้องมีทากนักสำรวจคันคันเข้าไปในกระเพาะบัสสาวะ จึงรีบรีดของลับจากโคนถึงปลาย ครู่หนึ่งก็ถ่างบัสสาวะสี่เหลี่ยมแถมสี่เลื้อยก็มีทากตัวหนึ่งกระเด็นออกมา ตัวมันสีซีด ๆ เพราะกระอักเลือดออกมาหมดไส้หมดพุง คงจะโดนพิษบัสสาวะจนสิ้นฤทธิ์ ตาบทสันให้ความเห็นว่า ยิ่งไง ๆ ทากก็จะไม่

เข้าไปถึงกระเพาะบัสสาวะ เพราะมันสัมผัสกับเยื่อซึ่งมีรสเค็ม มันจะรีบถอยออกมา แต่ผมอดนึกวิตกไม่ได้ว่าหากมันโดนเยื่อเค็มมาก มันจะสลับสไลด์แล้วเลยตายคาช่องบัสสาวะ พวกเราทุกคนขวัญกระเจิงเพราะทากมากกว่าสัตว์อื่น ๆ ทั้งสิ้น มันเป็นสัตว์ปากเบา ขณะที่มันคุ้ยเลือดเรา เราไม่รู้สึกละเลย หลายคนไม่ค่อยได้สังเกตสภาพป่ามากนัก เพราะมันไม่ค่อยก้มคิดว่าทากชอกแซกเข้าไปในเกือกบูตหรือเปล่า เวลาถ่ายบัสสาวะผมก็จะตรวจตราอย่างถี่ถ้วนว่าไม่มีทากเกาะอยู่ที่พวงสวรรค์ ตอนเย็นเวลาเราไปอาบน้ำในลำธาร เราวิ่งถือเพื่อฝูงทากริมทางจะออกมาไม่ทันเกาะดิน โดยมากตามสี่คนแรกจะพันปากไปได้ คนหลัง ๆ หนีไม่พ้น เราจึงทำพิธีลอยแพทากทุกเย็น

ภิกษุเทศทำพิธีล้างแค้นทากด้วยการจับทากที่กินเลือดพวกเราจนตัวบวมยัดใส่กระป๋องแล้วจุดชนวนและแก้ระเบิด (detonator) สังหารหมู่ทั้งกระป๋อง เลือดพวกเราระเซ็นน่าสยดสยอง

เทียบกับทากแล้ว ยุงทำความรำคาญให้เราไม่มากนัก เพราะเราใช้ยาทากันยุงซึ่งคุ้มกันไถ่ราว ๆ สามถึงสี่ชั่วโมง เราकिनยาป้องกันมาลาเรียเป็นประจำ สัตว์เล็กที่น่ารำคาญมาก คือแมลงที่ชอบตอมนัยน์ตา สัตว์ดินเบาประเภทหนึ่ง คือเห็บ เมื่อมันบินมาเกาะเรา เราไม่รู้สึกละ แต่เวลามันกัดเรา เราจะสะดุ้งโหยงด้วยความปวดเสียวปวดรื้อน สัตว์เล็ก ๆ มีมากมายเหลือหลาย แมงมุมมีตั้งแต่ตัวเล็ก ๆ ไปจนถึงแมงมุมยักษ์ ผีเสื้อก็มีหลายชนิด ที่เห็นมากที่สุดก็คือผีเสื้อเหลือง บินว่อนเป็นกลุ่ม ๆ กลุ่มละหลายสิบตัว เวลาเราเหวี่ยงออกมันจะรวมกันเกาะแขนเราเพื่อคุ้ยเหงื่อ หนอนก็มีราว ๆ สิบชนิด มีสีสันท่าง ๆ ไล่เตียน กิ่งกือกบเขียด มีครบถ้วน ตุ๊กแกป่าก็มี นกก็ชุมมาก เราถูกห้ามไม่ให้ยิงนกยุงเป็นอันตราย เพราะแขกฮินดูถือว่ามันเป็นนกศักดิ์สิทธิ์ เชื่อกันว่าพระกฤษณะเคยอวตารเป็นนกยุง เราได้ยินเสียงมันร้องก้องไพเราะและเห็นขนมันหล่นอยู่ทั่ว ๆ ไป จักจั่นเรไรร้องเสียงระงมตลอดวันตลอดคืน เราไม่ค่อยได้เห็นงู เพราะขณะนั้นหญ้าขึ้นรกเขียวขจีไปทั่วป่า

หลังจากเราได้ปรับปรุงซึ่งผ้าเต็นท์บนหลังคาจนถึงเปรี๊ยะ เราก็พันทุกซ์ทรมานจากการถูกน้ำฝนไหลโจกลงมาราดตอนกลางคืน ฝนตกแทบทุกคืนทุกวัน ในขณะที่ได้ห่มผ้าที่ไม่เปียกชื้นซึ่งทำให้อบอุ่นสบาย ผมมีความสุขอย่างยิ่งในการนอนฟังเสียงฝนตกแปะ ๆ บนผ้าใบ บนใบไม้ และบนพื้นดิน บางครั้งที่ผมตื่นนอนเข้าตัวเพราะปวดบัสสาวะก็ได้ยินเสียง

น้ำค้างตกเปาะเปาะยังกะฝนตก

ในสองวันแรกพวกเราแบ่งกลุ่มเพื่อผลัดกันเข้าป่ากับตาบิห์สัน แกสอนเราเรื่องการสังเกตทิศทางในป่า การสังเกตทิศทางของลม การเลือกใบไม้มากิน สอนให้รู้จักเถาวัลย์ที่มีน้ำดื่มได้ สอนให้รู้จักรอยตีนสัตว์ต่าง ๆ ลักษณะและอุปนิสัยของมัน การระวังไม่ทำให้มีเสียงเวลาเดินป่าโดยต้องคอยดูว่าจะก้าวเท้าลงไปที่ไหน การระวังภัยจากสัตว์ป่าซึ่งอาจจู่โจมเข้ามาอย่างกะทันหัน แกย้ำเรื่องการหลบฉากกระทิง แกสอนวิธีฟันไม้ทำเครื่องหมายเพื่อกันหลงทาง ในระหว่างการเดินทางต้องพร้อมที่จะใช้ปืนไรเฟิลยิงสัตว์ให้ทันทั่วทั้งที่ แกกำชับพวกเราให้หัดปีนต้นไม้ใหญ่ให้คล่องแคล่วซึ่งเป็นวิธีหลบภัยจากสัตว์ป่าแทบทุกชนิด ยกเว้นเสือขาว เพราะมันปีนต้นไม้เก่งเกือบเท่า ๆ ถึง ค้าง บ่าง ชะนี

พวกเราโชคดีที่ไม่ได้เผชิญกับสัตว์ใหญ่ในช่วงที่เราเข้าป่าเบลคอม สัตว์ใหญ่มากยังไม่ผสมพันธุ์ อันตรายจากสัตว์แม่ลูกอ่อนจึงแทบจะไม่มี การใช้ปืนไรเฟิลทหารยิงสัตว์ใหญ่เป็นการเสี่ยงอันตรายมาก เพราะกระสุนขนาด .๓๐๓ ไม่หนักพอที่จะสกัดสัตว์ใหญ่ที่กำลังวิ่งถลาเข้ามาหาเรา

การฝึกสอนให้ชินกับสภาพป่าไม่ใช่ของง่าย เราสังเกตว่าเวลาที่เราเดินป่ากับตาบิห์สัน ลุงโบว์รี หรือพรานแซกที่เฝ้าบังกาโลของกรมป่าไม้ เราจะเห็นสัตว์ป่าก่อนเราทุกที บางทีเกหยุดเดินทำสัญญาณให้เราเห็นนิ่ง ๆ ไม่ทำเสียง แล้วชี้มือไปบริเวณรก ๆ เรามองเขม้นไม่เห็นอะไร จนกระทั่งสัตว์ที่ซุ่มอยู่วิ่งโครมครามจากไป เราจึงเห็นตัวมัน ถ้าสัตว์ที่ซุ่มอยู่ถลาออกมา เวลาเราไปเดินกันตามลำพัง ก็น่ากลัวว่าเราจะได้รับบาดเจ็บหรือชะตาขาด เพราะในชั่วเวลาสองสัปดาห์ที่เราฝึกอยู่ในป่าเบลคอม หูตาเรายังไม่ไวพอ เราเพียงแต่รู้จักสังเกตดูรอยเท้าสัตว์ป่า เรียนรู้ลักษณะของรอยตีนเสือ กระทิง วัวป่า เก้ง กวางและช้าง และเรามีความชำนาญมากขึ้นในการเคลื่อนไหวเงียบ ๆ ร้อยโทบิห์สันบอกให้เราหัดสังเกตกระแสนลม เมื่อเราเห็นรอยตีนใหม่ ๆ ของสัตว์ เราจะต้องพยายามเดินอยู่ใต้ลมของรอยตีน เพื่อให้สัตว์รู้ว่าเราอยู่ใกล้ ๆ มัน รอยตีนข้างกว้างกว่าสัตว์อื่น ๆ มันใหญ่ที่สุดและลึกที่สุด รอยตีนเสือไม่ลึกเท่ารอยตีนกระทิงหรือวัวป่า เราฝึกหัดซุ่มซ่อนตัวเอง ในป่าที่ิบเช่นเบลคอมการหลบซ่อนทำได้ง่าย แต่เรื่องที่จะต้องระวังก็คือ การหาทางออกจากที่ซ่อนให้ถูกต้องทิศทาง ผมงงเสมอเวลาออกจากที่ซ่อนไม่แน่ใจว่าเข้าไปทางไหน มักจะออกไปทางอื่น บางทีก็วกไปวน

มาจนอ่อนใจ เพราะยังไม่ชำนาญในการหาที่หมายตา ระหว่างการฝึกซ้อมในป่าคราวนั้น เราต้องอาศัยเข็มทิศเกือบตลอดเวลา อาศัยตะวันและดาวเดือนได้น้อยมาก เนื่องจากฝนตก ทุกทิวาหรือทุกราตรี ในป่าเบลคอมเรามองเห็นได้ในระยะใกล้ ๆ เท่านั้น เพราะมันเป็นป่า ทึบแท้ ๆ ที่เขียว แขกที่เฝ้าบังกาโลของกรมป่าไม้พาเราเดินแกะรอยสัตว์ป่าหลายหน แต่พวกเราไม่ว่องไวพอที่จะยิงสัตว์ที่ทำได้ แยกคนหนึ่งผ่าหยักรัง สวมเกือกแตะ และถือมะนาวขึ้น หนึ่ง เวลา มีทากเกาะแกกเกาะมะนาวแตะมัน มันก็หล่นผลอยลงไป การนั่งน้อยห่มน้อยในป่า ที่มีทากชุมชุมเหมือนจะเหมาะสมที่สุด เพราะพอทากไต่จากเท้าขึ้นมา เราก็เห็นมันทันที ส่วน เกือกบูตและผ้าพันแข้งนั้น ไม่ได้เป็นเครื่องกีดขวางเจ้าสัตว์กระหายเลือดเลย ทุกครั้งที่กลับ จากเดินป่า แต่ละคนจะพบว่าถูกเท้าเปื้อนเลือด และมีทากเกาะเท้าคนละหลาย ๆ ตัว สิ่งที่น่า สงเกตก็คือ ทากชอบเลือดฝรั่งมากกว่าเลือดไทย เพราะเวลาเราถอดเกือกและถุงเท้าก่อนอาบน้ำ จะพบว่าพันตรีเบล เฮนดรีและไอ้เฟรมมีทากย้วยเยยอยู่ที่ตีนมากกว่าพวกเราเสมอ ผมเองก็มัก จะมีทากเกาะน้อยกว่าคนอื่น ๆ อาจเป็นเพราะเลือดผมจาง ไม่น่ากิน แยกที่เฝ้าบังกาโลกรม ป่าไม้เล่าว่าเคยมีคนมาล่าสัตว์ในป่าเบลคอม แล้วนอนหลับหลังอาหารกลางวัน ตื่นขึ้นมาพบ ว่าโดนทากนับร้อยสูบเลือด อ่อนเพลียมากจนเดินไม่ไหว แยกเฝ้าบังกาโลไปพบเข้า จึงพยุ งมาที่บังกาโล หลังจากเช็ดตัวให้แล้ว เลือดยังไม่หยุด เพราะเวลาทากดูดเลือดคนหรือสัตว์ น้ำลายหรือพิษของมันยังเหลืออยู่ในแผลจะทำให้เลือดไม่แข็งตัวออกแผล จนกว่าพิษของมันจะ ไหลออกมากับเลือดจนหมด แม้เมื่อเลือดหยุดแล้วคนที่ถูกทากกัดก็ยังมีรู้สึกคันแผลอีกหลายวัน รอยกัดของมันเป็นจุดสีม่วง ๆ และแผลจะตกสะเก็ดกว่า ๑๐ ครั้ง หากเป็นสัตว์ที่รังควานเรา มากกว่าสัตว์อื่น ๆ ทั้งสิ้น

ในสามสัปดาห์แรก พันตรีเบล เฮนดรี ไอ้เฟรม ตามีทสันหรือแยกเฝ้าบังกาโล ออก ไปเดินป่ากับเราทุกครั้ง เพื่อสอนและฝึกให้เราคุ้นเคยกับป่าพอสมควรเสียก่อนที่จะปล่อยให้เรา ออกไปตามลำพัง วิธีหนึ่งที่เขาใช้เพื่อฝึกให้เราหาไม้และมีปฏิกิริยาไวก็คือ เขาเอากาบไม้ ไผ่มาทาสีคล้ำ ๆ เป็นรูปหน้าคน แล้วเอาไปซุก ๆ ซ่อน ๆ ไร่ข้างทาง หลังต้นไม้ บนคบไม้ ฯลฯ เขาให้เราเดินผ่านบริเวณที่มีหุ่นวางซ่อนไว้ เพื่อจะดูว่าเรามองเห็นมันครบถ้วนหรือไม่ ต่อไปเขาจะเปลี่ยนที่ซ่อนของหุ่น ให้เราเดินถือปืนกลมือแบบที่เรียกว่าปืนสแต็น (Sten gun) ถือในระคับเอวแบบปืนพก เมื่อเห็นหุ่นต้องยิงทันที การฝึกแบบนี้เป็นการฝึกยิงอย่างรวดเร็ว

โดยหันกระบอกปืนไปทางบ่า ไม่มัวเลี้ยงยิง หากเราเดินเลยหุ่นแล้วจะต้องไม่หันกลับไปยิง เพราะอาจยิงพลาดไปโดนครูที่เดินตามหลัง

ต่อมาผู้ควบคุมการฝึกได้ปล่อยเราเข้าป่าตามลำพังเป็นคู่ ๆ แต่ละคู่ใช้เข็มทิศเดินไปในทิศทางที่เขากำหนดให้ มีครูคนหนึ่งไปด้วย ขณะที่เดินไป เราต้องใช้มีดถากต้นไม้หรือ ฟันกิ่งไม้เล็ก ๆ เพื่อเป็นเครื่องหมายสำหรับตอนเดินกลับโดยไม่ใช้เข็มทิศ เดินไปราว ๆ สาม ชั่วโมง ครูก็ปล่อยให้เราเดินกลับตามลำพังโดยอาศัยเครื่องหมายที่เราทำไว้ แต่ละคนผลัดกัน เดินนำทาง ครูผู้ฝึกสอนกำชับว่า ถ้าคุ้ยไหนหลงทางก็ให้ยิงปืนเป็นสัญญาณเป็นระยะ ๆ พวกที่ แก้มป์จะยิงปืนให้สัญญาณตั้งแต่พลบค่ำ เขาให้เราเอาปืนไรเฟิลและปืนพกติดตัวไปพร้อมด้วย กระสุน ๓๐ นัด เพื่อใช้ยิงสัตว์ที่อาจจะซำร็จ หรือยิงเป็นสัญญาณว่าหลงทาง

ผมออกไปกับจิริตนิย การออกไปเดินกันเพียงสองคนทำให้เรารู้สึกว่าป่าเบดกอม นั้นเป็นจริง ๆ รู้สึกว่ามันวิเวกวังเวงและเย็นชื้น ต้นไม้และกอไม้เรียงรายกันแน่นขนัด ฝนตกเกือบตลอดเวลา ตกพรวด ๆ บ้าง ตกกระหน่ำแบบเทกระຈາคบ้าง เป็นอันว่าแทบจะ อาศัยดวงอาทิตย์เป็นเครื่องชี้ทิศไม่ได้เลย ตลอดวันมีแต่แสงสลัว ๆ พื้นดินเปียกแฉะ หาก ออกอาละวาดเฟ้นผ่าน มันชอบอากาศสลิ้มสลิ้อย่างวันนั้นมาก จิริตนิยและผมต่างคนต่างก็ ขยะแขยงหากอย่างรุนแรง เราเอาขวดใส่น้ำเกลือไปด้วย ขณะที่คนหนึ่งใช้มีดถากต้นไม้หรือ ฟันกิ่งไม้เล็ก ๆ อีกคนหนึ่งถือกิ่งไม้ยาวมีผ้าชุบน้ำเกลือพันที่ปลาย คอยจี้หากที่เกาะเกี่ยวเพื่อ กันไม่ให้มันมุดเข้าไปใต้ผ้าพันแข้ง เราเดินไปพลางฟันไม้บากไม้อย่างระมัดระวัง จิริตนิยทำ ทุกสิ่งทุกอย่างอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย หากลับเราจึงตามรอยฟันไม้ของเราอย่างง่ายดาย เราสอง คนปรารภกันว่า ถ้าเราจะอุตริเดินออกนอกทางที่ทำเครื่องหมายไว้เพียง ๒๐ ก้าว เราคงไม่มี ปัญญาหาทางกลับแก้มป์ได้ เพราะเมื่อปราศจากเข็มทิศเสียแล้ว เราอาศัยอะไรอื่นไม่ได้เลย ดวงอาทิตย์ก็มองเห็นบ้างไม่เห็นบ้าง จะใช้วิธีคลาลำต้นเพื่อให้รู้ว่าด้านที่อุ่นกว่าคือด้านตะวันออก ตกก็ไม่ได้ เพราะต้นไม้ทุกต้นเปียกฝนรอบด้าน แม้จะดูขาวเมื่อท้องฟ้าโปร่งก็ยังแสนยาก เพราะต้นไม้ชื้นแฉะกันไปหาแดดแน่นขนัด มองเห็นท้องฟ้าตลอดช่องว่างแคบ ๆ เท่านั้น จิริตนิยไม่เคยเห็นป่าเมืองร้อน เพราะจากเมืองไทยไปแต่เด็ก อยู่เมืองนอก ๑๖ ปี ชำนาญ แต่การท่องเที่ยวในป่าโปร่งของอังกฤษ ผมก็เช่นเดียวกัน เป็นอันว่าเราเป็นคู่ที่อ่อนหัดมาก ในการเดินป่า มองดูต้นไม้และพุ่มไม้แล้วก็ลานตาไปหมด ไม่เห็นมีอะไรที่จะใช้เป็นที่ยึดหมาย

ได้ แต่เราใช้ความระมัดระวังอย่างเต็มที่ เดินช้า ๆ พยายามกวาดสายตาไปรอบ ๆ ตัวเพื่อให้เกิดความเคยชินกับบรรยากาศของป่า เราเสียเวลาเชยตากก็มาก เพราะวันนั้นกองทัพทางอากาศหวาดหนัก ถ้าเราไม่ตั้งหน้าตั้งตากำจัดมันอย่างจริงจังแล้ว คงจะเสียเลือดมาก ๆ เหมือนสหายคนอื่น ๆ ของเราที่เมื่อกลับถึงแคมป์แล้ว ได้ทบทวนไปคนละ ๒๐-๓๐ ตัว จีรตินัยและผมใช้เวลาไป ๓ ชั่วโมง ขากลับ ๔ ชั่วโมงครึ่ง เราได้ประโยชน์จากการฝึกซ้อมในวันนั้นมากเนื่องจากได้สังเกตปฏิกิริยาของโคลิซิด เราได้เห็นรอยตีนสัตว์ป่ามากมาย ทั้งรอยเท้ารอยใหม่ทั่วไปหมด รอยใหม่คือรอยที่ไม่มีน้ำฝนขัง แปลว่าเจ้าของตีนเพิ่งเดินผ่านไป แต่เราไม่ได้เห็นตัวมันเลย ไม่ว่ามันได้ยินเสียงเราเดินหรือได้กลิ่นเรา เราไม่เห็นมัน ไม่ได้ยินมัน และไม่ได้กลิ่นมันตลอดเวลากว่า ๗ ชั่วโมง

ก่อน ๑๗.๐๐ น. ทุกคนกลับถึงที่พัก ยกเว้นประโพรและธนา พวกเราอาบน้ำชำระล้างขี้โคลและแผลที่ถูกทากกัด วันนั้นเราลดยแพทากหลายร้อยตัว อาบน้ำแต่งตัวเสร็จจนพอครัวทำอาหารเย็นเสร็จแล้ว ประโพรและธนาก็ยังไม่กลับมา กำแพงยิงปืนสองนัดทุก ๆ ๑๕ นาที ค่ำแล้วสองสหายก็ยังหายหัว เราเงี่ยหูฟังเสียงปืน แต่ก็ไม่ได้ยินอะไรนอกจากเสียงฝนหยดบนใบไม้และบนพื้นดิน ฝนที่ตกแทบไม่ขาดเม็ดทั้งวันยิ่งทำให้เราวิตกในชะตากรรมของเพื่อนสองคนมากขึ้น วิตกเพราะแทบทุกคนได้เห็นรอยเสือ รอยกระทิงและรอยวัวป่า เรารู้ว่าเสือออกล่าเหยื่อตอนกลางคืน ตามที่สันปโลบเราว่า อย่าวิตกทุกข์ร้อน เพื่อนเราได้รับการฝึกอบรมมากพอที่จะไม่เดินตอนค่ำคืน แกบอกว่่าป่านี่สองเกลอนั่นคงนั่งจอบนคบไม้แล้วละ บางคนที่อ้างคำพังเพยว่า “คนเดียวหัวหาย สองคนเพื่อนตาย”

เราจักษยามตามไฟทุกคืน คิ่่นนั้นยามยิงปืนทุก ๆ ครั้งชั่วโมง แต่ไม่มีเสียงปืนยิงตอบรับ ไฟก็จุดไม่ติด เพราะฝนตกตลอดคืน มีแต่แสงตะเกียงเจ้าพายุและตะเกียงน้ำมันก๊าด

รุ่งขึ้นตามีทัศนัจัดให้พวกเราออกเดินเป็นหน้ากระดานในทิศทางเดินของธนาและประโพร เหลือคนไว้เฝ้าค่ายเพียงสามคน และสั่งไว้ว่าถ้าธนาและประโพรกลับมา ให้ยิงปืนสามนัดเป็นสัญญาณ ตามที่สันไปบอกแขกที่เฝ้าบังกาโลให้ออกเดินหาธนาและประโพรด้วย เพราะอาบั้งคนนั้นรู้จักป่าเบลกอมทะเลปูโปรง พวกเราออกเดินหาสองสหายหรือซากศพหรือเศษเสื้อผ้าของเขาแต่เข้าตรู่ เราใจคอไม่ดีเลย เพราะคิดว่าเพื่อนเราคงได้รับอันตราย คนกลางสองคนเดินตามรอยปากไม้ของธนาและประโพร นอกนั้นเดินเรียงรายซ้ายขวา ขาไปเราพยายามหา

รอยเกือกทหาร แต่ก็ไม่เห็น ฝนคงจะชะหมด เพราะรอยเกือกไม่ลึกเช่นรอยสัตว์ใหญ่ ซึ่งมีน้ำฝนขังอยู่เต็ม เรากลับถึงค่ายราว ๆ สี่โมงเช้า สองเกลอยยังไม่กลับมา ตาบัทสันและแขกเผ่าบังกาโลยังคงค้นหาร่องรอยของธนาและประโพร ราว ๆ ห้าโมงเช้าธนาและประโพรก็เดินตุบัตตุบ่กลับมาหน้าตาซีดเซียว คิมน้ำอีก ๆ กินอาหารกันอย่างตะกละตะกลาม เล่าเรื่องการหลงทางให้เราฟังอย่างย่อ ๆ แล้วก็หลับครอกไป ประโพรสัญญาว่าตื่นนอนแล้ว จะพอยให้ฟังให้ถึงใจพระเดชพระคุณ

หลังอาหารกลางวันไอ้เฟิ้มพาพวกเราสืบกว่าคนเดินทางไปยังบังกาโลกรมบ้าไม้ ซึ่งอยู่ห่างแคมป์ของเราราว ๆ ๑๐ ก.ม. มันบอกว่ากรมบ้าไม้มีบังกาโลในป่าทุกแห่ง ตั้งอยู่ในที่ซึ่งคนเดินทางไปถึงได้สะดวก และอยู่ในระยะห่างกันราว ๆ ๓๐-๕๐ กิโลเมตร พอที่คนเดินทางจะเดินจากบังกาโลหลังหนึ่งไปพักแรมในอีกหลังหนึ่งได้ บังกาโลเหล่านี้มีถ้วยชามและหม้อหุงต้มพร้อม มีเตียงนอนและผ้าห่ม มีคนเฝ้าซึ่งจะทำอาหารให้กินถ้าต้องการ ถ้าพักแรมและค่าอาหารถูกมาก บังกาโลส่วนมากมีห้องนอนสองห้องและห้องอาหาร เมื่อเราไปถึง ตาบัทสันและคนเฝ้าอยู่ที่นั่น เรานั่งพักผ่อนกินน้ำชากันแล้วก็เดินกลับที่พัก ใช้เวลาเดินไปกลับสี่ชั่วโมงเศษ

เย็นวันนั้นเราก็ได้ฟังเรื่องการหลงทางของประโพรและธนา ประโพรเป็นผู้เล่า ธนาเป็นคนขี้ดกอ ผมขอเสนอเรื่องราวจากปากคำของประโพร

ธนาและเราเดินทางจากค่ายไปกับร้อยโทบัทสัน ซึ่งเดินทางหลังเรา เรามุ่งไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือโดยใช้เข็มทิศตลอดทาง ทางบางตอนทึบมาก เราผ่านป่าไผ่หลายแห่ง ในป่าไผ่เราช่วยกันโน้มกิ่งไผ่เพื่อพันกลางกิ่งให้มันหักงอเสมือนซุ้มประตู ตามทางสองสามแห่งมีต้นไม้ใหญ่ล้มขวางทาง บางตอนก็มีเนินเตี้ย ๆ เราผ่านจอมปลวกสองสามแห่ง ผลัดกันเดินหน้าเดินหลัง คนเดินหน้าลำบากกว่า เพราะต้องฟันไม้มากกว่า ฝนตกเกือบตลอดเวลา ตกหนักและตกพรำ ๆ สลับกัน น้อยครั้งที่เราได้เห็นท้องฟ้าสีคราม เราเดินจนถึงเวลาประมาณ ๑๑.๐๐ น. ตาบัทสันบอกว่าไกลพอแล้ว แล้วก็เดินคุ่ม ๆ จากไป เรากับธนาหยุดพักเพื่อกินเนื้อกระป๋องกับขนมปังกรอบซึ่งหมาเห็นว่าอร่อย และคิมน้ำจากกระติก การเปียกฝนอย่างชุ่มโชกก็เป็นข้อดีที่ว่า เราไม่มีเหงื่อเหนอะหนะ กินพออิ่มแล้วเราก็เริ่มเดินกลับ เพราะหยุดเดินไม่นานนักก็ซึกรู้สึกหนาว ๆ เราคาดว่าจะเดินกลับถึงแคมป์เวลาประมาณ ๑๕.๐๐ น. โดย

ใช้เวลาเดินราว ๆ สองชั่วโมงครึ่งถึงสามชั่วโมง

ตอนเดินกลับเราไม่รู้ทิศทางเลย ได้แต่อาศัยรอยบาทคันไ้ม้และกิ่งไม้ ท้องฟ้าฉ่ำด้วยเมฆฝน ดูแทบไม่ออกว่าดวงอาทิตย์อยู่ที่ไหน จะใช้วิธีคลำลำนันดูว่าค้ำนอนอยู่ทางทิศตะวันตกก็ไม่ได้ เพราะคันไ้ม้เปียกแฉะรอบลำนัน เราเดินช้า ๆ เพราะบางครั้งต้องคันหารอยบาทไ้ม้ ซึ่งเราลึ้มนึกไปว่าอาจเห็นได้ยากจากทิศทางตรงข้าม นับเป็นความบกพร่องของเราที่ทำเครื่องหมายซึ่งเห็นได้ชัดจากค้ำนเดียว (ธนาขัตติงหะว่า เป็นความเลินเล่อของไ้หนุ่นที่หารอยบาทไ้ม้เล็กไป และห่างกันมากไป) เมื่อเรามาถึงป่าไ้ที่เราฟันลำไ้หักลงมาเป็นซุ้ม เราก็อึดจะงงเพราะมองเห็นซุ้มสองสามซุ้ม ซุ้มไหนเล่าเป็นซุ้มที่เราทำไว้ หลังจากเดินดูทั่วแล้ว ธนาอย่างว่าจำซุ้มของเราได้ เราก็ดูไปทางนั้น แต่ไปได้พักใหญ่เราก็รู้สึกว่ทางไม่คุ้นตาเลย เดินไปอีกนานก็ไม่พบคันไ้ม้ใหญ่ที่ลั้ฆวางทาง รอยบาทไ้ม้ก็ไม่มี เราก็รู้ว่าเราหลงทางเสียแล้ว

เราพยายามเดินตัดตรงโดยหวังว่าจะได้พบเส้นทางของผู้อื่น ๆ ตกเวลาบ่ายสามโมงครึ่งก็เจอทางเดินเป็นดินปนทรายขวางหน้า ไม่มีรอยเกือกบู้ต มีแต่รอยตีนสัตว์สับสน ตั้งแต่เข้ามาตระเวนไพรที่นี้เรายังไม่เคยเห็นทางเส้นนี้เลย เราจะไปทางไหนกันทีละ ธนาบอกให้ลองไปทางซ้าย เค้าว่าทางนี้อาจนำไปสู่บังกาโลของกรมบ่าไ้ม้หรือหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ประโพรค่านว่าเบลคอมเป็นบ่าสงวนและบ่าดงดิบ แยกบ่าบอที่ไหนจะเข้ามาอยู่ ถ้าจะมีมนุษย์ในกลางดงดิบก็คงเป็นคนแคระที่มีลูกดอกอาบยาพิษเป็นอาวุธล่าสัตว์ ทหารอังกฤษสามคนที่หายสาบสูญไปเมื่อสองสามเดือนมานี้ อาจกลายเป็นอาหารโอชะของพวกคนแคระก็ได้ เราจะต้องระมัดระวังตัวให้ดี เรากำลังใจเต้นระทึกก็ไ้ยินเสียงดังเอี้ยต้อ๊ดต้อ๊ด อยู่เหนือหัว ธนาบอกว่าเหมือนเสียงกลอนประตูที่เป็นสนิม เราเงยหน้าขึ้นกวาดตาดูเหนือยอดไม้ ก็เห็นนกเงือกตัวเบื้อรือบินกระพือปีกพะเยิบพะยิบไปช้า ๆ ธนาวิ่งออกนอกทางจะตามไปยิงมัน เราโวยวายว่า “อย่ามัวเสียเวลายิงนก ดีไม่ดีมันเป็นสมุนเอกจากเจ้าบ่า หากยิงมันตายเจ้าบ่าอาจจะแกล้งให้เราหลงทางตลอดคืน” เจ้านกเงือกบินลับไปโดยพลตกัย เราเดินเงิบ ๆ หงอย ๆ ต่อไปตามทางนั้น ธนาหยุดชี้ให้ดูรอยตีนเสือขนาดใหญ่เท่าจานข้าว เราพูดเสียงอ่อย ๆ ว่า “รอยตีนเสือนี้หว่า” ประมาณว่ารอยตีนหน้ากับรอยตีนหลังห่างกันเกินสองเมตร (ประโพรว่ามันห่างกันสามเมตร ธนาว่าไ้หนุ่นปอดแตก) ธนาบอกว่า “อย่าปอดน่า รอยตีนเก่า” แล้วขยับจะเดินตามรอยมัน เราบอกว่า “ฝนเพิ่งจะหยุดตกเมื่อครู่นี้เอง ถ้าเป็นรอยตีนเก่าต้องมีน้ำขัง

รอยนี้แห้งแห้งแถม มันเพิ่งเดินผ่านไปหยก ๆ ไม่เชื่อนายลงตะโกนเรียกมันซะวะ มันขานรับแน่ ๆ”

ขณะนั้นเป็นเวลาเกือบบ่ายห้าโมง ธนาถามว่า “แล้วนายจะเอาอย่างไรวะ” เราตอบว่า “ขึ้นไปนอนบนต้นไม้ นี่มันก็จวนมีคอยู่แล้ว”

ในที่สุดธนาเห็นด้วย ช่วยกันมองหาต้นไม้สูงใหญ่ที่คิดว่าข้างจะโคนไม่ลง ธนา กำลังแซนตี จึงตะกุกตะก่ายขึ้นไปคว้าคบไม้ได้ และหย่อนแซนลงมากอดถึงเราขึ้นไป แต่เราปีนไม่ขึ้น เพราะอาศัยกำลังขาช่วยกำลังแซนไม่ได้เลย เนื่องจากเกือบและต้นไม้ลื่น ธนาต้องไต่กลับลงมา แแบเราใส่บ่า เราจึงจับง่ามไม้ดึงตัวขึ้นไปได้ อีตอนนั้นธนาชักจะอ่อนแรง ตะกุกพลตกกลงมาสองหน หนที่สามมันยื่นแซนขึ้นมาให้เราดึงขึ้นไปได้ ตัวมันหนักจับหายใจไม่ไหว เราโหนขึ้นไปบนคบไม้ที่สามซึ่งเรากะว่าสูงจากพื้นดินประมาณ ๔ เมตร เราโชคดีที่ได้พบว่าคบไม้นั้นมีถึง ๔ ง่าม เราแทบตัวบนกิ่ง เท้ายันลำต้น หันหน้าหากัน พอฝนซาเม็ด ธนาเอาบุหรืออกม้ายืนให้เราตัวหนึ่ง แต่พอลัวงลักไม้ชี้คอกออกมาจากกระเป๋าสือตื้นใน ก็พบว่าเปียกโชกชืดไม่ติด จำอบิบ ไม่ช้าแสงสลัวยามเย็นก็หายไปอย่างกะทันหัน ชั่วจิตใจเดียวก็มืดตื้อ ตอนนั้นแม้จะเป็นข้างขึ้นก็ไม่มีแสงจันทร์จันทรเดียว ดาวก็ไม่มี ฝนกระหน่ำลงมาอย่างไม่ปราณีปราศรัย ตกจึก ๆ จนล่วงเวลาเกือบสี่ทุ่มจึงได้ซาตเม็ด เราพอมองเห็นดวงจันทร์บริวารหรืออยู่เหนือยอดไม้ ต่อมาก็มีเสียงโครมครามและเสียงกิ่งไม้หัก ซึ่งเราสันนิษฐานว่าคงเป็นโขลงช้างมากินกิ่งไม้ เสียงอึกก็ค่อย ๆ ไกลออกไปจนเงียบหายไป หลังจากนั้นก็มีเสียงคล้ายพายุอยู่แต่ไกล ต่อมาเมื่อลมพัดแรงมากจนเรารู้สึกว่าต้นไม้โอนเอนไปมา เราจึงเอาสายสะพายปืนยาววัดตัวเราไว้กับกิ่งไม้ เรามองลงไปเห็นน้ำนองทางที่เราเดินมาจนพบรอยตีนเสือ เรายังและอ่อนเพลียละเหี่ยวใจ แต่ก็นอนไม่หลับ ประมาณตีสองเราเห็นสัตว์ห้าหกตัวเดินท่องน้ำจ่อม ๆ ผ่านไปตามทาง ต่อมาก็เห็นตัวอะไรขาวตะกุ่ม ๆ วนเวียนอยู่ใต้ต้นไม้หลายรอบราวกับว่ามันได้กลิ่นประหลาดของเรา เราเลยแหกปากเห่าให้มันตกใจวิ่งหนีไป ธนาถามว่า “แหกปากเห่าอะไรวะ” เราบอกว่า “ไล่เสือซะวะ” เวลาตีบคลานไปอย่างเชื่องช้า เราเริ่มหนาวจนตัวสั่น แม้ฝนจะซาจนพอมองแสงจันทร์สว่างพอใช้ เราเห็นธนาวิ่งไปไม้แล้วโยกไล่ไล่เสือ จึงถามว่า “นายทำอะไรวะ” เขาตอบว่า “เอาไปไม้โยกให้อุ่น” เราจึงเอาอย่างเขา เพราะตอนนั้นเราหนาวจนค้างสั่น

ไม่ว่าความเกษมสันต์หรือความทุกข์ทรมานย่อมมีที่สิ้นสุด ก็นี่ที่สุดแสนจะยาวนานก็ผ่านไป พอฟ้าสว่าง เราทั้งสองก็ไต่ลงจากที่พักแรม เฝยกันพักใหญ่ว่าจะเดินทางไปทางไหนดี ในที่สุดตกลงเดินทางไปทางเดียวกับเสือที่ผ่านไปเมื่อวานนี้ ไม่ช้าเราก็กะหนายน้ำแทบคลั่ง ฝนหยุดตกออกร้อนเป็นบ้า หมกท่าเข้าก็นอนลงชดน้ำจากรอยตีนสัตว์ ชุ่มคอดีพิลึก เรียงปืนให้สัญญาณพรรคพวกที่แคมป์ก็ไม่ได้ยินเสียงปืนยิงตอบ แข็งใจเดินต่อไป ผลสุดท้ายก็กลับถึงแคมป์ราว ๆ ห้าโมงเช้า

ก่อนจะบรรยายการฝึกซ้อมในเบลคอม เราต้องเดินทางไกลไปนอนกลางกองคินหนึ่ง โดยมีอาหารไปพอกินสองวัน มีภาชนะสำหรับหุงต้มและชงน้ำชา ชาเป็นเครื่องดื่มจำเป็นที่สุดสำหรับทหารอังกฤษ และได้กลายเป็นเครื่องดื่มจำเป็นสำหรับพวกเราด้วย เพราะมันแก้ความกระหายน้ำดีมาก หลังจากเดินมาทั้งวันโดยบางครั้งก็ได้ดื่มน้ำกระติกเดียว เรามีความสุขอย่างเหลือล้นที่จะดื่มน้ำชงเม็ดชา เติมน้ำตาลให้หวานปะแล่ม ดื่มกันคนละหกเจ็ดถ้วย ชามักหาความหอมไม่ได้เลย แต่อย่างน้อยที่สุดมันแก้คอแห้ง ผมชอบดื่มชาเหาะน้ำมะนาว ไม่ใส่นม เพราะมันทำให้ชุ่มคอดีกว่า ถ้าผมดื่มชาใส่นม มันทำให้ผมชักจะอึด ๆ และกินอาหารได้น้อย แถมยังทำให้มีลมในท้องจนบางครั้งเสียคท้อง ผมมักจะชงชาใส่กระติกเพื่อดื่มแทนน้ำและเมื่อเข้าป่าคราวต่อ ๆ ไป ผมเอาใบชาอย่างดีไปด้วย ชาอย่างดีเช่น ชาคาร์จีลิ่งมีกลิ่นหอมชื่นใจ เบ้หลังที่เราใช้ในอินเดียเป็นเบ้พิเศษใหญ่กว่าเบ้ธรรมดาของทหาร เป็นเบ้ที่เขากออกแบบสำหรับพวกคอมมานโด จุกว่าเบ้ทหาร เพราะมีกระเป๋าย้ายขวาและกระเป๋าลัง แถมยังมีเข็มขัดสำหรับรัดผ้าปูนอนและภาชนะหุงต้มด้วย หลังจากการฝึกแบบกองโจรประมาณสามเดือน พวกเราสะพายเบ้หนัก ๑๒-๑๕ กิโลกรัม หรือ ๒๖-๓๓ ปอนด์ได้ทั้งวัน พวกที่แข็งแรงเป็นพิเศษเช่น การวิก ประทาน ภิศเดช เคยบรรจุเบ้หนัก ๑๘-๒๐ กิโลกรัม หรือ ๔๐-๔๔ ปอนด์ พวกคอมมานโดฝึกสะพายเบ้หนักราว ๆ ๕๐ ปอนด์ กุลีแขกแบกน้ำหนักได้มากกว่าทหาร แต่เดินช้ากว่า พวกเราสะพายเบ้หนัก ๑๒-๑๕ กิโลกรัม และสะพายปืนยาวด้วย เดินได้ช้าโม่ละ ๕ กิโลเมตร เราเดินได้วันละ ๔๐-๕๐ กิโลเมตร

วันที่เราออกเดินไปคังแรมกลางกองฝนไม่ตกทั้งวัน พวกเราเสียเหงื่อมาก ผมดื่มน้ำหมกกระติกตั้งแต่ก่อนเที่ยง โดยหวังว่าจะได้เติมกระติกที่ลำธารที่เราจะหยุดพักกลางวัน ระหว่างเที่ยงถึงบ่ายสองโมง ราว ๆ ห้าโมงเช้าเราได้ยินเสียงเก้งร้องอยู่ข้างหน้าเรา ภิศเดช

และประเสริฐเร่งฝีเท้าออกหน้าไป ด้วยหวังจะได้เนื้อแก่งมากินแทนเนื้อกระป๋อง ซึ่งเราเบื่อ
 เติมทน หลังจากทนกินกว่าสิบวัน จวน ๆ เที่ยงเราไปถึงลำธารซึ่งมีน้ำใสสะอาด ริมลำธาร
 มีต้นไม้ใหญ่หนาแน่น ให้ร่มเงารื่นรมย์ ผมไปถึงก็รีบดื่ม้ำสามสี่ถ้วย เติมน้ำเติมกระติก กิน
 ปลากระป๋องกับขนมปังหมา แล้วก็นอนเอาแรงเสียยิบหนึ่ง ตาเหมำกันอนเป็นเพื่อนผม เรา
 สองคนเป็นนกันนอนไม่มีตัวจับในหน่วยข้างเผือก จวนบ่ายสองโมงพรรคพวกก็ปลุกเรา ภิกษุ
 จิริตัญญ์ บุญส่ง และผม เดินนำเป็นกองหน้า เราข้ามลำธารไปได้ไม่ถึงครึ่งชั่วโมง ภิกษุ
 ซึ่งเดินนำหน้าก็เต้นบัลเล่ต์ กระโดดคว่ลอยขึ้นไปราว ๆ ครึ่งเมตร พอเท้าถึงพื้นก็ลงบินไปที่
 กอหญ้าแล้วยิงปืนนัดหนึ่ง พวกเราตรูกันเข้าไปดู เห็นงูหลามตัวบ้อเรื้อนอนแน่นิ่ง กระสุน
 ปืนไรเฟิลเจาะหัวทะลุ ไ้หลามตัวนี้ท้องป่องราวกับแม่โคมีท้อง บุญส่งบอกว่ามันคงเพ็งกิน
 สัตว์ใหญ่เข้าไป และกำลังนอนย่อยเหยื่อของมัน จิริตัญญ์คว่ำมีดกรีดหนังงูหลามจากหัวถึงหาง
 ประมาณว่าตัวมันยาวเกือบสามเมตร ฝีมือกรีดหนังของจิริตัญญ์ยอดเยี่ยมมาก ถลกหนังออก
 มาเป็นแผ่นไม่ขาดวันเลย น่าเสียดายที่เราไม่มีทางจะรักษาหนังให้อยู่ในสภาพที่จะเอาไปใช้ได้
 เมื่อแหะท้องงูหลามแล้ว เราจึงเห็นอังก่งทั้งตัวอ้วยระครบถ้วน แม้แต่เขาก็กังแข็งอยู่ น่า
 ประหลาดใจที่เขาอังก่งไม่บาดเยื่อท้องงู เราออกจะหัวเสียที่เห็นอังก่งกลายเป็นเหยื่อของงูแทนที่
 จะเป็นอาหารโอชะของพวกเรา เราทำอะไรไม่ได้ก็ต้องเดินทางต่อไป ทั้งซากงูและอังก่งไว้เป็น
 อาหารของแร้งหรือสัตว์อื่น ตอนบ่ายราว ๆ ห้าโมงเราก็กินที่โล่งพอสมควรใกล้ลำธารเหมาะ
 สำหรับพักแรม เราแบ่งหน้าที่กันหุงหาอาหาร เก็บขอนไม้และกิ่งไม้มาสำหรับสุมไฟตลอดคืน
 ภายหลังรอบ ๆ บริเวณเพื่อขจัดทาก ซึ่งไม่ชอบที่โล่ง แต่ชอบอยู่ใต้เงาะเงะ เรามีเวลา
 อาบน้ำ ล้างเหงื่อไคล แต่ไม่ผลัดเสื้อผ้า เพราะไม่ได้เอาชุดนอนมา ไหน ๆ ก็จะต้องนอน
 กลางคืนกินกลางทราย ไยเล่าจะพิถีพิถันผลัดเสื้อแสง แขนกของกินดีกว่าแบกเสื้อผ้า เราต้อง
 บริจาเลือกให้ทากตามเคย แต่วันนั้นเราโดนกัดเลือกน้อยกว่าปกติ เพราะฝนไม่ตก น้ำยาที่
 ทาเกือก ถูกเท้าและขาทางเกงไม่โดนฝนชะ จึงกันทากได้ผล มันคลานย้วยเยื้ออยู่ที่ขอบพื้น
 รองเท้า แต่ไม่ล้ำเขตที่เราทาน้ำยาไว้ หลังจากผจญกับทากมาแล้ว ๑๒ วัน เราเริ่มชินกับความ
 น่าเกลียดของมัน ใช้น้ำดีดมันกระเด็นออกไปจนหมด เรารับก่อไฟสุมขอนไม้ก่อนค่ำ จัดยาม
 ตามไฟคู่ละหนึ่งชั่วโมง จิริตัญญ์และผมหลับครอกก่อนเพื่อนตามเคย ไม่ช้าก็มีลมพัดกรรโชก
 มาอย่างแรง พัดแลบแปลบปลาบ แล้วฝนก็ตกจ๊ิก ๆ ลงมาอย่างไม่ปราณีปราศรัย พวกเราเปียก

ปอน พันดินเงอะเงะ และที่ร้ายที่สุด ไฟสมุขนคัมภีร์ เราได้ยินเสียงเสื่อคำราม เสียง
อึกทึก ทึกทึกอากาศหนาวขึ้น เรานอนไม่หลับเกือบครึ่งคืน ต้องคอยขยับตัวไปมาเพื่อ
บรรเทาความหนาว ผมเคยมีความสุขในการนอนฟังเสียงฝน คราวนี้เมื่อพระพิรุณโปรยปราย
ลงมาโชกทั้งตัว ไม่เป็นสุขเลย ต้องทำใจเสียว่าฝนช่วยชะเสื่อผ้าสะอาดดี พอเริ่มมีแสงสลัว ๆ
ฝนซาลงบ้าง เราพยายามจุดไฟด้วยไฟแช็กของอรุณ (ไม้ขีดเปียกหมดใช้ไม่ได้) ก็ไม่สำเร็จ
จึงต้องคืบหน้ากลิ้งคอและกินอาหารฉุกเฉินไปห่อหนึ่ง แล้วเยื้องย่างย่ำเท้ามุ่งหน้ากลับที่พักโดย
ไม่ได้คืบหน้าชา เราออกจะอิดโรย เพราะเกือบไม่ได้นอนทั้งคืน ตอนเที่ยงเราพยายามจุดไฟ
เพื่อคืบหน้าชาเมื่อฝนหยุด ต้องช่วยกันเป่าไฟจนหน้าดำหน้าแดงกว่าไฟจะลุก ถ่านไฟแช็กของ
อรุณเกือบหมด เราได้คืบหน้าชาอื่น ๆ ช่วยให้อุ่นอาหารฉุกเฉินห่อที่สองคล่องคอหน่อย ไม่
มีใครสนใจจะหานกมาปิ้งกิน พวกกันหลับอุตุหลังอาหาร ยกเว้นยามสองคนคือจิรตินัยและผม
เพราะพรรคพวกเห็นว่าเมื่อวานเราได้นอนคนละสองงีบก่อนฟ้าสว่าง เราปล่อยให้พลพรรคนอน
ชั่วโง่เดียวก็ปลุกให้ลุกขึ้นชวยเท้าต่อไป เพื่อจะได้ถึงที่พักเร็ว ๆ มีเวลาอาบน้ำและผลัดเสื่อผ้า
ก่อนกินอาหาร ในการเดินช่วงสุดท้าย เสนาะเท้าพองจนเดินโยกเขย่งทั้งก้าว กลับถึงที่พัก
ขณะที่คนอื่นกำลังล้อมส้วมเตรียมพร้อมจะชย้านกที่พรานประเสริฐยิงได้ หลังจากการประหาร
ชีวิตถึงฐานขโมยมันฝรั่ง ไม่มีใครยิงสัตว์ในเครือญาติบรรพบุรุษมากนักเป็นอาหารอีก พอ
เสนาะเดินเตาะแตะมาที่วงอาหาร ประโพรลุกขึ้นยืนชี้ไปที่เสนาะ ทำหน้าขึงขังพลางตะโกนว่า
“ตีเป่า (คือประเสริฐ) อย่ายิงสิงห์ใหญ่ตัวนั้นนะโว้ย มันเหมือนคนมาก และเนื้อมันเหมือนเขี้ยวกิน
ไม่ได้” คนอื่น ๆ หัวเราะกึกกัก แต่เย็นวันนั้นเสนาะไม่มีอารมณ์ขัน ตีหน้ายักยักเข้าไปประโพร
พลางตำหนิว่า “ไอ้เหี้ย...”

พืชพันธุ์ธัญญาหารในป่าเบลคอมนั้น นอกจากหน่อไม้แล้วก็ไม่มีอะไรน่ากิน ตา
บัทสันเอาใบไม้หลายชนิดมาให้เราต้มหรือแกงกิน ไม่อร่อยสักอย่างเดียว บางอย่างพันธุ์แปลก
กับไอ้เฟมชิมแล้วคายทิ้งเลย

วันสุดท้ายเรามีแต่อาหารกระป๋องและอาหารฉุกเฉิน เราคงจะเบื่ออาหารกระป๋อง
ไปนานทีเดียว หลังอาหารเช้าเรารีบเก็บสัมภาระขึ้นรถทหาร ซึ่งหน่วยยานยนต์ที่เมืองอาหมัก
นากาส่งมารับ ขากลับเราไม่แวะอาหมักนากา แต่ขึ้นรถไฟจากบอมเบย์กลับรังรักเลย อันที่
จริงเราอยากแวะเยี่ยมเพื่อนนอนที่บอมเบย์ แต่เรามีสัมภาระเกะกะ และไม่มีเสื่อผ้าที่เหมาะสม

จะสวมใส่ในเมืองหรรหราช่นบอมเบย์

บนรถไฟจากสถานีเบลคอมไปบอมเบย์ พนักงานรถไฟได้ชักใช้รำไล่เสียงคณะเรา (ซึ่งมีแต่พันตรีเบล เอ็นทรี และไอ้เฟมเท่านั้นที่แต่งเครื่องแบบทหาร) ว่ามีใบอนุญาตล่าสัตว์ หรือเปล่า พันตรีเบล เอ็นทรีเอาใบอนุญาตล่าสัตว์ให้ดู และบอกว่าความจริงเราไปเที่ยวป่ามากกว่าไปล่าสัตว์ แกบอกพวกเราว่า ได้มีการล่าสัตว์แบบล้างผลาญในอินเดียจนรัฐบาลต้องควบคุมการล่าสัตว์อย่างเคร่งครัด และมีมาตรการเข้มงวดที่จะสงวนพันธุ์สัตว์ป่าหลายชนิด ตามวิสัยชาวอินเดียที่ชอบทำอะไรที่ไม่ใช่กงการของตน พนักงานรถไฟจึงกระเหี้ยนกระหือรือที่จะเป็นหูเป็นตาให้พนักงานป่าไม้ การสงวนป่าและสัตว์ป่าในอินเดียจึงทำได้ผลดีกว่าในประเทศไทย เพราะคนไทยถือว่าไม่ใช่ธุระของข้า ถ้าเมื่อรู้ว่ามีการทำลายทรัพยากรป่าไม้และพันธุ์สัตว์ป่า

หลังจากฝึกซ้อมใหญ่ในป่าเบลคอม พวกเราทุกคนมีสุขภาพสมบูรณ์และมั่นใจว่าเรา “ทนได้” แต่เราจะต้องเผชิญการซ้อมรบหนักพิเศษอีกสองครั้ง

ผมขอเหลียวหลังกลับไปพิจารณาถึงความท้อแท้ของตนเอง ในช่วงแรกของการอบรมที่ค่ายคาร์คัสลา ในขณะที่พวกข้างเผือกบางคนยังไม่แข็งแรงได้มาตรฐานของหน่วยทหารปฏิบัติการพิเศษ

ตอนนั้นสุขภาพของผมค่อย ๆ ดีขึ้น แต่มีโรคจิตสัตว์ทวารเข้ามาแทรกแซง คราวหนึ่งป่วยเป็นหัวหน้าในการซ้อมรบ ซึ่งพวกเราส่วนมากยังรู้สึกว่ามันหนัก คนที่แข็งแรงทนการฝึกได้ดีขณะนั้นก็ดูเหมือนจะมีเพียงหกคน คือ ประธาน ธนา บัณฑ์ การวิก ภิศเดช จิรดิษฐ์ ในช่วงบ่ายของการซ้อมรบก่อนจะถึงเวลาหยุดพักกินอาหารเย็น อากาศร้อนอบอ้าว ผมเดินลากขาอย่างกะปลกะปลและหมดกำลังใจตายอยาก เพราะนอกจากเหนื่อยแทบใจจะขาด เหนือที่ชุ่มชื้นทั่วตัวทำให้ผมสับสนเนื่องจากโรคจิตสัตว์อีกเสบ ผมเดินภาวนาขอให้ถึงเวลาที่จะได้เอนองค์อิงธรณี พอป่วยสั่งให้หยุดพักกินอาหารเย็น ผมรีบปลดเบ้าจากบ่าและลงนอนหงายผละ และได้เห็นภาพที่ทำให้ผมยิ้มออก คือได้เห็นป่วยนอนแผ่หราอย่างหมดเรี่ยวแรง ประโพรซึ่งตามปกติจะยั่วเย้าเพื่อนในเวลาหยุดพัก คราวนั้นนอนครางขอน้ำชาจากเพื่อน ตอนนั้นผมไม่รู้สึกสงสารใครนอกจากตนเอง อันที่จริงวันนั้นผมดีใจที่ได้เห็นเพื่อน ๆ แทบทุกคนแสดงความอ่อนระโหยโรยแรง โดยเฉพาะป่วยและประโพร ป่วยเป็นคนกำลังใจเข้มแข็งและรูปร่างบึกบึน เป็นนักฟุตบอล ประโพรเป็นนักกายกรรมเหรียญทองของโรง

เรียนบ้านสมเด็จ ทั้งป่วยและประโพรนอนแน่นิ่งเกือบไม่กระดิกกระเด้ง จนกระทั่งได้คืนน้ำชา ร้อน ๆ จึงเริ่มฟื้นคืนชีพ ผมนึกในใจว่า นักกีฬาสองคนนั้นยังแยะ ฉะนั้นที่ผมทนได้ถึงขั้นนั้น ก็นับว่าไม่เลวนัก เพราะผมไม่ใช่ นักกีฬา

ความรู้สึกหัว้นใจว่าจะทนไม่ไหวผ่านไปประจวบฉันร้าย เมื่อเรากลับมาร่วมซ้อมรบ กันเต็มอัตรากำลังกลุ่มช้างเผือกที่ค่ายคาร์คัสดาราว ๆ ต้นปี ๒๔๘๗ ผมมีสุขภาพสมบูรณ์มาก

ในการซ้อมรบร่วมกันครั้งสุดท้าย ป่วยได้เป็นหัวหน้า คราวนี้เราต้องออกไปนอน นอกค่ายสองคืนและในระหว่างการเดินทางตลอดวัน จะมีเครื่องบินออกลาดตระเวนตามเส้นทางเดินของเรา เราจะต้องหลบซ่อนไม่ให้กับบินเห็นพวกเรา ผมได้ชื่อว่าชำนาญการเลือก ภูมิประเทศที่เหมาะสมสำหรับการซุ่มซ่อน จึงถูกป่วยใช้ให้ล่วงหน้าไปเลือกชัยภูมิสำหรับให้ พวกเราไปค้างแรมคืนแรก และพิจารณาหาเส้นทางเดินที่เหมาะสมระหว่างตอนกลางวัน คราว นั้นผมต้องเดินมาก เพราะเมื่อเลือกสถานที่เหมาะสมได้แล้ว ผมต้องกลับไปค่ายเพื่อพาคณะ ไปยังจุดนั้น

ผมเลือกได้เนิ่นกว้าง ๆ แห่งหนึ่ง มีสมุทพุ่มไม้หนาแน่น ซึ่งทำให้ผมอดคิด ไม่ได้ว่าเป็นชัยภูมิลับหลับตาเหมาะมากสำหรับพาผู้หญิงไปจู่จี้กัน เมื่อพาพวกเราไปถึงก่อน พลบค่ำ เราก็กินอาหารเย็น เสร็จแล้วป่วยกับผมก็พาพวกเราไปนอนหลบซ่อนตามพุ่มไม้ จวนฟ้าสว่างป่วยก็มาปลุกผม บ่นว่า “นายหาที่ซ่อนเก่งจนเราตามหาพลพรรคได้ไม่ครบ ไป ช่วยกันปลุกให้ลุกขึ้นเตรียมตัวออกเดินทาง”

ขอชี้แจงว่า นายทหารคนหนึ่งซึ่งถูกอุปโลกน์เป็นสายลับของข้าศึกได้รับเดินทาง กลับไปค่ายเพื่อส่งข่าวให้ทหารอากาศรับรู้บริเวณที่พักแรมของเราและเส้นทางเดินของเราในวัน รุ่งขึ้น

ระหว่างการเดินทางของพวกเราจากที่พักแรมไปยังเขาสิงหะ มีเครื่องบินผ่านไป มาหลายเที่ยว เราต้องหลบเข้าซ่อนใต้ต้นไม้ทุกครั้งที่เครื่องบินผ่านมา เมื่อกลับไปค่ายแล้ว เราได้ทราบว่ามีกับบินไม่เห็นพวกเราเลย ป่วยดีใจมากที่การซ้อมรบครั้งสุดท้ายร่วมกันได้ผล เป็นที่พอใจของคณะครูค่ายคาร์คัสดามาก

วันหนึ่งมีนายพลมาเยี่ยมค่ายคาร์คัสดา ก่อนที่พวกเราจะแยกย้ายกันไปรับการฝึก อบรมเพิ่มเติมในหน่วยต่าง ๆ ผู้บัญชาการค่ายได้เลือกจิรตินัย ธนาและป่วย ให้วิ่งผ่านเครื่อง

ก็คขวางให้นายพลතු จิริคินัยและธนาฟิตเต็มทีจึงตั้งใจจะทำเวลาอวดนายพล ออกวิ่งและปั่น ป้ายไต่เชือกเต็มฝ่าเท้า ตอนแรกทั้งสามคนก็ตามติดกันดี แต่ตอนหลังป่วยเริ่มล้าหลัง สองคน จึงต้องชะลอฝีเท้า เมื่อจบการแข่งแล้ว ป่วยหลบไปหลังกำแพง ภายหลังเขาสารภาพว่า เห็นอยจน “กายแก้ว” เนื่องจากก่อนหน้านี้เขาต้องเดินทางไปพบพันโทพอยน์ตันที่กัลกัตตา เป็นที่รู้กันว่ากัลกัตตาเป็นแหล่งบันเทิงสถานภาพ ป่วยจึง “หย่อน” ความแข็งแรงลงไปบ้าง ตามธนาและจิริคินัยไม่ทัน

สรุปได้ว่า เมื่อต้นปี ๒๔๘๗ กลุ่มช่างเผือกทรหดอดทนได้มาตรฐานถึงใจไอ้เพิ่ม ภายหลังเมื่อมันพาพวกเราไปซ้อมเดินทางไกลอีกสามสี่ครั้งเพื่อฝึกให้กำลังอยู่ตัว มัน “ต้อน” เราไม่ได้แล้ว ครั้งหนึ่งเมื่อเราไปซ้อมเดินในเทือกเขาหิมาลัย มันเป็นผู้ช่วยขอร้องให้จิริคินัย และผมชะลอฝีเท้ารอมันขณะที่เราเดินในช่วงสุดท้ายจากระดับ ๗๐๐ ฟุตขึ้นไปถึงระดับ ๔,๕๐๐ ฟุต ผมได้เปรียบมากในช่วงขึ้นเขา เพราะเทียบกับไอ้เพิ่ม ผมตัวเบาหวิว เดินขึ้นเขาสบาย มาก

ผมจึงกล่าวได้ว่า การฝึกในสองสามเดือนแรกที่ค่าย “รังรัก” เป็นเสมือนฝันร้ายที่เลื่อนลงไปแล้ว

แต่ทั้ง ๒๑ คนต้องฝันร้ายกันอีกครั้งหนึ่งเมื่อฝึกกระโดดร่ม ทุกคนยอมรับว่า เห็นอภายที่ค่ายรังรักดีกว่าเสียแสงที่ศูนย์ฝึกโดดร่ม

ผมจะเล่าเรื่องการซ้อมรบอีกสองครั้งที่มีเหตุการณ์น่าสนใจ

ในการซ้อมรบคราวหนึ่งผมเป็นหัวหน้ากลุ่มโจมตีบ้อมร้างบนเขาสิงหะ ห่างจาก ค่ายรังรักราว ๓๐ กิโลเมตร จิริคินัยกับผมได้ล่วงหน้าไปสำรวจภูมิประเทศเพื่อหาทางที่จะเข้าไปในบ้อมซึ่งมีกำแพงล้อมรอบ จากคันทันเขามีสทางขึ้นไปบนเขาถึงประตูบ้อม ด้านซ้ายมือของ ประตูเป็นซีกที่มีระดับสูงกว่าด้านขวามือ และมีเชิงเนินสำหรับสังเกตการณ์ ลาดเขารอบ กำแพงชั้นทุกด้าน ทางด้านขวามือของประตูมีอยู่ตอนหนึ่งที่ฝ่ายโจมตีจะปีนขึ้นไปได้ไม่ลำบากนัก หากเราจะปีนปราการด้านซ้ายมือจะต้องใช้พะองหรือบันไดพาดกำแพง แต่ตรงจุดที่ผม หมายตาไว้ เราจะช่วยกันดันกันพลพรรคขึ้นกำแพงไปได้แล้วกระโดดลงไปยังข้างใน กำแพง ก็มีรอยร้าวพอที่จะใช้เป็นที่พักเท้าเพื่อยันตัวขึ้นไป จิริคินัยและผมต่างคนต่างตะกายขึ้นไปได้

จิรตินัยกำลังแขนแข็งแรงมาก ยกตัวขึ้นไปได้สบาย ในการปฏิบัติงานจริง จิรตินัยจะขึ้นไปก่อน แต่ละคนจะถูกรุนกันขึ้นไปโดยมีจิรตินัยคอยช่วยดึงมือ ผมซึ่งตัวเบาและสูงจะขึ้นเป็นคนสุดท้าย เราได้สังเกตตำแหน่งของอาคารสามห้อง สระน้ำ และเชิงเนินซึ่งอยู่ภายในบ่อ

คืนที่เราซ้อมรบเป็นคืนข้างขึ้นราว ๆ ห้าหรือหกค่ำ จึงไม่มีคสนิทที่เดียว เขาให้สำราญซึ่งเป็นหัวหน้ากลุ่มรักษาการในบ่อเดินจากค่ายล่องหน้าไปแต่เช้า เพื่อเข้าประจำหน้าที่ก่อนค่ำ กลุ่มของผมออกจากค่ายสองโมงหลังจากกลุ่มของสำราญ จิรตินัยและผมรอพลพรรคอยู่ที่ตีนเขา เมื่อพลพรรคมาถึง จิรตินัยและผมก็บรรยายลักษณะที่ตั้งของบ่อให้ฟัง เรากินอาหารฉุกเฉินกับหมูกระป๋องและนอนพักผ่อนกันราว ๆ หนึ่งชั่วโมง จึงได้เริ่มเดินขึ้นเขา ว่าจะจะขึ้นไปถึงบ่อประมาณสี่ทุ่ม (๒๒.๐๐ น.) เมื่อขึ้นไปจนถึง เราได้เห็นว่ามีฝ่ายรักษาการณ์เอาตะเกียงรั้วแขวนไว้บนประตูกำแพงให้แสงสลัว ๆ พอที่พวกเขาจะเห็นพวกเราที่เข้าไปใกล้ประตูหรือกำแพงด้านหน้า ด้านหลังนั้นไม่มีแสงตะเกียง ผมสันนิษฐานว่าฝ่ายข้าศึกคงจะแบ่งคนไว้สังเกตการณ์บนเชิงเนิน และแบ่งคนไว้ทางด้านหลังหรือวางยามไว้ โดยจะยึดพื้นที่ซีกที่มีระดับสูง เพื่อจะได้มองเห็นพวกเราที่จะปีนกำแพงโดยใช้พะองหรือบันไดขึ้นไปทางซีกซ้ายของประตูกำแพง และเห็นพวกเราที่จะเข้าไปทางซีกขวาซึ่งอยู่ในระดับต่ำกว่า พวกเราทั้งหมดเห็นด้วยและภายหลังก็รู้ว่าข้อสันนิษฐานนี้ถูกต้อง ผมให้การวิกิไปทำลับ ๆ ล่อ ๆ และทำเสียงกุก ๆ กัก ๆ ทางด้านซ้ายของประตูกำแพง เพื่อหลอกให้ฝ่ายตั้งรับหลงว่าพวกผมซุ่มอยู่ทางนั้น เราปีนกำแพงในบริเวณที่ผมหมายตาไว้ได้รวดเร็วดี โดยอาศัยพรรคพวกกรุนกันกัน และจิรตินัยดึงมือ จิรตินัยให้สัญญาณให้เราขึ้นไปในช่วงที่ยามเดินผ่านจุดนั้นไปแล้ว พวกเราทุกคนซุ่มอยู่ข้างอาคารหลังหนึ่งเพื่อดักจับยาม เราจับตัวยามได้เพราะอยู่ในเงามืด ยามมองไม่เห็นเรา นอกเงามีแสงจันทร์อ่อนมาก เรามองไม่เห็นพวกการรักษาการณ์เลย และพวกเขาก็คงไม่เห็นเรา เราซุ่มอยู่หลังอาคารอีกพักใหญ่ก็ได้ยินเสียงคนเดินเข้ามาใกล้ และเห็นร่างคน ๆ หนึ่งอยู่บนกำแพง แล้วก็ได้ยินเสียงปืนสองนัด (เราใช้กระสุนหลอก) ร่างนั้นก็ล้มตัวลงคล้าย ๆ จะหลบกระสุน พอมีใครยิงอีกนัดหนึ่ง ร่างนั้นก็วิ่งบนกำแพงหายวับไปทางประตู ขณะนั้นพวกเราเห็นเงาตะกุ่ม ๆ เคลื่อนมาจากด้านบน ซึ่งเราสันนิษฐานว่าฝ่ายรักษาการณ์ซุ่มอยู่ เราจึงยิงไปที่เงาตะกุ่มที่กำลังเคลื่อนเข้ามาอย่างช้า ๆ หลังจากนั้นก็มีเสียงปืนจากฝ่ายตรงข้าม ตอนนั้นต่างก็ยิงกันอูตลุต

ยิ่งกันครู่ใหญ่ ไอ้เพิ่มซึ่งสังเกตการณ์อยู่บนเชิงเทิน และไวท์ลอร์ดซึ่งสังเกตการณ์อยู่ข้างอาคารหลังกลางก็ออกมาห้ามทัพ จุดตะเกียงรัวอีกสองดวง พอมีแสงสลัว ๆ เห็นหน้ากัน ตอนนั้นทุกคนกึ่งงวย เพราะต่างฝ่ายต่างนึกว่าอยู่ใกล้กันพอที่จะเห็นเงาตะกุ่ม ๆ ในแสงจันทร์ แต่เมื่อมีแสงตะเกียงสว่างขึ้นมาแล้ว จึงตระหนักว่าขณะที่กำลังยิงกันหุบดับไหม้ นั้น ทั้งสองฝ่ายยังมิได้คืบหน้าเข้าหากันเลย พวกของสำราญก็นึกว่าพวกผมเคลื่อนเข้าไปใกล้ พวกผมก็นึกว่าพวกเขาเคลื่อนลงมาจากค้ำบน จึงยิงกัน ไอ้เพิ่มและไวท์ลอร์ดก็ประหลาดใจว่าทำไมทั้งสองฝ่ายจึงไม่เคลื่อนที่เข้าหากัน หลังจากยามของฝ่ายสำราญยิงปืนเมื่อเห็นร่างบนกำแพง ตอนนั้นฝ่ายผมหลบเข้าไปแอบอยู่ริมอาคารและกำลังสังเกตการเคลื่อนไหวของฝ่ายตรงข้าม ถ้าเช่นนั้นเรายิงอะไร ตอนนั้นเราถกปัญหากันเอ็ดอึ้ง ในที่สุดก็ลงความเห็นว่ามีมือที่สามเข้ามาสอดแทรกกระหว่างพวกเรา และหลังจากซักไซ้ไล่เลียงกันทั่วหน้าแล้ว ก็ปรากฏว่าไม่มีใครขึ้นไปบนกำแพง แต่พวกเราหลายคนได้เห็นร่างคนบนกำแพงวิ่งไปทางประตู การวิกซึ่งอ้อมไปหลอกล่อฝ่ายตรงข้ามแล้วว่าเมื่อวกกลับไปยังจุดที่พวกผมปืนเข้าไป เห็นร่างดำตะกุ่มกำลังไต่กำแพง ในลักษณะที่เหมือนลิงมากกว่าคน อันที่จริงก็ไม่น่าจะมีใครกล้าบ้าบิ่นขึ้นไปวิ่งบนกำแพง เพราะมันเป็นการเสี่ยงที่จะตกลงไปค้ำนอกของกำแพงและกลิ้งลงเขาไป ชาวบ้านเชื่อว่าบ้อมสิงหะเป็นบ้อมผีสิง เพราะในสมัยโบราณทหารแขกที่รักษาการณ์ในบ้อมถูกฝ่ายโจมตีฆ่าหมด หลังจากทหารฝ่ายโจมตีกินโรตี กินกะหรี่ และดื่มเหล้าฉลองชัยชนะกันแล้ว ทหารมักลุ่มหนึ่งของฝ่ายชนะควมม้างเขาอย่างลำพองใจ ตกเขาตายหมด ชาวบ้านเล่าว่าตอนเที่ยงคืนเขามักจะได้ยินเสียงม้าวิ่งกุก ๆ บนทางขึ้นบ้อม (ในบริเวณนั้นไม่มีใครเลี้ยงม้า) จะว่าเป็นเสียงว้าวิ่งก็ใช่ที่ แม้เราจะไม่เชื่ออาบังชาวบ้าน เราก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าผีแขกเข้ามาเล่นสนุกกับพวกเรา และไม่ได้ทั้งร้องรอยอะไรไว้เลย จะว่าพวกเราทุกคนตาฝาดก็ไม่น่าจะเป็นไปได้ ไอ้เพิ่มกับไวท์ลอร์ดก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าปรากฏการณ์คืนนั้นเป็นเรื่องผิดปกติ เรานอนค้างในบ้อมโดยผีแขกไม่มารังควาน มันคงหนีเตลิดเปิดเปิงไปหมดแล้วเมื่อได้ยินเสียงโขมงโง้งเงรารวกกับเจ๊กทะเลาะกันของพวกเรา

การซ้อมรบครั้งใหญ่เป็นการซ้อมรบระหว่างพวกคอมมานโดและพวกเรา ซึ่งน่าสนใจมาก มันเป็นการซ้อมรบที่ทดสอบความอดทนของเราอย่างสาหัสที่สุด เราต้องไประเบิดทางรถไฟและท่อน้ำใหญ่ในป่าเขตเมืองมาฮาบาเล็ชวา (Mahabaleshwa) ซึ่งเป็นเมืองเล็ก ๆ อยู่

ห่างจากปูนาไปทางทิศใต้ประมาณ ๑๕๐ ก.ม. เราต้องเดินตลอดทางโดยมีอาหารพอกินสำหรับ ๔ วัน มีหม้อต้มน้ำสำหรับชงชา ซึ่งเป็นเครื่องคั้นจำเป็นมากสำหรับเรา มีเครื่องนอนคือผ้าใบสำหรับปูนอนและผ้าห่ม มีปืนยาว ปืนพก กระสุนจริง ถินน้ำมัน ชนวน แก๊สระเบิด (detonator) มียาป้องกันมาลาเรีย บิดและท้องร่วง ยาใส่แผล ยาฆ่าเชื้อโรคในน้ำดื่ม พลาสเตอร์ปิดแผล ฯลฯ แทบทุกคนพยายามลดน้ำหนักของติดตัวให้เหลือน้อยที่สุด มีเสื้อกางเกงชั้นในไปชุดเดียวสำหรับผลัด ผมเองเอาของกินไปน้อยมาก นอกจากอาหารฉุกเฉินสำหรับสัปดาห์ ซึ่งไม่หนักและไม่กินที่ ผมมีเนื้อกระป๋องและหมูกระป๋องไปเป็นของแถมเพียงสองกระป๋องเท่านั้น นอกจากอาหารในเบ้ ผมเอาลูกกวาดยัดใส่กระเป๋าสื่อและกระเป๋ากางเกงไปเต็มๆ พวกที่แข็งแรงเจ็ดแปดคนเอาของกินไปเพื่อเหลือเผื่อขาด การวิกเป็นหัวหน้า ขนเครื่องกระป๋องไปหนึ่งโหล มีเนื้อกระป๋อง หมูกระป๋อง และลูกพิชกระป๋อง รวมน้ำหนักเบ้ ๔๕ ปอนด์ (๒๐ ก.ก. เศษ) น้ำหนักตัว ๗๒ กิโลกรัม ตีนรับน้ำหนักทั้งหมดกว่า ๑๐๐ กิโลกรัม ทำให้เจ้าของตีนแทบจะเดินไม่ไหวในคืนที่สาม สำหรับผมเองนั้น แม้ได้ตัดทอนอาหารอย่างเต็มที่แล้ว เบ้ของผมก็ยังหนักเกือบ ๓๐ ปอนด์ น้ำหนักตัวของผม ๕๒ กิโลกรัม หรือ ๑๑๔ ปอนด์เท่านั้น ผมจึงเป็นคนที่เดินตัวเบาที่สุดในกลุ่ม น้ำหนักตัวของผมรวมกับน้ำหนักเบ้เป็น ๖๘ กิโลกรัม ยังเบากว่าน้ำหนักตัวการวิก และประทาน คนอื่น ๆ ก็ไม่มีใครตัวหนักน้อยกว่า ๖๐ กิโลกรัม

ข้อสมมุติของการซ้อมรบใหญ่ครั้งนั้นมีอยู่ว่า ฝ่ายข้าศึกได้รับข่าวจากสายลับว่ามีกองโจรจำนวน ๒๓ คน (รวมทั้งลุงไบรซ์และพันตรีทอม หอบบส์—Tom Hobbs ซึ่งมาจากกองบัญชาการเพื่อร่วมซ้อมรบกับเรา) กำลังเดินทางไปประเบิดรางรถไฟและท่อน้ำในป่าเขตเมืองมาซาบูลีเซวา จึงสั่งให้หน่วยคอมมานโดจำนวน ๑๒๐ คนไปขัดขวางการก่อวินาศกรรม จากการตรวจสอบภายหลัง เราทราบว่าพวกคอมมานโดใช้เส้นทางเดินคนละเส้นทางกับพวกเรา เขาเดินเส้นทางเกือบจะตรงเป็นทางนกบิน ข้ามเขาหลายลูกที่ไม่สูงนัก ตามข้อกำหนดของการซ้อมรบ พวกเขาออกเดินภายหลังพวกเรานิดหน่อย เขาคาดว่าจะเดินได้เร็วกว่าพวกเรา และจะไปดักจับเราที่รางรถไฟและท่อน้ำ ต่างฝ่ายต่างก็รู้อยู่กันว่าใครเดินทางไหนจากการคว่ำตราไปยังป่าใกล้เมืองมาซาบูลีเซวา พวกเราได้เลือกเส้นทางที่เห็นว่าเดินสะดวก คือเลาะไปตามลาดเขา หลีกเลี่ยงการตัดตรงซึ่งจะต้องข้ามเขาหลายลูก เส้นทางที่เราเลือกนั้นวัดระยะจากแผนที่

ได้ราว ๆ ๑๕๐ กิโลเมตร แผนที่ชุดนั้นเป็นแผนที่เก่าและไม่ละเอียดนัก เราจึงไม่แน่ใจว่าจะกระยะทางเดินได้ใกล้เคียงมากน้อยเพียงใด แต่เราก็วางแผนว่าจะพยายามเดินวันละ ๑๐ ชั่วโมง ให้ได้ระยะทางวันละ ๕๐ ก.ม. เพื่อไปถึงที่หมายในตอนค่ำของวันที่สาม เข้าปฏิบัติการก่อวินาศกรรมหลังจากกินอาหารและพักผ่อนเล็กน้อย เมื่อระเบิดเป้าหมายแล้ว เราจะรีบเดินทางที่จากออกไป และหาบริเวณที่หลบซ่อนให้มิดชิด ดังนั้นในวันที่สาม ก็วันสุดท้ายเราจะมีภาระหนักมาก กล่าวคือจะต้องเดินทางตลอดวันเป็นระยะทางประมาณ ๕๐ ก.ม. ก่อวินาศกรรมสองแห่ง(ใกล้ ๆ กัน) และรีบหลบออกไปจากบริเวณนั้น ก่อนจะได้พักผ่อน

ตามข้อสมมุติ เราต้องระวังการถูกดักโจมตีระหว่างทาง ฉะนั้นเราจึงจัดขบวนเดินเป็นกองหน้า กองกลางและกองหลัง การซ้อมรบใหญ่ครั้งนั้นอยู่ในช่วงปลายเดือนกันยายน เป็นระยะฝนแล้ง อากาศอบอ้าว ระหว่างวันแรกเมื่อเดินพ้นเขตป่าบริเวณคาร์กัวสลาแล้ว เราผ่านป่าที่บาง ค่อนข้างโปร่งบ้าง ในบางตอนที่มีโชดหินเราเสียเวลาหยุดดูแผนที่บ่อย ๆ เพื่อให้แน่ใจว่าเดินไม่ผิดทาง อรุณ กำแหง และผม ช่วยกันดูแผนที่ ในช่วงที่เป็นป่าค่อนข้างโปร่งและโชดหิน แม้ทางเดินจะค่อนข้างสะดวก แต่อากาศร้อนระอุทำให้เราอ่อนเพลีย เพราะเหงื่อออกมากและกระหายน้ำจัด หลายคนดื่มน้ำหมกกระต๊ากตั้งแต่ตอนบ่าย แผนที่แสดงยอดเนินหรือยอดเขาก็ไม่ชัดเจน ทำให้เราเสียเวลามาก

วันแรกเราหยุดพักในบริเวณใกล้ลำธาร วัตถุประสงค์เห็นว่าเราเดินไปได้ราว ๆ ๓๕ ก.ม.เท่านั้น ทำให้เราวิตกว่า หากเสียเวลาอีกในวันรุ่งขึ้น เราจะไปถึงจุดหมายปลายทางไม่ทันเวลาในคืนที่สาม และอาจประสบปัญหาในการค้นหาเป้าหมายในความมืด เรานอนหลับสนิทในคืนแรก และรู้สึกกระปรี้กระเปร่าเมื่อออกเดินในตอนเช้ามืดของวันที่สอง สำหรับการเดินทางในเขตอากาศร้อน เราพยายามออกเดินตั้งแต่เช้ามืด และเดินจนถึงเวลาเที่ยง หยุดพักผ่อนประมาณสองชั่วโมงหรือสองชั่วโมงครึ่ง เดินต่อไปจนจนพลบค่ำ ตอนหัวค่ำเป็นตอนที่เรามีความสุขที่สุด ได้ดื่มน้ำชาแก้คอแห้ง ได้อาบน้ำชำระเหงื่อโคลนในห้วยที่มีน้ำใสสะอาด ได้กินอ้มแม้งจะไม่อร่อย แล้วก็นอนหลับเป็นตาย แน่ละ เราต้องจัดยามตลอดคืนเพื่อระวังอันตรายจากสัตว์ป่าและจากข้าศึก จากการตรวจสอบระยะทางในแผนที่เราพบว่าเราอยู่ใกล้หมู่บ้านแห่งหนึ่ง ซึ่งอยู่ห่างจากเป้าหมายการก่อวินาศกรรมราว ๆ ๗๐ ก.ม. แปลว่าภายในสองวันเราเดินได้ระยะทางเพียง ๘๐ ก.ม. เราจะมีปัญหาแน่ ๆ ในวันที่สาม

เราได้นอนประมาณคนละ ๔ ชั่วโมง (เว้นแต่คนที่อยู่ยามซึ่งได้นอน ๘ ชั่วโมง) ผมนอนเก่งตามฟอร์ม หลับตั้งแต่ยังไม่หนึ่งทุ่มจนถึงเวลาเข้านามตอนตีสาม ผมปลุกพรรคพวก ตอนตีสี่ เรารีบกินอาหารฉุกเฉิน และออกเดินตั้งแต่ฟ้ายังไม่สว่าง หยุดพักตอนกลางวันสอง ชั่วโมง แล้วก็เดินต่อไป วันนั้นพวกเราหลายคนเริ่มเจ็บเท้าและต้องใช้พลาสติกปิดตามจุดอ่อน ผมได้ฝึกเดินเท้าเปล่าแทบทุกวันเป็นเวลาสองเดือนตามหลักปฏิบัติของโยคะ ทำให้ฝ่าเท้าหนาและหนังเท้าด้าน เกือบไม่กัดเลย จึงเดินสบายมาก และเบาะของผมนักก่อนช้างเบาในวันที่สาม เพราะอาหารพร้อมไปครึ่งหนึ่ง ในวันที่สามนี้ผมแจกลูกกวาดพลพรรค เราหยุดพักเวลาประมาณ ๑๖.๓๐ น. ตอนนั้นการวิกเจ็บเท้ามาก คงเป็นเพราะมันรับน้ำหนักมากถึง ๑๐๐ กิโลกรัม จึงจัดแจงเปิดกระป๋องลูกพีชแช่น้ำเชื่อม แจกลูกพรรคคนละลูก เป็นที่ชื่นชมยินดีกันทั่วหน้า เพราะมันทำให้ชุ่มคอราวกับว่าเป็นอาหารทิพย์ เมื่อตอนกลางวันเราขาดน้ำ คอแห้งจนกลืนขนมปังฉุกเฉิน (ซึ่งเราเรียกว่าขนมปังหมา) ไม่ลง แผนที่แสดงว่าจะมีหนองน้ำกลางทาง แต่ปรากฏว่าเป็นบึงแห้ง ตอนนั้นเราจึงดื่มน้ำและน้ำชาคนละรวมๆ สองลิตร หายคอแห้งแล้วจึงรู้สึกอยากกินอาหาร แต่ก็กินไม่มากนัก คงจะเป็นเพราะเหนื่อยมาก

เมื่อวัตรระยะทางจากแผนที่แล้วก็พบว่า เรายังอยู่ห่างจากจุดหมายปลายทางอีกประมาณ ๓๕ กิโลเมตร เราได้เดินไปแล้ว ๑๐ ชั่วโมงเศษโดยได้ระยะทางรวมๆ ๔๕ ก.ม. การวิกหนักเท้าถลอก เลยสวมรองเท้าผ้าใบแทนเกือกบูต เราปรึกษารือกันและตกลงจะพักผ่อนจนถึง ๑๘.๓๐ น. แล้วเดินต่อไปจนถึงที่หมายในคืนนั้น จากจุดนั้นไป เส้นทางอยู่ในที่ราบ แต่เนื่องจากพวกเราหลายคนเหนื่อยมาก คาดว่าจะเดินในช่วงสุดท้ายอีกรวมๆ ๑๐ ชั่วโมงได้ในอัตราเฉลี่ยเพียงชั่วโมงละ ๓.๕ ก.ม. มีเวลาปฏิบัติงานและตีจากให้พ้นบริเวณก่อนสว่างแล้วก็จะหมดเขตการซ้อมรบพอดี

ในการเดินทางช่วงสุดท้ายนั้น เราต้องระดมกำลังใจอย่างสุดขีด เพราะมีบางคนทีเกือบหมดเรี่ยวหมดแรงจนต้องกินยากระตุ้นให้ทนผืนสังขารต่อไปได้ ตอนนั้นเราต้องผลัดกันเดินนำหน้า เพราะคนนำทางมีภาระพิเศษที่จะต้องฟังสายตาคู่ทางเดินตลอดเวลา เพื่อไปให้ถูกทิศทาง หลายคนทนทุกข์ทรมานแสนสาหัสจากการที่เท้าพองหรือหนังกำพร้าถลอก เมื่อนึกถึงว่าพันธุหรือบัสและลูโบรค์เดินจากเมืองไทยไปอินเดียเป็นแรมเดือน เราก็ฮึดสู้ว่าย่ำแค้นตามวันโยจะย่นย่อทอดย จะยอเบยบย่ำเเย่เพียงใดก็ต้องทนดันไปจนถึง อีกประการหนึ่ง การ

เดินกลางคืนไม่ทำให้อ่อนเพลียเท่าเดินกลางวัน สภาพดินฟ้าอากาศในการซ้อมรบสามวันนั้น ต่างกับเมื่อเราเข้าป่าเบลคอมโดยสิ้นเชิง ที่ป่าเบลคอมเราเบียดปอนตลอดเวลา แต่ในการเดินมาราธอนครั้งนั้นเราตัวเหนียวเหนอะหนะด้วยเหงื่อไคล คอแห้งจนน้ำลายเหนียว ตอนหัวค่ำเราหยุดพัก ๕ นาทีทุก ๆ ชั่วโมง แต่เมื่อปรากฏว่าพวกเราหลายคนหลับครอกภายในสองนาที เราก็ตกลงกันว่าจะเดินรวดเดียวโดยไม่หยุดพักเลยจนถึงเป้าหมาย เพราะชินหยุดอีกทีก็เชื่อว่าทุกคนจะหลับเป็นตายอยู่กลางทางนั่นเอง ผมคิดว่าในช่วงเวลาสี่ทุ่มถึงเกือบตีสี่ พวกเราเป็นเสมือนคนละเมอเดินทั้งหลับ ๆ ไม่มีใครเจรจาหาเซ ท่ามกลางป่าใหญ่อันเงียบสงัดวิเวกวังเวง มีแต่เสียงเท้าที่ก้าวไปอย่างไม่พร้อมเพรียงกัน เราผ่านไประหว่างสมุทพุ่มไม้ ระหว่างต้นไม้ใหญ่สูงทะมึน บางครั้งบางครั้งเราก็ผ่านเข้าไปในซอกที่มีตสนิท แต่ตอนนั้นตาของเราคุ้นเคยกับความมืดแล้ว เราทำเสียงกรอบแกรบน้อยมาก ในป่านั้นเราได้ยินแต่เสียงระงมของจักจั่น เรไร นาน ๆ จึงจะได้ยินเสียงสัตว์สี่เท้าร้องอยู่ไกล ๆ เสียงไกล ๆ ก็มีแต่เสียงสัตว์เลื้อยคลานที่หลีกทางเรา

ระหว่างการเดินทางในคืนที่สาม ขณะที่การวิกกำลังเดินโขยกเขยกครั้งท้ายคู่กับจิริตญ์มีความรู้สึกที่ตัวอะไรกำลังเดินตามมาข้างหลัง เหลียวไปดูก็เห็นเป็นสัตว์สี่เท้าตัวหนึ่งวิ่งเหาะ ๆ อยู่ห่าง ๆ การวิกกับจิริตญ์ขอยเท้าสวบ ๆ เร่งเครื่องขึ้นไปรวมกลุ่มกับกองกลาง แต่อดใจเคียวมันก็วิ่งเข้าไปในหมู่บ้าน สันนิษฐานว่ามันอาจเป็นหมาในหมู่บ้าน การวิกกับจิริตญ์ก็วิ่งตามเดิมนั่นแหละ เลี้ยวหมู่บ้านมานานแล้วก็มีร่างดำทะมึนตามหลังมาอีก คราวนี้การวิกว่าตัวมันโตกว่าหมา ชักเสียวเสียวว่ามันเป็นเสือดำหรือเสือดำ ซึ่งชินเชื่อว่าชอบกินเนื้อมนุษย์ พอมันใกล้เข้ามา การวิกกับจิริตญ์เกรงว่ามันจะโหมถลาเข้าหาเหยื่อตัวใหญ่คือการวิก ทั้งสองคนจึงโค้งคอบ่าเหมือนหมา ไ้ตัวนั้นจึงหันหลังกลับ ไม่รู้แน่ว่ามันเป็นตัวอะไร หลังจากนั้นก็ไม่เห็นเหตุการณ์ระทึกใจอีก มีแต่ความระทมทุกข์ระทระทวย เรากัดฟันเดินคุ่ม ๆ ค้อม ๆ โดก ๆ เดก ๆ ไปเรื่อย ๆ ภาวนาขอให้ถึงเสียที ก้าวไปข้างหน้ายังกะเดินในดินแดนแห่งความฝัน ก้าวไปอย่างไม่หยุดยั้ง เพราะชินหยุดก็กลับทันที แต่ละชั่วโมงก็ปลานไปอย่างกระดุกกระดิก เทียงคีน เทียงคีนครึ่ง ตีหนึ่ง ตีหนึ่งครึ่ง ตีสอง ตีสองครึ่ง ตีสยาม ตีสยามครึ่ง ก้าวซ้ายขวา ๆ ซ้ายขวา ๆ นั้นอะไรขวางทางอยู่เบื้องหน้า ขณะนั้นผมเดินนำ เห็นอะไรดำ ๆ ยาว ๆ พอใกล้เข้าไปจึงเห็นว่าเป็นท่อน้ำใหญ่ เราพบเป้าแห่งหนึ่งแล้ว

ทุกคนตาสว่างทันที กำแพงริบเอาดินระเบิด (เทียม) แปะลงไปที่ด้านล่างของท่อน้ำ เดินต่อไปทางทิศเหนืออีกจิตใจเดียวก็ถึงอุโมงค์รถไฟ จัดการวางระเบิดโดยเร็ว แล้วเร่งฝีเท้าอย่างเชื่องช้า (เพราะเร่งเร็ว ๆ ไม่ไหวแล้ว) ย้อนรอยกลับไป พอฟ้าสว่างเราก็หาที่กำบังกายเพื่อซ่อนน้ำชาดื่มให้สะใจ รวมเวลาที่เรารอในช่วงสุดท้ายนานถึง ๒๒ ชั่วโมง (นับทั้งเวลาหยุดพักและกินอาหาร) ได้ระยะทางราว ๆ ๗๐ กิโลเมตร ถึงใจพระเดชพระคุณถ้วนทั่วทุกตัวคนส่วนมากพอปลดเบ้าจากบ่าหัวถึงพื้นก็เข้าแดนนิทราเลย บางคนก็ถอดเกือกบู๊ก่อนนอนหลับ ผมนั่งชดน้ำชากับลุงโบว์ศรีครุใหญ่ก่อนจะหลับ ลุงโบว์ศรีตอนนั้นอายุ ๔๓ ปี แต่ยังแข็งแรงแกร่งกว่าพวกเราบางคน เวลาหยุดพักแก็บเป็นต้องซดน้ำชาทันที

ราว ๆ ๑๑ น. ของวันที่สี่ เราเห็นรถบรรทุกทหารสองคันแล่นมาตามทางเฉียดบริเวณที่เราหลบอยู่ ลุงโบว์ศรีตะโกนเรียก เพราะขณะนั้นหมดเวลาซ้อมรบแล้ว ชักใช้โล่เลี้ยงกันไว้ได้ว่า พวกเขาคาดคะเนว่าเราจะไปถึงจุดก่อวินาศกรรมตอนรุ่งเช้า ในตอนเย็นวันที่สาม เขาเริ่มเดินเรียงรายเป็นหน้ากระดานเข้าไปสู่เป้าหมายวินาศกรรม กว่าจะเข้าไปถึงท่อน้ำและอุโมงค์รถไฟก็เกือบย่ำรุ่ง จึงไม่พบพวกเรา พวกคอมมานโดประหลาดใจมากที่รู้ว่าเราปฏิบัติงานเสร็จตั้งแต่สี่

เรานอนสลบไสลไปจนบ่ายสามโมง จึงมีรถยนต์ทหารมารับเรากลับค่ายรังรัก

คณะผู้ฝึกสอนพวกเราชื่นชมผลการซ้อมรบใหญ่อ่างยิ่ง

ต้นเดือนตุลาคม (พ.ศ. ๒๔๘๖) พวกเราก็ได้ดาวประดับบ่าข้างละดวง และได้หยุดพักผ่อน ๑๐ วัน อันเป็นช่วงเวลาแห่งความโลดและโล่งอก แต่การฝึกอบรมของพวกเรายังไม่สิ้นสุด เรายังจะต้องเผชิญกับการฝึกที่สยดสยองที่สุดในชีวิต

เท่าที่ได้เล่าเรื่องการฝึกอบรมกลยุทธ์แบบกองโจรมาแล้ว ผู้อ่านคงจะเห็นว่าเขามุ่งฝึกพวกเราซึ่งส่วนใหญ่เป็น “คนเมือง” ให้ชำนาญป่า ปฏิบัติการกองโจรอาศัยการเคลื่อนที่รวดเร็ว จู่โจมซ้ำศึกโดยไม่รู้ตัวแล้วก็หลบหนีไปโดยเร็ว ไม่รอรบกับศัตรูซึ่งมีกำลังมากกว่า

หนังสือเกี่ยวกับขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นในสงครามมหาเอเชียบูรพาใช้คำแปลตรงตัวจากศัพท์ที่ฝรั่งใช้เกือบทั้งสิ้น เช่น ขบวนการใต้ดิน แปลจาก underground movement การก่อวินาศกรรม ตรงกับ sabotage แนวที่ ๕ ตรงกับ fifth column คำไทยดั้งเดิมก็มีมานานแล้ว ซึ่งมีความหมายตรงกับคำในภาษาอังกฤษที่ยกมาเป็นตัวอย่าง ได้แก่ ใต้ศึก ตรง

กับ fifth column การลอบทำลาย ตรงกับ sabotage ขบวนการลับ ตรงกับ underground movement

อันที่จริงการแปล underground เป็นใต้ดิน ในกรณีนี้ไม่ถูกต้อง คำว่า underground ในภาษาอังกฤษมีความหมายสามอย่าง คือ ใช้เป็นคำนาม หมายถึง รถไฟใต้ดิน ใช้เป็นคุณศัพท์ อาจแปลว่า ใต้ดิน ลับหรือซุ่มซ่อน เช่น underground mining แปลว่าการทำเหมืองใต้ดิน ซึ่งไม่ได้หมายความว่า ลักลอบทำอย่างซ่อนเร้นหรือทำเหมืองแบบไทยๆ แต่แปลว่าซุกปล่องและอุโมงค์เพื่อขุดแร่ ส่วน underground movement หมายความว่าขบวนการลับหรือแอบแฝง

ถ้าท่านอ่านข้อความว่า “แม้ข้าพเจ้าทรงเลือกสรรทหารที่ชำนาญป่า ตั้งให้เป็นนายกองอาสาออกปลุกใจผู้คนที่หลบหนีพม่ากระจัดกระจายอยู่ตามป่าดง ให้รวมตัวกันเป็นกองโจร ซุ่มซ่อนอยู่ในป่า ส่งคนสอดแนมตูลาดเลาและกำลังกองทหารพม่า ทำลายยังข้าวและยุทโธปกรณ์ ตีตัดการลำเลียงเสบียงอาหารที่พม่าส่งไปยังกองทัพหน้าที่ยึดล้อมพระนคร อีกทั้งจู่โจมโจมตีกองทัพศัตรูให้พะว้าพะวัง อันเป็นวิธีการที่พระองค์ใช้เพื่อให้กองทหารไทยที่มีรพลน้อยกว่าทหารพม่าเอาชนะข้าศึกได้” ท่านก็คงจะรู้ได้ว่า กลยุทธ์แบบกองโจรนี้ คนไทยได้ใช้แล้วในสมัยโบราณ

จึงขอให้ท่านผู้อ่านที่พบศัพท์สมัยใหม่ที่ผมใช้ตามความนิยมในปัจจุบัน อย่าไปนึกว่ากลยุทธ์กองโจรและวิธีการในสงครามเบ็ดเสร็จ (total war) นั้นเป็นของใหม่ที่ฝรั่งคิดขึ้น สมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้ทรงใช้กองโจรและแนวที่ ๕ มาแล้วก่อนจอมทัพอื่น ๆ ในภาคพื้นเอเชีย มีผลสำเร็จอย่างดีจนสามารถกอบกู้เอกราชของชาติได้โดยสมบูรณ์

ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระเจ้าปดุงให้ยกกองทัพ ๔ ทပ် จำนวนพลรวม ๑๔๔,๐๐๐ เข้าตีประเทศไทย ๔ จุด กำลังช้างเผือกไทยมีจำนวนพลเพียง ๗๐,๐๐๐ เศษ จอมทัพไทยจึงแบ่งกำลังไปต่อสู้ข้าศึกแต่ในบริเวณที่สำคัญ ๔ แห่ง ทรงโปรดให้กรมพระราชวังบวร ฯ ยกกองทหาร ๓๐,๐๐๐ คนไปตั้งรับที่ชายทุ่งลาดหญ้าเพื่อสกัดกั้นกองทัพใหญ่ของพม่าที่ยกเข้ามาทางด่านเจดีย์สามองค์ ทุ่งลาดหญ้ายู่ต่อเชิงเขาบรรทัด เมื่อกองทัพพม่าปะทะกับกองทัพไทยที่ตั้งสกัดอยู่ที่ชายทุ่ง ก็ต้องหยุดอยู่เชิงเขา กองทัพหนูนกก็ต้องหยุดอยู่บนเขาเป็นช่วง ๆ

กรมพระราชวังบวร ฯ จึงทรงตั้งกองโจรให้พระองค์เจ้าขุนเณร (ซึ่งกล่าวกันว่า เป็นพระอนุชาต่างพระมารดาของกรมพระราชวังหลัง) คุ่มพล ๑,๘๐๐ คนไปชุมนุมอยู่ที่พุทไธสง ทางลำน้ำแควไทยโคก กองโจรกลุ่มเล็ก ๆ นั้นสามารถตัดการลำเลียงเสบียงของพม่าจนเข้าศึก ส่งเสบียงกันไม่ได้ เมื่อกรมพระราชวังบวรเห็นว่าทหารพม่าอดอยากขวัญเสีย ก็ทรงสั่งให้กองทัพอไทยเข้าระดมตีค่ายพม่าพร้อมกันทุกค่าย กองทัพพม่าแตกพ่าย ที่เหลือตายก็หนีกลับไป พระองค์เจ้าขุนเณรก็คุมกองโจรเข้าตีซ้ำเติม

กลยุทธ์แบบกองโจรที่เสรีไทยทั้งสายอเมริกาและสายอังกฤษได้ฝึกอบรมจากฝรั่งเศส มิใช่ของใหม่

แนวความคิดและวิธีฝึกการรบแบบกองโจรที่ทางการทหารอังกฤษใช้สอนทหาร อังกฤษและเสรีไทยมาจากพลจัตวาวิงเกต ซึ่งใช้ได้ผลดีมาแล้วในปาเลสไตน์และอะบิสซิเนีย พลเอกเวเวล แม่ทัพใหญ่ในอินเดียเมื่อปี ๒๔๘๕ จึงได้มอบให้พลจัตวาวิงเกตฝึกการรบแบบ กองโจรแก่ทหารอังกฤษหน่วยแรกเมื่อกลางปี ๒๔๘๕ การฝึกนั้นได้ถือเป็นแบบฉบับสำหรับ หน่วยกองโจรตลอดมา ได้แก่การใช้อาวุธเบา การต่อสู้มือเปล่า การต่อสู้ด้วยดาบปลายปืน การอ่านแผนที่ การรับส่งวิทยุและใช้รหัสลับ การลวงความลับ การรักษาความลับ การก่อวินาศกรรม การดำรงชีวิตในป่า การใช้อาหารฉุกเฉินและอาหารป่า การหาทิศทางและการ พรางตนในป่า การฝึกเดินทางไกลให้ได้ถึงวันละ ๕๐-๖๐ กม.

วิงเกตได้เน้นเรื่องความสำคัญของอาหารฉุกเฉิน นักโภชนาการได้ทดลองทำอาหาร ชุตเพื่อให้มีคุณค่าทางอาหารครบถ้วน พวกเราก็เป็นหนูตะเภาสำหรับการทดลองอาหารชุตเช่นเดียวกับกองโจร “ชินดิทส์” (Chindits) ของวิงเกตและหน่วยทหารคอมมานโด

เริ่มแรกอาหารชุตประกอบด้วยอาหารสามห่อ ซึ่งมีส่วนประกอบต่างกันเล็กน้อย สำหรับกินเป็นอาหารเช้า กลางวันและเย็น พวกเรากินอาหารชุตแบบนี้เพียงสัปดาห์เดียวก็เบื่อ แทบจะขยอกไม่ลง ทหารทุกเหล่าเบื่ออาหารซ้ำซากแบบนี้เหมือนกันหมด ในที่สุดกองโภชนา การทหารก็ได้จัดอาหารชุตเรียกว่า 7-day ration ซึ่งทหารพอทนกินได้เป็นเวลาราว ๆ ๖ สัปดาห์ หลังจากนั้นจะมีอาการกระวนกระวายกระหายอยากกินอาหารหุงต้มตามปกติ

7-day ration ประกอบด้วยอาหารดังต่อไปนี้ :-

๑) ข้าวสาร (ข้าวโอ๊ตสำหรับฝรั่ง ข้าวเจ้าสำหรับชาวเอเชีย) ๑ ถุง

๒) ข้าวผัดสำเร็จรูป	๑ กระป๋อง
๓) ไข่ผง	๑ ถัง
๔) มันฝรั่งแห้ง (เอาน้ำออกหมด)	๑ ถัง
๕) หอมหัวใหญ่แห้ง (เอาน้ำออกหมด)	๑ ถัง
๖) ขนมปังแห้ง (ซึ่งทหารเรียกว่า “ขนมปังหมา”)	๑ ห่อ
๗) หมกกระป๋อง	๑ กระป๋อง
๘) เนื้อกระป๋อง	๑ กระป๋อง
๙) เนยแข็ง	๑ กระป๋อง
๑๐) น้ำตาล	๑ ถัง
๑๑) กอชอลต์แห้งสำหรับใช้หุงต้ม (ไม่มีควั่น)	
๑๒) ใบชา	
๑๓) เกลือเม็ด	

การที่มีข้าวอยู่ด้วยสองรายการก็เพราะเหตุว่า กองโจร “ซินดิทส์” ของวงเคหมีทหารอินเดียกรูซ่า และมีเผ่าจีน กจีน และกะเหรี่ยงผสมอยู่ด้วย ผมเข้าใจว่าในที่สุดดูเหมือนจะจัด “เมนู” ต่างกันสำหรับทหารฝรั่งและทหารชาวเอเชีย คือ ฝรั่งเอาข้าวโอ๊ตแทนข้าวเจ้า ทหารเอเชียไม่เอาเนยแข็ง

หลังจากพวกเราได้เป็นหนูตะเภากินอาหารประจำสัปดาห์ในการซ้อมรบหลายครั้ง ก็เห็นพ้องต้องกันว่า ขอตัดเนยแข็งกระป๋องออกจากรายการ และขอเนื้อกระป๋องแทน ขอข้าวโอ๊ตแทนข้าวสาร เพราะข้าวโอ๊ตหุงง่ายกว่า และกินเป็นข้าวต้มคล่องคอดี พวกเราเคยกินข้าวโอ๊ตกันมาหลายปีแล้วในอังกฤษ เราขอตัดรายการข้าวผัดกระป๋อง เพราะมันเลี่ยนมาก ขอเพิ่มน้ำตาลจากถั่วเขียวเป็นสี่ถัง เพราะพวกเราชอบกินน้ำชาหวานมากกว่าฝรั่ง

ไข่ผงเอามาละลายน้ำทำไข่เจียวหรือไข่กวน รสชาติพอไปได้ มันฝรั่งแห้งและหอมหัวใหญ่แห้งต้องเอามาแช่น้ำก่อน หอมหัวใหญ่ช่วยชูรสอาหาร ขอเพิ่มอีกถังหนึ่ง ขนมปังหมามีแป้งตัวเหลืองปนแป้งข้าวสาลี มีคุณค่าทางอาหารสูงมาก เวลาเราหิวจัด เราจะมีรสนิยมเหมือนหมา คือเห็นว่ามันก็อร่อยดีเหมือนกัน ไม่ปรากฏว่ามีใครเอาขนมปังกรอบนี้ไปแจกหมา

เราไม่รู้ว่าพวกกองโจรชินติดรสของวิงเกทซึ่งกินอาหาร “เมนู” ข้าวซาก เกือบสี่เดือนจะรู้สึกอย่างไรบ้าง พวกเราไม่เคยถูกทดลองให้กินนานพอที่จะรู้สึกเอือม แต่คิดว่าถ้าตัดรายการเนื้อและหมูกระป๋องออกไป แล้วเอาเนื้อเค็มปลาเค็มปลาแห้งและกุ้งแห้งมาแทน จะได้อาหารเพิ่มขึ้นมาแทนน้ำหนัก “เสียเปล่า” ของกระป๋อง และอร่อยดีขึ้นเยอะ โดยมากพอเรารู้สึกว่าน้ำหนักเบ็มน้ำหนักจะถ่วงไหลถ่วงหลังมากขึ้นหลังจากเดินทั้งวันแล้ว เรามักจะกินเนื้อและหมูกระป๋องก่อนอื่น ผมเองนั้นถึงกับเอาหมูกระป๋องแลกขนมปังหมากกับเพื่อน ๆ เพื่อจะไม่ต้องแบกน้ำหนักกระป๋อง ลุงไบรต์เอาขนมปังหมากแลกหมูกระป๋องของผมเสมอ แกไม่กล้าเคี้ยวอาหารหมา กลัวทั้งฟันปลอมและฟันแท้จะแตกหรือบิ่น ขนมปังหมายังเก่าเก็บก็ยิ่งแข็งมากขึ้น ถ้าเก่ามากมันก็จะมียุงคุดาทางอาหารสูงขึ้นเพราะมีวิตามินบีบีดี (W) หรือ Weevil คือตัวมอดอีกด้วย

กองทหารรุ่นแรกที่วิงเกทได้รับมาสำหรับฝึกสอนกลยุทธ์แบบกองโจร คือกองทหาร King's Liverpool ทหารเหล่านี้มาจากเมืองใหญ่ คือ เมืองลิเวอร์พูล กลาสโกว์ และแมนเชสเตอร์ ได้รับความลำบากยากแค้นแสนสาหัสในขั้นแรกของการฝึกอบรม จากจำนวนทหาร ๓,๓๐๐ คน วิงเกทคัดออกถึง ๒๕๐ คน ทหารเสรีไทย ๒๒ คนที่ได้รับการฝึกมหาโหดเท่าเทียมกัน ถูกคัดออกเพียงคนเดียว (ด้วยโรคกรรมพันธุ์) พวกเราก็เป็นชาวกรุงกันทั้งสิ้น แต่เป็นคนเมืองร้อน คงมีภูมิคุ้มกันโรคเมืองร้อนดีกว่าทหารอังกฤษ ซึ่งในระยะแรกของการฝึกอบรม เจ็บป่วยจากมาลาเรีย บิด ไทฟอยด์ และโรคผิวหนังเป็นจำนวนมากถึงร้อยละ ๗๐ แต่ในขั้นสุดท้ายของการฝึกอบรม มีทหารป่วยไข้เพียงร้อยละ ๓ ทั้งพลทหารและนายทหาร ในหน่วยรบแบบกองโจรมีความเห็นว่าวิงเกทเป็นผู้บังคับบัญชามหาโหด ซึ่งพวกเขาเรียกว่า slave driver เห็นจะแปลได้ว่า ผู้กดขี่ทาส แต่พวกเขาต้องยอมรับว่าวิงเกทมิได้ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำอะไรที่ตนเองทำไม่ได้ วิงเกทอายุ ๔๑ ปี ฝึกซ้อมร่วมกับทหารทุกอย่างนอนกลางดินกินกลางทรายด้วยกัน ลุยนํ้าลุยโคลนด้วยกัน สะพายสัมภาระเหมือนกัน กินอาหารเหมือนกัน เดินทางไกลด้วยกัน ฯลฯ นายทหารอังกฤษในอินเดียหลายคนซึ่งส่งวิงเกทว่าเป็นคนอวดเก่ง แต่วิงเกทได้รับความไว้วางใจจากพลเอก (ภายหลังเป็นจอมพล) เวเวล (Wavell) และนายกรัฐมนตรีเชอซิลล์

โรงเรียนรบแบบกองโจรทุกแห่งในอินเดียใช้วิธีฝึกอบรมของวิงเกทเป็นแบบฉบับ วิงเกทเคยกล่าวว่าแม้ตามปกติหน่วยกองโจรจะไม่ต้องเดินเกินวันละ ๔๐ กิโลเมตร แต่เขาก็ได้

ให้ซ้อมเดินกันไกลถึงวันละ ๕๐-๖๐ ก.ม. เขาอ้างว่า ทหารที่ได้รับการฝึกให้เดินวันละ ๕๐-๖๐ ก.ม. จะเดินวันละ ๔๐ ก.ม. ได้สบายไม่อ่อนเพลีย เรื่องนี้พวกเราโดนลงทัณฑ์แล้วในการซ้อมรบใหญ่ ต้องเดินไกลถึง ๑๕๐ ก.ม. ในสามวัน หลังจากการเดินมาราธอนรวดเดียว ๗๐ ก.ม. พวกเราเห็นว่า การเดินวันละ ๔๐ ก.ม. เป็นเรื่องเล็ก

ผมได้กล่าวถึงความหวาดผวาของผมในป่าในขั้นแรกของการฝึกอบรม ที่ปูนาผมได้เคยพบทหารอังกฤษที่ผ่านการรบในพม่าและมลายูมาแล้ว เขาสารภาพว่าเขากลัวป่าเช่นเดียวกับผม การที่ทหารอังกฤษไม่คุ้นเคยกับป่าเมืองร้อน เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้กองทัพอังกฤษแพ้ย่อยยับในมลายูและพม่า ทหารอังกฤษเสียชีวิตอย่างหนัก เนื่องจากความกลัวป่าและความป่วยไข้ อันได้แก่มาลาเรีย บิด ทิฟอยด์ และโรคผิวหนัง เขาเชื่อว่าทหารญี่ปุ่นเชี่ยวชาญการรบในป่าอย่างไม่มีตัวจับ และเชื่อว่าการสู้รบในป่านั้น ฝ่ายอังกฤษจะต้องมีทั้งกำลังทหารทั้งกำลังอาวุธมากกว่าฝ่ายญี่ปุ่นอย่างมากมายจึงจะเอาชนะได้ วิงเกตได้แก่ภาพพจน์นี้ในเมื่อพลเอกเวลได้ยินยอมให้เขานำกองโจรที่ได้ฝึกไว้จนแข็งแกร่งได้เข้าปฏิบัติการในภาคเหนือของพม่า จากเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม ๒๔๘๖ กองโจรจำนวน ๓,๐๐๐ คน ข้ามแม่น้ำชินคัวินสาขาของแม่น้ำอิรวดี ได้จู่โจมตีกองอาหารคลังอาวุธหลายแห่ง และได้ทำลายทางรถไฟระหว่างมณฑลทะเลและมณฑลตะเยินารวม ๗๕ แห่ง ระหว่างการปฏิบัติงานเกือบสามเดือนในพม่า กองโจรของวิงเกตเดินประมาณ ๑,๖๐๐ กิโลเมตร กลับมาอินเดียได้ ๒,๑๘๒ คน การปฏิบัติงานแบบกองโจรครั้งนี้ ทำให้วิงเกตได้ชื่อเสียงมาก และทำให้ขวัญของทหารอังกฤษดีขึ้น ไม่ครั่นคร้ามทหารญี่ปุ่นเหมือนแต่ก่อน

ผมกล่าวพาดพิงถึงกองโจรของวิงเกตก็เพื่อจะชี้ให้ท่านผู้อ่านเห็นว่า หลังจากที่ผมได้รับการฝึกอบรมที่ค่ายคาร์คัสตาเป็นเวลาประมาณห้าเดือนจนหายกลัวป่า ผมตระหนักว่าแม้สังหารที่บอบบางของผมก็ทนการฝึกมหาโหดได้ ซึ่งเป็นการพิสูจน์ว่ากำลังใจนั้นมีอำนาจเหนือกำลังกาย ในการเดินรวดเดียวเป็นระยะทาง ๗๐ กิโลเมตรนั้น หากผมหยุดเดินก่อนถึงที่หมายก็คงง่วงหลับหลับทันที จะเฉื่อยเฉื่อยให้เดินต่อไปคงจะแสนยาก จึงอยากจะพูดว่า ในสี่ห้าชั่วโมงสุดท้ายนั้นผมเดินด้วยกำลังใจมากกว่าด้วยกำลังกาย เมื่อปฏิบัติงานเสร็จแล้วและนอนตั้งแต่เช้ามีดไปจนบ่ายสามโมงนั้น ผมนอนหลับสนิทที่สุดในชีวิต

ความมั่นใจอีกประการหนึ่งเมื่อผมผ่านการฝึกอบรมจนตาวตกลมมาบนป่าแล้ว ได้แก่ความเชื่อมั่นว่า งานของเราในเมืองไทยจะไม่น่าหวาดเสียวอย่างที่ผมเคยคิด เมื่อเราอาสา

สมัครเป็นทหารในกองทัพอังกฤษนั้น ชาวอังกฤษเองและพวกเราครั้นคร้ามว่าทหารญี่ปุ่นซึ่งมีชัยชนะแบบสายฟ้าแลบนั้นเป็น supermen หรือ “ยอดมนุษย์” ในการสงคราม เราซึ่งเป็นทหารชั่วคราวจะไม่ใช้คู่ต่อสู้ที่ติดเทียมกับลูกพระอาทิตย์ วันที่นายกรัฐมนตรีอังกฤษแถลงข่าวญี่ปุ่นจมเรือรบที่สุทธของอังกฤษสองลำ คือเรือรีพัลส์ (Repulse) และเรือพรินซ์ออฟเวลส์ (Prince of Wales ราชनावอังกฤษขออ้างว่า เรือพรินซ์ออฟเวลส์ เป็นเรือที่ศัตรูจมไม่ได้) เป็นวันที่ชาวอังกฤษขวัญเสียที่สุดในสงคราม มันเป็นข่าวส่งท้ายปี ๒๔๘๔ ที่ร้ายแรงสะเทือนใจชาวอังกฤษอย่างยิ่ง

ความเชื่อมั่นที่เกิดขึ้นเมื่อผมได้ยศร้อยตรีนั้น เป็นความเชื่อมั่นสองต่อ ประการแรก ความเชื่อในตนเอง ประการที่สอง ความเชื่อในคนไทย เพราะขณะนั้นเรารู้แล้วว่าจำกัด พลาญกูร พี่ชายหัวเห็ดของกำแหง พลาญกูร ได้ลักลอบหลบหนีออกจากเมืองไทยเดินทางไปถึงเมืองจุงกิง เราตระหนักว่าการเดินทางจากเมืองไทยไปจุงกิงเป็นการเดินทางทุรกันดารแสนสาหัส ผมเคยพบจำกัดในประเทศอังกฤษ เขาเป็นคนบอบบาง ร่าเริงเล็กกว่ากำแหงผู้น้อง ผมเคยนึกสรรเสริญจำกัดว่าเป็นคนมีอุดมคติแน่วแน่ในลัทธิประชาธิปไตย ไม่นึกว่าเขาจะมีกำลังกายเดินทางไกลในสภาพเสี่ยงอันตรายเช่นนั้น ข่าวเรื่องจำกัดไปจุงกิง และข่าวเรื่องท่านชั้น (ม.จ. ศุภสวัสดิ์วงสนธิ สวัสดิวัตน์ นามแฝง “อรุณ” ในกองกำลัง ๑๓๖ สมญา “ตาโกะ” ในหมู่เสรีไทย) ได้รับมอบอำนาจจากทางราชการอังกฤษให้เดินทางจากอินเดียไปจุงกิง เพื่อติดต่อกับจำกัด และเพื่อหาผู้นำนำสาสน์ไปให้หัวหน้าขบวนการในประเทศ ขอรับรองให้จัดการต้อนรับพวก “ข้างเผือก” คณะแรกที่เดินทางโดยเรือไต้หน้า ไปขึ้นบกทางฝั่งตะวันตกของไทยในเดือนธันวาคม ๒๔๘๖ ทำให้พวกเราที่มีกำลังใจว่าจะปฏิบัติงานสำเร็จตามความมุ่งมาดปรารถนา เพราะมีขบวนการในประเทศเป็นพลังสำคัญในการต่อต้านศัตรูของไทย ท่านชั้นเดินทางโดยเครื่องบินจากอินเดียในเดือนสิงหาคม กองบัญชาการกองกำลัง ๑๓๖ ได้เสนอช่วงเวลาและสถานที่ซึ่งจะส่งคนขึ้นบก และเสนอให้ฝ่ายในประเทศจัดทำรายการวิทยุกระจายเสียงของกรมโฆษณาการแถมพรายเป็นปริศนาว่าได้รับรู้ และรับจะร่วมมือตามที่ฝ่ายสัมพันธมิตรขอไป ในสาสน์นั้นมีข้อกำหนดว่า ฝ่ายในประเทศจะต้องจัดทำเครื่องหมายอย่างไรให้แลเห็นได้แต่ไกล (คือเห็นได้จากเรือไต้หน้าที่ต้องจอดห่างฝั่ง) เพื่อแสดงว่ามีคณะในประเทศคอยต้อนรับเสรีไทยสายอังกฤษ ซึ่งจะนำเครื่องรับส่งวิทยุไปด้วยเพื่อตั้งสถานีวิทยุติดต่อกันระหว่างประเทศไทยกับฐานทัพอังกฤษในอินเดียเป็นประจำ

เมื่อได้รู้ว่าการปฏิบัติงานของพวกเรา ๒๑ คน จะเป็นการปฏิบัติงานร่วมกับเพื่อนร่วมชาติที่มีอุดมการณ์ร่วมกัน เรารู้สึกสบายใจขึ้นเป็นอันมาก ผมเองได้เห็นความซื่อซอของอาบังสองคนที่เป็นคนนำทางพวกเราในการซ้อมรบและเดินป่าในเบงกอลแล้วก็เชื่อว่า ชาวบ้านป่าในเมืองไทยก็คงจะชำนาญป่าไม่ยิ่งหย่อนกว่าอาบัง คือต้องชำนาญป่ามากกว่าพวกเราซึ่งได้คุ้นเคยกับป่าดงเพียงห้าหกเดือน ผมเชื่อว่าทหารไทยและชายฉกรรจ์ไทยลูกทุ่งจะได้เปรียบทหารญี่ปุ่นในการสู้รบในภูมิประเทศที่คนไทยรู้จักดี ผมไม่คิดว่าทหารญี่ปุ่นจะชำนาญการรบในป่ามากกว่าทหารไทย ทหารอังกฤษคิดว่าทหารญี่ปุ่นเป็น supermen เพราะในการประลองยุทธครั้งแรก ทหารอังกฤษเป็นชาวเมืองที่ไม่รู้จักป่าเมืองร้อน จึงถูกญี่ปุ่นถล่มอย่างง่ายดาย

ในเดือนตุลาคม ๒๔๘๖ นอกจากเราจะรู้ข่าวว่าจังกัด พลงกูร ผู้แทนขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นในประเทศได้เดินทางไปจีน เรายังได้รู้ว่าเสรีไทยจากสหรัฐ ฯ ราว ๆ ๒๐ คน ก็อยู่ในจีนและกำลังหาทางเข้าประเทศไทย

ข่าวเรื่องการเล็ดรอดของจังกัดออกจากเมืองไทยไปจนถึงรัฐอินเดียนในจังหวัดที่เหมาะสม เพราะในเดือนสิงหาคม ๒๔๘๖ นั้นเองฝ่ายสัมพันธมิตรได้ปรับปรุงการบัญชาการทหารทางตะวันออกไกล ตั้งกองบัญชาการประจำเอเชียอาคเนย์ เรียกว่า South-East Asia Command (เรียกย่อ SEAC) เพื่อให้มีการปฏิบัติงานสอดคล้องกันระหว่างอังกฤษกับอเมริกา รวมทั้งมีการร่วมมือกับกองทัพจีนคณะชาติให้ใกล้ชิดขึ้น กองกำลัง ๑๓๖ ซึ่งประกอบด้วยแผนกไทย พม่า อินโดจีน มลายู สุมাত্রา และชวา ถูกรวมเข้าอยู่ภายใต้กองบัญชาการทหารสูงสุดของสัมพันธมิตรประจำเอเชียอาคเนย์ ซึ่งได้ให้ความเห็นชอบแก่พันโทพอยน์ตัน ผู้บัญชาการแผนกไทย กองกำลัง ๑๓๖ ให้ส่งท่านขึ้นไปติดต่อกับจังกัด พลงกูร เพื่อหาทางติดต่อกับขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นในประเทศไทย

ทางการทหารอังกฤษกับอเมริกันได้ประชุมหารือกันในระดับสุดยอด ตกลงแต่งตั้งลอร์ดหลุยส์ เมานท์แบทเทิน (Lord Louis Mountbatten) ซึ่งขณะนั้นเป็นพลเรือโท (ภายหลังเป็นพลเรือเอก) เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดของสัมพันธมิตรประจำเอเชียอาคเนย์ ให้พลโท (ภายหลังเป็นพลเอก) สติลเวลล์ (Stilwell) แห่งกองทัพกองอเมริกันเป็นรองผู้บัญชาการ ฯ พลโทเซอร์เฮนรี พาวเนล (Sir Henry Pownall) เป็นเสนาธิการ พลโทวิลเลอร์

สติลเวลล์ (อเมริกัน) ยังมีตำแหน่งเป็นเสนาธิการของจอมพลเจียงไคเช็ค และเป็นแม่ทัพในเขตจีน-พม่า-อินเดีย อีกด้วย พลโทสติลเวลล์เป็นผู้บังคับบัญชากองพลทหารจีน ซึ่งได้รับการฝึกอบรมโดยนายทหารอเมริกัน

ฝ่ายสัมพันธมิตรเห็นพ้องต้องกันว่า ต้องพยายามส่งอาวุธยุทโธปกรณ์ให้กองทัพจีน เพื่อให้จีนตรึงกองทัพญี่ปุ่นไว้ มิให้ญี่ปุ่นถอนทหารออกจากจีนเข้าไปในพม่าเพื่อบุกอินเดีย ฝ่ายสัมพันธมิตรเร่งสร้างทางลำเลียงยุทโธปกรณ์จากอินเดียผ่านพม่าไปสู่กองทัพจีน ในขณะที่ยังทำไม่สำเร็จ เนื่องจากญี่ปุ่นยึดครองพม่า ฝ่ายสัมพันธมิตรต้องส่งยุทโธปกรณ์ปัจจัยทางอากาศ

ฝ่ายอเมริกันเห็นชอบในกลยุทธ์กองโจรของวิงเกท จึงฝึกหน่วยกองโจรอเมริกันจำนวนเท่า ๆ กับหน่วยของวิงเกท คือประมาณ ๓,๐๐๐ คน ให้เข้าร่วมปฏิบัติการด้วยกันในพม่า ในขณะที่พลโทสติลเวลล์นำกองพลทหารจีนเข้าตรึงกองทัพญี่ปุ่นในตอนเหนือของพม่า

การที่กองโจรของอังกฤษและอเมริกันจู่โจมทำลายคลังยุทโธปกรณ์ และตัดเส้นทางคมนาคมของญี่ปุ่นในพม่า ขณะที่กองทัพญี่ปุ่นต้องสู้รบกับกองทัพอังกฤษ อเมริกันและจีนในหลาย ๆ ด้านทำให้การสู้รบในพม่าสับสนอลเวง ในช่วงเดือนกันยายน ๒๔๘๖ ถึงต้นปี ๒๔๘๗ ญี่ปุ่นรุกเข้ามาถึงบริเวณตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดีย เพื่อพยายามบุกเข้าทำลายสนามบินที่เป็นฐานทัพอากาศส่งยุทโธปกรณ์ให้กองทัพจีน สถานการณ์ช่วงนั้นจึงเข้าด้ายเข้าเข็ม ถ้าฝ่ายสัมพันธมิตรช่วยกองทัพจีนไม่ทันการ จีนต้านทานญี่ปุ่นไม่อยู่ ญี่ปุ่นก็จะโหมกำลังเข้าตีอินเดีย ในอินเดียมหาตมะคานธีก็เผยแพร่ลัทธิสันติวิธี (non-violence) ซึ่งผู้นำส่วนมากในสถานติบัญญัติของอินเดียเห็นด้วย คานธีกล่าวว่า “การที่อังกฤษใช้อินเดียเป็นฐานทัพนั้น เป็นการยั่วยุให้ญี่ปุ่นรุกรานอินเดีย หากอังกฤษถอนตัวออกไปเสียจากอินเดีย เหลือล่อญี่ปุ่นก็จะหมดไป แม้ว่าญี่ปุ่นจะเข้ามารุกรานอินเดียอิสระ ญี่ปุ่นก็จะเผชิญกับการไม่ร่วมมือแบบสันติ” ในขณะนั้นอังกฤษไม่ฟังเสียงทูตสันติภาพ เมื่อจอมพลเวลเวลพ้นจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดในอินเดีย (ลอร์ดหลุยส์ แม้นท์แบทเทินเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดของสัมพันธมิตรประจำเอเชียอาคเนย์แทน) ก็ได้ดำรงตำแหน่งอุปราชของอินเดีย (Viceroy of India) การเผยแพร่สันติวิธีในยามสงครามทวนใจนักการทหารเกินกว่าที่จะทนทานได้ เวเวลจึงเชิญมหาตมะคานธี ยาวาฮาลาล เนห์รู และผู้นำในสถานติบัญญัติของอินเดียผู้ไม่สันติภาพไปประชุมสันติภาพกันในตารางจนาว่าสงครามล้างแค้นญี่ปุ่นจะยุติลง

ชีวิตทหารเป็นนรกสำหรับเสรีไทยผู้ไม่เคยเผชิญความลำบากมาก่อน แต่ชาวอินเดีย นักรบวัย ๆ ล้วนเคยชินกับความลำบากยากไร้อย่างอดแห่งอดแล้ง ฉะนั้นเขาจึงเผชิญชีวิต ทหารอย่างไม่สะทกสะท้าน ชาวอินเดียกว่า ๒,๕๐๐,๐๐๐ คนได้อาสาสมัครเป็นทหาร ทั้ง ๆ ที่เขาไม่รู้เลยว่า ทำไมเขาจึงจะไปรบกับชาวเยอรมัน อิตาลีและญี่ปุ่น เขาอาจเป็นทหาร เพราะเขาชอบยิงปืน หรือแต่งเครื่องแบบทหารแทนการนุ่งผ้าเตี่ยว หรือเพราะเป็นทหารสบาย กว่าป็นราษฎร กินอิ่มกว่า มีเงินใช้มากกว่า มีที่นอนสบายกว่า อย่างไรก็ตาม ทหารอินเดีย ได้ชื่อว่าเป็นทหารหาญ แก่ลวกกล้าในการประจัญบาน โดยเฉพาะทหารกูรข่า และซิกข์ ภายใน พ.ศ. ๒๔๘๕ กองทัพอินเดียมีกำลังพลหนึ่งล้านคน และชาวอินเดียเข้าคิวรอการ ตรวจร่างกายเดือนละประมาณ ๕๐,๐๐๐ คน จอมพลเวลเวลในฐานะอุปราชอินเดีย แม้จะกัก บริเวณผู้นำใฝ่สันติภาพไว้ในตารางแล้วยังไม่ไว้วางใจสถานการณ์ในอินเดีย เกรงว่ากองทัพ อินเดียจะเป็นดาบสองคม จึงเพิ่มอัตรากำลังนายทหารอังกฤษในกองทัพอินเดียให้สูงขึ้น และ จำกัดให้ชาวอินเดียเป็นนายทหารชั้นนายพันจำนวนน้อยมาก ในด้านการเมืองรัฐบาลอังกฤษ ได้ส่งผู้แทนมาเจรจาเรื่องการปลดปล่อยอินเดียเป็นอิสระหลังสงครามกับผู้นำกลุ่มฮินดู และผู้ นำสหภาพมุสลิมเมื่อต้นปี ๒๔๘๕ แต่ตกลงกันไม่ได้ เพราะเป็นปัญหาสามเส้า จอมพลเวลเวล จึงใช้มาตรการไม่สันติกับกลุ่มผู้ใฝ่สันติภาพทั้งหลาย

ซีแอค (SEAC) ภายใต้ลอร์ดหลุยส์ เมานท์แบตเทน ควบคุมการปฏิบัติงานของ กองกำลัง ๑๓๖ ท้าย และประสานงานกับหน่วย ไอ.เอส.เอส. ของอเมริกา

แผนการเบื้องต้นของพันโทพอยน์ตัน ผู้บัญชาการแผนกไทยแห่งกองกำลัง ๑๓๖ เริ่มด้วยการส่งท่านขึ้นไปติดต่อกับจำกัด พลาญกูร เพื่อซักถามรายละเอียดเกี่ยวกับขบวนการ ต่อต้านญี่ปุ่นในประเทศและเพื่อหาคนนำสาส์นไปถึงหัวหน้าขบวนการ ขอให้ดำเนินการรับเสรี ไทยสามคนจากกองกำลัง ๑๓๖ เข้าประเทศไทย เพื่อตั้งสถานีวิจัยติดต่อกับกองกำลัง ๑๓๖ ในกัลกัตตา

ในปลายเดือนกันยายน ๒๔๘๖ พวกเราได้เรียนรู้กลยุทธ์ทอกรโจร และมีความ ขำขันว่าเป้าหมายสมควรที่จะเข้าประเทศไทยได้แล้ว รายละเอียดที่จะใช้กลุ่มข้างเผือก ๒๑ คน (๒๒ คนรวมทั้งลุงไบร์ท) อย่างไร ย่อมแล้วแต่ว่าพลพรรคภายในประเทศมีกำลังคนเท่าใด กระจายกันอยู่ในจังหวัดไหนบ้าง ดำเนินการระดมตีพอกที่จะไม่ถูกญี่ปุ่นกวาดล้างโดยง่ายหรือ

ไม่ ปัญหาแรกของพันโทพอยน์ตัน ซึ่งพวกเราเรียกว่า ปู่ (ແກ່ແກ່ว่าลุงไบร็ค) หรือนาย จุก คือ จะส่งพวกช่างเผือกเข้าไปในเมืองไทยด้วยวิธีใดจึงจะเสี่ยงอันตรายน้อยที่สุด พวก ช่างเผือกทุกคนจะต้องมีเครื่องวิทยุติดตัวไปด้วย เมื่อ ๔๔ ปีมาแล้ว เครื่องรับส่งวิทยุยังเป็น อุปกรณ์หนักเทอะทะกว่าเครื่องวิทยุสมัยใหม่เป็นอันมาก พวกเราผ่านการฝึกวิทยุ ๑๓ คน ได้ แก่ ประทาน เปรมมงคล (เป็นคนเดียวที่ได้เรียนการแก้เครื่องวิทยุเป็นพิเศษที่เมืองเมียร์รุท- Meerut) ประพฤทธิ์ ณ นคร เปรม บุรี รจิต บุรี วัฒนา ชิตวารี บัทม บัทมสถาน ประโพร เปาโรหิตย์ ธนา โปษยานนท์ กฤษณ์ โธษยานนท์ การวิก จักรพันธุ์ จิรดิษฐ์ กิตติยากร ภิศเดช รัชนี้ ประเสริฐ ปทุมมานนท์

ในเดือนตุลาคมและเดือนพฤศจิกายน ป่วย และสำราญไปรับการอบรมที่โรงเรียน สืบราชการลับที่ตำบลอลัมบาซา (Alambazar) นอกเมืองกัลกัตตา ประทานไปโรงเรียนช่าง วิทยุที่เมืองเมียร์รุท เสรีไทยในเคลสีพยายามกรองข่าวและบทความทุกเรื่องจากวิทยุกรรมโฆษณา การแห่งประเทศไทยเพื่อพิจารณาหาข้อความที่แสดงว่าหัวหน้าขบวนการในประเทศได้รับ สาส์นที่ท่านชั้นส่งเข้าไปและพร้อมที่จะรับเสรีไทยสายอังกฤษ

ในระหว่างที่มีการเตรียมให้ป่วย ประทาน และสำราญ กลับไปเยือนเมืองไทย นายจุก และตานิก (นิคอลสัน ซึ่งได้เลื่อนยศเป็นพันตรี และเป็นรองผู้บัญชาการแผนกไทย) ก็ไม่ปล่อยให้พวกเราผ่านไปตามอำเภอใจ แต่จัดให้เราเข้ารับการฝึกอบรมเรื่อย ๆ ไป

เรื่องที่พวกเราไม่รู้ระแคะระคายเลยก็คือ เสรีไทยสายอเมริกาจำนวนหนึ่งได้เดินทาง ไปอินเดียและได้เดินทางต่อไปยังเมืองจีน เพื่อจะเดินทางบกเข้าประเทศไทย ต่อมาหน่วย ไอ.เอส.เอส. ของสหรัฐ ฯ ได้ประสานงานกับกองกำลัง ๑๓๖ เพื่อมิให้เสรีไทยสายอเมริกา และสายอังกฤษปฏิบัติงานซ้ำซ้อนกัน แต่ตามหลักรักษาความลับ แต่ละฝ่ายจะรู้เรื่องการปฏิบัติงาน เท่าที่จำเป็นจริง ๆ เท่านั้น

ปัญหาเบื้องต้นของปู่จุก คือ จะส่งพวกช่างเผือกเข้าไปในเมืองไทยพร้อมด้วย เครื่องวิทยุเพื่อให้สามารถส่งข่าวคราวออกมายังกองบัญชาการได้อย่างไร

เมื่อปรากฏว่า จำกัต พลังกูร นายสงวน ตุลารักษ์ นายแดง คุณะติลล เดินทางจากเมืองไทยไปจนถึงได้ พันโทพอยน์ตันหรือปู่จุกก็คิดว่า เส้นทางหนึ่งก็คือ ทางอากาศ จากอินเดียไปคุนหมิง ทางบกจากคุนหมิงผ่านยูนนานภาคใต้และอินโดจีนภาคเหนือไปเข้าไทย

ทางตะวันออก การเดินทางบกลำบาก เสี่ยงภัยจากสัตว์ร้ายและความเจ็บไข้และใช้เวลานานมาก จะต้องคอยหลบซ่อนทหารญี่ปุ่นและสายลับของญี่ปุ่น ภูมิประเทศเป็นป่าเขาถ้ำเนาไพรตลอดทาง อุปสรรคสำคัญได้แก่การที่จะต้องเอาเครื่องวิทยุซึ่งหนักและเกะกะไปด้วย

เส้นทางเยือนบ้านเกิดทางทะเลต้องอาศัยเรือไต้หน้า ซึ่งก็เป็นการเดินทางที่เสี่ยงภัยทั้งสำหรับเสรีไทยและลูกเรืออีกประมาณ ๔๐ คน ทั้งสำหรับเรือไต้หน้าซึ่งเป็นยุทธโศภณราคาแพงลบล้างกว่าหนึ่งล้านปอนด์ หากพลากพลั้งก็จะสูญเสียทั้งเรือราคาแพงทั้งคนที่ได้รับการฝึกอบรมมาแรมปี แม้พวกเราจะขึ้นบกได้ การเอาเครื่องวิทยุหนัก ๆ ติดตัวไปด้วยก็จะทำให้พวกเราหลบซ่อนตัวลำบากและเดินทางไม่ได้รวดเร็ว หากมีคณะเสรีไทยในประเทศคอยรับก๊วยมจะลดความเสี่ยงลงมาก อย่างไรก็ตาม ขณะนั้นกำลังกองทัพเรือของอังกฤษในตะวันออกไกลมีน้อยมาก ผู้บัญชาการทหารเรือก็ย่อมจะไม่เต็มใจที่จะเอาเรือราคากว่าหนึ่งล้านปอนด์มาเป็นพาหนะสำหรับเสรีไทยสองสามคน

อีกเส้นทางหนึ่งได้แก่ทางเหินฟ้าและเหินลม เอาเครื่องบินทิ้งระเบิดมาใช้ทั้งคนและเครื่องวิทยุโดยใช้ร่วมชูชีพ วิธีนี้ได้ใช้กันมากในยุโรป ซึ่งมีปัญหาน้อยกว่า เพราะระยะทางบินสั้นกว่าในเอเชีย เช่นจากอังกฤษไปฝรั่งเศสก็ใช้เวลาไม่เกินหนึ่งชั่วโมง ใช้เครื่องบินขนาดสองเครื่องยนต์ได้ เดินทางอย่างมากก็ไม่เกินสองชั่วโมง แต่ระยะทางจากกัลกัตตาไปเมืองไทยยาวเกินกว่าที่จะใช้เครื่องบินสองเครื่องยนต์ ในปี ๒๔๘๖ กองทัพอากาศอังกฤษก็ยังไม่มีเครื่องบินขนาดสี่เครื่องยนต์มากพอที่จะให้กองกำลัง ๑๓๖ ยี่สิบมาใช้เป็นพาหนะส่งพลร่ม การกระโดดร่ม (โดยไม่มีการนัดแนะกับขบวนการในประเทศ) ย่อมเป็นการเสี่ยงมาก เพราะในขณะนั้นรัฐบาลไทยมีคำสั่งให้ทหาร ตำรวจ และราษฎรจับพลร่ม ซึ่งถือว่าเป็นคนทรยศ

การเดินทางเหินฟ้าโดยไม่ต้องโดดร่ม ก็คือการเดินทางโดยเครื่องบินทะเล คือเครื่องบินคาตาลินา (Catalina) ซึ่งกองบัญชาการทหารสูงสุดมีใช้อยู่หลายลำ วิธีนี้แม้จะสะดวกกว่าการเดินทางโดยเรือไต้หน้า แต่ไม่ใช่วิธีที่จะทำอย่างซ่อนเร้นได้ง่าย ๆ เพราะเครื่องบินร่อนลงบนทะเลอย่างเจิบ ๆ ไม่ได้ เสียงของมันอีกทีก็พอที่จะปลุกคนทั้งหมู่บ้านให้แหกนอออกมาตั้งชมรม “ไทยมุง” บนชายหาด อีกประการหนึ่ง สำหรับการบินระยะทางไกลขนาดนี้จะต้องบรรทุกน้ำมันสำรองหนักมาก เครื่องคาตาลินาจะบินได้ในความเร็วเพียงชั่วโมงละ ๑๓๐ ก.ม. ถ้าพบเครื่องบินญี่ปุ่นก็ไม่มีทางหนี

สรุปว่าทั้งสี่วิธีนั้นเสี่ยงอันตรายพอ ๆ กัน ปู่จุกตัดสินใจเลือกใช้การเดินทางโดยเรือไต้หน้า ได้รับความเห็นชอบจากกองบัญชาการทหารสัมพันธมิตร ประจำเอเชียอาคเนย์ในเดือนพฤศจิกายน ๒๔๘๖ ซึ่งในเดือนเดียวกันนั้นก็ได้อนุมัติการใช้เรือไต้หน้าเป็นพาหนะนำเสรีไทยสองคนไปเยี่ยมบ้านเกิดเมืองนอนอีกด้วย คือสวัสดิ์และพัฒพงศ์ (จันเคง)

เท่าที่ผมเล่าเรื่องการฝึกอบรมที่ค่ายคาร์คัวสตามาแล้ว ผมเน้นในเรื่องการเดินทางและออกจะละเลยการฝึกหัดในทะเลสาบ ได้แก่การช้อมว่ายน้ำ การเล่นเรือใบ การพายเรือยางและเรือผ้าใบ และการแจวเรือสำปั้น ความละเลยดังกล่าวเป็นเพราะว่าผมเป็นชาวทะเลชั้นเลว พายเรือไม่คล่องและว่ายน้ำไม่แข็ง

เมื่อมีการประเมินผลการฝึกอบรมที่ค่ายรักรักกันแล้ว ปรากฏว่าการวิกเป็นคนคล่องแคล่วรอบตัวมาก เป็นนักมวย นักฟุตบอล เป็นยูยิตสู นักดนตรี นักเขียนรูป ว่ายน้ำและพายเรือแจวเรือเก่งเป็นพิเศษ แข็งแรง อดทน อารมณ์เย็นและมีอารมณ์ขัน แม้แต่ในการฝึกรับส่งวิทยุ ซึ่งเดิมเขาถูกคัดออกเช่นเดียวกับผม แต่เขาขยันซ้อมมือจนในที่สุดก็ผ่านการอบรมช่วงวิทยุ มีอย่างเดียวที่การวิกใช้ไม่ได้ คือการหัดขี่ม้า ถ้าจะให้การวิกหัดแบกม้าอาจจะได้ผลดีกว่า ในการหัดขี่ม้านั้น ความเด่นของการวิกอยู่ที่ความสามารถถลึงตัวได้สวย เมื่อกระดอนกระเด็นลงมาจากหลังมัน

ทางการทหารอังกฤษต้องการให้เราทำอะไรเป็นหลาย ๆ อย่าง ที่ค่ายคาร์คัวสลาเราต้องช้อมวาระเบิดเรือ บางคนลอยคออยู่ในน้ำนานจนคางสั่นฟันกระแทกกัน ภายหลังบางคนต้องไปช้อมว่ายน้ำและพายเรือไต่คลื่นในทะเลที่มีคลื่นแรง ผมถูกส่งไปที่หน่วยยานยนต์ในอาหมัตนากาเพื่อหัดขับรถและขี่จักรยานยนต์ และไปเข้าศูนย์ฝึกการใช้อาวุธเบา เปรมและรจิตซึ่งเป็นนักเรียนแพทย์ ถูกส่งไปอยู่กับหน่วยแพทย์ทหารประจำกองทัพอังกฤษที่อาราขานในพม่าใกล้พรมแดนอินเดีย ในวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๔๘๗ กองทัพญี่ปุ่นบุกเข้าทางด่านตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดียได้ มีการสู้รบกันบริเวณนั้นจนถึงเดือนสิงหาคม กองทัพอังกฤษจึงรุกไล่กองทัพญี่ปุ่นออกไปได้

ท่านผู้อ่านคงจะสงสัยว่ากองทัพอังกฤษเอาเรืออะไรมาให้พวกเราหัดแจว ขอบอกว่าเราออกแบบเรือสำปั้นให้หน่วยทหารช่าง (Royal engineers) ของกองทัพอังกฤษต่อ และผู้ที่เขียนภาพเรือสำปั้นให้ใช้เป็นแบบก็คือการวิก เขาเป็นนักเขียนรูป ฝีมือดีและมีอารมณ์

ศิลปิน ในสมัยที่เป็นเด็กผมตก คือในวัย ๘-๑๒ ขวบ เขาแจวเรือพายเรือไปโรงเรียนเพราะชอบเล่นเรือ บังคับเรือได้คล่องแคล่วเท่าคนแจวเรือจ้างอาชีพ มีหน้าซ้ำจำรูปร่างสัดส่วนของเรือสำปั้นได้ดี หัวหนักศักดิ์ใหญ่จึงเขียนรูปเรือ อรุณ สรเทศน์ เป็นวิศวกรโยธาเขียนแบบแปลนเรือสำหรับให้ช่างต่อ เมื่อตกกันเป็นที่ถูกใจสหายทั้งหลาย โดยเฉพาะธนาซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญการแจวเรือพายเรืออีกคนหนึ่ง เพราะเจ้าคุณพ่อของเขามีเรือแจวเป็นร้อยๆ ถ้าการวิกกับอรุณก็เอาแบบแปลนและภาพเขียนเรือสำปั้นไปยังศูนย์ทหารช่าง ที่เมืองเคอร์คี (Khirkee) ภายในสองสัปดาห์เรือสำปั้นแบบไทยก็มาลอยตุบป่องอยู่ในทะเลสาบคารัคัสลา พร้อมกับแจวท้ายเรือและหัวเรือ ธนากับการวิกเป็นอาจารย์ใหญ่ของนาวิกโยธินไทย ผมสอบตกวิชาแจวเรือ เพราะพายด้วยลวดลายมังกรน้ำ ฟาคหัวฟาดหางซ้ายสลับขวาตลอดเวลา

ธนาวาตลอดลายแจวเรือเป็นพิเศษสำหรับผู้ที่ต้องการประกาศนียบัตรวิชาแจวเรือชั้นสูง คือยื่นกอดอกเอนตัวฟาดค้ำแจว โยกตัวไปมาอย่างไม่ต้องออกแรงเลย เรือก็แล่นฉิวตรงแนว ไอ้ผมชอบใจมาก ขอเรียนวิชานี้บ้าง พอขึ้นไปยืนโยกตัวได้สามครั้งก็โดนแจวบังคับถึงกลางไปลอยคอยอยู่ในทะเลสาบ

ตอนที่ ๘

จุ่นเกง รินทกุล และสวัสต์ ศรีสุข เข้าเมืองไทย

ผมขอพักเรื่องราวของกลุ่มข้างเผือกไว้ชั่วคราว เพื่อให้ท่านผู้อ่านได้ทราบเรื่องราวของทหารเสรีไทยสองคนในแผนกประสานงานระหว่างหน่วย (Interservice Liaison Department) เรียกย่อๆ ว่า ไอ.เอส.แอล.ดี (ISLD) ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งในหน่วยสืบราชการลับของอังกฤษ (British Intelligence Service) สองคนนี้ได้เดินทางเข้าประเทศไทยก่อนคณะแรกของกลุ่มข้างเผือก ได้ขึ้นบกที่อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา เมื่อปลายเดือนพฤศจิกายน ๒๔๘๖ ส่วนคณะข้างเผือกสามคน คือ ป่วย ประทาน และสำราญ ซึ่งเดินทางไปโดยเรือไต้หน้าเมื่อเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม ไม่ได้ขึ้นบก

ในการสัมภาษณ์ที่กรุงเคลย์เมื่อต้นเดือนพฤษภาคม ๒๔๘๖ หลวงอาจพิศาลกิจพัฒพงศ์ (จุ่นเกง) รินทกุล สวัสต์ ศรีสุข ได้รับเลือกให้อยู่ในแผนกประสานงาน พันตรีครุท (Krut) ซึ่งประจำ ISLD ได้แจ้งให้พัฒพงศ์และสวัสต์ทราบว่าจะถูกส่งไปฝึกงานสืบราชการลับและจะถูกส่งเข้าประเทศไทยทางภาคใต้ เพื่อสืบสภาพทั่วๆ ไปในประเทศไทย เช่น การคมนาคม ค่าครองชีพ วิธีการควบคุมคนเดินทาง การใช้บัตรประจำตัว สินค้าที่ขาดแคลนความรู้สึกที่ประชาชนไทยมีต่อทหารญี่ปุ่น ที่ตั้งของหน่วยทหารญี่ปุ่น และกำลังทหารญี่ปุ่นในเขตปัตตานีถึงชุมพร การป้องกันตรวจจับแนวที่ห้า ฯลฯ

ต่อไปนี้เป็นเรื่องราวจากบันทึกของพัฒพงศ์ รินทกุล และสวัสต์ ศรีสุข

“เราเดินทางโดยรถควั่นยัตะหนานจากเคลซีไปกัลกัตตา ชั้นแรกเขาจัดให้พักที่โรงแรมบาบูชื่อหรูหว่า Broadway Hotel เราไม่แต่งเครื่องแบบทหารกันเลย เมื่ออยู่โรงแรมแขกได้ไม่นาน เขาก็ให้ย้ายไปอยู่บ้านเช่าเลขที่ ๔ ถนน Dover Park ตำบลบัลลิกันซ์ (Ballygunge) ขณะนั้นมีนายทหารอังกฤษอยู่ที่นั่นหลายคน ได้แก่ พันเอกฮีธ (Heath) พันตรีบุคานอน (Buchanon) ร้อยเอกมิลน์ (Milne) ร้อยเอกฮาร์ท (Hart) ร้อยเอกเฮมบริ (Hembry) ร้อยโทเลเวลินน์ (Llewellynn) เรืออากาศโทบริทเทน (Brittain) เราได้เรียนรับส่งวิทยุระบบมอร์ส และวิชาสืบราชการลับ สำนักงานของ ISLD อยู่ที่ ๑๕ Queen's Park, Ballygunge นายทหารในหน่วยนี้ไม่แต่งเครื่องแบบ บางทีก็มีเรื่องราวกับแขก ซึ่งเกรงกลัวทหาร และไม่สู้จะเกรงใจฝรั่งที่เป็นพลเรือน โดยเฉพาะแขกซิกข์ (Sikh) ขั้วรตเท็กซี ซึ่งมีคู้หนึ่งเคียงข้าง มักจะเล่นโก้งโก่งค่าโดยสารระหว่างทางก่อนที่จะพาผู้โดยสารไปส่งที่หมาย เกิดทะเลาะกันบ่อย ๆ เราเองก็โดนโก้งแบบนั้นเสมอ ต้องเล่นลูกไม้พริกขี้หนูเย็บย้อมหยวนไปก่อน แต่พอถึงบ้านก็จ่ายจำนวนที่ตกลงกันตอนแรก อาบักคนขับก็เอะอะแผลงฤทธิ์ เพราะเห็นสองเกลอตัวเล็ก ๆ จะเอาค่าโดยสารเพิ่มหรือค่าทิป (tip) บางทีก็ยึดแขนเรา สวล์ดี ก็เลยเอาตีนถีบแทนที่จะเอาสติกค์ทิป ร้อยเอกมิลน์เคยชกต่อยแขก โดนตำรวจแขกจับไปโรงพัก ร้อนถึงต้องโทรศัพท์ไปสำนักงาน ตำรวจแขกรู้ว่าเขาเป็นนายทหารอังกฤษก็รีบปล่อยไป

“หลังจากฝึกอบรมที่กัลกัตตาแล้ว เขาก็ส่งเราไปเรียนเพิ่มเติมที่เมืองคัลชินี (Kalchini) ซึ่งอยู่ตีนเขาหิมาลัย เป็นเมืองที่มีไร่ชามาก เราได้พักอย่างสุขาภรณ์ในบังกาโลของไร่ชา ‘เม็ชพารา’ (Mechpara Tea Estate) ของบริษัท Imperial Tea ไร่ชานี้กว้างใหญ่ไพศาล เราไปเดินไกล ๆ เพื่อให้กำลังอยู่ตัว อ่านหนังสือในเวลาว่าง ที่นั่นมีสโมสรชัฟพารา (Chuapara Club) เป็นที่พบปะสังสรรค์ มีบาร์ ห้องอาหาร ห้องเต้นรำ สนามกีฬา

“เมื่อร้อยเอกมิลน์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงเห็นว่าลูกน้องเรียนศิลปศาสตร์จัดเจนแล้ว จนเริ่มจะเซ็ง แก่ก็พาไปตากอากาศที่เมืองคาร์จีลิงบนเขาหิมาลัย สูงจากระดับน้ำทะเล ๖,๘๑๒ ฟุต (๑,๙๔๔ เมตร) อากาศค่อนข้างเย็นสำหรับเรา คณะ ISLD พักที่โรงแรมหรูและใหญ่ที่สุด คือ โรงแรมเมานท์เอเวอเรสต์ ที่นั่นไม่มีอาบักพักอยู่เลย มีแต่ฝรั่ง ส่วนมากเป็นนายทหาร เป็นโรงแรมแบบอังกฤษ เสิร์ฟอาหารแบบอังกฤษ ร้อยเอกมิลน์เป็นบุรุษกระเพาะเหล็ก เพราะแกลกินไก่ไม่คายกระดูก

“เราได้พักผ่อนที่อาร์จีลิงหนึ่งสัปดาห์ก็กลับไปกัลกัตตา ต้องฝึกว่ายน้ำ หัดพายเรือ
ยาง เรือผ้าใบ คูแผนที ถึงเดือนตุลาคมเราทั้งสองก็ได้ยศร้อยตรี แล้วก็เดินทางกับร้อยเอก
ฮาร์ทไปยังเมืองชายทะเลโกปัลปัวร์ (Gopalpur) ในแคว้นโอริสสา อยู่ระหว่างกัลกัตตา กับ
มัทราส พักที่โรงแรมบลูฮาเวน (Blue Haven) ซึ่งไม่มีนักท่องเที่ยวพักอยู่เลย เนื่องจากขณะ
นั้นไม่ใช่ฤดูตากอากาศ ที่นั่นเราหัดพายเรือยางและเรือผ้าใบโต้คลื่น และหัดว่ายน้ำในทะเล
ทะเลที่นั่นคลื่นแรงมาก การว่ายน้ำหรือพายเรือเข้าฝั่งฝ่าคลื่นแตก (breakers) หนักแรงและ
น่ากลัว เราต้องฝึกหัดทั้งกลางวันกลางคืน คลื่นแตกมีสองชั้น คลื่นชั้นในใกล้ฝั่งไม่ใหญ่
นัก คลื่นชั้นนอกที่แตกห่างฝั่งออกไปเป็นคลื่นใหญ่สูงท่วมหัวน่ากลัวมาก พัดพวงศัสนายาตัน
และมองไม่ค่อยเห็นอะไรในที่มืด คืนหนึ่งเขาโต้คลื่นผิผิจนหวะโดนคลื่นม้วนตลบตีลังกาใต้น้ำ
หลายรอบ กลืนน้ำเค็มเข้าไปหลายอึก แทบขาดใจเพราะหายใจไม่ออก แว่นตาหลุดหายไป
พัดพวงศัสนายาตันผิผิในขณะที่มีคนมองแทบไม่เห็นอะไรแล้ว ยังมีหน้ถามสวัสดิ์ว่าเห็นแว่นตา
ของเขาหรือเปล่า สวัสดิ์ตอบว่า ใครจะไปรู้ว่าปลาตัวไหนมันเอาไปใส่ นายทหารฟีเลี้ยงต้องสั่ง
แว่นสายตาสนั่นด่วนจากกัลกัตตา ให้ส่งมาทางเครื่องบิน แว่นคู่ใหม่มีสปริงรัดหูไม่ให้ปลาแย่ง
เอาไปได้ เราเล่นน้ำทะเลกันจนตัวเกรียม นึกกระหึ่มใจว่าเราคงจะไม่เป็นที่ผิผิสังเกตของชาว
บักซ์ไต้ เมื่อฝึกหัดกันจนคล่องแคล่วและฟิตเปรี๊ยะ (พัดพวงศัสนายาตันว่า ตอนนั้นเขามีสุขภาพ
พลานามัยแข็งแรงสมบูรณ์ พร้อมทั้งจะผิผิผิในบักซ์ไต้) ร้อยเอกฮาร์ทก็บอกว่า เขาจะ
เตรียมทัศนาวไทยได้ละ แกก็พาเรากลับไปกัลกัตตาเพื่อเตรียมเดินทางสู่แดนเกิด และให้มี
เวลาสละความ ‘ฟิต’ ให้นั่งบาบูนเสียบ้าง แต่แกกำชับว่า จงระวังอย่าเอาโรคแทรกไปแจก
หญิงไทย

“วันหนึ่งเราไปกินข้าวเจ๊กที่ถนนเซาริงกี พบป่วยและสำราญ แต่ต่างฝ่ายก็ไม่เผย
ว่าจะไปทำอะไรที่ไหน ที่แรกสำราญทำท่าที่เหมือนไม่รู้จักเรา นำหมั่นไส้พิลึก

“ต้นพฤศจิกายน ๒๔๘๖ พันเอกแรงกิน (Rankin) และร้อยเอกฮาร์ทนำเราไปยัง
สนามบินดัมดัม (Dum Dum) ซึ่งอยู่เหนือกัลกัตตา ขึ้นเครื่องบินล็อกฮีดฮัดสัน (Lockheed
Hudson) ล่องใต้ไปลงที่สนามบินโคลอมโบ จากนั้น แกก็พาขึ้นรถยนต์ไปทางทิศใต้ถึงปลาย
เกาะลังกา แล้วพาข้ามไปอยู่บนเกาะเล็ก ๆ แห่งหนึ่ง อยู่ในศูนย์ฝึกซึ่งแต่ก่อนเคยเป็น Deep
Sea Fishing Club ณ ที่นั่น เราต้องฝึกหัดยิงปืน ช็อมว่ายน้ำโต้คลื่น พายเรือยางและเรือผ้าใบ

อีก ท้ายที่สุดเราก็ได้รับคำชี้แจงเรื่องการปฏิบัติงานในเมืองไทย

“เช้าวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน นายทหารอังกฤษสองนายและนายทหารไทยสองหนังก็นั่งเดินทางเข้าเมืองโคลอมโบ กินอาหารกลางวันอย่างหรูหราที่ Grand Oriental Hotel เสร็จแล้วลงเรือเร็วไปยังท่าเรือรบ พันเอกแรงคินกล่าววยพรตามแบบฉบับอังกฤษว่า “Good luck” แล้วพัฒพงศ์ สวัสดิ์ และร้อยเอกฮาร์ทก็ลงเรือไปสู่เรือไต้หน้าที่กำลังลอยอยู่เหนือน้ำ ชื่อเรือเทมพลาร์ (Templar) ทั้งสามคนได้รับคำชี้แจงว่า เรือเทมพลาร์เป็นเรือทันสมัยที่สุดลำหนึ่งของราชนาวีอังกฤษ เป็นเรือ Class T ระวาง ๑,๐๐๐ ตัน เราารู้สึกว่ามันคับแคบน่าอึดอัด เขาจัดให้เราอยู่ตอนกลางลำใกล้บริเวณที่กัปตันอยู่ ซึ่งเป็นตอนที่โคลงเคลงน้อยที่สุด พอค่าลงเรือก็เล่นออกจากเกาะลังกา พอออกทะเลก็เรือก็โคลงเคลงจนมันหัว ชวนให้หวนระลึกถึงความหลังอันขมขื่นบนเรือสียาเย ในขณะที่มันเต้งหน้าเต้งหลังเต้งซ้ายเต้งขวาอยู่ในบริเวณอ่าวบิสเคย์ (Bay of Biscay) ในมหาสมุทรแอตแลนติกเมื่อต้นปี ๒๔๘๕ สวัสดิ์เล่าว่าเก้าอี้ในเรือเลื่อนไปมาได้เอง ชวนให้เวียนหัว ภายหลังได้ทราบจากลูกเรือว่า เขาทำให้เรือโคลงเพื่อทดสอบดูว่ามีอะไรรั่วที่ไหนหรือเปล่า เรือเทมพลาร์มีลูกเรือประมาณ ๔๐ คน เรือไต้หน้าเล่นเรียบเวลาค่าน้ำ แต่โคลงเคลงชวนให้เมาคลื่นเวลาเล่นบนผิวน้ำ

“ครั้งหนึ่งขณะที่เรืออยู่ไต้หน้า มีครึ่งถังล้นเป็นสัญญาณภัย ลูกเรือที่กำลังนอนพักเผลอจากเตียงว่องไวมาก เราไปยืนดูที่แผงเครื่องวัดต่าง ๆ เห็นเข็มชี้บอกความลึกของเรือ เขาหยุดเดินเครื่องให้เรือจอดนิ่งเป็นเวลานาน เนื่องจากส่องกล้องเห็นเครื่องบินซึ่งคาดว่าเป็นของญี่ปุ่น”

หลังจากเดินทางหลายวัน พัฒพงศ์เท้าบวม สวัสดิ์ปากบวม ต้องกินยา เรือถึงน่านน้ำไทยหลังจากเล่นไป ๑๐ วัน

เช้าวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน กัปตันใช้กล้องตรวจดูเบื้องบนอยู่นานแล้วเรียกพัฒพงศ์และสวัสดิ์ไปผลัดกันดู “เห็นหาดทรายขาวสวย มีสนทะเลชายฝั่งเป็นทิวยาว ท้องฟ้าสีน้ำเงิน มีทิวเขาอยู่ด้านหลัง กัปตันพาไปดูแผนที่บนโต๊ะ บอกว่าตอนกลางคืนจะส่งขึ้นที่นั่น เราอ่านชื่อภาษาอังกฤษแล้วก็เดาไม่ออกว่าจะป็นชื่อภาษาไทยว่าอะไร ภายหลังจึงรู้ว่าเป็นอำเภอท้ายเหมือง ระหว่างเวลากลางวันเรือเล่นมุกทะเลซ่าๆ ทุบบริเวณเกาะภูเก็ต ตกเย็นเรือก็กลับไปที่จุดสังเกตการณ์เมื่อตอนเช้า เขาบอกว่าเรือจอดลอยลำห่างฝั่งราวๆ ๕ ก.ม. กินอาหารเย็นในน่าน

น้ำไทยแล้วเราก็เตรียมสัมภาระที่จะเอาติดตัวไป มีเสื้อชุดขาวแขนสั้นคนละตัว กางเกงขายาว สีกากีคนละตัว รองเท้าผ้าใบสีน้ำตาลคนละคู่ หมวกสักหลาดเก่า ๆ คนละใบ เงินบาทโรมัส เเคอลารูคนละ ๘๐๐ บาท ลวดทองคำคนละเส้น เหรียญทองผิวเกลี้ยงคนละ ๒ เหรียญ เรา สอกเครื่องทองไว้ในขอบกางเกง เขาให้ถุงยางใส่อาหารจุคนเงินและยา ผืนถุงไม่ให้เข้าได้ เราเอาเสื้อกางเกงยัดใส่ถุงยางอีกใบหนึ่งสวมเต่างเกงเล่นน้ำ เหน็บมีดขยงที่เอว ซึ่งเป็น อาวุธอันเดียวของเรา กับคันกีมอ้าลาและอวยพร ร้อยเอกชาร์ทกับลูกเรือสองคนพาเราเดินผ่าน ท่อตอร์ปิโดไปทางหัวเรือ เปิดฝากรอบขึ้นไปบนดาดฟ้าแคบ ๆ ร.อ. ชาร์ททางเรือผ้าใบออก มั่นเบาว่าเรือยาง (ใช้เมื่อมีคลื่นลมแรง) และพายเบาแรงกว่า ที่หัวและท้ายเรือดำน้ำไม่มีห่วง เหล็กผูกติดอยู่แะเอาพายเล็กๆ ให้เราคนละค้ำม เรารู้สึกใจสั้น ๆ คงไม่ใช่เพราะอากาศสกปรกได้ ในเดือนพฤศจิกายนหนาวสำหรับเราเป็นแน่ นายชาร์ทคงจะสังเกตเห็นว่าหน้าตาเราไม่ค่อยมี เลือดฝาด จึงรีบร้อนที่ส่งให้เราคนละจอก เราดื่มกริบเดียวเกลี้ยง รู้สึกอบอุ่นขึ้นทันที เรา จับมือลา ร.อ. ชาร์ทและลูกเรือ เขาก็ขอให้เราประสพโชคดีและกลับมาพบกันอีก ช่วงเวลานัด พบของเรากับ ร.อ. ชาร์ท คือคืนวันที่ ๒, ๓, ๖ หรือ ๗ มกราคม ๒๔๘๗ หากเขาไม่มา ตามนัด ให้เข้าใจว่าเลื่อนไปเป็นช่วงเวลาเดียวกันในเดือนกุมภาพันธ์ (เราไม่ได้พบเจอก็ หลังสงครามได้ข่าวว่าเกตตายในการรบในอินโดนีเซีย) เราเอาถุงยางไว้ในเรือ ใช้พายคันข้าง เรือไถ่น้ำให้เรือผ้าใบของเราห่างออกมา พายเรือเข้าฝั่ง สักครู่เหลียวกลับไปดูก็ไม่เห็นเรือ ไถ่น้ำ มันหายลับไปในความมืดแล้ว เราไม่มีทางที่จะเปลี่ยนใจอีกต่อไปจึงรีบพายเรือพรรคๆ เข้าฝั่ง เพราะเขาบอกเราว่าเรืออยู่ห่างฝั่งราวๆ ๕ ก.ม. ตอนนั้นเป็นเวลาสามทุ่มเศษ พระจันทร์ ยังไม่ขึ้น เราารู้สึกว่าพายเรือกันนานมากกว่าจะได้ยินเสียงคลื่นกระทบฝั่ง ตอนแรกเราไม่เห็น แสงไฟบนฝั่งเลย แต่พอพายใกล้ฝั่งเข้าไป เห็นมีแสงตะเกียงดวงหนึ่ง เราจึงเบนหัวเรือผ้าใบ ห่างออกไปจากแสงตะเกียง ตามผิวน้ำมีผ้าละอองน้ำซึ่งทำให้เรามองเห็นได้ไม่ไกลแต่ก็เป็นการ คืบคืบๆ นัยยะจะทำให้คนบนฝั่ง (ถ้ามี) มองไม่เห็นเรา เมื่อเรากระว่าเราพายเรือเข้ามาใกล้ ฝั่งพอสมควรที่จะว่ายน้ำขึ้นบก เราพายห่างออกมาอีกนิดหนึ่ง เพื่อจะกรัดท้องเรือให้มันจม ลงไปลึกพอที่จะไม่โดนคลื่นซัดขึ้นฝั่ง เราเอาพายมัดติดไว้กับห่วงเหล็กในเรือ เอาถุงยาง สะพายไหล่เอามัดกรัดท้องเรือซึ่งค่อยๆ จมลงไป เราก็ดลจากเรือว่ายน้ำเคียงกันเข้าหาฝั่ง เรา สวมชูชีพด้วย เวลาเราพ่นน้ำจะเห็นแสงเรืองๆ มองเห็นแขนขาของเราในน้ำ พัมพ์บ์บอกว่า

ชักนีกกลั้วลลามและจระเข้เข้าเค็ม บอกสวัสดิ์ให้รีบว่ายเร็วๆ ไกล่จะถึงหาดแล้วยังเกาะพื้นทรายไม่ถึงจึงถีบน้ำพรวดๆ เพราะคลื่นตีกลับแรงพอใช้ เลยคิดว่าน้ำคงไม่ซัดเรือขึ้นมาบนหาดทราย

“จุดที่เราขึ้นฝั่งห่างจากหมู่บ้านประมง เรามองเห็นแสงไฟริบหรี่แต่ไกล หาดทรายกว้างมากและยาวไปสุดลูกตา โดยมีไต้ต้นตะเคียน เราทั้งสองคุกเข่าก้มลงกราบไปบนพื้นทรายเปียกๆ พัฒพงศ์ขอความคุ้มครองจากแม่พระธรณี สวัสดิ์ขอให้พระแก้วมรกตคุ้มครองให้รอดพ้นภัยอันตราย เรารับเดินเข้าไปในพุ่มไม้หนาที่ปลายแนวต้นสน เราเปิดถุงเอาเสื้อกางเกงออกมาสวม สวมรองเท้าผ้าใบพร้อมที่จะตีจากหากมีคนเข้ามาใกล้ เราเอามือตาคันไม้เป็นเครื่องหมาย เอากางเกงเล่นน้ำและมีไฟส่อง แล้วผั่งสัมภาระทั้งหมดซึ่งก็มีนิดเดียว เอนตัวลงนอนบนพื้นดินใต้ต้นสน ใช้หมวกเป็นหมอนแต่นอนไม่หลับกระสับกระส่ายอยู่นานทีเดียว เพราะโดนตัวร้อนกัด และเมื่อพระจันทร์ขึ้น เรารู้ว่ามันสว่างมากทั้งๆ ที่คืนวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๔๘๖ เป็นคืนข้างขึ้นหนึ่งค่ำ กลับไปเมื่อไหร่ก็ไม่รู้ ตื่นแต่เช้าตรู่ มองไปทางทะเลเห็นควายนอนอยู่บนหาดทราย ๔ ตัว ไม่รู้เลยว่ามันย่องเข้ามาตอนไหน ทำนอนของมันแปลกดี มันคุ้ยหาหน้าหั่นกันเข้าหากัน หันหัวออก ควายสองตัวหันหัวมาทางที่เรานอน คงจะไม่ได้แอบมองเจ้าชายนีทราเคียงกันโดยไม่มีเจ้าหญิงแนบข้าง สวัสดิ์เล่าว่าในตอนนั้นคิดว่าควายมันโง่ ตันไปนอนที่ทรายเปียกไม่นอนบนพื้นหญ้าให้สบายอย่างเรา แต่ภายหลังเมื่อเรากลับมาทางนั้นอีก จึงได้รู้ว่า ในบริเวณนั้นเคยมีเสือออกจากป่ามากัดควาย เราจึงรู้ว่าควายไม่โง่ เนื่องจากมันหันหัวออกรอบด้าน เพื่อกันมิให้เสือโดดเข้างับสั้ข้างมันได้ ถ้าควายมันเห็นเรานอนชายป่า มันคงคิดว่ามนุษย์สองนายโง่หรือกล่าบบีน

“เราไม่รู้สึกลัว เห็นจะเป็นเพราะตื่นเต้นที่ได้กลับสู่เหย้า เราออกเดินไปเรื่อย ๆ ตามชายหาด มุ่งไปทางทิศใต้ซึ่งมีบ้านเรือนอยู่ไกลราว ๆ ๓-๔ กิโลเมตร คาดว่าคงเป็นตำบลหรืออำเภอท้ายเหมือง (แต่ก็ไม่แน่ใจนัก) เราเห็นรอยตีนเต่าบนหาดทราย เชื่อว่ามันคงขึ้นมาวางไข่ ถ้าใครมาซุกไข่ได้เสี่ยงว่าเรามาทำอะไรที่นั่น ก็จะตอบว่า มาดูเต่าวางไข่ เราไม่ทันนึกว่าอาจเป็นหาดที่มีคนมาผูกขาดเก็บไข่เต่าแล้ว เราสอดส่ายตามองหาดนั้น ตามแผนที่บนเรือได้นำเราเห็นว่ามียานชนานกับชายฝั่งทะเล พอสายๆ แดดเริ่มร้อนแล้ว เราจึงเห็นหญิงสาวนางหนึ่ง เราก็ดำเนินเข้าไปหา แม่เจ้าโวย เธอคัดผมเสียเซ่งวับเลย เราก็รู้ทันทีว่า เธออยู่ไม่

ห่างไกลจากความเจริญสมัยใหม่ สวัสดิ์ก็ตามเธอด้วยสำเนียงชาวกรุงว่า ไปตัดผมสวยหูจาก ตะกั่วป่าหรือ เธอตอบว่า ‘ม่าย ที่ใต้เมืองแค่นี้แล’ หูเราฟังคล้ายๆ ยังนั่นแหละ นี่แหละ หนาบรรณเขาว่า หญิงที่ถูกบ้อยอว่างามละก็เป็นผู้แข็งแรงแถมยังหมกตึ้น เราเดาว่า ชื่อ Tai Muang ในแผนที่ก็คงจะเป็นใต้เหมืองหรือท้ายเหมืองนั่นเอง โกลัๆ กันนั้นเราเห็นรอยปาก ทางเกวียน จึงเข้าไปทางนั้น ปรากฏว่าเป็นทางเข้าตลาด อ่านป้ายของบางร้าน จึงรู้ว่า เรา ไปถึงท้ายเหมืองจังหวัดพังงา

“เราเข้าโรงแรมจีน อาบน้ำชำระล้างชำระโคลที่สะสมไว้ ๑๑ วัน รู้สึกแสนสุขเกษม สำราญ ออกจากโรงแรมเข้าสู่ตลาด เข้าร้านตัดผมด้วยความหวังว่าช่างพื้นเมืองจะทำลายทรง ผมบางทำให้เราดูเป็นไทยแท้ พอตัดผมเสร็จก็ตั้งใจว่าจะเที่ยวหาซื้อของ แต่พอเดินผ่านร้าน กว๋ยเตี้ยวได้กลิ่นของกินขนานแท้ที่ชินจมูกมาแต่ฮั่นแต่ฮั่นออก ก็ล้มความตั้งใจที่จะซื้อปั้ง ‘น้ำลายสอสุดจะหักห้ามจิต จะรอรังยังคิดก็หาไม่ ผลิผลามผลุนผลันเข้าร้านไป สั่งกว๋ยเตี้ยวเร็ว ไวดังใจปอง’ กว๋ยเตี้ยวและบะหมี่ร้อนนั้นคืออาหารทิพย์ รสชาติโอชาจะหาไหน กินกว๋ยเตี้ยว เจ็กในกักตักตามหาหลายเดือนมันไม่อร่อยสะใจเหมือนที่สวาปามในตลาดท้ายเหมือง ธนบัตร โรมัสเคอลารูที่ฝรั่งแจกให้มาก็ปรากฏว่าเป็นเงินชำระค่าบะหมี่และกว๋ยเตี้ยวได้ตามกฎหมาย หากเจ้าแกะอะอะว่าเป็นเบ๊จกเก้ เราสองคนก็คงโดนจับในวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๔๘๖ นั้นเองภายใน ๑๓ ชั่วโมงที่ขึ้นมาเหยียบพสุธาไทย เคาระหัดที่เรไต่ยีนคนอื่นเขาสั่ง ‘โอเลี้ยง’ มากินก่อนที่เราจะสั่ง ‘กาแฟดำเย็น’ ปล่อยไกว่าเราพูดภาษาสมัยก่อนสงคราม กินอิมหนา สำราญแล้ว เราก็ครีမ်ใจว่าไม่มีใครสนใจไยดีกับเรา จึงเดินนวยนาดวางมาดดูพระยาน้อยชม ตลาดโดยไม่ไปวุ่นวายหาเมี่ยมะนิก เข้าร้านโน้นออกร้านนี้ซื้อปั้งกันใหญ่ ซื้อกระเป๋าสื่อ คนละใบ รองเท้าผ้าใบคนละคู่ ซื้อบุหรี่ประจันท์ (ตอนนั้นตลาดมีตราคาของละ ๓ บาท) ซื้อหนังสือพิมพ์ และหนังสือชุด ‘พล นิกร กิมหงวน’ ของป. อินทปาลิต สีหาล่ม เราตัดกาง เกงสีกาก็เกมแดงที่เห็นเขาใส่กันมาก เพื่อใช้แทนกางเกงสีกาก็อ่อนเกมเขียวที่เราเอามาจาก ชมพูทวีป เร่งให้เจ็กตัดให้เสร็จในวันเดียว เพราะเราอยากจะรีบเดินทางไปเมืองภูเก็ตซึ่งเป็น เมืองใหญ่กว่า เราจะได้ปนเปไปกับชาวเมืองได้อย่างสบาย เราถามบ้อยที่โรงแรมถึงเวลารถ โดยสารไปภูเก็ต ตกลงว่าพอได้กางเกงจากร้านตัดเสื้อแล้วก็จะไปกันเลย ตลาดท้ายเหมืองมัน เล็ก ดีไม่ดีผู้คนจะสงสัยว่าเราสองคนไปทำอะไรกันที่นั่น อีกประการหนึ่ง โรงแรมที่เราพัก

อยู่ก็สกปรกมาก มั่งชาวกลายเป็นสี่เทาและมีกลิ่นสาบๆ ผ้าปูที่นอนก็ขาด สวมก็น่าขยะแขยง คงเป็นเพราะเรามีความเป็นอยู่อย่างนายทหารอังกฤษมาหลายเดือนจนนิสัยเสีย จึงเหยียดหยามโรงแรมจีน

“เช้าวันรุ่งขึ้นเราก็ก๊เบ็ของลงกระเป๋าสื่อว่าจะออกไปหาของกินในตลาด ไอ้ตีเตือนว่าคงอย่าลืมหมวกกะบัง ก๊เบ็เป็นคนไร้วัฒนธรรมไปเสียแล้วละซีเรา คนไทยสมัยเป็นมหาสมุทรร่วมวงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพามีวัฒนธรรมสูง แปะนาฬิกาได้เวลาชกธงชาติก็ยืนตรงตามถนนร่นแถมอย่างเคร่งครัดเอาจริงเอาจัง เราต้องท่องขึ้นใจระวังตนไม่ให้ละเลยหละหลวม เราก็นึกหนักกับปาตองโก และหลังจากเงี้ยวพึ่งคนอื่นเขาสั่ง ‘โอยวะ’ ไม่มีใครสั่งกาแฟดำอื่น เราก็กัง ‘โอยวะ’ ตามเขาบ้าง แต่มีคำหนึ่งที่เรานึกไม่เข้าใจ คือ ‘เซ็งล’ กินแล้วเราก็กังไปเอากางเกงที่ร้านตัดเสื้อกลับไปโรงแรม นุ่งกางเกงตัวใหม่ ชำระค่าห้องซึ่งจำไม่ได้ว่าเท่าไร เพราะตอนนั้นกำลังใช้เงินอย่างเศรษฐกิจ แล้วก็ออกไปรอขึ้นรถเมล์ที่ตลาด พอรถมาถึงกระเป๋ากะบังก็กระเด็นไปถูกเก็ท เราก็กังขึ้นไปเลย ไม่รีรอ รถเมล์คันนั้นมาจากตะกั่วป่าไปข้ามแพขนานยนต์ที่ท่าหนุ่น ถึงกลางมีท่านตรวจ ตำรวจเพียงแต่ถามชื่อแซ่ มาจากไหน จะไปที่ไหน ไม่เรียกบัตรประจำตัว เมื่อถึงตลาดเมืองภูเก็ทเราก็กังเข้าโรงแรมจีน คราวนี้ดูหลังที่ภูมิฐานกว่าโรงเตี๊ยมที่ท้ายเหมือง เราเที่ยวเตร่แบบหนุ่มเจ้าสำราญ สังเกตการณ์อยู่สามวันก็เห็นว่ารัฐสภาพท้องถิ่นพอควรแล้ว จึงลงเรือข้ามไปกันตัง จากนั้นถึงโดยสารรถไฟไปทุ่งสง พัทลุง หาดใหญ่ สงขลา หาดใหญ่โคกโพธิ์ นั่งรถยนต์ประจำทางจากโคกโพธิ์ไปปัตตานี แล้วไปยะลา แล้วกลับไปหาดใหญ่ เก็บข้อมูลที่คิดว่าจะเป็นประโยชน์แก่ ISLD เรามีเวลาเพียงห้าสัปดาห์เท่านั้น ไม่สามารถสืบสาวราวเรื่องในแต่ละจังหวัดได้ละเอียด ซึ่งอันที่จริงก็ไม่ใช่ความประสงค์ของหน่วย ISLD ที่ส่งเราเข้ามา

“เราสองคนเดินทางปลอดภัยไปรงจนกระทั่งกลับไปหาดใหญ่ ขณะที่พัฒพงศ์กำลังนั่งกินกาแฟในร้านแจ็ก เล่นเล็ลลิมใส่แว่นตาคำ และลิมถึงปักหมวกหลบหน้า เพื่อนเก่าโรงเรียนปทุมคงคาซึ่งสนิทสนมกันมาก ชื่อชิต ศิริสุวรรณ เดินผ่านมาเห็นเข้าก็ปรีเข้ามาเรียกชื่อเดิมว่า ‘จุ่นคง มาทำอะไรอยู่ที่นี่ ได้ข่าวว่าไม่ได้กลับมาเมืองไทยไม่ใช่หรือ’ พัฒพงศ์ใจหายวาบ รีบลุกจากโต๊ะ ดึงมือเพื่อนออกไปนอกร้าน โทกเขาสดๆ ร้อนๆ ว่า ไม่ได้กลับมาด้วยเรือแลกละลำแรก แต่กลับมาโดยเรืออีกลำหนึ่งในภายหลัง เข้ารับราชการในกรม

วิทยาศาสตร์ มีเรื่องขัดใจกับเจ้านายเลยลาออก พ่อโกรธมาก หาว่าถือดีว่าเป็นนักเรียนนอก ไม่รู้จักนอบน้อมผู้ใหญ่ พัฒพงศ์จึงเดินทางมาภาคใต้เพื่อหางานทำ เพื่อนคนนั้นรู้จักพ่อ พัฒพงศ์ พัฒพงศ์จึงขอร้องว่า อย่าไปบอกทางบ้านว่าพบเขา เขาต้องการงานหารายได้ ให้ดีกว่ารับราชการเสียก่อน แล้วจึงจะมีจดหมายไปขอขมาพ่อ เพื่อนพัฒพงศ์ก็ดูเหมือนจะเชื่อ หากใหญ่เป็นเมืองที่มีคนเดินทางผ่านไปมามาก วันหนึ่งก็มีเรื่องตื่นเต้นอีก ขณะที่เราทั้งสอง กำลังกินขนมอยู่หน้าโรงภาพยนตร์ พัฒพงศ์เห็นชายคนหนึ่งยืนจ้องอยู่ห่างๆ คราวนี้ช่วยมาก เพราะคนๆ นั้น คือ คุณฉลอง กาญจนาคม เคยเรียนโรงเรียนกลางคืนกับสวัสดิ์ และเรียน หนังสือห้องเดียวกับพัฒพงศ์ที่โรงเรียนปทุมคงคา เรารีบจ่ายค่าขนมแล้วรีบกลับไปโรงแรม ปรากฏว่าไม่มีใครตามเรามา

“วันรุ่งขึ้นเราไปที่สถานีรถไฟหากใหญ่เพื่อขึ้นรถไฟไปชุมพร เขาเริ่มขายตั๋วก่อน รถไฟออกไม่นานนัก ผู้ที่จะเดินทางก็หลุมกันเข้าไปซื้อตั๋ว เราอยู่ท้ายแถว คอยเหลียวดู แบบว่าวันหลังหว่าจะมีใครที่เผลอรู้จกเราอยู่ที่สถานีหรือเปล่า และเราก็ถือโอกาสพังกนพุดจา ปราศรัยกันเพื่อจะได้รู้เรื่องราวที่อาจเป็นประโยชน์ เมื่อคนอื่น ๆ ซื้อตั๋วกันแล้ว เราก็รีบซื้อตั๋ว และเดินกลุ่ม ๆ ไปขึ้นรถ ใกล้ ๆ ทางขึ้นมีชายสองคนกำลังยืนคุยกัน ชายคนหนึ่งพูดกับอีกคนหนึ่งว่า ‘นั่นคุณสวัสดิ์กับคุณจันแดงใช่ไหม’ เราทั้งสองขาสติชั่วขณะ คันเหลียวไปดูผู้พูด จำได้ว่า เขาคือ ฉลอง กาญจนาคม สวัสดิ์รีบตอบทันทีว่า ‘ไม่ใช่ครับ ผมชื่อสมานเป็นน้องสวัสดิ์’ พัฒพงศ์ตอบว่า ‘คุณจำคนผิดละมัง ผมชื่อพงษ์ครับ’ คุณฉลองทำท่างงัน เกาหัววิกๆ เราก็รีบก้าวขึ้นรถ ได้ยินเสียงชายคนที่อยู่ห่างออกไปพูดว่า ‘ไม่ใช่หรอก ไอ้หัวคัมมันอยู่ อังกฤษ’ เราเดินไปจนสุดขบวนรถ เพื่อให้ห่างเพื่อนเก่าสองคนนั้น เมื่อรถไฟเคลื่อนขบวน ออกจากสถานี สวัสดิ์จำได้ว่า คนที่ยืนคุยกับฉลอง กาญจนาคม คือ นรสิงห์ อติศัพท์ (ปัจจุบันเป็นแพทย์) เคยเรียนปีที่หนึ่งที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับสวัสดิ์ในวิชาชีววิทยา

“เราอยู่ที่ชุมพรสามวันก็ลองได้ไปสุราษฎร์ธานี ตรัง กันตัง ที่ชุมพรเราได้เห็น ทหารญี่ปุ่นมากกว่าที่จังหวัดอื่นๆ ที่เราผ่านไป จากอำเภอกันตัง เราลงเรือข้ามไปเกาะภูเก็ต มีทหารญี่ปุ่นโดยสารไปด้วยหลายคน เบียดเสียดกันแน่นมาก เราต้องยืนบ้างนั่งบ้างบนพื้นเรือ

“จากภูเก็ตเรานั่งรถประจำทางไปอำเภอท้ายเหมืองในวันสันปี ๒๔๘๖ เพราะเรือ ให้นำจะมารับเรากลับไปอินเดียในวันที่ ๒ หรือ ๓, ๖ หรือ ๗ มกราคม ๒๔๘๗ เรากลับไป

อยู่โรงเตียมเดิม ซื้ออาหารไว้สำหรับกินระหว่างที่หลบซ่อนรอเรือไต้ท้ายอยู่ริมฝั่งห่างตลาดไป
ราวๆ สี่กิโลเมตร เช่น ปลากระป๋อง ขนหมับ ข้าวเม่า กุ้งแห้ง เราซื้อแผ่นยางรีตางๆ
ซึ่งมีขายทั่วไปในภาคใต้เอามาตัดเป็นแผ่นสี่เหลี่ยมสองแผ่น ใช้กาวยาขอบให้ติดกันสนิท เพื่อ
ใส่เสื้อผ้าและของใช้ที่ไม่ต้องการให้เปียกน้ำ ปิดสนิททั้งสี่ด้าน ในวันที่ ๒ มกราคม ๒๔๘๗
เรากินบะหมี่และก๋วยเตี๋ยวเจ้าเก่าตอนกลางวัน ยังคงอร่อยเหมือนเดิม ซื้อข้าวผัดสองห่อและ
ขนมสำหรับกินตอนเย็น เอาใส่กระเป๋าสื่อพร้อมกับขวดน้ำดื่ม แล้วก็ออกเดินตามชายทะเล
ไปยังจุดที่เราซ่อนบ่อเมื่อปีกลายนี้ (วันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๔๘๖) ผลัดกันเหลียวซ้ายแลขวา
แลหน้าแลหลัง เพื่อให้แน่ใจว่าไม่มีใครตามเรามา ขณะนั้นหมดฤดูมรสุมทางฝั่งทะเล
ตะวันตก ในทะเลมีเรือหาปลาสองสามลำ มีคนปลูกเฟิงสองสามหลังไต้ต้นไม้ริมทะเล ในเฟิง
มีคนนั่งๆ นอนๆ อยู่หลายคน เราเดินผ่านไปก็แวะเข้าไปพูดคุยกับเขา บอกเขาว่าจะมาดู
ทำเลว่าจะมีทางค้าขายเท่าหรือไม่ เราเดินเลยเฟิงไปไกลกว่าจะถึงต้นไม้ที่มีรอยกรีดไว้ บริเวณ
นั้นปลอดคน เราเชื่อว่าไม่มีใครตามเรามาหรือหลบซุ่มซ่อนอยู่ในป่า เพราะชาวบ้านบอกว่า
เสือเคยออกมากินกวาง เราซุกตัวอยู่ที่ฝั่งไว้ พบว่ายังอยู่ตามเดิม แปลว่าไม่มีใครมาคืบเขี่ยใน
บริเวณนั้น เราหลบหลุมไว้ตามเดิมเพราะไม่ต้องการของ แล้วก็นั่งบังแดดบังอยู่แถวนั้น
มีชาวประมงเดินผ่านไปทางตลาดสามสี่คน เราก็ถามเขาว่ามีบ่อน้ำจืดอยู่แถวนั้นไหม เขาบอก
ว่ามีบ่อน้ำเล็กๆ อยู่ในป่าไม่ไกลนัก แต่เตือนว่าอย่าเข้าป่าตอนมืดค่ำเพราะอาจพบสัตว์ป่าที่มากิน
น้ำในบ่อ

“คืนนั้นเรารอเก้อ วันรุ่งขึ้นเราก็นั่งนอนและเดินเป็นหนูดิจันอยู่ทั้งวัน รู้สึก
กระวนกระวายใจ ตอนพลบค่ำเราสังเกตเห็นชายคนหนึ่งเดินมาทางเรา แต่หยุดอยู่ในระยะ
ห่างๆ เราก็ทำไม่รู้ไม่ชี้ นั่งคุยกันอยู่ไต้ต้นสนทะเล ลอบชำเลื่องดูผู้ชายคนนั้นเป็นครั้งแรก
ก็ไม่เห็นว่าเขาอยู่ที่นั่นหรือเปล่า เราเพิ่งสายตาดูทางทะเลว่ามีสัญญาณไฟหรือไม่ เรามีไฟฉาย
เตรียมพร้อมจะให้สัญญาณตอบ แต่ก็ไม่มีอะไรเกิดขึ้น เวลาช่างผ่านไปช้าเหลือเกิน เราไม่
รู้ว่ารออยู่นานเท่าไร ไม่รู้ว่าผู้ชายคนนั้นแอบดูความเคลื่อนไหวของเราหรือไม่ ต่อมาเรา
เห็นคบไฟหลายอันโผล่เข้ามาจากด้านตลาดท้ายเหมือง เราใจคอไม่ดี ชักซุ่มกันไว้ว่าจะโกหก
เขายังไงถ้าเขามาพบเราเข้า คนกลุ่มนั้นมุ่งหน้ามาที่เราจริงๆ มีตำรวจสามคนและชาวบ้าน
ตำรวจมีปืนพกและปืนยาว ตำรวจบอกว่าชาวบ้านไปรายงานที่สถานีตำรวจว่า เห็นเราซุ่มอยู่

คิดว่าเป็นแนวที่ห้า ค่ายสงสัยว่าเราไปนั่งตากยุงตากริ้นกันทำไมตลอดคืน เราชี้แจงว่า เรามาจากกรุงเทพ ฯ เพื่อหางานทำในภาคใต้ ได้ตุลู่ทางมาหลายเมืองแล้ว ได้ทราบจากญาติที่ว่ามีประเทศในบริเวณท้ายเหมือง ตะกั่วป่า และพังงาสวยงามมาก จึงแวะมาชมธรรมชาติ ก่อนที่จะลงไปหางานทำที่เหมืองของบริษัทแร่และยางไทยที่พังงา ตำรวจถามว่าตุลู่ยางของเรามีอะไรอยู่ข้างใน เราก็บอกว่าใช้ใส่เสื้อผ้านักความชื้น เขาบอกว่าตำรวจให้มาเอาตัวเราไปโรงพักเพื่อสอบสวน แต่คืนนั้นตึกแล้ว จึงสั่งให้เราเข้าไปรายงานตัวที่สถานีตำรวจเช้าวันรุ่งขึ้น แล้วพวกเขาก็กลับไปทางตลาด เราเชื่อแน่ว่าเขาคงทิ้งตำรวจไว้คอยแอบดูเราอยู่ห่าง ๆ เราคิดไม่ตกว่าถ้าเรือไต้สำงัญญานไฟมาตอนนั้น เราจะทำอย่างไร เขามีปืน เราไม่มี แต่เราก็รอเก้อตามเคย ตามที่นัดแนะกันไว้ ถ้าพลาดจากวันที่ ๒ และที่ ๓ ก็ยังมีวันที่ ๖ และที่ ๗ ถ้าพลาดนัดเดือนมกราคม เราก็จะต้องไปรอเรืออีก ๔ วันในเดือนกุมภาพันธ์ คืนนั้นเรานอนไม่หลับ ความคิดว่าวันไปหมด

“รุ่งเช้าเราก็ดูกระเป๋าสื่อเดินกลับไปท้ายเหมือง พบว่ามีสิบตำรวจรออยู่ไม่ไกลจากจุดที่เรา นั่ง ๆ นอน ๆ นึก แกบอกอย่างสุภาพว่าจะพาเราไปสถานีตำรวจ ไปถึงตลาดยังเข้ามา เราจึงชวนแกไปกินกาแฟกับป้าท้องโก่งกันก่อน คนมองดูเราและพูดกันเบา ๆ ว่า ‘นั่นโง่ละ แนวที่ห้า’ กินเสร็จแล้วเราก็จะไปสถานีตำรวจ สิบตำรวจพาเราไปที่โต๊ะพันจ่าตำรวจ แกบอกให้เรา นั่ง และบอกว่านายร้อยเวรไม่อยู่ แกจะสอบสวนเราเอง ถามชื่อและนามสกุล เราให้ที่อยู่ในกรุงเทพ ฯ แกก็ซักถามเราไปเรื่อย ๆ ราวกับคุยกัน ไม่เห็นจอะอะไร เราส่งกระเป๋าสื่อให้แกดูก็เห็นแต่เสื้อผ้าและของใช้ตามปกติ หนังสือสี่ห้าเล่ม คือ ศัพท์วิทยาการของพระองค์เจ้าวรรณไวทยากร และหนังสือชุด พล นิกร กิมหงวน ของ ป. อินทปาลิต ซึ่งเป็นหนังสือที่มีขายแพร่หลายมาก แกไม่สนใจหนังสือของท่านวรรณ ฯ ดูแกก็ไม่ตั้งใจสงสัยอะไร แต่แกบอกว่าเมื่อเร็ว ๆ นี้มีนายทหารมาสำรวจฝั่งทะเลตะวันตก แจ้งว่าให้คอยสังเกตผู้คนแปลกหน้า เพราะฝั่งทะเลแถบนั้นปลอดคน อังกฤษและอเมริกาอาจแอบส่งสายลับเข้ามาก่อนที่จะยกพลขึ้นบกที่นั่นในไม่ช้า ฉะนั้นขออย่าให้เราออกไปเตร็ดเตร่แถวนั้นอีก แกถามว่าหากนายร้อยเวรต้องการทราบเรื่องราวเกี่ยวกับตัวเราเพิ่มเติมภายหลังจะติดต่อกับเราได้ที่ไหน เราบอกว่าเรายังไม่รู้ว่าจะหางานดี ๆ ได้ที่ไหน จึงบอกว่าทางที่สะดวกที่สุดก็ให้ติดต่อกับเพื่อนสนิทของเราที่กรุงเทพ ฯ ชื่อประสงค์ ชิตตะสังกะ ชอยชิตลุม พันจ่านั่นย้อนถาม

ว่า บ้านเลขที่เท่าไร เราบอกว่าไม่ต้องใส่เลขที่บ้าน เพราะเพื่อนเราเป็นลูกชายจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ในกรุงเทพฯ นั่นใคร ๆ ก็รู้ว่า บ้านซอยชิดลม คือบ้าน นายกรัฐมนตรี ตอนนั้นพันจ๋าตำรวจถึงกับลุกขึ้นยืน บอกว่าขอโทษที่ทำให้เราต้องเสียเวลา ไอ้คนที่มารายงานน่าจะรู้ว่า เราสองคนนี้เป็นชาวกรุงแท้ ๆ เพราะพูดสำเนียงคนกรุงเทพฯ แน่วที่ห้วนจะพูดไทยคล่องยังงัดได้ทีไหน เรายกมือไหว้พันจ๋าตำรวจอย่างนอบน้อม แล้วก็เดินจากสถานีตำรวจในเส้นทางนกบินตรงไปร้านก๋วยเตี๋ยวเจ้าประจำของเรา บริโภคน้ำชาหมักหมม เป็นทั้งอาหารเช้าและกลางวันเสียสละใจ เพราะเมื่อวานนี้กินปลากระป๋อง กุ้งแห้งและข้าวเม้าทั้งวัน ผิดคอเต็มทน คนในตลาดมองเราอย่างสนใจกว่าเดิม คงรู้ว่าเราถูกสอบสวนและปล่อยตัวมาแล้ว เรานั่งกินไอ้เลี้ยงและสูบบุหรี่ตราพระจันทร์รอรดเมล์ พอมีรถมาจากภูเก็ทไปตะกั่วป่า เราก็นั่งไป สังเกตดูไม่มีใครตามมา เราลงพักแรมที่ตะกั่วป่าคืนหนึ่ง เพราะปรึกษากันแล้ว เห็นว่าไม่ควรย้อนกลับไปตั้งจุดนัดพบเรือไต้หน้าอีกในคืนวันที่ ๖ และที่ ๗ เอาไว้ค่อยกลับไปดูตลาดเลาอีกครั้งในเดือนกุมภาพันธ์ คราวนี้จะต้องหลบซ่อนไม่ให้ใครเห็นเลย

“รุ่งขึ้นเราจับรถเมล์ไปภูเก็ท ลงเรือไปกันตัง และกลับไปหาดใหญ่ ปรึกษารือกันอย่างคร่ำเคร่ง ผลสุดท้ายตกลงกันว่าเราควรแยกทางกัน เพราะการอยู่ด้วยกันจะเป็นอันตรายมากกว่าแยกกันอยู่ เช่นทำให้มีโอกาสมพบคนที่รู้จักเราง่าย ถูกจับที่ละคน ก็ยิ่งดีกว่าถูกจับทั้งคู่ เรานัดแนะกันว่าพยายามพบกันในวันที่ ๒ กุมภาพันธ์อีกครั้งหนึ่ง ถ้าใครไปถึงก่อนก็ให้ลงเรือไต้หน้าไปเลย ย่ำรอรอยู่บนบก เผื่อว่าอีกคนหนึ่งโดนจับ ก็จะได้มีคนหนึ่งกลับไปรายงานสำนักงาน ไม่เสียงาน”

สวสดีและพัฒพงศ์เล่าภายหลังสงครามว่า เมื่อกลับไปอินเดียจึงได้ทราบว่ เรือไต้หน้าเติมพลาร์ที่ไปรับเกิดปะทะกับเรือรบญี่ปุ่นกลางทาง ไปถึงจุดนัดพบช้ากว่ากำหนด เขาได้ส่งคนขึ้นไปบนชายฝั่ง เพื่อดูว่าเรายังรออยู่หรือเปล่า นับว่าเขาเสี่ยงอันตรายเพื่อเรามากทีเดียว

สวสดีเล่าว่าเขาตัดสินใจจะไปหางานทำที่เมืองพังกา เพราะเห็นว่าใกล้จุดนัดพบ เมื่อพัฒพงศ์ขึ้นรถด่วนจากหาดใหญ่เข้ากรุงเทพฯ สวสดีก็เดินทางไปภูเก็ทเพื่อต่อไปยังพังกา

คราวนี้สวสดีจะเจอกับเพื่อนสนิทที่ตลาดภูเก็ทอย่างจังหน้า ไม่มีทางหลบหลีกหรือลู่ลัดข้อสได้ เพื่อนคนนั้นคือ คุณวัฒนา นาควัชร เขาจำสวสดีได้แน่นอน ไม่มีข้อกังขาแต่อย่างใดเลย

สวัสดิ์เล่าว่า เขาเคยไปกินข้าวบ้านคุณวัฒนา นาควัชรระ คุณพ่อและพี่สาวของคุณวัฒนา รู้จักเขาคี พี่สาวเขาชื่อจินตนา (ปัจจุบันเป็นคุณหญิงจินตนา ยศสุนทร) คุณจินตนาสอบชิงทุนแผนกภาษาได้ปีเดียวกับที่สวัสดิ์ได้ทุนแผนกวิทยาศาสตร์ ลงเรือลำเดียวกันไปเมืองนอก คุณจินตนาไปฝรั่งเศส โดนย้ายไปแคนาดาเมื่อฝรั่งเศสยอมแพ้เยอรมัน แล้วย้ายไปอเมริกา เป็นเสรีไทยสายอเมริกา ภายหลังแต่งงานกับคุณสมจิตร ยศสุนทร เสรีไทยสายอเมริกา คุณสมจิตรเป็นผู้หนึ่งที่ได้รับเหรียญ Medal of Freedom จากรัฐบาลสหรัฐอเมริกา เนื่องจากได้ปฏิบัติงานเป็นผลดีระหว่างสงคราม

สวัสดิ์จึงเปิดเผยความจริงส่วนน้อยที่สุดให้เพื่อนร่วมโรงเรียนรุ่นน้องรู้ และกำชับให้อุบเงียบ อย่าแพร่ข่าว และขอให้เรียกเขาว่า “สมาน”

เป็นอันว่าสวัสดิ์ไปทำงานเหมืองพังงา คุณวัฒนาเป็นนายช่างใหญ่ที่นั่น สวัสดิ์ได้มีโอกาสพบกับนายช่างเหมืองแร่ที่เดินทางผ่านไปมาหลายคน เช่น ม.จ. พิริยะดิส ดิศกุล คุณชนะ นิลคุหา คุณบุญส่ง วรรณสุข คุณเบอร์ (จำนามสกุลไม่ได้)

ในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๘๗ คุณวัฒนาพานายช่างเหมืองแร่ไปเที่ยวตากอากาศที่ท้ายเหมือง คราวนั้นไม่มีใครสงสัยสวัสดิ์ เพราะคนในตลาดรู้จักคณะนายช่างของเหมืองแร่พังงา สวัสดิ์พลาคันดักกับเรือไถ่น้ำอีกวาระหนึ่ง พัฒพงศ์ก็ไม่ได้ไปที่นั่น สวัสดิ์จึงกลับไปพังงา

ราว ๆ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๔๘๗ หนังสือพิมพ์ลงข่าวพาดหัวว่า ป่วย อังภากรณ์ และสหายอีกสองนายถูกตำรวจไทยจับ แต่ไม่ให้รายละเอียดว่าทางการตำรวจดำเนินการอย่างไร ต่อมาก็มีย่าอีกว่า เครื่องบินทะเลของอังกฤษลงมาในบริเวณอ่าวขาม ระหว่างตะกั่วป่าและท้ายเหมือง มีคณะหนึ่งขึ้นบกใกล้ถนนและใกล้หมู่บ้าน สวัสดิ์ได้ทราบจากการเล่าต่อกันมาว่า มีชายสองคนเข้าไปในหมู่บ้านตอนเช้า บอกขายทอง ชาวบ้านแจ้งตำรวจ ตำรวจและชาวบ้านไปล้อมจับ ผู้ถูกล้อมยิงฝ่ายไทยก่อน เกิดต่อสู้กัน คนหนึ่งในสองคนถูกยิงตาย อีกคนหนึ่งยอมให้จับ พาตำรวจไปที่ซ่อนปืน วิหุญ และกล้องถ่ายรูป ตำรวจสอบสวนได้ความว่าเป็นลูกจีนพวักไทยใต้ มาจากเกาะลังกา สวัสดิ์ไม่ได้ไปคุตัว เพราะเชื่อแน่ว่าไม่ใช่พวกเสรีไทย กลุ่มข้างเผือก เรื่องของป่วยและคณะเย็บหายไป

จินเกง ซึ่งใช้ชื่อปลอมว่า “พงษ์” เมื่อไปถึงสถานหัวลำโพงแล้ว ก็ตรงแนวไปเข้าโรงแรมเจ๊กที่ถนนเยาวราช ตอนกลางคืนแอบย่องไปคุลาตเลาที่บ้าน ปรากฏว่าไม่มีใคร

อยู่ โตเตไปไ้งานทำมาหาเลี้ยงชีพที่บางปู เพราะธนบัตรที่เอามาจากอินเดียจนหมดแล้ว ได้งานที่โรงงานรีดยางแผ่น ทำรองเท้าผ้าใบและยางรถจักรยาน พักอยู่กระท่อมหลังคาจากกับหัวหน้าคนงาน ตัดสินใจไม่ลงไปภาคใต้เพื่อกลับอินเดีย คิดว่าสวัสดิ์อยู่พังงาจะมีโอกาสไปยังจุดนัดพบได้ ตนเองคิดว่าจะอยู่เมืองไทยต่อไปเพื่อสืบสาวราวเรื่องให้ละเอียดขึ้น พวกที่ทำงานอยู่ในโรงงานไม่รู้เหตุการณ์บ้านเมืองคืนัก เมื่อได้ข่าวหนังสือพิมพ์ว่า ป่วยและคณะกระโดดร่มลงมาและถูกจับ “พงษ์” ก็คอยออกไปคุลาตเลที่บ้านหลายครั้ง ในที่สุดติดต่อกับพ่อได้ขอให้พ่อติดต่อกับพันตำรวจโทโมรา คุณละมั่งกะ ซึ่งสนิทสนมกันเสมือนญาติ และเชื่อว่าเป็นคนที่ไว้ใจได้ ขอให้สืบว่าทางการจัดการอย่างไรกับป่วยและคณะ ได้ความว่า พวกเขาถูกขังอยู่ที่กรมตำรวจ อยู่ในความอารักขาของฝ่ายไทย ญี่ปุ่นยุ่งเกี่ยวไม่ได้ (ความจริงญี่ปุ่นได้ขอสอบสวนโดยมีตำรวจไทยร่วมอยู่ด้วยตามข้อตกลงที่ทำกันไว้ คือว่า พลร่มหรือคนไทยที่เล็ดลอดเข้ามาในประเทศและถูกจับ ต้องให้ฝ่ายไทยสอบสวนและคุมขัง) พ.ต.ท. โมราได้แจ้งให้ทราบอย่างลับ ๆ ว่า มีขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นในประเทศ พัมพงค์จึงขอให้เขาพาไปพบผู้ใหญ่ในขบวนการ เมื่อนัดแนะกันแล้ว พัมพงค์ก็ออกจากงานที่บางปู เข้าไปพักที่โรงแรมอันอัน สามแยก แล้วก็ถูกพาไปพบนายปรีดี พนมยงค์ และพลตำรวจเอก อุดล อุดลเดชจรัส (หลวงอุดลเดชจรัส อธิบดีกรมตำรวจ) ในชั้นแรกพัมพงค์โกหกพลตำรวจเอกอุดลว่า เข้ามาเมืองไทยคนเดียว ต่อมาเมื่อได้ไปอยู่ที่บ้านพักในกรมตำรวจ ได้หารือกับป่วยและร้อยตำรวจเอกโพยม จันทรักคะ เห็นว่าควรให้พลตำรวจเอกอุดลทราบว่สวัสดิ์ก็อยู่ในประเทศไทย พัมพงค์จึงขอมาท่่านและเล่าความจริงให้ฟัง ท่านจึงให้ร้อยตำรวจโทขุนทอง มังกรวงศ์ และตำรวจสันติบาลอีกสามนายร่วมเดินทางไปกับพัมพงค์ เพื่อพาสวัสดิ์มากรุงเทพ ฯ เพราะเห็นว่าหากอยู่โดยไม่มีคนคอยคุ้มครองอาจมีอันตราย พัมพงค์ก็เดินทางไปในเดือนกรกฎาคม ๒๔๘๗ มุ่งไปพังงาตามทีสวัสดิ์ได้บอกไว้ว่าจะไปทำงานที่เหมืองพังงา ได้พบสวัสดิ์ที่นั่นตามความคาดหมาย สวัสดิ์ชี้แจงเรื่องราวให้คุณวัฒนา นาควัชระ ทราบ แล้วก็เดินทางไปกับคณะตำรวจสันติบาล คุณหลวงอุดล ได้วางแผนการเดินทางอย่างยอเย้นซ้อนซับซ้อน ให้คณะเสรีไทยจ้างเรือจากพังงาไปกระบี่ จากกระบี่ขึ้นมายัง เติ่นบ้าง นั่งเกวียนบ้างไปพนพิน เดินทางหลายคืนกว่าจะได้ขึ้นรถไฟไปกรุงเทพ ฯ (ทางเกวียนสายนั้นกลายเป็นถนนเมื่อ ๔๐ กว่าปีต่อมา) รถด่วนถึงสถานีชุมพรตอนเช้าวันที่ ๑ สิงหาคม สวัสดิ์และพัมพงค์ได้ยื่นประกาศ

ทางวิทยุว่า นายควง อภัยวงศ์ ได้เป็นนายกรัฐมนตรีและจัดตั้งคณะรัฐบาลใหม่ เนื่องจากคณะรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้กราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่ง

เมื่อถึงกรุงเทพ ฯ จินตอง และสวัสดิ์ก็เข้าไปอยู่ในบ้านพักสำหรับนายสิบในกรมตำรวจ ที่นั่นมีปวญ ประทาน ตำราญ ธนา เปรม รจิต

ขอย้อนกลับไปลำดับเหตุการณ์ในอินเดีย หลังจากมีข่าวว่า จำกัต พลังกูร สงวน ตูลารักษ์ แดง คุณะติลก ออกจากประเทศไทยเพื่อติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตร กองบัญชาการแผนกไทยในกองกำลัง ๑๓๖ ก็รีบเร่งวางแผนติดต่อกับขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นในประเทศ เรื่องราวที่พวกเราไม่รู้ก็คือ เสรีไทยสายอเมริกา ซึ่งได้รับการอบรมวิชาการโดยหน่วย โอ. เอส. เอส. (O.S.S.) ของสหรัฐ ฯ และได้เป็นนายทหารแล้วจำนวน ๒๑ คน ได้เดินทางมาถึงบอมเบย์ในเดือนมิถุนายน ๒๔๘๖ และได้ไปเข้าค่ายอบรมในป่าดงดิบในแคว้นอัสสัม ผมสันนิษฐานว่า การที่ฝ่ายอังกฤษเร่งรีบรวบรัดจัดส่งสวัสดิ์กับพัฒพงศ์เข้าเมืองไทยก่อนสิ้นปี ๒๔๘๖ และส่งคณะข้างเผือกไล่หลังสองคนนั้นไปอย่างกระชั้นชิด อาจเป็นเพราะอังกฤษต้องการเอาเสรีไทยฝ่ายอังกฤษเข้าเมืองไทยให้ได้ก่อนฝ่ายสหรัฐ ฯ เรียกว่าร่วมมือแบบแข่งขันชิงดีกันอยู่ในที่ กองกำลัง ๑๓๖ อาจมีผลพลได้และชั้นเชิงเหนือหน่วย โอ. เอส. เอส. ของสหรัฐ ฯ จึงชิงเอาเสรีไทยสายอังกฤษเข้าเมืองไทยได้ก่อน

ทางการอังกฤษเองก็มีขั้นตอนจู้จุกจิกในการพิจารณาเรื่องราวต่าง ๆ กองบัญชาการทหารสูงสุดและสำนักงานใหญ่ของกองกำลัง ๑๓๖ อยู่ที่แคนดี ห่างจากสำนักงานของแผนกไทยในกัลกัตตามากกว่าระยะทางจากเชียงใหม่ไปปาดังเบซาร์ การติดต่อกันหรือกันเรื่องแผนงานก็มีใช้ว่าจะทำได้รวดเร็วทันอกทันใจ การติดต่อโดยวิธีเสนอรายงานอาจรวดเร็วกว่าในเมืองไทย แต่ก็ไม่เร็วกว่ามากนัก ไม่ทันใจปู้จุก ผู้บัญชาการแผนกไทย ซึ่งกระสับกระส่าย กระวนกระวายจนเปลืองเงินค่าบุหรีและเหล้ามากมายทีเดียว ความขัดแย้งระหว่างนายใหญ่กับนายเล็กเกิดขึ้นบ่อย ๆ เพราะนายใหญ่อยู่ท่ามกลางรบ นายเล็กอยู่ใกล้สนามรบ พลจัตวาวิงเกตเคยถูกถามว่าทำไมจึงต้องฝึกหัดทหารกองโจรชนิดที่สยดสยองมหาโหดในป่าถึงขนาดที่นายทหารและพลทหารโดนคัดออกถึง ๒๕๐ คน ว่ากันว่าแกสวดเจ้าใหญ่นายโตในลอนดอนเสียยับเลย ว่านั่งวางแผนยุทธศาสตร์อยู่บนเก้าอี้นวม โดยไม่เคยรู้เรื่องเลยว่าสภาพชีวิตในป่าเมือง

ร้อนเป็นอย่างไร แก้วว่าการที่ทหารอังกฤษกลัวทหารญี่ปุ่นจนถึงกับเห็นว่าเป็นซุบเป้อแมน (ยอคนมนุษย์) ก็เพราะขาดประสบการณ์ในการดำรงชีวิตในป่าเท่านั้นเอง ปู่จุกของพวกข้างเผือกเห็นจะต้องถือว่าตนเองนั้น โชคคัมภีร์ศาสตร์ที่กองกำลัง ๑๓๖ ได้รับอนุมัติจากกองบัญชาการทหารสัมพันธมิตรประจำเอเชียอาคเนย์ให้ยืมเรือไต้หน้าของราชนาวีอังกฤษ เพื่อเอาป่วยประทานและสำราญไปส่งทางฝั่งทะเลตะวันตกของไทย

ในขณะเดียวกันคุณปู่พอยน์ตันยังประสบผลสำเร็จในการขอความร่วมมือจากกระทรวงการสนเทศ (Ministry of Information) ซึ่งมีเครื่องรับวิทยุที่มีกำลังและความไวสูงมาก สามารถรับรายการกระจายเสียงจากกรุงเทพฯ ได้ดีพอใช้เมื่อคืนฟ้าอากาศปลอดโปร่ง คนไทยผลัดกันเข้าเวรทำงานนี้ตอนค่ำตั้งแต่ ๑๘.๐๐ น. ถึงราวๆ สองหรือสามทุ่ม พันเอก (ภายหลังเป็นพลเอก) หลวงสุรณรงค์ และคุณลุงมาร์ติน (พ่อของ น.พ. บุญสม มาร์ติน) ทำงานประจำหน่วยรับฟัง งานนี้เป็นงานกรองข่าว ตั้งแต่มีข่าวเรื่องจำกัด พลาญกูร เดินทางไปถึงจุงกิง ทางทหารอังกฤษเริ่มจะเชื่อว่าในเมืองไทยมีขบวนการต่อต้านญี่ปุ่น ซึ่งอาจทำรายการกระจายเสียงส่งเรื่องราวแบบมีเลศนัยให้เสรีไทยนอกประเทศจับเจตนาได้ ฉะนั้นกองบัญชาการแผนกไทยในกัลกัตตาจึงเอา กลิ่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา ไปทำงานด้านกรองข่าววิทยุจากกรุงเทพฯ ที่เคลลีพวกเราทั้งฟังจากเครื่องรับโดยตรง และทั้งฟังทบทวนจากกระบอกบันทึกละเอียดหลายครั้ง ขณะนั้นทางแผนกไทยของกองกำลัง ๑๓๖ กำลังกระวนกระวายใจอยากทราบว่า หัวหน้าขบวนการในประเทศได้รับสาส์นจากกองบัญชาการ ซึ่งจำกัดหมาไ้ใช้นำไปส่งให้หรือไม่ ปู่จุกเชื่อว่าหากสาส์นนั้นไปถึงมือหัวหน้าขบวนการต่อต้าน ท่านผู้นั้นคงจะหาทางออกรายการกระจายเสียงแย้มพรายให้ฝ่ายเรารู้ ในขณะเดียวกันพวกเขาก็ทำงานด้านกระจายเสียง แจ้งข่าวสถานการณ์สงครามว่าฝ่ายสัมพันธมิตรเริ่มตอบโต้ฝ่ายอักษะได้ผลดีขึ้นตามลำดับ และส่งบทความปลุกใจประชาชนชาวไทยให้ต่อต้านรั้วกวนญี่ปุ่นเพื่อช่วยฝ่ายสัมพันธมิตร ซึ่งไม่ช้าก็จะเข้าไปช่วยคนไทยผู้รักชาติขับไล่กองทัพญี่ปุ่นออกจากประเทศไทย

งานด้านปลุกใจชาวไทยและงานกรองข่าวจากวิทยุแห่งประเทศไทยกลายเป็นงานสำคัญ เนื่องจากผมตกใจอยู่ร่วมกลุ่มข้างเผือก ไม่ไปทำงานที่สำนักงานแผนกไทยในกัลกัตตา ในขณะนั้นทางกัลกัตตาจึงมี กลิ่น เทพหัสดิน เป็นคนไทยยืนโรงแต่ผู้เดียว

พวกเราได้ทราบข่าวคราวของป่วย ประทาน และสำราญ ในเดือนมกราคม

๒๔๘๗ เมื่อกลุ่มข้างเผือกทั้งหมดได้ไปรวมญาติซ่อมรบใหญ่กันอีกครั้งหนึ่งในบริเวณไม่ห่างจากบริเวณค่ายคารควัฒนกัน เพื่อฝึกให้ทุกคนแข็งแรงอยู่ในระดับพร้อมที่จะปฏิบัติงานจริง คุณปู่ก็ได้มาพบพวกเราและคณะนายทหารผู้ฝึกสอนเราที่ค่ายวังรัก เพื่อพิจารณาว่าสมควรจะจัดกลุ่มปฏิบัติการอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับความรู้ความสามารถ ความเข้มแข็ง และนิสัยใจคอของพวกเราแต่ละคน เราได้ทราบว่า ป่วยและสำราญได้ไปรับการฝึกอบรมการสืบราชการลับที่โรงเรียนพิเศษในตำบลอลัมบาซาร์ นอกเมืองกัลกัตตา

ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๖ ประทานซึ่งเรียนจบหลักสูตรวิทยาสือสารในเมืองเมียร์ท ได้ไปสมทบกับป่วยและสำราญ วันหนึ่งป่วยและสำราญเข้าไปเที่ยวในเมืองกัลกัตตา ได้พบจันแกง รินทกุล และสวัสดิ์ ศรีสุข โดยบังเอิญ ตอนนั้นต่างฝ่ายต่างก็ไม่เปิดเผยว่าตนทำอะไรอยู่ที่ไหน จะไปไหน เขาอบรมกันมายังนี้ แม้แต่กับเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุขเมากลิ่นกันมาจนใจหัวไม่ขึ้นก็ต้องอุปเรื่องที่ควรรู้เฉพาะตัว สวัสดิ์เล่าว่าเมื่อเดินไปจะเอ่อกันเข้า เขากับจันแกงก็ใจมากที่ได้พบสหายที่จากกันมานานเกือบหกเดือน นับตั้งแต่ขึ้นบกที่บอมเบย์ สำราญทำท่าไม่รู้จักจันแกงและสวัสดิ์ ต่อเมื่อป่วยหยุดพักหายเพื่อน สำราญจึงยอมญาติที่ดีด้วย หลังจากนั้นต่างก็แยกย้ายกันไปโดยต่างฝ่ายต่างก็ไม่ว่ากำลังจะไปมุคมหาสมุทรอินเดีย ไปพบกันอีกที่ที่ห้องแถวในกรมตำรวจด้านริมคลองถนนสนามม้า ปัจจุบันคลองถูกถมเป็นถนน และถนนสนามม้าก็กลายเป็นถนนอรรถวิฑูรังค์ (ชื่อชาวสวิสผู้ก่อตั้งสภาภาษาชาติ) ห้องแถวสับปะรังเกก็กลายเป็นตึกไปหมดแล้ว ในกาลครั้งหนึ่งเมื่อ ๔๔ ปีมาแล้ว ห้องแถวโกโรโกโสนั้นเป็นเสมือนบ่อนปรการที่คุ้มครองเสรีไทยจากอังกฤษและอเมริกาให้พ้นจากเงื้อมมือของเค็มเปไตญี่ปุ่น

ตอนที่ ๕

ป่วย ประทาน ตำราญ ผจญภัยใต้ทะเล

เมื่อท่านชนได้พบจำกัฒ พลังกูร ที่จุงกิง ได้ทราบว่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์กับ “ไอ้โม่ง” แห่งขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นในประเทศเป็นคนเดียวกัน

พันโทพอยน์ตันวางแผนส่งเสรีไทยสามคนเข้าเมืองไทย ในกลางเดือนพฤศจิกายน ป่วย ประทาน และตำราญเล่นเรือยางและเล่นน้ำไต้คลื่นทั้งกลางวันกลางคืนอยู่ที่ตำบลทริงโคมาลีในเกาะลังกา มีไอ้เฟ้มและไวท์ลอร์ว้ไปร่วมสนุกอยู่ด้วย เมื่อจนถึงวันกำหนดนัดไว้กับราชनावีอังกฤษ ปู่จุกก็แทบคลั่ง ไม่รู้จะตัดสินใจยังงั้ ถ้าเขาเรือไต้่น้ำราคาแพงกว่าหนึ่งล้านปอนด์สเตอร์ลิงไปปฏิบัติงานเสี่ยงเป็นเวลาราว ๆ สามสัปดาห์ (ไปกลับ) แล้วปรากฏว่ไม่มีใครมากอยรับสามสหาย ราชनावีก็คงจะไม่พอใจ เพราะเห็นว่เสี่ยงชีวิตลูกเรือราว ๆ ๔๐ คนโดยไม่เข้าท่า ถ้าเคราะห์หามยามร้าย เรือไต้่น้ำซึ่งไม่มีเรือรบคุ้มกัน (เพราะต้องไปอย่างซ่อ่นเร้น) โดนกองทัพเรือญี่ปุ่นทำลาย ก็จะต้องเสียทั้งเรือราคาแพง ทั้งกัปตันและลูกเรือ และปู่จุกก็จะเสียเสรีไทยสามคนจาก ๒๑ คน ซึ่งโดนอบรมกันมาแทบลัฒแทบตาย

ในที่สุดปู่จุกก็ตัดสินใจส่งสามสหายออกจากเกาะลังกามุ่งหน้าไปบักซ์ใต้ของไทย ไอ้เฟ้มกับไวท์ลอร์ว้เป็นพี่เลี้ยงร่วมเดินทางไปด้วย ของสำคัญที่เอาติดตัวไป ก็หนังสือถึงหัวหน้าขบวนการต่อต้านภายในประเทศ เครื่องรับส่งวิทยุและยาพิษที่จะปลิดชีพสามสหายโดยฉับพลันหากตกไปอยู่ในเงื้อมมือญี่ปุ่น

หน่วย O.S.S. ของสหรัฐ ฯ พิจารณาว่า การส่งเสรีไทยสายอเมริกาเข้าประเทศไทยโดยการโคจรร่มส่ม โดยยังไม่รู้ว่ามีขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นภายในประเทศหรือไม่นั้น เป็นการเสี่ยงเกินไป ทางที่ดีควรส่งเสรีไทยจำนวนหนึ่งเข้าไปจากจีนเพื่อศึกษาสถานการณ์ก่อน ขณะนั้นอเมริกาคิดต่อกับจีนใกล้ชิดกว่าอังกฤษ จนถึงกับให้พลเอกสตีลเวลล์เป็นเสนารธิการของเจียงไคเช็ค และให้นายทหารอเมริกันฝึกหัดหน่วยทหารจีนซึ่งปฏิบัติการภายใต้การบังคับบัญชาของพลเอกสตีลเวลล์ นอกจากนั้น สหรัฐ ฯ ยังส่งอาวุธยุทโธปกรณ์ให้จีนทางอากาศโดยข้ามเทือกเขาหิมาลัยผ่านพม่า เมื่อเสรีไทยสายอเมริกาฝึกการรบในป่าอัสสัมแล้ว ก็บินไปจุงกิง เมื่อไปถึงจุงกิงจึงได้ทราบจากพันโท ม.ล. ขาบ กุญชร ว่า จำกัด พลากร อยู่ที่นั่น แต่ฝ่ายจีนยังไม่ยอมให้เขาได้พบจำกัด ต้องรอจน ม.จ. ศุภสวัสดิ์ สวัสดิวัตน์ ได้พบจำกัดแล้ว

อย่างไรก็ตาม ข้อเท็จจริงมีอยู่ว่า แม้ข่าวเรื่องการเดินทางไปจุงกิงของจำกัด พลากร จะทำให้พันโทพอยน์ตันตระหนกกว่าเสรีไทยกลุ่มข้างเผือกก็ยอมจะเดินทางจากจุงกิงเข้าเมืองไทยได้ แต่เขาก็เลือกส่งกลุ่มข้างเผือกโดยเรือไต้สำ เช่นเดียวกับหน่วย ISLD เรือไต้สำพาเสรีไทยจากหน่วย ISLD และจากกองกำลัง ๑๓๖ ออกจากเกาะลังกาในเดือนพฤศจิกายน ๒๔๘๖ ส่วนหน่วย O.S.S. ส่งพันโทนิคอล สมิธ กับเสรีไทยสายอเมริกา ๒๑ คนไปจุงกิงในเดือนสิงหาคม ๒๔๘๖ แต่จีนมิได้จัดผู้นำทางให้จนกระทั่งปลายกุมภาพันธ์ ๒๔๘๗ เสรีไทยสายอเมริการุ่นแรก ซึ่งเสร็จการฝึกอบรมก่อนเสรีไทยสายอังกฤษ จึงเสียเวลาแกว่วอยู่ในจีนถึงก่อนปี และเข้าเมืองไทยภายหลังเสรีไทยสายอังกฤษ

หลังสงครามผมได้ทราบถึงความรู้สึกหงุดหงิดงุ่นง่านของเสรีไทยสายอเมริกาที่เผชิญกับการโยกโย้โยยกเหกของฝ่ายจีน เสรีไทยหลายคนใช้เวลาเดินทางราว ๆ สามเดือนจึงถึงชายแดนไทย สองคนโดนยิงทั้งโดยตำรวจไทย ตั้งแต่นั้นมาทหารญี่ปุ่นหรือสายลับก็ตรวจตราบริเวณชายแดนเข้มงวดกวัดขั่นขึ้น หลังจากที่มีการเวก ศรีวิจารย์ (นักเรียนเก่าเทพศิรินทร์รุ่นพี่ของผม) และสมพงษ์ ศัลยพงษ์ ถูกตำรวจไทยยิงตาย เสรีไทยสายอเมริกา ๔ คนเล็ดลอดเข้าประเทศไทยได้และได้รับความอารักขาจากตำรวจสันติบาล มีเป้า ข้าอุไร สวัสดิ์ เขียวสกุล บุญเย็น ศิริรัตน์ พิสุทธิ์ สุกตน์ ณ อรุณา เมื่อทั้งสี่คนนี้เข้าไปพำนักในกรมตำรวจ ก็พบ

ป่วย ประทาน เปรม ส้าราญ ธนา รจิต สวัสดิ์ พัมพงค์ เป้าส่งวิทยุถึงเสรีไทยที่เมืองซือเหมาได้ในคืนวันที่ ๕ ตุลาคม ๒๔๘๗ เสรีไทยสายอังกฤษติดต่อกับกองกำลัง ๑๓๖ ในอินเดียได้ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ๒๔๘๗

ป่วย ประทาน ส้าราญ ออกจากเกาะลังกาคืนวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๔๘๖ ตรงกับวันเสาร์ ขึ้นหนึ่งค่ำ เดือนอ้าย อันเป็นคืนที่สวัสดิ์และพัมพงค์เหยียบผืนแผ่นดินไทย สามคนนี้จะมีความวิตกกังวลน้อยกว่าสวัสดิ์กับพัมพงค์ เพราะหวังว่าจะมีคณะเสรีไทยในประเทศไทยมารอรับ

ในบันทึกเรื่อง “ทหารชั่วคราว” ของป่วย เขากล่าวว่าเขาได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชา (คือ ปู่จุก) ให้เดินทางโดยเรือไต้หน้าในแผนปฏิบัติการที่เรียกว่า “พริทชาร์ด” (Pritchard) ผมสันนิษฐานว่า ป่วยเป็นคนเลือกประทานและส้าราญเป็นสหายร่วมการเดินทาง เพราะทั้งสามคนเป็นเพื่อนสนิท ได้เดินทางโดยเรือลำเดียวกันจากปีนังไปอังกฤษ หลังจากนั้นป่วยและส้าราญอยู่บ้านเดียวกันในลอนดอน (ประทานไปเรียนที่ลิเวอร์พูล) นอกจากความสนิทสนมกัน ความเหมาะสมอย่างอื่นก็มี คือ ประทานเป็นนักวิทยุมือดีที่สุดคนหนึ่งของกลุ่มช่างเผือก และเป็นคนเดียวที่แก้เครื่องวิทยุได้ ส้าราญเป็นคนใจเย็น มีไหวพริบ เป็นแพทย์ที่ไม่น่าไว้วางใจให้รักษาพยาบาลเพื่อนร่วมทางในเวลาเจ็บไข้ได้ป่วย เพราะชำนาญเฉพาะการบำบัดโรคของม้าและหมา อันที่จริงมีเสรีไทยสองคนที่เป็นนักเรียนแพทย์ (รักษาคณ) คนใดคนหนึ่งน่าจะร่วมคณะกับป่วยและประทานมากกว่าส้าราญ การที่ป่วยเลือกส้าราญเป็นเพื่อนร่วมทาง ฟังดูว่าเป็นการเสี่ยงสองต่อ คือ นอกจากเสี่ยงอันตรายจากการเข้าประเทศไทยเพื่อพยายามหาทางติดต่อกับขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นเป็นครั้งแรก โดยยังไมรู้อะไรเกี่ยวกับขบวนการนั้น ยังเสี่ยงต่อการที่จะได้รับการเยียวเยี่ยงเดรัจฉาน หากป่วยใช้ชี้นมาระหว่างการเดินทาง

เรือไต้หน้าที่พาสามสหายมุกตมหาสมุทร เป็นเรือ Class T ขนาดระวาง ๑,๐๐๐ ตัน ชื่อแท็กทician (Tactician) เป็นเรือประเภทเดียวกับเรือไต้หน้าเติมพลาร์ที่เป็นพาหนะของสวัสดิ์กับพัมพงค์ ราชนาวีอังกฤษมีเรือ Class T ระวาง ๑,๐๐๐ ตัน ๔ ลำ ให้ชื่อขึ้นต้นด้วยอักษร T ทั้งสิ้น

ก่อนที่จะสามเกลอจะออกเดินทาง ได้ข่าวน่าเสียใจเกี่ยวกับเรือไต้หน้าประเภทเดียว

กันชื่อเรซิส (Thesis) ซึ่งพุ่งเข้าชนฝั่งขณะที่อยู่ใต้น้ำ ไม่มีใครทราบว่าเป็นเพราะเหตุใด เรือเดินเครื่องถอยหลังออกมาไม่ได้ หมกหนทางที่จะจัดเรือออกมาได้ทันเวลาก่อนที่ออกซิเจนในเรือหมด ผู้ปฏิบัติงานกู้เรือได้เกาะตามลำเรือ ได้ยินเสียงลูกเรือเกาะตอบเป็นระยะ ๆ จนในที่สุดก็เงียบไป เรือเรซิสก็กลายเป็นสุสานใต้น้ำของลูกนาวีประมาณ ๔๐ คน ก่อนจะถูกกู้ขึ้นมาได้ เหตุการณ์นี้เป็นโศกนาฏกรรมยิ่งใหญ่เป็นประวัติศาสตร์ของกองทัพเรืออังกฤษ สามสหายเสรีไทยต่างภาวนาขออย่าให้เรือใต้น้ำแท็กติเขียนมุกหัวกบดานอยู่ใต้แผ่นดินไทยที่ฝั่งทะเลตะวันตก

ร้อยเอกไซมอน ริด (ไอ้แฟ้ม) ร้อยโทคอลลิน ไวท์ลอร์ และสิบเอกคนหนึ่งร่วมเดินทางไปกับป่วย ประทาน และตำราญ ประทานจำได้ว่านายช่างใหญ่ประจำเรือชื่อ สมิธ และนายทหารเรือชั้นเรือโทสองนายชื่อ เคย์ (Day) และชริมเพิลตัน (Shrimpleton) แต่จำชื่อกับต้นและผู้ช่วยกับต้นไม่ได้

ประทานเป็นวิศวกร ได้สำรวจตรวจตราเครื่องจักรอุปกรณ์ในเรือก่อนข้างละเยียด เขาเล่าว่า เนื้อที่ภายในเรือเมื่อมันมูกนั่นันคับแคบมากสำหรับลูกเรือราว ๆ ๔๐ คน ขณะกองกำลัง ๑๓๖ ทั้งหกคนนอนบนพื้นเรียงกันตามด้านขวางของลำเรือ หันหัวไปทางกราบซ้าย หัวอยู่ใต้ระดับท่อนอร์บีโกลีน้อย ปลายเท้าห่างจากกราบขวาของเรือนิดหน่อยพอมีช่องว่างเป็นทางเดินของลูกเรือซึ่งนอนอยู่ทางค้ำหัวเรือ ทางกราบขวาก็มีท่อนอร์บีโกลีนั่นกัน มีข้างละหกท่อ พวกลูกเรือต้องเดินผ่านพวกเราไป ๆ มา ๆ เพื่อผลัดกันอยู่เวร เตะเท้าพวกเราเรื่อย ไอ้แฟ้มโดนเตะโดนเหยียบมากกว่าเพื่อนเพราะตัวยาว ผู้โดยสารหกคนต้องชักซ้อมการใช้ชักโครกในเรืออย่างถูกต้อง เพราะระบบชักโครกเป็นระบบคันของเสียออกไปนอกเรือโดยใช้ลมอัด มีจังหวะเปิดปิดวาวสองจังหวะ จังหวะแรกต้องปิดวาวค้ำใน เปิดวาวค้ำนอกให้น้ำทะเลเข้ามา ถ้าปล่อยไม่ปิดวาวค้ำใน น้ำทะเลจะดันขึ้นมารดตัวผู้ถ่ายทุกข์ จังหวะที่สองคือการเปิดวาวให้เครื่องอัดลม (Air Compressor) ทำงาน แล้วค่อย ๆ โยกคันบังคับให้ลมอัดดันสิ่งปฏิกูลออกไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป เพื่อทำให้เกิดฟองอากาศเล็กน้อยขึ้นสู่พื้นน้ำ ถ้าโยกคันบังคับพรวดพราด จะทำให้มีฟองอากาศขนาดใหญ่ปุดขึ้นไปยังผิวน้ำถ้าเป็นช่วงที่ทะเลสงบปราศจากคลื่นลม ตีร้ายนักบินหรือลูกเรือลากตระเวนญี่ปุ่นเห็นเข้า ก็จะเป็นกรรมของสัตว์มุกน้ำ เพราะฟองอากาศจากเรือใต้น้ำเป็นฟองนอกบรรพธรรมชาติ

๑๙๒ กบฏภูซาคี

ฉะนั้น ผู้ที่อยู่เหนืออำนาจสังเกตได้ว่าผิดปกติ เช่นเดียวกับเมื่อวิรุณจำบังหนีศรพระราม โดยนิमितตนให้เล็กเพียงตัวไรเพื่อซ่อนอยู่ในฟองน้ำในมหาสมุทรสีทันดร ก็ยังไม่พ้นสายตาของหนุมาน

ครั้นถึงอัศกรรณคีรี	ขุนกระบี่ผู้มียศดา
ก็ลงยังเชิงบรรพตพา	แทบฝั่งมหาชลธาร
จึงเห็นฟองน้ำทั้งหลาย	เรียงรายตามระลอกกระลอกนาน
แต่ฟองหนึ่งใหญ่ล้นพ้นประมาณ	บันดาลแน่นิ่งในวารี
คิดเห็นประหลาดใจนัก	ชะรอยว่าขุนยักษ์ที่มั่งหนึ
มาซ่อนอยู่ในฟองนี้	กระบี่สำคัญมันใจ
หมายเขม่นจะจับอสุรินทร์	ในกลางสายสินธุสมุทรใหญ่

นายทหารเรือได้นำเกรงว่าผู้โดยสารจะชักโครกให้เกิดฟองใหญ่ จึงสอนวิธีชักโครกซ้ำแล้วซ้ำเล่า แถมยังแนะนำว่า อีหรือฉี่แล้วเรียกกะลาสีมาชักโครกให้ดีกว่า เพื่อหลีกเลี่ยงการพลาดพลั้งอันอาจนำไปสู่อันตรายอย่างมหันต์

เรือมุกน้ำตอนกลางวัน เล่นเหนือน้ำตอนกลางคืนถ้าไม่มีเรือรบหรือเครื่องบิน ญีปุ่นอยู่ในบริเวณนั้น ขณะที่เรือมุกน้ำ มันเล่นเรียบยิ่งกว่ารถยนต์วิ่งบนทางไฮเวย์ เวลามันโตนคลื่นขณะที่เล่นเหนือน้ำ มันจะโคลงเคลงกระแทกกระทอนมาก ผู้สังเกตการณ์บนเรือที่อยู่ใต้น้ำจะยกกล้องส่องทางไกลขึ้นสายไปมารอบๆ เพื่อคว้ามี่เรือรบข้าศึกหรือเปล่า คนบนเรือมีชีวิตคล้ายค้างคาว นอนกลางวัน ตื่นกลางคืน เพราะเมื่อเรือลอยลำตอนค่ำมืด เขาจะได้สูดอากาศบริสุทธิ์ ได้เห็นดาวเดือนในท้องฟ้า ได้เดินยัดเส้นสายบนตาข่าย ได้สูบบุหรี่ เวลาเรือมุกน้ำต้องอยู่กันอย่างแออัด ต้องสูดอากาศอับๆ เขามีถังเหล็กใส่ออกซิเจนไว้ใช้เวลาฉุกเฉินเมื่อเรือโผล่ขึ้นไประบายอากาศไม่ได้ ในเรือไม่มีระบบปรับอากาศ จึงร้อนอบอ้าว อากาศก็ไม่ได้ วันหนึ่งเขาให้น้ำพอบเช็ดหน้าเช็ดตัวเท่านั้น ชีวิตใต้น้ำน่าเบื่อหน่าย เป็นทุกข์เขเวทนา ได้แต่นอน กิน ทอดลูกเต๋า เล่นไพ่

หลังจากหนึ่งสัปดาห์อาหารสดก็เกือบหมด ต้องกินอาหารกระป๋อง กินกันตายไปวันๆ สำราญต้องกินยาอินเพื่อระบายท้องทุกคืน

เมื่ออยู่ใต้น้ำ เรือแล่นในอัตราความเร็วไม่เกินชั่วโมงละสามน๊อต โดยอาศัย

พลังงานจากแบตเตอรี่ ซึ่งมีสองชุด เมื่อเล่นบนผิวน้ำ เรือเล่นด้วยเครื่องยนต์ดีเซล ซึ่งอัดแบตเตอรี่ด้วย

ประทานเล่าว่า เมื่อจนถึงฝั่งทะเลไทย เรือไต้หน้าต้องเล่นบ้างหยุดบ้าง เพราะเขาส่องกล้องเห็นเรือใหญ่อยู่ไม่ห่างฝั่งนัก ไม่แน่ใจว่าเป็นเรือรบญี่ปุ่นหรือเรือรบไทย ทุกคนนั่งเงียบกริบเพราะหวัหวัระแวงว่าเสียงจะดังไปถึงเรือใหญ่

เรือไต้หน้าแท็กที่เขียนได้เล่นอยู่ในน่านน้ำบริเวณระนองและพังงาเป็นเวลาหนึ่งสัปดาห์เพื่อรอคุณสมบัติตามทีกองกำลัง ๑๓๖ ได้แจ้งให้ฝ่ายต่อต้านญี่ปุ่นในประเทศทำไว้ คือแขวนผ้าเหลืองไว้บนไม้ที่ปักอยู่ชายหาด แสดงว่าเป็นจุดที่มีคณะต่อต้านญี่ปุ่นรอรับพวกเรากับตันได้ให้ลูกเรือและพวกเราผลัดกันส่องกล้องดูตลอดสัปดาห์ ป่วย ประทานและสำราญเล่าว่า ได้เห็นแผ่นดินไทยสวยงามมาก หากทรายขาวสะอาด ตัดกับสีครามของน้ำทะเล เห็นต้นไม้ใบหญ้าเขียวขจี บริเวณที่เราคาดว่าเป็นจุดนัดพบเปลี่ยนมาก ห่างไกลจากหมู่บ้านประมงซึ่งมีกระท่อมของคนหาปลาเรียงรายอยู่ ถัดจากชายหาดเข้าไปเป็นป่าโปร่งและทิวเขาไม่สูงมากนัก ทุกคนใจเต้น กระหายจะขึ้นบกเพื่อสัมผัสผืนแผ่นดินที่เป็นแดนเกิด ผืนแผ่นดินที่มีคนร่วมชาติของเขาอาศัยอยู่ ผืนแผ่นดินที่เคยเป็นอิสระด้วยความเสียสละของบรรพบุรุษผู้พลีชีพเพื่อขับไล่ศัตรูผู้รุกรานออกไปหลายยุคหลายสมัย แต่ขณะนั้นตกอยู่ภายใต้การยึดครองของทหารต่างชาติ พวกเราได้รับความผิดหวังอย่างใหญ่หลวง เพราะไม่เห็นสัญญาณที่เผ่าจับตาตุตลอดสัปดาห์

คืนหนึ่งไอ้แฟ้มกับคอลลิน ไวท์ลอร์และลูกเรือสองคน ได้พายเรือยางเข้าฝั่งเพื่อตรวจบริเวณชายหาดอย่างใกล้ชิด ไอ้แฟ้มขึ้นบกเก็บก้อนกรวดมาถุงหนึ่ง เคยเชื่อว่าได้สัมผัสแผ่นดินไทย มันจะเอากลับไปประดับบ้านในอังกฤษ อวดเพื่อนฝูงว่ามันได้เสี่ยงชีวิตขึ้นไปเก็บหินจากแผ่นดินไทย ประทานขจัดคอว่า หินอย่างนั้นมีอยู่ทั่วไปตามชายทะเลทุกประเทศ ใครจะเชื่อมั่นว่าเป็นหินจากประเทศไทย ไอ้แฟ้มเถียงว่า มันจะให้ผมดูหินเหล่านั้น เพราะผมรู้วิชาธรณีวิทยา คงจะยืนยันได้ว่ามันเป็นหินจากภาคใต้ของไทย

ประทานเล่าว่า พวกเราิจฉาไอ้แฟ้ม เพราะมันได้ขึ้นไปเหยียบแผ่นดินไทย แต่มันได้รับคำสั่งอย่างเด็ดขาดจากปู่จูดไม่ให้พวกเราออกจากเรือไต้หน้าถ้าไม่มีสัญญาณจากฝั่ง แม้พวกเราจะอยากพายเรือออกไปเพียงให้ได้เข้าไปใกล้ ๆ ถิ่นกำเนิดของเรา พอได้กลิ่นดิน

สักหน่อย เราก็ไม่กล้าทำ เพราะมันจะเป็นการขัดคำสั่ง เป็นการผิดวินัยทหาร เราได้แต่ส่งกล้องดูจากเรือซึ่งอยู่ห่างจากฝั่งประมาณ ๖-๗ กิโลเมตร ครุ่นคิดว่าขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นในประเทศจะได้รับหนังสือลับที่ท่านชั้นมอบให้ฝ่ายจีนจัดส่งสายลับเอาไปส่งหรือไม่ สายลับจีนจะถูกญี่ปุ่นจับได้หรือเปล่า ต่อมาภายหลังพวกเราจึงได้ทราบว่า “จีน” ผู้ถือหนังสือจากยูนนานได้เดินเข้าไปถึงประเทศไทยหลังเดือนมิถุนายน ๒๔๘๗ ทหารอังกฤษพวกหนึ่งไม่พอใจจีนเชื่อว่าฝ่ายจีน “โกง” การส่งหนังสือ ได้กล่าวแล้วว่าพวกเสรีไทยสายอเมริกา ซึ่งไปถึงจุกกิ่งเดือนกันยายน ๒๔๘๖ ก็ถูกโกงไม่ได้ออกเดินทางเข้าประเทศไทยจนกระทั่งปลายเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๘๗

ไอ้เพี้ยมียันเป็นมันเหมาะว่าไม่มีใครอยู่ในบริเวณนั้นเลย เพราะมันเดินตามแนวคันไม้อยู่นานพอควร และมีเวลาเก็บก้อนกรวดได้เต็มถุง มันมีความรู้สึกว่ามันเป็นมนุษย์คนเดียวในบริเวณหาดอันกว้างยาวเหยียด เห็นแต่แสงไฟจากหมู่บ้านไกลลิบ มันหารีอกับกับตันเรือไต้หน้า กับตันเห็นว่าไม่มีประโยชน์ที่จะรอต่อไปอีก จึงสั่งให้ออกเรือกลับเกาะลังกา ในคืนต่อมา เขาส่องกล้องจากไต้หน้าเห็นเรือหาปลาขนาดเล็ก จึงตกลงกันว่าควรจะล่อลวงขึ้นดู เมื่อเรือเข้าไปใกล้เรือหาปลาเห็นมีคนจีนหลายคน พวกนั้นตกใจมาก แต่พวกเราบอกเขาว่าไม่ต้องการจะทำร้ายเขา ได้ขอเหรียญกษาปณ์และหนังสือพิมพ์ไทยจากเขา แล้วให้ธนบัตรไทยและอาหารเป็นการแลกเปลี่ยน

เมื่อตอนที่เรือไต้หน้าอยู่ไม่ห่างฝั่งไทยนัก มีเสียงไซเรนเป็นสัญญาณภัยอันตรายขึ้น ลูกเรือที่กำลังนอนพักผ่อนเผลอเผลนพรวดพรากเข้าประจำหน้าที่ ขณะนั้นเป็นเวลากลางวัน เรือแล่นอยู่ไต้หน้า แต่กับตันสั่งให้ดำลงไปลึกที่สุด จนพวกเราปวดหู เพราะไม่ชินกับความมืดสูงมากขนาดนั้น ลูกเรือเข้าประจำที่ออร์บิโต คนส่องกล้องบอกว่าเห็นเรือรบขนาดเล็กฝักจอร์เร็วของญี่ปุ่น เรียกว่า ฟริเกต (frigate) ซึ่งใช้เป็นที่คุ้มกันขบวนเรือดำน้ำเสีย ทุกคนในเรือไต้หน้าเงยบกริบ พวกเราแทบจะไม่ขยับเขยื้อนเคลื่อนไหว ตันตันจันรู้สึกว่ายเสี่ยงใจจังเกินควร และพยายามหายใจอย่างแผ่วเบาที่สุด เพราะกลัวจะดังขึ้นไปถึงเรือรบญี่ปุ่น เรือมุกทะเลอยู่นานมากจนเรือฟริเกตแล่นลับตาถาลังไปแล้ว จึงได้ไต่ขึ้นไปอยู่ในระดับปกติได้ผิวน้ำ พวกเราหล่นเปรี๊ยะจนไม่ได้ยินเสียงคนพูดกันอยู่พักใหญ่ ภายหลังกับตันกระซิบพวกเราว่า “ไอ้ชวยชะมัดเลย เขากำชับว่าไอ้มีหน้าที่พาพวกยูมาส่งอย่างเดียวกันนั้น ห้ามยิงเรือข้าศึกเด็ด

ขาด ถ้าไม่มีพวกยูมาด้วย ไอะจะยิงเรือไ้อยู่บนแหลกลาญไปเลย มีหวังได้เหรียญกล้าหาญไปอวดแฟนแน่ ๆ”

เรือแท็คทึเซียนเข้าเทียบท่าที่ฐานทัพเมืองทริงโกมาลี (Trincomalee) วันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๔๘๖ เรือลอยลำและถูกตรึงไว้กับหลักที่ทำเรือหลายชั่วโมง พวกเราต้องรอกำสั่งจากฐานทัพก่อนจะขึ้นบกได้ เรายังไม่หมดเคราะห์เพราะเกิดพายุใหญ่ ทำให้เรือโคลงเคลงเต็งขึ้นเต็งลงอย่างรุนแรง พวกเราซึ่งอ่อนระโหยโรยแรงจากการเดินทางมุดมหาสมุทรเกือบสี่สัปดาห์เมาคลื่นอย่างหนัก ต่างก็หวอนึกถึงการเมาคลื่นอย่างสาหัสในอ่าวบิสเคย์เมื่อต้นปี ๒๔๘๖ คราวนี้เราเจ็บใจที่เห็นฝั่งแล้วแต่ยังต้องเมาคลื่น เรียกว่า เมาท่วมท้ายปี ต่างก็แข่งชักหักกระดูกเจ้าคนที่ฐานทัพที่ยังไม่ส่งคำสั่งให้เราขึ้นจากเรือ กว่าจะขึ้นจากเรือได้ก็เมากันแทบหมดอาลัยตายอยาก ขึ้นบกแล้วยังเดินเซยังกะคนเมาเหล้า พิศุขสารรูปของแต่ละคนล้วนน่าทุเรศสันตติทั้งไทยทั้งฝรั่งหน้าซีดเผือกไร้สีเลือด คนที่ซีดน้อยที่สุดได้แก่ประธาน เนื่องจากเขามีไขมันและกล้ามเนื้อเป็นทุนสำรองมากกว่าเพื่อน แถมยังเป็นคนผิวคล้ำมาก ชนิดที่ไม่มีวันจะขาวซีดได้ พวกกะลาสีประจำเรือผิวขาวซีดเป็นไก่ต้มทุกคน ชีวิตของลูกเรือใต้น้ำเป็นชีวิตแสนลำเค็ญ เขาอาจปฏิบัติการเป็นเวลาร่วมเดือนโดยไม่ได้รับสัมผัสแสงแดดเลย เมื่อขึ้นจากเรือแล้ว พวกเขาต้องพักผ่อนกินอาหารบำรุงร่างกายและออกกำลังกายกลางแจ้งจนมีสุขภาพดี จึงจะออกไปมุดทะเลอีก

เมื่อป่วย ประทาน และตำราญรายงานตัวต่อกองบัญชาการแล้ว ก็ได้รับอนุมัติให้ลาพักผ่อน ป่วยได้เขียนเล่าในหนังสือ *อุโฆษสาร* ของโรงเรียนอัสสัมชัญ ฉบับประจำเดือนสิงหาคม ๒๔๘๕ ไว้ดังต่อไปนี้

“ข้าพเจ้าเลือกไปตากอากาศที่เมือง Ootacamund บนเทือกเขานิลคีรี ในจังหวัดมัทราสของอินเดีย ที่เลือกไปที่นั่น ก็เพราะได้ยินกิตติศัพท์ว่า เป็นที่สวยงามอากาศดีประการหนึ่ง กับทราบว่ ครูบาอาจารย์ คือ ภราดาไมเกิล กับภราดาซีแลร์ พักอยู่ใกล้ ๆ นั้น อยากจะพบท่านด้วยอีกประการหนึ่ง เพราะฉะนั้น เมื่อขึ้นไปถึงที่พักแล้ว ข้าพเจ้าจึงได้หาโอกาสไปเยือนทั้งสองโดยที่ท่านไม่ทราบล่วงหน้ามาก่อน และได้มีโอกาสวิสาสะกับท่านตามประสาผู้ที่พลัดบ้านเมืองไป ต่างก็ยินดีที่ได้พบอาจารย์และศิษย์เป็นธรรมดา

“จำได้ว่าได้พบอาจารย์ซีแลร์หลายต่อหลายครั้ง เดินคุยกันแทบทุกวัน ข้อที่จำได้

เป็นมันเหมาะก็คือ ได้มีโอกาสเรียนภาษาไทยจากท่านอีก คือท่านอธิบายว่า Nilgiri นี่ก็คือตรงกับคำไทยนิลคีรี แปลว่า เขาสีน้ำเงิน หรือคำตลาดเรียกว่าเขาเขียว และ Ootacamund ก็ไม่ใช่อินโดล คือคำไทยว่าอุทกมณฑะ หรืออุทกมณฑลนั่นเอง คงจะเนื่องมาจากฝนตกและมีน้ำมาก

“มาลำบากใจตอนที่อาจารย์ท่านซักถามทุกซทุกและโดยเฉพาะถามว่าไปไหนมา สมัยนี้ที่โรงเรียนอัสสัมชัญคงจะมีการสอนมิให้กล่าวคำเท็จอยู่ สมัยที่ข้าพเจ้าเรียนอยู่ก็ได้รับคำสั่งสอนเหมือนกัน แต่ในฐานะของข้าพเจ้าในครั้งนั้น จำเป็นต้องลืบลืม มีแต่จะลุ่มมากหรือลุนน้อยเท่านั้น กับท่านอาจารย์จำเป็นต้องลุนน้อยหน่อย ข้าพเจ้าเล่าให้ท่านฟังว่าเป็นทหารในเครื่องแบบอังกฤษไปทำงานฝ่ายทะเลมา ทั้ง ๆ ที่สวมเครื่องแบบทหารบก เพราะกองสตรีไทยเป็นกองพิเศษต้องทำงานทุกด้าน ท่านอาจารย์ก็คงรู้เชิง ท่านไม่ซักอะไรนัก”

“ต่อมาเมื่อปลายเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๘๗ ข้าพเจ้าผ่านเข้าไปในกรุงเคลลี ได้พบอาจารย์ซีแลร์อีกที่นั่น ท่านก็ถามตามประสาที่ท่านเป็นห่วงว่า ลูกเอ๊ย คราวนี้จะไปบกหรือไปน้ำ ข้าพเจ้าตอบว่าไปเรือบิน ท่านก็ได้ให้ศีลให้พรคุ้มเกล้ามาเป็นกำลังใจสำคัญนัก”

ป่วยไม่เล่าว่าภรรยาคือแลร์พูดภาษาไทยดั่งฟุ้งซัน และขาดความรู้ในวิธีปกปิดความลับ ท่านหักท่ายป่วยและเพื่อนร่วมทางด้วยเสียงที่สายลับของญี่ปุ่นจะได้ยินภายในรัศมี ๒๐ เมตร ท่านจึงหนีไประทานครู่หนึ่งแล้วพูดว่า “ลือไม่ใช่่นักเรียนอัสสัมชัญ แต่อีจู้จักหนาลือ” ประทานเรียนท่านอย่างนอบน้อมว่า “ผมเล่นฟุตบอลทีมโรงเรียนเทพศิรินทร์ครับ” อาจารย์ซีแลร์ร้องเสียงดังไถ่ยินไกล ๕๐ เมตรว่า “โหมละ อีว่าแล้ว อีว่าหนาลือได้ เพราะลือเตะนักเรียนของอีเจ็บไปหลายคน ลือเตะเตะทั้งลูกทั้งคนนี่หว่า” การฟื้นฟูความหลังอย่างแม่นยำของท่าน ทำเอาประทานยิ้มเหี้ย อาจารย์ซีแลร์ไปดูฟุตบอลและให้คำแนะนำนักฟุตบอลอัสสัมชัญทุกนัด ท่านจำหน้านักฟุตบอลของโรงเรียนอื่นได้ แถมยังจำชื่อผู้เล่นที่เคยเตะหรือเล่นรุนแรงได้อีกด้วย

หลังจากการพักผ่อนบนเขานิลคีรีหนึ่งสัปดาห์ ป่วย ประทานและสำราญก็เดินทางไปเมืองเมียร์รุทในต้นเดือนมกราคม ๒๔๘๗ จากเมียร์รุทสามสหายผู้ได้เดินทางมุลมมหาสมุทรโดยไม่มีโชค เช่นพระอภัยมณีผู้ได้ผีเสื้อสมุทรและนางเงือกแนบข้าง ก็เดินทางไปรวมญาติกับกลุ่มข้างเผือกที่ค่ายคาร์คัวลอีกวาระหนึ่ง เป็นการรวมพลเพื่อซ้อมรบใหญ่ร่วมกันอีกครั้ง เราได้รับทราบการผจญภัยของเพื่อนทั้งสามในตอนนั้นเอง จากเดือนตุลาคม ๒๔๘๖ จนถึงสิ้นปี

พวกเรา ๑๘ คนได้แยกย้ายกันไปรับการฝึกอบรมตามที่ต่าง ๆ และได้หยุดพักผ่อนช่วงตรุษฝรั่งและปีใหม่ แล้วก็กลับไปสมทบกันทั้งหมดอีกเป็นครั้งสุดท้าย พวกเรารักกันและมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างแน่นแฟ้น ขณะนั้นเรารู้ตัวแล้วว่า เราจะถูกส่งเข้าไปปฏิบัติงานรับใช้ชาติร่วมกับเพื่อนร่วมชาติร่วมอุดมคติของเรา เราตระหนักว่า รัฐบาลไทยมีคำสั่งให้ตำรวจทหาร และประชาชนคอยจับพวกเสรีไทยที่เล็ดลอดเข้าไปในประเทศ ฉะนั้นนอกจากจะต้องหลบซ่อนทหารญี่ปุ่นพวกเราจะต้องระวังมิให้ชาวไทยที่มีได้อยู่ในขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นรู้ว่าเราเป็นบุคคลแปลกปลอมจากนอกประเทศ ป่วยได้เสนอต่อพวกเราว่า เมื่อเราเข้าไปในเมืองไทยแล้ว เราจะต้องพยายามหลีกเลี่ยงอย่างสุดความสามารถ ที่จะไม่ใช้อาวุธประหัตประหารคนไทยด้วยกันที่ถือว่าเราเป็นคนทรยศ เราจะต้องพยายามปฏิบัติงานอย่างมีจิตสำนึกแนบเนียนเพื่อมิให้ต้องต่อสู้กับคนไทยนอกขบวนการ เราควรมีอุดมการณ์ว่าจะไม่เช่นฆ่าคนไทยด้วยกันแม้เพื่อป้องกันตัวเอง ป่วยเป็นคนมีอุดมคติเคร่งครัด แต่เขาก็กล่าวย้ำว่า ขอให้ถือว่าเขาเสนอเรื่องนี้ให้พวกเราพิจารณาเท่านั้น ไม่ต้องการคาดคั้นให้ทุกคนรับปากว่าจะทำตาม ส่วนมากของกลุ่มข้างเผือกเห็นชอบในหลักการที่ป่วยเสนอ แต่ก็รับแต่เพียงว่า จะพยายามอย่างดีที่สุดที่จะไม่ฆ่าคนไทยซึ่งสำคัญผิดคิดว่าพวกเราเป็นคนทรยศ แต่ผมเชื่อว่าคนอื่น ๆ ก็คงจะมีความคิดเห็นเหมือนผม กล่าวคือ ในกรณีเข้าตาจน เราคงไม่ยอมถูกฆ่าโดยคนไทยที่หลงผิดคิดว่าเราเป็นคนขายชาติ เราคงต้องต่อสู้เพื่อรักษาชีวิตของเราเอง ผมสารภาพว่า ผมรักตัวกลัวตาย ไม่กล้าหาญพอที่จะยอมตายในกรณีคับขันเช่นนั้น ต่อมาอีกสองเดือน ป่วยตกอยู่ในสถานการณ์เข้าตาจน ถูกชาวบ้านล้อมจับ เขาได้ทำตามอุดมคติของเขา ร้องบอกชาวบ้านว่า “ยอมแพ้ จงจับไปเถิด” ยินยอมให้ชาวบ้านมัดมือไขว่หลังด้วยผ้าขาวม้า โคนซ้อมพอให้ตำรวจและเจ้าหน้าที่อำเภอหายคันมือคันตีน

ขอล่าไว้ในที่นี้ว่า ในการปฏิบัติงานของเสรีไทย ได้มีการประหัตประหารคนไทยด้วยกันบ้างในกรณีต่าง ๆ กัน ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ก็คือการฆ่าคนไทยที่เป็นสายลับของญี่ปุ่น เพราะเราถือว่า ฆ่าคนไม่ก็คนเพื่อความอยู่รอดของคนส่วนใหญ่ การฆ่าคนไทยที่ไม่ใช่สายลับก็มีบ้าง ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสลดใจอย่างยิ่ง นั่นคือการฆ่าคนไทยที่ร่วมงานใต้ดินด้วยกันด้วยเหตุว่าเขาอดไม่ได้ที่จะพูดหรือกระทำการแย้มพรายต่อชาวบ้านว่าเขาปฏิบัติงานลับ ตำรวจไทยในขบวนการต่อต้านได้รับคำสั่งจาก “ผู้ใหญ่” ว่าเป็น “ปีศาจ” คน “ปากไว” อย่างถาวร เพื่อ

ความอยู่รอดของคนกลุ่มใหญ่ บุคคลประเภท ‘ปลาหมอตายเพราะปาก’ จะถูกตักเตือนและห้ามปรามก่อนที่จะถูกประหาร

ระหว่างปฏิบัติงานในประเทศไทย ผมเคยเผชิญกับคนที่เก็บความลับไม่ได้คนหนึ่ง แต่ก็ได้คิดว่าเขาเชื่อฟังคำขอร้องของพวกเราและไม่ต้องถูก ‘เก็บตัว’ แต่มีคนไทยที่มีพฤติกรรมว่าเป็นสายลับญี่ปุ่น ได้ถูกฆ่าโดยตำรวจที่ร่วมงานกับคณะของผม ครั้งหนึ่งเมื่อผมนึกว่าผมเข้าใจเขา ก็คิดจะยิงญี่ปุ่น แต่แล้วก็ไม่มีความจำเป็นต้องฆ่า อย่างไรก็ตาม ผมไม่กล้าอย่างป่วนที่ไม่พกปืน เพราะเขารู้สึกว่าเขาคงยิงใครไม่ได้ในกรณีที่เกิดการประจัญบานกับศัตรู ผมไม่เข้มแข็งพอที่จะคิดจะฆ่าใคร ไม่ว่าไทยทรยศหรือญี่ปุ่น แต่ก็ไม่ได้เข้มแข็งพอที่จะยอมถูกฆ่า ฉะนั้นผมจึงมีทั้งปืน มีดและยาพิษติดตัวตลอดเวลาที่ปฏิบัติงานใต้ดิน เพื่อป้องกันตัวไม่ให้ถูกฆ่า

เมื่อการปฏิบัติงานพริทชาร์ด (Pritchard) ของกองกำลัง ๑๓๖ ล้มเหลว พันโทพอยน์ตัน ผู้บัญชาการแผนกประเทศไทยของกองกำลัง ๑๓๖ ก็ล้มเลิกความตั้งใจจะส่งคณะข้างเผือกเข้าประเทศไทยทางทะเลอีก เพราะเห็นว่าจะเสียเวลามาก ก็จะต้องพยายามส่งหนังสือถึงขบวนการในประเทศผ่านฝ่ายจีน และรอฟังข่าวคราวแสดงการรับรู้ทางวิทยุกระจายเสียงอีก อาจต้องรอนานสี่หรือห้าเดือน และปัจจุบันก็ไม่ค่อยจะไว้วางใจฝ่ายจีน เพราะทราบจากท่านชั้นว่า จังกัดไม่ได้รับความสะดวกจากฝ่ายจีน ต้นปี ๒๔๘๗ ฝ่ายจีนส่งมรดกบัตรของจังกัดมาให้ แสดงว่าจังกัดเสียชีวิตเมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๔๘๖ ด้วยโรคคลาไต้ นายสงวน ตุลารักษ์ และนายแดง คุณะดิลก ก็ได้เดินทางจากจีนไปอชิงตันแล้ว ฉะนั้นการติดต่อกับฝ่ายจีนก็อาจทำไม่ได้ง่ายนัก อีกประการหนึ่ง คณะเสรีไทยสายอเมริการุ่นแรกก็เข้าไปอยู่ที่จุงกิงแล้ว ปัจจุบันจึงคิดว่าควรปล่อยให้การปฏิบัติงานด้านประเทศจีนเป็นภาระของฝ่ายสหรัฐฯ ซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับจีนมากกว่าอังกฤษ

เมื่อต้นปี ๒๔๘๗ อังกฤษส่งเครื่องบินทิ้งระเบิดลิเบอเรเตอร์ ขนาดใหญ่ ๔ เครื่องยนต์หลายลำไปอินเดีย ในสมัยนั้นถือว่ามันเป็นเครื่องบินใหญ่มาก คนไทยเรียกมันว่า บัอมบินยักษ์ เครื่องลิเบอเรเตอร์หรือ B. 24 มีระยะปฏิบัติงานไกลพอที่จะบินไปกลับระหว่างอินเดียกับไทยได้ ปัจจุบันวางแผนใหม่ โดยจะใช้เครื่องบิน B. 24 เป็นพาหนะพาคณะข้างเผือกเข้าประเทศไทยด้วยการโคจรผ่าน คณะข้างเผือกกลุ่มแรกที่จะถูกส่งเข้าไปแบบหงส์ร้อน มีชื่อรหัสว่า แอปพรชเชียนหนึ่ง (Appreciation I) ประกอบด้วย ป่วย อึ้งภากรณ์ ประทาน

เปรมกมล เป็นตัวชูโรง แต่เปลี่ยนเอา เปรม บุรี นักศึกษาวิชาแพทย์ (รักษาคณ) ปีที่สาม เข้าไปแทนสำราญ วรณพฤกษ์ หมอรักษามา นอกจากความสามารถในทางรักษาคณ เปรมยังสามารถรับส่งวิทยุได้ด้วย แถมยังเป็นคนใจเย็นและรอบคอบเป็นที่ไว้วางใจของป่วยและประทานอย่างมาก

ในขณะเดียวกัน ปู่จุกก็ได้กำหนดตัวบุคคลสำหรับคณะช้างเผือกกลุ่มที่สอง ซึ่งมีชื่อรหัสว่า แอปพริซิเอชั่นสอง (Appreciation II) ได้แก่ สำราญ วรณพฤกษ์ (หัวหน้ากลุ่ม) ธนา โปษยานนท์ (ส่งวิทยุได้) รจิต บุรี (ส่งวิทยุได้) คราวนี้เห็นว่าแต่ละคณะมี “มือวิทยุ” สองคน นอกจากนั้น รจิต บุรี เป็นนักเรียนแพทย์ (รักษาคณ) ปีที่สามเช่นเดียวกับพี่ชาย

ในต้นเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๘๗ หกสหายก็เดินทางไปฝึกโดดร่มที่ลาวัวลพินตี ในแคว้นบัฐจาบ ความเสียวสยองพองขนของการฝึกโดดร่มเป็นอย่างไร ผมจะนำมาเล่าเมื่อผมเองได้ไปแสดงท่าทางสัปทกในช่วงกลางปีเดียวกัน

ตอนที่ ๑๐

ชะตากรรมของป้วย ประทาน เปรม

ต้นเดือนมีนาคม ๒๔๘๗ ป้วย ประทานและเปรมเข้าพบปู่จูด แก่ได้ชี้ให้สามสหายดูจุดที่แกได้เลือกไว้สำหรับทั้งคนและของ โดยร่วมชูชีพ คือป่าทึบในตำบลเขาปลาร้า จังหวัดชัยนาท อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือราวๆ ๒๐๐ ก.ม. ปู่จูดชี้แจงว่า แกรู้จักบริเวณป่าแถบนั้นดี เหตุผลที่เลือกจุดนั้นก็เพราะเห็นว่าเป็นพื้นที่ห่างไกล ชุมชนมนุษย์ ห่างจากหมู่บ้านเล็กๆ ราวๆ ๑๖-๒๐ ก.ม. ไม่น่าจะมีทหารญี่ปุ่นหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยอยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งไม่มีความสำคัญทางทหารหรือเศรษฐกิจ อีกประการหนึ่ง การเดินทางจากจังหวัดชัยนาทลงไปกรุงเทพฯ ทำได้ทั้งทางน้ำและทางบก

อย่างไรก็ตาม ข้อควรคำนึงมีอยู่ว่า ปู่จูดทำงานอยู่ในเขตป่าใกล้ตำบลเขาปลาร้า เมื่อ ๖-๗ ปีมาแล้ว ฉะนั้นในปัจจุบันหมู่บ้านที่ปู่จูดเคยเห็นนั้นอาจมีลูกบ้านหนาแน่น หรืออาจมีหมู่บ้านใหม่ๆ ในบริเวณนั้น แต่ประทานไม่เห็นด้วยว่าบริเวณนั้นเหมาะสมสำหรับส่งพวกเราลงไป เพราะพื้นที่โดยรอบบริเวณไม่มีจุดเด่นที่นักบินจะอาศัยเป็นที่สังเกตได้เลย ยกเว้นที่จู่ได้บินเข้าไปในบริเวณนั้นจริง ๆ หรือไม่ ลักษณะภูมิประเทศที่เห็นจากแผนที่ก็เป็นเทือกเขายาว ไม่มียอดสูงเด่นเป็นที่หมายตาของนักบิน ซึ่งไม่รู้จักพื้นที่นั้น อีกประการหนึ่งแผนที่ประเทศไทยซึ่งทำขึ้นก่อนสงครามโลกครั้งที่สองนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นแผนที่พระเจ้าเหา โดยเฉพาะในบริเวณที่เป็นป่าทึบ ช่างรังวัดคงจะทำเส้นแสดงระดับหรือบริเวณที่เป็นภูเขา

ด้วยวิธียกเมฆมากกว่าด้วยการคำนวณและวัดมุมวัดระยะทาง ประทานเล่าว่า แผนที่นั้นโบราณจริงๆ กระดาษเก่าจนกลายเป็นสีเหลืองๆ ต่างๆ มีรอยยับยู่ยี่ เมื่อเอามือลูบให้เรียบก็มีเสียงกรอบแกรบและมีหมึกพิมพ์ติดมือ ตัวหนังสือก็จางจนอ่านแทบไม่ออก ท่านผู้อ่านคงจำได้ว่าเมื่อพวกเราซ้อมรบใหญ่เดินทางมารวบรวมสามวันและเกือบตลอดคืนสุดท้ายเรามีความลำบากในการพิจารณาลักษณะภูมิประเทศจากแผนที่ของอินเดียมากที่สุดทีเดียว ถ้าเรามีปัญหาในการเดินทางบนพื้นดินโดยอาศัยแผนที่แขก ซึ่งหยาบน้อยกว่าแผนที่ไทย นักบินจะมีปัญหาในการค้นหาบริเวณที่ต้องการจากเครื่องบินในตอนกลางคืนสักเพียงไหน

ประทานเป็นวิศวกร มีความรอบคอบเกี่ยวกับการสำรวจภูมิประเทศ จึงมีความกังวลเกี่ยวกับการหาจุดที่ถูกต้องในยามค่ำคืน แม้ว่าคืนที่กำหนดไว้ให้เราเข้าประเทศไทยนั้นจะเป็นคืนจันทร์ขึ้น ๑๓ ค่ำ แต่แสงจันทร์ไม่เผยให้เห็นความสูงต่ำของเทือกเขาและหุบเขาชัดเจนเหมือนแสงตะวัน แต่เมื่อเขากับป่วยได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับปัญหาของนักบินและพนักงานที่จะต้องหาจุดปล่อยพวกเรา “ตั้งพสุธา” แล้ว พันโทพอยน์ตันก็ยืนยันว่า หลังจากได้พิจารณาพื้นที่ในเขตจังหวัดต่างๆ ของเมืองไทยที่เรารู้จักแล้ว แก่เห็นว่า บริเวณใกล้ตำบลเขาปลาร้าเป็นพื้นที่เหมาะสมด้วยประการทั้งปวง ตำบลนั้นมีชาวบ้านอาศัยอยู่น้อยที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย และไม่ใช่ว่ายุทธศาสตร์ที่จะมีทหารไทยหรือทหารญี่ปุ่นเข้าไปตรวจตราป่วยกับประทานก็ไม่อาจโต้แย้งต่อไปอีกได้ เพราะอาจถูกเพ่งเล็งไปว่า หาเรื่องบิตตะกุกจะประวิงเวลาเดินทางเข้าประเทศไทย เปรมนั่งฟังนิ่งๆ ไม่แสดงความเห็นประการใด ในที่สุดปู่จุกก็แจ้งว่า ให้ตามสหยาเตรียมพร้อมที่จะออกเดินทางในเย็นวันที่ ๖ มีนาคม ๒๔๘๗ ซึ่งเป็นวันจันทร์ ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือนสี่

ผู้บัญชาการได้ย้าถึงหน้าที่ของกลุ่ม Appreciation I ไว้รวม ๔ ข้อ คือ

๑) ระวังรักษาตัวรอดเป็นยอดดี แก่ย้าว่าพวกเราแต่ละคนถูกฝึกมาอย่างแพงมาก ห้ามมิให้แสดงตนเป็นผู้กล้าหาญ ปฏิบัติงานเสี่ยงตายเป็นอันขาด ความซื่อสัตย์ไม่นำเอามาจ้ำจี้จ้ำไชกันเลย สุนทรภู่สอนเรามากกว่าร้อยปี พ่อแม่เลี้ยงดูเรามาเสียเวลาเสียเงินไปมากมายแล้วเรายังไม่ยอมตายก่อนจะได้เห็นหน้าท่านอีก

๒) พยายามอย่างเต็มความสามารถและอย่างระมัดระวังที่สุดที่จะติดต่อกับเพื่อนร่วมงานกับขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นในประเทศ

๓) ส่งข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่ฐานทัพ

๔) รับคณะช่างเผือกที่จะโคตร่มลงไปภายหลัง

ในการปฏิบัติงานคราวนี้ ประทานแล้วว่า ทุกคนรู้สำนึกว่าเป็นการเสี่ยงอันตรายมาก จะทอ้งคาถาข้อแรกกลับไปกลับมายังไม่ช้ง สวคตมนตรีบูชาพระรัตนตรัยก็ไม่ช่วยผ่อนคลายความวิตกกังวลมากนัก ประทานสารภาพว่า เขาเกรงว่านักบินและพนักงานหาทิศทางจะปล่อยพวกเขาผิดจุด หวาดหวั่นจนนอนไม่หลับในคืนวันที่ ๕ มีนาคม เขาไกร่ครวญอย่างรอบคอบแล้วเห็นว่า ทางรักษาคัวให้รอดหลังจากโคตร่มมีอยู่ทางเดียว คือต้องพบกับคนไทยก่อน และชี้แจงให้เข้าใจว่า พวกเราเป็นผู้รักษาคัว ไม่ใช่แนวที่ ๕ ศัตรูของไทยเราเข้าเมืองไทยด้วยความเชื่อมั่นว่าคนไทยผู้รักษาคัวจะเห็นด้วยกับเราว่า ชาวไทยต้องช่วยกันขับไล่ทหารญี่ปุ่นออกไปจากดินแดนของเรา เราต้องทำงานอย่างปกปิดซ่อนเร้นจนกว่าจะถึงเวลาที่จะสู้รบกับทหารญี่ปุ่น ถ้าคนไทยไม่ยอมเชื่อเรา บอกให้ญี่ปุ่นมาจับเรา เราก็ไม่มีทางรอด กิณยาตายเสียดีกว่าโดนญี่ปุ่นทรมานเพื่อลวงความลับ

ประทานแล้วว่าเขาอนพลิกซ้ายพลิกขวากระสับกระส่ายเกือบตลอดคืน ไปรับเอาตอนเช้าตรู่ หวนนึกถึงคำกระเข้าเ้าแห่ของประไพพรเมื่อตอนที่จากกัน ประไพพรถามว่า “เฮ้ย นายเรต ถ้านายกำลังลอลยละลี้ลงไปจนถึงดินเห็นไ้อยู่หลายสิบคนถือปืนติดดาบพร้อมที่จะแย่งกันนาย นายจะทำยังไ้วะ” ตอนนั้นนึกข้าว่า ประไพพรมันพูดบ้าๆ บอๆ แต่ตอนนั้นไม่เห็นขันเลย

ป่วยแล้วว่า พวกเราไม่มีใครชอบการกระโคตร่ม ถึงแม้จะเชื่อเจ้าหน้าที่ซึ่งควบคุมการพั้มว่า ร่มชูชีพหมิ่นแสนคันอาจมีที่ไม่กางเพียงคันเดียว การโคตร่มจึงถือได้ว่า ไม่มีอันตราย (เว้นแต่เราจะเป็นบุคคลผู้เคราะห์ร้ายหนึ่งในหมื่นหรือหนึ่งในแสน) พวกเราไม่อาจอวดอ้างว่า “ไม่กลัว” ได้แต่พยายามหักห้ามความกลัวนั้นไว้ ทุกครั้งที่พวกเราเดินทางจากที่พักของศูนย์ฝึกโคตร่มไปสนามบิน เราต้องผ่านป่าช้าแห่งหนึ่ง จึงมักจะเตือนสติกันว่า นั่นเป็นที่เก็บสังขารของเราในที่สุด ไม่เร็วก็ช้า หลังจากการฝึกหนึ่งสัปดาห์ พวกเรากลับไปกัลกัตา แสวงหาความสุขสำราญกันระหว่างเวลาที่รอคอย “เรื่องจริง” เช่น คุหน่งในโรงที่มีเครื่องปรับอากาศ กินอาหารอร่อยๆ กินไอศกรีมโซดา วันที่ ๖ มีนาคม ๒๔๘๗ เป็นวันเดินทาง “ไป” โดยไม่มีการรับรองว่าจะได้ “กลับ” ก่อนวันเกิดของป่วยเพียงสามวัน

ป่วยได้บอกกับผู้บังคับบัญชาว่า โปรคอย่าลืมส่งของขวัญวันเกิดไปให้เขาในป่า

นายสิบเอกคนหนึ่งพาพวกเราสามคนขึ้นเครื่องบินจากกัลกัตตาไปยังสนามบินในบริเวณเปลี่ยวมากไม่มีบ้านคนอยู่ใกล้ๆ เลย มีเครื่องบิน B. 24 จอดอยู่สองลำ มีกระท่อมบูโรทั้งหลายหลัง เราต้องฝืนใจกระตือรือร้นอาหารกลางวันอันจี๊ดจ๊าด กินเนื้อกระป๋องแห้งๆ ขนมปังแห้งๆ และดื่มน้ำซึ่งเหม็นคลอรีนคลุ้ง เราเห็นว่าเป็นความผิดพลาดของทางการทหารที่ส่งให้เราไปปฏิบัติการจากสถานที่เช่นนั้น เพราะมันทำให้จิตใจของเราหดหู่เหี่ยวแห้ง

นายสิบพี่เลี้ยงที่จะตามไปส่งพวกเราถึงบริเวณที่เขาจะทิ้งเราลงด้วยร่วมชีพชีแจงว่า ในคืนนั้นจะมีเครื่องบินทิ้งระเบิดฝูงหนึ่งไปทิ้งระเบิดในบริเวณใกล้เคียงกับที่เราจะไปกระโดดร่มเพื่อทำลายถนนและทางรถไฟ และเพื่อดึงความสนใจของญี่ปุ่นไปจากเครื่องบินทั้งคนและของ ทางทหารอังกฤษใช้วิธีนี้แทบทุกครั้งที่เราไปโคตรัม คือส่งเครื่องบินไปทิ้งระเบิดหรือโพรยโปรยในคืนเดียวกัน ในเย็นวันนั้นมีเครื่องบินลิเบอเรเตอร์เครื่องหนึ่งบินไปในทิศตะวันออกเฉียงใต้ ภายหลังจึงได้ทราบว่าเครื่องบินลำนั้นนำชาวจีนสี่คนไปโคตรัมใกล้นครปฐม

คณะ Appreciation I ใช้เวลาส่วนมากนอนไปในเครื่องบิน ไม่สุขกายสบายใจเลย อากาศอับ เครื่องโค่นพายุโคลงเคลง ป่วยแล้วว่าเขาเมาอากาศเล็กน้อย กินอาหารได้นิดหน่อย แม้จะเป็นคืนข้างขึ้น ๑๓ ค่ำ แต่อากาศก็มืดมัว พวกเราไม่รู้เลยว่าเครื่องบินไปถึงไหน ประมาณ ๒๒.๓๐ น. พี่เลี้ยงบอกให้เราเตรียมตัว ดูของที่จะเอาติดตัวไปให้ครบถ้วนถึงเวลาห้าทุ่มทั้งสามคนก็นั่งรออยู่เหนือช่องกระโตดซึ่งเจาะไว้ที่พื้น ซึ่งตามปกติเขาจะปิดไว้เรามีเบ้หลังใส่ของที่จำเป็น ร่วมชีพพี่พับไว้บนหลังและมีเชือกคาดรอบเอวของเรา เรานั่งสวมหมวกถนอมเวลาที่เขาจะออกคำสั่ง “GO” เมื่อนั้นเราก็จะถลาร่อนลงไปสู่ความมืด เราอาจนั่งรออยู่ที่ปากเหวประมาณหนึ่งชั่วโมง ป่วยแล้วว่า เขาคำนึงถึงการเกิดและความตายข้ามชั้นความแก่และความเจ็บป่วย เครื่องบินวนเวียนไปมาอยู่นานมาก แต่พี่เลี้ยงก็ยังไม่สั่งให้เตรียมกระโดดสักที ในที่สุดเกดบไหล่เราเบาๆ และบอกว่า “เลิกกัน” เพราะเหตุว่านักบินหาจุดที่จะส่งเราไม่พบ อากาศไม่แจ่มใส นักบินมองไม่เห็นที่หมาย เครื่องบินหันหัวกลับกัลกัตตา

เราต้องรออยู่ที่กัลกัตตาถึงเก้าวัน พวกเราก่อนข้างจะเคร่งเครียด อยากให้เขาส่งเราไปให้เสร็จสิ้นกันเสียที รอๆ อยู่อย่างนั้นไม่สนุกเลย มีแต่ความวิตกกังวลไหม้ ทรมานกาย

ทราบใจ ในวันที่ ๑๕ มีนาคม ตรงกับวันพุธ แรม ๗ ค่ำ เดือนสี่ เราออกเดินทางไปยังสถานที่เดิม แต่คราวนี้เราออกเดินทางดีกว่าเดิม เพราะเหตุว่าเป็นช่วงแรม เครื่องบินเข้าใกล้จุดหมายปลายทางหลังเที่ยงคืนและบินต่ำมาก ต่ำจนแลเห็นแสงไฟจากหมู่บ้าน นายสิบเอกพิสัยมีคำสั่งให้เรากระโดดเมื่อเวลาประมาณตีหนึ่งของวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๔๘๗

ประธานนำหนักตัวมากกว่าเพื่อน ถึงพื้นดินก่อนใครๆ เปรมลงมาเป็นคนที่สอง ป่วยลงเป็นคนสุดท้าย ประธานและเปรมเก็บร่มชูชีพของตนเองและร่มชูชีพของเครื่องวิทยุซึ่งตกลงมาก่อนคน เมื่อเห็นป่วยเดินเขยก จึงรู้ว่าเขาข้อเท้าแพลง เนื่องจากขณะที่ลงมาถึงพื้นดินเท้าข้างหนึ่งของเขายูบบนคันนา อีกข้างหนึ่งอยู่บนพื้นนา จึงทำให้เสียหลัก

เหตุการณ์เป็นไปตามที่พวกเราคาดและเกรง เรามิได้ถูกปล่อยลงมาในป่าใกล้เทือกเขา แต่ได้ลงมาบนทุ่งนาใกล้หมู่บ้าน เราได้เห็นแสงไฟจากหมู่บ้านก่อนที่จะถูกปล่อยตัวลงมา เราช่วยกันเก็บร่ม เครื่องวิทยุ และสัมภาระอื่นๆ ขนไปซ่อนในป่า กว่าจะขนของไปเก็บซ่อนเสร็จก็กินเวลาราวๆ สองชั่วโมง เช้าวันนั้นคือจากประมาณตีสามจนเกือบฟ้าสางเราปล่อยให้ป่วยพักอยู่ในป่า จากแผนที่เราพอจะคาดคะเนได้ว่า เราเอนลงมาจากจุดที่ปู้จุดกำหนดไว้ประมาณ ๒๐-๒๕ กิโลเมตร การที่เราตกลงไปในทุ่งนา แสดงว่าเราอยู่ใกล้หมู่บ้านมาก เมื่อเรานับร่มแล้ว ปรากฏว่ามีเพียงหกคัน หายไปคันหนึ่ง ของที่เขาให้เราามากได้แก่อาหารแห้ง ซึ่งกะให้มีพอกินถึงหนึ่งเดือน

ข้อเท้าป่วยปวดและบวมในเวลาไม่ช้านัก ประธานและเปรมจึงบอกให้ป่วยรออยู่ที่พุ่มไม้ในป่า เขาสองคนรีบออกไปดูว่าร่มอีกคันหนึ่งไปตกอยู่ที่ไหน พอเข้าไปใกล้หมู่บ้านก็พบว่าชาวบ้านกำลังเอะอะเพราะได้พบร่มตกอยู่กลางหมู่บ้าน ประธานและเปรมได้ยินเสียงหมาเห่า จึงรีบกลับเข้าป่า ป่วยเห็นว่าเราควรรีบเดินทางออกไปจากจุดที่เราอยู่ เราไม่มีเวลาจะชุดหลุมฝังสัมภาระและอาหารได้หมดจึงซุกมันไว้ในพุ่มไม้ ยังไม่ทันจะเก็บของเสร็จเรียบร้อยก็มีชาวบ้านห้าหกคนเดินมาทางเรา และเขาเห็นเราแล้ว ป่วยจึงตัดสินใจจะบ้นน้ำเป็นตัวกับพวกนั้น เขาได้รับตามไล่พวกชาวบ้านเสียก่อนว่า จะไปไหนกันแต่ยังไม่สว่าง เพื่อประวิงเวลาที่พวกเราจะถูกซักถาม

ป่วยเล่าไว้ในบันทึกเรื่องทหารชั่วคราวว่า ชาวบ้านเหล่านั้นมาจากหมู่บ้านอีกแห่งหนึ่งห่างไกลออกไป เขาเข้ามาในป่าเพื่อตัดไม้ไปเผากิน ในคืนนั้นเขาพักแรมอยู่นอกหมู่บ้าน

ใกล้จุดที่เราโคตรมลงไป หมู่บ้านนั้นคือหมู่บ้านวังน้ำขาว อยู่ในจังหวัดชัยนาท แสงไฟที่เราเห็นจากเครื่องบินคือคบเพลิงของชาวเกวียนนั่นเอง เขาบอกว่าได้ยินเสียงเครื่องบิน จังหวะที่ใช้เทียมเกวียนแตกตื่นวิ่งกระเจิกกระเจิงไป ชาวเกวียนบอกว่าได้เห็นอะไรสีขาว ๆ จากเครื่องบินเข้าใจว่าเป็นควันจากเครื่องยนต์ เมื่อเขาเห็นพวกเรา ต่างก็ประหลาดใจที่เห็นเราเป็นคนไทย เพราะได้คาดว่าเขาคงจะเป็นพวกฝรั่งที่เข้ามาทิ้งระเบิด

เมื่อถึงคราวที่จะต้องแก้ไขข้อสงสัยของชาวบ้าน ป่วยก็บอกว่า พวกเราเป็นทหารอากาศมาซ้อมรบในบริเวณนั้น ชาวบ้านบางคนจัดขึ้นว่า เครื่องบินที่เขาเห็นไม่ใช่เครื่องบินไทยหรือญี่ปุ่น เพราะเหตุว่ามันใหญ่ผิดปกติจากเครื่องที่พวกเขาเคยเห็นมาก่อน และดูเหมือนจะมีสี่เครื่องยนต์ ไม่ใช่เครื่องบินขนาดสองเครื่องยนต์ เราชี้แจงว่า เครื่องบินนั้นเป็นเครื่องบินแบบใหม่ที่ญี่ปุ่นให้รัฐบาลไทยยืม เราสังเกตได้ว่าชาวบ้านไม่ปลงใจเชื่อเรื่องที่เรากล่าวขึ้น แต่ก็มีคนเดียวเท่านั้นที่กล้าพูดว่าไม่เชื่อ เราต้องทำใจดีสู้เสือขอร้องเขาว่าจะเชื่อหรือไม่เชื่อก็ตาม โปรดช่วยเราจนของเข้าไปทางหมู่บ้าน เราแสร้งทำเป็นว่าจะเข้าไปในหมู่บ้านตอนเช้าตรู่ ชาวเกวียนก็กลัวจะช่วยเหลือเราจนล้มภาระไปวางไว้ริมทุ่งนา เราขอบอกขอบใจเขาและบอกว่าเราจะรอเพื่อนที่นัดพบกันที่นั่น ชาวเกวียนก็กลับไปหมู่บ้านของเขา

ขณะนั้นเป็นเวลาประมาณ ๕ นาฬิกา เราไม่มีเวลาจะชุดหลุมฝังสัณหาระทั่งหมดได้แต่ฝังของสำคัญบางอย่าง สิ่งของส่วนมากเราซุกไว้ในพุ่มไม้ รวมทั้งเครื่องวิทยุ เสื้อผ้าสองสามชิ้น อาหารเล็กน้อย การที่จะปิดบังชาวบ้านวังน้ำขาวนั้นเป็นไปได้เสียแล้ว เพราะร่วมทั้งของได้ตกลงไปในหมู่บ้าน เมื่อซ่อนสัณหาระเรียบร้อยแล้ว เราก็รีบเดินห่างจากหมู่บ้านวังน้ำขาวเข้าไปในป่าทางทิศตะวันตก เราไปไม่ได้รวดเร็วนัก เพราะข้อเท้าของป่วยปวดและบวม ทำให้เดินโหยกเขยิก เราได้เดินเข้าไปในป่าประมาณ ๔-๕ ชั่วโมง และหยุดพักในบริเวณที่ค่อนข้างทึบ เพื่อจะส่งวิทยุติดต่อกับกองบัญชาการที่ใกล้ถัดมา เราต้องการแจ้งให้กองบัญชาการทราบว่า เราได้ถูกทิ้งลงมาใกล้หมู่บ้าน และเห็นว่าไม่ปลอดภัย จึงจะฝังเครื่องวิทยุไว้ ณ ที่นั้น แล้วจะเดินไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือไปยังจุดนัดพบกับคณะ Appreciation ที่สอง ซึ่งคาดว่าจะกระโดดร่มลงมาในคืนข้างขึ้นใกล้ ๑๕ ค่ำ ในเดือนเมษายน ประทานได้ร่างข้อความในรหัสลับเตือนให้กองบัญชาการกำชับนักบินให้ส่งคณะแอฟริเอชั่นที่สองให้ถูกจุด ถ้าส่งใกล้หมู่บ้านซ้ำอีกจะเป็นการเสี่ยงอันตรายอย่างยิ่ง เพราะชาวบ้านรู้ตัวว่ามีการส่ง

พลร่มและกองจะรายงานเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง

พวกเรานัดแนะเวลาส่งวิทยุไว้ตอนเช้า ๑๐.๐๐ นาฬิกา และตอนเย็น ๑๗.๐๐ น. เราได้เตรียมชุดหลุมไว้สำหรับฝังเครื่องวิทยุเมื่อติดต่อกับกองบัญชาการได้แล้ว สถานที่ที่เราจะส่งวิทยุอยู่ไม่ห่างจากที่เราซ่อนตัวอยู่มากนัก แต่มองไม่เห็นกัน เพราะเหตุว่าที่ซ่อนของเราอยู่ในบริเวณมิดชิดมาก แม้จะมีคนเดินไปมาห่างเพียง ๔-๕ เมตรก็จะมองไม่เห็น

วันนั้นอากาศร้อน ซึ่งเป็นเรื่องปกติในเดือนมีนาคม บ่าเงียบสงัด นอกจากมีเสียงนกเสียงลิงเป็นครั้งคราว แม้จะไม่ได้เดิน ป่วยก็ยังปวดข้อเท้าซึ่งบวมเป่ง พวกเรารู้สึกอ่อนเพลียเนื่องจากตื่นตื่น อดนอน และเดินหลายชั่วโมง อีกทั้งไม่สบายใจที่มีคนเห็นเรา และมีร่มคันหนึ่งตกลงไปในหมู่บ้าน บ้านนี้ชาวบ้านคงจะกำลังเดินทางเข้าไปรายงานเจ้าหน้าที่ในตำบล

เรามีน้ำสำหรับดื่มเพียงคนละขวด เนื่องจากจุดที่เราคาดหมายว่าจะลงมามีลำธารอยู่ใกล้ ๆ เราไม่กังวลกับเรื่องอาหารการกิน เพราะไม่รู้สึกริ

เมื่อถึงเวลาที่จะส่งวิทยุ ประทานกับเปรมก็เดินไปยังที่ซึ่งเขาซ่อนเครื่องวิทยุไว้ ป่วยนั่ง ๆ นอน ๆ รออยู่ในที่ซ่อนราว ๆ ครึ่งชั่วโมง ประทานกับเปรมก็กลับมาบอกว่า ติดต่

ไม่ได้ เขาได้ยินเสียงเคาะวิทยุจากกองบัญชาการแล้วเบามาก แต่กองบัญชาการไม่ได้ยินทางเราเลย ยิ่งร้ายกว่านั้นฝ่ายฐานทัพไม่ได้รอฟังเรานานนัก เพราะเหตุว่าเขาให้อาณัติสัญญาณเลิกส่งเร็วเกินกำหนด เขาอาจไม่ได้คาดหมายว่าเราจะติดต่อกับวิทยุในช่วงนั้น

พวกเราเห็นพ้องต้องกันว่าการติดต่อทางวิทยุกับฐานทัพเป็นเรื่องสำคัญที่สุด เพราะฉะนั้นเราจะต้องพยายามส่งวิทยุอีกในช่วงบ่าย คือ ๑๗.๐๐ น. เพื่อให้เขารู้ว่าเรามีแผนการจะทำอะไรต่อไปก่อนที่จะออกเดินทางออกจากท้องถิ่นนั้นโดยรีบด่วน เราจะไม่เอาเครื่องวิทยุไปด้วย เพราะมันหนักมาก ถ้าแบกมันไปด้วยเราจะเดินทางได้ช้ามาก เราตกลงกันว่าควรพักแรมอยู่ในบริเวณป่าแห่งนั้นต่อไปอีกคืนหนึ่ง เพราะมันเป็นป่าทึบ ที่มันของเราก็มิดชิดดี ประทานบอกว่าจะทำสายอากาศให้ดีขึ้น เย็นวันนั้นประทานพยายามติดต่อกับฐานทัพอีก แต่ก็ไม่สำเร็จ พวกเราวิตกกังวลกันมาก แต่เนื่องจากอ่อนเพลียระเหี่ยใจ กันนอนหลับสนิทโดยผลัดกันอยู่ยามเพื่อระวังอันตรายจากสัตว์ป่า

ในวันรุ่งขึ้น ประทานกับเปรมออกไปเดินหาหนองน้ำ ป่วยนั่งซุ่มอยู่ตามลำพัง

ฟังเสียงนกเสียงลิงไปพลาง ๆ ตอนรุ่งสางเห็นป่าสวยงามมาก ไม่ช้าสหายสองคนก็กลับมา มีน้ำสกปรกใส่ขวดมา คิดว่าใส่ยาฆ่าเชื้อโรคแล้วก็คงดื่มได้ ไม่เป็นอันตราย

เช้าและบ่ายวันที่สองเรายังติดต่อกับกองบัญชาการไม่ได้ วันนี้เรายังกระวนกระวายใจมากขึ้น เพราะไม่ได้ยินกองบัญชาการเลย ทั้ง ๆ ที่ประทานก็ได้ทำสายอากาศดีขึ้นกว่าเดิม เปรมบอกว่าถ้าเรามัวรอส่งวิทยุ ชาวบ้านที่ไปแจ้งเรื่องราวทางอำเภอหรือตำบลก็จะตามเราทัน ป่วยเป็นผู้รับผิดชอบ เขาตัดสินใจว่าเราต้องรออีกคืนหนึ่ง เพื่อติดต่อส่งวิทยุอีกครั้งในตอนเช้า จะติดต่อได้หรือไม่ได้ก็ตาม เราจะออกเดินทางต่อไปยังบริเวณที่เขากำหนดว่าจะส่งคณะที่สองเข้ามา เพราะถ้าขึ้นอยู่ที่นั่นต่อไป ชาวบ้านวังน้ำขาวก็จะมีเวลาพาตำรวจและเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองมาจับเรา ในบ่ายวันที่สอง ป่วยและเปรมออกไปหาน้ำดื่ม ได้เห็นชาวบ้านอยู่ไกล ๆ สามสี่คน แต่ดูเหมือนเขาจะไม่สนใจกับเรา ในคืนนั้นเราก็พักแรมอยู่ที่เดิม

รุ่งขึ้นเวลา ๑๐ นาฬิกา ประทานกับเปรมก็ไปส่งวิทยุอีก ป่วยนั่งอยู่ตามลำพังครู่หนึ่งเห็นคนหลายคนเดินผ่านไปทาง ๆ คิดว่าเขาคงไม่เห็นที่ซ่อน แต่ในไม่ช้าก็มีคนจำนวนมากเข้ามาล้อมรอบ หลายคนมีปืนพกอยู่ในมือ ป่วยจึงตะเบ็งเสียงขึ้นว่า “ยอมแพ้ จับไปเถิด” ป่วยหวังว่าประทานและเปรมจะได้ยินเสียงของเขาและมีเวลาหลบหนีไป

ป่วยเขียนเล่าเหตุการณ์เข้าค่ายเข้าเขมรในตอนนั้นไว้ดังต่อไปนี้

“ข้าพเจ้าแทบจะไม่สามารถเชื่อได้ว่าภายในเวลาไม่ถึง ๑ วินาทีในขณะนั้น ความคิดต่าง ๆ แล่นพลั่งเข้ามาในศีรษะของข้าพเจ้าเป็นอันมาก ตั้งแต่เวลาที่ข้าพเจ้ารู้ตัวว่ามีคนมาล้อมข้าพเจ้า จนถึงเวลาที่เขาเข้ามาถึงตัว ในสมองของข้าพเจ้าได้เกิดความคิดความเห็นหลายอย่าง จนไม่ทราบว่าจะอะไรมาก่อนอะไรมาหลัง คิดถึงคุกกี้ของข้าพเจ้าที่ลอนดอน คิดถึงคำสุดท้ายของคุณณิ ฐานะเสน ที่ได้กล่าวแก่ข้าพเจ้าเมื่อก่อนเราเดินทางออกจากประเทศอังกฤษ คิดถึงเพื่อนของข้าพเจ้าที่ยังอยู่ในอินเดีย คิดถึงเพื่อนอีก ๒ คนของข้าพเจ้าที่อยู่ในฟุ่มไม่ใกล้เคียง คิดถึงญาติและมิตรที่อยู่กรุงเทพฯ คิดถึงสาส์นจากกองบัญชาการถึง “รัฐ” ที่ยังอยู่ในกระเป๋าคือของข้าพเจ้า และคิดถึงยาพิษที่อยู่ในกระเป๋าน้ำอกของข้าพเจ้า ความคิดข้อสุดท้ายนั้นเป็นความคิดที่มาหลังสุด ข้าพเจ้าควรจะกลืนยาพิษเข้าไปไหม หรือจะควรรยอมให้จับเป็น ให้เขาจับตายเถิด เพราะเหตุว่าความลับที่ข้าพเจ้านำมานั้นมีอยู่มากเหลือเกิน และถ้าจะถูกจับเป็นไปก็จะทำให้ข้าพเจ้าต้องขายเพื่อนชายความลับเหล่านั้น แต่อย่าเลยถูกจับดีกว่า เพราะเหตุว่า

เอกสารต่าง ๆ ที่อยู่กับข้าพเจ้านั้น ข้าพเจ้าสามารถที่จะป้องกันได้ตราบไต่ยังมีชีวิตอยู่ ถ้าตายไปแล้วจะป้องกันอย่างไร ชีวิตเป็นสิ่งที่มีความสดชื่นและสวยงาม และตราบไต่ที่มีชีวิตตราบนั้นก็ยังมีความหวัง ถ้าญี่ปุ่นจะทรمانข้าพเจ้า ข้าพเจ้าตายเสียเถยวันเห็นจะสบายดีกว่า แต่เห็นแล้วว่าไม่มีญี่ปุ่นอยู่ในหมู่คนที่เข้ามาจับข้าพเจ้าเลย ให้เขาจับเป็นจะดีกว่า อย่าเพิ่งตาย

“และข้าพเจ้าก็ยังจะมีชีวิตอยู่ เมื่อได้ผ่านความคิดเห็นเรื่องความตายมาในสมองแล้ว ข้าพเจ้าก็สามารถที่จะเห็นแง่ขันบางอย่างในขณะที่ข้าพเจ้าถูกจับ คนที่อยู่ข้างหน้าข้าพเจ้ามีปืนพกต่างเครื่องแบบตำรวจ โคดเข้ามาถึงข้าพเจ้าแบบที่เห็นกันอยู่บนโรงลิเก เขาไม่ได้ร้องเพลงลิเก แต่ร้องเสียงว่าอะไรฟังไม่ออก มีอีกหลายคนที่ยืนตัวอยู่ในพุ่มไม้ และไม่ยอมออกมาจนกว่าข้าพเจ้าจะยกมือขึ้นแสดงให้เห็นว่าไม่มีอาวุธติดตัวเลย ผู้ที่เข้ามาจับข้าพเจ้าในครั้งแรกมีประมาณ ๕ หรือ ๖ คน แต่ต่อมาสักหนึ่งนาที่หลังจากข้าพเจ้าได้ยอมแพ้ เห็นมีประมาณ ๓๐ คน เข้ามามีมือข้าพเจ้าไปพลหลังด้วยผ้าขาวม้า ต่อไปนี่ก็เป็นเวลาที่ข้าพเจ้าไม่รู้ว่าเขาพูดว่าอย่างไร เพราะต่างคนต่างก็พูดพร้อม ๆ กัน แต่คนที่ใกล้ข้าพเจ้าที่สุดดูเหมือนจะบอกข้าพเจ้าว่าครอบครัวของข้าพเจ้าเป็นสัตว์ชั้นต่ำ และพ่อแม่ของข้าพเจ้าคงไม่แต่งงานกัน ข้าพเจ้าเคราะห์ดีที่ยอมแพ้ มิฉะนั้น.....” ฯลฯ คนที่เข้ามาที่หลังเมื่อได้เห็นแน่ชัดว่า มือของข้าพเจ้าถูกมัดไปพลหลังแล้ว ก็หาความสนุกด้วยการตบตีข้าพเจ้า และถือโอกาสสั่งสอนข้าพเจ้าด้วยถ้อยคำอันหยาบคาย ข้าพเจ้าไม่ได้กล่าวโต้ตอบสักคำเดียว ความจริงข้าพเจ้าตื่นเต้นและออกไปหมด เพราะเหตุว่า ข้าพเจ้าจะคงอยู่แต่ในเรื่องปัญหาว่าเพื่อนข้าพเจ้าถูกจับหรือเปล่า ในไม่ช้าก็รู้สึกเบื่อใจไปบ้าง ที่ไม่เห็น ๒ คนนั้นถูกจับมา ถึงแม้ว่าชาวบ้านจะแบกวิทยุรวมกลุ่มอยู่ และนอกจากนั้นไม่ได้ยินเสียงปืนเลย จึงเป็นที่เบื่อใจ”

ในระหว่างการข่มขู่และเสียงอื้ออึงของคนประมาณ ๓๐ คน ป่วยหาได้ว่ามีตำรวจคนหนึ่งเอาปืนจ่อหลังป่วยและเตรียมจะยิงทั้ง แต่มีชายฉกรรจ์วัย ๓๑ ปีคนหนึ่ง คือ พลทหารบุญธรรม ปานแก้ว วิ่งปราศเข้าไปพลักปืนออกไปจากหลังป่วย และร้องขึ้นว่า “ข้าก่อนครับ เราจับเข้าคุกได้แล้ว เขาจะเป็นใคร มาจากไหน จะดีชั่วอย่างไรก็ต้องจับตัวส่งให้ผู้บังคับบัญชาไต่สวน จะจัดการเสียเองโดยลำพังเป็นเรื่องไม่ถูกต้อง” นายบุญธรรมเล่าว่า ป่วยไม่พูดว่าอะไร ได้แต่กลืนน้ำลายยืนมองหน้าเขาอยู่ชั่วครู่ หลังจากนั้นป่วยก็ถูกผลักขึ้นไปบนเกวียนและถูกนำตัวไปสอบสวนในเมือง พลทหารบุญธรรมก็ไม่ทราบเรื่องราวของผู้ที่เขาได้

ช่วยชีวิตไว้ ทั้งยังไม่ทราบว่ามีพระคุณต่อเขา และได้พบนายบุญธรรม ปานแก้ว ณ บ้านเลขที่ ๙๒ หมู่ ๓ บ้านบ่อยายส้ม ตำบลหนองมะโมง อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท (ผู้สนใจโปรดดูเรื่องละเอียดของนายบุญธรรม ปานแก้ว เขียนโดยคุณระคม สรรพพันธุ์ พิมพ์ครั้งแรกในมติชนสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๒๘ หน้า ๑๗)

ขณะที่นายบุญธรรม ปานแก้ว ได้พบกับผู้ที่เขาได้ช่วยชีวิตไว้เมื่อประมาณ ๒๐ ปีมาแล้ว เขามีอายุประมาณ ๕๐ ปี ย่อมจะตื่นตระหนกเป็นธรรมดาที่บุรุษผู้เคราะห์ร้าย ซึ่งครั้งหนึ่งเป็นลูกฝึกถูกคน ถูกมัดมือไขว่หลัง ถูกตำเฒ่า ถูกตบต่อยตะเถ็บ และเกือบจะถูกยิงทั้งฐานแนวที่ ๕ ของศัตรูของคนไทย ได้เข้าไปยกมือไหว้เขา และขอบคุณที่เขาได้ช่วยชีวิตไว้ ชายวัยกลางคนผู้นั้นใช้นามบัตรสีแดง มีพระบรมฉายาลักษณ์อยู่ด้านขวามือ และลายเซ็นชื่อของเขาว่า ป่วย อิงภากรณ์ อยู่ด้านซ้ายมือ

ผมขอผ่านเรื่องการฟื้นความหลังของชายวัยกลางคนทั้งสองนั้นไป ขอพาท่านผู้อ่านย้อนกลับไปยังเหตุการณ์ในเดือนมีนาคม ๒๔๘๗ ต่อไป ตามคำบอกเล่าของป่วยในขณะนี้ เขากำลังครุ่นคิดอย่างหนักถึงชะตากรรมของเขาในยามพระศุกร์เข้าพระเสาร์แทรก (สำหรับท่านที่สนใจจะตรวจสอบว่า ขณะนั้นป่วยตกอยู่ใต้อิทธิพลของดาวร้ายอะไรบ้าง ผมขอเรียนว่าเขาเกิดวันที่ ๙ มีนาคม ๒๔๕๙ เพิ่งอายุย่างเข้าวัย ๒๘ ปีได้เพียง ๙ วัน)

ป่วยบันทึกเหตุการณ์ไว้ดังนี้

“ผู้ที่มาจับข้าพเจ้ามีหัวหน้า ๒ คน เป็นปลัดอำเภอประจำตำบล มีพลตำรวจ ๒ คน นอกจากนั้นเป็นชาวนาที่หน้าตาเรียวและมีใจกรุณา ท่านเหล่านี้ได้พาข้าพเจ้าออกจากป่าไปยังหมู่บ้านวังน้ำขาว เมื่อถึงชายหมู่บ้าน ได้มีผู้อ้างตัวว่าเป็นผู้ที่จับข้าพเจ้า ได้มารวมเป็นจำนวนมาก รวมทั้งนายอำเภอวัดสิงห์ ซึ่งเป็นคนเดียวที่ขี้น้ำ ผู้ที่อารักขาข้าพเจ้าอยู่มีจำนวน ๒-๓ ร้อยคน ส่วนมากเป็นชาวนาจากหมู่บ้านต่าง ๆ ใกล้เคียง ในหมู่คนเหล่านั้นข้าพเจ้าสังเกตจำได้ว่ามีสหายเก่าของเรา ๒-๓ คน คือคนตัดไม้ที่เราได้พบในคืนวันแรก ข้าพเจ้าทราบความต่อมาว่า หลังจากที่เขาได้ผลจากเราไปแล้ว ได้แจ้งความยังอำเภอวัดสิงห์ ทางอำเภอจึงได้เกณฑ์ชาวบ้านออกมาตามจับเรา เขาเข้าใจว่าเรามี ๔ คน และพยายามจะซักถามให้ข้าพเจ้าบอกว่าอีก ๓ คนนั้นหนีไปอยู่ที่ไหน

“เมื่อนายอำเภอได้พบข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าได้ถูกนำตัวโดยที่มีมือมัดไพล่หลังอยู่ ตลอดเวลาไปยังศาลาตัววังน้ำขาว ณ ที่นั้นเขาล่ามโซ่ข้าพเจ้าไว้ที่เท้า ผูกไว้กับเสากลางศาลา เนื่องจากข้าพเจ้าไม่ได้พยายามต่อสู้หรือหลบหนี เขาก็ยอมให้ข้าพเจ้าไม่ต้องถูกมัดมือ ข้าพเจ้าได้ยืนเจ้าหน้าที่ถกเถียงกันอยู่บ้าง และรู้สึกว่าการเห็นของเจ้าหน้าที่ในเรื่องข้าพเจ้านั้นแตกแยกเป็น ๒ ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าข้าพเจ้าเป็นนักโทษอุกฉกรรจ์ เป็นคนทรยศต่อชาติ พยายามทำลายชาติและฆ่าเพื่อนร่วมชาติด้วยกัน อีกฝ่ายหนึ่งรู้สึกจะเป็นจำนวนเท่า ๆ กับฝ่ายแรก มีความกรุณา และหลังจากที่ข้าพเจ้าได้บอกเขาโดยไม่ได้อธิบายชื่อของข้าพเจ้าเอง ว่าข้าพเจ้าเป็นนักเรียนของรัฐบาล ที่รัฐบาลส่งไปอังกฤษ เขาก็เชื่อข้าพเจ้า และตั้งคำถามข้าพเจ้าหลายข้อด้วยกัน ถึงเรื่องอนาคตและสถานะแห่งสงคราม ในฝ่ายหลังนี้ปลัดอำเภอประจำตำบลคนหนึ่งทำทางเรียบร้อย มากระชับข้าพเจ้าด้วยถ้อยคำสุภาพทำให้เป็นที่ปลาบปลื้มยินดีจับใจนัก ตรงกันข้ามมีปลัดอำเภอประจำตำบลอีกคนหนึ่งซึ่งมีใจกระต้างได้ตะคอกชาวบ้านต่าง ๆ ชูให้ออกไปห่าง ๆ ข้าพเจ้า เพราะว่าข้าพเจ้าเป็นกบฏรุนแรง ใจเหี้ยมอำมหิต จะอยู่ต่อไปไม่ได้กวันแล้ว ในหมู่บ้านนั้น ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเขามีความเมตตากรุณาทั่ว ๆ ไป ไม่ใช่เพราะว่า เขารู้เรื่องการเมืองหรือการสงคราม แต่เพราะเหตุว่าน้ำใจอันดีและเชื่อตามธรรมชาติของเขา พาให้เขามองข้าพเจ้าเป็นเพื่อนมนุษย์ และเป็นเพื่อนมนุษย์ที่กำลังได้ทุกข์อยู่ และถึงแม้จะมีคนที่ไม่แยแสกับอะไรทั้งสิ้น ก็ไม่ได้รู้สึกว่าเกลียดชัง นอกจากจะอยากรู้อยากเห็น ข้าพเจ้าสังเกตว่า ทั้งเจ้าหน้าที่และชาวบ้านอย่างน้อยก็เลื่อมใสอยู่ข้อหนึ่ง ที่ข้าพเจ้าได้โคตรมลงมาจากเครื่องบินทั้งระเบิด ๔ เครื่องยนต์ ซึ่งข้าพเจ้าได้วาดภาพให้เขาดู บอกว่าใหญ่เท่ากับโบสถ์แต่ไม่สูงเท่า

“อาหารกลางวันและอาหารเย็นในวันนั้น ชาวบ้านนำเอามาให้แก่เจ้าหน้าที่และข้าพเจ้า ถึงแม้ว่าใจคอข้าพเจ้าจะไม่สู้ดีนัก อาหารเหล่านั้นก็อร่อยและข้าพเจ้าก็รับประทานอย่างเต็มที่ ในตอนบ่ายชาวบ้านที่มาจากหมู่บ้านอื่น ๆ ได้ขึ้นมาบนศาลา มาคุยพลร่ม เขาწ်ลือมวงไม่ไกลข้าพเจ้านัก เพราะเหตุว่าเจ้าหน้าที่ที่เกลียดชังข้าพเจ้า ไล่ให้เขาออกไปห่าง ๆ อยู่เสมอ และพอบ่ายเจ้าหน้าที่บางคนก็มื่อยหลับไป ชาวบ้านจึงได้กระเถิบเข้ามาใกล้ทุกที และเริ่มซักถามข้าพเจ้า ในหมู่บ้านหน้าชื่อเหล่านี้มีหญิงผู้หนึ่งอายุค่อนข้างมาก ข้าพเจ้าสังเกตว่าแกนั่งใกล้ข้าพเจ้าอยู่นานถึง ๒ ชั่วโมง ไม่ไปไหนและนั่งเอามือกอดเข่า เมื่อคนที่มา

คุงข้าพเจ้าค่อยบางตาไปบ้างแล้ว หญิงชรานั้นก็พูดกับข้าพเจ้าเสียงแปร่ง ๆ ว่า พุทโธหน้าเอ็งเหมือนลูกข้า ข้าพเจ้าถามว่า ลูกของป้าอยู่ไหน ได้รับคำตอบว่า ถูกเกณฑ์ทหารไปนานแล้ว ไม่รู้ว่าไปอยู่ที่ไหน เสียงอันเยือกเย็นซึ่งแสดงถึงน้ำใจของหญิงผู้นี้ทำให้ข้าพเจ้าตื่นตัน และรู้สึกว่าได้มีรสหวานอันเป็นรสแห่งความรักของมารดาที่อ้อมล้อมอยู่ในศาลานั้น

“คืนวันนั้นข้าพเจ้านอนหลับสนิท เพราะเปลี้ยทั้งร่างกายและจิตใจ รุ่งขึ้นเวลาสาบชาวบ้านได้นำเอาเกวียนมารอข้าพเจ้า เพื่อจะนำไปยังที่ตั่งอำเภอวัดสิงห์ ข้าพเจ้านั่งมาในเกวียน ช้อเท้าล่ำมโซ่ติดอยู่กับเกวียนและมีตำรวจ ๒ คนนั่งเกวียนมาด้วย ชาวบ้านประมาณ ๑๒ คนเดินเป็นองครักษ์อยู่ข้าง ๆ เกวียน เกวียนที่ใส่สัมภาระของเรารวมทั้งเครื่องวิทยุได้ออกเดินทางไปแล้วหน้า ตำรวจในขณะนั้นรู้สึกว่าจะมีจิตใจเป็นมิตร และพยายามที่จะทำให้ข้าพเจ้าได้รับความสบายมากที่สุดที่จะทำได้โดยไม่ขัดกับข้อบังคับ ประมาณ ๗ น. ขบวนของเราหยุดที่หมู่บ้านแห่งหนึ่ง เพื่อรับประทานอาหารเช้า รู้สึกว่าพวกชาวบ้านรู้ตัวจึงคอยเตรียมอาหารไว้ และเห็นจะไม่มีใครในหมู่บ้านที่ไม่มาคุงข้าพเจ้า ตำรวจทั้ง ๒ คนนั้นหยอกล้อหญิงสาว ถามว่าเมื่อได้เห็นพลร่มแล้วรู้สึกรักบ้างไหม คำตอบมักจะเป็นไปในทางปฏิเสธ อาหารนั้นอร่อยมาก มีแกงมะขี้ปลาคี ผักน้ำพริก ชาวบ้านได้เอาเหล้ามาเลี้ยง และตำรวจก็เชิญให้ข้าพเจ้าดื่มด้วย และกล่าวว่าข้าพเจ้าจะไม่มีโอกาสลิ้มรสเหล้านี้อีกนาน ข้าพเจ้ารู้สึกสนุกถึงแม้ว่า ๗ นาฬิกาในเวลาเช้า จะเข้าเฝ้าไปสำหรับการดื่ม เป็นจริงดังที่ข้าพเจ้าได้คาด มีชาวบ้านหลายคนมาอ้อมล้อมเกวียนของข้าพเจ้าและมาคุยด้วย ถ้ามองถึงเครื่องบิน การทิ้งระเบิดและสงคราม รู้สึกว่าชาติไทยได้ยिनจากข้าพเจ้าว่าญี่ปุ่นกำลังจะแพ้ และจะเลิกสงครามเร็ว ๆ นี้ และรู้สึกว่าชาวบ้านเหล่านั้นไม่ได้เกลียดชังอะไร ข้าพเจ้าได้ยินบางคนตะโกนว่า อะไกรกันคนไทยเหมือนเรานี่เอง และเมื่อขบวนของข้าพเจ้าออกจากหมู่บ้าน ข้าพเจ้าก็ได้ยินเสียงไชโยจากเพื่อนมนุษย์เหล่านั้นหลายครั้ง

“เราหยุดรับประทานอาหารกลางวันที่บ้านแห่งหนึ่ง และข้าพเจ้าได้รับการต้อนรับทำนองเดียวกัน ข้าพเจ้าก็ต้อนรับชาวบ้านเช่นเดียวกับคราวก่อน คือ ตอบคำถามของเขาในเรื่องต่างๆ และรู้สึกว่าพูดได้คล่องกว่าคราวก่อน ก่อนที่เราจะออกเดินทางบ่ายวันนั้น มีชายคนหนึ่งซึ่งกำลังพูดอยู่กับข้าพเจ้า เห็นไม่มีใครมอง เอาว้นขึ้นหนึ่งใส่มือข้าพเจ้าแล้วกระซิบบว่า เก็บเอาไว้ให้ดีไม่เป็นอันตราย ดูที่หน้าผากแล้วเห็นจะทำงานสำเร็จ ทำใจให้ดี ๆ

ไว้ ไม่เป็นอะไร

“ประมาณ ๑๖ น. เราหยุดที่หมู่บ้านอีกแห่งหนึ่ง ใหญ่กว่าหมู่บ้านอื่นๆ ที่เราได้ผ่านมา ประชาชนที่ตามมาข้าพเจ้ามีความรู้มากกว่าพวกก่อนๆ มีพระสงฆ์อยู่หลายรูป ครู และมีอีกหลายคนที่เคยไปเรียนหนังสือที่กรุงเทพฯ พอตกเย็นเราก็ก้าวถึงวัดสิงห์ และเกวียนก็นำข้าพเจ้าไปยังสถานีตำรวจ เมื่อก่อนจะเข้าเขตอำเภอดุสิต ตำรวจ ๒ คนผู้คุมข้าพเจ้าซึ่งเวลานั้นสนิทชิดชอบกันมากเอาเงินรวมกันได้ ๑๒ บาทส่งให้ข้าพเจ้าและบอกว่า ข้าพเจ้าจะใช้เป็นประโยชน์ได้ใน ๒-๓ วันข้างหน้า ตำรวจทั้งสองนี้ ในวันรุ่งขึ้นได้เอาโซ่ตรวนมาให้ข้าพเจ้ารับประทานในกรงขัง และบอกว่าอาหารที่ราชการให้ข้าพเจ้า คงจะพอสำหรับทำให้หิวต่อไปอีก

“ในทันทีทันใดที่เราได้เดินทางถึงสถานีตำรวจ สภาพการเป็นนักโทษของข้าพเจ้าก็แปรไปเป็นทางการ ข้าพเจ้าได้รับเชิญให้เข้าไปในกรงขัง ซึ่งเราเห็นกันอยู่ทุกแห่งตามสถานีตำรวจทั่วราชอาณาจักร กรงนั้นเป็นรูปหกด้าน กว้างยาวประมาณ ๑๐ ฟุต เป็นกรงเหล็กรอบด้าน เว้นแต่ด้านพื้นดิน เมื่อข้าพเจ้าไปถึงมีผู้อาศัยอยู่คนหนึ่งแล้ว เป็นชายรูปร่างกำยำ ล่ำสัน ผิวคล้ำเช่นเดียวกับชาวนาอื่นๆ ในประเทศ รู้สึกหน้าตาขื่นบาน ยิ้มปากกว้างให้เห็นฟันขาว ชายผู้นั้นยังรู้สึกว้าขื่นบานถึงแม้ว่าจะถูกกล่าวหาในข้อที่สำคัญ คือเขาได้ทะเลาะกับลูกพี่ลูกน้องในงานเลี้ยงแห่งหนึ่ง มีนเมาเข้าไป “ชกเข้าไปที่หนึ่ง กระตืบหนึ่งหนทีกกลางอก เขาก็ตาย” เพื่อนร่วมกรงของข้าพเจ้าได้ทราบล่วงหน้าว่าข้าพเจ้าถูกจับ และปรากฏว่าเขารู้สึกยินดีในเอกสิทธิ์ที่ได้เห็นพลร่มใกล้ชิด และได้มีการสนทนาปราศรัยในทำนองเดียวกับที่ได้เคยเป็นมา หลังจากครึ่งชั่วโมง มีนักโทษคนที่สามถูกจับมา คนนี้เป็นชายชาวกรุงเทพฯ ถูกจับด้วยข้อหาว่าพยายามทำจารกรรม ชายผู้นี้ได้มาถึงวัดสิงห์เมื่อ ๓-๔ วันก่อน ตั้งใจจะมาหาแม่ในบริเวณวังน้ำขาว ซึ่งเป็นหมู่บ้านเดียวกับที่เรากระโดดร่มลงมา เขาพยายามหาคนงานหาเกวียนจะเดินทางไปสำรวจแม่ พอตีตำรวจทราบเรื่องก็เลยสงสัยว่าคงจะเกี่ยวกับพลร่ม ผู้ต้องหา^{นี้}ได้คัดค้านอย่างมาก แต่ไม่เป็นผล และใครจะมารู้ดีไปกว่าข้าพเจ้าว่าชายผู้นี้ไม่มีความผิดเลย ในกาลต่อมาข้าพเจ้าพบชายผู้นี้อีกครั้งที่กองตำรวจสันติบาลในกรุงเทพฯ เป็นเวลานาน ๔ เดือนหลังจากที่เขาถูกจับ เพราะเหตุว่าชายผู้นี้ไม่ได้รับอนุญาตให้กลับบ้านได้เลยเป็นเวลานาน แม้ว่าจะไม่มีหลักฐานประกอบแต่อย่างหนึ่งอย่างใด

“ในเวลาเย็นและค่ำวันนั้น ชาวบ้านอำเภอดุสิตก็เข้ามารวมอยู่ในสถานีตำรวจ

เพื่อคุหน้าพลร่ม ตำรวจแสดงว่าพยายามจะห้ามไม่ให้เข้ามา แต่เนื่องจากตำรวจก็อยากอนุญาตให้ญาติมิตรของตนและญาติมิตรของเพื่อนฝูงของตนได้เข้ามาชมสิ่งประหลาดด้วย ในไม่ช้าสถานที่ตำรวจนั้นก็เต็มไปด้วยราษฎรผู้อยากรู้อยากเห็นของอำเภอดัดสิงห์ ผู้เยี่ยมเยียนเราเหล่านี้นั้นมิได้ระงับปากเสียงเกี่ยวกับพลร่มเลย บางคนก็รู้สึกเกลียดชังโกรธแค้น แต่บางคนก็เมตตา ผู้ต้องหาเคยฆ่าคนตายกับข้าพเจ้ารู้สึกสนุกบ้าง ในการที่มีคนมาดู แต่นักหาแร่ของเราไม่สามารถที่จะกลั่นความทุกข์ร้อนของตนได้ นักค้นแร่เป็นคนเดียวที่บริสุทธิ์ ไม่มีความผิด ส่วนเราทั้งสองคนนั้นถูกจับในขณะที่กระทำผิด ราษฎรบางคนดูไม่เข้าใจว่าคนใดในสามคนนี้เป็นพลร่ม และเมื่อเขาถามกันอย่างตึง ๆ ข้าพเจ้าก็เลยชี้ว่านักโทษฆ่าคนตายคือพลร่ม นักโทษฆ่าคนตายก็ชี้ให้นักค้นแร่ว่าเป็นพลร่ม แต่นักค้นแร่ไม่พูดว่าอะไร นั่งหน้าเศร้าอยู่ วันรุ่งขึ้นจึงเริ่มพูดจาวิสาสะบ้าง แต่พูดอยู่กับพวกเราเท่านั้น ไม่พูดกับคนอื่น เผอิญแก่เป็นคนเรียนทางหมอดู แก่เลยดูลายมือของข้าพเจ้าแล้วบอกว่าชะตายังไม่ถึงมาต ส่วนเส้นลางในมือนั้นปรากฏชัด สำหรับชะตาของแกเองนั้นไม่สู้ดี

“ในบ่ายวันรุ่งขึ้น ข้าหลวงประจำจังหวัดชัยนาทได้เดินทางมาถึงพร้อมด้วยครอบครัวและมีผู้กำกับการตำรวจกับผู้พิพากษามาด้วย และต่อจากนั้นอีกหนึ่งชั่วโมง เราทั้งสามคนก็ออกเดินทางไปกับข้าราชการผู้ใหญ่เหล่านั้น เพื่อไปสู่ชัยนาท ระหว่างทางตั้งแต่สถานที่ตำรวจจนถึงท่าเรือยนต์ทั้งสามคนถูกล่ามโซ่ติดกันเป็นพวง (นักค้นแร่ดูเหมือนจะเป็นคนหน้าบาง สักหน่อย) ท่านข้าหลวงประจำจังหวัดรู้สึกกระตือรือร้นที่จะเอาโซ่มาล่ามข้าพเจ้า ผู้ซึ่งเป็นนักเรียนที่รัฐบาลส่งไปเรียนเมืองนอก จึงได้มาบอกข้าพเจ้าล่วงหน้าก่อนจะออกเดินทาง “หวังว่าจะจะไม่รังเกียจ” ตลอดทางที่ไปสู่ท่าเรือยนต์ ประชาชนพากันออกมาดูนักโทษเป็นครั้งสุดท้าย เฉพาะอย่างยิ่งนักโทษพลร่ม มีบางคนชี้ว่าข้าพเจ้าจำได้ว่าเป็นนักเรียนกฎหมาย ได้มาคุข้าพเจ้าเมื่อวันก่อน และเมื่อข้าพเจ้าผ่านหน้าเขา เขาก็โบกมือต้อนรับ

“ที่จังหวัดชัยนาท ข้าพเจ้าถูกแยกตัวจากเพื่อนนักโทษ นำตัวไปที่จวนข้าหลวงอยู่เป็นเวลาหลายชั่วโมง ระหว่างนั้น ข้าพเจ้าขออนุญาตอาบน้ำ ท่านข้าหลวงก็อนุญาตโดยให้สัญญาว่าจะไม่พยายามหลบหนี ข้าพเจ้าจึงมีโอกาสนอนบนหวดเคราโดยใช้มีดโกนของข้าพเจ้ายี่ห้อ Roll Razor (เวลาลับมีดโกนชนิดนี้มีเสียงดังคล้าย ๆ จุกประทัด) ในทันใดนั้นประตูล็อกน้ำก็ถูกผลักดันเปิดออก และมีคนวิ่งเข้ามา เขาว่าเขาได้ยินเสียงปืนกล ความจริงไม่ใช่

อื่นเลย เสียงข้าพเจ้าลั่นมีดโกนนั่นเอง หลังจากอาบน้ำแล้ว ข้าพเจ้าได้รับประทานอาหาร เอริคอร้อย ครั้นแล้วผู้กำกับการตำรวจก็มาถึงพร้อมด้วยอัยการจังหวัด เพื่อสอบสวนทั่วไปในชั้นแรก ข้าพเจ้าได้ให้ชื่อข้าพเจ้าในครั้งนั้นและความประสงค์อันแท้จริงที่เข้ามาทำราชการ แต่มิได้บอกว่าเพื่อนของข้าพเจ้ามีอยู่ที่คนในกองทัพอังกฤษ และแน่ละ ข้อความลับทั้งมวล ข้าพเจ้าก็ไม่เปิดเผย ผู้ซักถามข้าพเจ้าในครั้งแรกก็ถามอย่างอ่อนโยน แต่เมื่อมาถึงปัญหาที่สำคัญๆ และข้าพเจ้าก็อดจะไม่ยอมตอบ ก็รู้สึกชักเคืองๆ แต่ก็ทำได้กระทำการอย่างใดกับข้าพเจ้าไม่ เวลา ๒๒.๐๐ น. ค่ำวันนั้น เป็นอันว่าการสอบสวนชั้นแรกนี้ได้สิ้นสุดลง และข้าพเจ้าได้ถูกนำตัวไปยังสถานตำรวจในจังหวัดนั้น เพื่อขังไว้หนึ่งคืน

“เมื่อข้าพเจ้าไปถึงสถานตำรวจ มีเพื่อนร่วมกรงอยู่แล้วประมาณ ๑๒ คน ในนั้นมีหลายคนที่รู้สึกว่ามีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี เขากำลังนอนกัน และพื้นของกรงขังก็พอดี ๆ กับจำนวนคนอยู่แล้วเมื่อข้าพเจ้าเข้าไปเพิ่มอีกคนหนึ่งก็ต้องมีคนใดคนหนึ่งปีนขึ้นไปอยู่ยอดกรง เพื่อนร่วมกรงทุกคนลงความเห็นว่าจะให้เด็กคนหนึ่งขึ้นไปเสียชั้นบน แม้ว่าข้าพเจ้าจะขอขึ้นไปเอง ภายหลังข้าพเจ้าจึงทราบว่ ทำไมเขาถึงยึดเยียดให้คนนั้นขึ้นไปเสียชั้นบน ไม่มีใครอยากให้แกเข้าใกล้ เพราะแกเป็นโรคผิวหนัง ข้าพเจ้าไปนอนแทนที่แก และตัวแกก็ขึ้นไปอยู่ชั้นบนตรงศีรษะข้าพเจ้าพอดี เด็กคนนั้นก็กลอดคอกิน และมีสะเก็ดหล่นลงมาบนตัวข้าพเจ้า คินนั้นข้าพเจ้านอนไม่หลับ เพราะเหตุที่เด็กเกาหัวหนุ กับมีตัวเรือด มียุง มีมด และถึงแม้ว่าข้าพเจ้าจะสวมเสื้อผ้าคลุมร่างกายได้ทั้งตัว แต่ศีรษะจนถึงเท้า ก็ไม่ช่วยอะไรได้มากมายนัก

“เช้าวันรุ่งขึ้น ข้าพเจ้าถูกย้ายไปอยู่ที่เรือนจำจังหวัดชยนาท มีแพทย์เป็นผู้ควบคุม แพทย์ผู้นี้ก็เป็นนักโทษนั่นเอง โทษฐานฆ่าคนตาย ต้องจำคุกตลอดชีวิต แต่เนื่องด้วยมีการพระราชทานอภัยโทษ (งานเฉลิมพระชนมพรรษา งานขึ้นปีใหม่ ฯลฯ) จึงใกล้กำหนดที่จะปลดปล่อยออกไป และเนื่องจากแกเป็นคนที่มีความประพฤติดีกับมีความรู้ทางหมอยู๋บ้าง จึงเป็นผู้รับผิดชอบใน “โรงพยาบาล” ของเรือนจำ โรงพยาบาลนี้จะว่าเป็นโรงพยาบาลไม่ได้ เพราะไม่เห็นมียา ส่วนคนไข้ก็นอนอยู่บนพื้น คอยให้ธรรมชาติบำบัดใช้หรือบนันทอนชีวิตไป คนไข้ส่วนมากเป็นโรคไข้จับสั่น หมอนั้นเป็นคนที่มีนิสัยดี แต่ทำอะไรให้คนไข้ไม่ได้ นักโทษบางคนถูกตีตรวนที่ข้อเท้า พวกนี้เป็นพวกที่ได้รับโทษอย่างหนัก และเพิ่งเข้ามารับโทษ ถ้าอยู่นานสักหน่อยและแสดงตนว่ามีความประพฤติดีก็ได้รับการยกเว้น ไม่ต้องตีตรวน มีอยู่

หลายคนที่ได้รับอนุญาตให้ไปทำงานทำถนนที่นอกเรือนจำ นักโทษที่ดีที่สุดในเรือนจำได้รับการยกเว้น ไม่ต้องทำงานอะไรเลย และได้รับอนุญาตให้ออกไปเที่ยวในเมืองได้ในเวลากลางวัน แต่ต้องกลับมาอนในเรือนจำ มีบางคนที่ยกอ่านและเขียนหนังสือในเรือนจำและบางคนก็หัดทำการจักสานและงานฝีมืออย่างอื่น มีเรือนหนึ่งพิเศษสำหรับผู้หญิงซึ่งผู้ชายเข้าไปไม่ได้ (และมีคนบอกข้าพเจ้าว่า) นักโทษผู้หญิงกับนักโทษผู้ชายบางคน เมื่อออกไปแล้ว ก็ไปแต่งงานกันก็มี นักโทษเหล่านั้นรับประทานข้าวแดงและแกงซึ่งมีแต่ผัก วันละสองครั้ง นักโทษที่มีความประพฤติดีอาจจะไปจับปลาได้แล้วเอามาต้มเอง มีบางคนที่บ้านส่งเสียอาหารให้ก็มี ข้าวแดงนั้นฝึกคอยกินไปสำหรับคนใหม่อย่างข้าพเจ้า และถึงแม้ว่าข้าพเจ้าจะพยายามกลืนแบบเดียวกับคนอื่น ก็ยังรู้สึกว่าการน้ำแกงมากมายที่จะช่วยให้ผ่านลำคอลงไปได้ ในเวลานี้เองที่เงิน ๑๒ บาทที่ตำรวจได้ให้ไว้ได้มีประโยชน์ เพราะข้าพเจ้าใช้ซื้อขนมรับประทาน และพัสดุเรือนจำก็ยังมีความเมตตา คือส่งข้าวขาวมาให้ข้าพเจ้าพร้อมด้วยไข่และแกง รับประทานทุกมื้อ อาหารเหล่านั้นข้าพเจ้าแบ่งรับประทานร่วมกับหมอบ และนักโทษอื่นๆ ซึ่งเป็นผู้ช่วยหมอ

“ข้าพเจ้าจำไม่ได้ว่าข้าพเจ้าอยู่ในเรือนจำนั้นกี่วัน อาจจะเป็นระหว่างสามวันกับหนึ่งสัปดาห์ เช้าวันหนึ่งข้าพเจ้าถูกเรียกตัวไปที่สถานีตำรวจ เข้ากรงขังที่ข้าพเจ้าเคยเข้ามาแล้ว และในราว ๑๑.๐๐ น. วันเดียวกันนั้น ข้าพเจ้าก็ลงรถยนต์เดินทางมาสู่กรุงเทพฯ มีผู้กำกับการตำรวจควบคุมมา ในเรือนนั้นมีนักโทษอยู่คนหนึ่ง ถูกล่ามโซ่อยู่กับข้าพเจ้า เขาเคยเป็นคนไข้ของโรงพยาบาลโรคจิตที่ปากคลองสาน แต่ได้หลบหนีไป และในระหว่างที่หลบหนีไปนั้นได้ไปฆ่าพระสงฆ์รูปหนึ่งตาย เขาบอกข้าพเจ้าว่าไม่บ้าหรอก และข้าพเจ้าเองก็มองไม่เห็นอาการเป็นบ้าอย่างใดเลย ข้าพเจ้าอยากทราบว่ เรื่องของเขาเป็นไปอย่างไรในเวลาต่อไป

“ผู้กำกับการตำรวจ ผู้ควบคุมข้าพเจ้า ขอบนำตัวข้าพเจ้าแสดงแก่เพื่อนของท่านเป็นจำนวนมาก ตลอดทางในเวลากลางคืน ข้าพเจ้าก็ถูกนำตัวขึ้นจากเรือไปขังไว้ที่สถานีตำรวจ เพื่อนร่วมกรงขังของข้าพเจ้าทุกแห่งมีเรื่องแปลกๆ น่าสนใจ แต่น่าเสียดายที่ข้าพเจ้าไม่สามารถจะนำมาเล่าให้ฟังในที่นี้ เพราะจะทำให้ยืดเยื้อเกินไปนัก ในเช้าวันรุ่งขึ้น ข้าพเจ้ารับประทานข้าวต้มของข้าหลวงประจำจังหวัดอ่างทอง ท่านผู้นี้กล่าวว่าเราก็เหมือนกับจินเล่่นงัว เรารบกันสักหน่อยแล้วพอเลิกก็มากินข้าวต้มกัน ในคืนวันสุดท้ายข้าพเจ้านอนอยู่สถานี่ตำรวจนนทบุรี และในวันรุ่งขึ้นก็ออกมายังกรุงเทพฯ

“ตั้งแต่แรกมาจนถึงบัดนี้ ไม่ว่าข้าพเจ้าจะถูกนำตัวไป ณ ที่ใด มักจะมีคนไต่ถามเรื่องข้าพเจ้า และออกมาดูพลร่ม แต่ที่กรุงเทพฯ รู้สึกว่าไม่มีใครสังเกตเห็นเรือดำรวจเล็กๆ ซึ่งนำข้าพเจ้ามา และเมื่อข้าพเจ้าขึ้นบกที่ท่าช้าง ซึ่งห่างจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไม่กี่ก้าว ข้าพเจ้ามองหาใครที่รู้จักสักคนหนึ่งก็ไม่มี เมื่อรอรออยู่ที่ท่าน้ำสักสองชั่วโมง ก็มีรถดำรวจมารับ และนำข้าพเจ้าไปกองตำรวจสันติบาล ณ ที่นั้นข้าพเจ้าทราบว่ ‘แดง’ (ประทาน) และ ‘ดี’ (เปรม) ได้มาถึงเมื่อวันก่อน และในไม่ช้าข้าพเจ้าก็ได้พบเพื่อนทั้งสองคนนี้ และได้คุยกันในเวลารับประทานอาหารกลางวัน”

เมื่อประทานกับเปรมกำลังเดินออกจากที่ส่งวิทยุเพื่อกลับไปรายงานป่วยถึงความล้มเหลวในการติดต่อกับกองบัญชาการในอินเเดีย ก็ได้ยินเสียงคนพูดกันเอะอะในบริเวณที่ซ่อน เห็นว่าป่วยตกอยู่ในที่ล่อล่อ ทั้งสองคนเห็นว่าไม่มีทางจะช่วยป่วย จึงหนีไปตามทางเกวียน และหลังจากได้พักผ่อนและปรึกษากันว่าควรจะทำอย่างไรต่อไป ก็เห็นว่าเขาทั้งสองไม่สามารถจะช่วยป่วยได้ ทางที่ดีควรจะเดินทางต่อไปเรื่อยๆ ตามทางเกวียน ไปให้ไกลจากบริเวณนั้นมากๆ เสียก่อน แล้วค่อยคิดอ่านกันต่อไปว่าจะมีทางทำอะไรได้บ้าง เมื่อตกลงกันแล้ว ทั้งสองคนก็เดินทางต่อไปตลอดคืนโดยหยุดพักชั่วระยะเวลาสั้น ๆ เท่านั้น รู้สึกหิวและอ่อนเพลีย พอจวนสว่างเห็นต้นมะละกอข้างทางเกวียน ประทานรีบตะลิตะลานขึ้นขึ้นไปเก็บลูกที่หิวเหลือองได้ลูกหนึ่ง ยังไม่สุก แต่มะละกอลูกนั้นเป็นอาหารที่มีรสชาติโอชาสำหรับสองสหายที่เกือบไม่ได้กินอะไรราวๆ ๒๐ ชั่วโมง

กินผลไม้พิพม์กันแล้วก็เดินเข้าป่า เลียบขนานไปกับทางเกวียน ไม่ช้าก็แลเห็นหมู่บ้านแห่งหนึ่งอยู่ข้างหน้า ประทานและเปรมปรึกษากันว่าจะเข้าไปในหมู่บ้านเพื่อหาอะไรกินดีหรือไม่ นักจิตกนิทหน่อว่าลื้มเอาหมวกมาด้วย แต่คิดว่าในหมู่บ้าน คนคงไม่เคร่งครัดวัฒนธรรม “มาลาและรองบาทาพาไทยรุ่งเรือง” จึงตกลงใจเดินเข้าหมู่บ้าน พอได้เห็นร้านก๋วยเตี๋ยวก็ก้าวเข้าไปสั่งมากินกันคนละชาม สังเกตเห็นว่าชาวบ้านสวมหมวกและสวมรองเท้า ก็นักกวยเตี๋ยวยังไม่ทันหมดชามก็มีชาวบ้านพาตำรวจเข้ามาในร้าน ตำรวจบอกว่าเอาตัวเราไปสอบสวน ประทานบอกว่า “เตี๋ยวก่อนครับ ขอให้เรากินก๋วยเตี๋ยวมืดชามเสียก่อน” ทั้งสองคนเข้าใจว่า ชาวบ้านสงสัยเขา เพราะเหตุว่าไม่สวมหมวก

เมื่อกินเสร็จแล้ว ตำรวจก็พาตัวผู้ต้องหาว่าเป็นแนวที่ ๕ ไปยังสถานีตำรวจ หลังจากได้ถูกสอบสวนแล้ว นายตำรวจผู้สอบสวนซึ่งคงจะเป็นผู้กำกับพูดเปรยๆ ว่า “นี่ผมจะยิงคุณทิ้งเสียก็ได้เนะ” แต่แทนที่จะยิงกลับให้คนเอามะละกอสูกมาให้กิน ประทานบอกว่า ไม่ทราบว่ามีนายตำรวจผู้ไหนคือใคร อยากจะไปกราบการะวะท่านผู้มีพระคุณให้กินมะละกอ และไม่ “ยิงทิ้ง”

ประทานและเปรมถูกล่ามโซ่ใส่กุญแจมืออย่างนักโทษฉกรรจ์ เขาอนหลับสนิทในกรงขัง เพราะอ่อนเพลียมาก ก่อนจะหลับได้มีชาวบ้านไทยมุงมาดูเขาทั้งสองและเรียกเขาว่า “พลร่ม” ชาวบ้านคนหนึ่งชี้ไปที่เปรมแล้วพูดดังๆ ว่า “ไอ้คนนั้นเหมือนมออคโคเคะ” เปรมชักสงสัยว่าพวกชาวบ้านเคยเห็นชาวมออคโคเคะในหนังหรืออย่างไร เพราะเขาเป็นชาวเชียงใหม่ผิวเนื้อค่อนข้างขาว ไม่รู้ว่าตัวเองเหมือนชาวมออคโคเคะยังไง

หลังจากถูกคุมขังอยู่ที่นั่นสองวัน ก็มีตำรวจสันติบาลนอกเครื่องแบบสองคนเดินทางไปถึง สั่งให้ปลดโซ่ตรวนออก แล้วพาประทานและเปรมลงเรือยนต์เดินทางเข้ากรุงเทพฯ เรือจอดที่ท่าเตียน ตำรวจทั้งสองแยกกันคุมประทานและเปรมขึ้นสามล้อไปสองคัน เมื่อถึงกรมตำรวจทั้งสองคนก็ถูกส่งเข้าห้องขังชั้นบนของตึกสันติบาลแผนกต่างประเทศ ถูกแยกขังคนละห้อง หน้าห้องขังมีป้าย “ผู้ต้องหาบกฏ” ประทานบอกว่า ฟังดูใหญ่โตดี มีตำรวจกองอื่นๆ ขึ้นมาบนตึกสันติบาลกองหนึ่งทุกวัน เพื่อดูโฉมหน้าบกฏใจเหี้ยม

ต่อมาอีกสองวัน ป้วยก็ถูกส่งตัวมาขังเดี่ยวในข้อหาบกฏเช่นเดียวกัน หลังจากนั้นได้ทราบว่ามียีนสองคนพูดไทยได้ถูกจับมาก่อนพวกเรา เขาอยู่ในคณะจีนสี่คนที่โคตรมลงไกลๆ นครปฐมในคืนเดียวกับพวกเรา คนหนึ่งถูกฆ่าตาย อีกคนหนึ่งหนีไปได้ ภายหลังได้ทราบว่าคนที่ถูกฆ่าเป็นลูกเก่าแก่ร้านตั้งท่งฮวด (ขายนาฬิกา) ที่สี่กั๊กพระยาภิรมย์

ตอนที่ ๑๑

แผนการณ์ของกองกำลัง ๑๓๖

พวกที่ทำงานอยู่ในสำนักงานแผนกประเทศไทยของกองกำลัง ๑๓๖ ในกัลกัตตา ในช่วงเดือนมีนาคมและเมษายนไม่อยากเข้าหน้าปู้จูด เพราะแก๊งคดียึดขโมยเงินไม่รับ แกโทรศัพท์ถึงสถานวิทยุฐานทัพบ (ในกัลกัตตา) ทุกเช้าทุกเย็นว่าได้รับวิทยุจากคณะแอฟริ-ชิเอชั่นหรือยัง เข้าทำนองถามไถ่เกมบังคับขับไล่ เข้าสายเย็นค่ำรำไป ตามวิสัยเชิงเช่นผู้เป็น นาย สามวันผ่านไปแล้ว สถานวิทยุฐานทัพบรายงานว่า No joy ซึ่งเป็นสำนวนสื่อสารวิทยุ หมายความว่า No contact คือติดต่อไม่ได้ ประทานยืนยันว่า พวกเราได้ส่งวิทยุตลอดสามวัน ก่อนถูกจับ ได้ยินทางฐานทัพบ้าง ไม่ได้ยินบ้าง แต่ไม่เข้าใจว่าเหตุไฉนทางกัลกัตตาจึงไม่ได้ ยินทางเมืองไทยเลย เพราะเครื่องวิทยุที่พวกข้างเผือกนำเข้าไปนั้นมีกำลังส่งสูงเกินพอสำหรับ ระยะระหว่างกัลกัตตากับประเทศไทย พันตรีแอนดรูว์ กิลคริสต์ (ภายหลังได้บรรดาศักดิ์ เป็นเซอร์) ผู้ช่วยของปู้จูดเล่าว่า ปู้จูดบ่น สวด คำ ทหารสื่อสารของฐานทัพบ่อยยับ วันที่สี่ ห้า หก เจ็ด ปู้จูดจะไม่ทำอะไร นอกจากคอยโทรศัพท์ถามกองสื่อสารว่าได้ยินข่าวคราวจาก คณะแอฟริชิเอชั่นหรือไม่ หลังจากนั้นปู้ก็ยังไม่ยอมสิ้นหวัง กำชับให้หน่วยวิทยุรับฟังข่าว จากคณะข้างเผือกทุกวัน กองสื่อสารก็เริ่มสวดปู้จูดบ้าง หาวาห้วงลม ๆ แล้ง ๆ ควรจะแทง สูญได้แล้ว และส่งคนเข้าไปอีกคณะหนึ่ง ซึ่งอันที่จริงปู้จูดก็ต้องทำ คือให้คณะข้างเผือก แอฟริชิเอชั่นสอง ได้แก่ สำราญ ธนา รจิต โตตร่มลงในเขตจังหวัดนครสวรรค์เหนือ

จุดที่ปล่อยคณะแรกลงไปประมาณ ๘๐ กิโลเมตร คราวนี้ผมก็ไม่ทราบว่ามันโทพอยนต์กันแกล้ว สวมนต์ขอให้พระเจ้าช่วยหรือไม่ เพราะแผนการณ์ของแกพลามาสองคราวแล้ว ก็คณะพริชาร์ด (Pritchard) โดยเรือไต้หน้า และคณะแอฟพริซิเอชันหนึ่ง (Appreciation I) ที่โตครัม

สำราญ ธนา รจิต ออกเดินทางในวันที่ ๓ เมษายน ๒๔๘๗ ตรงกับวันจันทร์ ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือนห้า กำหนดเกาะพื้นพสุธาในราว ๐๒.๐๐ น. ของวันที่ ๔ เมษายน คณะนี้เจียบไปอีก ปู่จตุตถคลั่งและเริ่มมีอาการโรคเส้นประสาท เวลาแก่ได้รับข่าวทางโทรศัพท์จากกองสื่อสารว่าติดต่อกับแอฟพริซิเอชันสองไม่ได้ นั่นคือ No joy แกจะตะโกนลั่นว่า No joy! No joy! เล่นเอาเลขานุการนิคนคล่องแคล่วและคมคายของแกซึ่งชื่อ (Joy) วีนพล่านแผนผังทั้งสามครั้ง คนที่ถูกส่งเข้าไปแล้วถูกจับ จะทำให้รัฐบาลไทยยิ่งกวัดข้นให้เจ้าพนักงานอำเภอและตำรวจระวังการแทรกซึมของแนวที่ห้ามากยิ่งขึ้น หรือถ้ากลุ่มข้างเผือกหกคนถูกจับเป็นและโดนทรมานโดยแก้มเปไตญี่ปุ่น ก็น่ากลัวจะเผยความลับหมด เพราะในประวัติของการจารกรรม ยังไม่มีจารชนที่ทนถูกทรมานได้โดยไม่ยอมเผยเรื่องราวที่ตนรู้ เวลาล่วงเลยไปนานวันเข้า คณะข้างเผือกที่เหลือก็ขวัญเสีย ความจริงความล้มเหลวของแผนกประเทศไทยมีถึงห้าครั้ง ไม่ใช่สามครั้ง แต่คณะข้างเผือกไม่รู้เรื่องอีกสองแผนที่พังหนักยิ่งกว่าแผนพริชาร์ด แอฟพริซิเอชันหนึ่ง และแอฟพริซิเอชันสอง มีหน้าซ้ำ พวกเราในกลุ่มข้างเผือกก็หาว่าไม่ว่า สวัสดิ์กับพัฒพงศ์หายหัวไปตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ๒๔๘๖ ถูกหน่วย ISLD แทะสูญไปแล้วตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๘๗

ร้อยเอกนิคอลลสัน รองผู้บัญชาการแผนกประเทศไทย (ต่อมาได้เลื่อนยศเป็นพันตรี) มีหน้าที่พิเศษควบคุมการฝึกอบรมของอีกสองกลุ่ม นอกจากกลุ่มข้างเผือก ซึ่งมีชื่อรหัส “แดง” (Reds) และ “น้ำเงิน” (Blues) ชายฉกรรจ์สองกลุ่มนี้ได้แก่ชาวจีนที่เคยอยู่ในประเทศไทย หรือเคยไปมาค้าขายกับไทย นิคอลลสันซึ่งพวกเราเรียกว่า ตานิก เป็นผู้จัดการใหญ่ของบริษัทลีเวอร์บราเธอร์ส (Lever Brothers) ก่อนสงครามตานิกทำธุรกิจกับชาวจีนเป็นจำนวนมาก พ่อค้าชาวจีนและลูกจีนเดินทางไปมาระหว่างเมืองไทยกับเมืองจีนตลอดเวลา เมื่อสงครามเกิดขึ้นตานิกเดินทางหนีญี่ปุ่นจากกรุงเทพฯ ไปอินเดีย เติมน้ำเข้าอยู่ในหน่วยสืบราชการลับของกองบัญชาการทั่วไปในกรุงเดลี ขณะนั้นทางการอังกฤษและพวกเสรีไทยยังไม่รู้ว่าในประเทศ

ไทยมีขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นหรือไม่ ทางภาษาอังกฤษถือว่ารัฐบาลไทยภายใต้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในฐานะนายกรัฐมนตรีและผู้นำการทหารสูงสุดเป็นศัตรูของฝ่ายสัมพันธมิตร สำหรับประชาชนชาวไทยนั้นก็ยังไม่แน่ว่าจะเป็นฝ่ายใด เพราะญี่ปุ่นย่อมจะเผยแพร่กระพือข่าว แสยบนภาพของกองทัพพระเจ้าจักรพรรดิ และความห้าวหาญชาญสมรของลูกพระอาทิตย์ ซึ่งได้บุกตลุยไล่ทหารอังกฤษ อเมริกันและจีนแตกกระเจิกกระเจิงไปทุกสมรภูมิ หากประชาชนชาวไทยหาโอกาสแอบฟังวิทยุกระจายเสียงของเสรีไทยสายอเมริกาและสายอังกฤษได้ยาก ส่วนใหญ่จะมีหลงใหลใฝ่ฝันร่วมกับมหาสมุทรญี่ปุ่นหรือ ประชาชนชาวไทยจะไม่เชื่อหรือว่าผู้นำการทหารสูงสุดของไทยมีความรู้ความสามารถที่จะคาดหมายสถานการณ์สงครามได้ถูกต้องดีกว่าฝ่ายคัดค้านซึ่งเป็นพลเรือน แม้ทางการอังกฤษจะใช้เสรีไทยให้บ่อนข่าวสงครามว่าฝ่ายสัมพันธมิตรฉีกกำลังกันตรึงกองทัพฝ่ายอักษะได้ในหลายแนวรบ ก็ยังคงเกรงว่า จะไม่ได้ผลเต็มเม็ดเต็มหน่วย เพราะคนไทยส่วนใหญ่ในชนบทไม่มีเครื่องรับวิทยุคลื่นสั้น กองกำลัง ๑๓๖ จึงให้กลั่น เทพหัสดิน ผู้มีฝีมือเขียนใบปลิวปลุกใจทำใบปลิวเพื่อไปรยปรายลงในต่างจังหวัด อีกประการหนึ่ง การไปรยใบปลิวมีประโยชน์ในการเบนความสนใจของทั้งรัฐบาลไทยและกองทัพญี่ปุ่นในไทยออกไปจากการลอบเข้าประเทศของพลร่ม

เมื่อต้นปี ๒๔๘๖ ทางภาษาอังกฤษยังลังเลใจที่จะส่งเสรีไทยเข้าประเทศไทย เพราะเกรงว่าเมื่อพวกเราเข้าไปพบว่าในประเทศไทยไม่มีขบวนการต่อต้าน แต่พบว่าประชาชนเชื่อฟังผู้นำและเห็นว่ร่วมมือกับญี่ปุ่นดีกว่า เสรีไทยคงไม่มีทางจะปฏิบัติงานให้เป็นประโยชน์แก่ฝ่ายสัมพันธมิตร หรือยิ่งกว่านั้นคงไม่เต็มใจที่จะปฏิบัติงานเป็นปฏิปักษ์โดยตรงต่อเพื่อนร่วมชาติ เช่นก่อวินาศกรรมทำลายเส้นทางคมนาคมและจุดยุทธศาสตร์ต่างๆ อย่างมากที่จะหวังได้จากเสรีไทยก็คงจะเพียงแต่การส่งวิทยุกระจายเสียงชักจูงชาวไทยให้หันมาเชื่อว่า ฝ่ายสัมพันธมิตรจะมีชัยในการรณรงค์ และส่งเสรีไทยไปหาข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ทั่วไปในประเทศไทยและความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่น

ดังนั้นทาคิจึงเห็นว่า กลุ่มที่จะปฏิบัติงานก่อวินาศกรรมในประเทศไทยต่ออาวุธยุทธโประณ์ของญี่ปุ่น และสถานที่สำคัญทางยุทธศาสตร์ เช่นสถานีรถไฟและทางรถไฟ ถนน สะพาน กลังน้ำมัน และหน่วยยานพาหนะ น่าจะได้แก่พวกลูกจีนหรือชาวจีนที่รู้จักเมืองไทยและพูดไทยได้ ทางทหารเห็นด้วย จึงมอบให้ทาคิจึงไปเสาะหาชาวจีนดังกล่าวในประเทศจีน แก่

ก็ไปเสาะหามาได้ ๑๐ คน แล้วก็เอามาฝึกอบรมอย่างเดียวกับเสรีไทยกลุ่มข้างเผือก มีชื่อรหัส “แดง” พวกแดงมีหัวหน้ากลุ่มชื่อร้อยเอกกิตตินกอก เป็นคนเชื้อชาติจีน แต่มีสัญชาติอังกฤษ มีเมียชาวอังกฤษ พวกจีนและลูกจีนถูกส่งเข้าไปในเมืองไทยสองกลุ่ม คือกลุ่มที่มีสี่คน ซึ่งโคตรล้มลงใกล้ ๆ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม คั้นเดียวกับที่ป่วยและคณะโตกลงที่จังหวัด ชัยนาท ถูกจับสองคน ถูกฆ่าตายคนหนึ่ง หลบหนีไปได้คนหนึ่ง อีกกลุ่มหนึ่งมีห้าคนถูกส่ง เข้าไปทางภาคใต้โดยเรือใต้หน้า มีร้อยเอกกิตตินกอกเป็นหัวหน้า หัวหน้าและลูกน้องสองคน ถูกยิงตาย อีกสองคนถูกจับเข้ากรงขังที่กองตำรวจสันติบาล เป็นอันว่ากลุ่ม “แดง” ก็สลาย ตัวไป จึงรวมเป็นความล้มเหลวของแผนกประเทศไทยรวมห้าครั้งด้วยกัน กลุ่ม “แดง” ที่ ถูกส่งไปภาคใต้หวังจะติดต่อร่วมมือกับชาวจีนที่มีอยู่มากในบักซ์ใต้ มีหน้าที่หนักไปทางก่อ วินาศกรรม เป็นต้นว่าทำลายทางคมนาคมระหว่างสิงคโปร์กับไทย และก่อวินาศกรรมที่ปู่น ซึ่งมีอยู่ทั่วไป

ไม่ต้องสงสัยเลยว่า การหายเข้ากลีบเมฆของเสรีไทยทุกคนและเงินแก่คนจากแผนก ประเทศไทยของกองกำลัง ๑๓๖ จะทำให้พันโทพีเตอร์ พอยน์ตัน ถูกเพ่งเล็งไปในแง่ร้ายโดย ผู้บังคับบัญชาเบื้องบน ระหว่างเดือนเมษายน พฤษภาคม มิถุนายน และกรกฎาคม ๒๔๘๗ พวกข้างเผือกถูกส่งแยกกันไปรับการอบรมตามหน่วยต่าง ๆ หลายแห่ง และถูกเรียกตัวมาซ้อม รบร่วมกันเป็นครั้งคราวเพื่อให้พร้อมที่จะปฏิบัติการ “จริง” ทุกขณะ ปู่จูด พันตรีหอบบัส พันตรีกิลคริสต์ ร่วมประชุมกับกองบัญชาการใหญ่ที่แคนดีบ้าง กับกองบัญชาการทั่วไปที่เคลซี บ้าง ว่าควรจะดำเนินการต่อไปอย่างไร

ในตอนนั้นกิลคริสต์เล่าในหนังสือ *Bangkok Top Secret* ว่า มีบางคนในสำนักงาน ใหญ่แห่งหน่วยบริหารงานพิเศษในลอนดอน (ผมสันนิษฐานว่าคงไม่ใช่พวกทหาร คงจะเป็น คนในกระทรวงการต่างประเทศ) แสดงความเห็นในที่ประชุมว่า พวกข้างเผือกคงไม่สนใจ ใยดีที่จะปฏิบัติงานต่อไป และคงรีบเข้ามาจับตัวกับทางการ เพื่อจะได้กลับไปอยู่กับครอบครัว เขาเชื่อว่าพวกเราคงคิดจะทำเช่นนั้นมาโดยตลอด นายทหารบางคนในสำนักงานใหญ่ของกอง กำลัง ๑๓๖ ที่แคนดีซึ่งเคยพบพวกเราในกลุ่มข้างเผือกเชื่อมั่นว่าพวกเราจะไม่ทำเช่นนั้น นาย ทหารในแผนกประเทศไทยซึ่งรู้จักพวกเราดี ตลอดจนนายทหารในค่ายคาร์คัวสลาออกจะเหือค าลกับความเห็นของคนที่ห่างไกลจากเหตุการณ์ แต่ก็จนปัญญาที่จะตอบโต้ เพราะยังไม่ได้

ข่าวคราวอะไรเลยจากผู้ที่ถูกส่งตัวเข้าไป ได้แต่เพียงตั้งข้อสังเกตว่า ในขณะที่สถานการณ์สงครามเลวร้ายที่สุด อังกฤษ อเมริกา และรัสเซีย กำลังพ่ายแพ้ต่อฝ่ายอักษะในทุกสมรภูมิ คนไทยในอังกฤษก็ร่วมเสี่ยงกับชาวอังกฤษที่จะตายในการโจมตีทางอากาศ ทั้งยังต้องทำงานหาเลี้ยงชีพด้วยความเหน็ดเหนื่อย เพราะเงินไทยถูกกัก คนไทยเหล่านั้นมีสิทธิที่จะกลับประเทศไทยอย่างปลอดภัยโดยเรือแลกเปลี่ยนเชลย แต่เขากลับเข้าเป็นทหารในกองกู่ด้วยความสมัครใจ และได้กัดฟันทนต่อความลำบากยากไร้ของชีวิตทหาร เดินทางอย่างทุลักทุเลไปอินเดีย เต็มใจเข้ารับการฝึกมหาโหด และมีใจสู้อย่างไม่มีใครนึกฝัน แม้คนที่บอบบางก็ยังสู้ต่อการทรมานสังหาร จนผ่านการอบรมได้ ได้เป็นนายทหารในกองทัพบกอังกฤษ ได้เกียรติ ได้รับการสรรเสริญจากทุกคนที่เกี่ยวข้องด้วย เหตุใดจึงจะเลิกล้มความตั้งใจที่จะต่อสู้เพื่อประเทศและประชาธิปไตย ในขณะที่ฝ่ายสัมพันธมิตรกำลังเป็นฝ่ายเริ่มได้เปรียบ และลงรายแห่งความพ่ายแพ้ของญี่ปุ่นเริ่มปรากฏขึ้นแล้ว

จนถึงเดือนกรกฎาคม ปู่จุกก็ยังตัดสินใจไม่ได้ว่า จะดำเนินงานต่อไปอย่างไร กิลคริสต์เสนอความเห็นต่อพอยน์ตันว่า ให้พิจารณาส่งกลุ่มติดไปโดยเครื่องบินทะเลคาตาลีน่าลงบนแม่น้ำโขง โดยขอความร่วมมือจากแผนกอินโดจีน แผนกอินโดจีนแห่งกองกำลัง ๑๓๖ ได้ดำเนินงานต่อต้านญี่ปุ่นในอินโดจีน โดยใช้สายลับปฏิบัติงานระหว่างอินโดจีนกับคุณหมิง กิลคริสต์เล่าว่า เมื่อหารือกับนายทหารในแผนกอินโดจีน พวกเขาให้ความเห็นว่า ขบวนการต่อต้านในอินโดจีนคงขัดขัดข้องที่จะให้ความร่วมมือกับคนไทย เพราะเคื่องแค่นที่ไทยได้เข้าไปทำสงครามอินโดจีน และอาศัยบาร์มีญี่ปุ่นยึดเอาดินแดนบางส่วนคืนมา กิลคริสต์ได้แสดงวลคล้ายของนักการทูตโดยกล่าวว่า อย่าเข้าใจว่าอังกฤษต้องการให้ทางฝรั่งเศสช่วยไทย อังกฤษต้องการติดต่อกับขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นในไทย ซึ่งย่อมจะเป็นผลดีแก่ขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นในอินโดจีน ในมะลายู ในสิงคโปร์ ในพม่า ทั้งหมดนี้ก็เป็นงานของกองกำลัง ๑๓๖ ผู้บัญชาการแผนกอินโดจีนจึงยินยอมที่จะช่วย แต่กว่าจะได้เรื่องได้ราว ทางแผนกประเทศไทยก็เลิกล้มแผนนั้นเสียก่อน

หลังจากเสียกำลังใจคนไทยไปทุกคนและชาวจีนเก่าคน พันโทพอยน์ตันก็รู้สึกว่าจะต้องหาแผนใหม่เสนอให้ผู้บัญชาการกองกำลัง ๑๓๖ ขึ้นเสนอแผนส่งคณะข้างเผือกกระโดดสู่เมืก

ครั้งหนึ่ง ก็น่ากลัวจะโดนสวดยับจากเบื้องบน ในที่สุดเมื่อจนเต็มและประสาทกร่อนเหลือที่จะทนทุกข์ต่อไปได้ ปู่จุกก็แสดงความจำนงขอลาพักผ่อนในปลายเดือนกรกฎาคม โดยหวังว่าแผนลับเลิศจะหล่นปุปบับลงมาจากสวรรค์ เลขนุกรานิของแกลิงโลต เพราะเธอเผชิญกับอารมณ์ร้ายของปู่มาหลายเดือนแล้ว ถึงเวลาที่จะได้ผ่อนคลายความเครียดและมีความสุขสนุกสนานเบิกบานใจให้สมกับที่เธอชื่อ Joy เสียที ไม่ต้องตะลึงตระลึงตื่นตระหนกอกกระเพื่อมแทบทุกครั้งที่ปู่จุกตะโกนโหวกเหวก

ในระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนสิงหาคม พวกช่างเผือกที่ผ่านกลักตาดจะไม่เว้นที่จะแวะเข้าไปตามข่าวคราวเกี่ยวกับสหายทั้งหก

เนื่องจากในบรรดาพวกเราไม่มีใครผูกดวงเป็น จึงหวังจะอาศัยผีเป็นผู้ส่งข่าวเรื่องความเป็นความตายของเพื่อนเรา ผมจึงขอเล่าเรื่องผีที่พวกเราได้ประสบมาอีกครั้งหนึ่งหลังจากได้ซ้อมรบกับผีแซกบนยอดเขาสิงหะแล้ว ประสบการณ์ครั้งหลังของเราทำให้พวกเราเชื่อว่าผีไทยเก่งกว่าผีแซก เพราะเดินทางไกลข้ามประเทศได้

เรื่องผีครั้งที่สองเป็นเรื่องประหลาดพิสดาร หลังจากพวกเราได้รับยศร้อยตรีแล้ว เราแยกย้ายกันไปพักผ่อน ๑๐ วัน ส่วนมากดูเหมือนจะไปเยี่ยมเยียนพวกที่ทำงานด้านการส่งวิทยุในกรุงเตลลี ผมเองผ่านเตลลีเลยไปซิมลา (Simla) เมืองบนเขาหิมาลัย ซึ่งจะเล่าถึงภายหลัง เพราะในโอกาสนั้นผมได้มอตัวเป็นศิษย์ของฤาษีที่พำนักอยู่ห่างจากเมืองซิมลาราวๆ ๑๐ กิโลเมตร

หลังจากพักผ่อนแล้ว เราไปรายงานตัวที่สำนักงานแผนกประเทศไทยในกลักตาด ได้พบปู่จุกและพันตรีแอนดรูว์ กิลคริสต์ ร้อยเอกเบ็น บาร์เชิสต์และเลขานุการนิจอย (Joy) ผู้ยิ้มแย้มแจ่มใสสมชื่อ และเพื่อนเก่าจากค่ายรักรักสองคน คือ ร้อยโทคอลลิน ไวท์ลอร์ว และ ร้อยเอกไซมอน รีต สมณานามไอ้เฟ้ม สองเกลอนี้พาเราเข้าป่าในแคว้นเบงกอล ซึ่งอยู่ไม่ห่างจากกลักตาดนัก ทั้งนั้นเพื่อมิให้กลิ่นไอของป่าดงพงพีจางไปจากพวกเรา ป่านี้ก็เป็นป่าดงดิบที่ใบพ้อๆ กับป่าเบญจกุ่ม แต่เนื่องจากเราเข้าไปในช่วงเดือนตุลาคมหมดฝนแล้ว ป่านี้จึงดูไม่รกรุงรังเท่าป่าเบญจกุ่ม ป่านี้เป็นดงเสือ เป็นที่ซึ่งมีพรานเข้าไปล่าเสือมากที่สุดแห่งหนึ่งในอินเดีย (หรือจะว่ามากที่สุดในโลกก็ได้)

การอยู่ป่าเบงกอลคราวนั้นเราไม่ลำบากยากแค้นทรมาณสังขารเท่ากับเมื่อเข้าป่าเบด

กอมทางภาคกลาง เพราะได้อยู่ในกระต๊อบของชาวป่า (ซึ่งอพยพออกไปหมดแล้ว) แต่มีเรื่องประหลาดพิสดารเกิดขึ้น คือเจ้าครูหลังจากเราเข้าไปนอนในป่าเพียงคืนเดียว กำแหง พลังกูรุตีหน้าเล็กลักเข้าไปหาประโพร ซึ่งตื่นแต่เช้าและกำลังก่อไฟต้มน้ำ เล่าว่าฝันเห็นจำกดพี่ชายมาเขย่าเท้าเขาและบอกว่าตัวตายแล้ว ตอนนั้นพวกเรารู้แต่เพียงว่า จำกด พลังกูร ได้เล็ดลอดออกไปจุงกิง และท่านชั้นได้เดินทางไปพบเขาที่นั่น หลังจากนั้นก็ได้ข่าวคราวคืบหน้าจึงไม่มีใครสนใจในความฝันของกำแหง เห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่กำแหงนึกถึงพี่ชายที่เสี่ยงภัยรับใช้ชาติเช่นเดียวกับตนเอง แต่ต่อมาในเดือนมีนาคม ๒๔๘๗ เราได้ทราบจากสำนักงานแผนกประเทศไทยว่า ทางเมืองจีนได้ส่งมรณบัตรของจำกดมาถึงเมื่อเร็ว ๆ นี้ แจ้งว่าจำกดตายเมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๔๘๖ ในจุงกิง และกำแหงฝันเห็นจำกดในเดือนตุลาคมขณะที่อยู่ในป่าเนื่องจากเราได้ให้ความสนใจในความฝันของกำแหง จึงไม่มีใครจำได้ว่า เขาฝันในคืนวันที่เท่าไร จำได้แต่เพียงว่าเป็นช่วงปลายเดือน

เรื่องผีในประสบการณ์ของพวกเรา คือ ผีแขกซ้อมรบกับทหารเสรีไทย และผีไทยเข้าฝันกำแหง ทำเอาพวกเราหลายคนชักจะโง่เงาเชื่องเชื่อเรื่องผีๆ ขึ้นมาบ้าง บางคนก็ว่าพวกเราหกคน คือ ประทาน เปรม ป่วย สำราญ ธนา รจิต ซึ่งเข้าเมืองไทยไปสามเดือนแล้วโดยไม่ส่งข่าวคราวอะไรเลย คงยังมีชีวิตอยู่ ถ้าหากตายกันไปหมดแล้ว ก็น่าจะส่งผู้แทนผีมาบอกกล่าวให้เรารู้บ้าง เพราะพวกเราที่ยังรอชะตากรรมอีก ๑๕ คน ต่างก็มีใจจดจ่อนี้ถึงสหายทั้งหลายตลอดเวลา ใจระทึกอกระวัวยว่าต่อไปจะถึงคราวใครที่จะร้ายรำท่าหงส์หรือแร้งปีกหักกลางเวลายามราตรีเดือนหงาย

แต่ถ้าหากหกสหายไม่ตาย เพราะไม่มีใครสำแดงเดชปีศาจมาส่งข่าวให้เรารู้ เขาอาจประสบชะตากรรมที่ร้ายแรงยิ่งกว่าความตายก็ได้ กล่าวคือโดนญี่ปุ่นเอาตะเกียบแย่งกัน เอาหัวร่อนลูกสะตือหรือเล่นบ้า ๆ ทำนองนั้น ถ้าเป็นเช่นนั้นเขาก็คงเผยความลับของกลุ่มข้างเผือกให้ศัตรูรู้หมดแล้ว ขณะที่คอยต้อนรับระบำนกขุดต่อไปก็อาจจะไม่ใช่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ไทยแต่คงจะเป็นทหารญี่ปุ่น ซึ่งย่อมจะเป็นสถานการณ์ที่เลวร้ายน่าสยดสยองอย่างยิ่ง ขณะที่ปูจตุวางแผนขั้นต่อไป ก็ไม่ปล่อยให้เรายู่ว่าง ๆ ส่งเราไปเข้าอบรมตามหน่วยต่าง ๆ เรื่อยไปพอเว้นว่างจากการอบรม ร้อยเอกไซมอน ริด และร้อยโทคอลลิน ไวท์ลอร์ก็พาพวกเราเดิน

ป่า อันที่จริงมันก็ดีสำหรับเรา เพราะถ้าอยู่ว่างๆ เราก็คงวิตกว่ามันเกี่ยวกับสถานการณ์หลัง ม่านญี่ปุ่น ซึ่งเราไม่รู้เลยว่ามีเหตุเภทภัยร้ายแรงอย่างใดบ้าง ทุกครั้งที่มีโอกาส พวกเรากลุ่ม ช้างเผือกส่วนมากจะแวะไปหาข่าวจากพวกเราในกรุงเตลลีที่รับฟังวิทยุกรมโฆษณาการแห่ง ประเทศไทย แต่ผมเองนั้นเตรียมตัวรับชะตากรรมอีกแบบหนึ่ง กล่าวคือ พอได้หยุดพักผ่อน ผมจะขึ้นเขาเพื่อเดิน เดิน เดิน เดิน ฝึกฝึกทำให้รวดเร็วและสม่ำเสมอวันละ ๖-๑๐ ชั่วโมง ถือว่ายิ่งเดินเร็วและเดินทนก็ยังมีโอกาสรอดตายมาก ผมฝึกฝึกทำเดินได้ ๕๐ กิโลเมตรอย่าง สบายภายใน ๑๐ ชั่วโมง และเดินเร็วขนาดชั่วโมงละ ๖.๔ กิโลเมตรได้ติดต่อกันถึง ๔ ชั่วโมง นั่นคือเดินได้เกือบ ๒๖ กิโลเมตรใน ๔ ชั่วโมง การเดินเร็ว ๖.๔ ก.ม. หรือ ๔ ไมล์ต่อ ชั่วโมง เป็นอัตราการเดินของหน่วยทหารราบเบาของอังกฤษ ซึ่งก้าวเท้าวินาทีละสองก้าว ทหารราบอังกฤษเดินชั่วโมงละ ๕ ไมล์หรือ ๔.๘ ก.ม.

ตอนที่ ๑๒

บทบาทของเสรีไทยในเคลลี

ถึงตอนนี้นักสมควรจะกล่าวถึงบทบาทสำคัญของกลุ่มเสรีไทยในกรุงเคลลีที่ทำงานด้านสงครามจิตวิทยา แจ้งข่าวชัยชนะของฝ่ายพันธมิตรเพื่อปลุกใจคนไทยผู้รักชาติให้คิดขจัดญี่ปุ่นออกไปจากเมืองไทย โดยอังกฤษและอเมริกันจะให้ความช่วยเหลือ พวกเราในเคลลีฟังวิทยุจากกรุงเทพฯ กันอย่างขมกั้เขม้น และในวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๔๘๗ ก็ได้ข่าวซึ่งทำให้ปู้จุกที่ท้อแท้ป้อแป้คอยคมาตั้งแต่เดือนมีนาคมคอต้งขึ้นมำทันที แก่เลิกล้มความคิดที่จะไปพักผ่อบนภูเขา คุณจอยเลซานุกาโรนิหน้าแจลล์ของแกก็หน้าสลก เพราะอดโอกาสหยุดพักผ่อบนแต่ช่อยักขำววันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๔๘๗ ไว้ก่อน เพื่อเลำถึงการปฏิบัติงานของเสรีไทยในกรุงเคลลี

เดิมทีเสรีไทยที่ทำหน้าที่รับส่งวิทยุมี เสนาะ นิลกำแหง (ซึ่งภายหลังโดนโอนตัวไปอยู่กลุ่มข้างเผือก) ม.ล. จิรายุ นพวงศ์ วิวรรณ ฌ บ่อมเพ็ชร ประจิตร กังสานนท์ (ภายหลังเปลี่ยนนามสกุลเป็น ยศสุนทร อันเป็นชื่อบรรดาศักดิ์ของคุณพ่อ) หลวงภัทรวาทิ ต่อมา มีผู้มาร่วมงานอีกคือ สว่าง สามโกเศศ (พี่ตาค) ม.ร.ว. กิตตินัดดา กิตยากร สุภาพ กังสานนท์ (ยอຍาหียของประจิตร) ม.จ. กอกษัตริย์ สวัสดิวัตน์ (ท่านจ๋อน ซึ่งพวกข้างเผือกเรียกตาจ๋อนหรือนายหนอน ถูกโอนตัวมาจากกลุ่มข้างเผือก) นอกจากพวกเสรีไทย ๑๐ คน (อีก ๖ คนไปทำงานในหน่วยอื่นๆ) ก็ยังมีคุณหลวงสุรณรงค์ นายมาร์ติน หรือลุงมาร์ติน (บิดาคุณหมอ

บุญสม มาร์ติน) อาจารย์ซีแลร์ แห่งโรงเรียนอัสสัมชัญ ร่วมงานด้วย ทั้งลุงมาร์ตินและอาจารย์ซีแลร์รู้ภาษาไทยดีมาก อาจารย์ซีแลร์ยังถนัดแต่งโคลงกลอนอีกด้วย ภายหลังทางโคลอมโบขอตัวเสรีไทยไปช่วยงานวิทยุกระจายเสียงที่นั่น จำไม่ได้แน่ๆ ไปกันกี่คน

งานของเสรีไทยกลุ่มนี้เป็นแนวที่สี่ในสงคราม เรียกว่า สงครามจิตวิทยา (Psychological warfare) หน่วยงานนี้สังกัดกระทรวงการสนเทศ (Ministry of Information ใช้อักษรย่อ MOI) ทหารเสรีไทยในกลุ่มสงครามจิตวิทยาได้รับยศนายทหารพร้อมกับเสรีไทยกลุ่มข้างเผือก ซึ่งเป็นแนวที่ห้า ที่จะปฏิบัติการหลังแนวข้าศึก เมื่อสงครามในยุโรปเกิดขึ้นในเดือนกันยายน ๒๔๘๒ MOI ก็เปิด Far Eastern Bureau of MOI ขึ้นในฮ่องกง เพื่อเผยแพร่ข่าวสารและเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับประเทศอังกฤษแก่ประเทศตะวันออกไกล ต่อมา MOI ได้ย้ายสำนักงานไปสิงคโปร์ เมื่อญี่ปุ่นบุกสิงคโปร์ สำนักงาน MOI ก็ย้ายไปอยู่ที่กรุงเคลย์

ผมได้กล่าวแล้วว่า กลิ่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา ไปทำงานด้านสงครามจิตวิทยาในแผนกประเทศไทยของกองกำลัง ๑๓๖ ที่กัลกัตตา อาจถือได้ว่าเป็นการทำงานซ้ำซ้อนกับกลุ่ม MOI อยู่บ้าง ทางกองกำลัง ๑๓๖ อ้างว่า ต้องการข่าวสารทั้งโดยตรงจากหน่วยของตนเองทั้งจากกระทรวงการสนเทศ แต่งานด้านสงครามจิตวิทยาและสงครามการเมือง (political warfare) สลับซับซ้อนก้าวล้ำกันยิ่งกว่างานด้านอื่นใด เพราะมีหน่วยงานที่ทำงานประเภทนี้อย่างน้อย ๖ หน่วย คือ

- ๑) Far Eastern Bureau ของกระทรวงการสนเทศ (ใช้อักษรย่อ FEB)
- ๒) หน่วยของกองกำลัง ๑๓๖ ซึ่งเป็นแผนกสงครามการเมืองของกองบัญชาการทหารสูงสุดของสัมพันธมิตรประจำเอเชียอาคเนย์ (South-east Asia Command อักษรย่อ SEAC) ใช้อักษรย่อ PWD คือ Political Warfare Department
- ๓) All-India Radio (เคลย์) เป็นกรมหนึ่งของรัฐบาลอินเดีย (มีอุปราชชาวอังกฤษเป็นประมุข)
- ๔) หน่วยโฆษณาการของกองบัญชาการกองทัพอินเดีย (Indian Army H.Q) ใช้อักษรย่อ GSI
- ๕) หน่วยบริหารงานสงครามการเมือง (Political Warfare Executive-PWE) สำนักงานอยู่ในโคลอมโบ สำนักงานใหญ่อยู่ในกรุงลอนดอน หน่วยบริหารงานสงครามการ

เมืองได้ขอเสรีไทยไปช่วยตั้งได้กล่าวแล้ว

๖) แผนกตะวันออกไกลของ บี.บี.ซี. (British Broadcasting Corporation หรือ B.B.C.)

จะเห็นได้ว่าแนวที่สี่ของอังกฤษ คืองานด้านสงครามจิตวิทยาและสงครามการเมือง นั้นยังเป็นยุ่งตักกัน น่ากลัวว่าจะแสดงข่าวขัดแย้งกันเองบ้าง ตามการประเมินผล หน่วยของ กระทรวงการสนเทศ (MOI) และออลอินเดียเรดิโอมีผลงานดีเด่น ได้รับความชมเชย เห็น จะต้องเปิดหมวกให้เสรีไทยกลุ่ม FEB ซึ่งทำงานขยันขันแข็ง

งานของเสรีไทยที่กระทรวงการสนเทศแบ่งเป็นสามอย่าง อย่างหนึ่งคือการรวบรวมข่าวจากหนังสือพิมพ์ที่ได้ไปจากประเทศไทยและรวบรวมจากไมโครฟิล์มที่ถ่ายจากเอกสารต่างๆ งานอย่างที่สองคือการฟังและจดข่าวจากวิทยุกระจายเสียงของไทย งานอย่างที่สองคือการส่งวิทยุกระจายเสียงภาคภาษาไทย งานนี้ประกอบด้วยการแปลข่าว วิเคราะห์ข่าว และส่งบทความปลุกใจและจูงใจชาวไทยให้ต่อต้านญี่ปุ่น งานแผนกนี้มีคุณพโยม โรจนวิภาต เป็นหัวหน้า คุณพโยมเป็นนักเขียน นักหนังสือพิมพ์ นักแต่งโคลงกลอน บทละคร และคติพจน์ประจำวัน เคยทำงานอยู่ในสิงคโปร์ก่อนญี่ปุ่นบุก จิรายุก็นักเขียนบทความมือหนึ่งของพวกเรา มีความรู้ภาษาไทยดีมาก

การฟังและจดข่าวทางวิทยุกรรมโฆษณาการของไทยเป็นงานหนักมาก คุณหลวงสุรณรงค์เป็นหัวหน้า (ใช้นามแฝงว่า มิสเตอร์ว่อง) อังเคิลมาร์ตินก็อยู่แผนกนี้ สถานีวิทยุของแผนกนี้อยู่บนเนิน ตำบลการอลบาหม อยู่ห่างจากกรุงเตลีสี่หลายกิโลเมตร มีเครื่องรับวิทยุกำลังสูงมาก ความลำบากของงานด้านนี้เกิดจากเสียงรบกวน หลังจากการฟังรายการข่าวครึ่งชั่วโมง พวกเราอาจต้องใช้เวลาหลายชั่วโมงกว่าจะถอดข้อความได้ครบถ้วน โดยต้องฟังซ้ำแล้วซ้ำอีกจากกระบอกบันทึกเสียง หลังจากถอดข้อความแล้ว พวกเราต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษและรายงานให้หัวหน้าสถานีทราบ พวกเราผลัดกันไปทำงานจดข่าวจากเมืองไทยวันละสองคน โดยนั่งรถม้าเรียกว่ารถตังก่า หรือตังก่า หรือถีบจักรยานจากกรุงเตลีสี่ตอนเย็นไปยังสถานีวิทยุที่ตำบลการอลบาหม กว่าจะกรองข่าวได้ครบถ้วนและกลับถึงที่พักในเตลีสี่ก็ราวๆ สองถึงสามทุ่ม

งานอ่านข่าวบางครั้งบางครั้งเราก็ขลุกขลัก เพราะเจ้าหน้าที่เอาข่าวด่วนมาส่งให้

ขณะที่กำลังออกอากาศ พวกเราต้องรีบแปลข่าวด่วนออกอากาศอย่างกะทันหัน ไม่มีเวลาเรียบเรียงถ้อยคำให้สละสลวย

ชีวิตความเป็นอยู่ของเสรีไทยในกรุงเคลลีและในหน่วยต่าง ๆ ไม่ระหกระเหินทุกข์ทุเลเหมือนของพวกเสรีไทยกลุ่มข้างเผือก แต่พวกข้างเผือกได้หยุดพักผ่อนมากกว่าพวกอื่น ๆ อย่างไรก็ตามกรุงเคลลีเป็นศูนย์พบปะสังสรรค์ระหว่างเสรีไทยทั้ง ๓๕ คน ที่ขาดไปคนหนึ่งก็คือตัวผมเอง เหตุผลสำคัญก็เห็นจะเป็นเพราะผมป่วยด้วยโรคร้ายอย่างที่ชาวอังกฤษเรียกว่า love-sick ต้องการไปรักษาใจอย่างเงียบๆ ในบรรยากาศสงบสงัดตามลำพัง

เสรีไทยในเคลลีเข้าห้องชุดไว้สองชุดที่โรงแรมเซ็นทรัลชอร์ต (Central Court) อยู่ใกล้ๆ คือนีตเชอร์คิส (Connaught Circus) ซึ่งเป็นสนามกลมใหญ่ มีถนนอยู่รอบๆ และมีอาคารร้านรวงรวมทั้งตึกสำนักงานของกระทรวงการสนเทศ ห้องชุดแต่ละชุดมีห้องนอนสองห้อง ห้องรับแขกยาวๆ สองห้อง ห้องส้วมหนึ่ง ห้องน้ำหนึ่ง ห้องนอนแขกรับใช้หรือที่เรียกกันว่าแบเรอร์ (Bearer) หนึ่งห้อง มีระเบียงข้างห้องนอนและหน้าห้องน้ำ ห้องชุดทั้งสองของพวกเราอยู่คนละชั้น ชุดบนอยู่เหนือชุดล่างพอดี แบ่งกันอยู่ชั้นละ ๕ คน พวกข้างเผือกหลายคนเมื่อได้หยุดพักผ่อนก็มักจะไปชุกหัวนอนกันในห้องรับแขกที่เซ็นทรัลชอร์ต บุญพบ บุญเลิศ โต กลิ่น ก็แวะไปที่นั่นเป็นครั้งคราว

ห้องชุดทั้งสองชุดที่เซ็นทรัลชอร์ตไม่มีห้องอาหารหรือครัว (แต่พวกเราทำอาหารไทยกินกันได้) ตามปกติแขกของโรงแรมกินอาหารเช้า กลางวันและเย็นร่วมกันในห้องอาหารของโรงแรม แต่มีอาหารพิเศษอีกสองมื้อตามแบบฉบับของนายฝรั่งเศสในเดนมาร์ก คืออาหารกระตุ้นกระเพาะก่อนอาหารเช้า เรียกว่า “โจตา ฮัซซรี” ซึ่งแขกรับใช้หรือแบเรอร์เอามาให้ที่เตียงตั้งแต่เช้าตรู่และปลุกเราให้ตื่นขึ้นมากิน โจตา ฮัซซรี ประกอบด้วยชาร้อนถ้วยหนึ่งกับขนมเค้กชิ้นเล็กๆ หนึ่งหรือสองชิ้น ตอนบ่ายก็กินน้ำชากับขนมเค้กและขนมปังทาเนยทาแยมแบบอังกฤษ พวกข้างเผือกนั้นไม่มีแบเรอร์มาปลุกให้ตื่นตอนเช้าตรู่ แต่มีร้อยเอกไซมอนรีด (คือ ไอ้เฟ้ม) มาตะโกนเรียกหรือไม้ก็เป่านกหวีดแสบแก้วหู เมื่อพวกเราขี้ตาจนขี้ตาหลุดออกไปแล้วก็ไม่ได้กินโจตา ฮัซซรี แต่ต้องกระวีกระวาดพรวดพราดออกจากกระต๊อบไปเล่นหยองแหงกับไอ้เฟ้มจนเหงื่อไหลไคลย้อย แล้วจึงจะได้ไปอาบน้ำและกินอาหารเช้า ฉะนั้น

ในเวลาที่ได้หยุดพักก่อน พวกช่างเผือกหลายคนจึงไปพักอยู่กับสหยาที่กรุงเตลลี เพื่อจะมีความเป็นอยู่อย่างช่างหลวงที่มียศถาบรรดาศักดิ์ ทั้งนี้โดยต้องเดินทางโดยรถไฟเป็นเวลาเกือบ ๓๐ ชั่วโมง ข้อเสียของการเดินทางในประเทศที่กว้างใหญ่ไพศาลเช่นอินเดียก็คือ ไม่ว่าจะไปไหนกันก็ต้องใช้เวลามาก พวกช่างเผือกที่ขี้เกียจเดินทางไกลหรือที่กำลังตกมันก็เลือกเดินทางไปผ่อนคลายอารมณ์ที่บอมเบย์ โลมุลูบจวบจนอดลูกครึ่งแขกอังกฤษไปพอบาภายสบายใจ การเดินทางจากค่ายคาร์คัสดลาไปบอมเบย์กินเวลาเพียงสามชั่วโมงเศษ พวกที่ลงทุนใช้เวลาเดินทางนานไปเยี่ยมเยียนสหยาในเตลลี เป็นพวกที่รักกันจริง เมื่อไปถึงแล้วก็ได้ทั้งความเกษมสำราญ ทั้งได้รู้เรื่องราวในเมืองไทย ได้กินอาหารไทย อาหารจีน อาหารแขก ได้กินน้ำชา ตอนเช้าตรู่และตอนบ่าย จะตื่นนิสหรือจะตื่นงักก็ได้ พ่อครัวเอกของคณะเสรีไทยคือ กิตตินักดา กิตติการ

การกินอยู่ที่เซ็นทรัลฮอรัตสะดวกสบายมาก พวกเราโผล่หน้าต่างห้องอาบนํ้า ตะโกนสั่งอาหารจีนจากร้านที่อยู่ใต้โรงแรม ไม่ต้องลงไปกินในร้าน บ้อยแจ็กหรือแขกก็เอาอาหารใส่ตะกร้า เราก็หย่อนเชือกลงไปจากหน้าต่าง ให้บ้อยผูกปลายเชือกกับตะกร้า แล้วชักขึ้นมาข้างบน แล้วก็เอาเงินค่าอาหารใส่ตะกร้าหย่อนกลับลงไป สะดวกดีด้วยกันทั้งสองฝ่าย

จिरายซ์แจ้งว่า เตียงที่โรงแรมเป็นเตียงที่มีแถบผ้าใบสานกันเป็นพื้น แบบเดียวกับเตียงของแขกยามในเมืองไทยสมัยหกสิบปีมาแล้ว แขกเรียกเตียงแบบนี้ว่าบัลลัง ราชบัณฑิตยสถานว่า เป็นคำเดียวกับบัลลังก์ ซึ่งหมายถึงที่นั่งของตุลาการ แบเรอร์ไม่มีเตียงนอน เอาที่นอนปลงบนพื้นเลย

นอกจากได้รู้เรื่องราวของเมืองไทยจากวิทยุของกรมโฆษณาการ เสรีไทยในกรุงเตลลียังมีโอกาสได้พบปะเสรีไทยสายอเมริกาที่ผ่านไปมาสองสามคน เช่น บุญรอด บินตสันต์ โผน อินทรทัต ม.ล. เอกชัย กำภู บุญรอดเล่าให้พวกเราฟังว่าได้พบอรุณ สรเทศน์ (ช่างเผือก) ที่คุนหมิง พวกเราที่เตลลียังได้พบผู้ใหญ่ที่เล็ดลอดออกมาจากเมืองไทยด้วย เช่น เรืออากาศเอกทวิ จุลละทรัพย์ (ภายหลังเป็นพลอากาศเอกทวิ จุลละทรัพย์) ซึ่งผ่านไปเมื่อเดือนเมษายน ๒๔๘๗ พวกเราในเตลลีไม่รู้เรื่องความคืบหน้าของกลุ่มช่างเผือกจากกองบัญชาการในกัลกัตตา และแม้แต่พวกช่างเผือกเองก็ไม่เล่าเรื่องการปฏิบัติงานของกลุ่มให้สหยาของกลุ่มฟัง เพราะเราได้รับการอบรมให้ปกปิดเรื่องราวทั้งหมด ไม่ให้เปิดเผยแม้แต่กับเพื่อนสนิท

จิรายุเล่าว่า บ่ายวันหนึ่งเมื่อต้นเดือนมิถุนายน ๒๔๘๘ เขาไปสถานีวิทยูอออลอินเดียเรดิโอ เห็นทหารในเครื่องแบบทหารอเมริกันยืนอ่านใบประกาศอยู่ในห้องโถง ดูหน้าตาเหมือนคุณหลวงสุขุมนัยประดิษฐ์ เลขาธิการ ก.พ. เขาจึงเดินเข้าไปยืนทำท้าวอ่านประกาศใกล้ๆ กัน ชักสงสัยว่าเป็นทหารอเมริกันเกิ จึงกระซิบเบาๆ ว่า “คุณหลวงสุขุมใช่ไหมครับ” ทหารคนนั้นสะดุ้งโหยง หันมาพยักหน้า จิรายุกระซิบต่อไปว่า “ตามผมมาห่างๆ” (เขาสอนพวกเราให้ระมัดระวังเรื่องการรักษาความลับ ไม่จำเป็นต้องย้ำแสดงว่ารู้จักกัน) เขาพาคุณหลวงสุขุมไปพบกับพวกเราบางคน ซึ่งกำลังทำงานอยู่ในแผนกวิทยุภาษาไทย ได้ทราบว่าย่านเดินทางจากประเทศไทยกับคุณพระพิศาลสุขุมวิท เพื่อเดินทางไปอเมริกาตามความประสงค์ของหัวหน้าใหญ่แห่งขบวนการต่อต้านญี่ปุ่น พวกเราดีใจมากที่ได้พบคุณหลวงสุขุมนัยประดิษฐ์ และกระหายที่จะรู้เรื่องราวในประเทศไทย จึงเชิญท่านและคุณพระพิศาลสุขุมวิท (ผู้เป็นพี่ชาย) ไปกินข้าวกับพวกเราที่เซ็นทรัลลอร์ด แต่ขอให้ปกปิดการพบปะของเราเป็นความลับ โดยทางฝ่ายท่านก็จะไม่บอกทางการทหารอเมริกัน และฝ่ายเสรีไทยในอินเดียก็จะไม่แพร่พรายให้ฝ่ายอังกฤษรู้

หลวงสุขุมและพระพิศาลพักอยู่ที่เซ็นทรัลลอร์ด ซึ่งเป็นที่พักของนายทหารอเมริกัน และจะเดินทางต่อไปยังสหรัฐอเมริกา ในระหว่างที่อยู่ในเดลี ทางฝ่ายอเมริกันไม่ขัดข้องที่ท่านทั้งสองจะออกไปเที่ยวชมเมืองตามลำพัง เนื่องจากเขาก็ไม่ต้องการให้คนทั่วไปสังเกตเห็นว่าท่านทั้งสองติดต่อกับทหาร ท่านรู้ว่ามีความเสี่ยงที่ไทยสายอังกฤษอยู่ในกรุงเดลี เพราะได้ฟังวิทยุสถานีวิทยูอออลอินเดียเรดิโอแผนกภาษาไทยเสมอ ท่านจึงได้ปรึกษากันว่าจะแอบไปพบพวกเราในเดลี หลวงสุขุมจึงไปที่สถานีวิทยูอออลอินเดียเรดิโอและได้พบกับจิรายุ

กิตตินัดดาเป็นพ่อครัวหัวป่าก์ทำอาหารเลี้ยงรับรองพระพิศาลและหลวงสุขุม เสรีไทยทุกคนที่เป็นนักเรียนย่อมรู้จักหลวงสุขุมในฐานะเลขาธิการ ก.พ. ทั้งสองฝ่ายมีเรื่องราวที่อยากรู้และซักถามซึ่งกันและกันมากมาย ได้พูดคุยกันจนดึกกว่าเที่ยงคืน และระหว่างที่ทั้งสองท่านรอเครื่องบินไปอเมริกาเป็นเวลา ๖ วัน ท่านได้พบกับพวกเสรีไทยสายอังกฤษหลายครั้ง ท่านได้เดินทางไปสหรัฐ ฯ ในวันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๔๘๘ พวกเราดีใจที่ได้พบผู้ใหญ่ที่เสี่ยงอันตรายเล็ดลอดออกไปจากประเทศไทยเพื่อภารกิจเดียวกันกับพวกเรา คือพยายามกอบกู้เอกราชของชาติ และขจัดญี่ปุ่นออกไปจากเมืองไทย เราได้ทราบว่าคุณพลในระดัสูงในขบวนการในประเทศเสี่ยงอันตรายไม่น้อยกว่าพวกเราที่ปฏิบัติงานในสนามหรือในป่า หรือมากกว่า

เสียด้วยซ้ำ เพราะภายในปี ๒๔๘๘ ญี่ปุ่นระแคะระคายแล้วว่า ผู้ใหญ่ในตำแหน่งสูงหลายท่านเป็นผู้บงการขบวนการต่อต้านญี่ปุ่น ฉะนั้นญี่ปุ่นอาจกำจัดผู้ใหญ่เพื่อตัดไฟต้นลมดังที่ได้กระทำแล้วในอินโดจีน โดยเชื่อกันว่าสำคัญมากินเลี้ยงแล้วเก็บเสียตามระเบียบ พวกเสรีไทยในแคลิฟอร์เนียได้รับจากพระพิศาลและหลวงสุขุมว่า กลุ่มข้างเผือกซึ่งในขณะนั้นกำลังปฏิบัติงานในประเทศปลอดภัยกันทุกคน อันตรายสำหรับทุกคนในขณะนั้นก็คือ ญี่ปุ่นอาจกวาดล้างขบวนการและปลดอาวุธทหารไทย และยึดครองประเทศไทยสมบูรณ์แบบ

ท่านที่สนใจรายละเอียดการปฏิบัติงานของพระพิศาลสุขุมวิทและหลวงสุขุมน้อยประคิษฐ์ควรอ่านหนังสือ จดหมายเหตุของเสรีไทย เกี่ยวกับปฏิบัติการในแคนดี นิวแคลิฟอร์เนีย และสหรัฐอเมริกากระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ โดยพระพิศาลสุขุมวิท

จะเห็นว่า ในระหว่างการปฏิบัติงานในอินเดีย นั้น เสรีไทยในแคลิฟอร์เนียได้มีโอกาสรู้เรื่องราวจากหลายท่าน ได้มีโอกาสพบปะและทราบเรื่องราวของเสรีไทยสายอเมริกาบ้าง ได้มีโอกาสคบหาสมาคมกับชาวอินเดียและชนชาติอื่นๆ ของประเทศที่ถูกญี่ปุ่นรุกราน ส่วนเสรีไทยกลุ่มข้างเผือกนั้นแทบจะไม่ได้ทำความรู้จักกับใครเลย เพราะต้องรักษาความลับเกี่ยวกับงานของกลุ่มตนอย่างเข้มงวดที่สุด ต้องแยกย้ายกันไปเที่ยวเป็นกลุ่มเล็กๆ ต้องโกหกตอแหลตลอดเวลาว่าเราไม่ใช่คนไทย พวกเราโดยมากอ้างว่าเป็นคนจีนซึ่งเคยอยู่ในต่างประเทศ หากพวกข้างเผือกต้องการรู้สถานการณ์ในประเทศนอกเหนือจากที่ปู่จุกบอกเรา (แสบบอกเรื่องราวแก่พวกเราเท่าที่เห็นว่าจำเป็นเท่านั้น) ก็ต้องไปซักถามกลุ่มเสรีไทยในแคลิฟอร์เนีย

ได้กล่าวแล้วว่าในปี ๒๔๘๖ และต้นปี ๒๔๘๗ พวกเรารู้เรื่องราวในประเทศไทยน้อยมาก พวกเราส่งวิทยุในแคลิฟอร์เนียจึงมีงานหนัก ต้องพยายามกลั่นกรองข่าวจากสถานีวิทยุของกรมโฆษณาการ ต้องบ่อนข่าวว่าอังกฤษและอเมริกากำลังเข้มแข็งขึ้นทุกขณะ ต้องปลุกใจคนไทยและจูงใจคนไทยให้เชื่อว่าในที่สุดญี่ปุ่นและเยอรมนีจะแพ้สงคราม

สุภาพ กังสานนท์ ซึ่งเป็นผู้ช่วยของนายมนี สาณะเสน เป็นเวลาประมาณเก้าเดือน ได้รับการขอร้องให้เดินทางไปอินเดียเพื่อช่วยงานด้านรับส่งวิทยุกระจายเสียงในกรุงแคลิฟอร์เนีย สุภาพตอบรับอย่างไม่รีรอ แม้จะรู้ว่าจะต้องเดินทางโดยเรือบรรทุกทหาร ซึ่งเป็นการเสี่ยงอันตรายอย่างยิ่ง เธอเป็นหญิงไทยคนเดียวที่เดินทางเสี่ยงภัยในระหว่างที่การทำลายขบวนการเรือกำลังดำเนินไปอย่างดุเดือด สุภาพเป็นหญิงใจเด็ดเดี่ยว จึงไม่แยแสต่อภัยสงคราม มีแต่

ความปลื้มปริ่มที่จะได้ไปพบสามีที่รักสุดสวาทซาใจ

เมื่อสุภาพสง่าว่าจะเดินทางมาร่วมวงไพบูลย์กับพวกเรา และร่วมชีวิตกับประ-
จิตร หลังจากที่ได้เรีตร้างห่างเหินน่หามาร่วมปี พรรคพวกทุกคน เว้นแต่ประจิตร ก็อยาก
ให้สุภาพมาอยู่ด้วยกันที่เซ็นทรัลชอร์ต แ่นละ ประจิตรยอมคิดว่าถ้าเมียรักเข้ามาอยู่ในบรรดา
เพื่อนสนิททั้ง ๘ คน ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการจู้จู้ตักกันฉันผัวเมีย จึงติดต่อกองบัญชาการ
ทหารขอเข้าไปอยู่ในค่ายแห่งหนึ่ง อยู่ในเต็นท์ ในบริเวณสนามกว้างใหญ่ไพศาล น่ารื่นรมย์
ข้างขึ้นเดือนหงายก็ได้ทัศนารัณหา ข้างแรมเดือนมีดก็ได้เคียงคู่ดูดาว โรแมนติกกว่าอยู่ร่วม
กับชายโสศ ๘ คนเป็นไหน ๆ

เมื่อสุภาพไปถึงกรุงเคลลี จิรายุจำไม่ได้ว่ามีใครไปรับ นอกจากประจิตรและนาย
ทหารอังกฤษคนหนึ่ง ซึ่งแปลกใจที่เห็นว่าคู่ผัวตัวเมียซึ่งจากกันแรมปีมิได้ก่อดกระหวัดเซยชิด
แนบสนิทจูมพิตปากกันอย่างคุดตัม พวกเราจึงสอนฝรั่งว่า ตามธรรมเนียมไทยนั้น แม้เป็น
ผัวเมียกันก็ไม่ก่อจูบกันในสาธารณะสถาน จิรายุเล่าว่าพวกเราได้เลี้ยงต้อนรับสุภาพอย่างอุ่น
หนาฝาคั่ง หลังจากอ้อมหน้าสำราญแล้ว ประจิตรก็พายอดयाใจไปอยู่ในค่าย อนิจจา คีนนั้นเขา
ทั้งสองแทบจะไม่ได้พักผ่อนหลับนอนอย่างเกษมสันต์ เพราะมดแขกจะชอบกลืนคนไทยหรือ
จะมีสันดานชอบเอาคนเข้ามาสอดเมื่อหมุเขาจะหามก็ไม่รู้ละ มันมะรุมมะตุ้มกัดแข่งกัดซาสุภาพ
กับประจิตรทั้งคืน ประจิตรต้องไปหายาปราบมดมาโรยรอบ ๆ เต็นท์ แต่ดูเหมือนจะไม่ได้ผล
เป็นที่พึงพอใจนัก มดแขกมันก็ต่อพ้อ ๆ กับอ่าบั้งนะแหละ มิซามินานนักสุภาพและประจิตร
ก็ย้ายเรือนหอกกลางสนามไปอยู่ร่วมกับเพื่อนฝูงที่เซ็นทรัลชอร์ต

สุภาพเป็นกำลังสำคัญของกลุ่มเสรีไทยในเคลลีทุกด้าน เพราะเก่งภาษาอังกฤษ
อย่างยอดเยี่ยมทั้งเขียนทั้งพูด นอกนั้นยังเป็นคนเปิดเผย ร่าเริง สนุกสนานเฮฮา เป็นคนมี
ความรู้ลึกซึ้งและรอบรู้เป็นพหูสูตร นอกจากจะเป็นที่รักของประจิตรแล้ว ยังเป็นที่รักของ
เพื่อนทุกคน ผมเองแม้จะได้พบสุภาพในระหว่างที่เป็นเสรีไทยในอังกฤษน้อยครั้ง แต่ก็รู้สึก
สนิทสนมเป็นกันเองกับสุภาพ

สุภาพทำงานเข้มแข็ง และได้ทำหน้าที่ซึ่งไม่มีผู้ชายหน้าไหนทำได้ นั่นคือ รับบท
ละครเป็นตัวละครหญิงคุณนาย เป็นแม่ เป็นลูกสาว สาวใช้ ตลอดจนเป็นเด็กหญิง สุภาพไม่
เคยเกียจงาน ไม่บ่น ไม่เอาเปรียบเพื่อน มีแต่ความเอื้อเฟื้อโอบอ้อมอารีต่อเพื่อนทุกคน

จิรายุ้ยยืนยันว่า ตลอดเวลาที่สุภาพทำงานอยู่ในกระทรวงการสนเทศไม่เคยทำให้ใครเดือดร้อน ไม่เคยเป็นปากเสียงกับใคร มีแต่จะคอยดูแลทุกข์สุขของเพื่อน ความสามารถในการงาน ความขยันขันแข็ง ความรอบรู้ ความคล่องแคล่วในการเข้าสมาคม ทำให้สุภาพเป็นคาราตเวงเด่นตั้งแต่สุภาพเข้าไปร่วมกลุ่ม พวกเสรีไทยสามารถจัดงานเลี้ยงรับรองชนชาติเพื่อนบ้านของไทย ที่ทำงานด้านวิทยุกระจายเสียงด้วยกัน เช่น พม่า ชวา มลายู จีน และแขก สุภาพเป็นทั้งแม่ครัวช่วยกิตตินัดดา ทำอาหารไทยเลี้ยงแขกและเลี้ยงพวกเราเอง เสรีจากงานครัว สุภาพก็ขีตีสัจวีรชนแต่งตัวหรูหราทำหน้าที่แม่บ้านต้อนรับแขก ร้องเพลงไทย รำไทย เวลาบุญพบมาพอกอยู่กับพวกเราที่เซ็นทรัลชอร์ต พวกเสรีไทยจะจัดงานเลี้ยงรับรองแขก แสดงนาฏศิลป์ไทย เพราะพวกเราเคยอ้างว่าบุญพบเป็นศิลปินเอก สุภาพนั้นพอเป็นนางเอกลิเกบ้านนอกได้

พวกที่อยู่ในเคลลีโดนโยกย้ายกันไปหลายคนในวาระต่าง ๆ กัน ในต้นปี ๒๔๘๘ งานของกลุ่มช่างฝีมือในประเทศไทยคืบหน้าไปมากพอควร งานรับส่งวิทยุกระจายเสียงก็ลดน้อยลงตามลำดับ ประจิดกับสุภาพจึงถูกย้ายไปกลักตัก ไปช่วยงานรับฟังวิทยุเมืองไทยและทำใบปลิวสำหรับเอาไปโปรยในเมืองไทย ใบปลิวต้องเขียนด้วยมือตลอด เพราะไม่มีตัวพิมพ์ภาษาไทย หลังจากนั้นประจิดถูกส่งไปรับการฝึกอบรมเพื่อเข้าประเทศไทย และทำหน้าที่เป็นนายทหารติดต่อประสานงานสำหรับนายทหารอังกฤษที่จะเข้ากรุงเทพฯ ซึ่งมีพลจัตวา เฮ็คเตอร์ เจ็คส์ (Hector Jaques) เป็นหัวหน้า ตอนนั้นพันตรีทอมฮอบบส์ก็เข้ากรุงเทพฯ ลงไปรี้อยู่ป่าในจังหวัดตาก

ความสัมพันธ์ระหว่างสุภาพกับกลุ่มทหารเสรีไทยนั้นมีลักษณะพิเศษ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน ร่วมทุกข์ ร่วมสุข พวกเราส่วนมากไม่ถือว่าสุภาพเป็นเพื่อนผู้หญิง เพราะสุภาพพุดจากกับพวกเราอย่างเพื่อนผู้ชาย ใช้คำว่า เขย หรือไว้อย่างคล่องปาก เมื่อผมพบกับสุภาพครั้งแรก ผมนึกในใจว่า “นี่เหมือนม้าดีดกะโหลก” แต่ในระยะเวลาอันสั้น จากการพบกันไม่กี่ครั้ง ผมก็ตระหนักในความสามารถและความมีใจเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวของสุภาพ ผมเกิดที่โคราช เมืองย่าโม วีรสตรีไทย ผมจึงเห็นว่าท่านชั้นและป่วยทำผิดพลาดที่ไม่เสนอให้สุภาพเข้ากลุ่มช่างฝีมือ ซึ่งจะทำให้เสรีไทยในกองกำลัง ๑๓๖ เลื่องชื่อลือนามเป็นหนึ่งในไม่มีสอง ผู้หญิงฝรั่งเศสได้ปฏิบัติงานในหน่วยบริหารงานพิเศษ (Special Operations

Executive S.O.E.) ซึ่งควบคุมกองกำลัง ๑๓๖ ผู้หญิงฝรั่งเศสได้โคตร่มลงไปร่วมขบวนการ
ฝรั่งเศสเสรีในประเทศ วีรสตรีไทยได้มีบทบาทสำคัญในการต่อต้านศัตรูผู้รุกรานไทย ได้แก่
พระศรีสุริโยทัย ท้าวเทพกษัตรี ท้าวศรีสุนทร ท้าวสุนารีหรือย่าโมของชาวโคราช ถ้า
ผู้หญิงฝรั่งเศสปฏิบัติการเหมือนผู้ชายได้ หญิงไทยก็ทำได้ สุภาพเป็นหญิงไทยใจเด็ด ผมเชื่อ
ว่าสุภาพจะปฏิบัติงานของกลุ่มข้างเผือกได้ดีกว่าผู้ชายหลายคนรวมทั้งตัวผมเอง

ในฐานะที่ผมเกิดเมืองย่าโม ผมไม่เคยคิดว่าหญิงไทยใจเสาะกว่าชาย

เปล็กไกวตาก็แกว่งแข็งหรือไม่

ใช้อาวุธหญิงไทยมิใช่ชั่ว

ไหนใดถากตราครุฑไหนทำครว

ใช้รู้จักแต่จะยั่วหัวเมื่อไร

แรงเหมือนนมคอตเหมือนกากถ้าเหมือนหญิง

นี้จะจริงอย่างว่าหรือหาไม่

เมืองกลางปางจะจอตลอดเพราะใคร

เพราะหญิงไทยไล่ฆ่าพม่าแพ

น่าเสียดายนักหนาที่สุภาพไม่ได้รับใช้ชาติเช่น ย่ามก ย่าจัน และย่าโม

สุภาพทำแทบทุกสิ่งทุกอย่างเหมือนผู้ชาย เช่นผู้ชายใช้รถจักรยานสุภาพก็ซื้อจก
ยานมาบ้าง ทั้ง ๆ ที่ไม่เคยขี่มาก่อน เมื่อลงทุนซื้อรถมาแล้วก็เคี้ยวเชือสามี่ให้หัดให้ขี่ ประจิดร
ก็ต้องขอแรงพรรคพวกช่วยกันพยุงรถ ไม่ปล่อยให้สุภาพคลุกฝุ่น การหัดขี่จักรยานทำกัน
ในสวนสาธารณะ พรรคพวกบางคนที่ไม่ออกกำลังกายตามปกติ ก็ถูกบังคับขับไล่ให้ออกกำลัง
กาย เพื่อช่วยสุภาพให้ขี่จักรยานเป็น หอบขี่โคจรวนไปตาม ๆ กันกว่าสุภาพจะเลี้ยงตัวได้
ในขั้นสุดท้ายของการหัดขี่จักรยานพวกเราแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม ผลักรถให้เลี้ยวลดคดเคี้ยว
เหมือนงูจากกลุ่มหนึ่งไปอีกกลุ่มหนึ่ง กลับไปกลับมา อีตอนที่จวนจะขึ้นนี่แหละ สุภาพ
ตะครุบบ่นบ่อย ๆ จนฟกซ้ำคำเชียวและหนังกำพวดลอก แต่สุภาพก็ไม่พริ้นพริ้ง มุมนะ
ขี่รถเป็นภายในไม่กี่วัน ถลอกโน่นนิก บวมนี้หน้อยจะเป็นไรไปเล่า มีสามีคอยนวดพั้นให้

อย่างทนุถนอม พอถึงเป็นสฤภาพก็ขี่รถไปทำงานแทบทุกวันยกเว้นในฤดูร้อน มิหนำซ้ำยังคะยั้นคะยอพรรถพวกให้ขี่จักรยานไปเที่ยวในวันหยุดโดยอ่อยเหยื่อว่าจะทำกับข้าวไทยให้กิน

ระหว่างฤดูร้อนในกรุงเตลลีซึ่งตรงกับฤดูร้อนในกรุงเทพฯ เтелลีเป็นมหานครรกรกนั้นเป็นเหตุผลประการหนึ่งที่ผมไม่สมัครทำงานด้านวิทยุกระจายเสียง เมื่อตอนขึ้นไปสัมภาษณ์ที่เตลลีในปลายเดือนเมษายน ๒๔๘๖ ตลอดเวลาผมกินอาหารไม่ลง ระหว่างฤดูร้อนในเตลลีเมื่ออุณหภูมิขึ้นถึง ๕๕ องศาเซลเซียสไม่มีคนไทยขี่จักรยานไปทำงาน นั่งต้องกำไปยั้งทนมร้อนที่ปะทะตัวแทบไม่ไหว มิหนำซ้ำยังต้องทนดมขี้เท้าแขกคนขับรถอีกด้วย ระหว่างฤดูหนาวอากาศในเตลลีก็หนาวจัด ต้องใช้เตาผิง

ระบบปรับอากาศของแขกในสมัยนั้นน่าสนใจ เขาเอากิ่งไม้ไผ่หรือไม้รวกมาสานกันเข้าแล้วเอาเชือกร้อยรวมกันเป็นแผ่นหนา บางทีก็ใช้หญ้าแห้งแทนไม้ไผ่ เอาแผ่นนี้แขวนตามประตูหน้าต่าง คนใช้จะคอยเอาน้ำสาตแผงไม้ไผ่ให้เปียกโชก เวลาลมผ่านเข้ามาที่ร้อนน้อยลงนิดหน่อย ที่เซ็นทรัลชอर्टใช้พัดลมเพดาน ไม่มีระบบปรับอากาศ วันหนึ่งๆ ในฤดูร้อนพวกเราอาบน้ำหลายหน อาบเสร็จก็ไม่ต้องเช็ดตัว เวลาเข้านอนก็นอนบนผ้าเช็ดตัวที่ชุบน้ำไว้พอหมาด ๆ มันจะช่วยคุคความร้อนบ้าง

ตาจันหรือ ม.จ. กอษัตริย์เมื่อต้องจากกลุ่มข้างเผือกซึ่งสนิทชิดชอบคลุกคลีกันมากก็สรว้อยเศร้าเหงาหงิมไม่เว้นวายุ ในที่สุดก็ถูกศรกรรมเทพปักอก เมื่อสบตาสาวลูกจิ้นจากสิงคโปร์ ซึ่งทำงานกระจายเสียงในแผนกประเทศมลายู เธอชื่อเนลลี วง (ภายหลังเรารู้ว่าเป็นลูกสาวเศรษฐีใหญ่ที่สิงคโปร์) ตาจันเริ่มแจกขนมจีบ ขวนเธอไปกินน้ำชาเมื่อเลิกงานแล้ว ความรักกรมจิตพิศวินยามไกลบ้านนั้นพักตัวรวดเร็วทัน ต่อมาไม่นานตาจันกับเนลลีวง ก็จดทะเบียนแต่งงานกัน เมื่อตอนคู่ชีวิตวันขวัญชีวาเดินทางโดยรถไฟไปดื่มน้ำผึ้งพระจันทร์ (ไม่มีใครจำได้ว่าไปที่ไหน) เขาจองรถนอนชั้นหนึ่งซึ่งมีสองเตียง แต่มีอาบังคนหนึ่งของรถนอนไม่ได้ จึงขออาศัยนอนในห้องนั้นด้วย อ้างว่าสองคนผัวเมียนอนเตียงเดียวกันได้ ไม่มีใครจำได้ว่าตาจันแก้ปัญหายังไง ท่านเป็นทั้งมวยไทยและมวยฝรั่ง อาจจะใช้วิธีแจกหมากจนแขกกินกะหร่ไม่ได้กระมัง

คราวหนึ่งบุญพบ ภมรสิงห์ ไปพักอยู่ที่เตลลีชั่วคราว พวกเราในแผนกประเทศไทยจึงจัดงานราตรี มีรำอวยพรโดยบุญพบและสุภาพ มีการร้องเพลงไทยและเล่นจ๊านเสียงเพลง

ไทย ซึ่งแผนกไทยมีอยู่ราว ๆ ๓๐ แผ่น พวกเราแต่งเพลงโดยคัดแปลงเนื้อร้องของเพลงม่านมยุรเชยงตา ให้มีเนื้อร้องอัญเชิญเทวดามาประทานพรให้พวกเราทำงานสำเร็จสมประสงค์

เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๔๘๗ เสรีไทยในคดีนี้ได้ข่าววิทยุจากกรมโฆษณาการ ซึ่งก่อความตื่นเต้นมาก ข่าวนั้นก็คือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ได้ลาออกด้วยเหตุผลว่า การที่สภาผู้แทนราษฎรไม่อนุมัติร่างพระราชบัญญัติอนุมัติพระราชกำหนดเรื่องพุทธมณฑล และเรื่องให้เมืองเพชรบูรณ์เป็นเมืองหลวง เป็นการแสดงความไม่ไว้วางใจรัฐบาล ข่าวต่อมาก็คือ การแต่งตั้งนายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี และการตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๔๘๗ คณะรัฐมนตรีชุดใหม่ประกอบด้วยบุคคลหลายคนซึ่งเป็นคนนายปรีดี พนมยงค์ หรือเป็นพวกที่ผูกฝักใฝ่ฝ่ายสัมพันธ์มิตร นอกจากนั้นพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา ก็ลาออกจากคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ คงเหลือนายปรีดี พนมยงค์ แท้ผู้เดียว (เจ้าพระยาพิชัยนาทรโยธินอัฐยกรกรม)

เมื่อทางกระทรวงการสนเทศรายงานข่าวเหล่านี้ไปยังแผนกประเทศไทยของกองกำลัง ๑๓๖ พันโทพอยน์ตันก็วางแผนส่งช่างเผือกคณะที่สามเข้าประเทศไทย โดยเสนอให้ใช้เครื่องบินทะเลนำไปลงในอ่าวไทย แต่เนื่องจากฤดูมรสุมยังจะไม่หมดจนกระทั่งปลายเดือนกันยายน กองทัพอากาศจึงไม่เล่นด้วย อ้างว่าลมมรสุมจะทำให้ทะเลมีคลื่นเป็นอันตรายต่อเครื่องบินทะเล และยังมีปัญหาในการที่คณะช่างเผือกจะออกจากเครื่องบินไปขึ้นฝั่งอีกด้วย เมื่อเป็นเช่นนั้นก็ไม่มีความเลือก ต้องใช้วิธีโคตรม่ออีกครั้งหนึ่ง

ปัจจุบันได้เสนอแผนงานขึ้นไปยังสำนักงานใหญ่ของกองกำลัง ๑๓๖ ในแคนดี กองบัญชาการทหารสูงสุดของสัมพันธมิตรประจำเอเชียอาคเนย์เห็นชอบด้วย และเสนอแผนงานขึ้นไปยังสำนักงานใหญ่ของเอส.โอ.อี. ในลอนดอน แต่ก็ไม่ได้รับอนุมัติ จนกระทั่งปลายเดือนสิงหาคม ๒๔๘๗ ตกลงว่าให้ปัจจุบันช่างเผือกคณะที่สามเข้าประเทศไทย และให้นำสาส์นจากพลเอกหลุยส์ เมานท์แบทเทนไปด้วย สาส์นนี้ไม่ระบุชื่อหัวหน้าใหญ่แห่งขบวนการในประเทศ กำหนดรายละเอียดเสร็จเรียบร้อยต้นเดือนกันยายน ๒๔๘๗

เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๔๘๗ แผนกประเทศไทยและกองกำลัง ๑๓๖ ในกัลกัตตาสอบถามว่า ทางแผนกภาษาไทยของกระทรวงการสนเทศได้ข่าวอะไรที่น่าสนใจจากสถานวิทยุ

กรมโฆษณาการแห่งประเทศไทยหรือไม่เมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม ปรากฏว่าพวกเราในเคลซีรับข่าวในคืนวันที่ ๗ สิงหาคมไม่ได้ เนื่องจากมีเสียงรบกวนมาก กลิ่น เทพหัสดิน ที่สถานีวิทยุในกัลกัตตาพอจะรับฟังได้ จับใจความได้ว่า เพื่อนสองคนพูดกันว่ากำลังจะไปงานวันเกิดของแซมในคืนวันนั้น กลิ่นจึงให้ข้อสันนิษฐานว่า ข้อความนี้ต้องมาจากขบวนการในประเทศแย้มพรายว่า ป่วย (ซีอรัสแซม) ยังมีชีวิตอยู่ เพื่อนจึงจะไปในงานวันเกิด ซึ่งอันที่จริงไม่ใช่วันเกิดของป่วย แต่เป็นวันที่เสรีไทยสมัครเป็นทหาร (ยกเว้น ม.จ. จีระกัญและผมซึ่งสมัครเป็นทหารหลังวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๔๘๕)

เท่าที่เล่าเรื่องของพวกเสรีไทยในกรุงเคลซีมานี้ หวังจะทำให้ท่านผู้อ่านตระหนักว่างานของพวกเราที่รับส่งวิทยุ เป็นงานหนักและมีความสำคัญไม่น้อยกว่างานของกลุ่มข้างเผือกทางการอังกฤษ ให้นายทหารแก่เสรีไทยในกระทรวงการสนเทศพร้อมกับที่ได้ให้แก่กลุ่มข้างเผือก

ตอนที่ ๑๓

การอบรมสืบราชการลับและการฝึกโคตรัม

ขอย้อนกลับไปกล่าวถึงกลุ่มข้างเผือกหลังจากได้รับยศร้อยตรีในเดือนตุลาคม ๒๔๘๖

เมื่อพวกข้างเผือกได้หยุดพักผ่อน ๑๐ วัน บางคนก็ไปเที่ยวใกล้ๆ คือไปเมืองบอมเบย์ หลายคนไปหาเสรีไทยในเดลี ผมเดินทางร่วมกับพรรคพวกไปเดลี แต่เลยไปที่เมืองซิมลาตามลำพัง ซิมลาเป็นเมืองในเทือกเขาหิมาลัย สูงจากระดับทะเล ๗,๒๐๐ ฟุต (๒,๑๖๐ เมตร) อยู่ห่างจากเดลี ๒๒๖ ไมล์ ใช้เวลาเดินทางโดยรถยนต์ประมาณ ๖ ชั่วโมง ระยะทางจากเซิงเขาไปถึงซิมลา ๖๐ ไมล์ มีทั้งทางรถไฟและทางรถยนต์ขึ้นเขา

ในเดือนตุลาคมอากาศที่ซิมลาเย็นสบาย ตอนเช้าและตอนเย็นต้องสวมเสื้อกันหนาว บางๆ รัฐบาลอินเดียในกรุงเดลีอพยพไปซิมลาระหว่างฤดูร้อน

ในตอนนั้นผมคร่ำครวญรัญจวนใจถึงเบริล ต้องการจะอยู่เงียบๆ ตามลำพัง อีกประการหนึ่ง แพทย์ที่อังกฤษเคยแนะนำผมว่า ควรไปตากอากาศบนเขาสูงๆ เพราะอากาศบนเขามีความชื้นต่ำ ถูกกับคนที่ที่เป็นหืดหรือโรคปอดทุกประเภท เมื่อขึ้นไปอยู่บนซิมลาผมเดินทุกวันๆ ละอย่างน้อย ๒๐ กิโลเมตร บางวันก็เดินไกลถึง ๔๕ กิโลเมตร

ผมพักอยู่ที่โรงแรมเซซิล (Cecil Hotel) ซึ่งเป็นโรงแรมแบบอังกฤษ แยกของโรงแรมส่วนมากเป็นคนอังกฤษ โรงแรมเสิร์ฟอาหารแบบอังกฤษ แต่บางมื้อก็มีอาหารแขก

ให้เลือก เป็นโรงแรมชั้นดี มีผู้หญิงอังกฤษอยู่หลายคน แต่ไม่สู้จะน่าพิสมัยนัก ภูมิประเทศที่มองเห็นรอบด้านนั้นสวยงามมโหฬารตระการตา

หลังจากไปถึงชิมลาในตอนเย็น เช้าวันรุ่งขึ้นผมก็ออกเดินไปตามถนนเล็กๆ สายหนึ่ง อากาศสดชื่นมาก เดินไปได้ราวๆ สองชั่วโมงก็รู้สึกว่าได้เข้าไปอยู่ในท่ามกลางธรรมชาติอย่างแท้จริง ไม่เห็นมีผู้คนสัญจรไปมาเลย ผมมองไปทางซ้ายจึงได้เห็นว่า มีชายคนหนึ่งอยู่ตามลำพังห่างจากถนนราวๆ ๓๐ เมตร เขาอยู่ในท่าที่น่าพิศวง คือหัวลงดินต้นซึ่ฟ้า ผมคิดว่าเขาคงเป็นโยคี เพราะเขานุ่งผ้าเดียวผืนเดียว ผมเดินเข้าไปใกล้ๆ เขายังอยู่ในท่าเดิมซึ่งผมได้เคยเห็นแล้วในหนังสือโยคะ โยคีคนนั้นตั้งตัวตรงประจุกคนยืนตรงๆ หนึ่งๆ ไม่ไหวติงเลย ผมยืนดูอยู่ครู่ใหญ่ เขาก็ยังเอาหัวปักเฉยอยู่ตามเดิม ผมจึงเดินถอยออกไปที่ถนน เหลียวกลับไปดูอีกก็เห็นว่าโยคียังอยู่ในท่าทำซึ่ฟ้า นึกขึ้นมาได้ว่าผมควรจะมอบตัวเป็นสานุศิษย์ เพื่อจะได้เรียนวิชาโยคะให้ก้าวหน้าต่อไปจากที่เรียนในตำรา จึงย้อนกลับไปอีกตอนนั้นผมก็ลงนั่งขัดสมาธิเพชรแบบโยคี รอนจนกว่าโยคีคนนั้นจะเอาเท้าลงดิน ผมคาดว่าเวลาได้ล่วงเลยไปประมาณ ๑๐ นาที พอแกนั่งขัดสมาธิแล้ว ผมก็เห็นสมควรจะแสดงการวระอย่างสมบุรณ์แบบ จึงก้มลงกราบแก แกก็ยกมือขวาขึ้นเป็นเชิงรับรู้ ผมพูดภาษาเอร์ตูได้บ้างเล็กน้อย บอกว่าผมต้องการจะเรียนโยคะศาสตร์ แกก็พยักหน้า คงจะเป็นการตกลงรับผมเป็นลูกศิษย์ แกพูดอะไรบ้างผมก็เข้าใจๆ ปลายๆ แต่ก็ลองแสดงท่าให้แกดูสองสามท่า รู้สึกว่าแกก็พอใจ ให้ผมถอดเสื้อกันหนาว ขณะนั้นอากาศก็เย็นพอสมควร แกให้ผมทำท่าอื่นๆ ต่อไป และแกให้ถูกต้อง แกให้ผมหายใจยาว ปรากฏว่าผมหายใจเข้าออกสองรอบ ในขณะที่แกหายใจเข้าออกรอบเดียว ผมคงจะใช้เวลาเรียนกับแกราวๆ หนึ่งชั่วโมง แล้วก็นัดแนะกันว่า ผมจะขอเรียนด้วยทุกวันรวมเป็นเวลาแปดวัน โดยจะต้องเรียนก่อนกินอาหารเช้า ถ้าไม่สะดวกก็เรียนก่อนอาหารเย็น

เมื่อผมกลับไปกินอาหารกลางวันก็โรงแรม ได้พบแขกคนหนึ่งท่าทางภูมิฐานและมีฐานะดี พูดภาษาอังกฤษสำเนียงดี ได้คุยกัน ผมจึงเล่าให้เขาฟังว่าผมได้พบโยคีและต้องการเรียนโยคะทุกวัน เช้าหรือเย็น ผมรู้ว่าเวลาเรียนที่ดีที่สุดคือก่อนอาหารเช้า โรงแรมเสิร์ฟอาหารเช้าจาก ๗.๓๐ น. ถึง ๙.๓๐ น. ผมจึงอยากเช่ารถจักรยานคันหนึ่งเพื่อจะได้เริ่มเรียนแต่เช้าตรู่ แขกคนนั้นใจดีมาก เขาบอกว่าเขามีรถจักรยาน ยินดีให้ผมยืม คุยไปคุยมา เขา

บอกว่าเขาสนใจจะไปเรียนด้วย ฉะนั้นเราจะไปด้วยกัน ผลัดกันซื้อรถคนละคัน ทาง แยกคน นั้นชื่อบันเนอร์จี เป็นนักธุรกิจอยู่ในแคลิฟอเนีย ขึ้นมาตากอากาศสัปดาห์วัน ผมต้องโกหกเขาตาม ระเบียบว่า ผมชื่อบุญ (Boon) เป็นจีนมลายู ไปเรียนวิศวกรรมเหมืองแร่ที่อังกฤษ ขณะนั้น เป็นนายทหารติดต่อประสานงานอยู่ที่ปูนา พวกเราในกลุ่มข้างเผือกไม่มีเพื่อนแขกเลย เพราะ เราถูกกำชับให้ปกปิดเรื่องงานของเราอย่างเข้มงวด ผมจึงเห็นว่าแขกมีนิสัยชอบถามซอกแซก เรื่องส่วนตัว เราจึงต้องหลีกเลี่ยงไม่คบหาสมาคมกับแขก ไม่เหมือนพวกเราในแคลิฟอเนียซึ่งพบปะ สมาคมกับชนชาติต่างๆ ในกระทรวงการสนเทศอย่างสนิทสนม และไม่ต้องโกหกปกปิด ไม่ ต้องใช้นามแฝง นายบันเนอร์จีเป็นแขกคนเดียวที่ผมได้ทำความรู้จักด้วยในอินเดียเรากินอาหาร ด้วยกันที่โรงแรม โดยมากผมจะเล่าเรื่องชีวิตนักเรียนและสถานการณ์ในอังกฤษระหว่างสงครามให้เขาฟัง และพูดเรื่องงานน้อยที่สุด เมื่อผมรู้ว่าเขาอยู่ในแคลิฟอเนียผมก็บอกเขาว่าผมกำลังจะ ย้ายไปทำงานที่กัลกัตตา (ซึ่งก็เป็นความจริง เพราะพวกข้างเผือกจะต้องไปรายงานตัวที่สำนักงานกองกำลัง ๑๓๖ ในกัลกัตตาหลังการพักผ่อน)

นายบันเนอร์จีกับผมตีรถจักรยานไปเรียนโยคะกันตลอดสัปดาห์ ออกจากโรงแรม ย่ำรุ่ง เรือนราวๆ ชั่วโมงครึ่ง นายบันเนอร์จีเป็นนักแบดมินตัน ตัวอ่อน จึงฝึกโยคะได้ผล ดีกว่าผม แต่การที่เขาไปเรียนโยคะกับผมนั้นเป็นประโยชน์แก่ผมมาก เพราะเขาช่วยอธิบาย ให้ผมเข้าใจหลักโยคะแจ่มแจ้งดี พระอาจารย์โยคีคนนั้นน่าเลื่อมใส รูปร่างเพรียวลม ผิวพรรณเปล่งปลั่ง แก่สอนท่ามากกว่าโยคีคนที่เขียนตำราซึ่งก็เศษเศษขึ้นมา เราเรียนจากแถวๆ ๒๐ ท่า นอกเหนือจาก ๒๐ ท่าในหนังสือ ผมทำท่าห้วยปักดินต้นข้าวไม่ได้ดี คือ ตัวไม่ตรง โอนเอนไปมา ตั้งอยู่ได้ราวๆ นาทีเดียว ต้องเกร็งตัว ทำให้เลือดลงหัวมาก นายบันเนอร์จี ทำได้ดี ตัวตรงและทรงตัวอยู่ได้นานราวๆ ๕ นาที โยคีบอกว่า ถ้าตัวตรงจริงๆ แล้ว จะ ไม่ต้องเกร็งตัวเลย และจะปักหัวอยู่ได้นานๆ ถึงครึ่งชั่วโมง

เราฝึกโยคะกันก่อนโงงเช้าถึงสองโมงครึ่ง อากาศยังเย็นมาก แต่เรารู้สึกอบอุ่น สบาย สวมกางเกงขาสั้นตัวเดียว ประโยชน์สำคัญที่ผมได้รับจากการเรียนกับโยคี คือการฝึก หายใจยาวอย่างถูกแบบแผน ทำให้รู้สึกว่ปอดขยายตัวดีขึ้นมาก นอกจากนั้นอาจารย์ยังว่า ก่อนเริ่มทำท่าฤๅษีคัดคนหรือที่เรียกว่าโยคะอาสนะ จะต้องนอนหงายผ่อนคลายกล้ามเนื้อและ อารมณ์ ไม่เกร็งตัว และหลังจากอาสนะแต่ละท่าจะต้องผ่อนลมหายใจให้สม่ำเสมอจะเริ่ม

ทำอาสนะท่าถัดไป เมื่อจะเลิกทำ ต้องนอนหงายคลายอารมณ์ให้สงบอย่างน้อยราว ๆ ๓ ถึง ๕ นาที ทำใจให้เป็นสมาธิ ผมไม่แน่ใจว่าใจผมเป็นสมาธิเพียงใด แต่ขณะที่ผมนอนหงายแผ่ในท่าที่เรียกว่า ศพอาสนะ ผมหลับครอกเลย อาจารย์ต้องปลุก บอกนายบันเนอร์จีว่า ผมผ่อนคลายกล้ามเนื้อและอารมณ์ได้ดีมาก แต่ตามหลักโยคะจะต้องคุมสติตลอดเวลา ไม่ปล่อยไหลหลับไปเลย ความจริงการนอนหลับง่ายของผมเป็นสันทานเดิม และติดเป็นนิสัยตลอดเวลาที่เป็นทหาร การผ่อนคลายกล้ามเนื้อและอารมณ์ของผมมิได้เป็นเพราะความสามารถในการควบคุมร่างกายและจิตใจ แต่เกิดจากความเคยชิน คือเมื่อเอนตัวลงนอน กล้ามเนื้อที่เมื่อยล้ามันจะผ่อนคลายเองโดยอัตโนมัติ ส่วนอารมณ์อันตึงเครียดนั้นก็แทบจะไม่มีเหลือตกค้าง ความถนัดในการนอนง่ายได้ช่วยให้ผมผ่านพ้นการฝึกมหาโหดไปได้

โยคีคนนั้นไม่มีสำนักสอนโยคะ แก่เพียงวรุทงศ์อยู่ในบริเวณเขาหิมาลัย และพำนักในหมู่บ้านระหว่างที่อากาศหนาวจัดในเดือนธันวาคมและมกราคม เมื่อผมกลับไปชิมลาอีกครั้งหนึ่งตามตัวแก็งไม่พบเสียแล้ว รู้สึกเสียใจมากที่มีโอกาสร่ำเรียนโยคะศาสตร์จากแกให้ก้าวหน้าต่อไปอีก

สมัยนั้นในอินเดียไม่มีสำนักฤาษีแพร่หลายเหมือนสมัยหลังสงคราม ในช่วง ๒๐ ปีที่แล้วมา ลัทธิรักษาสุขภาพกายและสุขภาพจิตแบบโยคะขจรขยายไปทั่วโลกแม้ในประเทศไทยก็มีสำนักสอนโยคะศาสตร์หลายแห่ง จำเนียรและอำนวยการสอนโดยเจ้าสำนักซึ่งได้ไปศึกษาร่ำเรียนมาจากสำนักฤาษีเกษ ซึ่งเป็นสำนักใหญ่แห่งหนึ่งในอินเดีย

มีเรื่องบังเอิญเกี่ยวกับโยคีและผมในเรื่องชื่อ คือแกชื่อรามคัส ชื่อทศของผมนั้นแปลว่าสิบ เหมือนกับชื่อคัสนั่นเอง แต่อันที่จริงก็ไม่ใช่เรื่องประหลาดนัก เพราะเขามีชื่อว่าคัส มากมาย พ่วงเข้ากับคำอื่น ๆ เช่น วิธาลคัส เป็นต้น ชื่อของฤาษีรามคัสนั้นคงจะแปลว่าพระเจ้าสิบพระองค์กระมัง เพราะคำว่าราม หรือ รามา เป็นพระนามหนึ่งของพระกฤษณะ หมายถึงพระกฤษณะผู้เป็นพระเจ้าที่เสด็จลงมาเป็นสารถีให้พระอรชุน ตามเรื่องในมหาภารตะ เมื่อคราวพวกเสรีไทยไปปล้นรถนายทหารประจำค่ายคาร์คัสลานั้น อาบูกนชัยภณมมมือภูวนา “ราม ๆ ราม ๆ ราม ๆ...” ตลอดเวลา เป็นการอ้อนวอนให้พระเจ้าช่วยนั่นเอง

เรื่องที่อาจารย์รามคัสเน้นหนักได้แก่เรื่องการทำจิตใจให้สงบก่อนฝึกอาสนะท่าต่างๆ เรื่องการหายใจ และการเพ่งความนึกคิดไปยังอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายที่ถูกจัดในแต่ละ

อาสนะ ขณะที่นายบันเนอร์จิกกับผมฝึกอาสนะต่าง ๆ แกะแยะทำให้ถูกต้อง ท่าต่าง ๆ ที่ผมทำเลียนแบบท่าอาสนะในหนังสือนั้นโดนแกล้งเกือบหมด นอกจากนั้นแกล้งเคล็ดให้หลายอย่างซึ่งไม่มีในหนังสือเล่มที่ผมได้ใช้เป็นตำรา นอกจากแกล้งทำให้ถูกต้องสมบูรณ์แบบ แก้งค้อยบอกจังหวะการหายใจตลอดเวลาให้ “หายใจออก หายใจเข้า หายใจออก หายใจเข้า ฯลฯ” เรื่องหายใจนั้นแกล้งบอกว่าสำคัญที่สุดสำหรับการควบคุมทั้งกายและใจ

ท่านครูรามคัสไม่ได้สอนสวนมนต์ แต่สอนให้ลงท้ายการฝึกโยคะอาสนะด้วยการเปล่งเสียง “โอม” ให้ยาวมากแก่ครั้ง คำนี้ภาษาฮินดูว่าเป็นคำที่มีความศักดิ์สิทธิ์ เป็นคำรวมที่หมายถึงพระผู้เป็นเจ้าและเทพพรหมทั้งปวง (อาจจะเทียบได้กับคำภาวนา พุทโธ ของชาวพุทธที่ใช้สำหรับให้นมโนจิตใจให้ระลึกถึงพระบรมศาสดา) มุนีรามคัสสอนว่า เมื่อเราเปล่งเสียง “โอม” ความสั่นสะเทือนของคลื่นเสียงจะไปถึงพระเจ้าและเทพเจ้าทั้งหลาย ซึ่งเมื่อรับรู้แล้วก็จะคุ้มครองเรา ผมไม่เชื่อแกล้งเกี่ยวกับเรื่องพระเจ้า เรื่องศักดิ์สิทธิ์ เรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์

เรื่องการผ่อนคลายกล้ามเนื้อทุกส่วนของร่างกายนั้น ฝ่ายฝรั่งก็เห็นพ้องกับโยคีว่าต้องเริ่มทำตั้งแต่ปลายเท้ามาถึงหัว เพราะนิ้วเท้า ข้อเท้า น่อง เข่า ขาอ่อน สะโพก สะเอว หน้าท้อง หน้าอก มือ แขน ไหล่ หลัง ล้วนประกอบด้วยกล้ามเนื้อขนาดใหญ่ซึ่งคลายได้ไม่ยากนัก กล้ามเนื้อส่วนที่ผ่อนคลายยากคือกล้ามเนื้อเล็กๆ บนใบหน้า ซึ่งมีจำนวนมาก เช่น กล้ามเนื้อบริเวณขากรรไกร บริเวณปาก บริเวณนัยน์ตา คนชอบขบกรามหรือเม้มปากผ่อนคลายกล้ามเนื้อบนใบหน้าได้ยาก ส่วนคนหน้าทะเล้นเส้นตื้นหัวร่อง่ายจะไม่มีปัญหาในการผ่อนคลายกล้ามเนื้อหน้า

ผมขอกล่าวแต่เพียงว่า การฝึกโยคะในระหว่างที่เป็นเสรีไทยนั้นมีผลทำให้ผมหายจากหอบหืด ทำให้กำลังปอดดีขึ้นอย่างมากมาย ทำให้ผมกลายเป็นคนแข็งแรง ไม่เหนื่อยง่ายเหมือนแต่ก่อน ความดันเป็นปกติ (๑๒๐/๘๐) ชีพจรลดลงจาก ๗๘ เหลือเพียง ๖๘ เท่านั้น หมายความว่าหัวใจเต้นช้าลงนาทีละ ๑๐ ครั้ง หรือทำงานน้อยลง ๑๔,๔๐๐ ครั้งต่อวัน (๒๔ ชั่วโมง) ขณะที่นอนหลับหัวใจจะเต้นช้าลงอีก ทำให้ร่างกายได้พักผ่อนตึงขึ้น การที่หัวใจเต้นช้าลง หมายความว่ามันทำงานน้อยลง (เฉลี่ยตลอด ๒๔ ชั่วโมง) และมีประสิทธิภาพสูงขึ้น บีบเลือดออกไปเลี้ยงร่างกายได้เต็มที่ แทบไม่เหลือตกค้างอยู่ในหัวใจ ในกรณีที่หัวใจทำงานในจังหวะถี่มาก เช่นนาทีละ ๘๕ ครั้ง มันจะบีบโลหิตแดงออกไปไม่หมดทีเดียว

อวัยวะส่วนต่าง ๆ ก็ไม่ได้รับโลหิตแดงเต็มเม็ดเต็มหน่วย การฝึกโยคะมีผลดีในด้านการควบคุมระบบกล้ามเนื้อและประสาท ทำให้กล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ ทำงานได้จังหวะจะโคนกันดี ใช้พลังงานของร่างกายน้อยลง ผลที่ตามมาก็คือ หัวใจไม่ต้องทำงานมากเท่ากับคนที่อวัยวะส่วนต่าง ๆ ประสานงานกันไม่ดี ในกรณีของผมนั้นปรากฏผลชัดเจน แต่ก่อนผมควบคุมระบบประสาทและกล้ามเนื้อไม่ดี เดินแถวฝึกจังหวะเป็นประจำ และเมื่อฝึกจังหวะแล้วก็เปลี่ยนให้ถูกได้ยาก แยกป็นก็เจอออกนอกแนว เล่นกีฬาก็ไม่ดี เมื่อฝึกโยคะนานราว ๆ หกเดือนแล้วผมควบคุมประสาทและกล้ามเนื้อดีขึ้น เคลื่อนไหวกระฉับกระเฉงขึ้น เปลืองพลังงานของร่างกายน้อยลง เมื่อผมเดินนาน ๆ ขนาด ๗-๑๐ ชั่วโมง การก้าวเท้ากับการหายใจเข้าจังหวะกันดีตลอดเวลา ทำให้เหนื่อยน้อยกว่าแต่ก่อนมาก ผมได้ลองซ้อมเดินประมาณวันละ ๔๕ กิโลเมตรติดต่อกันสี่วันบนภูเขา เดินเปลี่ยนระดับจากประมาณ ๗๐๐ ฟุตขึ้นไปเกือบถึง ๗,๐๐๐ ฟุต (เดินขึ้นเดินลงสลับกัน) ไม่รู้สึกอ่อนเพลียหรือเมื่อยล้า เรียกว่ากำลังอยู่ตัว

แปดวันในซิมลาเป็นช่วงเวลาที่สุขชีวิตของผมให้กระชุ่มกระชวยขึ้นมาก ภูมิประเทศทั้งความตระการตาในบริเวณรอบ ๆ เมือง และทิวทัศน์เทือกเขาหิมาลัยประโลมใจให้ชุ่มชื่นเบิกบาน ทำให้ความเศร้าหมองจางลงไปบ้าง หลังอาหารทุกมื้อผมออกไปเดิน เผลยเดินวันละราว ๆ ๕ ชั่วโมง ป่าบนเขานั้นไม่ใช่ป่าทึบ มีต้นสนเป็นไม้หลัก และมีต้นไม้ประเภทใบมีหนามเหมือน ๆ ใบมิสซีลโทที่เขาเอามาประดับบ้านและสถานลึลลาศในเทศกาลตรุษฝรั่งและปีใหม่ในอังกฤษ เพื่อให้ผู้ชายใช้สิทธิจับผู้หญิงที่อยู่ใต้กิ่งมิสซีลโท ต้นไม้ใบหนามในบริเวณภูเขาแถบนั้นเรียกว่าต้นไอเล็คซ์ (Hlex) มีอยู่ทั่วไป การที่ผมปลีกตัวจากพวกเราไปพักผ่อนตามลำพังก็เพราะต้องการจะผ่นหรือผ่นถึงเบรลให้สาแก่ใจ ผมจากเธอมากกว่าสิบเดือนแล้ว คิดถึงเธอไม่วางวาย ตอนนั้นเรามีจดหมายติดต่อกันได้สม่ำเสมอแล้ว

นายบันเนอร์จีไม่ได้ไปเดินกับผม เขามักจะบ้วนเปียนอยู่ในเมืองซิมลาและที่สโมสรจิมคาน่า วันหนึ่งเขาชวนผมนั่งรถไปเที่ยวหมู่บ้านนาร์กานดา (Narkanda) อยู่ห่างจากซิมลา ๓๙ ไมล์ หรือ ๖๒ กิโลเมตร เป็นหมู่บ้านเล็กๆ อยู่ในบริเวณสวยงามมาก ชาวบ้านเป็นชาวเขาหลายเผ่าอยู่ด้วยกันเหมือนในซิมลา

รอบ ๆ ซิมลามีทางเดินเล่นหลายสาย มีทางนำไปสู่สถานที่สวยงามซึ่งอยู่ไม่ไกลจากเมืองนัก เช่น ปรอสเปกต์ฮิลล์ (Prospects Hill) ซัมเมอร์ฮิลล์ (Summer Hill) จัคโค

โอเล็น ธาราเทวี นอกจากต้นสนและต้นโอเล็คซ์ ก็มีต้นโรโดเดนดรอน (Rhododendron) ชนิดดอกสีแดงเล็ดลอดอยู่ทั่วไป อีกทั้งดอกไม้ป่าหลายหลากต่างสี ในช่วงที่ผมไปเที่ยว หนูกำลังเขียวชอุ่ม ชาวอังกฤษได้มาสร้างซิมลาให้เป็นสถานตากอากาศที่น่ารื่นรมย์อย่างยิ่ง ถนนสายสำคัญในซิมลาก็เรียกว่า เดอะมอลล์ (The Mall) เช่นเดียวกับชื่อถนนในกรุงลอนดอน เป็นครั้งแรกในชีวิตของผมที่ได้เห็นทิวทัศน์ในเทือกเขาที่สวยงามและใหญ่โตมโหฬารเช่นนี้ เมื่อผมได้เห็นทิวเขาแอลป์ในสวิตเซอร์แลนด์ในปีที่สงครามเกิด คือปี ๒๔๘๒ ผมก็ตื่นตาตื่นใจว่ามันช่างสูงใหญ่ไพศาลเหลือเกินเมื่อเปรียบกับภูเขาในประเทศอังกฤษ แต่เมื่อเปรียบเทือกเขาแอลป์กับเทือกเขาหิมาลัย ก็เหมือนเปรียบลูกกับพ่อ ยอดเขาสูงที่สุดของเทือกเขาแอลป์คือ มงบลอง (Mont Blanc) สูง ๑๕,๘๐๐ ฟุต ยอดเขาสูงที่สุดของเทือกหิมาลัย คือ เอเวอเรสต์ สูง ๒๙,๐๐๒ ฟุต ก็สมควรแล้วที่แขกจะเชื่อว่ายอดเขาสูงๆ ในแดนหิมาลัยเป็นแดนวิมานของพระผู้เป็นเจ้าและเทพพรหม

ผมลงจากซิมลาราว ๆ กลางเดือนตุลาคม จักรรถไฟจากเดลีไปกัลกัตตา เพื่อรายงานต่อพันโทพอยน์ตันที่สำนักงานของแผนกประเทศไทยแห่งกองกำลัง ๑๓๖ สมาชิกคณะช่างเผือกหลายคนไปถึงที่นั่นแล้ว กลับ เทพหัตดิน ได้ย้ายไปอยู่ที่สำนักงานแล้ว และได้ทำงานด้านเขียนใบปลิว (สำหรับโปรยลงในประเทศไทย) เป็นที่พอใจของปู่จตุตมาก เพราะเขามีความสามารถพิเศษทางคิดคำคม เขียนบทกลอนและวาดรูป

นั่นเป็นครั้งแรกที่พวกช่างเผือกได้ทำความรู้จักกับพวกฝรั่งทั้งหมดที่ทำงานในสำนักงาน ซึ่งมีนายทหาร ๖ คน คือ

พันโทพอยน์ตัน (ปู่จตุ)	ผู้บัญชาการ
พันตรีนิคอลลสัน (ตานิก)	รองผู้บัญชาการ
พันตรีแอนดรูว์ กิลคริสต์	ผู้ช่วย
ร้อยเอกเบ็น บาร์เชิสต์	ผู้ช่วย
ร้อยเอกฮ็อพคิน (ฮ็อพฟี)	การเงิน
ร้อยโทแจ็ก แบลแฮร์	ธุรการ
ร้อยโทสคิปเพอร์ ไวส์	ธุรการ

และมีเลขานุการีนีหน้าแจ่มใสสองนาง นางหนึ่งชื่อ จอย (Joy) เป็นเลขาฯ ปู่จตุ

อีกนางหนึ่งชื่อจู้ (Judy) เป็นเลขาฯ ทั่วไป จ้อยและจู้รูปร่างหน้าตาดีทั้งคู่ จู้สวยสะกดตา คล้าและคมขำ

สำนักงานกองกำลัง ๑๓๖ ในกัลกัตตามี ๓ แผนก คือแผนกไทย แผนกพม่า และแผนกอินโดจีน ตั้งอยู่ในอาคารหลังเดียวกันที่เลขที่ ๕๓ ถนนการีอาฮัท (Gariahat Road) ผู้บัญชาการสำนักงานเป็นพลเรือนชื่อ เกวิน สจ๊วต รองผู้บัญชาการคือพันเอกคัมมิง

สำนักงานใหญ่ของกองกำลัง ๑๓๖ อยู่ในแคนดี้ มีนายแม็คเค็นซีเป็นผู้อำนวยการ ที่นั่นมีแผนกมลายูและแผนกชาว-สุมาตรา

ร้อยเอกเบ็น บาร์เชิสต์เป็นบุรุษร่างสูงใหญ่ (๑๙๐ ซม.) ความเด่นของแกอยู่ที่ “ตีนโต” สวมเสื้อกั๊กตัดพิเศษ เอารองเท้าทั้งสองข้างของผมวางในรองเท้าของแกข้างเดียว ได้ พวกเราจึงให้นายาแก้วว่า เป็นบรมบาท

ร้อยเอกไซมอน วีต (ไอ้เฟ็ม) และร้อยโทคอลลิน ไวท์ลอร์ จากค่ายคาร์คัวส์ลา มาย้มสละต้อนรับพวกเราที่นั่นด้วย เขาจะพาเราเดินดงในป่าเบงกอลใกล้ๆ กัลกัตตา ๘ วัน เพื่อมิให้กลิ่นอายของป่าจางไปจากพวกเรา ขณะนั้นโรงเรียนสืบราชการลับขานเมืองกัลกัตตา ยังรับพวกเราเข้าอบรมไม่ได้ เขาจึงไม่ปล่อยให้พวกเราอยู่ว่างๆ ในกัลกัตตา เพราะเกรงว่า พลานามัยอันสมบูรณ์ของพวกเราซึ่งอาจหย่อนไปบ้างแล้วระหว่างหยุดพัก ๙ วัน จะหย่อนจน ยานหาว่าเรามีเวลาว่างในกัลกัตตาถึง ๙ วัน

ทั้งนี้เพราะกัลกัตตามีสถานโสเภณีมากที่สุดในอินเดีย มีทุกระดับสนนราคา ตั้งแต่ ยกละ ๕ รูปี จนถึง ๗๐ รูปี และสถานการณ์ที่นั่นเป็นห่วงที่สุดสำหรับผู้บัญชาการของเราก็คือ กลิ่น เทพหัสดิน จัดเจนในเรื่องสองเสปโสเภณี และพอเห็นหน้าพวกเรา ก็เสนอทันทีว่า “คืนนี้จะพาไปเที่ยว”

พวกเราบางคนได้ไปเที่ยวกับกลิ่นก่อนที่จะเดินทางเข้าตัวของวันรุ่งขึ้นไปเข้าป่า ป่า แห่งนี้เป็นแหล่งล่าสัตว์ของบรรดามหาราชแซก กล่าวกันว่าเป็นดงเสือใหญ่ที่สุดในโลก และมีเสือที่หายากที่สุดในโลกคือเสือขาว เราเคยเห็นมันในสวนสัตว์ในกัลกัตตา ไม่เคยเห็นในป่า เบงกอล แม้เสือดาว เสือดำ เสือโคร่ง และเสือปลา เราก็มักเคยเฝ้าพยานในถิ่นของมัน

ป่าเบงกอลที่บพอๆ กับป่าเบลคอม แต่คราวนี้เราอยู่กันอย่างไม่ลำบากเหมือนเมื่อ ราวๆ สามเดือนมาแล้ว เพราะคราวนี้หมดฝนแล้ว อากาศเย็นสบาย และเราไม่ต้องสร้าง

ที่พัค เพราะได้อยู่ในกระท่อปรังของชาวป่า ที่พิเศษมากก็คือไม่มีทาถ แต่ยุงชุม

เข้าป่าได้สัถสองวัน ก็มีเรื่องประหลาดที่กำแหง พลาถกร ผ่นว่า จักถ ผู้พี่มา บอถว่าเขาตายแล้ว เรารู้เรื่องการตายของจักถหลังจากนั้นอีกหลายเดือน คือในเดือนมีนาถม ๒๕๘๗

พวถเราออกจากป่าต้นเดือนพฤศจิกายน เนื่องจาถเราชินกับอากาศเย็นสบายในป่า จึงรู้สึกว้าอากาศในเมืองอบอ้าวอึดอัด

กัลถักตาเป็นเมืองใหญ่ที่สุดในอินเถีย มีพลเมืองหนาแน่นที่สุด มีคนจนและคน ขอทานมากที่สุด เราพัคอยู่ในบ้านหลังใหญ่สองวัน เราต้องหาซื้อเสื้อผ้าและรองเท้าพลเรือน ตลอดเวลา ๖ สัปดาห์ที่เรารเรียนหลักสูตรการลับและสงครามจิตวิทยา เราไม่แต่ง เครื่องแบบทหาร สถานที่เราจะเข้ารับการอบรมตั้งอยู่ชานเมือง ในตำบลอาถัมบาชาร์ เรา ต้องเข้าไปฝึกงานในกัลถักตาในลักษณะที่เสี่ยงต่อการที่จะถูกจับฐานเป็นจารชนของญีปุ่น เรา ได้รับคำเตือนให้ระวังตัวและระวังปากคำ เพราะในกัลถักตามีจารชนของญีปุ่น มีชาวอินเถีย ที่ต่อต้านอังกฤษ มีหน่วยลับราชการลับของอังกฤษและอเมริกัน

หลังจากผมเข้าไปอยู่ในกัลถักตาเพียงสองวัน ผมก็เห็นว่าผมได้ตัดสินใจถูกที่ได้ ลองไปรับการฝึกอบรมมหาโหดกับกลุ่มช่างเผือกแทนที่จะทำงานในสำนักงาน เมืองกัลถักตา อาจเป็นสวรรค์ของเศรษฐี แต่เป็นนอเวจของคนจน ที่นั่นเราได้เห็นคนขอทานนอนรอความ ตายอยู่บนทางคนเดิน ตำรวจมีหน้าที่นำศพจากสาธารณสุขสถานไปเผา

สถานโสเภณีชั้นต่ำในกัลถักตาเป็นแหล่งแพร่กำโรค เป็นเขตหวงห้ามสำหรับ ทหารสัมพันธมิตร จึงมีสารวัตรทหารอังกฤษและอเมริกันเดินตระเวนอยู่ในถิ่นโสเภณีพื้นเมือง เพื่อจับทหารสัมพันธมิตรที่เข้าไปส้องเสพโสเภณีที่ต้องห้าม สถิติเผยว้าทหารอังกฤษใน อินเถียเป็นกำโรคร้อยละ ๑๖ (ผมไม่ทราบสถิติของทหารอเมริกัน ซึ่งเชื่อว้าเป็นวิธีในอัตรา สูงกว่าทหารอังกฤษมาก) แสดงว้าวิธี “โปลิศจับขโมย” ไม่ได้ผลน่าพอใจนัก

สถานกำมบริการในกัลถักตาซึ่งทางการทหารขยิบตาให้เป็นเขต “เปิด” ส่วนมาก มีโสเภณีครึ่งชาติอังกฤษ-อินเถีย กำบริการตั้งแต่ครั้งละ ๒๐ รูปีขึ้นไป แพงเกินฐานะของ พลทหารและนายสิบทหารอังกฤษ ลูกค้าจึงมีแต่นายทหารชั้นสัญญาบัตร

พวถเราบางคนสนใจในสถานบริการที่ส่ง “โฆษก” ออกเดินโฆษณาสินค้าโดยตรง

ต่อเรากัน “หวันไต้มพิทั้นหรูป ตูไต้มเตว่นตี้ไต้หรูป” ซึ่งเป็นภาษาอังกฤษสำเนียงอาบั้ง เมื่อฟังชินหูแล้วก็แปลเป็นภาษาอังกฤษมาตรฐานได้ว่า “One time fifteen rupees, twice (two times) twenty—five rupees” แปลเป็นไทยไม่มาตรฐานว่า “ยี่งนัถละ ๑๕ รูปี ยี่งสองนัถ ๒๕ รูปี” ผู้ให้บริการในสถานที่ซึ่งมีโฆษณาประเภทนี้เป็นแขกแท้ พวกเราเคยพบว่าดีกว่าพวกครึ่งชาติ แต่ทางการทหารถือว่าเป็นเขตหวงห้าม

พวกเรารับการอบรมที่โรงเรียนล่ามภาษาตะวันออก (School of Eastern Interpreters) ๖ สัปดาห์ จึงมีชีวิตแบบคนเมือง คือ กินอาหารร้านหรูๆ ดูภาพยนตร์ในโรงที่มีเครื่องปรับอากาศ และเที่ยวผู้หญิง แต่ผมต้องอวดโอ้ว่า กลุ่มข้างเผือกไม่มีใครเป็นวีดี

ชื่อโรงเรียนล่ามภาษาตะวันออก (School of Eastern Interpreters) เป็นชื่อตั้งขึ้นให้คนเข้าใจผิดในกิจกรรมของโรงเรียน ซึ่งที่แท้ได้แก่การสอนวิชาสงครามจิตวิทยา วิชาจารกรรมและโจรกรรม กลุ่มเราได้เรียนเต็มหลักสูตร ใช้เวลาเรียน ๖ สัปดาห์ ภาคทฤษฎีไม่มีอะไรมากนัก เราใช้เวลาในการฝึกหัดมากกว่าเรียนทฤษฎี ต้องหัดทำคำขวัญและใบปลิวโฆษณาชวนเชื่อให้ชาวตะวันออกต่อต้านญี่ปุ่น ให้เชื่อว่าสัมพันธมิตรจะเป็นฝ่ายชนะสงครามแน่นอน ทำใบปลิวให้ทหารญี่ปุ่นเชื่อว่าตนถูกพวกนายทุนและพวกจักรวรรดินิยมหลอกให้มารบเพื่อประโยชน์ของพวกเขา มิใช่เพื่อชาติ หัดเขียนคำขวัญต่อต้านอังกฤษในกลางใจเมือง กัลกัตตา โรงเรียนนี้อยู่ในตำบลอลัมบาซาร์ ห่างจากเมืองราวๆ ๕ กิโลเมตร อยู่ใกล้แม่น้ำฮุกลี (Hooghly) ซึ่งเป็นแม่น้ำสำคัญของอินเดีย เมืองกัลกัตตาเป็นเมืองท่าสำคัญ แม่น้ำนี้จึงมีความสำคัญในการขนส่งสินค้า กองทัพญี่ปุ่นเคยมาทิ้งระเบิดทำเรือกัลกัตตา

โรงเรียนมีบริเวณกว้างใหญ่ มีสนามหญ้ากว้างในสวนซึ่งมีต้นไม้ใหญ่ๆ หลายต้น และพรรณไม้หลายชนิด มีสระน้ำใหญ่ มีตึกใหญ่แบบโบราณสมัยพระนางเจ้าวิกตอเรีย ตึกสองหลังเป็นที่พักของผู้บัญชาการและของคณะครูผู้ฝึกสอน ตึกหลังหนึ่งเป็นที่พักของพวกเรา หลังหนึ่งเป็นอาคารเรียนและมีห้องอาหาร และหลังหนึ่งเป็นโรงครัวและที่พักของแขกรับใช้ พ่อครัวเป็นชาวจีนเราจึงได้กินอาหารจีนตลอดเวลา ยกเว้นอาหารเช้าซึ่งเป็นแบบอังกฤษ พ่อครัวคนนี้รสมือดีทำอาหารอร่อยดีกว่าพ่อครัวร้านเจ็กในเมือง ซึ่งมีหลายร้าน

ผู้อำนวยการโรงเรียนคือ พันตรีครอสลีย์ (Crossley) ผู้ฝึกสอนมีสี่คน แต่บางครั้งมีนายทหารหรือนายตำรวจมาสอนพิเศษเฉพาะเรื่อง พันตรีครอสลีย์สอนวิชาจารกรรมร่วม

กับนายทหารอีกคนหนึ่ง (จำไม่ได้ว่าชื่ออะไร) มีครูแซกซ็อรอย (Roy) มียศเป็นพันตรีในกองทัพอังกฤษ สอนวิชาจิตวิทยา ซึ่งเราได้เรียนนิดหน่อยที่โรงเรียนรักรัก แซกคนนี้พูดภาษาอังกฤษไม่มีสำเนียงแซกเลย ถ้าไม่เห็นตัวก็ต้องนึกกว่าเป็นคนอังกฤษพูด ได้ปริญญาจากมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด ได้หญิงอังกฤษเป็นภรรยา และแอนติรัฐบาลอังกฤษอย่างรุนแรง ตั้งแต่กลับจากอังกฤษเขาก็เข้าองค์การต่อต้านอังกฤษ เมื่อก่อนร่วมต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยมของอังกฤษด้วย พอญี่ปุ่นเข้าสงครามการรบบอกอังกฤษว่าขอพักรบกับฝ่ายอังกฤษชั่วคราว และขอรับใช้ฝ่ายอังกฤษโดยการทำสงครามจิตวิทยาต่อต้านญี่ปุ่น

วิชาที่น่าสนใจมากคือ วิชาโจกรรม ครูผู้สอนเป็นหัวขโมยชั้นเยี่ยมแห่งมหานครลอนดอน ผู้ได้ทำให้ตำรวจอังกฤษหัวปั่นอยู่นานทีเดียว เพราะแปลนร้านเพชรพลอยอย่างล่อนวลหลายครั้งกว่าอัศวินแห่งสกอตแลนด์ยาร์ดจะรวบแกได้ จากผลงานดีเด่นของแก ทางทหารจึงขอตัวแกออกจากคุกให้มาเป็นครูสอนวิชาโจกรรมแก่หน่วยจารกรรม ซึ่งแกก็ยินดีรับใช้ชาติ ผมจำชื่อแกไม่ได้ แกได้รัยศร้อยโท ฝีมือดั่งเงาของแกยอดเยี่ยมจริงๆ พวกเราหลายคนได้รับคำชมเชยว่ามือดีพอที่จะประกอบมิจาชีพได้ หากมีเวลาฝึกซ้อมและปฏิบัติการจริงๆ สักสองสามเดือน เราได้เรียนวิชาการจิตกระจกหน้าต่าง วิธีเลื่อยลูกกรงเหล็ก วิธีทำลูกกุญแจ วิชาที่ยากที่สุดคือ วิชาสะเดาะกุญแจด้วยลวดเส้นเดียว ซึ่งพวกเราไม่มีใครมีมือเข้าขั้น เราได้ฝึกหัดทำโจกรรมในบ้านพักของผู้บัญชาการ และบ้านพักนายทหารโดยการเงาะหน้าต่าง และตักกระจกหน้าต่าง ประสบผลสำเร็จพอใช้ แต่ยังไม่แนบเนียนเข้าขั้นมิจาชีพขั้นสูง

นอกจากนายทหารผู้ฝึกสอนที่โรงเรียนล่ามภาษาตะวันออกมีนายสิบเอก ชื่อแวกส์ต๊าฟฟ์ (Wagstaff) เป็นคนดูเลสเตนที่ ยานพาหนะ ควบคุมแซกรับใช้และอำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้ารับการอบรม นอกจากนั้นแกมีหน้าที่หัดแถวให้พวกเราเล็กๆ น้อยๆ นัยว่าเพื่อกันมิให้เราลืมการเดินแถวเสียหมด จะด้วยเหตุผลใดก็ไม่ปรากฏ ภายในสัปดาห์แรกพวกเราปีนเกลียวกับสิบเอกแวกส์ต๊าฟฟ์อย่างรุนแรง มีปากเสียงกันทุกวัน วันหนึ่งแกทะเลาะกับกำแหง พลองกรอย่างดุเดือด พวกเราจำไม่ได้ว่ามีสาเหตุจากเรื่องอะไรกัน กำแหงพูดเสียงดังตามปกติอยู่แล้ว เวลาโมโหยิ่งอะอะมะเทิงมาก กำแหงเรียกตาแวกส์ต๊าฟฟ์ว่า ซาเงิน (สิบเอก)

แวกเทล (Wagtail) แปลว่านายสิบทางกระตึก แกล้งใส่กำแหงยังกะจะกินเลือดกินเนื้อ แต่จำนนด้วยเหตุผลและการมกลีดยึดจากไปอย่างงุนงง หลังจากนั้นไม่กี่วัน สิบเอกแวกเทลก็กลับมามีชีวิตอยู่กับพวกเราอย่างกลับหน้ามือเป็นหลังมือ คอยถามเราเสมอว่า มีอะไรขาดตกบกพร่องขอให้บอกเถิด เวลาแกล้งเอารถเข้าเมืองก็มาถามเราว่า ใครจะไปในเมืองบ้าง เมื่อพวกเราเรียนจบหลักสูตร มีการเลี้ยงส่ง แกล้งแวกเทลก็เซสาพูดหัวกับพวกเราอย่างเป็นกันเอง ในตอนเช้าที่พวกเราออกจากโรงเรียนไป แกล้งมือพวกเราทุกคนอย่างหนักแน่น ขอให้เราประสบโชคลาภในการปฏิบัติงาน ผมสันนิษฐานว่า ในตอนแรกแกล้งจะดูถูกพวกเราว่า ทำทางไม่เข้มแข็งซึ่งขึงเยี่ยงชายชาติทหาร แต่ก่อนข้างจะหน้าทะล้นเส้นต้น แกล้งยังมีคนผอมกรออย่างผอมอยู่ด้วย ต่อมาเมื่อเห็นว่าพวกเราเรียนจริงทำจริง แล้วมีหน้าซำคอกกลับโต้ตอบแกล้งอย่างถึงใจพระเดชพระคุณ แกล้งรู้สำนึกว่าแกล้งคนผิดเสียแล้ว

ที่นั่นพวกเราทุกคนฝึกโยคะตอนเช้าตรู่ทุกวัน เว้นวันอาทิตย์ (นอกจากผมซึ่งไม่เว้นการฝึกเลย) ทั้งนี้มิใช่เพราะผมเอาคำสอนของฤาษีรามคัสมาเผยแพร่และสร้างศรัทธาในระหว่างพลพรรค แต่เป็นเพราะพันตรีครอสลีย์ ผู้อำนวยการโรงเรียน เป็นฤาษีที่ปฏิบัติเคร่งครัดกว่าผมเสียอีก แกล้งให้พวกเราฝึกทำโยคะอาสนะแทนการฝึกกายบริหารแบบทหารตามปกติ ระหว่างการฝึกอากาศเย็นพอใช้ แกล้งให้พวกเรานั่งกางเกงขาสั้นตัวเดียวไม่ให้สวมเสื้อหรือรองเท้าว้าใบ วันแรกๆ พวกเราส่วนมากซึ่งไม่เคยฝึกโยคะมาก่อน บ่นอุ้ออุบิบว่า หัดโยคะทรมานกว่าฝึกกายบริหารมาก (เพราะได้ฝึกช้านานมา ๑๖ เดือนแล้ว) แกล้งครอสลีย์เริ่มต้นก็ให้ทำศีระอาสนะ คือให้เอาหัวปักดินตื้นซัฟฟ้า เล่นเอาพวกเราตึงทึงโกโรไปตามๆ กัน นอกจากภิกษุเดช (ผู้ริเริ่มการฝึกโยคะ) บัณฑิต วัฒนา การวิกและผมซึ่งเคยฝึกโยคะมาก่อนแล้ว คนอื่นๆ ไม่สนใจทำกันจริงจัง ทั้งๆ ที่ตาโยคีฝรั่งโฆษณาชวนเชื่อว่า การฝึกอาสนะบางท่าที่แกล้งสอนจะทำให้เรามีสมรรถภาพทางเพศพิเศษ กล่าวคือ สามารถเล่นเรือใบในอ่าวได้นานๆ เป็นชั่วโมงโดยเรือไม่ล่ม การที่พวกเราไม่กระตือรือร้นในเรื่องการเพิ่มสมรรถภาพทางเพศ คงจะเป็นเพราะพวกเราฟิตเปรี๊ยะกันอยู่แล้ว และเมืองกัลกัตตาซึ่งเป็นเมืองท่าและเมืองใหญ่ที่สุดของอินเดียอุดมสมบูรณ์ด้วยมังสาหารสำหรับเสพสดๆ และทดสอบสมรรถภาพ

เมื่อเสร็จจากการทำอาสนะติดทนแล้ว โยคีครอสลีย์จะปิดรายการตามแบบฉบับ โดยการให้เราอนหงายแผ่บนสนามหญ้าที่ยังชุ่มชื้นด้วยน้ำค้าง เพื่อผ่อนคลายกล้ามเนื้อทุกส่วน

และทำให้สงบนิ่ง ท่านนี้เป็นท่าคลาสสิกของโยคี เรียกว่า ศพอาสนะ ซึ่งทำให้ทุกคนสบาย อารมณ์ดี และอยากจะกลับไปนอนต่อในเตียงอีกสักหนึ่งชั่วโมง แต่ตาอาชีจะทำลายความฝัน ของพวกเราอย่างเหี้ยมโหด ด้วยการพาเราไปวิ่งเหยาะๆ บนทางโรยกรวดและอิฐหักในบริเวณ โรงเรียน ทุกคนนอกจากผม ทำท่าเหยงเหยงยังกะเต้นระบำทำนองฝึกกองกอย ผมเองไม่ เตื่อคร้อนเลย เพราะได้ฝึกเดินตื่นเปล่าอยู่หลายเดือน

อาชีคร้อสเลยสอนว่า ถ้าเราหัดมีความเป็นอยู่อย่างโยคี เราก็จะเป็นนักรบกองโจร ที่ตี แก๊งฝึกให้เราเดินและวิ่งเท้าเปล่า ไม่ต้องสวมเสื้อตลอดวัน ให้ผิวหนังชินกับการตาก ลมตากแดดและตากฝน (ซึ่งเราก็โดนฝึกมาก่อนแล้ว) ตัวแเองนุ่งกางเกงขาสั้นตัวเดียวตลอด วัน มีนกกแก้วเกาะอยู่บนหัวหรือบนไหล่ตลอดเวลา เราเห็นແຕ່ແຕ່ງเครื่องแบบทหารเฉพาะ เวลาเข้าเมืองเท่านั้น พวกเราเข้าเมืองก็แต่งพลเรือน ผมเองติดเสื้อกางเกงชุดผ้าปาล์มบีชหนึ่ง ชุดและซื้อรองเท้าหนังอย่างดีคู่หนึ่ง ได้ใช้สองสามครั้งเท่านั้นเวลาไปฝึกหัดสืบข่าวลับโดยต้อง ไปอยู่โรงแรมชั้นหนึ่ง แต่สำหรับการฝึกงานบางอย่าง ก็ต้องไปอยู่โรงแรมแขก ในหลัก สูตรของโรงเรียนสัปดาห์การลับแห่งนี้ เราต้องไปปฏิบัติงานนอกสถานที่บ่อยครั้งโดยไม่มีบัตร ประจำตัวติดตัวไปด้วย และเวลาเราอยู่นอกโรงเรียน เราต้องระมัดระวังปากคำ ไม่แพร่พราย ว่าเราทำอะไร ในเมืองกัลกัตตามีจารชนของญี่ปุ่นอยู่มากเพราะเป็นค่านที่ญี่ปุ่นจะบุกอินเดีย นอกจากเราจะต้องระวังจารชนฝ่ายญี่ปุ่น เรายังต้องระวังสายลับของอังกฤษด้วย เพราะเขาอาจ สงสัยว่าพวกเราเป็นสหายของญี่ปุ่น อีกประการหนึ่งหน่วยงาน ISLD ซึ่งเป็นหน่วยของสวส์ตี และพัฒนาต์ ก็มีศูนย์ฝึกอบรมอยู่ใกล้ๆ กัลกัตตาและเขาอาจใช้สายลับมาทดสอบลวงความลับ จากพวกเรา

นอกจากตาสคร้อสเลยจะหัดให้เราวิ่งตื่นเปล่าบนก้อนกรวด แยกยังต้อนพวกเรา ไปโคคน้ำและว่ายน้ำในสระอีกด้วย ในเดือนพฤศจิกายนและธันวาคม น้ำในสระและในแม่น้ำ เย็นยะเยือกในตอนเช้าตรู่ แกให้เรายืนเรียงแถวบนราวสะพานข้ามสระน้ำ ยืนท่าระวังตรง แก บอกว่าเราต้องทำตัวแข็งตลอดเวลาที่เอนตัวลงไปสู่พื้นน้ำ อย่าขยับแขนขยับขา ตัวเราจะเอน ลงไปจนหัวปักลงน้ำพอดี ถ้าใครขยุกขยิกเป็นสมุนพระราม งอแขนงอขา อาจจะเจ็บตัว เพราะแทนที่หัวจะกระทบพื้นน้ำ ออกจะฟาดน้ำหรือพลาดท่าพลาดทางก็อาจกระทบพื้นน้ำด้วย พวงสุวรรณ์ ตาโยคีแกล้งลักพวกเราเบา ๆ ให้เอนลงไปในสระ คนที่ทำเก่งจะเอนตัวลงไปได้เอง

โดยไม่ต้องมีใครผลัก ผมเป็นคนหนึ่งในสองสามคนที่ทำตัวแข็งทื่อไม่ได้ ออกฟาดน้ำทุกที เข้าใจว่าเป็นเพราะอีต่อนที่ตัวตั้งลงไปครึ่งทาง ผมขอขาเพราะเสียไม้กล้วยว้ายระสำคัญกระทบพื้นน้ำ มีผลทำให้เจ็บอกทุกที เป็นการทรมานสังขารให้ชินกับความเจ็บตัวดีเหมือนกัน เมื่อลงไปสัมผัสน้ำเย็นเจิบแล้ว ผมก็รีบตะกุกตะก่ายว่ายน้ำสไลด์หมาไปยังขอบสระ แล้วก็ต้องว่ายน้ำกลับไปในท่าหงายท้องหรือหงายหลัง ที่เรียกว่าทำตักกรเซียง ตาฤาษีโตคน้ำว่ายน้ำกับพวกเราด้วย แกแข็งแกร่งแบบโยคี ไม่ใช่แบบไอ้เพิ่ม เราไม่เคยเห็นแกเป็นหวัดเลย

ภายในเวลาราวๆ ๑๐ วัน ผ้าเท้าของพวกเราที่หนาพอที่เราจะเดินขึ้นเปล้าได้สบาย ที่นั่นครีโอลส์ก็ฝึกหัดขึ้นต่อไป กล่าวคือขณะที่เรากำลังนอนหลับสบาย จะมีเสียงนกหวีดเป็นสัญญาณภัยว่าข้าศึกจู่โจมเข้ามา เราต้องรีบเผ่นหนีออกไปหลบซ่อนในสวนให้ทันท่วงที เพราะตาฤาษีจะนำลูกน้องมาไล่จับพวกเรา ใครโดนจับในบ้านจะเสียคะแนน การจู่โจมทำนองนี้เกิดขึ้นในช่วงเวลาระหว่างตีสามถึงตีห้า พวกเราหลบหนีคล่องแคล่วและรวดเร็วเท่าต้นตระกูลครีโอลส์เล็กน้อยอย่างคล่องปาก มีอยู่สองสามครั้งที่ตาครีโอลส์เป็นนกหวีดสามครั้งเป็นสัญญาณระดมพลก่อนฟ้าสาง พาพวกเราวิ่งไปยังแม่น้ำซุกลี ว่ายน้ำนำเราข้ามฟากไป ว่ายน้ำกลับมาบางที่ก็วิ่งกลับมาทางสะพาน ในวาระอันไม่เป็นมงคลดังกล่าว พวกเราสาบแช่งโคตรครีโอลส์แหลกกลาญ แต่อันที่จริง เราตระหนักดีว่าวิธีการฝึกของแกมีประโยชน์มาก ความพร้อมของเราในการเผ่นหนีจากที่ปักโดยไม่มัดตะบิตตะบอยแต่งองค์ทรงเครื่องครบชุด ย่อมจะช่วยให้เรามีโอกาสรอดตายได้มากในการปฏิบัติงานจริง

เวลาตาฤาษีเข้ามาสอน นักแก้วของแกจะเกาะอยู่บนบ่าแกบัง แกะอยู่บนขอบกระดานดำหรือขอบหน้าต่างบ้าง บางทีมันก็ปากบอนจิกแผ่นกระดานที่ติดไว้ข้างผนังห้องหรือบนกระดานดำ นายเหน้อย (พันตรีหอบบส์) เข้มแน่นกตัญญูมาก วันหนึ่งตาโยคีออกไปนอกห้องเรียนชั่วคราว เจ้านักแก้วจิกกระดานบนกระดานดำ นายเหน้อยขยี้กระดานเป็นก้อนแล้วขว้างไปโดนหัวมันพอดี มันส่งเสียงเจี๊ยวจ๊าวและบินหนีไปเกาะขอบหน้าต่าง หากนายเหน้อยโจมตีมันอีก มันก็จะบินหนีออกนอกห้องได้ทันที เรียกว่ามันจัดเจนในกลยุทธ์กองโจรดีทีเดียว

ที่นั่นเราได้เรียนวิชาจารกรรมและโจรกรรมอย่างละเอียดมาก ได้แก่วิธีจัดระบบหน่วยสืบราชการลับ การรักษาความลับ การสะกดรอย การวางแผนและก่อหวอดทำลายขวัญข้าศึกในประเทศที่ถูกยึดครอง การยุให้ประชาชนต่อต้านผู้รุกราน ผู้เข้าอบรมต้องฝึกหัดลวง

ความลับตามจตุรศาสตร์ เช่นท่าเรือ และสนามบิน ทำแผนผังและรายงานเสนอสำนักงาน ต้องเรียนรู้หลักเกณฑ์ของระบบรหัสต่าง ๆ ที่มีใช้กันอยู่ วิธีถอดรหัส วิธีเขียนหนังสือที่มองไม่เห็น เราได้ท่องจำเครื่องหมายประจำหน่วยทหารทุกหน่วยของกองทัพญี่ปุ่น เพื่อที่จะรายงาน การเคลื่อนไหวของกองทหารญี่ปุ่นได้อย่างครบถ้วน ในวิชาสงครามจิตวิทยาเราฝึกหัดทำใบ ปลิวโฆษณาชวนเชื่อเพื่อปลุกใจประชาชนในประเทศที่ถูกญี่ปุ่นยึดครอง และบันทึกกำลังใจ ของทหารญี่ปุ่น (กลืน เทพหัตถิน ทำงานด้านนี้โดยเฉพาะ) ผู้ฝึกสอนล้วนแต่เป็นผู้ที่มีผลงาน ดีเด่นมาแล้ว แต่ละคนเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง

วิชาที่จะช่วยให้เรายึดอาชีพตำรวจได้ ได้แก่วิธีสะกดรอย วิธีค้นหาเอกสารใน อาคารบ้านเรือน วิธีสืบหาข้อมูล วิชาที่จะช่วยให้เราประกอบมิจาชีพได้ คือ วิธีการตรวจจก หน้าที่ต่างให้หลุดออกมาอย่างเงียบ ๆ วิธีเลื่อยลูกกรงเหล็ก วิธีสะเคาะกุญแจ

บัทม์กับผมเข้าไปค้นเอกสารในบ้านพักนายทหารในบริเวณโรงเรียน เขาใช้เวลา เราคุลาคเลาหลายวัน คืนหนึ่งนายทหารออกไปเที่ยวในเมืองหลายคน เราแะหน้าต่างได้โดย ไม่ยากนัก ภายในบ้านมีตสนิทและเงียบสงัด เราสวมถุงเท้าหนาเตอะ ไม่สวมรองเท้า เดินย่อง เบาเงียบกริบ เราได้รับคำสั่งให้ค้นชั้นบน จึงย่องขึ้นบันไดไป ชั้นบนมีประตูห้องทั้งด้าน ซ้ายด้านขวา เราเลือกเข้าไปค้นห้องข้างขวาก่อน ปรากฏว่าเป็นห้องนั่งเล่น มีเก้าอี้นวมหลาย ตัว มีรูปภาพแขวนอยู่บนผนังทั้งสี่ด้าน ตกลงกันว่า ผมจะค้นโต๊ะเก้าอี้ บัทม์จะค้นหลัง รูปภาพ เราเปิดประตูเปิดหน้าต่าง เอาเชือกผูกคล้องไว้กับลูกบิดเพื่อใช้เป็นทางไต่หนีออกไป เพราะว่าถ้าพวกนายทหารกลับจากเมืองเราจะหนีทางประตูไม่ได้ บ้านนั้นมีสามชั้น ห้องนอน คงอยู่ชั้นสาม หากมีใครตื่นขึ้นและเดินลงมา เราคงหนีลงทางบันไดไม่ทัน เราค้นอยู่นานมาก จนถึงเที่ยงคืนก็ยังไม่มีใครกลับจากเมือง บัทม์คุข้างหลังภาพแขวนหมดแล้วก็ไม่พบเอกสาร จึง เริ่มค้นชั้นวางหนังสือ หยิบหนังสือมาเปิดดูทีละเล่ม ไม่ทันใจ อูตริบีนขึ้นไปบนชั้นหินอ่อน ข้างชั้นวางหนังสือ เพื่อจะรื้อหนังสือได้สะดวก ชั้นหินอ่อนนั้นหลุดจากผนังห้องตกลงมาบน พื้นดังโครม ผมสะดุ้งโหยง รีบปิดไฟในห้อง กระซิบบอกบัทม์ว่าหนีลงทางบันไดไปกันเถอะ บัทม์ใจเย็นบอกว่ารอเดี๋ยว อาจไม่มีใครอยู่ในบ้าน เราจะได้ค้นต่อไปอีก เราแอบอยู่ครู่หนึ่ง ข้างหลังเก้าอี้นวมตัวยาวที่หันหลังไปทางหน้าต่างที่มีเชือกคล้องอยู่ ก็มีเสียงคนเดินลงบันได มาจากชั้นบน เปิดไฟข้างนอก เปิดประตูห้อง เปิดไฟในห้อง เรานั่งนิ่งไม่ไหวติงแทบจะ

ไม่หายใจ แต่ก็ไม่มีอะไรเกิดขึ้น คนนั้นไม่ได้เข้ามาในห้อง ชั่วอึดใจเขาก็ปิดไฟ อีกไม่ช้า เราก็ได้ยินเสียงเขาเดินกลับขึ้นข้างบน เรารออยู่อีกครู่ใหญ่ก็ไม่มีเสียงอะไรต่อไปอีก จึงใช้ไฟฉายเล็ก ๆ ส่องหนังสือดูต่อไปจนหมด ได้เอกสารมาแผ่นหนึ่ง เราไม่มีเวลารอต่อไป ผลักหนังสือให้เข้าที่ ทั้งชั้นหินอ่อนไวกับพื้น เพราะไม่มีทางจะยกขึ้นไปติดไว้กับผนังห้องเช่นเดิมได้ มองออกไปนอกหน้าต่าง ไม่เห็นมีใครกลับเข้ามาในบริเวณโรงเรียน เราจึงแกะเชือกออกแล้วเดินออกจากบ้านทางประตูอย่างลยอนวล กลับไปนอนราว ๆ ตีหนึ่ง เอกสารนั้นมีข้อมูลเกี่ยวกับสนามบินแห่งหนึ่งซึ่งอยู่ไม่ไกลจากกัลกัตตานัก

กลุ่มอื่นๆ ที่เข้าไปค้นเอกสารในบ้านก็แสดงฝีมือไม่เข้าชั้นขโมยอาชีพชั้นสูง เพราะต่างก็ทิ้งร่องรอยไว้ กลุ่มที่ขึ้นบ้านฤาษีครอสลีย์ ทำกระจกบานใหญ่ในบ้านแตก แผ่นหินออกมาแทบไม่ทัน เพราะตาฤาษีแกลุกขึ้นรวดเร็วจริง ๆ ขณะที่ขโมยสมัครเล่นกำลังจะหนีออกนอกบ้านก็ได้ยินเสียงเกรงอึกๆ ว่า “Hullo, we have some night visitors” (ฮัลโล เรามีนั้ผู้เยี่ยมเยียนยามราตรี)

เรื่องที่พวกเราหลายคนข้องใจก็คือ เรื่องของคนจีนซื้อห้วงที่สอนเรื่องกองทัพญี่ปุ่น และวิธีการกรรมของญี่ปุ่น จีนหวังอ้างว่าเป็นแพทย์ แกตรวจร่างกายพวกเรา บอกว่าพวกเราหลายคนสุขภาพไม่ปกติต้องระวังรักษาตัวให้ดี ความเห็นของแกขัดกับความเห็นของหมอทหารที่ค่ายคารัควัสลาซึ่งบอกว่าพวกเราทุกคน (รวมทั้งผมด้วย) ร่างกายสมบูรณ์มาก ตาหมอหวังบอกผมว่า ผมหัวใจไม่ดี น้ำหนักตัวน้อยผิดปกติ ไตทำงานไม่ปกติ ชีพจรเต้นช้าเกินควร ตอนนั้นรจิตกับเปรม ซึ่งเป็นนักเรียนแพทย์ไม่อยู่กับพวกเราเสียแล้ว แต่กำหนดซึ่งเรียนสัตว์แพทย์จบแล้วกระซิบกระซาบกับพวกเราว่า ให้ระวังปากคำ อย่าเล่าเรื่องอะไรให้ตาหมอหวังฟัง เพราะเขาได้ลงภูมิกะแล้วเห็นว่า แกแทบจะไม่รู้วิชาแพทย์แผนใหม่ สงสัยว่าแกเป็นสปายญี่ปุ่น แกพูดกับกำหนดว่า อังกฤษจะใช้พวกเราให้ไปตายและบอกว่าทางการอังกฤษไม่หวังดีต่อประเทศไทยและประเทศจีนเลย บัวยการทำงานให้ฝ่ายอังกฤษ ควรหาทางทำงานร่วมกับจีนดีกว่า เวลาพวกเราเข้าไปในเมืองกัลกัตตาเพื่อฝึกซ้อมวิชาที่เรียนกันมา พบตาหมอบังบ่ย์ เราจึงสงสัยว่าแกสะกดรอยพวกเรา พวกเราปรึกษากันเรื่องหมอนี้แล้วก็เล่าให้นายเหน้อยฟัง นายเหน้อยให้ความเห็นว่า แกคงไม่ใช่สปายญี่ปุ่น เขาเชื่อว่าทางการอังกฤษคงได้สืบประวัติแกมาละเอียดแล้ว การที่ตาหมอมาพูดกับพวกเราอย่างนั้น อาจเป็นเพราะตาครอสลีย์สั่งให้แก

ทดสอบว่าพวกเราแน่นอนในอุดมการณ์ของสัมพันธมิตรหรือไม่ แต่นายเหน้อยก็ได้เล่าเรื่องความขี้ใจของพวกเราให้พันตรีครอสลีย์ฟัง ตาฤาษีบอกว่าจะรายงานผู้บังคับบัญชาชั้นสูง

บางครั้งพวกเราต้องออกไปฝึกซ้อมสักระยะกันเองทั้งวัน และต้องรายงานการปฏิบัติงานให้ตาครอสลีย์ฟัง แก่ซักถามพวกเราอย่างละเอียดว่าทำยังไงบ้าง คนที่ถูกตามรู้ตัวหรือไม่ โดยมากเราทำงานเป็นทีมๆ ละสองคน พวกที่ถูกสะกดรอยจะถูกกำหนดให้ไปทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ไปเขียนคำขวัญบ่อนทำลายฝ่ายสัมพันธมิตร ไปสืบความลับบางอย่างจากท่าเรือสนามบิน และหน่วยทหาร ให้รายงานว่าได้เห็นทหารอังกฤษเหล่าไหนบ้าง มีบ่อยครั้งที่พวกเราต้องเข้าไปกินอาหารหรือดื่มเหล้าในบาร์ชั้นดี เพื่อฟังว่านายทหารอังกฤษพูดคุยกันถึงความลับทางทหารบ้างหรือไม่ คราวหนึ่งผมได้พบเจ้านายสิบทหารอเมริกันที่ได้เข้าไปปฏิบัติงานในประเทศจีนที่ร้านอาหารเจ็กในเมือง ผมได้สนิทเข้าไปคุยด้วย เขาได้ชวนผมไปนั่งโต๊ะเดียวกับเขา ผมได้ข้อมูลเกี่ยวกับงานของเขาในเมืองจีนมากพอๆ ซึ่งบางเรื่องก็ไม่น่าจะเปิดเผยให้คนแปลกหน้ารู้ ถึงแม้ผมจะได้บอกเขาว่าผมทำใบปลิวให้ฝ่ายอังกฤษ

คราวหนึ่งวัฒนาต้องสะกดรอยพวกเราสองคนซึ่งนั่งปรึกษาแผนงานกันในสนามหญ้า วัฒนาแอบฟังอยู่หลังต้นไม้ รู้แผนหมด จึงสะกดรอยสองคนนั้นได้อย่างสบายมาก วันรุ่งขึ้นวัฒนารายงานการปฏิบัติงานของสองสหายอย่างละเอียดถี่ถ้วนและถูกต้องหมด ทำให้ใครๆ แปลกใจในความสามารถของเขาเป็นอันมาก วัฒนามากระซิบกระซาบเล่าความจริงให้ผมฟังทีหลัง

ในวิชาสงครามจิตวิทยา การวิกซึ่งเป็นศิลปินสมัครเล่น ทำหนังสือพิมพ์ *เมฆทูต* (เป็นภาษาอังกฤษ) มีการ์ตูนประกอบ มีเรื่องปลุกใจคนไทย ล้อเลียนญี่ปุ่น และมีบทความแสดงว่าทหารญี่ปุ่นถูกมอมเมาโดยนายทุนญี่ปุ่น ซึ่งมุ่งหวังแต่ผลประโยชน์ทางการค้า พันตรีรอยชอบมาก ถึงกับขอไว้ให้นักเรียนรุ่นอื่นๆ ดูเป็นตัวอย่าง

คราวหนึ่งข้าวยาสารขาดแคลนในกัลกัตตา มีคนอยากนอนรอความตายกันข้างถนนนับร้อย เป็นภาพน่าทึ่งอย่างยิ่ง พันตรีรอยให้พวกเราไปเขียนคำขวัญโจมตีรัฐบาลว่าเมื่อไม่สามารถจัดสรรปันส่วนอาหารให้ทั่วถึงคนทุกชั้นได้ ก็ควรลาออกไป ให้เขียนตามสถานที่ซึ่งมีคนผ่านไปมามากๆ การปฏิบัติงานนี้เสี่ยงพอใช้ เพราะถ้าเราถูกจับขณะที่กำลังเขียนคำขวัญ ก็น่ากลัวจะโดนขังฟรีคืนหนึ่ง ก่อนที่หน่วยงานต่อต้านจารกรรมจะรู้จากตาฤาษี

ว่าพวกเราไม่ใช่สลายญี่ปุ่น หลายคนใช้คำขวัญว่า “Ration or Resign” (จงปันส่วนอาหาร ไม่ก็ลาออก) พวกเราคนหนึ่งเขียนคำขวัญไว้ที่ฐานอนุสาวรีย์ในสวนสาธารณะใหญ่แห่งหนึ่ง แล้วเขียนแถมไว้ได้นั้นอีกว่า “Share food fairly or fuck off fast” แปลว่า จงแบ่งอาหารอย่างยุติธรรม ไม่งั้นก็ไสหัวไปให้พ้นเสียเร็วๆ fuck off เป็นคำหยาบคายมาก พลทหารอังกฤษนิยมใช้แทน Go away !

อีกคนหนึ่ง เขาให้พวกเราไปเขียนคำขวัญปลุกระดมขับไล่คนอังกฤษออกจากอินเดีย ซึ่งก็เสี่ยงเช่นกัน เพราะในอินเดียมีกลุ่มต่อต้านอังกฤษที่เคยปลุกระดมแบบนี้มาแล้ว และโดนขังคุกกันไปนับร้อย คานธีและบัณฑิตเนห์รูก็โดนขังคุกหลายปี จนเนห์รูมีเวลาเขียนอัตชีวประวัติฉบับสมบูรณ์จนจบ การวิพากษ์พรอคพวกสองคนไปปฏิบัติงานอย่างออกอากล่าวคือ ไปเขียนคำขวัญบนกำแพงกตาคารหรูหรา ซึ่งนายทหารอังกฤษไปนั่งกินกันมาก ทั้งกลางวันกลางคืน ร้านอาหารคือ ร้านเฟอโป (Firpo) อยู่ที่ดินสายสำคัญของกัลกัตตา คือถนนเซาริงกี (Chowringee) สามเกลอนี้แต่งตัวปอนๆ ทำท่าจ้องๆ เป็นกุลี การวิกถือกระป๋องสี และแปรงทาสี อีกสองคนถือกระป๋องน้ำและผ้าขี้ริ้ว ที่กำแพงด้านข้างของร้านเฟอโปมีตำรวจแขกยืนตีหน้าเบื่ออยู่คนหนึ่ง สองคนที่ถือกระป๋องน้ำก็กรากเข้าไปเอาผ้าขี้ริ้วจุ่มน้ำเช็ดถูกำแพง ทำให้ตำรวจแขกหายเบื่อเพราะแขกโปรดปรานการดูคนอื่นทำงาน กุลีกำลังละสองนายนั้นก็เช็ดถูกำแพงจนสะอาด การวิกเห็นว่าตำรวจแขกกำลังดูการทำงานเพลิน ก็หยิกเพียดกับพี่แกพลางส่งกระป๋องสีให้ถือไว้ แล้วก็เอาแปรงจุ่มสีเขียนคำว่า India ลงไปก่อน อามังชอบใจมาก เติมใจร่วมงานด้วย จึงเข้าไปยืนข้างๆ การวิกเพื่อให้จุ่มสีได้สะดวก การวิกก็เขียนคำว่า Quit เติมลงไป เป็นคำปลุกระดม QUIT INDIA แปลว่า จงไปเสียจากอินเดีย เสร็จแล้วก็เอาชอล์กเขียนตัวขนาดย่อมไว้ได้นั้นว่า wish we could ! ซึ่งชวนให้คิดไปว่า พลทหารอังกฤษที่เบื่อหน่ายชีวิตในอินเดียและคิดถึงบ้านเต็มทีเขียนเติมลงไปภายหลัง เพื่อแสดงความปรารถนาว่า ถ้าไปได้ก็ดีนะซี

รายงานเกี่ยวกับท่าเรือของกำแหงและรายงานเกี่ยวกับสนามบินของการวิกเป็นชิ้นโบว์แดงของพวกเรา ผมไม่มีรายละเอียดการทำงานของกำแหงซึ่งเสียชีวิตไปแล้ว รู้แต่ว่าเขาแต่งตัวสกปรกถือไม้กวาดเข้าไปกวาดขยะในท่าเรือ กำแหงมีความจำศีลเลิศ เพราะเมื่อกลับมาแล้ว เขาสามารถเขียนแผนผังของท่าเรือได้อย่างละเอียดมาก ผมจำไม่ได้ว่าเขาผ่านยาม

เผ่าประตู่เข้าไปได้ยังไง งานชิ้นนี้เขาให้เวลาทำหนึ่งสัปดาห์ กำแพงเงินคูกอยู่ในบริเวณนอกท่าเรือครึ่งวัน เข้าไปข้างในสองสามชั่วโมงเท่านั้น ก็เขียนรายงานได้อย่างถนัด

งานล้วงความลับสนามบินทำได้ยากกว่า เพราะมีระเบียบตรวจบัตรคนเข้าออกเข้มงวด ที่แรกการวิกคิดว่าจะทำบัตรปลอมเป็นคนงานแขกเข้าไปเช่นที่เคยทำมาแล้ว แต่คราวนี้ไม่กล้าใช้ลูกไม้เดิมอีก เพราะเห็นว่าคนงานแขกถูกตรวจค้นอย่างละเอียด และเห็นป้ายติดรั้วไว้หลายแห่ง มีข้อความขู่ขวัญว่า “ถ้าใครเข้ามาใกล้รั้วกว่า ๑๐๐ หลา เราจะยิงก่อน และสอบถามภายหลัง” การวิกจึงเลิกลึ้มความคิดที่จะหาทางลัดรั้วลวดหนามเข้าไปในสนามบินได้แต่คอยสังเกตการณ์อยู่ห่างๆ ทางเข้า รอบๆ สนามบินไม่มีฟุ่มไม้หรือพงหญ้าสำหรับซ่อนคุณเหตุการณ์ มีแต่โรงงานร้างอยู่ทางด้านตะวันออกของสนามบิน เป็นโรงงานใหญ่ มีปล่องก่อด้วยอิฐสามปล่อง การวิกเดินเข้าไปสำรวจโรงงาน รู้สึกท้อใจ เพราะจากนั้นก็มองไม่เห็นอะไรภายในสนามบินมากนัก เห็นแต่อาคารที่อยู่ทางทิศตะวันออก ซึ่งบังเครื่องบินที่จอดอยู่ การวิกต้องส่งรายงานภายในเจ็ดวัน คิดไม่ตกว่าจะหาทางเข้าไปในสนามบินได้ด้วยวิธีใด นอกจากจะติดสินบนใครสักคนที่มีบัตรเข้าออกและหน้าตาคล้ายคลึงกัน จึงคิดว่าจะเริ่มต้นด้วยการสังเกตคนเข้าออกทั้งวัน แต่ขณะที่หัวหน้ากักตักใหญ่ไว้ผมกำลังเดินครุ่นคิดอย่างหนักหัวออกจากประตูโรงงาน เขาแหงนหน้าขึ้นไปดูปล่องโรงงาน ก็เห็นว่าปล่องหนึ่งมีช่องโหว่อยู่ไม่สูงกว่าโคนปล่องนัก และช่องโหว่นั้นอยู่ด้านตะวันตก นั่นคืออยู่ด้านสนามบิน การวิกใจเต้นตึกตักด้วยความตื่นเต้น รีบย้อนกลับเข้าไปในโรงงาน ดูว่ามีทางปีนขึ้นไปในปล่องหรือไม่ ทางปีนไปโคนปล่องนั้นมีละ พอขึ้นไปถึงโคนปล่องก็ตั้งใจแน่วแน่น เตวตาโปรดแน่ เพราะผิวในของปล่องขรุขระ มีอิฐโผล่ให้เกาะให้เหยียบได้ การวิกเคยปีนเขาในฝรั่งเศส จึงไต่ปล่องขึ้นไปได้สะดวก จากช่องโหว่มองเห็นบริเวณสนามบินชัดเจน การวิกยึดปล่องเป็นจุดสังเกตการณ์สัปดาห์ บันทึกความเคลื่อนไหวและอาคารสถานที่อย่างละเอียด ได้แก่ที่พักทหาร โรงอาหาร โรงรถดับเพลิง คลังน้ำมัน คลังอาวุธ โรงเครื่องบินทั้งระเบิด โรงเครื่องบินขับไล่ โรงยานพาหนะ หอบังคับการ ที่ตั้งปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยาน จำนวนปืนใหญ่ รั้วบินกล ท่าขนของจากแม่น้ำฮุกลี เขตทหารอากาศโยธินรักษาความปลอดภัยภายในสัปดาห์ การวิกวางแผนผังสนามบินได้ครบถ้วน และบันทึกกิจกรรมของแผนกต่างๆ ด้วย นับจำนวนเครื่องบินแต่ละแบบ ได้เห็นเครื่องบินทั้งระเบิดชนิด Blenheim ออกไป

ปฏิบัติการ ได้เห็นนักบินขับเครื่องบินฝึกซ้อม บันทึกเวลาเปลี่ยนยาม สังเกตการตรวจคนงานเข้าออก จำนวนคนงานแขก การวิกมีเวลาเขียนรายงานและแผนที่สนามบินอย่างละเอียด ประณีต ระเบียบต่าง ๆ กันสำหรับแต่ละแผนกตามอารมณ์ศิลปินสมัครเล่น

เมื่อพวกเราได้แสดงผลงานและอธิบายวิธีการหาข้อมูลในห้องเรียนกันแล้ว ตาฤาษีได้เอารายงานและแผนผังสนามบินที่การวิกทำขึ้นไปให้ผู้บัญชาการสนามบินดู เพื่อชี้ให้เห็นว่าท่านผู้บัญชาการฯ จะต้องปรับปรุงการรักษาความลับของสนามบินให้เข้มงวดขึ้น ตาครอสส์เลยกลับมาเล่าให้พวกเราฟังว่า เมื่อแกเข้าไปในห้องผู้บัญชาการสนามบิน เห็นแผนผังสนามบินแผ่นใหญ่แขวนอยู่บนผนังห้อง มีรายการเกือบเหมือนกับแผนผังของการวิก และจะเป็นการบังเอิญหรือเป็นเพราะคนระบายสีแผนผังตัวจริงกับการวิกมีจินตนาการเล่นสื่กล้ายกันก็ตามที่การระบายสีของแผนผังจริงกับแผนผังฉบับ “จารกรรม” ใกล้เคียงกัน ตาฤาษีจึงวางแผนผัง “จารกรรม” ลงบนโต๊ะผู้บัญชาการสนามบิน ผ.บ. หน้าซีด พูดย้ำคำเดียวว่า “Impossible” พวกเราเดาว่า ตาฤาษีคงได้ที “ซีแพะโล” ผ.บ. กระเจิดกระเจิงไปเลย ผ.บ. เลยสั่งให้ช่างปูนอุดปล่องโรงงานร้างแห่งนั้น

การฝึกหัดส่งเอกสารลับภายในประเทศที่ข้าศึกยึดครองก็เป็นเรื่องสนุกสนานพอสมควร เพื่อการนี้ เขาจัดให้เราปฏิบัติงานกันเป็นคู่ๆ คู่หนึ่งเป็นพวกจารชน อีกคู่หนึ่งเป็นพวกตามล่าจารชน จารชนสองคนจะต้องนัดแนะกันก่อนออกไปนอกสถานที่ว่าจะไปพบกันที่ไหน เวลาไหน เพื่อจะรับเอกสารลับ ผู้ส่งเอกสารจะต้องอธิบายให้ผู้รับรู้ว่า เอกสารนั้นอยู่ในอะไร จะอ่านได้อย่างไร สองคนนั้นไม่รู้ว่าจะใครจะเป็นคนสะกดรอยตามดูความเคลื่อนไหวของตน และจะต้องพยายามหลบหลีกให้พ้นจากผู้สะกดรอย ผู้สะกดรอยก็ต้องแยกกันทำงานคือเป็นเงาตามตัวจารชนซึ่งจะแยกกันไปคนละทาง วันรุ่งขึ้นทั้งสองฝ่ายจะต้องรายงานการปฏิบัติงาน เพื่อครูจะได้รู้ว่าเราทำงานแบบเนียนหรือหย่อนยานยังไร พวกตามล่าก็เปลี่ยนเป็นพวกถูกล่าในภายหลัง

พวกเราหลายคนรวมทั้งผมเองได้ใช้วิธีง่าย ๆ คือเขียนข้อความที่จะส่งให้สายลับด้วยหมึกที่มองไม่เห็นในช่องว่างในหนังสือพิมพ์ เข้าไปกินอาหารในร้าน กินไปอ่านหนังสือไป กินเสร็จและจ่ายเงินแล้วก็เดินออกไปทั้งหนังสือพิมพ์ไว้บนโต๊ะ สายลับจะรีบมาคว้าหนังสือพิมพ์นั้นไป มั้วรือไม่ได้ เทียวอบบังมือไวไวจะหยิบไปอ่านเสียก่อน ฉะนั้น

จารชนสองคนนั้นต้องนั่งโต๊ะใกล้กัน แต่จะทำไมไม่รู้จักกัน เรานัดแนะกันไว้ก่อนแล้วว่า หน้าที่มีหนังสือลับเป็นหน้าไหน หรือมีรอยฉีกอย่างไรเป็นที่สังเกต

พวกเราบางคนมีวิธีส่งหนังสือลับอย่างพิสดาร เช่นประโพรเขียนข้อความลับตัวเล็กมากด้วยปากกาปากแหลมลงบนกระดาษที่ใช้มวนบุหรี่ ซึ่งบางมาก เขียนแล้วก็ม้วนกระดาษให้แน่น เอาใบมีดโกนกรีดผ่าก้านไม้ขีดไฟของบริษัท Swedish Match และซุดเนื้อไม้ค้ำในของก้านออก เพื่อเอาม้วนกระดาษบุหรียัดเข้าไป แล้วเอากาวทาประกบก้านไม้ขีดไฟเข้าอย่างเดิม บริษัท Swedish Match มีโรงงานอยู่ในอินเดีย ใช้ไม้คุณภาพดีทำก้านไม้ขีดไฟ มีขนาดใหญ่และยาวกว่าก้านไม้ขีดไฟที่เราใช้กันในขณะนี้

คนหนึ่งเ็นพวกเราซึ่งผมจะไม่เปิดเผยชื่อ ส่งเอกสารลับด้วยวิธีลับสุดยอด คือเขียนข้อความลับลงไปบนถุงยางอนามัย ครูผู้สอนวิชาซ่อนและนำส่งหนังสือลับชมว่าวิธีการแยบคายดี แต่แกท้วงติงว่า ถ้าสายลับโดนค้นตัวขณะที่กำลังเดินทางไปส่งสาส์น ถุงยางอนามัยอาจถูกริบ ฉะนั้นเพื่อลดความเสี่ยงควรใช้ถุงเสียก่อน ล้างและเช็ดให้แห้งแล้วจึงม้วนเก็บ ถ้าฝ่ายศัตรูค้นพบถุงยางอนามัย ก็บอกมันว่า “เราใช้แล้วโว้ย!”

ในการฝึกอบรม ผมขออัยว่า เขาให้ความสำคัญทั้งในด้านการลวงความลับและการรักษาความลับ ในเรื่องการรักษาความลับ เขาให้พวกเราแต่ละคน “กู” ชิวประวัติปลอมขึ้นมา แล้วครูจะซักไล่เลียงสอบปากคำเราอย่างละเอียดว่า มุสวาทศิลป์ของเรามีจุดอ่อนที่ไหนบ้าง ในภาคปฏิบัติ ทางโรงเรียนจะให้เราออกไปอยู่นอกสถานที่จนละคืนโดยไม่มีบัตรประจำตัว ในระหว่างหนึ่งคืนสองวันนั้น เราต้องไปหาข้อมูลทั่วไปที่จะเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายญี่ปุ่น ฉะนั้นเราต้องตีสนิทเข้าไปพูดคุยกับทหารอังกฤษหรืออเมริกันในบาร์และร้านอาหาร ในการนี้เราจะต้องฝึกหัดทั้งในการชวนเขาคุยเรื่องที่เราต้องการรู้ และทั้งในการโกหกเกี่ยวกับตัวเราเอง ผมได้เข้าไปพักอยู่ในโรงแรมหรูหามาก คือโรงแรมแกรนด์ (Grand Hotel) ในถนนเซาริงกี (Chowringhee) เข้าไปกินเหล้าและอาหารในร้านของโรงแรมเพื่อเสวนากับนายทหาร เข้าไปกินอาหารในร้านแจ็กเพื่อพูดคุยกับพลทหารหรือทหารชั้นนายสิบ ซึ่งส่วนมากชอบกินอาหารจีน

ระหว่างการปฏิบัติงานเช่นนี้ ผมเองได้เป็นทั้งฝ่าย “รุก” และฝ่าย “รับ” กล่าวคือ ผมได้พูดคุยกับนายทหารสองคน และได้รับเชิญให้ร่วมกินอาหารกับเขา เราจากล่าว

เป็นหลักเกณฑ์ทั่วๆ ไปได้ว่า ผู้ชายมักจะแย้มพรายเรื่องราวที่ไม่พึงเปิดเผยในขณะที่เสพสุรา อาหาร หรือเสพมังสาสด ผมเองได้ประสบการณ์ที่น่าทึ่งในการฝึกงานครั้งนั้นว่า ชาวอังกฤษ ซึ่งตามธรรมดาเป็นคนเคร่งขรึมไม่ช่างเจรจา เมื่อต้องจากบ้านเกิดในยามสงครามและได้พบ คนที่รู้จักประเทศอังกฤษ เขาดีใจและพูดจ้อขี้ตืดยว ยิงเหล่าเข้าปากแล้วยังระบายอารมณ์ยิ่งขึ้น ผมไม่ต้องใช้วิธีการล้าลืออะไรนัก เพียงแต่พูดถึงชีวิตนักเรียนของผมในอังกฤษยาม สงคราม (ประวัติของผมในช่วงนี้ไม่ต้องแปลง ผมแปลงสัญชาติเป็นฟิลิปปินส์เท่านั้น ทาง การกำชับว่า เราต้องไม่เปิดเผยว่าเราเป็นคนไทยและอยู่ในกองกำลัง ๑๓๖) เขาก็จะสนใจพูดคุยกับผมอย่างเป็นกันเอง แล้วก็แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของเราในอินเดียอย่างครึกครื้นด้วยการนิทาอาบัง จากนั้นก็ไม่ใช่เป็นการยากนักที่ผมจะชวนเขาคุยถึงสถานที่ต่างๆ ในอินเดียที่เรา รู้จัก ในตอนนั้นแหละที่ผมอาจได้ของแถมเกี่ยวกับหน่วยทหารในที่ต่างๆ นั้น โดยทั่วไป ผม ได้รู้เรื่องราวจากพลทหารและนายสิบมากกว่าได้รู้จากนายทหาร

ในกรณีที่ผมเป็นฝ่ายเริ่มชวนคุยก่อน ผมถือว่าผมเป็นฝ่าย “รุก” ล้วงความลับ แต่บางครั้งก็มีนายทหารอังกฤษ หรือพลเรือนชาวอังกฤษเข้ามาชวนผมดื่มเบียร์หรือวิสกี้ ใน กรณีเช่นนั้น ผมตกเป็นฝ่าย “รับ” เขาจะซักถามผมว่า ผมเป็นใคร มาทำอะไรอยู่ในอินเดีย เคยไปที่ไหนบ้างในชมพูทวีป รู้จักใครบ้าง เป็นการดีที่ผมได้รู้จักมักคุ้นกับนายบันเนอรัลที่ ซิมลา จึงเอาเรื่องของเขามาคุยเป็นคั้งเป็นแคว ผู้ที่เข้ามาถามไถ่ไล่เลียงผมเช่นนั้น อาจเป็น คนในหน่วยสืบราชการลับของอังกฤษที่สงสัยว่าผมเป็นสหายญี่ปุ่น หรือมีเจตนาตาอาชีคร้อส เลย์ก็อาจบอกให้เขาทดสอบความสามารถในการรักษาความลับของพวกเรา การที่ทางโรงเรียน ล่ามภาษาตะวันออกให้เราออกมาค้างคืนในโรงแรมโดยไม่มีบัตรประจำตัวนั้น อาจทำให้เรา ถูกจับไปไต่สวนในข้อสงสัยว่าเป็นจารชนของฝ่ายญี่ปุ่นก็ได้

แหล่งรวบไต่สวนก่อนขึ้นขังสำคัญของความลับทางทหาร ในแดนอาบังยังมีอีกสองสถาน แห่หนึ่งคือ แบเรอร์หรือแซกรับใช้นายทหาร อีกแหล่งหนึ่งคือสถานโสเภณี โปรดอย่า เข้าใจว่าทหารเปิดเผยความลับแก่แซกรับใช้และกามบริกาณี แต่ภายในค่ายทหารแซกรับใช้ ย่อมรู้เรื่องการเคลื่อนย้ายหน่วยทหาร แซกที่เปลี่ยนนาย (เพราะนายย้ายค่ายหรือออกรบ) มัก จะรู้ว่านายเก่าย้ายไปไหน นายใหม่มาจากไหน แกก็เล่าให้ลูกเมียฟัง ลูกเมียก็เล่าต่อ ภายใน วันสองวันชาวบ้านร้านตลาดก็รู้กันทั่ว แซกรับใช้ที่กระพือข่าวนี้มิใช่จารชนที่ญี่ปุ่นจ้าง เพราะ

ถ้าเป็นสพายก็ยอมส่งข่าวเงียบ ๆ ให้สายลับ ไม่แพร่ขจรขยายในหมู่บ้าน อาบั้งมีนิสัยและ
สันดานอยากรู้ อยากเห็น อยากมีส่วนร่วมรู้ในกิจกรรมของผู้อื่น ฉะนั้นในขณะที่ทำงานใน
ค่ายทหาร ทำเรือ สนามบิน สำนักงาน แกะตั้งออกตั้งใจสลับรับฟังเรื่องราวและเหตุการณ์
ในสถานที่ทำงาน แล้วก็ถ่ายทอดข่าวสารให้เพื่อนร่วมมุ้ง หมึงแขกไปชักผ้า ณ สถานชักผ้า
สาธารณะหรือไปตลาดก็เล่าสู่กันฟัง นายของแกพาทหารหมึงคนไหนไปเที่ยวแกก็รู้ บางที
แกก็รู้จนกระทั่งว่านายแกไปนอนกับอีหนูตัวไหน ฉะนั้นพวกเราต้องพยายามคุยกับแบเรอร์
เพื่อจะได้รู้เรื่องดี ๆ ที่อาจมีประโยชน์

ชาวเอเชียมีความสามารถพิเศษในการสืบสาวเรื่องลับ เพราะมีความอยากรู้อยาก
เห็นเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว อาบั้งชาติหนึ่งละที่เก่งกล้าสามารถในเรื่องนี้ คนไทยก็ไม่่น้อยหน้าอาบั้ง
พวกเราจบหลักสูตรที่โรงเรียนจารกรรมอย่างไฉไลไทย มีผลงานบางอย่างที่ครูขอไว้เป็นตัว
อย่างสำหรับผู้เข้ารับการอบรมรุ่นต่อ ๆ ไป

ในการปฏิบัติงานในประเทศไทยกับเพื่อนร่วมชาติของเราในขบวนการต่อต้านญี่ปุ่น
พวกเราต้องบ่อนข้อมูลเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของกองทัพญี่ปุ่น และที่ซ่อนยุทธโธปกรณ์ต่าง ๆ
ให้กองบัญชาการซึ่งพอใจในข่าวสารที่ได้รับจากเรามาก พวกเราต้องสรรเสริญเพื่อนร่วมชาติ
ของเราที่แสดงความสามารถ ไหวพริบ และความห้าวหาญ สรรหาและสืบสาวราวเรื่องที่เรา
ต้องการได้รวดเร็วทันใจ แต่ในด้านการรักษาความลับของขบวนการ เรามีเรื่องหนักใจไม่
น้อย เพราะพลพรรคใต้ดินของเราบางคนแสดงตนอย่างน่าเสียวไส้ จนในบางกรณีกลายเป็น
โศกนาฏกรรม คือถึงกับต้อง “เก็บตัว” กัน กรณีร้ายแรงเช่นนี้มีน้อย ได้แก่รายที่พรรค
พวกตกเตือนซ้ำแล้วซ้ำอีกก็ไม่ไฉผล ก็เป็นอันว่าต้องจัดการกันไปตามหลักเกณฑ์ที่ว่า ความ
ปลอดภัยของชาติอยู่เหนือสิ่งอื่นใด การประหัตประหารเพื่อนร่วมชาติอย่างเลือดเย็นในกรณี
เช่นนั้น เป็นเรื่องน่าสลดใจอย่างยิ่ง

เมื่อเสร็จการอบรมที่โรงเรียนสืบราชการลับแล้วประเสริฐกับผมไปเที่ยวเมืองบน
เขาที่ขึ้นชื่อลือชาที่สุดของอินเดีย เป็นสถานที่ซึ่งมีภูมิประเทศโดยรอบมโหฬาร หาดที่เปรียบ
มิได้ สถานที่นั้นคือเมืองดาร์จีลิง ซึ่งได้ชื่อว่าเป็น “ราชินีแห่งสถานตากอากาศบนเขา”
(Queen of Hill Stations) อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเล ๖,๘๐๐ ฟุต คนอื่นแยกย้ายกันไปตาม
อริยาศัย

สมัยนั้นเราเดินทางไกลในอินเดียโดยรถไฟตลอด รถไฟออกจากกัลกัตตาตอนเย็น เรานอนไปบนรถไฟถึงสถานีปลายทางชื่อ สลิกูรี (Siliguri) ในตอนเช้า เมืองนี้อยู่ห่างจาก กัลกัตตา ๓๖๕ ไมล์ หรือ ๕๗๕ กิโลเมตร จากเมืองสลิกูรีมีทางรถไฟเล็กและถนนขึ้นเขา ไปอีก ๕๑ ไมล์ จึงจะถึงคาร์จีลิง เราเลือกเดินทางโดยรถไฟเล็ก เพราะเห็นว่าขบวนกระจุ่ม กระจุ่มดี ขบวนรถไม่คว่นจอดทุกสถานีของหมู่บ้านบนเขา ใช้เวลา ๕ ชั่วโมงครึ่ง (ความเร็วเฉลี่ยชั่วโมงละไม่ถึง ๑๐ ก.ม.) รถไฟแล่นดินหน้าถอยหลังในบางตอนที่ชันจนต้องวางรางแบบพับผ้า ถ้าไปรถโดยสารประจำทางก็ใช้เวลาเดินทางสามชั่วโมงเศษ ถ้านั่งแท็กซี่ขึ้นไปก็จะใช้เวลาเดินทางไม่ถึงสามชั่วโมง เรารู้ฝีมือขับรถของอาบัง จึงเห็นว่าไปถึงช้า ๆ แต่แน่นอนดีกว่า เพราะอาบังแก่เคยพาตนเองและผู้โดยสารไปปรโลกเป็นประจำในเส้นทางสายนี้

เราพักที่โรงแรมเม้าท์เอเวอเรสต์ ซึ่งเป็นโรงแรมใหญ่และหรูหราที่สุดในเมือง ตอนนั้นเป็นฤดูหนาว แต่อากาศไม่หนาวจัด ตอนกลางวันถ้ามีแดดก็อบอุ่นสบาย หมอกแดด แล้วอากาศเย็นลงตามลำดับจนถึงราว ๆ ๘-๑๐ องศาเซลเซียส แต่เป็นความหนาวแห้งที่ทำให้รู้สึกกระปรี้กระเปร่า ไม่หนาวสะท้านเหมือนในอังกฤษ ซึ่งมีอากาศชื้น เราไปเดินเล่นทุกวัน เพื่อให้กำลังอยู่ตัว ขณะนั้นใกล้เทศกาลตรุษฝรั่ง ในโรงแรมมีต้นไม้คริสต์มาสเช่นเดียวกับในอังกฤษ โรงแรมเม้าท์เอเวอเรสต์เป็นโรงแรมแบบอังกฤษ ผู้มาพักเป็นนายทหาร อังกฤษแทบทั้งสิ้น คืนก่อนตรุษฝรั่งที่เรียกว่าคริสต์มาสอีฟ (Christmas Eve) ประเสริฐกับผมไปเต้นรำที่สโมสรจิมคาน่า (Gymkhana) ซึ่งประดับสถานที่เหมือนในอังกฤษ บรรยาการของเทศกาลตรุษฝรั่งทำให้เราคิดถึงประเทศอังกฤษ ซึ่งเราจากมาเกือบครบปี เมื่อต้นเดือนธันวาคมผมได้รับจดหมายกับบัตรส่งความสุขตรุษฝรั่งและปีใหม่ของเบรลเตือนให้ระลึกถึงว่าเราได้จากกันหลังจากได้เต้นรำส่งท้ายปี ๑๙๔๒ ในบาร์นสเลย์ ที่สโมสรจิมคาน่ามีผู้หญิงอังกฤษ ซึ่งเป็นพวกครูในโรงเรียนที่คาร์จีลิง ทหารหญิง ภรรยานายทหารและนางพยาบาล นอกนั้นก็ยังมีผู้หญิงครึ่งชาติอังกฤษผสมแขก และผู้หญิงแขกสมัยใหม่ (ผู้ชายอังกฤษแต่งงานกับผู้หญิงแขกมากพอใช้) ที่นั่นไม่มีประเพณีจูบกันใต้กึ่งมิสเซลล์โท เราไม่รู้รู้สึกสนุกสนานเบิกบานใจนัก จึงกลับไปโรงแรมก่อนเที่ยงคืน

ประเสริฐต้องการพักผ่อนในตอนบ่าย ผมจึงไปเดินไกล ๆ ตามลำพังจนเกือบมืด ไปตามหมู่บ้านเล็ก ๆ หวังว่าจะได้พบโยคี แต่ก็ผิดหวัง

ทิวทรรศน์จากดาร์จีลิงนั้นมโหฬารสุดที่ผมนจะพรรณนาให้ถึงใจได้ เทือกเขาหิมาลัย ยาวถึง ๑,๕๐๐ ไมล์ กว้างเฉลี่ย ๒๐๐ ไมล์ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ๓๐๐,๐๐๐ ตารางไมล์ หรือ ๗๖๘,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร นั่นคือมีพื้นที่ประมาณหนึ่งเท่าครึ่งของประเทศไทย มียอด สูงเกิน ๑๖,๐๐๐ ฟุตนับร้อยยอด ยอดสูงสุดคือ เอเวอเรสต์ในเนปาลสูง ๒๙,๐๐๒ ฟุต

เรามองไม่เห็นยอดเอเวอเรสต์จากดาร์จีลิง มันอยู่ไกลกว่า ๑๐๐ ไมล์ และถูกบัง โดยยอดเขาที่อยู่ใกล้กว่า ทิวเขาใหญ่หิมาที่อยู่ห่างจากดาร์จีลิงเพียง ๔๕ ไมล์ (ระยะทางตรง) คือ ทิวเขาคันเชนจุงกา มียอดสูงสุดอยู่ในระดับ ๒๘,๒๒๕ ฟุต สูงเป็นที่สามของโลก ยอด สูงที่สองของโลกคือยอด กิอติวิน-ฮอสเต็น สูง ๒๘,๒๕๐ ฟุต อยู่ในแคชเมียร์

ผมนอนแต่หัวค่ำราว ๆ สามทุ่ม เพื่อตื่นแต่มีตราว ๆ ย่ำรุ่งแล้วออกไปเดินชม ทิวทรรศน์ตอนฟ้าสว่าง ได้เห็นธรรมชาติค่อย ๆ เผยโฉมหน้าอย่างวิจิตรพิสดาร เริ่มแรกได้ เห็นที่ราบ ณ เบื้องล่างในความมืด เมื่อสายสายตาสูงขึ้นมาถึงระดับเมืองดาร์จีลิง (๖,๘๐๐ ฟุต) ทุกสิ่งทุกอย่างยังดูดำหะมีน ครั้นมองสูงขึ้นไปเรื่อย ๆ ก็เห็นทิวเขาซึ่งปกคลุมด้วยหิมะตลอดปี มีเมฆขาวคุกุญแจลอยอยู่เป็นหย่อม ๆ ทิวเขาสีขาวนวลสูงเลยเมฆขึ้นไปลิบลับ ไม่ช้าทิวเขาที่ ปกคลุมด้วยหิมะและกลุ่มเมฆปุยก็ถูกผ้าอาบด้วยแสงสีส้มอ่อน ๆ ซึ่งจะค่อย ๆ เข้มขึ้น ทิวเขา ที่เดิมดำมืดก็จะปรากฏเป็นสีเขียวของต้นไม้ใบหญ้า เห็นชัดขึ้นทีละน้อย ในระดับสูงขึ้นไปจน ถึงยอด ลำแสงสุริยทแยงจากขอบฟ้าด้านตะวันออกเริ่มพุ่งไปให้สี ซึ่งดูประจักษ์ว่ามีหัตถ์ทิพย์เอา ทองไปฉาบภูเขา แสงตะวันแรกขึ้นสาดส่องขอบฟ้าแดงฉาน ในช่วงเข้าถึงเวลาประมาณ เก้านาฬิกา เทือกเขอันสูงตระหง่านสะท้อนสีทองอร่ามตา หลังจากนั้นแสงสะท้อนจากหิมะก็ เจิดจ้าจนทำให้เบื้องตลิ่งน้อย ที่วั้นเป็นสภาพของธรรมชาติในเดือนธันวาคม กลางวันจะ สิ้นที่สุดในตอนตรุษฝรั่ง กว่าแสงสว่างก็ราว ๆ โมงเช้า

จากดาร์จีลิงจะเห็นยอดเขาคันเชนจุงกาอยู่ใกล้แค่สิบกิโลเมตร เพราะ ในระดับสูงขนาด ๑๐,๐๐๐ ฟุตขึ้นไปถึง ๒๘,๒๒๕ ฟุต อากาศเบาบางมาก ทำให้เรากระระยะ ทางผิดหมด ทุกสิ่งทุกอย่างดูเหมือนว่าอยู่ไม่ไกล เมื่ออากาศมันมันจึงจะดูเหมือนอยู่ไกลออกไป

วันหนึ่งพวกนายทหารที่โรงแรมชวนประเสริฐและผมไปไทเกอร์ฮิลล์ (Tiger Hill) เพื่อชมตะวันทอแสงบนยอดเขาเอเวอเรสต์ โดยจะเช่ารถยนต์ออกเดินทางจากโรงแรมตั้งแต่สี่ เราได้เคยเห็นภาพถ่ายทิวทรรศน์จากไทเกอร์ฮิลล์แล้ว มันก็คล้าย ๆ กับที่เห็นจากดาร์จีลิง แต่

ไทเกอร์ฮิลล์อยู่สูงจากระดับน้ำทะเล ๘,๕๑๕ ฟุต (สูงพอ ๆ กับคอยอินทนนท์) สูงพอที่จะเห็นยอดเขาเอเวอเรสต์ทีเดียว เราได้ทราบว่าจะได้เห็นเอเวอเรสต์จากไทเกอร์ฮิลล์นั้นมีไม่มากนัก เพราะในระยะทางไกลกว่า ๑๐๐ ไมล์ มักจะมีกลุ่มเมฆระหว่างทางบังยอดสูงสุด ผมไปกับเขาด้วย แต่ประเสริฐไม่ไป บอกว่าเห็นทีเดียวไม่คุ้มกับที่จะถ่อร่างขึ้นไปดูก่อนไก่อให้ ในเมื่ออุณหภูมิคงจะต่ำใกล้ ๆ ศูนย์องศาเซลเซียส มิหนำซ้ำยังไม่แน่ว่าจะได้เห็นเข้าวันนั้นมีนายทหารอังกฤษขึ้นไปบนไทเกอร์ฮิลล์ราว ๆ ๒๐ คน ไม่มีแขกขึ้นไปเลย อาบั้งแกก็คงคิดเหมือนคนไทยที่ยังไม่เคยขึ้นคอยอินทนนท์ คือคิดเสียว่าสถานที่ในบ้านเมืองของตนเอง ไปเมื่อไหร่ก็ได้

รถยนต์ขึ้นไปไม่ถึงยอด เราต้องเดินไปอีกไกลโข พอทำให้หายหนาว เราเดินเหยียบน้ำค้างแข็งเสียงดังกรอบแกรบ เมื่อขึ้นไปถึงยอดแล้วยังไม่สว่าง ผมเดินไป ๆ มา ๆ ขึ้น ๆ ลง ๆ ตลอดเวลาเพื่อแก้หนาว แอ้มดื่มเหล้าว่าซึ่งนายทหารอังกฤษเอาติดตัวไปเพื่ออุ่นเครื่องด้วย เราอยู่บนไทเกอร์ฮิลล์จนถึงสามโมงเช้าก็ไม่เห็นยอดเอเวอเรสต์ เพราะมีกลุ่มเมฆผ่านไปมาบังไว้ตลอดเวลา แต่ก็ได้เห็นยอดสูงเกิน ๒๖,๐๐๐ ฟุตหลายยอด จากไทเกอร์ฮิลล์ถ้าไม่มีเมฆหมอกบัง ยอดเอเวอเรสต์จะโผล่ขึ้นมาทีเดียวเป็นรูปปี่รามิต ซึ่งถูกขนาบข้างด้วยยอดที่อยู่ใกล้กว่า ซึ่งจะแลดูใหญ่กว่าและสูงกว่า จากซ้ายไปขวาเราเห็นยอดเขาสูงลิบเรียงรายลดหลั่นกันตามลำดับดังนี้คือ คาบรู (Kabru) ทาลุง (Talung) กันเชนจุงกา (Kanchenjunga) เอเวอเรสต์ (Everest) มาคาลู (Makalu) ปันดิม (Pandim) และจูบานู (Jubanu) เห็นยอดมาคาลูสูงกว่าเพื่อน ทั้ง ๆ ที่มันสูงเพียง ๒๗,๗๘๔ ฟุต ต่ำกว่าเอเวอเรสต์ถึง ๑,๒๐๓ ฟุต กันเชนจุงกาดูเหมือนว่าต่ำกว่ามาคาลู แต่ความจริงมันสูง ๒๘,๒๒๕ ฟุต เห็นทิวทัศน์แผ่ไพศาลละลานตาเช่นนั้นแล้ว ก็น่าเชื่อตามชาวฮินดูว่า พระเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ทั้งปวงมีวิมานทิพย์อยู่ในเทือกเขาหิมาลัย ได้ดูทัศนียภาพมหิพารกันเต็มตาแล้ว ก็เริ่มรู้สึกว้าท้อว่าง ใครมีขนมบั้งหวานติดตัวไปก็เอาออกมาแจกกัน รีบเดินจ้ำลงไปที่ร้านขายน้ำชาตรงที่รถยนต์จอดคอยอยู่ คิมซาร์อันเสียคนละถ้วยสองถ้วย แล้วจึงเดินทางกลับดาร์จีลิง รถยนต์ต้องจอดส่งเราแก่สถานีรถไฟ เพราะเข้าไปในเมืองไม่ได้ นอกจากเข้าไปรับคนตอนที่สามที่สี่เพื่อพาออกนอกเมือง ตอนกลางวันในเมืองมีแต่รถม้าเท่านั้น

ระหว่างที่เราพักอยู่ที่ดาร์จีลิง อากาศแจ่มใสตลอดเวลา ในวันที่เก้า เราก็นั่ง

รถไฟขบวนจี้ลงไปถึงเขาเพื่อเดินทางกลับกลับกักตาด

ผมได้มีโอกาสขึ้นไปตากอากาศที่ดาร์จิลิ่งอีกสองครั้ง ได้ขึ้นไปเที่ยวบนไทเกอร์ฮิลล์อีกครั้ง แต่ก็ไม่ได้เห็นยอดเขาเอเวอเรสต์

เรากลับไปถึงกักตาดแล้วก็ตรงไปยังบ้านพักสำหรับนายทหารในกองกำลัง ๑๓๖ พรรคพวกหลายคนกลับถึงกักตาดตั้งแต่เช้า

พวกเราไปรายงานตัวที่สำนักงานใหญ่ในวันรุ่งขึ้น ปู่จตุสั้งให้เราเดินทางไปค่ายการควัธลาเพื่อซ้อมรบใหญ่ร่วมกันอีกครั้งหนึ่ง ที่นั่นเราได้พบป่วย ประทานและสำราญ จึงได้รู้เรื่องการเดินทางใต้ทะเลของสามสหาย ซึ่งต่างก็ควรภูมิใจว่าได้รับความทุกข์ทรมานสาหัส ไอ้เฟ้มคุยเชื่องว่าได้ขึ้นไปเดินกรีดกรายบนหาดทรายสวยงามของบักซ์ใต้ และเอาก้อนกรวดที่เก็บจากริมหาดมาอวดพวกเรา

ในการซ้อมรบครั้งนี้ จีรตินัยกับผมทำหน้าที่เป็นกองสอดแนม ล่องหน้าไปหาบริเวณที่เหมาะสมสำหรับใช้เป็นที่พักผ่อนของหน่วยกองโจร ๒๑ คน ห่างจากค่ายรังรักไปทางทิศใต้ประมาณ ๔๐ กิโลเมตร ผมกลับไปค่ายเพื่อนำทางพลพรรคไปที่นั่น ตอนหนึ่งผมหาทางลงเขาไม่ถูก เดินลงไปถึงด้านที่ชันมาก เสียหลักเซไปเกือบตกเขา เกราะหัดที่ยึดตัวฉันไม่เล็ก ๆ ไปได้ เบ้หลังและปั่นกลมือกลิ้งตกหน้าผาไป

เราซ้อมรบนอกสถานที่ตลอดเวลารวมห้าวัน วันสุดท้ายเราขึ้นเขาสิงหะและค้างคืนที่นั่น เราได้ปรึกษาหารือกันนานเกี่ยวกับเรื่องการปฏิบัติงานในอนาคต ผีแขกไม่ยกมาเยี่ยมเยียนพวกเรา

จากค่ายรังรัก พวกเราก็แยกย้ายกันไปเข้ารับการฝึกอบรมตามศูนย์ฝึกต่างๆ ผมกับบุญส่งไปโรงเรียนฝึกอาวุธทหารราบใกล้ๆ ปูนา

วิธีฝึกอาวุธที่นั่นน่าสนใจมาก บุญส่งและผมได้เรียนวิชาใช้อาวุธทหารราบทุกชนิด ปืนที่เรายังไม่เคยหัดยิงมาก่อนก็คือ ปืนครก (mortar) และปืนบาสซูก้าสำหรับยิงรถถัง ยิงปืนครกสลายที่สุด เพราะไม่ต้องเอาปืนประทับบ่า สำหรับปืนบาสซูก้า เราต้องหัดยิงทั้งในท่านอนและท่าคุกเข่า เวลายิงท่าคุกเข่า ผมแทบหงายหลัง เพราะมันมีแรงถีบสูงมาก หลังจากนอนยิงนัดแรก ผมเอาถุงเท้ามาทำเบาะรองบ่า เพราะปืนถีบแรงจนเจ็บบ่า เราได้เรียนรู้ขั้นส่วนของปืนทุกชนิด รวมทั้งปืนพกอัตโนมัติและรีวอลเวอร์

การฝึกหัดที่น่าสนใจมากได้แก่การฝึกหัดต่อสู้ในระยะกระชั้นชิดในหมู่บ้าน เขาทำหมู่บ้านจำลองไว้ในป่า ในหมู่บ้านมีหุ่นซ่อนอยู่ตามที่ต่าง ๆ เขาให้เราเดินเข้าไปในหมู่บ้าน โดยมีปืนพกเป็นอาวุธ เห็นหุ่นที่ไหนให้ยิงสองนัด เราต้องคอยนับไว้ว่ายิงไปแล้วกี่นัด พอยิงนัดสุดท้ายแล้วจะต้องโดดเข้าที่กำบังและรีบบรรจุกระสุนอีก หลังจากนั้นเราต้องเข้าไปในบ้านเข้าไปดูทุกห้องและทุกซอกมุม บางห้องก็มีหุ่นนั่งอยู่ที่โต๊ะ บางห้องก็มีหุ่นนอนอยู่บนเตียงเสร็จแล้วเขาจะนับว่าเรายิงถูกหุ่นกี่ตัว

ในการซ้อมรบแบบหนึ่ง เราต้องเข้าโจมตีที่มั่นของข้าศึก เขาให้เรารุกเข้าไปเป็นหน้ากระดาน เพื่อป้องกันมิให้ยิงโดนกันเอง ฝ่ายที่รับใช้กระสุนจริงยิงข้ามหัวฝ่ายเข้าตี ทั้งนี้เพื่อฝึกให้เราชินกับสภาพการรบจริงๆ ชินกับเสียงกระสุนปืนชนิดต่างๆ ดังฝ่ายฟ้าอยู่เหนือหัว ครูผู้อบรมบอกว่า ทหารที่ไม่เคยซ้อมรบอย่างนี้จะตื่นตระหนกเวลาเข้ารบจริง เมื่อเข้าตีครั้งแรก ผมก็หัวทุกครั้งที่ได้ยินเสียงลูกกระสุนแหวกอากาศอยู่ใกล้ๆ แต่ไม่ซังกะสัน เขาบอกว่าตราบไตที่เรายิงได้ยินเสียงกระสุนดังฝ่ายฟ้า ตราบนั้นเราจะปลอดภัย กระสุนที่พุ่งเข้าไปในร่างเราจะไม่เสียงเตือน ฝ่ายที่รับใช้ปืนหลายชนิด เช่น ปืนไรเฟิล ปืนกลเบา ปืนกลหนัก ปืนครก

ในการฝึกซ้อมอีกแบบหนึ่ง ซึ่งทำสามสี่ครั้ง เขาแจกแผนที่ภูมิประเทศให้เรา แล้วพาเราขึ้นไปนั่งสังเกตการณ์บนเนิน ในบริเวณป่าที่เป็นพื้นราบ มีทหารหลบซ่อนอยู่หลายกลุ่ม แต่ละกลุ่มยิงปืนชนิดหนึ่ง เราต้องเกาะบาตลงไปในแผนที่ว่า มีทหารอยู่ที่จุดไหนบ้าง แต่ละกลุ่มยิงปืนอะไร ครั้งแรกผมจับจุดได้แค่สองสามจุดจากราวๆ ๒๐ จุด ครั้งสุดท้ายจับจุดได้เกือบหมด การซ้อมรบแบบนี้มีประโยชน์มาก ผมอดนึกไม่ได้ว่า การสงครามนี้ผลาญเงินอย่างร้ายกาจ เพียงแต่ในการฝึกซ้อมแต่ละเดือนนั้น ผมคิดว่าเขาใช้กระสุนหลายหมื่นนัด เพราะยิงปืนกลกันหุบคืบคืบใหม่เลยทีเดียว เฉพาะผมคนเดียวก็ใช้กระสุนหลายร้อยนัด แถมยังขว้างระเบิดมืออีกหลายสิบลูก

ก่อนจะเรียนจบหลักสูตรที่โรงเรียนฝึกอาวุธ บุญส่งกับผมได้รับคำสั่งจากสำนักงานใหญ่ให้เดินทางไปสมทบกับพวกเราที่ละฮอร์ (Lahore) ซึ่งอยู่ทางภาคเหนือของอินเดีย (ปัจจุบันอยู่ในปากีสถาน) เราต้องเดินทางโดยรถไฟประมาณ ๓๐ ชั่วโมง ถึงละฮอร์ราวๆ ย่ำค่ำ พวกเราส่วนใหญ่ไปแวะพักแรมที่เคลซีและไปถึงละฮอร์ก่อนเรา เพราะเคลซีกับละฮอร์

อยู่ห่างกันราวๆ ๕๐๐ ก.ม. เท่านั้น

ลุงไบรต์ร่วมอยู่ในคณะของเรา พวกเราตื่นเต้นกันมาก เพราะวัตถุประสงค์ของการเดินทางคราวนี้ก็เพื่อจะฝึกกระโดดร่ม ตอนนั้นก็เป็นอันว่า ผมถลำตัวเข้าไปถึงขั้นที่จะหันเหใจถอนตัวไม่ได้เสียแล้ว อยู่ในภาวะ “ตกกระไดพลอยกระโดด”

ละฮอร์เป็นเมืองเล็ก ไม่มีโรงแรมใหญ่ เราต้องแยกนอนคนละโรงแรม โรงแรมที่ผมพักอยู่เป็นโรงแรมแขก บ่อยแขกเข้ามาถามในห้องพักนอนว่า นายต้องการนางรำ (แขกใช้คำว่า dancing girl) เป็นเพื่อนนอนไหม ค่ะยันคะยอว่า ตีมาก่านาย ค่าบริการออกจะสูงกว่าราคาปกติที่เราเคยจ่ายในบอมเบย์และกัลกัตตา ผมกำลังอภินิหารขวัญแขวนหวาดผวาเรื่องโดดร่ม ที่ร้ายอีกสองสามวันอาจหาหรือคอกหัก จึงตกลงเอานางรำมาบำรุงขวัญ

ลุงไบรต์โทรศัพท์ถึงแอร์แลนด์สคูล (Air Landing School) แต่เช้า ตอนสายก็มีนายสิบจากโรงเรียนเอารถยนต์มารับพวกเราไปที่พัก อยู่ใกล้หมู่บ้านชะกลาลา (Chaklala) ในเขตเมืองราวัลพินดี แอร์แลนด์สคูลสังกัดกองทัพอากาศ (Royal Air Force) แต่ผู้อำนวยการฝึกกระโดดร่ม (ร้อยเอเกอร์ตัน-Thornton) และนายสิบผู้ฝึกสอนเป็นทหารบก หน่วยพลร่ม โรงเรียนแห่งนี้อยู่ห่างไกลชุมชนมนุษย์ เป็นสถานที่โล่งโปร่งสบาย เราฝึกภายใต้การบริหารแบบปกติของกองทัพอากาศ หักโหดจากที่สูงแล้วมันตัวลั่น นายสิบพาเราวิ่งและพาไปเดินไกลๆ อย่างเร็วๆ อยู่สี่วัน เมื่อเขาเห็นว่าพวกเรากำลังอยู่ตัวและลั่นตัวลงกลิ้งได้คล่องแคล่วดีแล้ว เขาก็บอกว่าจะให้เราโดดร่มในวันที่ห้า เขาว่าพวกเราสมบูรณ์และตัวอ่อนดี ฝึกกระโดด ๕ ครั้งก็คล่อง โดด ๔ ครั้งตอนกลางวัน และโดดตอนกลางคืนอีกหนึ่งครั้งหนึ่ง เมื่อโรงเรียนนี้เปิดใหม่ๆ เขาให้ผู้รับการฝึกโดด ๑๐ ครั้ง

ก่อนวันซ้อมกระโดดจากเครื่องบิน เขาพาเราไปดูโรงพักร่มชูชีพ เพื่อให้เราสบายใจว่าร่มชูชีพทุกคนได้รับการตรวจสอบอย่างละเอียดถี่ถ้วนว่าไม่บกพร่อง พนักงานในโรงพักร่มเป็นทหารหญิงทั้งสิ้น เป็นที่ยอมรับกันว่า ผู้หญิงทำงานประเภทนี้ประณีตกว่าผู้ชายมาก เริ่มต้นเขาเอาร่มมาคลี่ตรวจตะเข็บและรอยเย็บสายโยงกับผืนร่ม เราได้เห็นว่าร่มทุกร่มอยู่ในสภาพเรียบร้อย หลังจากนั้นเขาก็พาเราดูทุกขั้นตอนของการพักร่มและห่อร่มโดยใช้เชือกขนาดเล็กรั้วไว้หลายเปลาะ ในที่สุดร่มก็จะถูกพับเป็นถุงสี่เหลี่ยม ซึ่งผู้โดดจะเอาสะพายหลัง มีเชือกเส้นหนึ่งเย็บติดไว้กับขอบร่มไม่แน่นนัก อีกปลายหนึ่งของเชือกเส้นนี้มีห่วงเหล็กสำหรับ

คล่องกับราวเหล็กบนเครื่องบิน เมื่อพลร่มโคตออกไปแล้ว เชือกเส้นนี้จะกระตุกถูกร่มแรงพอที่จะทำให้เชือกเส้นที่รัดถูกร่มขาด หลังจากนั้นเชือกทุกเส้นที่รัดรวมไว้ก็จะขาดออกตามลำดับ ร่มจึงคล้อออกตามชั้นตอน ไม่มีทางที่สายโยงจะพันกันเองหรือพันร่มจนกางไม่ได้ ตามที่เขาอธิบายและแสดงการคลี่ตัวของร่มให้เราดู ก็น่าเชื่อว่าร่มทุกคนจะกาง แต่ข้อเท็จจริงก็มีอยู่ว่า เคยมีพลร่มชะตาขาดที่แปรสภาพเป็นเนือบคปนกระตุกเพราะร่มไม่กาง เราไม่ทราบสถิติว่ามีกี่ราย โอกาสที่ร่มจะไม่กางอาจมีน้อยเท่าๆ กับโอกาสที่เครื่องบินจะชนกันกลางหาว่า อย่างไรก็ตาม พวกเราทุกคนสารภาพว่า ยังคงกลัวว่าเราอาจได้ร่มหนึ่งในหมื่น หรือหนึ่งในแสนที่จะไม่กาง เราจะโล่งใจอย่างยิ่ง ถ้าทางการอังกฤษจะใช้ระบบร่มชูชีพสำรอง ถักร่มแรกไม่กางโดยอัตโนมัติ พลร่มก็จะทำให้ร่มสำรองกางได้ เมื่อพวกเราได้เห็นการพับร่มโดยทหารหญิงหน้าแจลัมแล้ว ก็รู้สึกสบายใจขึ้นบ้าง และพยายามปลงอนิจจังว่า คนที่ได้ร่มที่ไม่กางนั้นเป็นคนถึงฆาต ควรปลงเสียให้ดีกว่าสังหารยอมไม่เที่ยงแท้

ในตอนเช้าของวันซ้อมกระโดดจากเครื่องบิน เราต้องฝึกภาคพื้นดินตามปกติจนถึงเที่ยง ทุกคนกำลังวังชาแข็งแรง แต่ออกจะไม่รีนเริงเช่นเคย เขาพาเราไปสนามบินหลังอาหารกลางวัน ระหว่างที่พักของเรากับสนามบินมีป่าช้าแห่งหนึ่ง ป่าช้าแห่งนี้เป็นเครื่องเตือนสติว่าสังหารทั้งปวงย่อมไปที่นั่นไม่ช้าก็เร็ว ขณะนั้นผมเพิ่งย่างเข้าสู่วัยเบญจเพส กำลังหลงใหลใฝ่ฝันในโลกีย์สุขอย่างยิ่ง ในตอนนั้น เมื่อผมเหลือवलหลังดูชีวิตของตนในอดีตก็ตระหนักว่าผมไม่เคยมีความสนุกสนานเช่นเพื่อนร่วมรุ่นที่โรงเรียน เนื่องจากผมเป็นเด็กขี้โรค สามวันดี สี่วันไข้ เล่นกีฬาไม่ได้ กินของที่ยากกินไม่ได้ ในช่วงฤดูฝนและฤดูหนาวผมชอบหิ่ดบ่อยๆ และบางครั้งชอบอย่างรุนแรงจนนอนไม่ได้ สุขภาพของผมสมบูรณ์มากเมื่อสามเดือนหลังนี้เอง ผมจึงกระหายที่จะล้มรสความเกษมสำราญอย่างเต็มที่เพื่อชดเชยช่วงชีวิตที่ผมมีโรคภัยไข้เจ็บรบกวน ใครจะเห็นว่าป่าช้าเป็นเครื่องเตือนสติให้เราตระหนักถึง สัพเพ สังขารา อนิจจังตามที่ ผมเห็นว่ามันข่มขั้วผมและทำลายความสวยงามสดงดงามของบริเวณนั้น

เครื่องบินที่ใช้ฝึกซ้อมมีเครื่องบินฮัคสันและลิเบอเรเตอร์ จากเครื่องบินฮัคสันพลร่มโคตออกทางประตู จากเครื่องบินลิเบอเรเตอร์เราไม่ต้องกระโดด แต่หย่อนตัวออกจากช่องที่พื้นเครื่องบิน ตามปกติมีฝาปิดช่องว่างนั้นไว้ ตามค้ำยาวของลำตัวเครื่องบินมีรางสำหรับให้พลร่มขึ้นไปนั่งเรียงกัน เพื่อเตรียมตัวถลาออกไปกลางเวหา รางนั้นมีระดับเอียงไปทางช่องว่าง

พื้น ปลายข้างต่ำของรางอยู่ที่ปากช่อง เรานั่งเหยียดขาตรงตามแนวราง มือสองข้างจับราว ริมรางไว้ ร้อยเอกธอร์นตันบอกว่า เครื่องฮัดสันใช้ได้ในระยะบินจากอินเดียไปพม่า สำหรับ บินไกลถึงประเทศไทยต้องใช้เครื่องลิเบอเรเตอร์ หรือ บี. ๒๔ แกมีหน้าที่แสดงการโคครัม ให้พลร่มทุกรุ่นดู เคยโคครัมราว ๆ ๓๐๐ ครั้งแล้ว ชำนาญมากจนสามารถทรงตัวยืนอยู่ได้เมื่อ ลงถึงพื้นดินไม่ต้องล้มกลิ้งลงไปคลุกฝุ่น

ก่อนเราขึ้นเครื่องบิน ร้อยเอกธอร์นตันทบทวนขั้นตอนให้เราฟัง กำชับให้เรา ทำตัวตรง อย่างขอฯ ให้เอาแขนแนบตัว ขาชิดกัน ถ้าเรากางแขนกางขาจะโดนลมปะทะมาก ทำให้ร่มแกว่งไกว และอาจหมุนแบบควงส่ว่น ถ้ารู้ตัวว่าขากาง จงรีบชิดเท้าเข้าด้วยกัน เพราะเหตุว่า ถ้าเรากระทบหรือกระแทกพื้นดินในขณะที่ขาถ่าง อาจมีอันตรายจากการที่เท้า ถึงพื้นไม่พร้อมกันทั้งสองข้าง ดีร้ายข้อเท้าจะหัก ถ้าเท้าทั้งสองข้างแตะพื้นพร้อมกัน ขาสอง ข้างจะแบ่งรับแรงกระแทก ขณะที่ร่มกาง มันจะฉุดกระชากตัวเรา เราต้องจับสายร่มทั้งสอง มือคอยดึงสายร่มในช่วงที่มันกำลังแกว่งตัวเราไปข้างหลัง การดึงสายร่มไว้เป็นการขึ้นการแกว่ง ไปด้านหลัง เมื่อตัวเราแกว่งไปข้างหน้าก็จงผ่อนสายร่ม ดึงสายร่มอีกเมื่อตัวเริ่มแกว่งไกวไป ข้างหลัง ทั้งนี้ก็เพื่อให้การแกว่งไกวของร่มลดเหลือน้อยที่สุดก่อนเราจะตกถึงพื้นดิน เราจะ ลงถึงพื้นดินเร็วเกินคาดหมาย ผู้ที่กระโดดครั้งแรกโดยมากจะกะไม่ถูกว่าเท้าจะกระทบหรือ กระแทกพื้นเมื่อไหร่ ถ้าเราถึงพื้นในขณะที่ตัวเรากำลังแกว่งโยหน้าหรือโยหลังมากก็อาจเจ็บตัว ฉะนั้นทันทีที่ร่มกาง เราต้องดึงสายร่มเพื่อระงับการโล้ชิงช้าเพื่อจะได้ลงถึงพื้นในแนวที่กว้าง ของเราทำมุมกับผิวโลกใกล้เคียงกับมุมฉากที่สุด ถ้าเราถึงพื้นในขณะที่ตัวกำลังโยไปข้างหลัง มาก หน้่าอกอาจฟาดดิน ถ้าวลงในตอนที่ตัวกำลังโยไปข้างหน้า หลังอาจกระทบ ถ้าวลงเท้า สองข้างไม่พร้อมกัน อาจข้อเท้าแพลง ชันหรือหัก ในขณะที่เท้ากำลังจะแตะพื้น จงย่อขา เพื่อลดความกระเทือน พอเท้าถึงพื้นก็ให้ม้วนตัวกลิ้งทันที เพื่อให้มีการกระแทกน้อยที่สุด

ร้อยเอกธอร์นตันบอกพวกเราว่า อย่ากำหนดตนเองว่าเป็นคนฉลาด ความหวาด กลัวในการโคครัมเป็นเรื่องปกติ แกเองเคยโคครัมราว ๆ ๓๐๐ ครั้งแล้วยังคงหวาดกลัวทุก ครั้งที่กระโดด แต่ก็ต้องทำใจว่าในที่สุดทุกคนก็ต้องไปลงเหยที่ป่าช้า ตอนนั้นผมนึกค่าแก่ในใจ ว่าฉันพูดเรื่องป่าช้าทำไม มันเป็นหนามยอกอกผมทุกครั้งที่นั่งรถผ่านไป แกตั้งใจจะเล่นคำ กิริยา land ให้เห็นชั้น คำนี้ตามปกติมีความหมายว่าเหยียบแผ่นดิน จะเป็นการลงจากเครื่อง

บินไปเหยียบหรือขึ้นจากเรือไปเหยียบก็ใช้ land ได้ แต่แกกล่าวว่ “In the end, we all land in the cemetery” มีความหมายว่า ในที่สุดเราทุกคนก็จะถูกนำไปฝังไว้ในป่าช้า ไม่ได้หมายความว่า เราจะต้องไปลงที่ป่าช้า ผู้อำนวยการคงสังเกตเห็นว่าพวกเราไม่เห็นแกขบขันหรือล้อเล่น แกจึงพูดเล่นๆ ต่อไปว่า อย่าลืมนะว่าเราเป็นพลร่มชาย ต้องซิดซาซิดเท่าตลอดเวลา พลร่มหญิงนะเธอถนัดต่างชา แต่ก็ไม่เป็นไร เพราะเธอมีไขมันมาก มีความยืดหยุ่นรับแรงกระแทกได้ดีกว่าผู้ชาย พวกเราได้แถมเงิน

เมื่อตกเตือนและปลุกใจพวกเราเสร็จ แกก็ขึ้นเครื่องบิน ไม่ช้าแกก็ร่อนลงสู่พสุธาในท่ายืนหยดอย่างสง่าผ่าเผย การที่แกไม่ต้องม้วนตัวลงไปก็เพราะแกกะเวลาที่จะถึงพื้นได้ดี และย่อขาถูกจังหวะ จึงไม่กระแทกพื้นแรง

พวกเราขึ้นเครื่องลิบอเรเตอร์ ผมมองทิวทัศน์เบื้องล่างซึ่งสวยงามดี แต่ขณะนั้นความรู้สึกทางสุนทรีภาพของผมไม่สู้จะเข้มข้นนัก เมื่อเราสะพายเบร็มแล้ว ก็ขึ้นนั่งเรียงกันบนราง แล้วนายสิบพี่เลี้ยงพลร่มก็เอาปลายเชือกจากเบ้ของทุกคนไปคล้องกับราวเหล็กบนเครื่องบิน ซึ่งให้เราเห็นว่าห่วงนิรภัยที่ปลายเชือกจะไม่มีทางหลุดจากราวได้ ฉะนั้นเชือกก็จะหลุดจากร่มติดอยู่บนเครื่องบิน ร่มก็จะคล้อยตามฟอรั่ม ไม่มีอะไรน่าวิตก พวกพี่เลี้ยงพลร่มแต่ละคนที่เราได้พบ ล้วนแล้วเป็นคลังแห่งเรื่องสนุกทุกประเภท คือ เรื่องขำขัน เรื่องโปกฮา เรื่องโป๊ ทุกวันแกมีเรื่องเล่าให้ฟังไม่ซ้ำกันเลย เวลาผมไปโตक्रमเข้าประเทศไทย นายสิบพี่เลี้ยงเล่าเรื่องสนุกให้ฟังสิบกว่าเรื่อง ซึ่งผมฟังแล้วไม่รู้สึกสนุกเลย และจำเรื่องเหล่านั้นไม่ได้จนเรื่องเดียว เพราะผมมัวแต่สวตมนต์ภาวนาข่มใจมิให้วิตกถึงความน่าหวาดเสียวสามประเภทคือ หนึ่ง ความหว้นวิตกว่าร่มอาจไม่กาง สอง ความวาบหวัวในขณะที่กำลังถึงพสุธา ก่อนร่มกาง สาม อันตรายในขณะที่ลงถึงพื้นดิน

ผมเป็นคนเอวบางร่างเบาที่สุดในกลุ่มข้างเผือก จึงต้องนั่งหัวแถวเพื่อโคตนำ คนตัวเบาจะถูกลมต้านให้ลอยอยู่นานกว่าคนตัวหนัก ถ้าไม่โคตก่อนก็จะปลิวไปตกไกลจากกลุ่มที่แรกผมไม่ชื่นชมในการเป็นคนโคตนำ แต่ต่อมาผมก็เห็นข้อดีของการเป็นคนแรก เพราะได้เห็นภูมิประเทศเบื้องล่างเป็นเครื่องประโลมใจให้เพลิดเพลิดบ้างพอสสมควร แทนที่จะนั่งหน้ามุ่มมองหัวและหลังคนที่นั่งหน้า ซึ่งไม่ใช่ภาพน่าดูเลย

นายสิบพี่เลี้ยงใช้คำเตือนสามจังหวะ ไม่ใช่ One, two, three แต่เป็น Ready—

Get Set—GO การที่ได้นั่งหน้ามีข้อคืออีกประการหนึ่ง คือได้รับลมโชยตามช่องชั้นมากระทบตัวเย็นสบายดี มือสองข้างของผมที่จับขอบราวอยู่นั้นชุ่มโชกชื้นแฉะด้วยเหงื่อ อกระวังระย่นระย้อยตลอดเวลา ภาวนาสัมผัสอหังก็แล้ว นึกถึงเมื่อยอตรักเบรลก็แล้ว ฟังเรื่องตลกและเรื่องสัปดสีประคนก็แล้ว ความปอดแตกก็ไม่ลดน้อยลงจนนึกเดียว ผมขอเตือนใจหนุ่มวัยฉกรรจ์ทั้งหลายว่า หากใจไม่กล้าจริงๆ ละก็อย่าได้แสดงตนเป็นผู้กล้าหาญ เพราะเมื่อเกิดเหตุเภทภัยที่จำเป็นจะต้องแสดงวีรกรรมขึ้นจะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกเช่นตัวผม ซึ่งแสดงตนเป็นฮีโร่ของหญิงคนรัก ภายหลังอยากจะวิ่งโร่ออกจากกลุ่มข้างเผือกก็ไม่กล้า ขยหน้าเขา

ผมนั่งอยู่บนราวราวๆ ๑๐ นาทีก่อนกระโดด รู้สึกว่ามันเป็นเวลานานแสนนาน เหลียวไปดูหน้าพลพรรคที่นั่งเรียงรายลดหลั่นอยู่บนราว ไม่รู้ว่าคนหน้าทะเล้นเส้นคันหัวร่อทั้งหลายไปไหนหมด มีแต่คนเครื่องขมิ้มไม่พุดจาพาก็ พอเครื่องบินลดความเร็วและร้อนต่ำลงได้ครู่หนึ่ง ผมก็ได้ยินเสียงนายสิบพีเลียงออกคำสั่ง Ready, Get Set พอคำว่า GO ผมก็ปล่อยมือจากรางไถลพรวดออกไปกลางเวหา ในพริบตาแรกผมคงจะอยู่ในท่าหงายหน้า เพราะเห็นเครื่องบินผ่านแวบไป ร่างของผมพุ่งແລบลงสู่ระดับต่ำเร็วมากจนหายใจไม่ออก แล้วก็รู้สึกตัวว่าถูกกระตุกอย่างแรง การพุ่งตึงก็กลายเป็นการลอยละล่อง เพราะร่มกางแล้ว ดีใจอย่างเหลือล้นพันประมาณ รู้สึกตัวว่าขาไม่ชิดกัน จึงรีบชิดขาชิดเท้า ผมเริ่มใช้มือทั้งสองข้างดึงสายร่มเพื่อลดการแกว่งโยหน้าโยหลัง มองไปรอบๆ เห็นร่มหลายร่มลอยต่ำกว่าผม ผมมีความรู้สึกว่า ในขณะที่ผมลอยลงไปใกล้พื้นดิน แผ่นดินก็กำลังลอยขึ้นมาหาผม พอใกล้เข้าไปยังไม่ทันย่อเข้าเท้าก็กระทบพื้นเสียก่อน ผมก็ลงลงไปสองสามทอด รีบลุกขึ้นยืนและปลดสายร่มออกจากเอว พุทโธเอ๊ย กลัวแทบตาย ลงมาสบายมาก ไม่ชอกช้ำปวดเจ็บเลยจนนึกเดียวผมรีบพั้ม แล้วก็เดินตุ้มๆ ไปยังรถจี๊ปที่จอดรออยู่ นายสิบบนรถเทน้ำชาร้อนจากกระติกแจกพวกเรากันละด้วย ดื่มแล้วชุ่มชื้นในลำคอ เพราะขณะนั้นผมปากคอแห้งผากจริงๆ สงสัยว่าต่อมน้ำลายหยุดทำงานเสียนาน

ร้อยเอกธอร์ตันชมเชยพวกเราว่าโดดได้ดี และแสดงความยินดีที่ไม่มีใครบาดเจ็บ แกถามว่า พวกเราปอดแตกมากไหม (Are you scared?) แกบอกว่า คอยดูเถอะ พวุงนี้ จะเสียสยดสยของยิ่งกว่าวันนี้ จริงของแก ในการโดดครั้งแรก ผมกลัวว่ามันจะสยดสยของการโดดครั้งต่อๆ ไป ผมรู้แล้วว่ามันน่าสยวสยอง และอีกตอนที่ครั้นคร้ามเข็ดขยาดจนขยัก

ขย้อน ก็คือตอนที่ลอคช้องออกมาจากใต้ท้องเครื่องบินแล้วโดนพระพายพัดปลิวหวือ ตัวเบาหวิวและใจวาบวามจนหยุดหายใจไปชั่วขณะ พุดอีกอย่างหนึ่งก็คือ ครั้งแรกกลัวในสิ่งที่ไม่รู้จัก ครั้งต่อไปกลัวในสิ่งที่รู้แน่แท้ใจแล้วว่ามันน่ากลัว

พุดถึงความกลัวของพวกเราแล้ว ขอเล่าเรื่องฝอยแสงความกล้าของทหารกรูซ่าที่เขาเอามาฝึกโคตรัม นายสิบเป็นคนเล่าว่า ผู้อบรมทหารกรูซ่าได้อธิบายข้ามชั้นตอน คืออธิบายถึงขั้นตอนบนเครื่องบินว่า เมื่อถึงจุดหมายปลายทางเครื่องบินจะร่อนต่ำลงอยู่ในระดับประมาณ ๗๐๐ ฟุตก่อนที่จะให้ทหารกระโดดออกจากเครื่องบิน ตอนนั้นทหารกรูซ่ามองหน้ากันเล็กน้อย แล้วถามผู้อบรมว่า ให้เครื่องบินร่อนต่ำลงไปเหนี่ยวยอดไม้ไม่ได้หรือ ผู้อบรมนึกขึ้นได้ว่ายังไม่ได้กล่าวถึงการใช้ร่มชูชีพ จึงตอบว่าให้กระโดดจากระดับต่ำมากไม่ได้ เพราะร่มชูชีพจะไม่กาง ทหารกรูซ่าจึงถึงบางอ้อ พยักเพยคีย้มย่องผ่องใส บอกว่า แหมนี่กว่าจะให้กระโดดตัวเปล่า ๆ เสียอีก

ผมตั้งใจว่าเมื่อกลับถึงที่พักแล้วจะอาบน้ำชำระเหงื่อไคลที่เหนอะหนะ แต่พอเข้าไปในห้องนอน ยังไม่ทันจะเปลี่ยนเครื่องแต่งตัว ปฏิกริยาจากความหวาดหวั่นพรึ่นพริ้งในชั่วโม่งระทึกใจที่เฟื่องผ่านพ้นมาก็เกิดขึ้นโดยปัจจุบันทันด่วน ผมรู้สึกอ่อนเพลียอย่างกะทันหัน พอเอนตัวหัวถึงหมอนเดียวเดียวก็หลับครอก ภายหลังจึงได้ทราบว่ ทุกคนมีปฏิกริยาเช่นเดียวกัน มากหรือน้อยแล้วแต่ภาวะจิตใจของแต่ละคน ด้วยเหตุนี้เขาจึงให้เราโคตรัมในตอนบ่าย หลังจากโคตรัมแล้วเราไม่ต้องทำอะไร จะได้นอนพักผ่อนหรือผ่อนคลายอารมณ์ด้วยการทำอะไรให้เพลิดเพลิน ผมหลับไปนานราวๆ สองชั่วโม่ง จึงลุกขึ้นอาบน้ำเตรียมตัวกินอาหารเย็น เย็นวันนั้นผมกินอย่างอึดหน้ำ อึดแล้วก็รีบแปร่งพั้นและเข้านอนโดยไม่รีรอ

เราโคตรัมตอนบ่ายอีกสามครั้ง ครั้งที่ห้าโคตรัมตอนกลางคืน ช่วงนั้นเห็นจะเป็นข้างขึ้นราวๆ เก้าหรือสิบค่ำ พระจันทร์ขึ้นเร็ว อากาศแจ่มใส เราโคตรัมแต่หัวค่ำราวๆ สามทุ่ม มีเรื่องตื้นเต้นนิดหน่อย คือ อรุณ สรเทศน์ ไปตกลงใกล้หมู่บ้าน อาบังมุงมาเห็นเข้านึกว่าอรุณเป็นญี่ปุ่น พวกผู้หญิงวิ่งหนี ประเดี๋ยวมีผู้ชายหลายคนเอามีดพร้าและขวานมาจะสับอรุณ แต่รถจีบทหารมารับอรุณไปเสียก่อน

เป็นอันว่าพวกเราได้ผ่านการฝึกซ้อมขวัญไปโดยปลอดภัยไปรุ่งโล่งใจ ไม่มีใครบาดเจ็บนอกจากกำแหง ซึ่งวันหนึ่งลงผัดจิ้งหะในขณะที่เขากำลังแกว่งไปข้างหลัง กำแหงจึง

ปอดกระเส้ากลัวจะหน้าค้มมา ตัวกระแทกพื้นแรงจนช็อค ลูกขึ้นมาพูดจาปากคอสนั่น นายสิบฝรั่งเคยเห็นอาการช็อคแบบนี้มาจนชินแล้ว จึงบำบัดด้วยการเอากำปั้นทุบหลังเข้าให้ กำหมังกายเป็นปลิดทิ้ง ผมไม่ได้ว่าเป็นคนที่ล่องถึงพื้นดินได้นุ่มนวลมาก เนื่องจากตัวเบาและตัวอ่อนจากการฝึกโยคะ

หลังจากนั้นพวกเราไม่ได้อยู่รวมกันทั้ง ๑๕ คนอีกต่อไป แต่ได้แยกย้ายกันไปรับการฝึกอบรมในที่ต่างๆ กัน ผมได้ไปอบรมที่หน่วยยานยนต์ในอาหมัตนากา ได้หัดขับรถจี๊ปรถบรรทุก หัดขี่จักรยานยนต์ นอกจากนั้นทางสำนักงานก็ให้ร้อยเอกไซมอน ริดพาเราเข้าป่าอีกสองคราว ได้พบกับสหายกลุ่มข้างเผือกอีกบ้างคราวละ ๔-๕ คน ไม่เคยพบกันครบชุดไซมอน ริด (ไอ้เฟ้ม) พาพวกเราไปขึ้นเขาลงห้วยใกล้ๆ พรหมแดนสิกขิม (Sikkim) และภูฐาน (Bhutan) ครั้งหนึ่ง ไปศรีนากาในแคลิฟอร์เนียครั้งหนึ่ง ไปป่าเบงกอลอีกครั้งหนึ่ง นอกจากนั้นผมไปพักผ่อนบนสถานตากอากาศบนเขาอีกแห่งหนึ่งคือ มุสซูรี (Mussourie) กลับไปชิมลาอีกครั้งหนึ่งโดยหวังว่าจะได้พบโยคีรามคัส แต่ก็ผิดหวัง กลับไปคาร์จีลิ่งอีกสองครั้งได้เดินเที่ยวในป่าเขาลำเนาไพรหลายร้อยกิโลเมตร

ตอนที่ ๑๔

การติดต่อกับขบวนการในประเทศไทย

ป๋วย ประทาน และเปรม โดตร่มลงไปเมื่อวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๕๓ และสำราญ ธนา รจิต โดตร่มลงไปเมื่อวันที่ ๓ เมษายน กลุ่มคนจีน ๔ คนที่พูดไทยได้ คือกลุ่ม “แดง” ขึ้นบก จากเครื่องบินทะเลใกล้ท้ายเหมืองเมื่อต้นเดือนกุมภาพันธ์ กลุ่ม “แดง” อีก ๔ คน โดตร่มลงใกล้ๆ นครปฐมคืนเดียวกับคณะของป๋วย ทั้งสี่คณะหายเงียบไป ติดต่อกับฐานทัพ ๑๓๖ ไม่ได้เลย หน่วย ISLD ก็แทงสัญญาณกับทัพวงศ์ไปหลังจากเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๗

พันตรีแอนดรูว์ กิลคริสต์ เล่าในหนังสือ *Bangkok Top Secret* ว่าเขาเดินทาง จากอังกฤษไปอินเดียในเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๗ และไปทำงานในสำนักงานใหญ่ในลักกัตตา หรือฐานทัพ ๑๓๖ ตั้งแต่ต้นเดือนสิงหาคม ขณะนั้นปัจจุกำลังวิตกกอกไหม้ไส้ขม เพราะจน แท้จนตรอกจนปัญญาไม่รู้ว่าจะทำยังไงต่อไป พันตรีนีคอดส่งคณะ “แดง” ไปขึ้นบกที่ ภาคใต้อีกในเดือนพฤษภาคม ก็หายเข้ากลีบเมฆเช่นเคย กิลคริสต์เสนอให้ส่งช่างเผือกคณะที่ สามเข้าไปโดยเครื่องบินทะเลทางแม่น้ำโขงหรืออ่าวไทย แต่ทางกองทัพอากาศคัดค้าน อ้างว่า เสี่ยงมากเพราะช่วงนั้นเป็นฤดูมรสุม ในที่สุดปัจจุก็เสนอขออนุมัติส่งเสรีไทยกลุ่มที่สามเข้า ประเทศไทยโดยการโดตร่ม และได้รับอนุมัติจากสำนักงานใหญ่กองกำลัง ๑๓๖ ในเดือน สิงหาคม

ในเดือนมิถุนายน เสรีไทยในเคลฮิรายงานว่า กรมโฆษณาการไทยออกข่าวว่า

พลร่มหกคน ถูกขังอยู่ที่กรมตำรวจ ในเดือนกรกฎาคมมีข่าวที่ทำให้พวกเราขวัญหนีดีฝ่อ คือ ข่าวที่ว่าญี่ปุ่นได้สอบปากคำพวกเราทั้งหกคน ตายละไวความลับของพวกเราหมดแล้ว หรือ แต่นั่นไปญี่ปุ่นก็คงพร้อมที่จะจัดการกับเสรีไทยรุ่นต่อ ๆ ไป ปู่จุกแทบเป็นลม แกร็กพวกเราและตกใจในข่าวร้ายนั้นมากเท่า ๆ กับพวกเรา แกร็กกลัวว่าความผิดพลาดของพวกเราทำให้พวกเราหกคนเผชิญชะตากรรมร้ายแรง แต่ถ้าจะพูดด้วยความเป็นธรรมกันจริง ๆ แล้ว เราก็กล่าวไม่ได้ว่าชะตากรรมของพวกเราเป็นผลสืบเนื่องจากความผิดพลาดของปู่จุก เพราะถ้าเราเป็นแგრ็กก็คงไม่มีแผนการอื่นใดดีกว่านั้น แต่ผมคิดว่า แกรไม่ควรส่งปู่เข้าเป็นคณะแรกและเพื่อนหลายคนก็คิดเช่นเดียวกัน

ปู่ยได้กล่าวไว้ในบันทึกของเขาว่า เขาถูกเลือกให้เข้าไปติดต่อกับขบวนการในประเทศไทยเป็นคนแรก เพราะเหตุว่าเมื่อหม่อมเจ้าศุภสวัสดิ์ สวัสดิวัตน์ ทรงทราบจากจำกัด พลังกูร ว่า นายปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้าขบวนการในประเทศไทย ก็มีผู้เห็นว่า ปู่ยเป็นคนที่เหมาะสมที่จะเข้าไปติดต่อกับเขา เขาเป็นธรรมศาสตร์บัณฑิตรุ่นแรก (ปี ๒๔๗๔) ซึ่งได้รับการอบรมในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นอกจากนั้น นายปรีดี รู้จักชื่อปู่ยเมื่อเขาสอบไล่ได้ปริญญาตรีเศรษฐศาสตร์ เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง ที่มหาวิทยาลัยลอนดอน ท่านได้ส่งโทรเลขแสดงความยินดีต่อปู่ย ทั้งในฐานะผู้ประสานการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เจ้าสังกัด (ปู่ยเป็นนักเรียนทุนของกระทรวงการคลัง) ฉะนั้นหากปู่ยเข้าไปพบกับนายปรีดี ก็จะได้รับความสะดวกและความเชื่อถือจากขบวนการภายใน หากส่งคนที่ไม่เป็นที่รู้จักของนายปรีดี หรือผู้นำขบวนการคนอื่น ๆ ฝ่ายในประเทศไทยก็อาจมีความเคลือบแคลงสงสัยในเจตนารมณ์ของฝ่ายสัมพันธมิตร อาจทำให้ต้องเจรจากันยืดเยื้อ

พวกเราทุกคนยอมรับว่า ปู่ยเป็นมันสมองของเสรีไทยสายอังกฤษ สุขภาพสมบูรณ์จิตใจเข้มแข็ง มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม ทางทหารอังกฤษก็เห็นเช่นเดียวกับพวกเรา ผมเองมีความเห็นส่วนตัวว่า การส่งปู่ยเข้าประเทศไทยเป็นคนแรกเป็นการเล็งผลเลิศ คือเห็นว่าเมื่อปู่ยพบกับนายปรีดีบุคคลทั้งสองจะทำความเข้าใจกันได้เป็นอย่างดี แต่ไม่ได้คิดถึงผลเลวร้ายว่า หากปู่ยถูกฆ่าตาย พวกเราก็จะสูญเสียคนที่สามารถมาก

ที่ค่ายคาร์คัวสลา พวกเราได้ประชุมหารือกันในเรื่องของการส่วนรวมเสมอ จนกระทั่งในเดือนกันยายน ๒๔๘๖ ปู่ยก็บอกพวกเราว่า เขาได้รับคำสั่งจากปู่จุกให้เป็นหัวหน้าคณะ

แรกที่เดินทางเข้าประเทศไทย เสรีไทยที่ร่วมทางกับป่วย คือ ประทานและสำราญ การเลือกตัวบุคคลครั้งนั้นมีได้กระทำโดยการปรึกษาหารือระหว่างกลุ่มข้างเผือก ๒๑ คน เหตุใดเล่าจึงทำกันอย่างรวบรัดเช่นนั้น ปู่จุกเป็นผู้บังคับบัญชาที่รู้จักคนไทยดีและรักคนไทย แก่ให้ความสนิทสนมเป็นกันเองกับพวกเรา แก่ต้องรู้จากคณะครูที่ฝึกสอนกลยุทธ์ทรงกองโจรแก่พวกข้างเผือกจาก ม.จ. ศุภสวัสดิ์ จากป่วย ว่าพวกเราแต่ละคนเป็นยังไง ใครมีความสามารถพิเศษอย่างใด มีจุดอ่อนหรือจุดเด่นอย่างไร ฉะนั้นหากป่วยเรียกประชุมพวกเราเพื่อขอให้ทุกคนแสดงความคิดเห็น หรือความสมัครใจว่า ใครจะเป็นคณะแรกที่เข้าประเทศไทย แล้วเสนอปู่จุก ผมเชื่อว่าปู่จุกจะไม่ขัดข้อง เพราะแกไม่ใช่ผู้บังคับบัญชาที่เอาแต่ใจตนเอง

ป่วยเองนั้นแหละเป็นผู้บอกพันโทพจน์ตันว่า ทำไมนายปรีดีจึงจะไวใจเขามากกว่าคนอื่นในกลุ่มข้างเผือก และเมื่อปู่จุกตกลงให้ป่วยไป แกก็ยินยอมให้ป่วยเลือกผู้ที่จะร่วมทางไปกับเขา ป่วยมิได้เลือกผู้ร่วมทางโดยการประชุมขอความสมัครใจหรือความเห็นของพวกเขา แต่ได้เลือกสำราญและประทาน ซึ่งเป็นคนดีเฒ่า ประทานเป็นช่างวิทยุที่ดีที่สุด เขาเป็นวิศวกรไฟฟ้า เป็นคนแรกที่ได้เรียนเรื่องการซ่อมเครื่องวิทยุ สำราญเป็นคนอารมณ์เย็นและไหวพริบดี เมื่อสองคนนั้นสมัครใจไปกับป่วย ก็ไม่มีใครคัดค้าน เพราะนอกจากความเหมาะสมทุกประการแล้ว เขาทั้งสองยังเป็นเพื่อนสนิทของป่วย เขาได้เดินทางจากประเทศไทยไปอังกฤษในเรือลำเดียวกับป่วย ได้อยู่บ้านเดียวกันในลอนดอน รู้จักนิสัยใจคอกันและชอบพอกันเป็นอันดี ทั้งสามคนสมัครใจเป็นคณะแรกที่เดินทางเข้าประเทศไทย

อย่างไรก็ตาม ผมยืนยันความเห็นส่วนตัวของผมว่า ไม่เห็นด้วยที่คนดีเฒ่าสามคนจะเข้าไปรับความเสี่ยงสูงสุด คณะแรกที่มีหน้าที่จะต้องเข้าไปติดต่อกับขบวนการในประเทศเป็นเสมือน “ม้าใช้” ปู่จุกควรจะส่งป่วยไว้เป็น “แม่ทัพหรือเสนาธิการ” ของกลุ่มข้างเผือกให้ช่วยพิจารณาการจัดส่งคณะต่อ ๆ ไปเข้าประเทศไทยเมื่อได้มีการติดต่อทางวิทยุระหว่างฐานทัพ ๑๓๖ และขบวนการในประเทศได้แล้ว พวกเราได้ร่วมชีวิตลำเค็ญกันมานานกว่าหนึ่งปีแล้ว รู้นิสัยใจคอกันดี ป่วยอาสารับความเสี่ยงสูงสุดเสียเอง แต่ผมไม่เห็นด้วยกับการกระทำของเขาเมื่อพวกเขากลุ่มข้างเผือกผ่านการอบรมที่คาร์คัวสลาทั้ง ๒๑ คน และผ่านอย่างได้รับคำชมเชยจากคณะผู้ฝึกสอน ผมเชื่อว่าพวกเราแต่ละคนสามารถพอที่จะรับหน้าที่เป็นคณะแรกหรือ “ม้าใช้”

ในบรรดาหกคนแรกที่เข้าประเทศไทย มีป่วยคนเดียวที่นายปรีดีรู้จัก ในบรรดาเสรีไทยกลุ่มกองโจรก็ยังมีอีกคนหนึ่งที่น่ายปรีดี รู้จักชื่อคือ กำแหง พลังกูร น้องชายของจำกัฒ พลังกูร ซึ่งเป็นคนที่ท่านไว้วางใจให้เล็ดลอดออกจากไทยเพื่อติดต่อกับสัมพันธมิตรอีกคนหนึ่งที่น่ายรู้จักตัว คือผู้เขียนบันทึกนี้แหละ เพราะผมเป็นลูกผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ผมได้ไปกราบนายปรีดี เมื่อได้ทุนเล่าเรียนหลวงไปเรียนที่อังกฤษ เนื่องจากท่านเป็นผู้ก่อการ ฯ คนสำคัญผู้หนึ่ง การที่กำแหงและผมไม่ได้รับเลือกให้เข้าประเทศไทยในสองคณะแรกนั้น อาจเป็นเพราะเราสองคนมีนิสัยค่อนข้างจะหุนหัน หรือมีข้อบกพร่องอื่น ๆ ในสายตาของคณะผู้ฝึกสอน เราก็สบายมากเพราะภายหลังเราเข้าประเทศไทยอย่างซบมือเปิบ เมื่อพรรคพวกติดต่อกับขบวนการในประเทศเรียบร้อยแล้ว จำไว้เถอะว่าถ้าจะเอาสบายก็อย่าเอาเด่น คนเด่นทั้งหกกว่าจะโง่งก็เกือบดับเป็นคนซึกๆทั้งหลายเถื่อน ถ้าผมไม่เอาเด่นจะเป็นซีไรซ์ของเบรล ผมก็ไม่ต้องทรมานสังขารเดินเป็นพัน ๆ กิโลเมตรและทรมานทั้งกายและใจในการแสดงท่าแรงปึกหักกลางเวหา

หลังจากฝึกโตตร่มแล้ว ผมต้องเข้ารับการอบรมอื่น ๆ สลับกับการเดินดงกับไอ้เฟ้มนอกจากพวกช่างเผือกที่ได้พักนอนในกรงขังหลายเดือน ช่างเผือกในอินเดียไม่ได้นั่ง ๆ นอน ๆ ปู่จตุจติให้พวกเราได้กลิ่นไอของป่าเขาลำเนาไพรเป็นประจำ และคาดคั้นให้ทุกคนเรียนรับส่งวิทยุ

ผมได้รู้ข่าวจากกลิ่น เทพหัสดิน (ซึ่งทำงานอยู่ในกัลกัตตา) ว่า เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๔๘๗ วิทยุกรรมโฆษณารณรงค์ข่าวเรื่องคณะรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้กราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่ง และเมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม นายควง อภัยวงศ์ ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรี ทั้งกลิ่นและกลุ่มเสรีไทยในเคลซี ซึ่งได้รับฟังข่าวนั้น ได้เสนอความเห็นต่อทางการอังกฤษว่า การเปลี่ยนรัฐบาลคงจะมีผลดีสำหรับการดำเนินงานต่อต้านญี่ปุ่น เพราะรัฐมนตรีหลายคนในคณะรัฐบาลใหม่เป็นผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ซึ่งมีจิตใจผ่องใสเข้าข้างประชาธิปไตย

ในระหว่างที่ปู่จตุรอกอยการอนุมัติจากสำนักงานใหญ่กองกำลัง ๑๓๖ ในแคนดีให้แผนกประเทศไทยส่งช่างเผือกคณะที่สามเข้าประเทศไทย แกก่ลุ่มใจและกระวนกระวายใจมากจึงกะจะไปฮั่นนิมูน (ครั้งที่เท่าไรก็ไม่ทราบ) กับภรรยา ณ สถานตากอากาศบนเขาใน

ปลายเดือนสิงหาคม ภรรยาของปู่จุกชื่ออะไรผมก็จำไม่ได้ พวกเราเรียกเธอว่า จิมมี แต่ในกลางเดือนกรกฎาคม ตัวแทนของกองกำลัง ๑๓๖ ในคนหนึ่งมึงส่งวิทยุแจ้งว่าสายลับของหน่วยสืบราชการลับในประเทศไทยได้นำหนังสือ (เขียนเป็นรหัสลับ) จากป่วยออกมาส่งให้ สายลับคนนี้ได้รับหนังสือฉบับนี้จากตำรวจ ซึ่งอยู่ในขบวนการต่อต้านญี่ปุ่น ตัวแทนของกองกำลัง ๑๓๖ จะส่งหนังสือลับของป่วยมากลัดๆ โดยเครื่องบินที่จะออกจากคนหนึ่งมึงวันที่ ๑๖ กรกฎาคม สายลับแจ้งว่า คณะป่วยถูกส่งลงในบริเวณสนามบินที่ปากน้ำโพ แทนที่จะลงในบริเวณเขาปลาร้า ป่วยได้รับบาดเจ็บและโดนซ้อม เสรีไทยทั้งหกคนซึ่งทางการไทยเรียกว่าสหายของอังกฤษ ถูกขังอยู่ที่กรมตำรวจ ยังมีได้ถูกส่งไปให้ญี่ปุ่น “สัมภาระ”

ข่าววิทยุจากคนหนึ่งมึงทำให้ปู่จุกกลัวว่าจอนไม่สุนทรเกี่ยวกับกองทัพอากาศ เป็นไปได้หรือที่ทหารอากาศจะเข้าถึงกับปล่อยลูกน้องของแกลงไปในบริเวณสนามบิน ข่าวที่ฟังได้รับมาสดๆ ร้อนๆ นี้ เป็นทั้งข่าวดีและข่าวร้าย ข่าวร้ายก็คือ พวกเราจะถูกส่งตัวให้ญี่ปุ่นสอบสวน ข่าวร้ายนี้ได้รับการยืนยันจากวิทยุของกรมโฆษณาการในสองสามวันต่อมาว่า สหายของอังกฤษได้ถูกสอบปากคำโดยญี่ปุ่นแล้ว แง่ดีของข่าวจากสายลับของหน่วยสืบราชการลับก็คือ มีตำรวจอยู่ในขบวนการใต้ดิน เอาหนังสือจากป่วยมาส่งให้สายลับ เครื่องบินจากคนหนึ่งมึงมิได้มาถึงกลัดๆ ในวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ปู่จุกก็หว่านความว่าคงถูกญี่ปุ่นยิงตก แต่ก็เปล่าเครื่องมาถึงกลัดๆ เข้าวันที่ ๑๗ ปู่จุกวิ่งจุกขึ้นไปยังห้องถอดรหัสชั้นบน แก่ดีใจหน้าบานเพราะจำลายมือป่วยได้ (ลายมือสวยตามแบบฉบับของนักเรียนอัสสัมชัญ)

ป่วยแจ้งว่าคณะแอฟฟริซิเอชั่นทั้งสองคณะถูกปล่อยลงใกล้หมู่บ้าน ชาวบ้านและตำรวจภูธรเชื่อตามรัฐบาลว่า พลร่มเป็นแนวที่ห้า ถือว่าเป็นศัตรู (มันเป็นความรู้สึกของชาวบ้านทั่วไปว่า คนที่เป็นพลร่มนั้น จะต้องเป็นมนุษย์ที่มีจิตใจเหี้ยมโหดและอำมหิต มิใช่มนุษย์เงินเดือนกินก๋วยเตี๋ยวหรือกินข้าวแกง พวกเขาหาได้รู้ความจริงว่า พลร่มที่ “ตกกระไดพลอยกระโดด” อย่างผมนะเป็นพลร่มกลองเกลี้ยงกรอกกรวย ไม่ฮึกฮักหัวหาญเลย) แต่ตำรวจนครบาลและตำรวจสันติบาลหลังจากแตกตื่นผลัดกันมาตุสารรูปพลร่มทั้งหกแล้ว เห็นว่าท่าทางสุภาพอ่อนโยน ไม่ทงนองอาจก็แสดงไม่ตรีจิต อีกทั้งนายตำรวจผู้ใหญ่ก็ให้ความคุ้มครองป่วยแจ้งว่าเขาติดต่อกับขบวนการในประเทศได้ ทราบว่ามีกำลังมากพอใช้ ญี่ปุ่นระแวงมาก ป่วยบอกว่า ต่อไปขอให้หน่วยวิทยุฐานทัพ ๑๓๖ พยายามรับฟังพวกเราตอนหัวค่ำ (๑๘.๐๐ น. ครั้งหนึ่ง และ ๑๙.๐๐ น. อีกครั้งหนึ่ง เวลากรุงเทพฯ)

ปุ๊จุกกับพนตรี กิลคริสต์ ยิ้มแย้มแจ่มใส ป่วยมิได้พูดถึงว่าจะถูกญี่ปุ่น “สัมภาษณ์” ปุ๊จุกรีบรูปไปที่หน่วยวิทยุด้วยตนเอง กำชับหัวหน้าหน่วยให้เริ่มรับฟังวิทยุจากคณะ Appreciation ทั้งสอง ซึ่งมีชื่อรหัส JBJ และ SDK (วิทยุฐานทัพหุ่ยครับฟังเมื่อกลืนรายงานข่าววิทยุ กรมโฆษณาการในเดือนมิถุนายนว่า พวกเราทุกคนถูกจับหมด) กิลคริสต์เล่าว่า ปุ๊จุกตื่นตื่น สุกซิม และจำจําไซ้หัวหน้าหน่วยวิทยุจนน่ารำคาญ จึงชวนไปกินอาหารกลางวันที่ภัตตาคาร เฟอร์โปส ระบุว่ากินก๊วงนางและดื่มเหล้ายีน (gin)

พอกลับไปสำนักงาน กิลคริสต์อ่านหนังสือลับของป่วยอีกครั้ง พอเห็นว่าลงวันที่ ๖ มิถุนายน ก็ตาแตก โวยวายว่า “พีเตอร์ ไม่เข้าที่เสียแล้วละ ป่วยเขียนหนังสือนี้ตั้งแต่วันที่ ๖ มิถุนายน บอกว่า ญี่ปุ่นระแวงมาก ก็เราได้ข่าววิทยุกรมโฆษณาการว่า จารชนของอังกฤษ ถูกญี่ปุ่นสอบสวน เรามองแง่ดีกันมากไปละมัง” ปุ๊จุกบ่นว่า กิลคริสต์พูดเหลวไหล รอฟัง วิทยุจากพวกเราเย็นนี้ซีว๊ว

สองคนไม่เป็นอันทำงานตลอดบ่าย นอกจากเตรียมร่างสารถึงป่วยและเข่ารหัสพอ เลย ๑๘.๐๐ น. ไปครู่เดียว ปุ๊จุกก็โทรศัพท์ถามหน่วยวิทยุว่า ติดต่อดีหรือยัง ได้รับคำตอบ อย่างกระแทกกระทั้นมาว่า โปรดอย่ารบกวนหน่วยวิทยุ เมื่อพวกเขาเรียบร้อยเสร็จแล้วจะรายงาน มาให้ทราบ สถานี SDK กำหนดส่งเวลา ๑๘.๐๐ น. สถานี JBJ จะส่งเวลา ๑๙.๐๐ น.

โทรศัพท์จากหน่วยวิทยุเมื่อ ๑๘.๒๐ น. No joy!

โทรศัพท์จากหน่วยวิทยุเมื่อ ๑๙.๒๐ น. No joy!

ปุ๊จุกเตือนตาลจนพูดไม่ออก ปึงบั้งออกจากสำนักงานไปทันที

อีก ๒๔ ชั่วโมงต่อมา กิลคริสต์เห็นปุ๊จุกกำลังพูดโทรศัพท์กับหน่วยวิทยุ

No joy, no joy! ปุ๊จุกสบัดหน้า กระแทกหูโทรศัพท์โครมใหญ่

อีกครั้งหนึ่ง กริ่งโทรศัพท์ดังขึ้นอีก ปุ๊จุกยกหูโทรศัพท์ “What, contact?” ปุ๊จุก หน้าซีดทัวสนั่น กิลคริสต์กรากเข้าไปพูดโทรศัพท์แทน หัวหน้าหน่วยวิทยุบอกว่าพวกเสรีไทย บอกให้ฐานทัพ ๑๓๖ จดข้อความที่เขาจะส่งมา ปุ๊จุกส่งไปให้ตอบแสดงความยินดี รักและ คิดถึงเสมอ พรุ่งนี้ติดต่อกันใหม่

สองสามวันต่อมา เรื่องลึกลับทั้งหลายแหล่ก็คลี่คลาย ป่วยบอกมาว่า นายตำรวจ คนหนึ่งพาประทานเล็ดลอดออกไปส่งวิทยุ พาป่วยไปพบนายปรีดี พนมยงค์ ท่านบอกว่า รัฐมนตรีหลายคนในคณะรัฐบาลใหม่อยู่ในขบวนการต่อต้าน ปุ๊จุกครีมีใจในสถานการณ์ช่วง

นั้นมาก เพราะมันนอกตำราจริง ๆ กล่าวคือ ผู้สำเร็จราชการแทนองค์พระประมุขของประเทศที่เป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นกำลังติดต่อกับกองกำลังพิเศษของประเทศคู่สงคราม แต่กระทรวงการต่างประเทศของอังกฤษไม่เห็นแง่ขบขัน ตรงกันข้าม เจ้ากระทรวงมีคำสั่งด่วนให้ส่งนายทหารชั้นพันเอกซึ่งเป็นอัครวิเศษแห่งหน่วยสืบราชการลับเดินทางมาอินเดียเพื่อสืบสาวราวเรื่องให้แน่ชัด กระทรวงการต่างประเทศและนายใหญ่ของ Special Operations Executive เชื่อว่า ชาวคราวที่แผนกไทยของกองกำลัง ๑๓๖ ได้รับจากประเทศไทย เป็นชาวที่ญี่ปุ่นต้องการให้ส่งมา เรื่องนี้จะได้กล่าวถึงต่อไป ผมขอเล่าเหตุการณ์ตามลำดับในอินเดียในช่วงกลางเดือนสิงหาคมถึงต้นเดือนกันยายนเสียก่อน

เมื่อต้นเดือนสิงหาคม ปู่จตุได้รับอนุมัติจากสำนักงานใหญ่ของกองกำลัง ๑๓๖ ในแคนดีให้ส่งพวกช่างเผือกกลุ่มที่สามเข้าประเทศไทย จึงรีบเร่งดำเนินเรื่องเพื่อส่งกลุ่มที่สามเข้าประเทศไทยตามข้อเสนอของปู่ย ซึ่งให้ส่งคนเข้าไปในช่วงข้างขึ้นในเดือนกันยายน ณ บริเวณใกล้หัวหิน โดยขบวนการในประเทศจะจัดคนมาคอยรับพลร่ม

สำนักงานแผนกประเทศไทยเองได้ตรวจสอบตามวิธีการของกองกำลัง ๑๓๖ และเชื่อว่า ปู่ยมิได้ส่งข้อความภายใต้อาณัติของญี่ปุ่น การตรวจสอบตามปกติ คือใช้คำถามคำตอบตามที่ได้ตกลงกันไว้ล่วงหน้า ฉะนั้นเมื่อหน่วยวิทยของกองกำลัง ๑๓๖ ติดต่อกับกลุ่มของปู่ย จึงใช้คำถามตรวจสอบว่า How many aerodromes are there in Rahaeng? สถานที่ของปู่ยตอบถูกต้องว่า Weather conditions so bad we have not yet found out (โปรดสังเกตว่าคำตอบนี้ผิดไวยากรณ์) นอกจากนั้น ข้อความที่ส่งมายังฐานทัพ ๑๓๖ ก็เป็นสำนวนของปู่ย หากญี่ปุ่นเป็นฝ่ายเขียนข้อความ แล้วบังคับให้ปู่ยส่งมา ปู่จตุก็ต้องเอะใจว่าปู่ยไม่ได้เขียนข้อความนั้นเองแต่ถูกญี่ปุ่นบังคับให้เขียน อีกประการหนึ่ง ถ้าการติดต่อเป็นกลลวง ญี่ปุ่นก็น่าจะกลบเกลื่อนเรื่องที่เราถูกจับ ทางฐานทัพจะได้ตายใจว่า ปู่ยและคณะปฏิบัติการเป็นอิสระโดยฝ่ายญี่ปุ่นไม่รู้เรื่องเลย ท้ายที่สุด ญี่ปุ่นจะส่งข้อความที่ดูเสมือนว่าอ่านความคิดของนายปรีดีออกได้อย่างไร จึงไม่น่าเชื่อว่าการติดต่อกับฐานทัพ ๑๓๖ จะเป็นกลลวงของญี่ปุ่น ปู่จตุจึงตัดสินใจนัดแนะวันที่จะส่งคณะที่สามเข้าไป ทางกรุงเทพฯ ตอบมาว่า ขบวนการในประเทศพร้อมที่จะรับพวกเราในวันที่ ๒ กันยายน ซึ่งเป็นวันขึ้น ๑๕ ค่ำ และหากทางฐานทัพ ๑๓๖ มีเหตุขัดข้องประการใด พวกเขาก็จะคอยรอรับอยู่ต่อไปอีก ๔ คืน นายปรีดี ขอให้ส่งแดง คุณะติลก เข้าไปกับพวกเราคณะที่สามด้วย

แดง คุณะติลล ได้เล็ดลอดออกจากไทยเมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๔๖ พร้อมกับสงวน ตุลารักษ์ และครอบครัว เดินทางไปจุงกิง แล้วเดินทางต่อไปยังวอชิงตัน ภายหลังแดงได้เดินทางไปปลังกา เพื่อร่วมงานกับหน่วย O.S.S. ของสหรัฐ ฯ

ปู่จตุส่วงวิทย์ท่านที่สดึงถึงกองบัญชาการทหารสูงสุดของสัมพันธมิตร ฯ ที่แคนดี ขอตัวแดงมาร่วมคณะของกองกำลัง ๑๓๖ ตามคำขอร้องของหัวหน้าขบวนการเสรีไทยในประเทศไทย หน่วย O.S.S. ทกลอง กองกำลัง ๑๓๖ ติดต่อกับ Air Landing School ศูนย์ฝึกพลร่มในชะกลาลา แแดงพร้อมที่จะเดินทางไปฝึกกระโดดร่มทันที และได้เดินทางจากแคนดีไปศูนย์ฝึกโดดร่มโดยเครื่องบิน

เนื่องจากแดงรู้สถานการณ์ในประเทศไทยดีที่สุด ปู่จตุจึงกำหนดให้เป็นหัวหน้าคณะ ให้ชื่อรหัสว่า BRILLIG และเลือกภกฤษณ์เป็นช่างวิทยุ ภกฤษณ์ถูกเรียกตัวไปกักตันทาเพื่อรับคำสั่งให้เดินทางเข้าประเทศไทยกับแดง เขาได้เลือกประเสริฐ ปทุมานนท์ เป็นผู้ร่วมคณะอีกคนหนึ่ง

ในการซ้อมกระโดดร่มครั้งแรก แแดงข้อเท้าพลิกและเข่าอักเสบอย่างหนัก แพทย์บอกว่าต้องพักอย่างน้อยหนึ่งเดือน พันโทพอยน์ตันตัดสินใจไม่เลื่อนการส่งคณะที่สามเข้าประเทศไทย เพราะทางไทยได้นัดแนะมาเป็นมั่นเหมาะแล้ว ในระหว่างที่การเตรียมส่งคณะ BRILLIG กำลังดำเนินไปอย่างเร่งรีบ การติดต่อกับทางกรุงเทพ ฯ ชะงักไปสองสามวัน ต่อมาทางกรุงเทพ ฯ แจ้งว่า หยุดติดต่อก็เพราะมีญี่ปุ่นไปเกรออยู่ไม่ห่างจากสถานที่ ซึ่งพวกเราใช้เป็นที่พักผ่อนส่งวิทยุ ข่าวนำทำให้ปู่จตุรอนใจมาก และเห็นว่าจำเป็นที่สุดที่จะส่งคณะบริลลิกเข้าไปตามกำหนดเดิม เพื่อให้มีสถานีวิจัยอีกแห่งหนึ่ง

แต่อุปสรรคของปู่จตุยังไม่หมด สำนักงานใหญ่ของกองกำลัง ๑๓๖ ในแคนดีมีคำสั่งด่วนที่สุด ให้ระงับการเดินทางของคณะบริลลิก ปู่จตุแทบลมจับ

หน่วยบริหารงานพิเศษ (Special Operations Executive = S.O.E.) ในลอนดอน ซึ่งเป็นหน่วยงานเหนือกองกำลัง ๑๓๖ ได้โดนเยอรมันซัดนกลในยุโรป โดยเยอรมันยึดสถานีวิจัยในเนเธอร์แลนด์ได้ แล้วข่าวส่งไปลอนดอน ทางลอนดอนหลงเชื่อว่าเป็นข่าวจากสายลับของตน จึงได้ส่งหน่วยคอมมานโดไปปฏิบัติงานพิเศษ ฝ่ายเยอรมันเตรียมรับมือไว้พร้อมแล้ว ทำให้ทหารคอมมานโดเสียชีวิตเป็นจำนวนมากและปฏิบัติงานไม่สำเร็จ

ตอนที่ ๑๕

กลุ่มกองโจรทยอยเข้าไทย

ต่อมาสายลับของ S.O.E. รายงานว่าญี่ปุ่นรู้เรื่องการดำเนินงานของกองกำลัง ๑๓๖ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และจับสายลับของกองกำลัง ๑๓๖ ได้ รายงานนี้ทำให้ S.O.E. ในลอนดอนสงสัยมากกว่า การที่ทางไทยขอให้กองกำลัง ๑๓๖ แผนกไทยส่งคณะที่สามเข้าไปในต้นเดือนกันยายนนั้น เป็นอุบายของญี่ปุ่น ซึ่งต้องการพวกข้างเผือกในประเทศไทย S.O.E. ในลอนดอนเห็นว่า การตรวจสอบของญี่ปุ่นยังไม่สมบูรณ์แบบ เพราะหากพวกข้างเผือกถูกทราบทหารลอบสังหาร ก็ย่อมจะเผยความลับเรื่องคำถามคำตอบที่ได้นัดแนะกันไว้ล่วงหน้า นายพันเอกอัศวินแห่งหน่วยสืบราชการลับเห็นว่า เพื่อพิสูจน์ให้แน่ชัดว่าการติดต่อกับฝ่ายไทยนั้น เป็นการติดต่อกับนายปรีดีจริง ไม่ใช่กลลวงของญี่ปุ่น แผนกไทยจะต้องถามเรื่องที่นายปรีดีรู้หรือหาคำตอบได้ แต่คนอื่นไม่มีทางจะรู้ หากได้คำตอบที่ถูกต้องจึงจะเชื่อได้แน่นอนว่าฝ่ายเราไม่โดนญี่ปุ่นหลอก ปู่จตุและกิลคริสต์ต้องครุ่นคิดอย่างหนักว่า จะถามอะไร ในหนังสือเรื่อง *Bangkok Top Secret* กิลคริสต์เล่าว่า เขาเสนอให้แจ้งไปยัง นายปรีดี ให้สืบถามตำบลบ้านที่อยู่ของกิลคริสต์จากสุภาพสตรีสาวผู้หนึ่ง แล้วให้พวกข้างเผือกส่งวิทยุบอกมาภายใน ๒๔ ชั่วโมง ปู่จตุตกลงทำตามข้อเสนอ

การที่กิลคริสต์เสนอเช่นนั้นก็เพราะเหตุว่า เมื่อเขาทำงานอยู่ที่สถานทูตอังกฤษในกรุงเทพฯ นายปรีดี ซึ่งขณะนั้นเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รู้ว่ากิลคริสต์

หลงรัก (ข้างเดียว) ธิดาสาวสวยของ ม.จ. สกลวรรณกร วรวรรณ เธอเดินทางไปศึกษาวิชา เศรษฐศาสตร์ในประเทศอังกฤษพร้อมกับผู้เขียนบันทึกนี้ และเธอเคยไปเที่ยวในสก๊อตแลนด์ และพักที่บ้านของกิลคริสต์กับน้องสาวของเธอ

ต่อมาเมื่อฐานวิทยุ ๑๓๖ ถอดรหัสจากไทย ก็ปรากฏว่ามีตอนหนึ่งที่อ่านไม่ได้ความ ดังต่อไปนี้ KERSELESMAHAGOWLANARKSHIRE แต่พอกิลคริสต์เห็นเข้าก็ถึงโลก บอกว่านั่นคือตำบลที่อยู่ของเขาในสก๊อตแลนด์ คือ Kerse, Lesmahagow, Lanarkshire จึง แน่ใจว่า คณะข้างเผือกติดต่อกับ BB 855 (ชื่อรหัสของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์) ได้จริง มิได้ส่งสาส์นภายใต้การบงการของญี่ปุ่น

กิลคริสต์รับชี้แจงสถานการณ์ด่วนที่สุดไปลอนดอน คราวนี้ S.O.E. และกระทรวง การต่างประเทศยอมรับว่ากองกำลัง ๑๓๖ ในกัลกัตตาติดต่อกับ BB 855 ได้จริง และยอมเชื่อ ว่ารัฐบาลใหม่ของไทยเป็นฝ่ายต่อต้านญี่ปุ่น

เป็นอันว่า ปู่จุกจะส่งคณะ BRILLIG เข้าไทย และส่งข่าวว่า แดง คณะติดล ไปด้วยไม่ได้เพราะเขาเจ็บ

ต่อมาภายหลัง ทั้งอังกฤษและอเมริกันได้ใช้นายา “รูธ” (Ruth) เป็นชื่อรหัสของ หัวหน้าขบวนการในประเทศ นับว่าเป็นสมญาที่แผลงจาก “Truth” ด้วยเห็นว่าเรื่องที่ผู้สำเร็จ ราชการแทนพระองค์เป็นหัวหน้าขบวนการลับเป็นเรื่องจริงที่พิลึกพิลั่นกว่านวนิยาย

ปู่จุกย่ำว่า ฤกษ์ดีกับประเสริฐมีหน้าที่สำคัญคือ ตั้งสถานวิทยุซึ่งมีอิสระมากกว่า สถานของสองคณะแรก ซึ่งอยู่ในฐานะผู้ถูกคุมขังและถูกญี่ปุ่นเฝ้าดูความเคลื่อนไหวใกล้ชิด เขาเอาเครื่องวิทยุเข้าไปสองชุด ปู่จุกกระวนกระวายใจในเรื่องของคณะบริลลิกมาก เพราะ หากพลาดพลั้งเช่นคณะข้างเผือกสองคณะ และคณะลูกจีน “แดง” ตามคณะที่ล่องหน้าไปแล้ว อนาคตของแผนกไทยแห่งกองกำลัง ๑๓๖ ก็จะมีคมนเติมที่

ทุกสิ่งทุกอย่างพร้อมในวันที่ ๒ กันยายน ซึ่งเป็นวันขึ้น ๑๕ ค่ำ แต่ดินฟ้าอากาศ ไม่อำนวย มีพายุฝนตกต่อกันในวันที่ ๒, ๓, ๔ เมื่อฝนกำลังกระหน่ำอย่างหนักในเย็นวันที่ ๔ ฤกษ์และประเสริฐก็ได้รับคำสั่งให้ไปตากอากาศได้ เพราะกองทัพอากาศให้ความเห็นว่ ควรเลื่อนการเดินทางไปเป็นเดือนหน้า แต่ยังไม่ทันที่เขาจะออกจากกัลกัตตาในวันที่ ๕ พายุ ก็สงบ เช้าวันที่ ๖ กันยายน เขาก็เดินทางไปสนามบินลับ พอพลบค่ำก็ขึ้นเครื่องบินเบอเรเตอร์

ลำหนึ่งใน ๑๖ ลำของกองทัพอากาศ ซึ่งจะไปที่ระเบิดที่หนองปลาตุก ออกจากสนามบิน เวลา ๑๘.๑๕ น.

เช้าวันที่ ๗ กันยายน นักบินรายงานว่าปล่อยพลร่มและสัมภาระถูกจุดแน่นอน เพราะเห็นกองไฟหักกองจัดเป็นรูปตัว T ชัดมาก คณะเสรีไทยในประเทศคงเกรงว่าไฟจะไม่สว่างพอสำหรับนักบิน จึงไหมไฟเสียจนดูเหมือนไฟไหม้ป่า นักบินคนนั้นผอมว่า แกได้ไปบอมบ์เมืองโคโลญในเยอรมนีคราวที่กองทัพอากาศอังกฤษส่งเครื่องบินทิ้งระเบิดไป ๑,๐๐๐ ลำ มีผลให้เมืองโคโลญสว่างไสวด้วยแสงเพลิง แต่ก็ไม่สว่างกว่าไฟที่ขบวนการในประเทศจุดเมื่อคืนวานมากนัก แกบอกว่าได้เห็นร่มของพลร่มกางออกแล้ว หวังว่าพลร่มคงจะไม่ตกลงไปในกองไฟ เพราะถ้าตกลงไปก็ไม่รอดแน่

ปู่จตุซึ่งคร่ำเคร่งมาหลายเดือนแล้ว เมื่อรู้ข่าวต้นนี้ก็ขึ้นรถไฟไปตากอากาศกับเมีย แต่กำชับให้กิลคริสต์ส่งข่าวคราวทางโทรศัพท์

ในวันที่ ๘ กันยายน ป่วยก็ส่งข่าวว่าคณะบริลลิกเดินทางไปถึงโดยปลอดภัย ในวันรุ่งขึ้นสถานีวิทยุของบริลลิกก็ติดต่อกับฐาน ๑๓๖ ได้ คราวนี้เป็นการแน่นอนว่าญี่ปุ่นมิได้สวมรอยซ่อนกลสถานีใหม่ เพราะกฤษฎณ์ส่งรายการของที่ต้องการให้ฐาน ๑๓๖ ส่งให้ในคราวต่อไป และรายการนั้นตรงกับที่กฤษฎณ์ได้ให้เจ้าหน้าที่พัสดุไว้แล้วก่อนออกเดินทาง นอกจากนั้น กฤษฎณ์ยังรายงานว่าได้ส่งสารของหลอดหลุยส์ เม้าท์แบทเทินให้รู้แล้ว

กฤษฎณ์และประเสริฐในคณะบริลลิก (Brillig) ต้องทำหน้าที่เป็นสถานีวิทยุแห่งที่สอง จึงต้องอยู่ในกรุงเทพฯ เพื่อรับข้อความที่หัวหน้าขบวนการต้องการให้ส่งถึงฐาน ๑๓๖ ในขั้นต่อไป แผนกไทยของกองกำลัง ๑๓๖ ต้องการทยอยส่งพวกข้างเผือกที่เหลือเข้าไปจัดตั้งหน่วยฝึกพลพรรค และส่งอาวุธยุทโธปกรณ์เข้าไป ฝ่ายไทยต้องการส่งผู้แทนของรัฐบาลออกมาเจรจากับผู้บัญชาการทหารสูงสุดฯ ฝ่ายอังกฤษตอบไปว่ายังไม่ถึงเวลาที่จะพูดเรื่องการเมือง ฝ่ายไทยก็ระงับเรื่อง แต่ต่อมาได้ขอให้ฐาน ๑๓๖ ส่งนายทหารอังกฤษเข้าไปในกรุงเทพฯ เพื่อเจรจากับผู้นำขบวนการใต้ดิน ฝ่ายอังกฤษก็ตอบไปว่า ยังไม่พร้อม สรุปได้ว่า แม้ปู่จตุจะได้ทำแผนปฏิบัติงานของแผนกประเทศไทยไว้อย่างสวยหรู และสำนักงานใหญ่ของกองกำลัง ๑๓๖ ที่แคนดิกก็เห็นชอบด้วย และได้ส่งรายงานไปยัง S.O.E. ลอนดอนเพื่อขออนุมัติให้แผนกไทยดำเนินงานต่อไปตามแผน แต่เบื้องบนในลอนดอนโอ้อืดเอื้อนเชื่อนานเข้าอยู่ๆ พื้ม

ในลอนดอนเริ่มกระวีกระวาด เมื่อกองกำลัง ๑๓๖ รายงานว่า หน่วย O.S.S. ของสหรัฐ ฯ อาจจะปฏิบัติงานทางประเทศไทยล้าหน้าฝ่ายอังกฤษได้ในไม่ช้า เพราะเสรีไทยสายอเมริกาส่งข่าวทางวิทยุออกมาจากประเทศไทย เมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม ๒๔๘๗ ว่า พวกเขาเข้าประเทศไทย ได้ตั้งแต่เดือนกันยายน ผมจะได้กล่าวถึงความขัดแย้งในระดับสูงของทางการอังกฤษเอง และความขัดแย้งระหว่างสองมหามิตรในภายหลัง เพื่อให้ท่านผู้อ่านเข้าใจชัดเจนว่า ขบวนการเสรีไทยทุกกลุ่ม คือขบวนการในประเทศ เสรีไทยสายอเมริกา และเสรีไทยสายอังกฤษ มีอุปสรรคมากมายเพียงใดในการดำเนินงาน เพื่อแก้ไขภาวะวิกฤติของชาติระหว่างสงครามมหาเอเชียบูรพา

ในตอนนั้นผมขอลำดับถึงแต่เพียงข้อขัดข้องในการดำเนินงานของปู้จุก ในฐานะผู้บัญชาการแผนกไทยของกองกำลัง ๑๓๖ ปู้จุกอยู่ในประเทศไทยนานพอที่จะรู้จักใจคนไทยดี แกรักเมืองไทย รักคนไทย รักพวกเราที่เป็นลูกน้องโดยตรงของแก แต่ความพยายามของแกที่จะดำเนินงาน อันจะเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายไทยอย่างดีที่สุดนั้น มิได้รับความสนับสนุนเท่าที่ควรจากเบื้องบน อุปสรรคของปู้จุกจะไม่รุนแรงนัก หากสำนักงานใหญ่ของกองกำลัง ๑๓๖ ในแคนด็อยอยู่ภายใต้กองบัญชาการทหารสูงสุดของสัมพันธมิตรประจำเอเชียอาคเนย์ แทนที่จะขึ้นต่อ S.O.E. ในลอนดอน ซึ่งเป็นหน่วยบริหารงานพิเศษที่ขาดความคล่องตัวในการดำเนินงาน เพราะประกอบด้วยผู้แทนจากสามกระทรวง ได้แก่กระทรวงการสงครามเศรษฐกิจ กระทรวงการต่างประเทศ และกระทรวงกลาโหม เมื่อ S.O.E. อยู่เหนือกองกำลัง ๑๓๖ ในอินเดีย ความผิดและหนืดในการสั่งงานก็ย่อมมีมาก เพราะระยะทางที่ไกลมากเป็นอุปสรรคการติดต่อทางโทรเลขย่อมไม่สะดวกรวดเร็วเท่ากับการพบปะกัน เนื่องจากอาจต้องถามกันไปตอบกันมากกว่าจะตัดสินใจได้ ปู้จุกถูกกล่าวหาบ่อย ๆ ว่ามองไทยในแง่ดี เชื่อขบวนการในประเทศง่าย ๆ แกจึงตกอยู่ในภาวะหนึ่งหน้าไฟกล่าวคือ ทางเมืองไทยก็เร่งเร้าให้แกช่วยขบวนการในประเทศเร็ว ๆ ทางสำนักงานใหญ่ของกองกำลัง ๑๓๖ ในแคนด็อก็ไม่กล้าตัดสินใจในหลาย ๆ เรื่องที่ปู้จุกต้องการ ได้แต่จำกัดขอบเขตการปฏิบัติงานของแผนกไทยไว้ว่า ต้องเป็นเรื่องการช่วยเหลือขบวนการต่อต้าน และการหาข่าวสารที่เป็นประโยชน์ทางทหารสำหรับกองบัญชาการทหารสูงสุด และห้ามเจรจาการเมืองกับรัฐบาลไทย

ลอร์ดหลุยส์ เม้าท์แบทเทินตระหนักดีว่า เป็นไปไม่ได้ที่การติดต่อกับขบวนการต่อ

ท่านญี่ปุ่นในไทยและในอินโดจีนจะปลอดจากปัญหาการเมืองโดยสิ้นเชิง จึงขอตั้งที่ปรึกษาการเมืองสำหรับกองบัญชาการทหารสูงสุด ฯ (ซีแอนด์) ในตอนแรกกระทรวงการต่างประเทศทักท้วงว่า ซีแอนด์ไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับการเมืองเลย แต่เมื่อกษัตริย์ยืนยันว่า เป็นไปไม่ได้ที่จะแยกเรื่องการเมืองออกจากทหารโดยเด็ดขาด กระทรวงการต่างประเทศจึงตั้งนายเดนิง (Dening) เป็นที่ปรึกษาการเมืองของลอร์ดหลุยส์ ฯ เมื่อปู่จตุรนต์เสนอร่างหนังสือถึงผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ให้ลอร์ดหลุยส์ ฯ เห็น เพื่อให้คณะบริลหลิกนำไปส่ง นายเดนิงได้แสดงลวดลายนักการต่างประเทศโดยเปลี่ยนรูปแบบของหนังสือให้เป็นข้อเสนอของลอร์ดหลุยส์ ฯ ซึ่งไม่ระบว่ามีไปถึงผู้ใด ส่วนเนื้อหาสาระของหนังสือนั้นไม่เปลี่ยนแปลง

ความโอ้อวดลัทธิของเบ็องบน ซึ่งบงการจากมหานครลอนดอน ทำให้ปู่จตุรนต์ไม่สามารถดำเนินงานตามขั้นตอนที่วางไว้ หลังจากคณะบริลหลิกเข้าประเทศแล้ว ปู่จตุรนต์เขียนแผนงานไว้หุรหุราทีเดียว SIAM PLAN ของแกระบุจุดประสงค์เบื้องต้นของแผนกไทยแห่งกองกำลัง ๑๓๖ ไว้ดังต่อไปนี้

ก) ให้พวกข้างเผือกช่วยขบวนการในประเทศโดยฝึกรบมกลยุทธกองโจรแก่พลพรรคเสรีไทย

ข) ให้พวกข้างเผือกจัดตั้งสถานีรับ-ส่งวิทยุกับฐาน ๑๓๖ เพิ่มขึ้น

ค) ส่งนายทหารอังกฤษเข้าไปพบกับผู้นำขบวนการในประเทศ เพื่อทราบกำลังคนและหารือกันเพื่อวางแผนปฏิบัติการ แล้วเอาตัวนายทหารอังกฤษกลับออกมาเพื่อชี้แจงสถานการณ์ภายในประเทศอย่างละเอียดแก่กองกำลัง ๑๓๖

ง) ส่งอาวุธยุทโธปกรณ์เข้าไป

จ) เอาพลพรรคในประเทศออกมารับการฝึกรบในอินเดียและลังกา

ฉ) ในขั้นสุดท้าย เมื่อขบวนการในประเทศมีคลังอาวุธยุทโธปกรณ์และพลพรรคที่ได้ผ่านการอบรมแบบกองโจรมากพอ ให้ส่งนายทหารอังกฤษเข้าไปร่วมปฏิบัติงานในหน่วยที่มีความสำคัญสูงในแผนยุทธศาสตร์ของกองบัญชาการทหารสูงสุด ฯ (ซีแอนด์)

สำนักงานใหญ่ของกองกำลัง ๑๓๖ ในแคนดีเสนอ SIAM PLAN ต่อซีแอนด์อย่างภาคภูมิ ปู่จตุรนต์จะเงยหน้าอ้าปากได้ ไม่ใช่เพราะได้ปฏิบัติงานเป็นผลสำเร็จไปบ้างแล้ว แต่เพราะสามารถเขียนแผนงานหุรหุรา แต่ยังไม่ทันจะทำอะไรจริงจึงไม่ได้ จนกว่าที่เบ็มในกรุง

ลอนดอนจะสั่งการ

เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์สองประการแรก ปู่จตุได้ส่งกิลคริสต์ไปเจรจากับสำนักงานใหญ่ของกองกำลัง ๑๓๖ ที่แคนดี เสนอแผนส่งพวกข้างเผือกกลุ่มที่ ๔ เข้าประเทศไทยโดยเร็วที่สุด กลุ่มนี้จะอยู่ในชัยภูมิที่เหมาะสมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีหน้าที่ฝึกรบพลพรรคและสะสมอาวุธยุทธโปกรณ์ กิลคริสต์ไม่ประสบความสำเร็จในการเจรจา เจ้าหน้าที่ในสำนักงานให้ความเห็นว่า ปู่จตุไว้วางใจขบวนการในประเทศเกินไป เขาแนะนำให้แผนกไทยเปลี่ยนแผนการณเสียใหม่ คือให้ส่งกลุ่มข้างเผือกเข้าไปอีก ให้ดำเนินงานเป็นเอกเทศ ไม่ขึ้นกับขบวนการในประเทศ รายงานตรงต่อฐาน ๑๓๖ ในกัลกัตตา ไม่ให้ฝ่ายในประเทศรู้ว่ากลุ่มข้างเผือกกลุ่มนี้มีอยู่ในประเทศและปฏิบัติงานตามแผนของฐาน ๑๓๖

กิลคริสต์เล่าว่า เขาโกรธเจ้าหน้าที่ในสำนักงานที่แสดงว่า ไม่ไว้วางใจหัวหน้าขบวนการในประเทศ เพราะเห็นว่าเป็นแต่เพียงนักการเมือง หากไม่มีทหารหนุนหลังก็จะไม่มีประโยชน์อะไรนั้สำหรับสัมพันธมิตร ความพยายามของกิลคริสต์ที่จะจูงใจให้พวกนั้นเปลี่ยนความคิดไม่เป็นผล พวกนั้นเห็นว่า ปู่จตุและกิลคริสต์มีฉันทาคติต่อคนไทย

เมื่อกิลคริสต์กลับมารายงานความล้มเหลวของการเจรจาที่แคนดี ปู่จตุก็เขียนรายงานด้วยถ้อยคำเผ็ดร้อนส่งไปแคนดี ซึ่งให้เห็นว่า คณะข้างเผือกสองคณะและคณะลูกจีน “แดง” สามคณะที่เข้าไปในไทยโดยมิได้ติดต่อล่วงหน้ากับขบวนการในประเทศ ล้วนแต่ปฏิบัติงานไม่สำเร็จทั้งสิ้น ตรงข้าม คณะข้างเผือก “บริลลิก” ซึ่งขบวนการในประเทศรับรู้ตั้งแต่ต้น กำลังปฏิบัติงานได้ผลดียิ่ง ได้รายงานสถานการณ์ในประเทศที่เป็นประโยชน์ ได้รายงานความเคลื่อนไหวของทหารญี่ปุ่น สถานที่คุ้มขังนักโทษสงคราม และหาข้อมูลให้ตำรวจเร็วตามความต้องการของฐาน ๑๓๖ ทำไมเราจึงจะส่งคณะข้างเผือกคณะใหม่เข้าไปโดยไม่ให้รู้รู้ ขอทราบว่าการไม่ร่วมมือกับขบวนการในประเทศในระยะต่อไปมีข้อดีอย่างไรบ้าง

โดนยอนเข้าไปแบบนี้ ทางแคนดีก็จำนนด้วยเหตุผล สั่งให้ปู่จตุจัดการส่งพวกข้างเผือกกลุ่มที่ ๔ เข้าไปเพื่อปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่อไป ปู่จตุเสียเวลาไปสองเดือนเนื่องจากความเฉื่อยฉะของเบ็องบน

พันตรีกิลคริสต์เล่าว่า เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ เจ้ากาวิละเคยเล่าให้เขาฟังถึงสถานที่บนเขาซึ่งมีสัตว์ป่าชุกชุมมากเรียกว่า ภูกระตัง ปู่จตุเคยแผนที่บริเวณจังหวัดขอนแก่นและจังหวัด

เลยก็ไม่มีชื่อภูกระตัง แต่แก่ได้รู้ว่า เสนาะ นิลกำแหง เคยเดินทางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงเรียกตัวมาซักถาม ได้ความว่า เสนาะเคยขึ้นไปบนภูกระตังเมื่อห้าหกปีมาแล้ว และเห็นว่าเป็นสถานที่เหมาะสมสำหรับส่งพลร่มและสัมภาระ เหมาะสำหรับใช้เป็นศูนย์ฝึกพลพรรค ภูมิประเทศมีลักษณะเป็นที่ราบสูง และเป็นป่าไม้ที่บนัก มีลำธารซึ่งมีน้ำเพียงพอตลอดปี เป็นสถานที่ซึ่งแม้จะไม่ไกลจากเมืองขอนแก่น แต่ก็อยู่ในท้องที่ที่กั้นดาร์ เข้าไปไม่สะดวก ทางขึ้นก็ลำบาก จากการปรึกษาหารือกับเสนาะ ปัจจุบันเห็นว่าภูกระตังเหมาะสมหลายประการ เช่นอาจใช้เป็นสนามบินลับ ใช้เป็นที่ชุมนุมนายทหารอังกฤษที่แผนกไทยจะส่งเข้าไป ใช้เป็นที่สะสมอาวุธยุทโธปกรณ์และฝึกพลพรรค

ปัจจุบันวิทยุเมื่อต้นเดือนพฤศจิกายนไปถึงป่วย แจ้งเรื่องที่จะส่งข้างเผือกไปลงที่ภูกระตัง (ฐาน ๑๓๖ เสียเวลาไปสองเดือนหลังจากส่งคณะบริลลิกเข้าไปเมื่อวันที่ ๖ กันยายน) ฝ่ายไทยตอบมาว่า คุณหลวงอดุลขอเวลาพิจารณาความเหมาะสม ในที่สุดก็ตอบมาว่า ไม่เห็นด้วยกับการทั้งคนและของลงบนภูกระตัง เพราะการที่เครื่องบินไปวนเวียนอยู่ในบริเวณนั้น จะทำให้ชาวบ้านระแวงว่ามีอะไรไม่ชอบมาพากลที่นั่น ปัจจุบันและกิลคริสต์ไม่ก็คิดว่านั่นเป็นเหตุผลที่แท้จริง เพราะอีกสองเดือนต่อมา ทางฝ่ายไทยก็ยอมให้คณะของผมไปโคดลงบนภูกระตัง พร้อมด้วยสัมภาระอีก ๑๑ ร่ม เชื่อกันว่าเหตุผลที่แท้จริงคือ ผู้หลักผู้ใหญ่ในกรุงเทพ ฯ ไม่รู้จักภูกระตังเลย เพราะมันอยู่ห่างไกลความเจริญอย่างยิ่ง เป็นบริเวณป่าทึบที่มีสัตว์ป่าชุกชุม โดยเฉพาะเสือ แม้แต่ชาวบ้านแถบนั้นก็ไม่ค่อยกล้าขึ้นไปบนภูกระตัง

ฝ่ายไทยเสนอให้คณะข้างเผือกกลุ่มที่ ๔ รหัสคัพปลิง (Coupling) ลงไป ณ บริเวณป่าในอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดอุทัยธานี ไม่ไกลจากเขาปลาร้า ซึ่งเดิมปัจจุบันกำหนดให้คณะของป่วยไปลง

คณะคัพปลิง ประกอบด้วยเสนาะ นิลกำแหง (หัวหน้าคณะ) ประโพร เปาโรหิต (ช่างวิทยุ) และเทพ เสมลิตี ออกเดินทางจากอินเตียตอนหัวค่ำของคืนวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๔๘๗ วันรุ่งขึ้นป่วยส่งข่าวว่า คณะคัพปลิงปลอดภัย อีกหนึ่งสัปดาห์ป่วยก็แจ้งว่าให้ฐานทัพส่งข้างเผือกเข้าไปอีกคณะหนึ่งในช่วงเดือนมกราคมปี ๒๔๘๘

ขณะนั้นกลุ่มกองโจรยังมีเหลืออยู่ในอินเตียอีก ๑๐ คน ได้แก่ ม.จ. ภิศเดช รัชนิม.จ. จิรตินัย กิตยากร ม.จ. การวิก จักรพันธ์ บุญส่ง พิงสุนทร บัณฑ์ บัณฑสถาน อรุณ

สรเทศน์ วัฒนา ชิตวารี กำแหง พลังกูร ประพฤทธิ ฒ นคร และผม หลังจากหักกระโศกร่วมในเดือนมีนาคม ๒๔๘๗ แล้ว เราได้ไปฝึกเดินป่ากันอีกสองครั้ง และได้แยกย้ายกันไปรับการอบรมตามหน่วยต่างๆ ไม่ค่อยได้อยู่ด้วยกัน ผมเองได้ไปรับการฝึกอบรมที่หน่วยยานยนต์และหน่วยอาวุธเบา เข้าในป่าแคว้นเบงกอลกับไอ้เฟ้มสองครั้ง เดินเขากับไอ้เฟ้มที่แคชเมียร์และใกล้พรมแดนสิกขิมและภูฐาน

แผนการณ์ของปู่จตุในช่วงปลายปี ๒๔๘๗ คือจะแยกพวกที่เหลืออีก ๑๐ คน ออกเป็น ๕ คณะ เพื่อเร่งส่งเข้าเมืองไทยให้หมดภายในต้นปี ๒๔๘๘ แก๊งคาคันให้ทุกคนหักส่งวิทยุให้ได้ คนที่ส่งวิทยุไม่ได้มีสามคน คือ อรุณ สรเทศน์ บุญส่ง พิงสุนทร และผม

ผมได้รับอนุมัติให้ไปพักผ่อนได้สามสัปดาห์ตั้งแต่วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๔๘๗ และได้ไปตากอากาศที่เมืองมูสซูรี (Mussouri) สถานตากอากาศบนภูเขาสูง ๖,๖๐๐ ฟุต ห่างจากเดลี ๒๓๓ ไมล์

ระหว่างเทศกาลตรุษฝรั่งและปีใหม่ มีเสรีไทยกลุ่มกองโจรหลายคนไปเดลีเพื่อพบปะเพื่อนฝูงที่ทำงานที่นั่น ซึ่งอาจเป็นโอกาสที่จะได้เห็นหน้ากันเป็นครั้งสุดท้าย เพราะกลุ่มกองโจรทุกคนจะต้องเข้าเมืองไทยภายในปี ๒๔๘๘ สหายของเราที่ปฏิบัติงานในเดลีอัลยอวรณ์พวกข้างเผือกมาก พวกเขาคิดว่าพวกเราที่จะเข้าไปทำงานในประเทศคงจะไม่รอดชีวิตในเมื่อถึงเวลาที่ทหารไทยและขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นในประเทศลุกฮือขึ้นปฏิบัติการร่วมกับกองทัพสัมพันธมิตร ผมคิดว่าสหายฝ่ายบุนของเราเป็นห่วงเรามากกว่าเราเป็นห่วงตนเอง จริงอยู่เรารู้ว่างานของเราเสี่ยงอันตราย แต่เราก็อัดคิดเข้าข้างตนเองไม่ได้ว่า แม้ในการปฏิบัติงานขั้นสุดท้ายเพื่อขับไล่ศัตรูผู้รุกราน คนไทยผู้รักชาติจะต้องล้มตายกันเป็นจำนวนมาก เราเองคงแคล้วคลาด ตราบใดที่เรายังมีชีวิตอยู่อย่างสดชื่น ตราบนั้นเราก้หวังว่าเราจะผ่านพ้นภัยอันตราย

เท่าที่ผมได้พูดคุยกับทหารอังกฤษและอเมริกันในอินเดีย ได้พบทหารหลายคนก็บอกว่าเขาทำใจไว้ล่วงหน้าแล้วว่าเขาจะตายในสนามรบ เขามีความรู้สึกว่าโอกาสที่จะรอดตายในการสู้รบกับทหารญี่ปุ่นนั้นแทบจะไม่มีเลย เพราะญี่ปุ่นเป็นทหารกล้าตาย สู้จนถึงที่สุดโดยไม่ยอมแพ้ ด้วยเห็นว่าเสียเกียรติถ้าถูกจับเป็นเชลย ทหารที่คิดเช่นนั้นจึงแสวงหาความสุขสำราญเต็มที่ระหว่างที่รอความตาย โดยเฉพาะความเพลิดเพลินทางกาม สำหรับนายสิบและ

พลทหารอังกฤษนั้น กามสุขัลลิกานุโยคได้มาจากการเที่ยวชั่งโสเภณีแขก ซึ่งเป็นแหล่งแพร่
 กามโรคอย่างฉกาจจรรจ์ การระบาดของโรคซิฟิลิสและโกโนเรียเป็นปัญหาหนักอกของทาง
 การทหารสัมพันธมิตรในอินเดีย

หลังจากคณะของป่วยติดต่อกับฐานทัพได้ในเดือนกรกฎาคม ๒๔๘๗ ฤดูฝนกับ
 ประเพณีโตตรัมเข้าเมืองไทยเดือนกันยายน เสนาะ ประโพร เทพ โตตรัมเข้าเมืองไทยเดือน
 ธันวาคม เสรีไทยในอินเดียอีก ๑๐ คนก็รู้ตัวว่าจะต้องทยอยกันเข้าไปในปี ๒๔๘๘ ขณะนั้น
 คาคะเนกั้นว่า พวกเราคงจะถูกจัดเป็น ๕ คณะๆ ละ ๒ คน แต่ก็ยังไม่มีใครรู้ว่าจุดจะจัด
 ที่มายังไง ใครจะไปก่อนไปหลัง ที่รู้แน่นอนก็คือ อรุณ บุญส่งและผม ซึ่งไม่ผ่านการอบรม
 รับส่งวิทยุ จะต้องไปกับคนที่เป็นนักวิทยุ

ระหว่างที่รอการเดินทางขึ้นสู่เหย้าอันน่าระทึกใจและไหวหวั่น แต่ละคนก็มีปฏิ
 กิริยาต่างๆ กัน ผมได้พุกอยู่กับเจ้เหม่ง (ม.จ. การวิก จักรพันธุ์) เมื่อได้พบกันในเมืองไทย
 ท่านบอกว่า ท่านหวังว่า หลังจากฐานทัพได้สัญญา “ไฟเขียว” จากป่วย ท่านก็หวังว่าจะ
 ได้กลับเมืองไทยในคณะแรกๆ (ท่านจากบ้านเกิด ๑๗ ปีแล้ว) แต่ก็ผิดหวังอย่างร้ายแรง
 เพราะได้แต่เข้าไปปฏิบัติการรับคณะตำรวจสันติบาลที่เกาะเต่าในปลายปี ๒๔๘๗ แล้วก็กลับ
 ไปอินเดียรอแล้วรอเล่าจนถึงต้นเดือนมีนาคม ๒๔๘๘ จึงได้เข้าประเทศในฐานะมีวิทยุของ
 คณะ “เนโรเนียน” ซึ่งมีอรุณ สรเทศน์ เป็นหัวหน้าคณะ ท่านสงสัยและเสียใจว่าเจ้านายคง
 เห็นว่าท่านไม่สามารถ จึงถ่วงไว้ตั้งปีหลังจากป่วยเข้าไปแล้ว

เมื่อท่านการวิกเหยียบพสุธาที่จังหวัดสุโขทัยในเดือนมีนาคม ๒๔๘๘ ผมเป็น
 หัวหน้าคณะไปรับพลร่ม ท่านคงอดน้อยใจไม่ได้ว่าผมซึ่งเป็น “ไอ้กรีก” ของกลุ่มกองโจร
 ยังเข้าเมืองไทยก่อนท่านเสียอีก

ท่านผู้อ่านคงจำได้ว่า เกมทางการทหารอังกฤษได้เลือกเสรีไทยเพียง ๑๔ คนไป
 ฝึกกลยุทธ์กองโจร ผมได้เข้าไปรับการฝึกในฐานะ “หนูตะเภา” เท่านั้น ในขณะที่กองกำลัง
 ๑๓๖ ยังไม่มีความจำเป็นที่จะเอาผมไปประจำสำนักงานที่กัลกัตตา

ผมขออวดอ้างตนเองได้แต่เพียงว่า ได้พยายามบำรุงรักษาสุขภาพอย่างเคร่งครัดจน
 ทุ้ผ่านการฝึกอบรมมหาโหดไปได้ แต่ไม่อาจอดใจได้ว่าผมเป็นชายชาติทหารชาญสมร การ
 ที่ผมปลื้มตัวไปพักผ่อนอย่างสงบบนเขาสูงแทนที่จะไปแสวงกามสุขัลลิกานุโยคในเคลลี บอมเบย์

หรือกัลกัตตา ก็เพราะผมต้องการจะรักษาสุขภาพอนามัยให้สมบูรณ์ที่สุดเพื่อจะได้มีโอกาส แคล้วคลาดความตายมากที่สุดเมื่อเข้าไปปฏิบัติการในประเทศไทย เพราะต้องการสัมผัสกับ ธรรมชาติอันสดชื่นและสวยงาม เพราะต้องการรำลึก รำพึง ผันถึงคู่รักที่รอผมอยู่คนละฟาก ฟ้า ความใฝ่ฝันถึงเบรลมีส่วนทำให้ผมหน่ายแหยงต่อความเปล็ดเปล็นอื่นๆ เช่นการดู ภาพยนตร์หรือการเที่ยวเตร่กับเพื่อนฝูง อาจกล่าวได้ว่าในช่วงนั้น ความเปล็ดเปล็นในธรรมชาติเป็นสิ่งที่ผมต้องการมากกว่าสิ่งอื่นใด

ตั้งแต่ผมได้รับคำสั่งให้ไปพักผ่อน ผมสนใจในดวงจันทร์ดูกระจ่ายในคำพังเพย เพราะการเหินห่างร่อนเวหาของผมขึ้นอยู่กับดวงจันทร์ กล่าวคือการส่งพลร่วมตามปกติจะกระทำ ในช่วงขึ้น ๑๒ ค่ำ ถึงแรม ๔ ค่ำ เมื่อศศิธรสะท้อนแสงส่องพสุธาสว่างพอสำหรับให้นักบินหา จุดทิ้งร่มและสำหรับให้พลร่วมกะจังหวะที่ทำการหอบแผ่นดิน ผมทำปฏิทินข้างขึ้นข้างแรมไว้ สำหรับปี ๒๔๘๘ เพื่อจะได้รู้กำหนดการเดินทางไปโคตรมล่งหน้อยอย่างคร่าวๆ สำหรับปี ๒๔๘๘ ก็วันเพ็ญตรงกับวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๗ มีนาคม ๒๕ เมษายน ฯลฯ

สำนักงานกัลกัตตาให้ผมพักผ่อนได้ระหว่าง ๒๐ ธันวาคม ๒๔๘๗ ถึง ๘ มกราคม ๒๔๘๘ ผมคาดว่าผมคงยังไม่ต้องเข้าประเทศไทยอีกหลายเดือน เพราะในบรรดาเสรีไทยกลุ่ม กองโจรอีก ๙ คนในอินเดีย มีคนแข็งแรงและใจคอเข้มแข็งกว่าผมหลายคน ซึ่งคงจะถูกส่ง เข้าไทยก่อนผม

พวกเราพูดคุยกันบ่อยๆ ถึงอาถรรพ์ของวัยเบญจเพสซึ่งเป็นช่วงอายุที่คนตายหรือ ประสบเคราะห์กรรมร้ายแรง ความจริงผมไม่ถือโชคถือกลาง แต่เมื่อเพื่อนฝูงกล่าวถึงกรณีของ คนที่เขารู้จักซึ่งเคราะห์หามยามร้ายในวัยเบญจเพส ผมก็อดไหวหวั่นพรันพริ้งไม่ได้ เพราะผม อายุย่างเข้าวัยเบญจเพสเมื่อวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๗ ผมนับวันที่ผมจะได้พ้นวัย ๒๕ ปีใน เดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๘๘ และก่อนข้างจะโล่งใจว่าคงจะมีอายุย่างเข้าวัย ๒๖ ปีเมื่อถึงคราวที่ ผมต้องเข้าประเทศไทย

เมืองมัสซูรีเป็นสถานตากอากาศหรรษาแห่งหนึ่งซึ่งอยู่ใกล้กรุงเดลี ในช่วงตรุษ ฝรั่งและปีใหม่มมีคนไปเที่ยวมาก โรงแรมชั้นดีสามแห่งเต็ม แต่ผมก็ได้อยู่ที่โรงแรมชั้นดีแห่ง หนึ่งคือ โรงแรมชาวอย ซึ่งมีแต่ทหารอังกฤษและอเมริกัน ภรรยานายทหารอังกฤษ ทหาร หญิงและนางพยาบาล ไม่มีแขกอินเดียพักอยู่เลย ผมต้องร่วมโต๊ะอาหารกับนายทหารอังกฤษ

และได้ไปในงานเต้นรำส่งท้ายปีเก่ากับพวกเขา อันที่จริงผมไม่ได้สนใจอะไรจะไปลีลาศ ผมต้องการจะอยู่เงียบ ๆ ตามลำพัง เพื่อคั่นถึงงานเต้นรำรับปีใหม่ที่บ้านบาร์นสเลย์เมื่อสองปีมาแล้ว อันเป็นโอกาสสุดท้ายที่ผมมีความสุขขึ้นกับเบริลและเพื่อนที่เหมืองบาร์นสเลย์ ผมจากเบริล ในวันที่ ๑ มกราคม ๒๔๘๖

ขณะที่อยู่ที่มูสซูรี ผมออกไปเดินตามลำพังทั้งวันหลังอาหารเช้าเพื่อแสวงหาความสุขจากธรรมชาติทั้งความตระการตาและเพื่อบำรุงสุขภาพให้สมบูรณ์เต็มที่ จากเมืองมีทางเดินหลายสาย ผมเอาแซนดวิชและผลไม้ไปกินกลางวัน และออกไปไกล ๆ จากเมืองถึง ๑๕-๒๐ กิโลเมตร แปลว่าได้เดินวันละ ๓๐-๔๐ กม. บริเวณสวยงามที่คนนิยมไปเที่ยวคือที่สะพานข้ามแม่น้ำยูมนา มีทิวทัศน์แม่น้ำของเทือกเขาและหุบเขาที่แม่น้ำยูมนาไหลคดเคี้ยวเลี้ยวลงสู่ที่ราบ

หลังอาหารเย็นผมก็ออกไปเดินเล่นพอสunsetในเมือง เพื่อดูความสว่างไสวของกลุ่มดาวในท้องฟ้าซึ่งเราจะไม่ได้เห็นจากพื้นราบ อากาศบนเขาบางและบริสุทธิ์ไร้หมอกควันและมีความชื้นต่ำมาก เราจึงเห็นดาวในห้วงนภาากาสมากกว่าที่เห็นจากที่ราบต่ำ คืนแรกบนเขาเป็นคืนข้างขึ้น ๖ ค่ำ มีดาวระยิบระยับลานตา ในระหว่างที่ผมอยู่ที่นั่นอากาศแจ่มใสเกือบตลอดเวลา กลางคืนแทบจะไม่มีเมฆบดบังดวงดาว แต่อีกไม่กี่วัน แสงจันทร์ก็เริ่มสว่างขึ้นจนถึงแรมเจ็ดแรมค่ำ ดาวที่ระยิบระยับอยู่ไกลโพ้นก็กลับสายตาไปเกือบหมด

ต้นปี ๒๔๘๘ สำนักงานแผนกประเทศไทยมีโทรเลขถึงผมบอกว่าให้ผมพักผ่อนต่อไปได้ถึงกลางเดือนมกราคมแล้วให้ไปรายงานตัวที่กัลกัตตา หลังวันขึ้นปีใหม่คนที่ขึ้นไปเที่ยวกลับลงไปเกือบหมด ผมก็อยู่ที่มูสซูรีต่อไปในบรรยากาศที่สงบเงียบ รู้สึกสดชื่นกระปรี้กระเปร่าด้วยเหตุว่าสุขภาพสมบูรณ์เต็มที่ เดินวันละ ๘-๑๐ ชั่วโมงได้อย่างสบายไม่เหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า ไม่ต้องการกลับไปกัลกัตตาที่กำหนด เพราะรังแต่จะมีเรื่องเสียทรัพย์สินและเสื่อมสุขภาพ การที่ได้อยู่โดดเดี่ยวในท่ามกลางธรรมชาติอันสงบและงดงามเป็นการผ่อนคลายอารมณ์จากความหวาดหวั่นเนื่องจากรู้ว่าจะต้องไปปฏิบัติการ “จริง” ในไม่ช้า

ผมคิดว่าการที่ผมไม่สนใจอะไรที่จะไปส่งเสพบกับโสภณในกัลกัตตาก่อนที่จะต้องเข้าไปเสี่ยงอันตรายเป็นระยะเวลาซึ่งอาจยืดเยื้อสองสามปีนั้น เป็นเพราะผมมีความหวังมากกว่าผมจะแคล้วคลาดความตาย เพราะชีวิตกำลังสดชื่นเนื่องจากผมมีอนามัยสมบูรณ์อย่างไม่เคยมีมา

ก่อนเลย และผมมีความฝันหวานว่าจะได้กลับไปร่วมชีวิตกับเบรล ซึ่งหลังจากห่างเหินหากันมานานถึง ๒ ปี ยัยยืนันว่าเธอรอผม ผมได้รับจดหมายและบัตรส่งความสุขตรุษฝรั่งปีใหม่จากเธอ เธอบอกว่าสวคมนต์ขอให้พระเจ้าคุ้มครองผมจนได้กลับไปพบเธออีก เธอได้พบทหารอังกฤษจากอินเดียที่ได้กลับไปพักผ่อนหลังจากได้ปฏิบัติการในเอเชียครบ ๒ ปี จึงหวังว่าผมอาจได้กลับไปอังกฤษต้นปี ๒๔๘๘ มันเป็นความฝันลมๆ แล้งๆ เพราะผมได้พบทหารอังกฤษหลายคนที่มาอยู่ในอินเดียและรบในพม่าถึง ๓ ปีแล้วยังไม่ได้กลับไปอังกฤษ

ตั้งแต่กลางปี ๒๔๘๗ การติดต่อทางไปรษณีย์รวดเร็วทันใจเพราะมีไปรษณีย์อากาศจดหมายจากเบรลถึงหน่วยไปรษณีย์ทหารที่กรุงเคลย์กินเวลาเก้าหรือสิบวัน ฉะนั้นเสรีไทยในเคลย์ได้รับจดหมายเร็วกว่าพวกข้างเผือก จดหมายถึงทหารเสรีไทยจะถูกส่งไปยังเลขที่ ๑๕ ถนนอาลีปอร์ เคลย์ (เมืองเก่า) จำหน่ายซองใช้ชื่อจริงกำกับด้วยเลขประจำตัว ดังนี้

Lieut. T. Pantumasan 294252

15 Alipore Road

Old Delhi

India

ถ้าเป็นจดหมายถึงกลุ่มกองโจร เขาก็จะเขียนหน้าซองว่า SCS Calcutta (คือ Siam Country Section, Calcutta) หากพวกเราอยู่ในกัลกัตตา ก็จะได้รับจดหมายจากอังกฤษภายใน ๑๐-๑๒ วัน ถ้าเราอยู่ตามหน่วยฝึกองรบทางไกลเมืองใหญ่ ก็จะได้รับจดหมายล่าช้าไปอีกราว ๆ ๔-๕ วัน ซึ่งก็ยุติ เพราะจดหมายในปี ๒๔๘๖ กินเวลากว่าสองเดือน และมักจะมาถึงหลายฉบับพร้อม ๆ กัน

ในช่วงปลายปี ๒๔๘๗ ทหารอังกฤษกำลังเบิกบานจากข่าวดีของสงคราม ในยุโรป กองทัพอังกฤษ อเมริกัน และรัสเซียกำลังรุกกระหน่ำ ในเอเชียญี่ปุ่นอ่อนกำลังลงมาก ปลายเดือนพฤศจิกายนกองทัพอากาศสหรัฐ ฯ ทั้งระเบิดกรุงโตเกียวเป็นครั้งแรก ในพม่า ญี่ปุ่นตกเป็นฝ่ายรับ กองทัพอังกฤษเริ่มได้เปรียบในการรบบริเวณอาราขาน ใกล้พรมแดนอินเดีย ทั้งทหารอังกฤษและอเมริกันเก่งว่าเยอรมนีจะพ่ายแพ้ในไม่ช้า อังกฤษและสหรัฐ ฯ ก็จะส่งทหารมาเสริมกำลังรบในตะวันออกไกล ทหารที่ผ่านศึกในพม่าจนโถมเต็มประดาที่จะได้กลับบ้าน

ภายหลังผมได้ทราบว่าการเสริไทยสามคน คือ โต บุณนาค บุญเลิศ เกษมสุวรรณ และบุญพบ ภมรสิงห์ ได้กลับอังกฤษเมื่อต้นปี ๒๔๘๘

วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๔๘๘ ผมลงจากมุสซารีเพื่อจะเดินทางไปรายงานตัวที่กัลกัตตา ในวันที่ ๑๗ ถึงวันที่ ๑๕ เป็นช่วงขึ้น ๔ ค่ำ ผมออกไปเดินหลังอาหารเย็น ได้เห็นดาวตาสภาเต็มท้องฟ้าที่ปราศจากเมฆ คุปฏิทินที่ผมใส่ข้างขึ้นข้างแรมไว้พบว่าวันที่ ๒๗ มกราคม จะเป็นวันเพ็ญ ตั้งแต่วันที่ ๒๒ มกราคม แสงจันทร์จะแจ่มกระจ่างพอที่จะส่งพลร่ม ใครหนอในบรรดาพวกเราจะได้เข้าประเทศไทย

เมื่อผมไปรายงานตัวที่สำนักงาน ปู่จตุพดัยม์ ๆ ว่า จะให้ผมไปเที่ยวบนภูเขาอีก คราวนี้จะให้ไปไกลถึงภูกระดึงในจังหวัดเลย ผมใจหายวาบเมื่อรู้ว่าถึงตาของผมแล้ว มันเร็วเกินคาด ข้อที่ทำให้พรันพริงก็คือผมยังจะไม่พ้นวัยเบญจเพส อีก ๒๐ วันจึงจะพ้นวัยอาถรรพ์ “จะผ่อนผันฉันใดนะอกเอ๋ย”

ปู่จตุแจ้งว่าผมจะได้เป็นหัวหน้าคณะ “สวันนา” (Savanna) ไปโคตรมที่ภูกระดึง ในราว ๆ อีกหนึ่งสัปดาห์ แกถามว่าผมจะพอใจไหมถ้าแก่จะให้ “รี” (ม.จ. จีรตินัย กิตติการ) เป็นช่างวิทยุของคณะ และ “ชัย” (บุญส่ง ฟิงสุนทร) เป็นผู้ช่วย ผมพอใจมาก ผมรู้ตัวว่าเป็นคนใจร้อนและบางครั้งก็ก้าวร้าว สองสหายที่พันโทพอยน์ตันเสนอเป็นคนใจเย็นทั้งคู่ อีกทั้ง จีรตินัยก็เป็นคนแข็งแรงที่สุดคนหนึ่งของกลุ่ม ๒๑ คน ในฐานะหัวหน้าคณะ ผมจะต้องรับผิดชอบในกรณีที่ต้องตัดสินใจ แต่ผมสบายใจว่า หากผมจะทำอะไรอย่างหุนหันพลันแล่น สองสหายย่อมจะทัดทานผม เนื่องจากในการปฏิบัติงานประเภทนั้น เราทำงานด้วยกันในลักษณะเพื่อนร่วมเป็นร่วมตายมากกว่าในลักษณะหัวหน้าและลูกน้อง

เรื่องบังเอิญอีกเรื่องหนึ่งก็คือจีรตินัยก็มีอายุ ๒๕ ปี บุญส่งเกิดเดือนเดียวกับผม แต่พ้นวัยอาถรรพ์ไปแล้ว อายุ ๒๖ อย่างเข้า ๒๗ ปี จีรตินัยไม่เชื่อเรื่องอาถรรพ์

อีกสองวันจีรตินัยกับบุญส่งก็ไปถึงกัลกัตตา จีรตินัยไปเรียนวิทยุเพิ่มเติมที่เมืองเมียร์ท บุญส่งได้ไปล่าสัตว์ในป่าเบงกอล ในระหว่างสัปดาห์สุดท้ายในอินเดีย จีรตินัยต้องซักซ้อมการใช้รหัสและคำถามคำตอบตรวจสอบ (pass words) กับหน่วยวิทยุฐานทัพ และกำหนดเวลาติดต่อกัน บุญส่งกับผมต้องตรวจสอบรายการสิ่งของรวม ๑๑ ถึงหลัก ที่เขาจะส่งให้คณะกัปลิงของเสนาะ นิลกำแหง ซึ่งจะคอยรับพวกผมที่ภูกระดึง

เรื่องที่ผมเป็นห่วงก็คือเรื่องการติดต่อกับคู่รักในอังกฤษ ปู่จตุบอกให้ผมมีจดหมายบอกเบริลว่าจะเข้าไปปฏิบัติการในพม่า หลังจากนั้นทางสำนักงานจะส่งจดหมายถึงเบริลแทนผม และเขาจะส่งจดหมายของเบริลเข้าไปให้ผม เขาแนะนำว่าเมื่ออ่านจนอึ้งมอกอึ้งใจแล้วจงเผาศี้

จดหมายฉบับแรกที่ทางการทหารส่งให้ครอบครัวหรือคู่รักทหารที่ปฏิบัติการพิเศษ มีข้อความทำนองเดียวกันดังต่อไปนี้

Dear Madam... (or Miss...)

You will not receive letters from...for some time to come, as he is taking part in the type of operation which makes it impossible for him to write to you. Please write to him, as your letters can be sent to him, and they will cheer him up. Until he is able to write to you himself, I will send you news of him regularly.

(คุณจะไม่ได้รับจดหมายจาก...ชั่วระยะหนึ่ง เนื่องจากเขากำลังปฏิบัติงานซึ่งทำให้เขาเขียนจดหมายถึงคุณไม่ได้ โปรดเขียนจดหมายถึงเขา เพราะผมส่งจดหมายของคุณไปให้เขาได้ ซึ่งจะทำให้เขามีกำลังใจ ผมจะส่งข่าวคราวของเขาให้คุณเป็นประจำจนกว่าเขาจะมีจดหมายถึงคุณได้เอง)

ร้อยเอกเป็น บาร์เฮิสต์ ซึ่งสนิทสนมกับพวกเรา ปลอบผมว่าไม่ต้องวิตกกังวลถึงคู่รัก เขาชำนาญการเขียนจดหมายถึงเมียหรือคู่รักทหาร และจะฝากจูบไปให้เบริลทุกฉบับ

ใครจะไปอดกังวลใจได้ เบริลจะต้องใจหายวบเมื่อได้รับจดหมายจากเป็น ผมคงจะคอยรับจดหมายจากเบริลด้วยความกระวนกระวายใจจากคณะช่างเผือกที่ผมจะต้องไปรับในเดือนกุมภาพันธ์

ในระหว่างสัปดาห์สุดท้ายที่เราเป็น “คนเมือง” บุญส่งและจิรียัตถ์ต่างก็แสวงความสำราญตามแบบชาวกรุง เช่นไปดูภาพยนตร์ กินอาหารในร้านหรู ๆ กินน้ำชาและของว่างแบบชาวอังกฤษ กินไอศกรีม เขาบอกว่าต่อไปจะมีชีวิตแบบ “คนตง” อีกนานปานใดก็ไม่รู้ ส่วนผมนั้นเบื่อหน่ายชีวิตในกัลกัตตาเสียแล้ว จึงใช้เวลาว่างไปเดินเล่นในสวนพฤกษ-

ชาติและสวนสัตว์ ซึ่งกว้างใหญ่ไพศาลมาก ขณะนั้นเป็นฤดูหนาว อากาศเย็นสบายน่าเดินชมนกชมไม้ ด้านหนึ่งของสวนเลียบฝั่งแม่น้ำซึ่งเป็นที่โปรดปรานของผมเป็นพิเศษ

ร้อยเอกเป็น บารเฮิสต์มอบรายการของให้ผม นอกจากเครื่องวิทยุ ปืนกลมือ และปืนพกก็มีของฟุ่มเฟือยมากพอใช้ได้แก่ วิกส์และบุหรี และของใช้จำเป็นก็อุดมอย่างอนามัย ซึ่งเขาคิดว่าขาดแคลนในประเทศไทย หรือถ้ามีก็อาจหย่อนคุณภาพ ของใช้และอาวุธสำหรับคณะของเสนาะ นิลกำแหงมีมาก รวมกับสัมภาระของพวกเราเป็น ๑๑ ถังเหล็ก

ในตอนเย็นวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๘ ตรงกับวันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๓ ค่ำ เราทั้งสามถูกนำตัวไปยังสนามบินใกล้ ๆ เมืองกลักตทา เมื่อไปถึงสนามบินผมได้ปลีกตัวไปสงบอารมณ์ตามลำพังราว ๆ ครึ่งชั่วโมง และได้ทำสิ่งที่ผมไม่ได้ทำเป็นเวลาเกือบ ๑๐ ปี นับตั้งแต่ออกจากโรงเรียนเทพศิรินทร์เมื่อสำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมแปดในปี ๒๔๗๘ สิ่งที่ผมได้ละเลยแต่ต้องการทำในขณะนั้นก็คือสวดมนต์อย่างที่เคยสวดในโรงเรียน แต่การสวดมนต์ก็ระงับความตื่นเต้นไม่ได้

เราพยายามนอนเอาแรง แต่ทั้งจิตตนิยและผมซึ่งตามปกตินอนหลับง่ายตายก็เกิด “ตาสว่าง” ในเย็นวันนั้น ทำยังงั้นนอนไม่หลับ นายสิบพีเลี้ยงเอาแซนด์วิชมาให้ ผมก็กินไม่ลง

เครื่องบินที่ใช้ส่งพลร่มคือเครื่องบินลิเบอเรเตอร์หรือบี. ๒๔ เป็นเครื่องบินทั้งระเบิด ๔ เครื่องยนต์ ใช้เวลาบินจากกลักตทาไปเมืองไทยราว ๆ ๖ ชั่วโมง ออกจากสนามบินก่อนย่ำค่ำเพื่อไปถึงที่หมายเวลาเที่ยงคืนตามนัด วันนั้นอากาศเย็นสบาย ดวงจันทร์ขึ้นแต่หัวค่ำท้องฟ้าแจ่มใส

เรานอนไปในเครื่องบินเพื่อสงวนกำลังภายใน ผมนอนกระสับกระส่ายพลิกซ้ายพลิกขวาอยู่นานจึงหลับไป ตื่นขึ้นมาก็เห็นเพื่อนร่วมทางนั่งสงบเสงี่ยมเฉยเมวจาก นายสิบพีเลี้ยงเชิญชวนให้ดื่มน้ำชาร้อน ๆ และกินแซนด์วิช ผมกินไม่ลงได้แต่ดื่มน้ำชาแก้คอแห้ง รู้สึกว่าปากแห้งผาก น่ากลัวว่าต่อน้ำลายจะตัน อมลูกกวาดรสมะนาวพอจะแก้ไขภาวะทะเลทรายในปากได้นิดหน่อย ประมาณห้าทุ่ม นายสิบบอกว่าเรากำลังบินอยู่เหนือพม่าและกำลังมุ่งหน้าไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ คาดว่าเราจะถึงจุดหมายปลายทางตรงเวลานัดคือเที่ยงคืน ผมภาวนาขอให้เราไปลงที่ถูกระตึงและไม่เลยไปภูสวรรค์

ผมขออธิบายวิธีการปล่อยพลร่มจากเครื่องบินลิเบอเรเตอร์ ความจริงเราไม่ต้องกระโดด เราไถลออกจากช่องสี่เหลี่ยมที่พื้นของลำตัวเครื่องบิน ซึ่งตามปกติเขาจะปิดฝาไว้ เมื่อถึงเวลาปล่อยพลร่ม เขาก็เปิดฝาท้องเครื่องบิน ตามคานยาวของลำตัวเครื่องบินมีรางสำหรับให้พลร่มขึ้นไปนั่งเรียงกัน เติร์ยมไถลออกไป รางนั้นก็เหมือนรางเลื่อนในสนามเด็กเล่นหรือที่สระว่ายน้ำ คือเอียงลงไปทางช่องโหว่ที่พื้น เรานั่งเหยียดขาตรงตามแนวราง มือสองข้างจับราวริมราง

ระหว่างที่เครื่องบินอยู่ในระดับสูงมาก เรามองลงไปไม่เห็นอะไรนอกจากลำน้ำ นอกจากนั้นก็เห็นคำตะกุ่มตลอด แต่พอเครื่องบินเริ่มลดระดับ เราจึงพอเห็นลักษณะภูมิประเทศว่าตรงไหนเป็นป่า เป็นเขาหรือเป็นแม่น้ำ

เมื่อเขาเปิดฝาท้องเรือ เราก็นั่งบนราว นายสิบก็เอาเชือกเส้นใหญ่ที่ผูกกับห่อร่มชูชีพคล้องกับราวลวด ห่วงที่คล้องเชือกไว้กับราวเป็นห่วงนิรภัย ไม่มีทางหลุดได้ เมื่อเราหล่นออกไปจากเครื่องบินแล้ว เชือกเส้นนี้จะหลุดจากที่ร่มชูชีพบนหลังเรา แล้วมันจะกระชากเชือกเส้นเล็กเส้นน้อยที่มัดรวมไว้จนขาดหมด ร่มก็จะกางออก นายสิบเอาห่วงนิรภัยให้เราดูทั่วทุกคน เพื่อให้เราสบายใจว่าจะไม่มีการผิดพลาดใดๆ

ระหว่างที่เราอยู่บนราว นายสิบพี่เลี้ยงซึ่งเป็นนักเล่าเรื่องชั้นชั้นยอดเยี่ยมเล่าเรื่องตลกไปกษาและเรื่องสัปดนไปเรื่อย ๆ เพื่อผ่อนคลายความเคร่งเครียด ผมนั่งหน้าอยู่ตรงปากช่องและมองดูทิวทัศน์เบื้องล่าง ตอนนั้นรู้สึกว่ามันสวยงาม ลมโชยขึ้นมาทางช่องท้องเรือทำให้รู้สึกสบายขึ้น ท่านจิรตินัย (ซึ่งพวกเราเรียกว่า ตาเหมา) นั่งร้องท้าย บุญส่งนั่งกลาง การจัดลำดับที่นั่งเป็นไปตามน้ำหนักตัวของเรา ผมตัวเบาที่สุดในกลุ่มกองโจร (หนักเพียง ๕๓ กก.) จึงต้องลงก่อน เพราะจะโดนลมต้านมากกว่าเพื่อนและลอยลงช้ากว่าคนอื่น

ก่อนเขาเปิดฝาท้องเรือ ผมรู้สึกว่อากาศในเครื่องบินอบอ้าว เหงื่อซึมทุกซอกซอกจนฝ่ามือชื้น เซ็ดเท่าไรก็ไม่แห้ง เมื่อนั่งหัวแถวที่ขอบช่องโหว่ มีลมเย็นโชยมากระทบตัวก็รู้สึกสดชื่นขึ้น แต่ฝ่ามือก็ยังคงชื้นแฉะเช่นเดิม แปลว่าผมระงับความชื้นแทนไม่ได้ สวดมนโหมสวดพุทธรังสรรค์จนมิช้าแล้วซ้ำอีกก็ไม่ช่วยให้จิตใจสงบนัก กล่าวได้แต่เพียงว่า ในการกระโดดจริง ผมกลัวน้อยกว่าเมื่อฝึกหัดโดดร่ม เพราะคราวนี้ตื่นเต้นแถมจิตใจที่จะได้เห็นผืนแผ่นดินไทยอีก หลังจากได้จากไปเจ็ดปี ผมเชื่อว่าตาเหมาคงจะตื่นเต้นกว่าผมมากนัก เพราะ

จากบ้านเกิดเมืองนอนไปนานถึง ๑๖ ปี ผมตื่นเต้นเป็นพิเศษในการที่จะลงไปบนดินแดนอีสาน ตามแผนที่ ภูกระตังห่างจากโคราชบ้านเกิดของผมราวๆ ๑๕๐ กิโลเมตรเท่านั้น เดินสี่วันก็ถึง (ขณะนั้นมีทางรถไฟเท่านั้นจากขอนแก่นไปนครราชสีมา)

แสงจันทร์ที่แจ่มกระจ่างกลางเวหาทำให้เห็นทิวทรรณชัดเจนพอใช้เมื่อเครื่องบินลดระดับลงเรื่อย ๆ ผมดูนาฬิกาข้อมือเห็นว่าจนเที่ยงคืน จึงคิดว่าลำน้ำที่เห็นขณะนั้นคงเป็นแม่น้ำสาละวินซึ่งประชิดพรมแดนไทย-พม่า

อีกรุ่นหนึ่งนายสิบบอกว่าเรากำลังเข้าใกล้จุดนัดพบแล้ว เขากระตุกเชือกเส้นใหญ่เพื่อให้เราเห็นว่าทุกอย่างเรียบร้อย ผมขอคุ่วงนิรภัยอีกครั้งสุดท้าย นายสิบยื่นกระตักเล็ก ๆ มาให้ผม บอกว่ามีวิสกี้ ผมส่ายหน้าปฏิเสธ จิริตัยก็ส่ายหน้าเพราะเขาเป็นมัชชวริต บุญส่งตีมือรวบหนึ่ง เครื่องบินลดความเร็วและลดระดับต่ำลงอีก ไม่ช้าผมก็เห็นกองไฟห้ากองเรียงเป็นรูปไม้กางเขน ผมจึงอุกภูมิประเทศเบื้องล่างแทบไม่กะพริบตา ความตื่นเต้นดีใจที่จะได้สัมผัสผืนแผ่นดินไทย และได้พบเพื่อนร่วมทุกข์และเพื่อนร่วมชาติช่วยระงับความหวาดกลัวลงบ้าง ความหวังที่จะได้เข้าประเทศไทยทำให้ลืมความกังวลที่ว่า จะลงไปในลักษณะพลร่มผู้องอาจหรือบ๊องจากกระดุกบน

คืนนั้นไม่มีลมแรง เครื่องบินไปถึงหลังเที่ยงคืนราวๆ ๑๕ นาทีเท่านั้น ถือได้ว่ามาตามนัด เมื่อเครื่องบินอยู่เหนือกองไฟแล้วจะเลยไปเพื่อจะวนกลับมาอีกครั้งจึงจะปล่อยร่มเครื่องบิน บี. ๒๔ เป็นเครื่องบินทิ้งระเบิดขนาดใหญ่ ต้องตีวงกว้างหลายไมล์ เขาปล่อยร่ม ๑๑ ถึงลงไปก่อน ผมมองไม่เห็นร่มของเพราะกว่าร่มจะกางเครื่องบินก็เลยไปไกลลิบแล้ว และต้องตีวงอ้อมกลับไปเข้าแนวยาวของไม้กางเขนอีก จึงจะปล่อยร่มคน

นายสิบจับมือกับพวกเราและอวยพรสั้น ๆ ว่า “Good luck” พอเครื่องบินวิ่งตรงเข้าแนวยาวของกองไฟ เขาก็ออกคำสั่ง “READY-GET SET-GO” ผมก็ปล่อยมือจากขอบรางเลื่อนประตูออกไปกลางหา

ระหว่างที่ผมนั่งอยู่บนราง มีความหวาดเสียวอยู่สามอย่างคือ หนึ่ง หวาดว่าร่มอาจไม่กาง (แบบอังกฤษมีร่มเดียว ไม่มีร่มสำรองอย่างแบบอเมริกัน) สอง ความวามหวือขณะที่กำลังถึงลงอย่างรวดเร็วจนหายใจแทบไม่เข้าหรือออก สาม ความกลัวเจ็บตัวขณะที่ทำกระแทกพื้นดิน

พอถลาออกไปจากท้องเรือ ลมก็ตีหน้ามายเห็นเครื่องบินผ่านแว็บไปในพริบตาเดียว ร่างของผมพุ่งแนบลบลงสู่ระดับต่ำเร็วมากจนต้องกลั้นหายใจ แล้วก็รู้สึกตัวว่าถูกกระตุกอย่างแรง การพุ่งดังนั้นก็กลายเป็นการลอยละล่อง เพราะร่มกางแล้ว ความกลัวหายไปสองอย่างละ ที่นี้คอยกะจังหวะกระแทกพื้นให้ดี ชิดขาชิดเท้า ไม่ปล่อยให้ขาถ่าง เพราะถ้าเท้าสองข้างไม่กระแทกพื้นดินพร้อมกันจะเป็นอันตราย ในขณะที่ร่มลอยลงไป ผมมีความรู้สึกว่ แผ่นดินกำลังลอยขึ้นมาหาผม ผมโล่งใจและเบิกบานใจเหลือที่จะพรรณนาให้ถึงใจได้ หายใจลึกเต็มปอด อากาศช่างสดชื่นจริงๆ ร่มของผมแกว่งโย้หน้าโย้หลัง ผมจึงต้องเชือกร่มเพื่อลดการแกว่ง พอเห็นต้นไม้อยู่ด้านหน้าแต่ไกล แท้ก็กระทบพื้นดินอย่างนุ่มนวล ผมย่อเข้าและกลิ้งตัวตามตำรา แทบไม่รู้สึกกระเทือน ผมสูดกลิ่นดิน กลิ่นต้นไม้ กลิ่นหญ้าเข้าไปเต็มปอด พลังปลดร่มออกจากตัวและม้วนให้เรียบร้อย แล้วก็เดินไปทางคนกลุ่มหนึ่ง ได้ยินเสียงหัวเราะเอิ๊กๆ ซึ่งผมจำได้ว่าเป็นเสียงเทพ เสมถิติ ผู้ซึ่งกำลังร่าเริงที่ได้พบบุญส่งผู้มีอารมณ์เยือกเย็นยิ่งกว่าตัวเองเสียอีก

เสนาะ นิลกำแหง (ชื่อใหม่ “เกริก”) ประโพร เปาโรหิตย์ (ชื่อใหม่ “สมพร”) เทพ เสมถิติ (ชื่อใหม่ “อารี”) พร้อมด้วยสมาชิกขบวนการเสรีไทยในประเทศประมาณ ๒๕ คน เป็นคณะที่มารับเราสามคนและสัมภาระ ๑๑ ถึง

ผมรู้สึกอบอุ่นใจที่ได้ยินเสียงคนไทยล่งเล้งด้วยความตื่นเต้น เพราะนอกจากเพื่อนเราสามคนก็ไม่มีใครเคยเห็นการทั้งของและทั้งคนให้ลอยลงมากับร่มชูชีพ คนเหล่านั้นเดินขึ้นมาบนภูกระดึงเพื่อมาต้อนรับเพื่อนร่วมชาติ เพื่อจะร่วมกันรับใช้ชาติโดยการขับไล่ทหารญี่ปุ่นออกไปจากแผ่นดินไทย ความอบอุ่นใจนั้นเกิดจากความรู้สึกว่า ดินแดนไทยผืนนี้เป็นมรดกที่บรรพบุรุษได้ปกป้องได้ด้วยเลือดเนื้อและหยาดเหงื่อ บัดนี้ผมอยู่กับคนไทยที่มีจิตใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ปรารถนาสิ่งเดียวกัน คือความเป็นไทหรือเป็นอิสระ ผมได้จากบ้านเกิดคือโคราชไปนานถึง ๑๘ ปีเมื่อมีอายุเพียง ๗ ขวบ และได้ลอยละล่องลงมายืนอยู่ในบริเวณที่ห่างจากแดนเกิดไม่ถึง ๒๐๐ กม. หลังจากได้เร่ร่อนไปไกลเกือบ ๑๐,๐๐๐ กิโลเมตร

ความคิดคำนึงข้างต้นนี้เกิดขึ้นในช่วงพริบตาเดียว หลังจากนั้นผมก็เดินไปพบเสนาะและเทพ บุญส่งและตาเหม้ยืนอยู่ที่นั่นแล้ว ฉะนั้นผมจึงลงถึงพื้นเป็นคนสุดท้ายแม้ว่าจะได้ละลือละล่องลงมาก่อนเพื่อน เสนาะบอกว่าผมลอยตามลมไปไกลกว่าอีกสองคนจนเขารู้

หวั่น ๆ ว่าผมจะเลยกฎกระตึงและลอยลงไปถึงตีนภู

เสนาะบ่นว่า “ไอ้หนู (หมายถึงประโพร) หายหัวไปไหน?”

ประโพรเดินเข้ามาพร้อมกับชายฉกรรจ์คนหนึ่ง เขาตะเบ็งเสียงลั่นแล้วว่า “เฮ้ย มันบอกว่ามาสามคนทำไมมาลงสี่คนวะ ไปช่วยกันหาอีกคนก่อนไว้ย เห็นร่มลอยไปไกล” คนอื่นหัวเราะเฮฮา หาวว่าประโพรตาผาด ประโพรพูดเสียงแข็งว่า “เรานับร่มคนซึ่งลงมาภายหลังร่มของไต้ส้อม” เขาถามคนที่มากับเขาว่า “หมู่เห็นกี่คน” ตำรวจทำตาเหลือกบอกว่า “สี่คนครับ” ผมจึงตัดบทว่า “เรามากันสามคน และมีของมา ๑๑ ถัง” เสนาะบอกว่าถูกต้องแล้ว ประโพรย้ำว่า “ไอ้ท่า เราเห็นสี่คนจริงๆ วะ ไอ้คนที่สี่คงเป็นผีมากระโดดเล่นสนุกๆ ทั่วๆ”

ขอเก็บเรื่องลึกลับบนภูกระตึงไว้เล่าในภาคปฏิบัติการในประเทศ ผมไม่ค่อยเชื่อเรื่องผีๆ คิดว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบนนั้นเป็นเรื่องคนผีๆ มากกว่าเรื่องผีคนๆ

ผมขอพาท่านผู้อ่านกลับไปพบกับพวกช่างเผือกอีก ๗ คนในอินเดีย ที่จะทยอยกันคืนสู่เหย้าในสามสี่เดือนต่อมา

ปัจจุบันหน้าคิดว่า พวกช่างเผือก (และกลุ่มเสรีไทยสายอเมริกาที่เป็นทหาร) เพียงหยิบมือเดียวนั้นไม่อาจทำอะไรได้มากนักในการต่อต้าน และก่อวุ่นกองทหารญี่ปุ่นในประเทศไทย ฉะนั้น เพื่อเร่งรัดการขยายตัวของขบวนการต่อต้านภายในให้ทันท่วงทีกับแผนยุทธศาสตร์ของกองบัญชาการทหารสูงสุดของสัมพันธมิตรประจำเอเชียอาคเนย์ ซึ่งกะว่าจะเปิดการโจมตีญี่ปุ่นในไทย มลายู สิงคโปร์ในช่วงปลายปี ๒๔๘๘ กองกำลัง ๑๓๖ จะต้องเอาคนไทยที่ขบวนการภายในเลือกตัวไว้แล้วออกมารับการฝึกอบรมเช่นเดียวกับพวกช่างเผือก

เมื่อคณะบริลหลีกเข้าพบหลวงอดุล อดุลเดชจรัส อธิบดีกรมตำรวจ และนายปรีดี พนมยงค์ ในต้นเดือนธันวาคม ๒๔๘๗ หัวหน้าขบวนการทั้งสองท่านก็ตกลงใจจัดส่งตำรวจสันติบาลชุดแรกออกไปรับการฝึกอบรมในอินเดีย ตำรวจคณะนั้นมีเจ็ดคน มีร้อยตำรวจเอก รัตน์ วัฒนมพาทม์เป็นหัวหน้าคณะ ฐาน ๑๓๖ ให้ชื่อรหัสตำรวจคณะนั้นว่า “ข้างดำ” (เรียกละย่อว่า Blacks) ซึ่งผมเห็นว่าเหมาะสมมาก เพราะข้างดำเป็นข้างปฏิบัติงานสมบุกสมบัน ข้างเผือกนั้นเป็นข้างประทับ ตำรวจเป็นชายฉกรรจ์ที่ได้รับการคัดเลือกสำหรับงานหนักและ

เสียงอันตราย พวกช่างเผือกเป็นนักศึกษาวิชาพลเรือนทั้งชุด ไม่มีใครไปเรียนวิชาทหารเลย มีหน้าซ้ายยังมีนักเรียนทุน พ.ก. (พ่อกู) หลายคนที่ไม่เรียนเมืองนอก เพราะพ่อแม่ไม่ต้องการให้เป็นทหาร

ม.จ. การวิก จักรพันธุ์ ได้รับเลือกให้ร่วมคณะไปรับตำรวจไทยเมื่อปลายปี ๒๔๘๗ ขณะที่ผมกำลังตากอากาศบนเขาอยู่ที่เมืองมัสซูรี และในเดือนมีนาคม ๒๔๘๘ ท่านก็โคตร่มลงที่สุโขทัยพร้อมกับอรุณ สรเทศน์ โดยมีคณะของผมเป็นผู้จัดหาสถานที่รับคนและของ

ผมขออ้างอุปสรรคของการดำเนินงานของปู่จตุ ซึ่งเกิดจากความโหยกเหยกและหุยมหิมของ S.O.E. ในลอนดอน และกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษ ในเดือนกันยายน ๒๔๘๗ เมื่อฝ่ายไทยขอให้ฐาน ๑๓๖ ส่งนายทหารอังกฤษเข้าไปหารือกับหัวหน้าขบวนการในประเทศโดยตรง เบื้องบนในลอนดอนก็ไม่เอาด้วย ครั้นภายหลังได้ทราบว่าหน่วย O.S.S. ของสหรัฐฯ ติดต่อกับขบวนการในประเทศไทยได้ในเดือนตุลาคม และกำลังพิจารณาจะส่งนายทหารอเมริกันเข้าไทย พี่เบิ้มในลอนดอนก็ยินยอมให้หาคนเข้าไปบ้าง แต่แทนที่จะส่งนายทหารอังกฤษกลับบอกว่าจะส่งนายทหารต่างชาติคนหนึ่งซึ่งรู้จักเมืองไทยดีเข้าไป คราวนี้กองบัญชาการทหารสูงสุดฯ และกองกำลัง ๑๓๖ คัดค้านเต็มที่ ฐาน ๑๓๖ เห็นว่าผู้ที่จะไปติดต่อกับรัฐต้องเป็นนายทหารอังกฤษ และเสนอกิลคริสต์ซึ่งเคยทำงานในสถานทูตอังกฤษที่กรุงเทพฯ และพูดไทยได้ ทางลอนดอนไม่ยินยอม บอกว่าต้องหาคนที่ไม่ทำงานในแผนกไทยของกองกำลัง ๑๓๖ (เพราะพี่เบิ้มคงคิดว่านายทหารในฐาน ๑๓๖ มีฉันทาคติดต่อกับคนไทย และจะเชื่อคนไทยง่าย ๆ) พอยน์ตัน นิคอลสันและกิลคริสต์ต้องเสียเวลาสืบหาตัวนายทหารอังกฤษที่เหมาะสมอีก ปู่จตุและกิลคริสต์กำหนดคุณสมบัติของบุคคลผู้นั้นไว้ดังนี้

- ๑) ต้องเป็นคนอังกฤษ
 - ๒) ต้องมีสุขภาพดีพอที่จะโคตร่ม และเข้มแข็งพอที่จะเสี่ยงภัย
 - ๓) ต้องรู้จักประเทศไทยและพูดไทยได้
 - ๔) ต้องรู้สถานการณ์ทางการเมืองของไทยพอสมควร
 - ๕) ต้องมีความรู้ทางทหารเพียงพอที่จะพิจารณาแผนการทางทหารในระดับสูงได้
- ทั้งกับฝ่ายไทยและกองบัญชาการทหารสูงสุดฝ่ายสัมพันธมิตร

ในขณะที่ฝ่ายอังกฤษกำลังเล่นแง่อยู่กับฝ่ายไทย หน่วย O.S.S. ในแคนดิกก็ดำเนิน

งานไปอย่างทะมัดทะแมง และส่งพันตรีจิก กรีนลีย์ และร้อยเอกจอห์น เวสเตอร์ เป็นผู้แทนฝ่ายทหารอเมริกันเข้าประเทศไทย เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๘

ทางการทหารอังกฤษได้ตัวนายทหารที่เหมาะสมและเต็มใจรับหน้าที่เสี่ยงอันตรายเมื่อต้นเดือนมกราคม ๒๔๘๘ กว่าทางลอนดอนจะทำเรื่องโอนตัวเสร็จ ผู้แทนทหารอเมริกันก็เข้าไปป้ออยู่ในกรุงเทพฯ แล้ว หน่วย O.S.S. ของสหรัฐฯ ในแคนดีมีนายสงวน ตุลารักษ์ ผู้แทนขบวนการในประเทศเป็นที่ปรึกษา ตอนนั้นฝ่ายอังกฤษจึงเลิกโอ้อวดอีกแล้ว ตกลงให้ฝ่ายไทยส่งผู้แทนออกมาเจรจากับกองบัญชาการทหารสูงสุดฯ ในแคนดี ได้ส่งเครื่องบินทะเลสองลำไปรับคณะผู้แทนไทยและพลพรรคในประเทศอีก ๘ คนที่เกาะเต่า (อยู่ทางเหนือของเกาะสมุย) เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ คณะผู้แทนไทยประกอบด้วยนายดิเรก ชัยนาม เป็นหัวหน้าคณะ พลโทหลวงชาตินักรบ เสนาธิการทหารบกและนายถนัด คอมันตร์ เดินทางถึงแคนดีในวันรุ่งขึ้น โดยมีพัมพงค์ รินทกุล ร่วมไปด้วย

พลพรรคจากเมืองไทยที่ถูกส่งไปรับการอบรมแบบพวกข้างค้ำกลุ่มนี้มีชื่อรหัสว่า ข้างสีน้ำตาล (Browns)

คณะผู้แทนไทยอยู่ในแคนดีสัปดาห์ก็เดินทางกลับโดยเครื่องบินทะเล มีประพฤทธ์ ณ นครร่วมเดินทางไปปฏิบัติงานในประเทศไทย ประพฤทธ์เป็นนักวิทยุมือดีคนหนึ่งของกลุ่มข้างเผือก

เมื่อต้นเดือนมีนาคม อรุณ สรเทศน์ กับ ม.จ. การวิก จักรพันธุ์ โคตร่มลงในเขตจังหวัดสุโขทัย

นายทหารผู้รับอาสาจะเข้าประเทศไทย คือ พลจัตวาวิกเตอร์ เจ็คส์ (Victor Jagues) เขาเคยมีสำนักงานหน่วยความถี่มีชื่อเสียงอยู่ในกรุงเทพฯ หลายปี เขาเป็นนักกฎหมายผู้เฉลียวฉลาดปราดเปรื่อง รู้จักคนไทยดี พูดไทยได้ ในสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง เจ็คส์ได้รับเหรียญกล้าหาญ (Military Cross) ถึงสามครั้งเขาจึงอาสาหาญรับอาสาเสี่ยงอันตรายอีก

เมื่อพลจัตวาเจ็คส์เดินทางไปถึงกัลกัตตาเมื่อต้นเดือนมีนาคม ๒๔๘๘ ปู่จุกก็กำหนดตัวบุคคลที่จะส่งเข้าประเทศไทยเพื่อติดต่อสอบสถานการณ์ภายในประเทศโดยตรงจากหัวหน้าขบวนการเสรีไทย เห็นว่าควรส่งเข้าไปสามคนคือ พลจัตวาเจ็คส์ พันตรีหอบบส์ (นายเหนือ) และเสรีไทยอีกคนหนึ่ง ปู่จุกเห็นว่าเสรีไทยที่เหมาะสมมากได้แก่ พันโท ม.จ. ศุภสวัสดิ์

สวัสดิวัตน์เนื่องจากท่านเป็นทหารอาชีพ ไม่ใช่ทหารสมัครเล่นเช่นพวกข้างเผือก ท่านศึกษาวิชาทหารที่โรงเรียนทหารวูลิช (Woolwich) อยู่ในหน่วย Royal Horse Artillery ในประเทศอังกฤษ และได้รับราชการทหารในกองทัพบกไทยจนมียศเป็นพันตรี มีข้อกังขาอยู่ประการเดียวคือ ท่านชั้น (ม.จ. ศุภสวัสดิ์) เป็นเชื้อฐานของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ กับเป็นราชเลขาการพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงสละราชสมบัติเนื่องจากไม่พอพระทัยการกระทำบางประการของคณะราษฎร ฉะนั้นหัวหน้าขบวนการในประเทศ ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในบรรดาผู้นำคณะราษฎร ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี ๒๔๗๕ จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย อาจรังเกียจท่านชั้น ฐาน ๑๓๖ จึงส่งวิทยุถามว่าจะขัดข้องหรือไม่ ถ้าจะส่งท่านชั้นเข้าไปด้วย

รัฐ ตอบทันทีว่ายินดีที่ท่านชั้นจะเสด็จมาติดต่อด้วยพระองค์เอง ขบวนการต่อต้านมีเจตนาสำคัญประการเดียวที่จะรักษาเอกราชของชาติไทย คนไทยทุกคนไม่ว่าจะเป็นเจ้านายหรือสามัญชนผู้รักชาติ ย่อมนับว่าเป็นคณะเดียวกัน ยึดความสามัคคีเป็นหลักใหญ่ ปัจจุบันยังไม่เข้าใจว่า BB 855 ตอบมาแบบนักการทูตหรือด้วยใจจริง จึงส่งวิทยุถามความเห็นส่วนตัวของป่วย ป่วยได้ตอบว่า เขาเชื่อในความจริงใจของนายปรีดี

ต่อมาท่านชั้นได้ขอให้ฐานส่งวิทยุในนามของท่านโดยตรง ถึงนายปรีดี ขอบใจที่หัวหน้าขบวนการยินดีต้อนรับ และกล่าวว่าท่านปรารถนาจะร่วมงานด้วยเพื่อรับใช้ชาติ แต่ขอถามว่านายปรีดี จะปฏิบัติอย่างไรต่อเพื่อนฝูงของท่านชั้นที่ต้องโทษการเมืองอยู่ในขณะนั้น นายปรีดีตอบโดยฉะฉานว่า จะรับหาทางปลดปล่อยกรรมชนชั้นนาทฯ (ต่อมาได้เลื่อนพระยศเป็นกรมพระยาชัยนาทนเรนทร) และนักโทษการเมืองทั้งหลาย ตลอดจนออกกฎหมายนิรโทษกรรมในโอกาสแรกที่จะทำได้

เมื่อได้ทำความเข้าใจกันเป็นที่พอใจของทุกฝ่ายแล้ว ปัจจุบันก็เตรียมการที่จะส่งนายทหารทั้งสามคนเข้าประเทศไทย

เมื่อพลจัตวาเจ็คส์รับอาสาจะเข้าไปติดต่อกับหัวหน้าขบวนการเสรีไทยในประเทศ ปัจจุบันได้ทาบทามท่านชั้นว่าพร้อมที่จะโคตรมเข้าประเทศไทยร่วมกับพลจัตวาเจ็คส์ และพันตรีหอบบ์สหรือไม่ ท่านชั้นตอบว่า ท่านยินดีที่จะเข้าประเทศไทยโดยไม่ต้องโคตรม เพราะท่านรับตรง ๆ ว่ากลัว ขอให้ปัจจุบันเจรจาขอเครื่องบินทะเลไปส่ง ปัจจุบันบอกว่าไม่แน่ใจว่าจะได้

เครื่องบินทะเล ซึ่งฝ่ายกองทัพอากาศไม่สู้จะเต็มใจให้เอาไปใช้เพื่อส่งคนเข้าประเทศ เพราะถือว่าการใช้เครื่องบินทะเลเสี่ยงอันตรายมากกว่าใช้เครื่องบินเบอเรเตอร์ เนื่องจากเครื่องบินทะเลบินช้า หากเผชิญกับเครื่องบินขับไล่ของญี่ปุ่นก็จะมีทางสู้ได้หรือหนีทัน ท่านชั้นแย้งว่า กองทัพอากาศอังกฤษยินยอมที่จะให้เครื่องบินทะเลรับส่งคณะผู้แทนรัฐบาลไทยแล้ว เหตุไฉนจึงจะขัดข้องที่จะพาคณะนายทหารอาวุโสสามคนที่วัยเกิน ๔๐ ปีแล้วทั้งสิ้นไปส่งเล่า ท่านชั้นเองขณะนั้นก็อายุ ๔๓ ท่านว่า เห็นหัวอกคนแก่มั่งซีไวย์ ปู่จตุบบอกว่า จะขอเครื่องบินทะเล แต่จะได้หรือไม่ก็ไม่รู้ ทั้งเจ็คส์และทอมป์สันก็โศกเศร้าได้ ฉะนั้นจึงขอให้ท่านชั้นไปฝึกกระโดดร่มเพียงสองครั้ง เพื่อพร้อมที่จะเดินทางได้ทั้งสองวิธี ท่านชั้นบ่นกระปอดกระแปดคุกคามปู่จตุว่า ถ้าท่านเพเลียงพล้ำพลาดพลั้ง ขาแข้งหักเข้าเมืองไทยไม่ได้ ท่านจะยิงปู่จตุในที่สุดท่านก็ยินยอมไปฝึกโดดร่ม โดยมี ม.จ. การวิก จักรพันธุ์ และพันเอกฮัดสัน (Hudson) ไปเป็นเพื่อน ตอนนั้นเขาใช้เครื่องบินคาโคต้าสำหรับการฝึก พลร่มต้องโดดจากประตู การวิกเล่าว่าโดดจากเครื่องบินคาโคต้าเสียวไศกว่าถลาลงจากเครื่องบินเบอเรเตอร์ เพราะโดดจากประตูพอโดดแผลงออกมาตัวก็พุ่งจู่ตรงลงไปเกือบเป็นแนวดิ่ง ไม่แลบเลอะเหมือนหย่อนตัวออกมาจากพื้นเครื่องบินเบอเรเตอร์ ในการฝึกโดดร่ม ท่านชั้นขอให้พันเอกฮัดสันโอดนำ ให้ท่านการวิกโอดตาม ท่านอยู่กลางเบ็นไสแซนด์วิช แลมยังบอกว่า ถ้ามาร่วมพันเอกฮัดสันไม่กางหัวเด็ดตีนขาดท่านก็จะไม่ยอมกระโดด พันเอกฮัดสันโวยว่า “That’s not funny” ท่านชั้นผ่านการฝึกโดดร่มโดยไม่บุบหรือบวม นับว่ายังแคล่วคล่องว่องไวดียู่ในวัย ๔๓ ปี

ครั้นเมื่อสามทหารเสือเข้าประเทศไทยในคืนวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๔๘๘ ก็ปรากฏว่า กองทัพอากาศให้เครื่องบินทะเลเป็นพาหนะ ท่านชั้นทรงตัดพ้อต่อว่าปู่จตุว่า ชีวิตของท่านถูกบั่นทอนจากการโดดร่มโดยไร้ความจำเป็น ขณะนี้ไปลงโน่นนั่นนี่ไทยที่ท้ายพระราชวังมฤคทายวัน ฝ่ายไทยส่งเรือเร็วไปรอรับเข้ากรุงเทพฯ

การร่วมงานกู้เอกราชของชาติไทยระหว่าง นายปรีดี พนมยงค์ หัวหน้าพลเรือนในคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง กับเชษฐาของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี เป็นไปด้วยความเข้าใจกันเป็นอันดี จนทั้งสองท่านได้กลายเป็นมิตรสนิทสนมกันต่อมาในภายหลัง

ในเดือนมีนาคม ยังมีคณะข้างเผือกเหลืออยู่ในอินเดียอีกเพียงสามคน คือ บัณฑิตวัฒนา และ ม.จ. ภิศเดช พวกที่เข้าไปตั้งแต่วันที่กันยายน ๒๔๘๗ ก็ได้แยกย้ายกันไปตั้งหน่วย

ปฏิบัติงานรวมห้าแห่ง คือ ประเสริฐอยู่ที่ปราณบุรี กฤษณ์อยู่ที่จังหวัดสกลนคร เสนาะ ประโพรและเทพอยู่ในจังหวัดขอนแก่น อรุณและการวิกอยู่ในจังหวัดตาก จิรตินัย บุญส่ง และผมอยู่ในจังหวัดลำปาง

เมื่อปลายเดือนมีนาคม ผู้บัญชาการกองกำลัง ๑๓๖ ชื่อย่อ C.H.M. (ชื่อเต็ม (Colin H. Mackenzie) แจ้งให้ปู้จุกทราบว่าเขาต้องการให้ฐาน ๑๓๖ (แผนกไทย) จัดส่ง เสรีไทย ๖ คนเข้าไปตามจุดต่างๆ ในภาคใต้ เพื่อส่งข่าวกรองให้กองบัญชาการทหารสูงสุดฯ และเตรียมกองโจรไว้สำหรับรับขวัญญีปุ่น ทั้งนี้เนื่องจาก SEAC มีแผนจะส่งทหารประมาณ สองกองพลขึ้นบกที่เกาะภูเก็ตและบริเวณใกล้เคียงในรัศมีราวๆ ๑๕ ไมล์ ความมุ่งหมายทาง ยุทธศาสตร์ของการจู่โจมนี้ก็คือ การทำลายเส้นทางคมนาคมของญีปุ่นระหว่างไทยกับอินโดจีน และระหว่างไทยกับมลายูและสิงคโปร์ เมื่อถึงคราวที่ SEAC เปิดฉากการรุกรานจากร่างกุ้งเข้าไทย หรือโดยการบุกทางสิงคโปร์ มลายู ญีปุ่นจะไม่สามารถเคลื่อนย้ายกำลังรบได้สะดวก ในขั้น แรกของการจู่โจม เครื่องบินรบจะเข้าไปบ่อนทำลายกองทัพบกจากเรือบรรทุกเครื่องบิน ต่อไป จะเร่งสร้างลานบินบนเกาะภูเก็ตเพื่อใช้เป็นฐานสำหรับเครื่องบินทิ้งระเบิด กำลังทหารบกที่ เรียงรายรอบๆ เกาะในอาณาเขต ๑๕ ไมล์จะป้องกันมิให้ข้าศึกเอาปืนใหญ่เข้ามาใกล้พอที่จะ ทำลายลานบิน

ปฏิบัติการดังกล่าว (รหัสลับ ROGER) เป็นงานเสี่ยงมาก ฉะนั้นกองทัพบกจึง ต้องการข่าวกรองจากหน่วยเสรีไทยก่อนยกพลขึ้นบก และต้องการให้หน่วยเสรีไทยก่อวินาศ กรรมหรือปฏิบัติงานกองโจรเมื่อหน่วย ROGER ขึ้นบกแล้ว

C.H.M. บอกปู้จุกว่า SEAC กำหนดวันที่ ๑๕ พฤษภาคมเป็นวันจู่โจมภูเก็ต ฉะนั้น ปู้จุกมีเวลาเตรียมงานเพียงสองสัปดาห์สำหรับส่งคนเข้าไป ๖ คนซึ่งจะต้องเข้าเมืองไทย อย่างช้าที่สุดหนึ่งเดือน ก่อนวันยกพลขึ้นบก ขณะนั้นมีเสรีไทยกลุ่มข้างเผือกเหลือเพียง ๓ คน นอกนั้นก็มัลกุงจินที่พูดไทยได้ ๑๐ คน แต่ปู้จุกคิดว่าไทยกับจีนจะร่วมงานกันไม่ได้ พลพรรค ในประเทศรวม ๑๕ คนที่ถูกส่งออกมารับการอบรมก็ยังรับส่งวิทยุไม่ได้มาตรฐาน ปู้จุกเสนอ ให้ขอหัวหน้าขบวนการในประเทศให้ย้ายกลุ่มข้างเผือกของผมจากลำปาง และกลุ่มของอรุณ จากตากลงไปยังกรุงเทพฯ แต่ C.H.M. เห็นว่าไม่ควรทำ เพราะการจู่โจมของหน่วย ROGER ถือเป็นความลับสุดยอด ไม่ให้เปิดเผยกับขบวนการในประเทศ

ในที่สุดก็ตกลงกันว่า ลองชาวเสียดังไทยและจีนดูว่าจะถือคติ “ไม่ใช่อื่นไกล พี่น้องกัน” ในงานหรือไม่ เมื่อไทยและจีนเห็นว่าเป็นงานเร่งด่วน และไม่มีทางอื่นที่จะทำได้ ก็ยินยอมร่วมมือกันอย่างไม่เต็มใจนัก ส่วนประกอบของ ๖ หน่วยคือ สามหน่วยมีช่างเผือก เป็นหัวหน้าคณะนำช่างดำหรือช่างน้ำตาล อีกสามหน่วยมีช่างดำหรือช่างสีน้ำเงิน (ลูกจีน) ซึ่งรับส่งวิทยุได้ แต่พอจะกำหนดตัว ช่างสีน้ำเงินทั้งสิบคนก็กลับปฏิเสธไม่ยอมร่วมงานกับคนไทย ลูกจีนห้ากลุ่มที่แผนกไทยของฐาน ๑๓๖ ส่งเข้าเมืองไทยไปแล้วก็ไม่มีผลงานเลย ปล่อยให้ส่งให้ลูกไบรค์มอบลูกจีน ๑๐ คนให้เป็นของขวัญแก่แผนกมลายูของกองกำลัง ๑๓๖ ในแคนดี ไม่มีใครรู้ว่าสิบสหายนั้นปฏิบัติงานระหว่างสงครามในมลายูได้ผลอย่างไรบ้าง

อย่างไรก็ตาม แผนจูโจม ROGER เลื่อนกำหนดไปหนึ่งเดือน แล้วต่อมาก็เลิกล้มไป เพราะการรบในพม่าถึงเอากำลัณฑารไปมากกว่าที่คาดไว้ แต่ก่อนที่จะรู้ว่าแผนนี้เลิกล้ม ฐาน ๑๓๖ (แผนกไทย) ก็ส่งวัฒนา ชิตวารี และ ม.จ. ภิศเดช รัชนี้ เดินทางโดยเครื่องบิน ทะเลไปลงที่เกาะเต่าเมื่อเย็นวันที่ ๒๙ เมษายน ๒๔๘๘ วัฒนาไปทำงานกับคณะตำรวจที่พังงา ภิศเดชไปทำงานกับคณะตำรวจที่สราญบุรีธานี

ในคืนเดียวกันนั้น เครื่องบินทะเลที่ไปส่งคณะของวัฒนาและภิศเดช (รหัส PRIESTS) ก็รับพลพรรคในประเทศออกมารับการฝึกอบรมอีกคณะหนึ่ง

เมื่อแผนการ Roger ถูกยกเลิกไปแล้วในเดือนพฤษภาคม บัทม บัทมสถาน ลูกไบรค์และตำรวจสันติบาลรุ่นช่างดำสองคนก็โคตรมลงในป่าในจังหวัดตาก มีอรุณกับการวิก นำพลพรรคในประเทศไปรับ

ผมไม่มีรายละเอียดเกี่ยวกับการเดินทางของกำแหง พลงกูร ได้ยินว่าเขาเดินทางสองครั้ง แต่ไม่รู้ว่าเป็นเมื่อไหร่และไปไหนบ้าง เขาตายไปนานแล้ว และไม่ได้ให้บันทึกการปฏิบัติงานแก่ผม

สรุปว่า ภายในเดือนพฤษภาคม ๒๔๘๘ พวกช่างเผือกทั้ง ๒๑ คนได้เดินทางเข้าเมืองไทยแล้ว แต่มีพลพรรคในประเทศออกมารับการฝึกอบรมในอินเดียอย่างน้อยสี่รุ่น

ความล่าช้าในการส่งพวกช่างเผือกเข้าประเทศไทยในปี ๒๔๘๗ เกิดจากปัญหาและอุปสรรคระดับสูง อุปสรรคในระดับปฏิบัติการอาจเกิดจากความขัดแย้งระหว่างกองกำลัง ๑๓๖ กับกองทัพอากาศ และจากดินฟ้าอากาศที่ไม่เอื้ออำนวยในช่วงเดือนหงาย เพราะการ

เดินทางเข้าประเทศไทยของพวกเราเป็นปฏิบัติการกลางแสงศรัทธา

คณะแรกซึ่งมีป่วย ประทาน เปรม ออกจากอินเดียวันที่ ๖ มีนาคม ๒๔๘๗ ซึ่งเป็นวันขึ้น ๑๓ ค่ำ เมื่อเครื่องบินไปถึงเมืองไทย อากาศไม่แจ่มใส นักบินหาที่หมายไม่พบ ต้องบินกลับอินเดีย สามสหายรอวันปฏิบัติการด้วยความกระสับกระส่ายจนถึงคืนวันที่ ๑๕ มีนาคม แรม ๗ ค่ำ จึงได้โคตร่มลงในประเทศไทย นักบินส่งลงผิวดจุดใกล้หมู่บ้าน ป่วย เคราะห์ร้าย ตอนเท้าถึงพื้น เท้าข้างหนึ่งอยู่บนคันนา อีกข้างหนึ่งอยู่บนท้องนา ช้อเท้าขวา แผลง บวมและปวด เดินไม่ถนัด ติดต่อกับวิทยุกับฐานทัพไม่ได้ ทั้งคณะถูกจับหมด

คณะที่สองซึ่งมีสำราญ รจิต ธนา ถูกส่งตามเข้าไปในคืนวันที่ ๓ เมษายน ขึ้น ๑๑ ค่ำ ลงผิวดจุดและใกล้หมู่บ้าน ถูกจับหมดทั้งสามคน

เมื่อป่วยส่งวิทยุแจ้งฐานทัพในเดือนกรกฎาคมว่าติดต่อกับหัวหน้าขบวนการในประเทศไทยได้แล้ว ขอให้รีบส่งคณะที่สามเข้าไป พี่เบิ้มในลอนดอนก็กำชับฐานทัพให้ตรวจสอบให้แน่นอนเสียก่อนว่า ไม่ใช่กลลวงของญี่ปุ่น ในที่สุดกำหนดให้แดง คณะดิลก ซึ่งเล็ดลอดออกมาจากเมืองไทยกับ กฤษณ์ โสทยานนท์ โคตร่มเข้าไปในเดือนกันยายน แดงบาดเจ็บขณะฝึกโคตร่ม ต้องเปลี่ยนเอาประเสริฐไปแทน ทุกสิ่งทุกอย่างเตรียมพร้อมในวันที่ ๒ กันยายน ซึ่งเป็นวันขึ้น ๑๕ ค่ำ แต่คืนฟ้าอากาศไม่อำนวย ฝนกระหน่ำวันที่ ๒,๓,๔ กองทัพอากาศเสนอให้เลื่อนการเดินทางไปเป็นเดือนตุลาคม กฤษณ์กับประเสริฐจึงได้รับคำสั่งให้ไปตากอากาศ แต่ยังไม่ทันจะไปในเช้าวันที่ ๕ พายุฝนก็สงบ สองสหายก็โคตร่มวันที่ ๖ กันยายน โดยมีสมาชิกขบวนการในประเทศไปรอรับ

นักบินรายงานว่าคณะที่ไปรับจุดไฟเป็นรูปตัว T ชัดเจนมาก แต่ไหมไฟกันสว่างไสวยังกะไฟไหม้ป่า ถ้าพลร่มเคราะห์หามยามร้ายตกลงไปก็จะถูกอย่างสดแน่ ๆ

คณะที่สี่ซึ่งมีเสนาะ ประโธ เทพ โคตร่มในคืนวันที่ ๕ ธันวาคม ประโธ ช้อเท้าแผลงเดินไม่ได้ ร่มของเทพติดกอไผ่ เทพห้อยโถงเตงคืนไม่ติดดิน หัวเสียเพราะอดแสดงท่าม้วนตัว เสนาะบ่นว่าสาละกวันไฟตั้งแต่อยู่บนเครื่องบิน เพราะคณะที่ไปรับไหมไฟแรงเกินการ

ในปี ๒๔๘๘ ยังมีพวกข้างเผือกกรอเข้าเมืองไทยอีก ๑๐ คน ซึ่งฐานทัพต้องการรีบส่งเข้าไปให้หมดก่อนฤดูฝน โดยกำหนดจะแบ่งออกเป็น ๕ คณะ

คณะที่ห้าของผมลงบนภูกระตังคืนวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๘ ไม่มีใครบาดเจ็บ แต่เสนาะซึ่งไปรับพวกผมบอกว่าลมพัดผมปลิวว่อนไปไกล (เพราะผมตัวเบา) จนเขากลัวว่าผมจะเลยไปลงในที่ราบและอาจช็อคตายเมื่อไม่เห็นใครรอรับที่นั่น

คณะที่หกซึ่งมีอรุณและการวิก โดนพายุที่พม่าและต้องกลับอินเดียนเมื่อปลายเดือน กุมภาพันธ์ ในที่สุดเข้าไปไม่ทันช่วงเดือนหงาย กองกำลัง ๑๓๖ บอกผมว่าจะส่งสองสหาย เข้าไปตอนพลบค่ำของวันที่ ๔ มีนาคม ผมต้องรับคณะนี้ที่สุโขทัย จึงท้วงว่าการปล่อยพลร่วม ตอนพลบค่ำเสี่ยงมาก ถ้าเครื่องบินถึงช้าไปก็มืดเกินกว่าจะทิ้งพลร่วม เพราะเขาจะกะเวลาที่ทำการ ทบพื้นไม่ถูก อาจขาดก ผมขอให้ฐานทัพเลื่อนไปส่งช่วงเดือนหงายถัดไป เขาบอกว่ารอไม่ได้ เพราะจะรีบส่งเข้ามาอีกสองคณะ ผมก็ขัดเขาไม่ได้ เหตุการณ์เป็นไปตามที่ผมกลัว กล่าวคือเครื่องบินได้ล่มส่นท้าย ถึงก่อนกำหนดกว่าครึ่งชั่วโมง ยังสว่างโร่ การวิกบอกว่ามอง ลอดรูลงมาเห็นคนในตาลดสุโขทัย

เมื่อการวิกและอรุณลอยละลิวลงมากลางวันแสด ๆ ชาวบ้านเห็นร่มถนดัดชัดเจนในระยะไกล ขณะที่เรากำลังเก็บร่มและสัมภาระ ก็มีเด็กสามคนขี่ควายออกมาจากชายป่า อีกครู่หนึ่งชาวบ้านก็ยกโขยงกันมามุงดูพลร่วม

ผมยังไม่เล่าละว่ามีอะไรเกิดขึ้น

อรุณและการวิกรับบัทม์และพันตรีไบร์ตส์มิตที่ตากตอนเช้าในเดือนพฤษภาคมท่ามกลางความลึกลับของพลพรรคที่เพิ่งได้เห็นพลร่วมเป็นครั้งแรก ซึ่งมีทั้งคนไทยและฝรั่ง

พันตรี ม.จ. ศุภสวัสดิ์ สวัสดิวัตน์ พลจัตวา เจ็คส์ พันตรี หอบบส์ ออกเดินทางโดยเครื่องบินทะเล วันที่ ๒๘ เมษายนจากมัตราส เมื่อถึงบริเวณอ่าวไทยตามที่นัดแนะไว้กับ ขบวนการในประเทศก็ไม่เห็นมีเรือมาคอยรับตามนัด บินวนเวียนอยู่พักใหญ่ก็หันกลับ เพราะขึ้นรอข้ามน้ำมันจะไม่พอสำหรับบินกลับ และอาจเจอเครื่องบินขับไล่ของญี่ปุ่น ฐานทัพที่มัตราส เตรียมเครื่องบินทะเลอีกลำหนึ่งไว้พร้อมแล้ว นายทหารสามคนก็ขึ้นเครื่องใหม่กลับไปสู่บริเวณพระราชวังมฤคทายวันอีก คราวนี้ไม่ผิดหวัง มีเรือเร็วรอรับเข้าสู่พระนคร

ในวันที่ ๒๙ เมษายน วัฒนาและ ม.จ. ภิศเดช ขึ้นเครื่องบินทะเลไปลงที่เกาะเต่าในตอนพลบค่ำ แต่สถานีวิทยุที่โคลอมโบไม่ได้รับวิทยุจากคณะเกาะเต่า เช้าวันรุ่งขึ้นก็ยังติดต่อกันไม่ได้

กิลคิสต์ ซึ่งรอรับฟังวิทยุจากวัฒนาด้วยความกระวนกระวายใจจึงขอให้กองทัพอากาศส่งเครื่องบินทะเลสองลำออกไปเกาะเต่าเพื่อคว่ำมีอะไรเกิดขึ้น พอเครื่องบินลัดตาไปสถานีวิทยุที่โคลอมโบก็รายงานว่าได้รับวิทยุจากวัฒนาแล้ว วัฒนาโวยวายมาว่าหม้อแบตเตอรี่ที่เขาได้ไปนั้นไม่มีไฟ บังเอิญมีเรือยนต์ของไทยผ่านมา เขาจึงขอแบตเตอรี่มาใช้

กิลคิสต์สอบถามว่า จะต้องสอบสวนเอาความผิดแก่คนที่จัดอุปกรณ์วิทยุให้คณะของวัฒนา

ในที่สุดคณะข้างเผือกทั้ง ๒๑ คน ก็เข้าไปป้ออยู่ตามจังหวัดต่างๆ ในประเทศไทย โดยปลอดภัยไม่มีใครตายตามที่สหายของเราในเทลฮีวิตก

มีเสรีไทยคนหนึ่งที่ดินตระหนกกว่าจะไม่รอดเมื่อสารวัตรทหารญี่ปุ่นคนหนึ่งเข้าไปหาเขาในห้องนอนในยามวิกาล เสรีไทยใจแป้วคนนั้นก็คือตัวผมเอง

อย่าเพิ่งรู้เลยว่าทำไมผมจึงยังลอยนวลอยู่ได้

ทหารเสรีไทยนอกกลุ่มกองโจรซึ่งปฏิบัติงานที่ทางการอังกฤษถือว่ามีความสำคัญไม่น้อยกว่าปฏิบัติการใต้ดินในประเทศ ได้รับยศทหารชั้นร้อยตรีและร้อยโทพร้อม ๆ กับพวกข้างเผือก กล่าวคือเป็นร้อยตรีครบ ๖ เดือนแล้วก็ได้เลื่อนยศเป็นร้อยโท ส่วนยศร้อยเอกนั้นได้รับไม่พร้อมกัน ทางทหารให้ยศร้อยเอกแก่พวกข้างเผือกแต่ละคนในวันที่เข้าประเทศไทย จันทและสวัสดิ์ ซึ่งเข้าเมืองไทยก่อนใคร ๆ ก็ได้ยศร้อยเอกและภายหลังได้ถูกโอนตัวเข้ากองกำลัง ๑๓๖ เมื่อทั้ง ๒๓ คน (ข้างเผือก ๒๑ คน) ได้รับยศร้อยเอกแล้ว เสรีไทยในหน่วยอื่นก็ได้รับยศร้อยเอกด้วย ยกเว้นสามคนที่ปฏิบัติงานในหน่วยทหารธุรการตามปกติซึ่งไม่ได้เป็นนายทหาร

ป่วยและเสนามีความชอบเป็นพิเศษ ไดยศพันตรี ม.จ. ศุภสวัสดิ์ สวัสดิวัตน์ ได้ยศพันโท (เดิมท่านมียศพันตรีในกองทัพไทย)

นอกจากไดยศพันตรี ป่วยยังได้รับเหรียญ M.B.E. (Member of the Order of the British Empire) ผมคิดว่าป่วยไม่ยินดียินร้ายกับสองสิ่งนี้ แต่เขายินดีปรีดาที่กองบัญชาการอังกฤษได้อนุญาตให้เขาไปพักผ่อนที่อังกฤษเมื่อเดือนมิถุนายน ๒๔๘๘

ขณะนั้นสถานการณ์ในไทยกำลังเข้มข้นเข้าค่ายเข้าเขม “รัฐ” ต้องการให้ป่วยไปอังกฤษและหาทางเข้าพบนายแอนโธนี อีเติน รัฐมนตรีต่างประเทศอังกฤษ ขอให้รับรองกลุ่ม

ผู้นำคนสำคัญของขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นว่าเป็นรัฐบาลชอบธรรมของไทย ซึ่งสนองเจตนารมณ์ของประชาชนชาวไทยผู้พร้อมจะลุกฮือขึ้นสู้รบกับทหารญี่ปุ่น เมื่อกองทัพสัมพันธมิตรเข้ามาปฏิบัติการในไทย และให้ป่วยขอรับรองรัฐบาลอังกฤษให้ปลดปล่อยเงินสำรองเงินตราของไทยที่ถูกกักกันอยู่ในอังกฤษ ป่วยคัดค้าน “รัฐ” ว่ามีเวลาอยู่ในอังกฤษไม่นานพอที่จะหาเส้นทางเข้าพบนายอีเต็น แต่รับว่าจะพยายามเจรจากับผู้ที่อาจเป็นธุระให้ได้ในเรื่องดังกล่าว

ข้อคัดค้านของป่วยก็มีเหตุผล เพราะเขาตัวเล็กเกินไปที่จะเข้าพบนายอีเต็น แต่ผมคิดว่าเขามีเหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่ง กล่าวคือเขาต้องการใช้เวลาในอังกฤษเพื่อเข้าหาลูกสาวของนายและนางสมิธให้มากที่สุด เพราะเชื่อว่าแม่ออกยาสหีย่อมอำแนและอำปากรอการรับขวัญอย่างซาบซึ้งและซาบซ่านให้สาสมกับการที่ได้ห่างเหินโดยไม่ห่างเหินกันกว่า ๑,๐๐๐ วัน หรือ ๒๔,๐๐๐ ชั่วโมง

ขณะนั้นป่วยก็เพิ่งเป็นหนุ่มใหญ่วัย ๒๕ ปี ก็ต้องแสดงออกว่าความรักของเขายังแน่วแน่นไม่แปรผัน

เสนาะ นิลกำแหง ไต่ยศพันตรีและเหรียญ M.B.E. เช่นเดียวกัน เขาเป็นผู้อาวุโสที่สุดในกลุ่มข้างเผือก

พันโท ม.จ. ศุภสวัสดิ์ สวัสดิวัตน์ ได้เหรียญ O.B.E. (Order of the British Empire) ซึ่งเป็นเหรียญชั้นสูงกว่า M.B.E.

เสรีไทยที่ไม่ได้ปฏิบัติการในประเทศไทยไม่ได้รับเหรียญ พวกที่ปฏิบัติการในประเทศไทยมีจำนวน ๒๓ คน (ข้างเผือก ๒๑ คน จุ้นเคงและสวัสดิ์) ได้เหรียญ M.B.E. ๙ คน ราชิตและเปรมได้เหรียญ M.C. (Military Cross)

ในฐานะหัวหน้ากลุ่ม ผมก็พลอยได้เหรียญ M.B.E. ด้วย ผมไม่เคยประดับเหรียญแม้แต่ครั้งเดียว เพราะเห็นว่ามีคนปฏิบัติงานเข้มแข็งกว่าผมแล้วไม่ได้เหรียญ เนื่องจากเขาไม่ได้เป็นหัวหน้ากลุ่ม

การพิจารณาให้เหรียญแก่ทหารที่ปฏิบัติการพิเศษเช่นสวัสดิ์และจุ้นเคงและเสรีไทยกลุ่มข้างเผือก ทำได้ยากกว่าในกรณีทหารที่ออกรบในสมรภูมิ ซึ่งมีผู้บังคับบัญชาเสนอผลการปฏิบัติงานตามขั้นตอน ในกรณีของพวกเรา หัวหน้ากลุ่มไม่มีสิทธิเสนอขอเหรียญให้ผู้อื่น

ผมกล่าวได้ว่า พวกเราไม่ยินดียินร้ายเรื่องเหรียญตรา ผมไม่เคยเห็นเสรีไทย

คนโตประทับเหรียญ และต่างก็ไม่รู้กันว่าใครได้หรือใครไม่ได้เหรียญ นอกจากผมซึ่งต้องการบันทึกข้อเท็จจริงไว้ให้ครบถ้วน

กษัตริย์จะทรงประทับเหรียญชั้นสูงให้ทหารด้วยพระองค์เอง นอกนั้นทางการทหารจะส่งเหรียญให้ทหารพร้อมด้วยพระราชหัตถเลขาของกษัตริย์ หนังสือจากสำนักราชเลขาธิการหรือสำนักพระราชวัง เป็นการแสดงความยินดี ส่วนคำสดุดีหรือ Citation นั้นปรากฏใน London Gazette (ราชกิจจานุเบกษา)

ทหารในหน่วยปฏิบัติการพิเศษเช่นกองกำลัง ๑๓๖ ได้รับเหรียญหลังทหารในหน่วยทหารปกติ พวกเราได้รับเหรียญในปลายเดือนสิงหาคม ๒๔๘๙ หนึ่งปีเต็มๆ หลังสงครามสงบ ผมไม่ได้ขอคำสดุดี เพราะถือว่าผมเป็นทหารอังกฤษเพื่อรับใช้ชาติตามหน้าที่ของคนไทย รายชื่อเสรีไทยที่ได้เหรียญอยู่ภายใต้หัวข้อ “For gallant and distinguished service in the field” ซึ่งหมายความว่าเราได้เหรียญสำหรับการปฏิบัติราชการในสนามอย่างกล้าหาญและเด่น น่าชื่นใจ แต่หัวข้อสำหรับผมควรจะเป็น “เหรียญสำหรับการปฏิบัติราชการในสนามอย่างระมัดระวังตัวกลัวตายตลอดเวลา”

ตอนที่ ๑๖

การรณรงค์ ความรัก และระคะ

มีคำกล่าวขวัญต่างๆ ไปว่า ทหาร สุรา นารี พัวพันกันเป็นสามเส้า ซึ่งมีความหมายเป็นนัยว่า การเสพเมถุนและเสพสุราเป็นปกติวิสัยของทหาร จากประสบการณ์ในชีวิตทหารของผมในประเทศอังกฤษ ผมเห็นว่าคำกล่าวเช่นนั้นไม่เป็นธรรมต่อทหาร ผมขอเสนอแนวความคิดว่า สามสิ่งที่พัวพันกันในลักษณะสามเส้าเช่นนั้นไม่ใช่ทหาร สุรา นารี แต่เป็นการรณรงค์ ความรัก และระคะ

ทหารก็คือผู้ชายที่ถูกเกณฑ์ไปรบในยามสงคราม ภาวะสงครามก่อความผันผวนในวิถีทางสนองสัญชาตญาณพื้นฐานของมนุษย์ ได้แก่ความปรารถนาที่จะรักษาชีวิต และเสพกามหรือสืบพันธุ์ ในการสู้รบทหารต้องฝืนสัญชาตญาณแห่งการรักษาชีวิต การพลัดพรากจากคนรักเป็นการฝืนสัญชาตญาณด้านการสืบพันธุ์

ภาวะ “ตายวันตายพรุ่ง” ผลักดันให้มนุษย์กระหายหิวความรักหรือความใคร่ ในสงครามเบ็ดเสร็จ (total war) ประชาชนชาวอังกฤษเผชิญความตายไม่น้อยกว่าทหารในสมรภูมิ และพฤติกรรมทางเพศของประชาชนก็ไม่แตกต่างจากของทหาร ต่างก็ถือหลักเกณฑ์ว่า “กินดื่ม และสนุกสนานเสียในวันนี้ เพราะพรุ่งนี้เราอาจตาย”

ผมได้เห็นการดำเนินชีวิตแบบนี้อย่างแพร่หลายในอังกฤษตั้งแต่ผมไปเริ่มต้นชีวิตนักศึกษามหาวิทยาลัยในเซฟฟิลด์ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๒ จนกระทั่งผมเดินทางออกจากอังกฤษ

ในต้นปี ๒๔๘๕

ผมซึ่งเป็นเด็กหนุ่มเรียบร้อยเป็นผ้าพับไว้จนอายุ ๑๙ ปีก็ได้หลงระเหิงทางชู้สาวตามตัวอย่างที่ไม่น่าถือเป็นแบบฉบับตั้งแต่อายุ ๒๐ ปีเป็นต้นไป ตกอยู่ในสภาพ “ใจแตก” จนระดับการเรียนตกต่ำ

ผมหลุดพ้นจากภาวะหมกมุ่นในกามเมื่อเป็นทหาร ผมขออ้างได้ว่า ตามบรรทัดฐานของชาวอังกฤษ ศีลธรรมทางเพศของผมในระหว่างที่เป็นทหารนั้นไม่มีที่ติ ผมรักผู้หญิงคนเดียว ผมต้องการแต่งงานกับเธอ เธอก็อยากแต่งงานกับผม แต่หลังจากได้ใคร่ครวญกันอย่างถี่ถ้วน เราเห็นว่าการแต่งงานกันจะทำให้แม่ของเธอเป็นทุกข์เป็นร้อนกลัวว่าลูกสาวจะเป็นหม้ายเหมือนแม่ผู้สูญเสียสามีในสงคราม เราจึง “สมรัก” โดยไม่ได้ “สมรส”

การที่ผมหักห้ามใจไม่ได้ ผลอโผล่ไปก่อจุกพทหารหญิงด้วยความกำหนัดชั่วแล่น ไม่เพียงถือว่าผิดประเพณีของชาวอังกฤษ ในกรณีของทหารหญิงคาร์คก็ ผมไม่อาจปฏิเสธโมติจริตของเธอ เพราะจะเป็นการเสื่อมรยาท ผิดวิสัยสภาพบุรุษ

เท่าที่ผมได้เห็นพฤติกรรมทางเพศของทหารทั้งชายและหญิง ผมกล้ากล่าวอย่างหนักแน่นว่า ทหารไม่สำส่อนในกามมากกว่าประชาชนทั่วไป ฉะนั้นผมขอยืนยันว่า การรณรงค์ ความรัก และราคะ มีความพัวพันในลักษณะสามเส้าชัดเจนกว่า ทหาร สุรา นารี ดังจะได้สาธยายต่อไป

ประสบการณ์ทางเพศสัมพันธ์ของตัวผมเองก็สอดคล้องกับข้อสรุปของนักสังคมศึกษาซึ่งได้วิจัยเรื่องการรณรงค์ ความรัก และราคะอย่างละเอียดหลังสงคราม

แรกเริ่มเดิมทีผมก็มีเพื่อนหญิงเหมือนกับนักศึกษาชาวอังกฤษทั่วไป ไม่เป็นเรื่องเสียหายอะไรหากไม่มีการเปลี่ยนเพื่อนหญิงบ่อยๆ ราวกับเปลี่ยนเสื้อกางเกงใน และเนื่องจากผมไม่ใช่คนกล้าผู้หญิง ความสัมพันธ์ของผมกับเพื่อนหญิงก็เป็นที่ไปในลักษณะจู้จี้พ้อหอมปากหอมคอ ไม่ละเมิดศีลธรรมทางเพศของชาวอังกฤษ

แต่ที่ห่อพิกันนักศึกษาของมหาวิทยาลัย นักศึกษามีอิสระมาก พาเพื่อนหญิงเข้าไปในห้องนอนได้ (แต่ห้ามค้างคืน) ผมจึงมีโอกาสดังครั้งแรกในชีวิตที่จะได้อยู่กับผู้หญิงสองต่อสองหรือหนึ่งต่อหนึ่ง ก็เป็นธรรมชาติอยู่เองที่โอกาสเช่นนั้นกระตุ้นความผัดเผ็ดและความฉุนที่แฝงแนบแน่นอยู่ด้วยอำนาจของสัญชาตญาณ

กับเพื่อนหญิงคนแรกซึ่งเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัย ผมไม่กล้าลวนลามรูปได้อวัยวะ
ใต้เสื้อผ้า ดูเหมือนฝ่ายหญิงก็ยังไม่พอใจพอๆ กับผม เพราะเธอยุติเมื่อผมเสียเรื่อง

ผมอ่านหนังสือเพศศึกษาเล่มหนึ่งซึ่งแจ่มแจ้งละเอียดมาก ทำให้ผมมีความรู้ภาค
ทฤษฎีแตกฉาน แต่ยังห่างไกลภาคปฏิบัติมาก แพทย์ผู้เขียนหนังสือเล่มนั้นให้ความเห็นว่า
ความผลักกันของธรรมชาติไม่อาจถูกสกัดไว้ได้โดยไม่เกิดความแปรปรวนผวนผันทางจิต เขาได้
เล่าถึงทหารเยอรมันคนหนึ่งที่ได้รับบาดเจ็บสาหัสในสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ซึ่งมอบจดหมาย
ให้เขาส่งไปให้ภรรยา ในจดหมายนั้นเขาบอกเมียว่าจะได้กลับไปพักฟื้น เขาอ้างถึงคืนหนึ่งที่
เขาได้ร่วมสุขกับเมีย ๗ ครั้ง และบอกเธอว่าคราวหน้าจะทำสถิติถึง ๑๑ ยก !! (ทหารผู้นั้น
ตาย แพทย์จึงไม่ส่งจดหมาย) แพทย์ผู้นั้นกล่าวว่าจากการซักถามพวกทหารผ่านศึกในสงคราม
โลกครั้งแรกซึ่งใช้ยุทธวิธีตรึงกันในสนามเพละเป็นแรมเดือน เขาได้ข้อมูลว่าทหารที่สุขภาพดี
ร่วมรักกับเมียเกือบตลอดคืนแรกที่ได้พบกันหกถึงแปดครั้งไม่ถือว่าเป็นจำนวนผิดปกติ

ผมเป็นหนอนหนังสือตั้งแต่ครั้งอยู่โรงเรียน เคยคิดว่าผุ้นิพนธ์เรื่อง “ราชาธิราช”
มันมีมากเกินไปเมื่อพรรณนาถึงการร่วมรักของพระยาน้อยกับตะละแม่ท้าว ซึ่งห่างเหินกัน
หลายเดือนขณะที่พระยาน้อยไปลงนางเมี้ยนนิกร ในคืนแรกพระยาน้อยตระหนกพระทัยว่า
“ตะละแม่ท้าวประจวบพระโรคเรื้อรังอยู่หลายเดือน จึงให้ตะละแม่ท้าวเสวยทิพย์โอสถนาน
หนึ่งเรียกว่า หอมเหลืองทอง เป็นโอสถสำหรับรักษาโรคสตรี ตะละแม่ท้าวครั้นได้เสวย
ทิพย์โอสถแล้วก็สว่างพระอารมณ์ ซึ่งพระโรคเรื้อรังในพระกายก็คลายลงทันที อุตสาห์แจ้ง
พระทัยเสวยประมาดแก่ครั้งสับครั้งหวังจะให้หายขาด ทั้งแต่ยามหนึ่งจนล่วงเข้าเวลาสามก
สพายพระทัยพระวายุธาตุและพระอาโปธาตุซึ่งเดินขัดข้องนั้น ก็เดินสะดวกเป็นปกติดี จึง
เอนองค์ลงสู่นิทราภรณ์ประทมหลับไปทั้งสองพระองค์”

เมื่อผมได้อ่านตำราเชกส์เล่มนั้นแล้ว จึงตระหนักว่าวรรณคดีไทยโบราณมิได้มีแต่
จินตนาการฟุ้งเฟ้อเท่านั้น แต่เป็นภาพสะท้อนชีวิตจริงด้วย

วรรณคดี “ราชาธิราช” กล่าวชัดเจนถึงสัญญาติญาณพื้นฐานสองประการด้วย
สำนวนโวหารละเมียดละไมหาที่เปรียบได้ยาก ข้ออ้างตอนที่พระยาน้อยทรงวิงวอนพระอาจารย์
มะเบ็งให้สีกออกมาช่วยรักษาเมืองตะเกิง ดังนี้

“อนึ่งพระคุณเจ้าถือเพศบรรพชิตบวชอยู่ดังนี้... แม้นไม่สำเร็จมรรคผลยัง

เป็นสมณปุณณอยู่แล้ว ข้าพเจ้าเห็นหาความสุขไม่... จะบริโภคอาหารก็ได้แต่เวลา
หนึ่งสองเวลา ครั้นล่วงเวลาแล้วก็บริโภคมิได้... ถ้าพระคุณเจ้าสึกออกมาเป็นคฤหัสถ์
นั้น ข้าพเจ้าเห็นมีความสุขสองประการ... จะบริโภคอาหาร ณ เวลาใดๆ ก็ได้จัดเป็น
ความสุขของปุณณประการหนึ่ง และความสุขอีกอย่างหนึ่งนั้น เป็นความสุขอย่างยิ่ง
ของมนุษย์ ถึงเทพยดาอินทร์พรหมก็นับถือว่าเป็นสุข ถ้าจะเรียกว่าเป็นของมีรสก็เป็น
รสอันอร่อยวิเศษอย่างดี ถ้าผู้ใดบริโภคแล้วรสอร่อยก็ซาบซ่านทุกเส้นขนราวกับได้
บริโภครสทิพย์สุราโภชนของสมเด็จพระนรินทร์ในเทวโลกเหมือนอย่างพระคุณเจ้าบวชมา
นานๆ ดังนี้ ยังไม่เคยพบเห็น ถ้าได้ลองชิมรสอันอร่อยสักครั้งหนึ่งสองครั้งแล้ว ก็
ติดใจไม่รู้ลืม สักหน่อยจะเพลิดเพลนลืมความสุขในสมณะเป็นแท้...”

เปรียบกับถ้อยคำสุภาพราบเรียบในราชาธิราช บทอัครจริยของสุนทรภู่ในพระอภัย
มณีค่อนข้างหยาบ หากแต่เป็นที่ยอมรับกันว่า มีรสกลอนกลบเกลื่อนความโจ่งครึม ดังปรากฏ
ในตอนศรีสุวรรณกับสินสมุทรเข้าห้องนางรำภาและนางยุพาผกาหลังจากเวรร้างห่างเหินหา
เนิ่นนานเกือบ ๑๔ ปี

นางรำภาสามีคลุกกลีเคล้า	เหมือนด่านเก่าเพลิงพลุ่งสันสูงเสียด
เข้าอิงแอบแนบข้างอยู่กลางเตียง	เหมือนนกเอี้ยงเลี้ยงควายตะกายเลน
อัครจริยนั้นเหมือนเช่นเขาเล่นโชน	ดักลองโยนแยกเท้าทำกราวเขน
เขย่งหย่งก่งศรเอียวอ่อนเอน	ต่างจัดเจนจับกุมตลุมบอน

สินสมุทรนั้นสวมบทเจ้าชู้ยักษ์หักโหมโครมคราม

นางผลักพระขรรค์ทำประจาน	ประเดี๋ยวใจได้การสำราญเริง
อัครจริยนั้นเหมือนอย่างข้างเป็นบ้า	สบดางวงแกว่งแทงเถลิง

อาจกล่าวได้ว่า สุนทรภู่เกาะที่เด็ดตอนจวนจบหนกมือเกือบเกินขอบเขตสุนทรี
ภาพทางกวีวิจนะ แต่ก็อาจเป็นได้ว่าท่านจงใจแสดงความรุนแรงของการสนองสัญชาติญาณหลัง
การพลัดพรากจากกันนานแสนนาน

ผมต้องสารภาพว่า ระหว่างอายุ ๒๐ ปี ถึง ๒๓ ปี ผมดำเนินชีวิตตามปรัชญา
พระยาน้อยซึ่งแสดงต่อพระอาจารย์มะเบิ้ง ยังผลให้ท่านลาสมณเพศ

ผมกลับตัวได้เมื่อตอนเป็นทหาร ฉะนั้นผมจึงคัดค้านคำกล่าวขวัญอันเลื่อนลอยว่า

ทหารหมกมุ่นในสุรานารีมากกว่าพลเรือน ระหว่างปฏิบัติการต่อต้านผู้รุกรานในประเทศไทย ผมได้รู้ว่า ข้าราชการไทยทั้งพลเรือน ทหาร ตำรวจ ที่จากเมียไปราชการในถิ่นทุรกันดาร มีสันดานชายเหมือนกัน มีทั้งคุณนายเงินเดือนและคุณนายเบี้ยเลี้ยง แถมยังเที่ยวผู้หญิงอีกด้วย

ในอังกฤษนั้น ผมเคยชู้นเคื่องทหารฝรั่งที่อาเจียนและถ่ายอาเจียนนอกโถส้วมเพราะความเมาเหล้า แต่ภายหลังเมื่อค่อยคลายความขยะแซงลงบ้าง ผมก็ออกจะเห็นใจทหารที่ไม่มีอาหารใจที่จะช่วยผ่อนคลายความกลัดtimัน และกลัดกลุ่มเนื่องจากความว้าเหว่และเหนื่อยหน่ายชีวิตทหารที่จำเจซ้ำซากลำบากลำบาก

ผมสังเกตว่า ทหารที่ดับทุกข์ด้วยสุรานั้นแทบจะไม่สนใจใยต์ในเรื่องอื่นใดนอกจากอาหารสุรา นารี ภาพยนตร์ ทหารเสรีไทยซึ่งไม่เคยผจญกับความลำบากมาก่อน และหลายคนสุขภาพไม่สมบูรณ์นักสำหรับชีวิตสมบุกสมบัน ก็ยังสามารถทนชีวิตทหารได้ดีเกินความคาดหมายของนายสิบและนายทหารผู้ฝึกสอนเรา ทั้งนี้ผมคิดว่าเป็นเพราะพวกเรามีพื้นฐานการศึกษาที่ทำให้เรามีความสนใจกว้างขวางนอกเหนือไปจากเรื่องกินและเรื่องกาม มีหลายคนที่พอใจเพียงแต่จะสนทนาปราศรัยกับทหารหญิงหรือสตรีทั้งสาวและไม่สาวในร้านขายของในค่ายทหาร ไม่ชวนชววยที่จะสร้างความสัมพันธ์ฐานชู้สาว

ผมจึงยืนยันว่า ความสัมพันธ์สามเส้าที่แท้จริงนั้นเป็นความสัมพันธ์ระหว่างการณ์รงค์ ความรัก และราคะ กล่าวคือ ในยามสงคราม ความตายคุกคามทุกคนไม่เลือกหน้าไม่ว่ากลุ่มวัยรุ่นหรือวัยกลางคน ต่างก็ร้อนรนไขว่คว้าหาความรัก ความใคร่ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน

ภายในปี ๒๔๘๒-๘๓ จำนวนคนแต่งงานเพิ่มพรวดพราด จำนวนคนเป็นกามโรคและทารกไร้บิดาที่เพิ่มพรั่งพรูอย่างน่าพรันพรั่ง แสดงว่าจำนวนชายหญิงที่ร่วมเพศนอกสมรสมากกว่าจำนวนที่แต่งงานกันด้วยซ้ำ

ชายโสดที่โดนเกณฑ์ทหารและกำลังจะถูกส่งไปสมรภูมิต่างแดนต่างก็รีบหาความรักหรือสนองความใคร่ ผู้หญิงที่พบทหารในสถานเลิลาศยินยอมแต่งงานด้วยเพียงเพื่อมีชีวิตผัวเมีย ๕ วันก่อนทหารเดินทางไปต่างแดนเป็นเวลาสองสามหรือสี่ปี ใครจะหวังได้ว่า คู่สมรสสายฟ้าแลบจะรักกันพลสงวนตัวอยู่ได้ สาวที่สมรสแบบสายฟ้าแลบส่วนมากก็เล่นชู้แบบสายฟ้าฟาด

บทเรียนที่ผมได้รับจากนักเรียนไทยรุ่นพี่ก่อนเกิดสงครามว่าด้วยการจีบสาวชาว

อังกฤษซึ่งมีศัพท์แสดงพิเศษในบรรดาคนไทยว่า “จับไก่” นั้นล้าสมัยหลังการประกาศสงครามเมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๔๘๒

ที่หอพักมีนักศึกษาหัวใจในทางจับไก่อ้อยู่ข้างห้องผมชื่ออาเธอร์ เขากับผมสังสรรค์กันเป็นประจำในเวลาน้ำชาระหว่าง ๑๖.๓๐ น. ถึง ๑๗.๐๐ น. เขารู้ว่าผมจับนักศึกษาหญิงปีที่ ๑ อยู่ เขาบอกว่าเสียเวลาเปล่า คืนหนึ่งเขาชวนผมออกไปจับไก่อกับเขา (สำนวนอังกฤษว่า pick up girls) เราเข้าไปในสวนสาธารณะแห่งหนึ่งใกล้ ๆ หอพัก เราเดินตามผู้หญิงคนหนึ่งไปชั่วครู่ หล่อนขอไฟจุดบุหรี่สูบ เจ้าหัวใจก็ชวนหล่อนนั่งสูบบุหรี่และคุยกันที่ม้านั่งในสวนซึ่งยาวพอสำหรับ ๔ คน คุยกันครู่หนึ่งอาเธอร์ก็พาผู้หญิงคนหนึ่งไป ผมยังนั่งกอดผู้หญิงอีกคนหนึ่งชื่อเบ็ตชี พอผมบ่นว่าหนาวหล่อนก็บอกว่าไปบ้านหล่อนดีกว่า เบ็ตชีบอกว่าพ่อแม่ไปคูหนึ่ง กว่าจะกลับก็มืดมิด ตอนนั้นผมจึงได้เห็นรูปร่างหน้าตาเบ็ตชี หล่อนคงอายุราว ๆ ๑๘ ปี ภายในครึ่งชั่วโมงเบ็ตชีก็แสดงว่าหล่อนเจนจัดทางเพศสัมพันธ์ ผมไปเที่ยวกับเบ็ตชีสามสี่ครั้งก็เบื่อ

เพื่อนสนิทของผมอีกคนหนึ่งชื่อคริสจับทหารอากาศหญิง เขาต้องการพาเธอเข้ามาบรรณรักษ์ชั้นแตกหักในหอพัก เธอกระตาคที่จะเข้ามาคนเดียวจึงขอชวนเพื่อนทหารหญิงมาด้วย คริสจึงขอให้ผมไปกับเขาเพื่อพาสองทหารหญิงเข้ามาในหอพัก เราตกลงกันว่าจะกินน้ำชาในห้องผม แล้วคริสจะจูงนางของเขาเข้าห้อง เขากำชับให้ผมบริการเพื่อนของเธอให้เรียบร้อย เหตุการณ์ก็เป็นที่ตามแผน คริสกับผมพาสองทหารหญิงเข้ามาในหอพักอีกหลายครั้ง เป็นสาเหตุที่ทำให้เราตกเป็นเป้าหมายของการโจมตีโดยกลุ่มนักศึกษาเคร่งศาสนาในหอพัก อาจเป็นเพราะผมเป็นต่างชาติจึงโดนใส่ร้ายป้ายสีสกปรกมากกว่าคริส ที่หอพักมีนักเรียนไทยสองคนคือ เกษม ผลาชีวะ (เรียนโลหะวิทยา) กับผม (เรียนวิศวกรรมเหมืองแร่) เกษมมีเพื่อนหญิงคนเดียวในลักษณะเที่ยงแท้ไม่แปรผัน จึงเป็นผู้แทนที่ดีของชาติไทย ผมใจแตกเพราะมีเพื่อนชักชวนให้จับไก่อเปลี่ยนตัวบ่อย ๆ กลุ่มนักศึกษาเคร่งศาสนาที่ไปโบสถ์ทุกวันอาทิตย์จึงแพร่ข่าวว่าผมเป็นสื่อผู้หญิง ข่าวนี้แพร่ออกไปถึงหอพักนักศึกษาหญิงของมหาวิทยาลัยและหอพักนักศึกษาหญิงของวิทยาลัยครู บิลล์ บุลเลียนส์ เพื่อนสนิทคนหนึ่ง เรียกนักศึกษากลุ่มนี้ว่าสมาชิกนิทานสโมสร์ นักศึกษากลุ่มนี้ทำให้มีปฏิกิริยาต่อต้านรุนแรงต่อผมในหอพักนักศึกษาหญิงวิทยาลัยครู ซึ่งไม่มีใครรู้จักนักเรียนไทย นักศึกษาหญิงในหอพักของมหาวิทยาลัยไม่ “กลืน” ข่าวอกุศล

เพราะหลายคนรู้จักผม และไม่เห็นว่าคุณเลวร้ายเหมือนชาวลิอ

ชาวอูกุสเกี่ยวกับตัวผมนั้นเป็นเรื่องไม่สำคัญ ที่ผมกล่าวถึงเรื่องนี้ก็เพื่อให้เห็นว่าประเทศอังกฤษมีนินทาสโมสรรแพร่หลายไม่น้อยหน้าประเทศไทยมากนัก กลุ่มกระฟือชาวอูกุสกลุ่มใหญ่ที่สุดคือกลุ่มเคร่งศาสนาซึ่งมือถือสาก และปากก็ไม่ถือศีล พวกปริญญา ป.ม. กิตติมศักดิ์ ที่เข้าโบสถ์ทุกวันอาทิตย์ก่อความโกลาหลวุ่นวายและเสื่อมเสียชื่อเสียงแก่ทหารหญิงอย่างร้ายแรงจนถึงกับทางการต้องตั้งคณะกรรมการขึ้นไต่สวนพฤติกรรมทางเพศของทหารหญิงทั่วประเทศ

กลุ่มเคร่งศาสนาประเภทปากกลุสก็แพร่ข่าวว่า ทหารหญิงสาส์นทางเซ็กซ์จนทางการต้องมีสถานคลอดลูกสำหรับทหารหญิง เสี่ยงโพนทนาจากพรายกระชิบทำเอาพ่อแม่จำนวนมากไม่เต็มใจให้ลูกสาวเป็นทหารหญิง แต่คณะกรรมการรายงานว่าข้อกล่าวหาของกลุ่มคลั่งศาสนาขยายความเกินขอบเขต ทหารหญิงส่วนมากไม่มัวโลภก็มี หน่วยแพทย์ตรวจร่างกายทหารหญิงทุกเดือน ทหารหญิงที่มีท้องจะถูกปลด แต่ก็มีจำนวนน้อยมาก

สรุปว่า ทหารหญิงมีเพื่อนชายเช่นหญิงสาวชาวอังกฤษทั่วไป แต่โดยส่วนรวมมีความยับยั้งชั่งใจดีกว่าหญิงนอกเครื่องแบบ เพราะถ้าพลาดพลั้งตั้งครรภ์ก็โดนไล่ออก

เมื่อเจ้าฟ้าหญิงเอลิซาเบธทรงมีพระชนมายุ ๑๘ พรรษาในปี ๒๔๘๖ ก็ได้ทรงอาสาศัมครเข้ารับใช้ชาติในหน่วยทหารหญิงแผนกขนส่ง การใส่ร้ายป้ายสีทหารหญิงก็ซาไป

ทางการศาสนาได้กำชับให้พระทั่วประเทศร่ำสอนเรื่องกามสังวร แต่ก็ไม่ปรากฏผล การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกามโรคและขยายบริการรักษากามโรคของกระทรวงสาธารณสุขมีผลในทางยับยั้งการมัวโลภยติกว่าคำสอนของกลุ่มศาสนา ถึงกระนั้นก็ยังมียังมีเสียงคัดค้านจากกลุ่มแก้วตบวงกลุ่มว่า การเผยแพร่ความรู้ดังกล่าวยั่วให้ชายหญิงละเมิดประเพณีอันดีงามยิ่งขึ้น พวกนี้เห็นว่า ชายโฉตหญิงชั่วควรได้รับทุกข์ทรมานจากโรคให้สาสม

กระทรวงสาธารณสุขคิดแผ่นป้ายเผยแพร่ภัยของกามโรคไว้มากมาย แผ่นหนึ่งมีข้อความประกอบภาพว่า หญิงใจง่ายแพร่โรคซิฟิลิสและโกโนเรีย ถ้ารักษาไม่ถูกวิธีอาจตาบอดเป็นบ้า เป็นอัมพาต หรือตายเร็ว อีกแผ่นหนึ่งมีภาพผู้หญิงยืมยวนและถือแก้วเหล้า มีข้อความว่า อันตรายสามเส้าได้แก่ หญิงใจง่าย การเมาเหล้า และกามโรค

เมื่อประจักษ์แจ้งชัดว่า ทหารที่จะถูกส่งไปสมรภูมีย่อมผลิผลามสนองความต้องการ

ของสัญญาติญาณ รัฐบาลก็ยอมเผชิญความจริงที่ว่าความกดดันทางเพศต้องหาทางออก อนุมัติงบประมาณจัดหน่วยสาธารณสุขเคลื่อนที่ไปตรวจและรักษาวิธีตามค่ายทหาร ความจำเป็นเร่งด่วนในเรื่องการรักษาโรคเกิดขึ้นเมื่อกองทัพสหรัฐ ฯ เริ่มส่งทหารอเมริกันไปอังกฤษตั้งแต่ต้นปี ๒๔๘๕ ก่อนถึงวัน D-Day (๖ มิถุนายน ๒๔๘๗) คือวันที่สัมพันธมิตรยกพลขึ้นบกที่นอร์มันดี มีทหารอเมริกันในอังกฤษกว่าหนึ่งล้านห้าแสนคน

เรื่องที่ทั้งทางอังกฤษและอเมริกาพยายามกลบเกลื่อนก็คือ ทหารอเมริกันทำให้การโรคแพร่ขยายถึงขนาดเป็นโรคระบาดในเกาะอังกฤษ จำนวนโสเภณีในอังกฤษซึ่งตามปกติมีน้อยมากเพิ่มขึ้นหลายเท่าเพื่อชดเชยเงินดอลลาร์จากทหารอเมริกัน เป็นครั้งแรกที่โสเภณีในอังกฤษซึ่งเดิมแทบไม่มีนอกกรุงลอนดอน ออกเดินล่าเหยื่อที่פקเงินดอลลาร์ทั่วราชอาณาจักร นอกจากนั้น โสเภณีสมัครเล่นก็มีจำนวนท่วมท้นโสเภณีอาชีพ

ทางการทหารอเมริกันตำหนิรัฐบาลอังกฤษว่าให้บริการแนะนำสุขวิทยาทางเพศไม่เพียงพอ เป็นเหตุให้ทหารอเมริกันเป็นโรคก้นอม สถิติที่ถูกตีแผ่หลังสงครามเผยว่า ทหารอเมริกันในทุกสมรภูมิเป็นกาโรคมากกว่าทหารชาติอื่นใด

ทหารญี่ปุ่นเป็นกาโรคน้อยที่สุด เพราะกองทัพญี่ปุ่นจัดหานางบำเรอไว้ให้ทหารหลังแนวรบ และมีข้อบังคับการใช้กาบริการอย่างชัดเจนดังต่อไปนี้

- ๑) ทหารที่จะใช้สถานอำนวยความสะดวกจะต้องมีบัตรผ่าน
- ๒) ทหารต้องชำระค่าบริการและรับตัวเข้าสถานบริการพร้อมด้วยถุงยางอนามัยหนึ่งถุง (ค่าบริการสำหรับพลทหารและนายสิบครึ่งละ ๒ เยน)
- ๓) ตัวใช้ได้เฉพาะในวันออกตัว ถ้าไม่ใช้ต้องเอาตัวมาขึ้นเงินคืน
- ๔) ผู้ใช้บริการต้องเข้าห้องตามเลขที่ห้องในตัว
- ๕) ทหารต้องมอบตัวให้คนเฝ้าสถานบริการ
- ๖) ห้ามดื่มสุราในห้องบริการ
- ๗) เมื่อเสร็จกิจแล้วต้องล้างอวัยวะสืบพันธุ์ด้วยยาฆ่าเชื้อโรค แล้วออกจากห้องบริการ
- ๘) ผู้ที่ฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับจะไม่มีสิทธิ์ใช้สถานบริการ
- ๙) ห้ามร่วมประเวณีโดยไม่ใช้ถุงยางอนามัย

ทางการทหารญี่ปุ่นมอบให้นายหน้าเป็นผู้จัดหานางบำเรอ ค่าตัวคนละ ๑,๐๐๐ เยน นางบำเรอที่ให้บริการทหารครบ ๕๐๐ คน (คนละ ๒ เยน) ก็จะกลับบ้านได้ จำนวนนางบำเรอสำหรับแต่ละกองทัพอึดตามเกณฑ์นางบำเรอคนหนึ่งต่อทหาร ๕๐ คน

นางบำเรอที่ถูกเกณฑ์ไปให้บริการแก่ทหารญี่ปุ่นได้แก่ผู้หญิงจีน ไต้หวันและเกาหลี ผู้หญิงญี่ปุ่นให้บริการแก่นายทหารเท่านั้น

สถานอำนวยความสำราญบางแห่งขึ้นป้ายว่า “เราขอต้อนรับทหารหาญด้วยดวงใจและร่างกาย”

ทางการทหารอังกฤษและอเมริกันไม่กล้าทำเปิดเผยอย่างกองทัพญี่ปุ่น เมื่อทางการทหารสหรัฐฯ ได้รับรายงานเรื่องการเป็นวีติของทหารอเมริกันในอังกฤษ ก็รีบส่งดูยางอนามัยไปให้ใช้ กลุ่มเคร่งศาสนาโวยวายตามฟอรัม กองทัพแถลงว่า อากาศในเกาะอังกฤษชื้นมาก จึงต้องส่งดูยางอนามัยไปสำหรับใช้ครอบปากกระบอกปืนกันสนิม !!!

นักสังคมวิทยาและนักจิตวิทยา สรุปว่า การที่ทหารต้องเสี่ยงชีวิตในการรณรงค์ ทำให้ทหารหิวกระหายความรัก จึงมีทหารจำนวนมากแต่งงานในช่วงระยะเวลาที่ได้กลับบ้าน ๔ วันก่อนถูกส่งไปต่างประเทศ หากหาคู่แต่งงานไม่ได้ ก็ต้องสนองความใคร่กับคู่ควงประเภท good-time girl

ข้อสรุปของนักวิชาการดังกล่าว น่าทึ่งมากในข้อที่ว่า กลุ่มสตรีอายุ ๓๕ ถึง ๔๕ ปี สำส่อนมากกว่าทุกกลุ่มที่อายุต่ำกว่า คำอธิบายก็คือ พวกเธออยู่ในวัยเริ่มร่วงโรย จึงต้องรีบเร่งหาความเกษมสำราญโดยไม่รอรั้งยั้งคิด

ครั้งหนึ่งอาจารย์สอนวิชาเหมืองแร่พานักเรียนเหมืองแร่ ๕ คนไปดูงานเหมืองถ่านหินทางภาคเหนือ พวกเรานอนที่โรงแรมแห่งหนึ่งสองคืน นักเรียน ๔ คนนอนห้องคู่ อาจารย์และผมนอนห้องเดี่ยว คืนแรกอาจารย์ชวนเราไปดื่มเบียร์ที่บาร์ของโรงแรม สาวใหญ่สองคน คาดว่าคงอายุราว ๆ ๔๐ ปี นั่งกินเหล้าอยู่ด้วยกัน เขาทักทายอาจารย์สองสามประโยค คนผมสีทองคุยกับผม แต่ไม่เข้าผมก็ลาไปนอน

สมัยนั้นผู้คนมักไม่ใส่กลอนประตูห้องโรงแรมเพราะไม่กลัวอาชญากรรม ผมหลับแต่หัวค่ำสะดุ้งตื่นเพราะมีคนเข้ามาเปิดไฟในห้อง เห็นผู้หญิงผมสีทองยืนยิ้มกว้างอยู่ข้างเตียงถามผมว่ารังเกียจไหมถ้าเธอจะนอนด้วย ผมไม่กล้าปฏิเสธเพราะกลัวจะโดนปลุกปล้ำ ทำทาง

เธอแข็งแรงกว่าผม เธอเป็น “ไก่แก่แม่ปลาช่อน” ที่ให้บทเรียนอันมีคุณค่าแก่ผมมากในสองคืนที่เธอมานอนกับผม เป็นความรู้ภาคปฏิบัติพิสดารที่เรียนจากตำราไม่ได้

เมื่อผมเป็นนักศึกษา ผมไม่เคยมีความรัก มีแต่เพื่อนหญิงที่ชอบพอกันฐานชู้สาว ไม่มีความผูกพันยั่งยืน เพื่อสนองความใคร่ชั่วคราวแล้วก็เบื่อ มีมาร์เซียคนเดียวที่ผมติดพันอยู่นาน เพราะเธอเป็นคนช่างพูด ร่าเริง และปลอบใจผมในยามที่ผมวิตกกังวลถึงพ่อแม่ และน้องที่ลี้ภัยอยู่ในอินโดจีน และกังวลถึงสถานการณ์ของประเทศไทยภายใต้การยึดครองของญี่ปุ่น

ครั้นไปทำงานที่เหมืองบาร์นสเลย์ ผมรักกับเบรลหลังจากรู้จักกันไม่ถึงเดือน ผมขอล่าอย่างตรงไปตรงมาว่า มาร์เซียเป็นเพื่อนคุยและเพื่อนคลอเคลียที่เอาอกเอาใจผมเก่งกว่าเบรล การที่ผมปลงใจรักเบรลอย่างรวดเร็วหรือผลิผลาม คงจะเป็นเพราะผมหิวความรัก ต้องการมีคู่รัก ไม่เพียงแต่คู่พรอก

ผมก็เหมือนกับทหารทั่ว ๆ ไป ที่ต้องการความรักในเมื่อต้องเผชิญกับอนาคตอันมืดมนและมีอันตราย ผมเชื่อว่าเพื่อนเสรีไทยที่เป็นทหารสองคนซึ่งมีคู่รัก และสามคนซึ่งแต่งงานก็คงมีความรู้สึกเช่นเดียวกัน

เมื่อผมออกปากฝากรักกับเบรล ผมเพิ่งมีอายุเพียง ๒๓ ปี ๖ เดือน

เหลือवलั้ไปคู้เมื่อผมอายุ ๒๒ ปี ผมได้รู้จักหญิงสาวคนหนึ่งซึ่งสวยคมขำอย่างมีเสน่ห์ ตาคม ปากอมยิ้ม การมกมคาย สำนวนเขียนคมกริบ มิตรภาพระหว่างเธอกับผมมีทางที่จะกลายเป็นความรัก แต่ผมเป็นฝ่ายปัดทางนั้น เพราะขณะนั้นผมไม่ต้องการความรัก ความสัมพันธ์ระหว่างมาร์เซียกับผมให้ความอบอุ่นเพียงพอแล้ว ผมพบมาร์เซียทุกสัปดาห์ พบกันครั้งละหลายชั่วโมง ผมรู้สึกเป็นหนี้บุญคุณเธอมากจนยากที่จะปลื้กตัวไปจุ้กับหญิงอื่น ทั้งๆ ที่เพื่อนหญิงคนใหม่เป็นผู้หญิงน่ารักที่สุดและเฉลียวฉลาดที่สุดที่ผมเคยรู้จัก

ผมขอเล่าเรื่องผู้หญิงคนนี้เพื่อระบายความแค้นที่ผมมีต่อกลุ่มเคร่งศาสนา ในระดับชาติ ชนกลุ่มนี้ไว้วายขัดขวางความพยายามของทางการทหารที่จะผ่อนคลายความกดดันทางธรรมชาติของทหารในยามสงคราม ในระดับส่วนตัว นักศึกษาเคร่งศาสนาในหอพักทำให้ผมเสียชื่อเสียง การนินทาเกลของพวกเขาก็ไม่เหมือนเทน้ำ ทำให้ผมชอกช้ำ เขาเคยถามความคิเห็นของผมเกี่ยวกับปัญหาสังคม ผมได้วิพากษ์วิจารณ์สังคมอังกฤษอย่างตรงไปตรงมา ซึ่ง

ทำให้พวกเขาไม่พอใจ พวกนี้ใจแคบ ไม่รับฟังความคิดเห็นที่ผิดแผกจากความคิดที่พวกเขายึดถือ

เพื่อนสนิทของผมชื่อบิลล์ บุลเลียนส์เขียนจดหมายถึงเพื่อนหญิงชื่อไอลีนที่วิทยาลัยครู บอกว่าจะแนะนำให้เรารู้จักเพื่อนคนไทยของเขา ผมเห็นรูปถ่ายของไอลีนเมื่อเรียนชั้นมัธยมปลายกับบิลล์ นึกถึงคณะน้องขึ้นมาทะเล้นเขียนจดหมายถึงไอลีน บอกว่าเห็นรูปเธอแล้วอยากรู้จักตัว การกระทำของผมเป็นการแกว่งเท้าหาเสี้ยน

ไอลีนโทรศัพท์ถามบิลล์ว่าเพื่อนไทยของเขาเรียนอะไร

วันรุ่งขึ้นบิลล์พรวดพราดหน้าซีกเข้ามาในห้องผม ส่งจดหมายยาว ๖ หน้าให้ผมอ่าน เป็นจดหมายจากไอลีนซึ่งสวดเจ้าบิลล์ยับ สรุปว่าเจ้าบิลล์จิตใจทรมานมากที่เสนอจะแนะนำเธอให้รู้จักคนไทยที่เรียนเหมืองแร่ ซึ่งมีชื่อเสียงกระฉ่อนว่าเป็นคนพูดจาโอหังและเป็นนักล่าผู้หญิง ที่แรกเธอตั้งใจที่จะได้รู้จักชาวเอเชียจึงเล่าให้เพื่อนฟัง พอเพื่อนรู้ว่าเป็นคนไทยที่เรียนเหมืองแร่ ก็แหกกันเข้าไปในห้องไอลีน ส่อเสียตจอต ๆ ถึงความชั่วชาติของผมตามเสียงลือเสียงเล่าอ้าง เธอจึงส่งสาส์นสำนวนสแปสไธถึงบิลล์ ประกาศตัดมิตรภาพขาดสะบั้น

ผมอกสั่นขวัญกระเจิงที่โดนผู้หญิงกล่าวหาอย่างย่อเย็บ แต่ก็อดชมเชยความคมกริบถึงพริกถึงขิงของไอลีนไม่ได้

เราต่างก็โต้ตอบจดหมายของไอลีน แสดงความน้อยใจที่เธอว่าความเชื่อชาวลือมากกว่าเชื่อเพื่อนสนิทที่ใกล้ชิดกันมาหลายปี เธอขอโทษ รับว่าเป็นฝ่ายผิด ขอให้บิลล์พาผมไปพบเธอ

ไอลีนกับผมได้กลายเป็นเพื่อนสนิท เราเห็นพ้องกันว่า เป็นธรรมชาติที่เราจะมีความคิดเห็นไม่ตรงกันหลายเรื่อง เนื่องจากเรามีพื้นฐานทางวัฒนธรรมแตกต่างกันมาก เธอเป็นคนใจกว้างที่รับฟังแนวความคิดแปลก ๆ

ความเดือดร้อนที่ผมได้รับจากกลุ่มศาสนาเป็นเรื่องเล็กเปรียบกับความทุกข์เชิงที่กลุ่มศาสนาก่อให้กับทหารอังกฤษในอินเดีย ซึ่งประสบปัญหาทางเพศรุนแรง

ระหว่างที่พวกเราเรียนวิชาสี่บราซการลับ ต้องฝึกงานในกัลกัตตาเสมอๆ ผมได้พูดคุยกับทหารอังกฤษมากเพื่อฝึกสังเกตความลับทางทหาร ได้พบว่าพวกพลทหารและนายสิบรักษาความลับทางทหารได้ดี แต่เผยความลับบ่อยมาก พวกเขาแค่ขี้เล่นซุ่มเคืองเนื่องจาก

ความเคร่งเครียดและกั๊กทางกามารมณ์ ภาวะขาดแคลนสารีสำหรับพวกเขาร้ายแรงมาก เพราะผู้หญิงอินเดียและผู้หญิงครึ่งชาติอินเดียอังกฤษสังสรรค์หรือสูงส่งกับนายทหารเท่านั้น จำนวนทหารหญิงอังกฤษในสำนักงานมีไม่น้อย แต่ก็พอเพียงสำหรับเป็นเพื่อนหญิงของนายทหารเท่านั้น อย่าว่าแต่พลทหารและนายสิบในกองทัพอังกฤษจะหาทหารหญิงเป็นเพื่อนคงเลย หาเป็นเพื่อนคุยก็ไม่ได้เสียแล้ว เขาจึงต้องแก้ขัดด้วยการกลักรูปรายภาพยนตร์ไว้ตามผนังห้องในค่ายทหาร

กลีน เทพหัสดิน ผู้ออกแบบป้ายกล่องไม้ขีดไฟเป็นรูปร่างฟ้าอกสล้าง ซึ่งกองกำลัง ๑๓๖ ส่งไปโปรยในประเทศไทย เป็นผู้มีอารมณ์ศิลปิน เมื่อต้นปี ๒๔๘๘ กลีนลงไปทำงานกับแอนดรู กิลคริสต์ ที่โคลอมโบ เวลาแดดอ่อนๆ กลีนกับกิลคริสต์ก็ลงไปชายหาด ซึ่งเป็นที่สำราญของทหารอังกฤษ กลีนจะแสดงฝีมือปั้นรูปปั้นสเปลี่ยด้วยทราย ไม่ช้าก็มือเข้าฝักปั้นเสร็จภายใน ๑๐ นาที ปรากฏว่ารูปปั้นของกลีนเป็นที่นิยมชมชื่นของเหล่าทหารอังกฤษผู้คอยยกปากแห้ง ต่างก็มุงจ้องมองนางทรายกันเนืองแน่น กิลคริสต์เล่าว่าพวกเขาพากันตลิ่งหลงงันกับรูปปั้นนานถึง ๒๐ นาทีและเบียดกันซุกมุนวุ่นวาย วันหนึ่งมีทหารโดนคลื่นซัดว่ายน้ำเข้าฝั่งไม่ได้ในบริเวณไม่ห่างจากกลุ่มที่กำลังมุงชมหน้านางฟ้าทราย แต่ไม่มีใครสังเกตเห็น ทหารผู้เคราะห์ร้ายก็เลยจมน้ำตาย กิลคริสต์ไม่ได้เล่าว่า กลีนรู้ตัวหรือเปล่าว่าได้เป็นตัวการสังเวยชีวิตทหารผู้นั้นต่อพระสมุท

แม้จะจอยกปากแห้งเพราะไม่ได้สัมผัสสตรี ทหารก็ยังกักกันขึ้นมาได้ด้วยรูปปั้นนางทราย แสดงว่าเมื่อไม่มีของจริงที่จะแตะต้องได้ รูปปั้นก็ยังช่วยชุบชีวิตให้เข้มขึ้น ผู้บัญชาการจึงยินยอมให้ทหารปีดรูปผู้หญิงไว้ในค่าย โปรดเข้าใจว่าในสมัยนั้นรูปโป๊ยังไม่แพร่หลาย รูปผู้หญิงที่ทหารปีดไว้ดูเล่นเป็นอาหารตานั่นส่วนมากเป็นรูปดารารายภาพยนตร์ เช่นรูปคอรอรี ลามูร์ นุ่งโสร่งเปียกแนบเนื้อ เบ็ตตี เกรเบิล ผยองงาม เจน รัสเซล ซึ่งมีเส้นรอบอกอล่างฉ่าง ๓๘ นิ้ว ลานา เทอเนอ สวมเสื้อสเวตเตอร์เสริมอกสล้างให้ดูเด่น ดารารายภาพยนตร์ที่นับว่าน่าเสน่ห์หาหรือมี sex appeal ในสมัยนั้นก็มี มาร์ลีน ดีทริช พอลเล็ต ก๊อดคาร์ด ริตา เฮย์เวิร์ธ แอน เซอร์เรน โจน เลสลี

ในอินเดียและในยุทธภูมิตะวันออกไกล ภาพยนตร์มีส่วนช่วยบำรุงขวัญทหารอย่างมาก ทางทหารจึงฉายภาพยนตร์ประเภทปลุกใจทหาร (และประชาชน) ในค่ายเป็นประจำ

ความสำคัญของภาพยนตร์ในยามสงครามมีมากเพียงใดก็เห็นได้จากการที่ฮอลลีวูดผลิตหนังปีละราวๆ ๔๐๐ เรื่องระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง

ผมขอออกตัวว่าขณะที่อยู่ในอินเดียผมไม่ได้ดูภาพยนตร์เลย แต่ในอังกฤษผมได้ดูหนังสงครามมากพอที่จะคุยเรื่องภาพยนตร์กับทหารอังกฤษได้ ได้ทราบจากเพื่อนและทหารอังกฤษว่ามีภาพยนตร์เพลงเรื่องหนึ่งชื่อ *This is the Army* ซึ่งฮิตมากในอินเดียและถูกส่งไปฉายในยุทธภูมิแปซิฟิกทุกแห่ง เป็นเรื่องของทหารผู้รักชาติที่พร้อมจะเสียสละความรักผู้หญิงเมื่อจะต้องไปรบในต่างแดน นางเอกเป็นดาราดวงเด่น ชื่อโจน เลสลีย์ พระเอกไม่ใช่นักแสดงดีเด่น ชื่อ โรเนลต์ เรแกน

เล่ากันว่า ประธานาธิบดีอเมริกันคนปัจจุบันเห็นว่า โรเนลต์ เรแกน ไม่ใช่นักแสดงชั้นดี นักแสดงละครและภาพยนตร์ที่ประธานาธิบดีเรแกนยกย่องมาก คือเชอร์ลอว์เรนซ์ โอลิเวีย

ตัวการที่สร้างความเคร่งเครียดค้างค้ำทางเชกส์ของทหารอังกฤษก็คือ กลุ่มศาสนา นั่นเอง ทางทหารอังกฤษเห็นชอบกับวิธีการของทางการทหารญี่ปุ่น ที่ควบคุมหญิงบริการทหารให้ปลอดโรค และจัดหน่วยบริการถึงหลังแนวรบ ทหารญี่ปุ่นจึงสนองสัญญาที่ได้ อย่างปลอดโรค ทางทหารอังกฤษต้องการจะควบคุมสถานโสเภณีพื้นเมืองของอินเดีย ซึ่งมีมากมายแต่เป็นแหล่งแพร่กามโรค แต่บรรดาอนุศาสนาจารย์คัดค้านและฟ้องไปทางอังกฤษ กล่าวหาว่ากองทัพลองเสริมการทำชั่วมวลโลกีย์ ทางทหารจึงต้องปิดป้าย *Out of Bound* ตามสถานโสเภณีพื้นเมือง คือให้เป็นเขตห้ามเข้าสำหรับทหารอังกฤษ มีสารวัตรทหารคอยจับกุมผู้ฝ่าฝืน ซึ่งก็ทำได้ไม่ทั่วถึง

แต่การควบคุมดังกล่าวก็ไม่ทั่วหน้า สถานโสเภณีชั้นดีที่สนนราคาสูงเกินรายได้ของพลทหารและนายสิบมีแพทย์ตรวจร่างกายผู้ให้บริการ เป็นที่รู้กันว่าผู้ใช้บริการส่วนใหญ่คือนายทหาร (นอกเครื่องแบบ) ความเลื่อมล้ำในเรื่องอย่างว่าเป็นเรื่องขมขื่นสำหรับพลทหาร ซึ่งกล่าวว่าศาสนจักรพร่ำสอนให้พลทหารเป็นนักบุญ ทางออกของพลทหารก็คือเสี่ยงต่อการเป็นวีรดีและถูกสารวัตรทหารจับ ยังไงก็ไม่ถูกลงทัณฑ์สถานหนัก ผลก็คือทหารอังกฤษในอินเดียเป็นกามโรคฉวยเฉลี่ยร้อยละ ๑๖ ในสงครามโลกครั้งที่สอง (เทียบกับอัตราฉวยเฉลี่ยร้อยละ ๑.๑๘ ในประเทศอังกฤษ) กลุ่มศาสนาไม่อาจตำหนิว่าทหารในกึ่งศตวรรษที่ ๒๐ ศีลธรรม

ทราบกว่าทหารในปลายศตวรรษที่ ๑๙ เพราะเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๓ ทหารอังกฤษในอินเดียเป็น
 กามโรคร้อยละ ๕๐ (จากเอกสาร Field Service Hygiene Notes for India พิมพ์เมื่อ
 พ.ศ. ๒๔๘๘)

อัตราการเป็นกามโรคของทหารมิได้ขึ้นอยู่กับระดับศีลธรรม แต่ขึ้นอยู่กับประสิทธิ
 ภาพของยา เมื่อทางการทหารยินยอมให้ใช้เพ็นนิซิลินรักษาในปี ๒๔๘๗ อัตราการเป็น
 โรคก็ลดลงทันตาเห็น

ข้อน่าสังเกตประการหนึ่งในอินเดียคือ ทหารอินเดียเป็นกามโรคน้อยกว่าทหาร
 อังกฤษ

แม้ว่าทหารจะมีโอกาสผ่อนคลายทางกามารมณ์มากกว่าพลทหารในอินเดีย แต่ก็
 ยังไม่วายจะมีเรื่องเสื่อมเสียทางชู้สาว เช่นกรณีของนายพลผู้หนึ่งที่เป็นชู้กับภรรยาของนายพล
 ผู้ไปปฏิบัติราชการสนามคราวละนาน ๆ

แม้ว่าทหารอังกฤษจะเยื่อนช่องโสเภณีได้โดยไม่ถูกจับ แต่ครั้งหนึ่งก็มีเรื่องอื้อ
 ฉาวเกี่ยวกับนายทหารอังกฤษในสถานโสเภณีแห่งหนึ่งในเมืองอาเล็กซานเดรีย (อียิปต์) ซึ่งพัง
 ทลายจากการถูกโจมตีทางอากาศ กองบัญชาการทหารอังกฤษได้รับรายงานว่ามียศของนาย
 ทหารอังกฤษหกคนอยู่ในช่องนั้น สามศพอยู่ในสภาพเปลือย อีกสามศพมีเครื่องแต่งตัว เกิด
 กระอักกระอ่วนกันขึ้นว่าจะแจ้งข่าวการตายของนายทหารหกคนนั้นต่อครอบครัวของเขาอย่างไร
 ในที่สุดรายงานที่ส่งไปอังกฤษก็ออกมาว่า นายทหารสามคนเสียชีวิตในการรบ (killed in
 action) อีกสามคนเสียชีวิตระหว่างปฏิบัติราชการ (killed on active duty) !

ความอดทนตั้งใจของทหารอังกฤษจำนวนมากที่ไปปฏิบัติราชการสงครามในต่าง
 แดนเนิ่นนานถึงสามสี่ปีมิได้หมดไปเมื่อเขาได้กลับไปอังกฤษ เพราะเขาพบว่าภรรยามีชู้ ใน
 ช่วง ๑๒ เดือนก่อนญี่ปุ่นยอมแพ้คดีหย่าร้างของทหารอังกฤษมีมากเป็นแปดเท่าของคดีหย่าร้าง
 ถัดเฉลี่ยระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๒-๘๕ ฝ่ายภรรยาไม่ปฏิเสธข้อกล่าวหา แต่โอดครวญว่า การถูก
 พรากจากสามีสามสี่ปีเป็นภาวะสุดแสนจะทรมานได้

กรณีที่ภรรยาขอหย่าสามีซึ่งกลับจากสมรภูมิในสภาพบุรุษเพศไร้สมรรถภาพก็มีบ้าง
 เหมือนกัน ทหารมีหรือไม่มีเมียที่สูญเสียเครื่องมือนิสบพันธุ์กลายเป็นชายที่ซิงซังผู้หญิงไปเลยก็มี
 แต่ก็มีทหารผ่านศึกจำนวนไม่น้อยที่คำนึงถึงความ “กลัดมัน” ของตนเองในยาม

นิราศร้างและไม่ถือสาหาความกับเมียที่ทนต่อความเปลี่ยวเปล่าเหงาหงิมไม่ไหว หลายคนยอมรับลูกที่ไม่ใช่ของตนเองด้วยเห็นว่า ถึงยังงี้แต่ก็เป็นเลือกเนื้อของเมีย

เจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์ผู้หนึ่งแสดงความเห็นใจเมียสาวที่เร่ร่อนสามีสามีสามสี่ว่า จดหมายจากสามีส่วนมากก็ไม่หยดย้อย ชีวิตของเราก็จำเจ ได้แก่การเข้าคิวซื้ออาหาร เลี้ยงลูก ทำความสะอาดบ้าน ทำครัว เมื่อเธอได้พบกับทหารอากาศที่เสี่ยงชีวิตในการไปโจมตีเยอรมนี และมีความเป็นอยู่จำเจในค่ายทหารตลอดเวลา ต่างฝ่ายต่างก็หงอยเหงาเปล่าเปลี่ยวเห็นอกเห็นใจกัน ไม่ซัดถึงจุดที่หักห้ามความพิศواسไม่ไหว มดที่คอยยากก็ไม่เม็น้ำตาล

มิใช่วงการศาสนาจะเทศน์ทุกวันอาทิตย์ หรืออนุศาสนาจารย์จะพร่ำสอนทหารให้รักษาพรหมจรรย์ ทหารก็ไม่ไช่กับบุญ และเหรียญตราสำหรับการรักษาพรหมจรรย์ก็ไม่มี

เบรลกับผมได้มีเวลาพบกันฉันคู่รักและคู่ครองรักรวมเป็นเวลาทั้งสัปดาห์เพียงสามเดือน ได้ติดต่อกันทางจดหมายสองปี ไม่เป็นการยากที่จะเดาความรู้สึกของเบรลในเมื่อเธอได้รับแต่จดหมายจากสำนักงานกองกำลัง ๑๓๖ ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๘๘ บอกแต่ว่าผมเขียนจดหมายถึงเธอไม่ได้ แต่รับจดหมายจากเธอได้

ภายหลังผมจึงได้รู้ว่า เธอคิดว่าผมถูกจับเป็นเชลยศึก ในที่สุดเธอก็ทนต่อความหงอยเหงาและความไม่แน่นอนในอนาคตไม่ไหว และได้แต่งงานกับนายทหารอากาศซึ่งประจำสถานีเรด้าและไม่ต้องเสี่ยงชีวิตในการรบ

ผมจึงตระหนักถึงความผิดพลาดของผมที่ขอเข้าร่วมกลุ่มกองโจร เพราะอยากเป็นวีรบุรุษของเบรล การตัดสินใจของผมมีผลสะท้อนตรงข้ามกับความคาดหมาย แต่อย่างน้อย การตัดสินใจดังกล่าวก็มีผลในทางทำให้ผมรู้สึกลึกซึ้งอย่างถ่องแท้ว่า ผมไม่มีทางที่จะเป็นวีรชนได้ เพราะนอกจากกลัวตายแล้วยังกลัวที่จะต้องฆ่าคนอื่นอีกด้วย ผมจึงถือว่าผมโชคที่ได้เป็นทหารผ่านสงครามโดยไม่ผ่านศึก

เมื่อผมอายุ ๑๕ ปี ได้เรียนวรรณคดีเรื่องอิเหนาตอนศึกกะหมังกุหนึ่ง ครูอธิบายถึงความไพเราะของคำพรรณนาตัดพ้อต่อว่าของนางจินตะหราเมื่ออิเหนาจะไปช่วยท้าวดาหาลรบข้าศึก ผมก็ท่องกลอนขึ้นใจตอนที่ครูว่าเพราะเพื่อเอาไว้มากเป็นตัวอย่างเวลาสอบไล่ โดยมีได้ซาบซึ้งถึงอรรถรสกวีวจนะ เพิ่งจะมาซาบซึ้งอย่างซึ้งและแข็งเอาเมื่ออายุ ๒๖ เมื่อผิดหวังในความรักครั้งแรกที่หล่อเลี้ยงจิตใจมานานกว่า ๓ ปี นางจินตะหารำพันถึง

แล้วว่าอนิจาความรัก

พึงประจักษ์ตั้งสายน้ำไหล

ตั้งแต่จะเชี่ยวชาญไป

ที่ไหนเลยจะไหลคืนมา

ตอนนั้นผมก็รู้สึกว่ หัวใจห่อเหี่ยวทหน้เมื่อวารีในธารรักเหือดแห้งในพริบตาเดียว แต่ไม่ช้าความโศกะประิเทวะของผมนก็สร้างชา เพื่อนเสรีไทยจากต่างจังหวัดและจากอินเดียทยอยกันเข้าพระนคร เพื่อนจากอินเดียก็อกติใจที่รู้ว่าพวกกองโจรรอดตายหมดทุกคน เราก้ชวนกันเที่ยวเตร่เฮฮา ไปสถานตากอากาศบางปู ลงเรือล่องลำน้ำเจ้าพระยา เฮโลกันไป เต้นรำที่สวนอัมพร และบ้านคหบดีหลายท่านที่จัดงานราตรีไม่ขาดระยะ เพื่อต้อนรับทหารสัมพันธมิตรที่เข้ามาปลดอาวุธทหารญี่ปุ่น พวกเราจากบ้านเกิดไป ๖ ถึง ๑๗ ปี ต่างตื่นตาตื่นใจในความงามและความอ่อนช้อยของสตรีไทย ผู้หญิงอังกฤษเริ่มเลื่อนลงไปจากความทรงจำของเรา

ในบรรดาเสรีไทยสายอังกฤษที่อยู่ในพระนครในช่วงปลายปี ๒๔๘๘ ผมเชื่อว่ามีป่วยคนเดียวที่ใจจดจ่ออยู่กับผู้หญิงอังกฤษ เขาได้รับมอบภารกิจสำคัญจากผู้นำขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นให้ร่วมคณะผู้แทนไทยไปเจรจากับทางการอังกฤษ เมื่อเขาได้รับทุนเล่าเรียนชั้นปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัยลอนดอน ทั้งรัฐบาลไทยและทางการอังกฤษก็ตอบแทนความดีความชอบของเขาเป็นพิเศษโดยอนุมัติให้เขาได้กลับไปศึกษาต่อก่อนเสรีไทยสายอังกฤษคนอื่น ๆ

เมื่อป่วยกลับไปถึงอังกฤษในปลายปี ๒๔๘๘ ก็มีได้ชวนช่วยเรื่องการทำปริญญาเอกเป็นอันดับแรก แต่ก่อนอื่นได้รับบรรดัตถ์แต่งงานกับ มาร์เกรีท สมิธ ตอนนั้นป่วยอายุ ๓๐ ปี เรื่องของหัวใจยังสำคัญกว่าเรื่องของหัวสมองซึ่งต้องต่อเนืองมานานเต็มประดา จึงต้องต่อกู้ทุนหาหนี้เสียก่อน

เนื่องจากป่วยจะต้องไปขึ้นเครื่องบินที่กัลกัตตาเพื่อเดินทางไปอังกฤษ จึงได้รับคำสั่งจากผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ให้ไปพร้อมกับทหารเสรีไทยสายอเมริกาถวายความอารักขาแต่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลและพระอนุชา ซึ่งประทับแรมอยู่ที่เมืองนั้นระหว่างการเสด็จจากสวิตเซอร์แลนด์เพื่อนิวัตพระนคร

เสรีไทยจากต่างประเทศในพระนครหลายสิบคนก็มีอันเป็นไปต้องสูญเสียเสรีภาพส่วนบุคคลต่อสตรีไทยภายในปี ๒๔๘๘ และ ๒๔๘๙ ผมเองก็ตกอยู่ในภาวะล่อแหลมน่าเสียสั เพราะในงานลีลาศแทบทุกงานผมได้เต้นรำกับหญิงสาวคนหนึ่งทีหน้าหวาน ตาวาว วาจา

จับใจ มากกว่าเต้นกับสาวสวยคนอื่น ๆ

ความรักครั้งแรกของผมเพิ่งสลายไปหมด ๆ เสน่ห์สาวไทยก็ส่งผลชะงัก เธอคือ วารีที่หลีกจากแดนสุชาวดีมาซบชีวิตที่อับเฉาของผมให้ชุ่มชื้น ผมได้บอกให้เบริลรู้เพื่อเธอจะได้สบายใจว่าผมมีความรักใหม่แล้ว

แต่ความรักครั้งที่สองมีอุปสรรคยิ่งกว่าครั้งแรก เธอผู้นั้นเกิดในตระกูลสูงและร่ำรวย ผมกำลังจะเปลี่ยนฐานะจากร้อยเอกในกองทัพอังกฤษไปเป็นนักศึกษาไลออด อีกทั้งครอบครัวผมก็ยากจนแทบสิ้นเนื้อประดาตัวจากการที่ต้องลี้ภัยการเมือง ไปอยู่ต่างแดนถึงหกปี ผมจึงไม่อาจประกาศรัก

แต่ผมเชื่อว่า เธอได้เห็นประกายรักในสายตาของผมก่อนที่จะจากไปต่างแดน

ถ้าผมเล่าแก่นี้ แม้จะเป็นความจริงทุกสิ่งสรรพ แต่เพื่อนสตรีไทยหลายคนก็อาจพูดว่าผมปกปิดเรื่องราวของสาวสวยคนนี้อีกคนหนึ่ง ซึ่งผมเคยพาไปลองเจอกับพวกเขา

นั่นไม่ใช่เรื่องที่จะต้องปกปิดหรือเปิดเผย เธอกับผมชอบพอกันฉันพี่น้อง เพราะเธอเรียกผมว่า “พี่”

ผมพลตรึงสองครั้งเมื่อมีอายุเพียง ๒๖ ปี เขาว่ารักแท้ย่อมมีอุปสรรค

แต่ผมคิดว่า ความรักระหว่างป่วยกับมาร์เกรท สมิธเป็นรักแท้ที่ไร้อุปสรรค และดูเหมือนจะราบรื่นเสมือนผิวน้ำไร้ระลอก เมื่อเขาแต่งงานกัน พ่อตาพูดอย่างภูมิใจว่า “I couldn't have a better son-in-law”

ผมเพิ่งได้พบมาร์เกรทเมื่อต้นปี ๒๔๘๔ เมื่อเธอแต่งงานกับป่วยแล้ว

เบริลชวนผมไปเยี่ยมเธอและสามีหลังสงคราม แต่ผมไม่ได้ไป เหตุผลสำคัญก็คือว่าผมยังลืมความหลังไม่ลง เกรงว่าหากเห็นเธออีก ผมจะไม่สามารถวางทำเป็นเพื่อนกับเธอได้สนิทและเกรงว่าผมจะเจือนกับสามีใหม่ของเธอ ผมคงปล่อยวางไม่ได้ทีเดียวว่า ผมเป็นสามีคนแรก และไม่แน่ใจว่าสามีใหม่จะต้อนรับขับสู้ผมอย่างเต็มใจนักในฐานะชายที่เซซมสมรักกับเบริลโดยไม่สมรส

อันที่จริง โดยทั่วไปผู้ชายอังกฤษเขาไม่รังเกียจผู้หญิงที่มี “เพื่อนชาย” มาก่อน เขาไม่เห็นเป็นการเสียหายอะไร ในกรณีของเบริล เราได้ร่วมรักกันเพียงสามเดือนอย่างทะนุ

ถนอม ฟังดีได้ว่าเธอยังอยู่ในสภาพ “รัน-อิน” อย่างดี ไม่สึกหรอและซับซ้อนกว่าของใหม่

ผมได้เขียนจดหมายเล่าให้เบรลฟังว่าผมได้พบความรักใหม่แล้ว และคงจะไม่กลับไปอังกฤษอีก แต่ความสัมพันธ์อันผาสุกของเราในอดีตจะคงอยู่ในความทรงจำของผมต่อไปในอนาคต

นั่นเป็นความจริง ความทรงจำเกี่ยวกับความรักครั้งแรกของผมยังไม่เลือนลาง แม้กาลเวลาจะล่วงเลยไปนานถึง ๔๕ ปีแล้ว

และที่เป็นเช่นนั้นก็คงจะเป็นเพราะผมไม่ได้ไปพบเบรลและสามีของเธอ ภาพของเบรลในจินตนาการของผมจึงจะเป็นภาพหญิงสาววัย ๒๑ ปี อยู่ตลอดกาล

บทส่งท้าย

ผมได้ฟรีฟรี พร่ำและพละมร่ำพันถึงความทุกข์ทรมานสังขารและจิตใจของผม อย่างยืดยาดและยืดยาว ด้วยเหตุว่าก่อนเป็นทหารผมไม่เคยเผชิญความลำบาก ผมเป็นเด็กขี้โรค ที่ได้รับความประคบประหงมประคับประคองจากพ่อแม่เป็นเวลา ๑๘ ปี หลังจากนั้นก็มีความเป็นอยู่สุขสบายอย่างนักศึกษา โรคหืดและโรคลำไส้ซึ่งเรื้อรังเป็นโรคประจำตัวเป็นโรคที่บั่นทอนสุขภาพ ทำให้ผมอ่อนเพลียจากการหัดทหารมากกว่าเพื่อนร่วมทุกข์คนอื่น ๆ ในระยะสามเดือนแรกของชีวิตทหาร ซึ่งผมผ่านพ้นมาได้ด้วยอาศัยการนอนพักผ่อนมากถึงวันละ ๑๐-๑๑ ชั่วโมง

แต่ในราวๆ กลางปี ๒๔๘๗ กำแพง พลาญกร กับอรุณ สรเทศน์ ซึ่งถูกส่งไปสังเกตภาวะทางจิตที่กองทัพบกของไทยตั้งขึ้นกับกองพลที่ ๔๓ ของจีน ได้เอาตัวพลทหารไทยคนหนึ่งมาที่ลี้ภัยเพื่อสอบถามถึงสถานการณ์ในแนวรบเชียงตุง-ยูนนาน พวกเราสามสี่คนที่อยู่ในลี้ภัยในขณะนั้น จึงได้รู้ถึงความทุกข์ยากแสนสาหัสของทหารไทยในกองทัพบก

พลทหารผู้นั้นเล่าว่า ทหารไทยไม่ชินกับสภาพในป่าทึบและภูเขาสูง เสียชีวิตเพราะโรคภัยไข้เจ็บมากกว่าในการรบ หยุดยาคาแกลน ทหารเป็นมาเลเรีย บิด ไทฟอยด์ บาดทะยัก พยาธิ จนในที่สุดไร้ความสามารถในการรบ ทางลำเลียงเสบียงมีสายเดียวคือถนนแม่สาย-เชียงตุง ซึ่งใช้ไม่ได้ในฤดูฝน รถบรรทุกติดหล่มและตกเหวระเนระนาด ต้องใช้วัว

ช้างและลูกหาบ ซึ่งส่งอาหารและอุปกรณ์ไม่เพียงพอ ทหารอดอยากต้องกินอาหารบ๊าท่าที่จะหาได้ สัตว์ใหญ่หนึ่เตลิดเปิดเปิงไปหมด ที่พอจะหากินได้ก็มีลิง ค่าง ไก่ป่า เต่า เขียด อีงอ่าง ต๊กแตน งู หมากของชาวเขาที่เร่ร่อนเข้ามาหวังจะได้ของกินก็กลับกลายเป็นพิษอาหาร อันโอชะของทหาร ปลาในหนองก็กลายเป็นปลาร้าในไหจนหมดเกลี้ยง

ม้าของกองทหารม้าเป็นโรคตายหมด นานวันเข้าเครื่องแบบทหารก็ขาดกระรุ่งกระริ่ง ต้องเอาผ้าทอจากชาวบ้านมาย้อมและเย็บเอง ทหารส่วนมากเดินตีนเปล่า เพราะเมื่อเกือกคู่แรกกลายเป็นเศษหนังไปแล้วก็หาเกือกที่มีขนาดเหมาะสมไม่ได้

ทหารเป็นมาเลเรียขึ้นสมองจนคลุ้มคลั่ง เป็นบิกถ่ายอุจจาระเป็นเลือด ใครเจ็บหนักก็ต้องปล่อยให้ตายไป ที่นอนหมอนมุ้ง เปื่อยหมด ทหารนอนบนแคร่ไม้ไผ่หรือนอนบนใบไม้ ทหารหนึ่ทัพกันมาก

พวกเราได้รับรู้ถึงความทุกข์ทรมานของทหารแท้แล้วก็ตระหนักว่า ความลำบากของเรานี้เป็นเรื่องเล็ก ทหารแท้คงจะเห็นว่าการซ่อมรบของพวกเราเปรียบเสมือนปีคนิก เพราะเราไม่ขาดแคลนอาหาร

วันหนึ่งเราพาทหารไทยไปเปิดหูเปิดตาในโรงแรมหรูของกัลกัตตา มีอาหารเย็นและลีลาศ เราต้องให้เขากินอาหารจีนไปก่อน เพราะเขาไม่ชอบอาหารฝรั่ง เขาประหลาดใจมากที่เห็นเราไม่กินข้าว เขาไม่เคยเห็นการเต้นรำ ถามเราว่า “พวกนี้เป็นผัวเมียกันหรือครับ จึงกอดกันยังงั้น” เราบอกว่า “ส่วนมากไม่ใช่ผัวเมียกัน แหม่มไม่ถือว่าเสียหายที่ให้ผู้ชายกอด”

เขาถามอีกว่า “คุณกอดแหม่มได้ไหมครับ”

เราบอกว่าได้ แล้วก็ไปขอเต้นรำกับทหารหญิง

ทหารไทยบอกว่า “เป็นทหารอย่างคุณสบายดี มีกินอิ่ม มีแหม่มกอด”

คำพูดซื่อๆ ของพลทหารไทยคนนั้นเป็นคติสอนใจพวกเราอย่างดี เรารากกรำ แคะระฝีกแต่บ่นลั่นกระบุง

เสรีไทยสายอเมริกาในจีนก็ตกทุกข์ได้ยากยิ่งกว่าพวกเรามากมาย หลายคนใช้เวลา ราว ๆ สามเดือนเดินขึ้นเขาลงห้วยจากซือเหมาเข้าประเทศไทย และสองคนถูกฆ่าที่ลานช้าง เมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๔๘๗

ผมได้ตั้งชื่อเรื่องว่า “กบฏกษัตริย์” แต่อันที่จริงมันเป็นการสุตวิสัยที่คนเพียง ๓๖ คนจะกษัตริย์บ้านเมืองได้ ผู้ที่กษัตริย์ในครั้งนั้นคือราษฎรไทยทั้งผองราวๆ ๑๗ ล้านคนที่มีความปรารถนาตรงกันในเรื่องที่ว่า ผู้รุกรานจะต้องถูกขับออกไปจากดินแดนไทย

ดังนั้น ทั้งพวกเราเสรีไทยจากต่างแดน และคนไทยรุ่นใหม่ต่างก็เป็นหนี้บุญคุณประชาชนชาวไทยทั้งมวลในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ เสรีไทยจากต่างแดนปฏิบัติงานได้ผลเพราะคนไทยหลายหมื่นช่วยเหลือ คนไทย ๑๗ ล้านคนที่ไม่ได้ช่วยเหลือโดยตรง ก็มีเจตนาพร้อมร่วมกันกับพวกที่อยู่ในขบวนการใต้ดิน

มีคนไทยกลุ่มเล็กๆ ที่เข้าข้างญี่ปุ่น หากินกับญี่ปุ่น รับจ้างเป็นสายลับญี่ปุ่น แต่ก็มีจำนวนน้อยเกินกว่าที่จะขัดขวางการกอบกู้เอกราชของคนไทยในขบวนการ

เป็นการเหลือวิสัยที่จะประมาณจำนวนพลพรรคใต้ดินทั่วประเทศ เพราะในขบวนการลับไม่มีรายชื่อสมาชิก หัวหน้าใหญ่ของขบวนการได้ประมาณว่ามีราวๆ ๘๐,๐๐๐ คนที่มีอาวุธ ในการเดินสวนสนามของพลพรรคที่ถนนราชดำเนินเมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๘ หน่วยต่างๆ ทั่วประเทศส่งลูกพรรคเข้าร่วมประมาณ ๘,๐๐๐ คน ราษฎรเหล่านั้นได้รับการให้ร้องต้อนรับไม่ขาดระยะจากประชาชนคนคู่สองฟากถนน

พวกเราจะไม่วันลืมหูลืมตาของพลพรรคนิรนามเหล่านั้นซึ่งกลับไปทำไร่ทำนาหรือประกอบอาชีพตามประสาคนยาก มิได้เรียกร้องหรือได้รับเหรียญตราแต่อย่างใด

ดังนั้น เมื่อคณะรัฐบาลไทยพิจารณาตอบแทนการกระทำของนักศึกษาในอังกฤษและอเมริกาที่เป็นทหารเสรีไทย โดยมีมติให้จ่ายเงินแก่พวกเราเป็นจำนวนเท่ากับเงินค่าศึกษาเล่าเรียนในต่างประเทศระหว่างเวลาสามปีครึ่ง ไม่ว่าจะเป็นนักเรียนทุนรัฐบาล ทุนเล่าเรียนหลวงหรือทุนส่วนตัว พวกเราจึงไม่รับ

เมื่อนายติเรก ชัยนาม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังสมัยหลังสงคราม รายงานคณะรัฐมนตรีว่าเสรีไทยจากต่างแดนไม่รับเงินชดเชยทุนการศึกษา คณะรัฐมนตรีก็ยังคงมีมติยืนยันว่า เงินที่เสนอให้นั่นเป็นเงินซึ่งเสรีไทยที่เป็นนักเรียนมีสิทธิชอบธรรมที่จะได้รับเสรีไทยสายอังกฤษถือว่า พวกเราได้ระบุไว้ชัดเจนตั้งแต่ต้นแล้วว่า จะไม่อ้างผลความดีความชอบเรียกร้องหรือรับเอาประโยชน์ส่วนตัวในก้านลาภ ยศ หรือตำแหน่งอื่นใด เราไม่ได้เรียนหนังสือระหว่างเวลา ๓ ปีที่เป็นทหาร และก็ได้เบียดเบียนพลทหารและเงินเดือนนายทหารจากกองทัพ

อังกฤษอยู่แล้ว

พวกเรา จะหน้าด้านแบมือรับเงินจากรัฐบาลไทยได้อย่างไรในเมื่อราษฎรผู้ยากจนหลายหมื่นคนที่ช่วยงานพวกเราไม่ได้รับอะไรตอบแทนเลย ไม่ว่าเงินหรือเหรียญตรา

พวกเราซาบซึ้งในน้ำใจของชาวบ้านที่ทำงานกับเราอย่างไม่กลัวเหน็ดเหนื่อยหรืออันตราย พวกเขาคือวีรชนแท้ และเป็นวีรชนนิรันดม เขาปิดทองหลังพระ เราปิดทองหน้าพระ มีหน้ามีตาในสังคม ขึ้นชื่อลือนามว่าได้ทำงานเพื่อชาติ

ผมจึงขออวยพรว่า แม้การปฏิบัติงานของเสรีไทยจากต่างแดน โดยเฉพาะเสรีไทยสายอเมริกาได้เป็นผลดีแก่ประเทศไทยเป็นอันมาก แต่กำลังสำคัญในการกู้ชาติ คือพลังของคนไทยทุกชั้นวรรณะผู้รักความเป็น “ไท” ไม่ใช่เสรีไทยจากต่างแดนเพียงร้อยละห้า

ผมขอให้คนไทยรุ่นใหมรรู้ถึงน้ำใจอันประเสริฐของชาวบ้านนอกที่ช่วยเสรีไทย

เช่น ผู้ใหญ่บ้านที่อ่านเรื่องสังข์ทองให้เสรีไทยห้วนอกฟังเพื่อให้หลับแต่หัวค่ำจะได้มีเรี่ยวแรงทำงานหนักในตอนเช้าตรู่ของวันรุ่งขึ้น

เช่น ชาวบ้านที่ห้วยไหว่นอกกว่าจะไม่ได้รับความอนุเคราะห์จากเจ้าที่เจ้าทาง เจ้าป่าเจ้าเขา และแนะนำให้เช่นสรวงให้ถูกต้องตามพิธีพื้นบ้าน

เช่น ผู้ร่วมงานที่ยั่วยู่ให้ผมแฉะและอิงแอบสาวงามแห่งอำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง เพราะกลัวว่าผมจะ “เครียด”

เช่น ท่านข้าหลวงที่จัดนวลนางแน่นน้อยเนื้อแน่นไว้ให้ผมแนบเพราะเกรงว่าผมจะ “คั่ง”

สิ่งที่ให้กำลังใจอย่างเหลือล้นแก่เสรีไทยทุกคนแรกที่โคตรมเข้าไทยและถูกจับ ก็คือการที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ทุกหนทุกแห่งแสดงความเอื้อเฟื้อ และคือจิตใจที่ได้ยินจากพลร่มว่า ญี่ปุ่นกำลังจะแพ้สงคราม ทั้งๆ ที่ขณะนั้นทางราชการประกาศว่า พลร่มเป็นแนวที่ ๕ ของศัตรู แทนที่ชาวบ้านจะชิงชังเสรีไทย กลับไซโยให้ร้องและตะโกนว่า แนวที่ ๕ อะไรกัน คนไทยเหมือนเรานี่เอง

เมื่อป่วยโดนจับและล่ามโซ่ เจ้าหน้าที่บอกชาวบ้านว่าเขาเป็นกบฏใจอำมหิต ซึ่งจะต้องถูกประหารชีวิต ชาวบ้านก็ไม่แสดงความเกลียดชังกลับพยายามเข้าไปใกล้เขา ป่วยคงจะไม่มีวันลืมยายแก่ที่พูดกับเขาว่า พุทโธ หน้เองเหมือนลูกข้า

ระหว่างทางที่ป่วยถูกนำตัวไปอำเภอมือง ชาวบ้านเอาอาหารและเหล้ามาเลี้ยง เมื่อเกวียนพาเขาออกจากหมู่บ้าน ชาวบ้านก็ร้องไห้โยกกันหลายครั้ง ก่อนเกวียนจะเข้าเขตอำเภอมือง ตำรวจ ๒ คนที่คุมตัวป่วยก็เอาเงินให้เขา ๑๒ บาท

ตรงข้ามกับชาวบ้านใจซื่อก็ได้แก่คนไทยใจทรามที่ “สวมรอย” ว่าเป็นเสรีไทย และเรียกร้องเงินชดใช้หรือค่าตอบแทน ร้องแรกแหกกระเชอว่าได้ใช้จ่ายเงินเนื่องในการประกอบวีรกรรมกู้ชาติจนเป็นหนี้สิน ขอเบิกเงินจากขบวนการต่อต้านเป็นหมื่นเป็นแสน มีคนหนึ่งโวยวายว่าไม่มีใครรู้ว่าเขาเป็นเสรีไทยใจกล้า จึงต้องเขียนเบ็ดเตล็ดว่าเขาไม่ได้รับเงินชดใช้ ทั้งๆ ที่เขาได้เสี่ยงอันตรายมากกว่าเสรีไทยทุกคน

พวกเราไม่สนใจใยดีกับเสรีไทยผสมโรง แต่ประโศก เปาโรหิต ได้ระบายความขุ่นเคืองต่อเสรีไทยผสมโรงไว้ในโคลงสี่ไม่สุภาพดังนี้

เสรีไทยนี้เขี้ยว	จงฟัง
ช่วยชาติตามกำลัง	ผ่านแล้ว
เมืองไทยอยู่ยืนยง	อิสระ มานอ
กูไปคิดแล้ว	เก่งกล้า กว่าใคร
เสรีไทยมุ่งบ้อง	เสรี ภาพเขย
กูไม่ยอมรับพลี	ชาติให้
หน้าที่พวกกูมี	ต่อชาติ
กูเสี่ยงกูเจ็บไว้	ไปอ้าง เอ่ยถึง
อย่าหอนอย่าเห่าร้อง	รักชาติ
ตุงตุงคนวิปลาส	คำเข้า
คุยโอ่ว่าสามารถ	กูเก่ง
วีรชน ฝุ่นสั่นเท้า	มากแท้ เกล็ดนเมือง

ผมเองถือว่า เสรีไทยผสมโรงมิได้ทำความเสียหายอะไร เขาไม่ได้ขัดขวางการรับใช้ชาติของพวกเรา ก็เป็นการดีแล้ว ประชาชนส่วนใหญ่ก็รู้ว่าขบวนการในประเทศและคณะเสรีไทยจากอังกฤษและอเมริกาตายตัวไปแล้ว เสรีไทยสายอังกฤษ ๑๒ คนรวมทั้งตัวผมเอง

ได้กลับไปศึกษาต่อ ส่วนมากก็ทำงานในภาคเอกชน มีผู้รับราชการ ๑๗ คนรวมทั้งข้าราชการสถานทูตเดิม

ผมภูมิใจที่จะเปิดเผยว่า ผมรับราชการ ๑๐ ปี ได้เงินเดือนขั้นสุดท้าย ๓,๐๐๐ บาท ลาออกรับบำนาญเดือนละ ๑,๔๕๔.๕๕ บาทเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ เพื่อหารายได้ที่สูงกว่าในภาคเอกชน ปัจจุบันนี้ผมได้รับบำนาญเพิ่มขึ้นเป็นเดือนละ ๒,๕๐๐ บาท จึงใช้ชีวิตอย่าง “อยู่พอตักกินพอคิ” ซึ่งทำให้ผมมีสุขภาพดีพอที่จะเขียนหนังสืออีกเล่มหนึ่ง เพื่อเล่าถึงสามัคคีธรรมของคนไทยในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ อันเป็นพลังร่วมของชนทุกชั้นวรรณะ

ผมได้บันทึกเรื่องราวในครั้งนั้นไว้มาก และยังได้รวบรวมเอกสารทางราชการทั้งของไทยอังกฤษและอเมริกันไว้มากมาย อีกทั้งข้อเขียนของนายทหารญี่ปุ่นบางคน พอเพียงที่จะใช้เป็นหลักฐานและเนื้อหาสาระสำหรับเรียบเรียงเรื่องราวอย่างต่อเนื่องกันได้

หนังสือของผมอาจเป็นประโยชน์ไม่มากนักแก่นักประวัติศาสตร์รุ่นใหม่ แต่ก็คงเป็นเพียงสารคดีในประวัติศาสตร์ ซึ่งผมเชื่อว่าจะน่าสนใจมากกว่าหนังสือเล่มนี้ ด้วยเหตุว่าคนไทยผู้รักชาติทั้งหลายในขบวนการต่อต้านผู้รุกรานมีพฤติกรรมเด็ดเดี่ยว โดดโผนพิศดาร น่าตื่นตะลึง น่าเสียสละ และน่าสนุก กว่าเรื่องราวของเสรีไทยสายอังกฤษที่ผมได้เล่าไว้

ผมกล้าพูดอ้างว่า ยังจำเรื่องราวและเหตุการณ์ในสมัยสงครามได้ชัดเจนดี ขณะที่ความทรงจำของเพื่อนร่วมทุกข์หลายคนในครั้งนั้นเลือนลางไปมากแล้ว ตัวอย่างที่ดีที่สุดคือกรณีของวัฒนา ชิดวารี ซึ่งขึ้นต้นบันทึกที่เขาส่งให้ผมดังนี้

“เมื่อวันเดือนปีอะไรจำไม่ได้เสียแล้ว เรากับเจ้าปี (คือ ม.จ. ภิศเดช รัชนี้) ได้เดินทางไปขึ้นเรือบินทะเลคาตาลันที่มัตราสเพื่อเดินทางมาประเทศไทย...”

โดนไม้เท้า ผมก็คันหัวและคันแข้งคันขา แล้วก็ต้องคันหนังสือ Bangkok Top Secret ของ Sir Andrew Gilchrist พบว่าเกลอสมองเสื่อมคนนี้ออกจากมัตราสวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๔๘๘ ถึงเกาะเต่าราวๆ ๓๕๐๐ กิโลเมตรของวันรุ่งขึ้น

ผมโตร่มลงบนภูกะดังเมื่อคืนวันที่ ๒๕ มกราคม ต่อเช้าวันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ตรงกับวันพฤหัสบดี (วันเกิด) คือน้ำขึ้น ๑๓ ค่ำ ขณะนั้นผมมีอายุจวนพ้นวัยเบญจเพส (ขาดอีก ๑๒ วันก็อายุ ๒๖ ปี) เมื่อเหลียวหลังดูตนเองในช่วงเวลาที่อยู่ในประเทศ

๓๓๖ กบฏกู้ชาติ

ไทยตลอดปี ๒๔๘๘ พบว่าผมมีความนึกคิดเป็นผู้ใหญ่ขึ้นมาก เห็นจะเป็นเพราะมีความรับผิดชอบในฐานะหัวหน้าคณะ ซึ่งปฏิบัติงานเป็นเอกเทศ

ผมจำเรื่องราวในชีวิตทหาร ๓ ปีได้ชัดเจนทุกตอน ไม่ว่าจะเป็นตอนที่ผมเห็นเจตนาเหยียดเหยียดใจ หรือตอนที่ผมสนุกสนานสำราญใจ

ตอนที่จำได้ชัดเจนมากก็คือตอนที่ผมเดินมาราธอน ๗๐ กิโลเมตรในเวลา ๒๒ ชั่วโมง และอยากจะเอนองค์ลงอิงพสุธาเพื่อเข้าแท่นนิทราสัก ๒๒ ชั่วโมง

อีกตอนหนึ่งที่จำได้ชัดเจนมากก็คือตอนที่ฝึกกระโดดร่ม ผมมีความสุขอย่างเหลือล้นเมื่อนึกถึงว่าผมจะไม่ต้องโดดร่มอีกในชาตินี้

แต่ตอนที่ผมจำได้ชัดแจ้วแหววจริง ๆ ก็คือ ทุกเวลาทุกทิวาทุกราตรีที่ผมได้อยู่เคียงข้าง My dearest Beryl

ก็เพราะเบริลนะซี ผมจึงหักห้ามความใจเบ๊ว หุนหันทำใจป่า ถลากลากเข้าไปฝึกการรบแบบกองโจรร่วมกลุ่มกับป๋วย อึ้งภากรณ์

ยังดีที่เขาไม่ชวนผมไปเผชิญชะตากรรมชนิดใจหายใจคว่ำและติดตะรางกับเขาด้วย

กบฏกู้ชาติ

เป็นเรื่องในทำนองฟื้นความหลังเกี่ยวกับชีวิต
และบทบาทของพลเรือนไทยที่ไม่มีชื่อเรียงนามอันใดกลุ่มหนึ่ง
ในอังกฤษช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2
บุคคลกลุ่มนี้ไม่เคยมาดับเมืองไทย
เมื่อรัฐบาลจอมพล ป. ประกาศสงครามกับสหราชอาณาจักรแล้ว
ดังนั้นบุคคลดังกล่าวจึงกลายเป็นกบฏไปโดยปริยาย
หากเป็นกบฏที่หันมาทำงานกู้สถานะของบ้านเมือง
ให้พ้นปากเหี้ยปากกามาได้อย่างมีศักดิ์ศรี

ล.ศิวรักษ์

